

TURUN YLIOPISTON JULKAISUJA
ANNALES UNIVERSITATIS TURKUENSIS

SARJA - SER. C OSA - TOM. 263

SCRIPTA LINGUA FENNICA EDITA

**LIIKUNTAKULUTUS
KAUPUNKILAISLASTEN JA -NUORTEN
LIIKUNTASUHTEESSA**

English Abstract

MARI LEHMUSKALLIO

TURUN YLIOPISTO
Turku 2007

TURUN YLIOPISTO
KASVATUSTIETEIDEN TIEDEKUNTA
OPETTAJANKOULUTUSLAITOS

Tutkimuksen ohjaajat:

Professori Arja Virta
Turun yliopisto
Kasvatustieteiden tiedekunta
Opettajankoulutuslaitos

Dosentti Pasi Koski
Turun yliopisto
Kasvatustieteiden tiedekunta
Kasvatustieteiden laitos

Tutkimuksen esitarkastajat:

Professori Lauri Laakso
Jyväskylän yliopisto
Liikunta- ja terveystieteiden tiedekunta
Liikuntatieteiden laitos

Professori emeritus Pauli Vuolle
Jyväskylän yliopisto
Liikunta- ja terveystieteiden tiedekunta
Liikuntatieteiden laitos

Vastaväittäjä:

Professori Lauri Laakso
Jyväskylän yliopisto
Liikunta- ja terveystieteiden tiedekunta
Liikuntatieteiden laitos

ISBN 978-951-29-3465-2 (Painettu/Print)

ISBN 978-951-29-3466-9 (PDF)

ISSN 0082-6995

Painosalama Oy – Turku 2007

TURUN YLIOPISTO
Turun opettajankoulutuslaitos

LEHMUSKALLIO, MARI: Liikuntakulutus kaupunkilaislasten ja -nuorten
liikuntasuhteessa

Väitöskirja, 182 s., 31 liites.
Kasvatustiede
Marraskuu 2007

Tilanteessa, jossa liikuntainstituutiot joutuvat aiempaa tiukemmin taistelemaan vetovoimaisuudestaan muiden vapaa-ajan elämysteollisuuden toimintamuotojen kanssa ja jossa ihmisten valinnat ja päätökset ohjautuvat pitkälti asioissa kohdattujen kulttuuristen merkitysten perusteella, ei liikunnan tutkimista vain fyysisenä harrastuksena voida enää pitää riittävänä lähestymistapana. Tämän tutkimuksen tarkastelunäkökulmaksi valittiin kaupunkilaislasten ja -nuorten suhde liikuntaan sekä liikuntakulutuksen rooli sen rakentumisessa. Liikuntasuhteen tarkoittaessa kiinnittymis- ja suhtautumistapojen kokonaisuutta, jonka kautta yksilö kohtaa ja arvottaa liikunnan sosiaalisia maailmoja kulttuurisine merkitysrakenteineen, voidaan kulttuurin- ja kulutustutkimukselliset vaikutteet todeta tutkimusotteessa keskeisiksi.

Turussa keväällä 2004 survey-tekniikalla toteutettuun tutkimukseen osallistui 442 viidesluokkalaista 11 alakoulusta ja 380 yhdeksäsluokkalaista 11 yläkoulusta (N = 822). Vastaukset mahdollistivat liikunta- ja penkkiurheilupalvelujen sekä liikuntahyödykkeiden kulutusmääriä ja -sisältöjä koskevien tietojen päivittämisen ja täydentämisen. Uudet tutkimukselliset avaukset kohdistuivat liikuntakulutuksen eri osa-alueilla kohdattujen kulttuuristen merkitysulottuvuuksien paljastamiseen sekä liikuntasuhteen vahvuutta selittävien kulutusmuotojen ja merkityspainotusten löytämiseen.

Kouluikäisille liikkumisessa itsessään osoittautui tärkeimmäksi hyvän olon ja mielen merkitys. Myös liikkumisen välineellistä merkitystä hyvinvoinnille arvostettiin. Välittömässä penkkiurheilussa painotettiin lajisuoritusten ja välitetyssä penkkiurheilussa arjesta irtautumisen merkityskokonaisuutta. Liikuntahyödykkeiden hankinnassa tärkeimpänä kohdattiin hyödykkeen välinearvo liikuntasuorituksille. 70 prosentille vastaajista liikunta oli vähintäänkin tärkeä elämänasia, minkä tulkittiin indikoineen vahvaa liikuntasuhdetta. Liikuntakulutuksen ilmiä käyttäytymismuodoista seura- ja omatoimiliikunnan tiheys sekä liikuntatekstiilien käyttötiheys muissa kuin liikuntatilanteissa selittivät luotettavasti liikuntasuhteen vahvuutta. Liikuntakulutuksessa kohdattujen merkitysrakenteiden osalla menestyshalun sekä hyvän olon ja mielen tärkeys omakohtaisessa liikkumisessa, samoin kuin liikunta-asiantuntijuuden tärkeys välitetyn penkkiurheilun harjoittamisessa olivat merkitsevimmät liikuntasuhteen vahvuuden selittäjät.

Kulutuksen lisäämiseksi kaikessa liikuntapalvelu- ja hyödyketarjonnassa tulee huomioida kohderyhmän sisäistämät merkitysrakenteet. Kansanterveyden kannalta toimenpiteet kouluikäisten saattamiseksi organisoidun liikunnan pariin näyttävät hyödyllisimmiltä. Jatkossa niin määrällisellä kuin laadullisella merkitystutkimuksella on mahdollisuus avartaa liikuntakäyttämisen ymmärtämistä muidenkin kohderyhmien osalla.

Avainsanat: merkitykset, kulutus, liikuntapalvelut, liikuntaharrastus, penkkiurheilu, liikuntavälineet, lapset, nuoret

UNIVERSITY OF TURKU
Department of teacher education

LEHMUSKALLIO, MARI: Consumption of sport in urban children's and adolescents' physical activity relationship

Doctoral dissertation, 182 p., 31 appendix p.
Education
November 2007

In the circumstances where the sports institutions must compete harder than before for their attraction with other operation forms of the leisure experience industry and where individual choices and decisions are formed by cultural meanings encountered, it's not adequate to study sport only as physical exercise. In this study sport was approached from the standpoint of urban children's and adolescents' relation to physical activity and of the role of consumption in that relationship. As the physical activity relationship (PAR) refers to the entity of ways to connect and to value the social worlds of sport and their cultural meaning structures, the influences of cultural and consumption research are essential in the approach.

The data collection was executed in spring 2004 by survey-technique. 442 fifth grade students and 380 ninth grade students in Turku answered the questionnaire (N = 822). The given answers made it possible to update and to fill in the knowledge of the amount and the contents of the consumption of sports services, spectator sport and sports goods. The new research openings focused on revealing the cultural meaning entireties encountered in the three sectors of sports consumption as well as on finding the formats of consumption and the accentuations of the cultural meanings explaining the strength of an individual's physical activity relationship.

The pupils found the 'feeling well and happy' meaning entirety most important in exercise itself. Physical exercise was also valued for its benefits to well-being. In direct spectator sport 'sports performances' and in mediated spectator sport 'breaking away from everyday life' meaning entirety were emphasized. In sports goods consumption the 'instrumental value of the goods to sports performances' was found most important. 70 percent of the respondents found sport at least an important matter in their lives, which was interpreted to indicate a strong physical activity relationship. Of the behaviour forms of sports consumption the frequency of exercise in sports clubs and on one's own as well as the frequency of sportswear use in unsporty situations were reliable indications of a strong physical activity relationship. When it comes to the meaning entireties encountered in sports consumption, 'desire to succeed' and 'feeling well and happy' in the exercise sector as well as 'sports expertise' in the mediated spectator sport sector were the most meaningful predictors of the strength of an individual's physical activity relationship.

When increasing the consumption of sports services and sports goods the important cultural meanings for a particular target group should be taken into consideration. Actions that support schoolchildren to participate especially in organized sports seem to be most beneficial as to public health. In the future both quantitative and qualitative research on cultural meanings has a lot of potential to widen the understanding of sports behaviour.

Key words: meanings, consumption, sports services, physical activity, spectator sport, sports goods, children, adolescents

ESIPUHE

Viimeiset neljä vuotta tämä tutkimusmatka on muodostanut vapaa-aikani pääasiallisen sisällön monesti innostaen mutta toisinaan myös turhauttaen, kiehtoen ja kuohuttaen, ennen kaikkea opettaen. Nyt kalkkiviivoilla mielen valtaa kiitollisuus useita matkantekoa eri tavoin tukeneita henkilöitä ja tahoja kohtaan. Kiitollinen olen rohkaisusta ylipäätään lähteä matkaan, tarttua haasteeseen, samoin kuin opastuksesta takaisin oikealle reitille niinä lukuisina kertoina, jolloin olin erehtymässä harhapoluille. Kiitollinen olen kaikista taipaleen varrella tarjotuista huoltotoimenpiteistä ja kannustuksesta, mutta myös siitä, että matkanteko sallittiin rauhassa keskittyenkin silloin, kun kaipasin hiljaisuutta ja yksinoloa. Saavun maaliin – maalilta nyt vahvasti tuntuvalle, mutta pidemmällä tähtäimellä oikeammin kai vain välietappialueelle – itseni, vaan en ketään muuta, voittaneena.

Lämpimät kiitokset siis mitä parhaimmille matkaoppaille professori Arja Virralle ja dosentti Pasi Koskelle, jotka eivät ainoatakaan kertaa neljän vuoden aikana vastanneet opastustarpeisiini sanomalla: nyt ei ole aikaa. Pasi Koskelle haluan lisäksi osoittaa erityiskiitoksen perehdyttämises-täni tutkimuksen avainkäsitteeseen, liikuntasuhteeseen, sekä hyväksymisestääni mukaan Liikunnan polut elämään – turkulaiset lapset ja nuoret ylös, ulos ja liikkeeseen -hankkeen tutkijatiimiin.

Edellä mainittujen ohella tutkimusmatkani reitinvalintoihin sen eri vaiheissa ovat merkittävästi vaikuttaneet professori emeritus Pauli Vuolle, professori Lauri Laakso sekä dosentti Terhi-Anna Wilska. Kiitän heitä tarkastuslausunnoissaan esittämistä tarkkanäköisistä huomioista, jotka ovat toimineet ylimpänä ohjenuorana pyrkimyksissäni edistyä urakassani.

Turun Suomalaista Yliopistoseuraa kiitän luottamuksesta nuoren tutkimusmatkailijan tekemisiin jo aivan matkan alkumetreillä – huomionosoituksen rohkaiseva merkitys on ollut kauaskantoinen. Urheiluopistosäätiön ja Turun yliopiston kasvatustieteiden laitoksen myöntämät tuet mahdollistivat puolestaan tiukan loppukirin ottamisen. Tilaisuus keskittyä täysipäiväisesti tutkimuksen viimeistelyyn toimi matkantekoa reippaasti vauhdittavan myötätuulen tavoin, josta jokainen matkalainen on taatusti kiitollinen. Kiitos kuuluu myös omalle laitokselleni, Turun opettajankoulutuslaitokselle, siitä, että minun on sallittu edistää tutkimusta opetustyön ohessa ja loppuvaiheessa omistautua tovi vain sille.

Lähimpiä kollegoitani haluan kiittää joustavuudesta ja kannustavasta suhtautumisesta tutkimusmatkailuuni, sillä tiedän sen aiheuttaneen toisinaan ylimääräistä vaivaa. Kiitos statistikko Eero Laakkoselle kärsivällisestä ja selkeästä tilasto-ohjelmiston käyttöopastuksesta sekä äidilleni Leena Puustiselle huolellisesta perehtymisestä tekstin käännosiosioihin matkanteon eri vaiheissa. Kiitos myös jatko-opintoryhmämme jäsenille, joiden kanssa yhdessä vietetyt huoltotauot kevensivät kummasti askelta, selkeyttivät reitinvalintaa ja avasivat monesti silmät aivan uudenslaisille näkymille.

Sinnikkyydestä haluan kiittää kaikkia niitä 822 turkulaiskoululaista, jotka vastasivat pitkään tutkimuskyselyyni. Kiitos 22 tutkimuskoululle opettajineen kiinnostuksen osoittamisesta aiheittani kohtaan. Suuri kiitos kuuluu myös esitutkimusluokille, jotka ottivat minut keskeneräisine lomakkeinenikin vastaan.

Saan olla kiitollinen, että minulla on tiiviin tutkimusmatkarupeamani jälkeen vielä ystäviä tal-
lella. Tiedän, etten itse ole kyennyt vaalimaan kovinkaan hyvää tai syvää ystävyyttä näinä vuosina, mutta toisaalta olen oppinut arvostamaan harvoja yhteisiä hetkiämme enemmän kuin koskaan. Toivon nyt pääseväni nauttimaan näistä hetkistä aiempaa useammin ja aktiivisemmassa roolissa.

Turun opettajankoulutuslaitoksella vuosina 2000–2007 ahkeroineet opiskelijat ovat yksi vahvimmista pontimista tutkimusmatkan käynnistämiseksi, jatkumiseksi ja loppuun asti saattamiselle. Heidän parissaan työskentelyn haastavuus, monipuolisuus, antoisuus ja ilo ovat osaltaan kantaneet ja rohkaisseet vaikeiden matkaosuuksien yli. Tämän taipaleen taitettuani uskon olevani osaavampi myös opettajana.

On vaikeaa tiivistää ja jäsentää muutamaksi lauseeksi se kiitollisuus, jota koen kaikkein läheisintä henkilöä kohtaan suhteessa tutkimusmatkani tekoon. Mikko: tietotekninen osaamisesi ja avunantosi ratkaisi ja nopeutti monia matkan vaiheita, mutta kiitollisin olen ymmärtäväisyydestäsi, kärsivällisyydestäsi sekä läheisyydestäsi, joka ei kadonnut, vaikka minä koin aika ajoin itse kadonneeni. Tämän projektin lähestyessä loppuaan tahdon antaa yhä omistautuneemman panokseni yhteisen, elämänmittaisen, ihastuttavan ”Niilo-projektimme” toteutukseen ja onnistumiseen.

Turussa lokakuussa 2007

Mari Lehmuskallio

SISÄLLYS

ESIPUHE

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	12
2	LIIKUNTASUHDE – LIIKUNNAN SOSIAALISTEN MAAILMOJEN KOHTAAMISTA	15
2.1	Sosiaaliset maailmat ja niiden kulttuuriset merkitysrakenteet	15
2.2	Suhde liikunnan sosiaaliseen maailmaan rakentuu kolmella osa-alueella	17
3	SOSIAALISTUMINEN LIIKUNTAAN – LIIKUNTASUHTEEN PERUSTA	21
3.1	Kaksivaiheinen sosialisointi	21
3.2	Liikuntasosialisoinnin mallit ja agentit	22
4	LIIKUNTAKULUTUS	27
4.1	Kulutussyhteiskunnan lapset ja nuoret – tuhlaajatyttöjä ja -poikiako?	27
4.2	Kokonaisliikuntakulutus kotitalouksissa sekä lasten ja nuorten keskuudessa.....	29
4.3	Lasten ja nuorten ensisijainen liikuntakulutus	31
4.3.1	Liikuntapalvelujen kulutus.....	32
4.3.2	Penkkiurheilupalvelujen kulutus	35
4.3.3	Liikuntahyödykkeiden kulutus	37
5	MOTIIVEISTA KULTTUURISIIN MERKITYKSIIN	38
5.1	Lasten ja nuorten ensisijaisen liikuntakulutuksen motiivit	38
5.1.1	Liikkumisen motiivit.....	39
5.1.2	Penkkiurheilun motiivit	41
5.1.3	Liikuntahyödykkeiden hankkimisen motiivit.....	44
5.2	Muut teoreettiset lähtökohdat liikuntakulutuksessa kohdattujen kulttuuristen merkitysten tutkimiselle.....	46
5.2.1	Liikunnan merkitysulottuvuusanalyysit	47
5.2.2	Yleiset kulutusteoriat	50
5.2.3	Myöhäismodernin ajan ruumiillisuus käsitykset	55
6	TUTKIMUSONGELMAT JA -METODOLOGIA	58
6.1	Tutkimusongelmat	58
6.2	Tutkimuksen tietoteoreettiset lähtökohdat	59
6.3	Metodin valinta	63
6.4	Otanta.....	64
6.5	Kyselylomake mittarina.....	65
6.6	Vertailtavien ryhmien muodostaminen	67
6.7	Tilastollinen analysointi.....	69
7	LIIKUNTAPALVELUJEN KULUTUS LASTEN JA NUORTEN LIIKUNTASUHTEESSA	73
7.1	Liikuntapalvelujen kulutusmäärät ja -sisällöt	73
7.1.1	Liikuntaseurassa harrastaminen suhteessa ikään, sukupuoleen ja perheen tuloluokkaan.....	73
7.1.2	Koulun liikuntakerhossa harrastaminen suhteessa ikään, sukupuoleen ja perheen tuloluokkaan	76

7.1.3	Liikuntayritysten, yhdistysten ja kunnan tarjoamien liikuntapalvelujen kuluttaminen.....	77
7.1.3.1	Erikoisliikuntapaikoissa harrastaminen suhteessa ikään, sukupuoleen ja perheen tuloluokkaan	78
7.1.3.2	Omatoiminen harrastaminen suhteessa ikään, sukupuoleen ja perheen tuloluokkaan.....	79
7.1.4	Eri liikuntapalvelujen päällekkäiskulutus	82
7.2	Liikkumisessa kohdatut kulttuuriset merkitykset.....	83
7.2.1	Välittömät liikkumisen merkitykset suhteessa ikään, sukupuoleen ja perheen tuloluokkaan	84
7.2.2	Liikkumisen välin merkitykset suhteessa ikään, sukupuoleen ja perheen tuloluokkaan.....	89
7.2.3	Liikkumisen välittömät ja välin merkitykset suhteessa liikuntapalvelujen kulutukseen	92
7.3	Yhteenveto liikuntapalvelujen kulutuksesta osana lasten ja nuorten liikuntasuhdetta	97
8	PENKKIURHEILUPALVELUJEN KULUTUS LASTEN JA NUORTEN LIIKUNTASUHTEESSA	101
8.1	Penkkiurheilupalvelujen kulutusmäärät ja -sisällöt	101
8.1.1	Välittömän penkkiurheilun harjoittaminen suhteessa ikään, sukupuoleen ja perheen tuloluokkaan	101
8.1.2	Välitetyn penkkiurheilun harjoittaminen suhteessa ikään, sukupuoleen ja perheen tuloluokkaan	103
8.1.3	Eri penkkiurheilupalvelujen päällekkäiskulutus.....	107
8.2	Penkkiurheilussa kohdatut kulttuuriset merkitykset	108
8.2.1	Välittömän penkkiurheilun merkitykset suhteessa ikään, sukupuoleen ja perheen tuloluokkaan	108
8.2.2	Välitetyn penkkiurheilun merkitykset suhteessa ikään, sukupuoleen ja perheen tuloluokkaan	112
8.2.3	Välittömän ja välitetyn penkkiurheilun merkitykset suhteessa penkkiurheilupalvelujen kulutukseen.....	115
8.3	Yhteenveto penkkiurheilupalvelujen kulutuksesta osana lasten ja nuorten liikuntasuhdetta	115
9	LIIKUNTAHYÖDYKKEIDEN KULUTUS LASTEN JA NUORTEN LIIKUNTASUHTEESSA	120
9.1	Liikuntahyödykkeiden kulutusmäärät ja -sisällöt	120
9.2	Liikuntahyödykekulutuksessa kohdatut kulttuuriset merkitykset	123
9.3	Yhteenveto liikuntahyödykkeiden kulutuksesta osana lasten ja nuorten liikuntasuhdetta	126
10	LASTEN JA NUORTEN LIIKUNTASUHTEEN VAHVUUS.....	130
10.1	Liikunnan merkityksellisyys elämänaluekokonaisuutena.....	130
10.2	Liikuntasuhteen vahvuuden selittyminen liikuntakulutuksen kautta	133
11	TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUDEN ARVIOINTIA.....	142
11.1	Luotettavuuden ulottuvuudet tutkimuksen eri vaiheissa	142
11.2	Ulkoinen validiteetti	143
11.3	Sisäinen validiteetti.....	145
11.4	Reliabiliteetti.....	148

12 POHDINTAA	150
12.1 Liikuntapalvelut tarjontakeskeisyydestä kohti kysyntakeskeisyyttä	150
12.2 Penkkiurheilu – moniulotteisempaa kuin kilpaurheilun seuraaminen.....	156
12.3 Liikuntahyödykkeet kiertoon	160
12.4 Jatkotutkimuksen haasteita	162

LÄHTEET	164
----------------------	------------

LIITTEET	183
-----------------------	------------

LIITTEET

LIITE 1: Tutkimuslupakirje oppilaiden huoltajille	183
LIITE 2: Kyselylomake.....	184
LIITE 3a: Välittömien liikkumisen merkitysten tärkeyskeskiarvot ja -hajonnat/5. lk tytöt	195
LIITE 3b: Välittömien liikkumisen merkitysten tärkeyskeskiarvot ja -hajonnat/5. lk pojat	196
LIITE 3c: Välittömien liikkumisen merkitysten tärkeyskeskiarvot ja -hajonnat/9. lk tytöt	197
LIITE 3d: Välittömien liikkumisen merkitysten tärkeyskeskiarvot ja -hajonnat/9. lk pojat	198
LIITE 4a: Liikkumisen välinemerkitysten tärkeyskeskiarvot ja -hajonnat/5. lk tytöt ja pojat	199
LIITE 4b: Liikkumisen välinemerkitysten tärkeyskeskiarvot ja -hajonnat/9. lk tytöt ja pojat	200
LIITE 5a: Välittömän penkkiurheilun merkitysten tärkeyskeskiarvot ja -hajonnat/5. lk tytöt ja pojat.....	201
LIITE 5b: Välittömän penkkiurheilun merkitysten tärkeyskeskiarvot ja -hajonnat/9. lk tytöt ja pojat.....	202
LIITE 6a: Välitetyn penkkiurheilun merkitysten tärkeyskeskiarvot ja -hajonnat/5. lk tytöt ja pojat.....	203
LIITE 6b: Välitetyn penkkiurheilun merkitysten tärkeyskeskiarvot ja -hajonnat/9. lk tytöt ja pojat.....	204
LIITE 7a: Liikuntavälineiden ja -tekstiilien omistaminen/koko aineisto	205
LIITE 7b: Liikuntavälineiden ja -tekstiilien omistaminen/5. lk tytöt	206
LIITE 7c: Liikuntavälineiden ja -tekstiilien omistaminen/5. lk pojat	207
LIITE 7d: Liikuntavälineiden ja -tekstiilien omistaminen/9. lk tytöt	208
LIITE 7e: Liikuntavälineiden ja -tekstiilien omistaminen/9. lk pojat	209
LIITE 8a: Liikuntahyödykekulutuksessa kohdattujen merkitysten tärkeyskeskiarvot ja -hajonnat/5. lk tytöt	210
LIITE 8b: Liikuntahyödykekulutuksessa kohdattujen merkitysten tärkeyskeskiarvot ja -hajonnat/5. lk pojat.....	211
LIITE 8c: Liikuntahyödykekulutuksessa kohdattujen merkitysten tärkeyskeskiarvot ja -hajonnat/9. lk tytöt	212
LIITE 8d: Liikuntahyödykekulutuksessa kohdattujen merkitysten tärkeyskeskiarvot ja -hajonnat/9. lk pojat.....	213

KUVIOT

KUVIO 1.	Liikuntasuhteen neljä osa-aluetta.....	17
KUVIO 2.	Liikunnan tuottaminen ja kuluttaminen liikuntasuhteen ja sportisaation tekijöinä.....	19
KUVIO 3.	Lasten ja nuorten ensisijaisen liikuntakulutuksen pääalueet.....	31
KUVIO 4.	Kulttuuristen merkitysten liikkuminen.....	54
KUVIO 5.	Viidesluokkalaisten turkulaistytöjen ja -poikien harrastaminen liikuntaseuroissa.....	74
KUVIO 6.	Yhdeksäsluokkalaisten turkulaistytöjen ja -poikien harrastaminen liikuntaseuroissa.....	75
KUVIO 7.	Viidesluokkalaisten turkulaistytöjen ja -poikien suhde koulun liikuntakerhoon.....	76
KUVIO 8.	Yhdeksäsluokkalaisten turkulaistytöjen ja -poikien suhde koulun liikuntakerhoon.....	77
KUVIO 9.	Viides- ja yhdeksäsluokkalaisten turkulaistytöjen ja -poikien harrastaminen erikoisliikuntapaikoissa.....	79
KUVIO 10.	Viidesluokkalaisten turkulaistytöjen ja -poikien omatoiminen liikunnan harrastaminen.....	80
KUVIO 11.	Yhdeksäsluokkalaisten turkulaistytöjen ja -poikien omatoiminen liikunnan harrastaminen.....	81
KUVIO 12.	Välittömien liikkumisen merkityskokonaisuuksien painottuminen eri ikä- ja sukupuoliryhmissä.....	87
KUVIO 13.	Liikkumisen välinemerkityskokonaisuuksien painottuminen eri ikä- ja sukupuoliryhmissä.....	91
KUVIO 14.	Välitetyn penkkiurheilun harjoittamistiheys tiedotusvälineittäin eri ikä- ja sukupuoliryhmissä.....	104
KUVIO 15.	Välittömän penkkiurheilun merkityskokonaisuuksien painottuminen eri ikä- ja sukupuoliryhmissä.....	111
KUVIO 16.	Välitetyn penkkiurheilun merkityskokonaisuuksien painottuminen eri ikä- ja sukupuoliryhmissä.....	114
KUVIO 17.	Liikuntahyödykekulutuksessa kohdattujen merkityskokonaisuuksien painottuminen eri ikä- ja sukupuoliryhmissä.....	125
KUVIO 18.	Liikunnan merkityksellisyys viides- ja yhdeksäsluokkalaisten turkulaistytöjen ja -poikien elämässä.....	131

TAULUKOT

TAULUKKO 1.	Turkulaislasten ja -nuorten liikuntakulujen jakautuminen vuonna 2000.....	30
TAULUKKO 2.	Toteutuneen otoksen jakautuminen luokan ja sukupuolen mukaan.....	65
TAULUKKO 3.	Tuloluokka-summamuuttujan muodostaminen.....	69

TAULUKKO 4.	Omatoimi-, liikuntaseura- ja kerholiikunnan päällekkäiskulutus.....	82
TAULUKKO 5.	Välittömien liikkumisen merkitysten koonti kuudeksi summamuuttujaksi	85
TAULUKKO 6.	Liikkumisen välinemerkitysten koonti kolmeksi summamuuttujaksi.....	90
TAULUKKO 7.	Liikkumisen välittömien ja välinemerkityskokonaisuuksien painottuminen suhteessa organisoitujen liikuntapalvelujen kulutukseen	94
TAULUKKO 8.	Liikkumisen välittömien ja välinemerkityskokonaisuuksien painottuminen suhteessa omatoimiseen liikkumiseen.....	96
TAULUKKO 9.	Turkulaisten viides- ja yhdeksäsluokkalaisten tyttöjen ja poikien viisi suosituinta primaaripenkkiurheilulajia.....	102
TAULUKKO 10.	Turkulaisten viides- ja yhdeksäsluokkalaisten tyttöjen ja poikien mieluisimmat tv-lajit.....	107
TAULUKKO 11.	Välittömän penkkiurheilun merkitysten koonti neljäksi summamuuttujaksi.....	109
TAULUKKO 12.	Välitetyn penkkiurheilun merkitysten koonti neljäksi summamuuttujaksi.....	113
TAULUKKO 13.	Liikuntahyödykkeiden merkitysten koonti neljäksi summamuuttujaksi	124
TAULUKKO 14.	Liikunnan merkityksellisyys eri tuloluokkiin lukeutuneiden oppilaiden näkemyksissä	133
TAULUKKO 15.	Liikuntasuhteen vahvuuden selittämismallien muuttujat.....	134
TAULUKKO 16.	Viidesluokkalaisten tyttöjen liikuntasuhteen vahvuuden selittyminen satsaamis- ja sitoutumismallien kautta.....	135
TAULUKKO 17.	Viidesluokkalaisten poikien liikuntasuhteen vahvuuden selittyminen satsaamis- ja sitoutumismallien kautta.....	136
TAULUKKO 18.	Yhdeksäsluokkalaisten tyttöjen liikuntasuhteen vahvuuden selittyminen satsaamis- ja sitoutumismallien kautta.....	137
TAULUKKO 19.	Yhdeksäsluokkalaisten poikien liikuntasuhteen vahvuuden selittyminen satsaamis- ja sitoutumismallien kautta.....	138
TAULUKKO 20.	Kaupunkilaislasten ja -nuorten liikuntasuhteen vahvuuden selittyminen satsaamis- ja sitoutumismallien kautta.....	140

1 JOHDANTO

Vuosien 2006–2010 liikuntatieteiden kehittämisohjelma esiteltiin XI Liikuntatieteen Päivillä Lahdessa. Kehittämisohjelman laatija, Valtion liikuntaneuvoston liikuntatieteellinen jaosto, halusi nostaa liikuntatutkimuksen keskiöön kulttuurintutkimukselliset näkökulmat. Liikuntatieteellisen jaoston puheenjohtaja Risto Sänkiäho kehotti pitämässään esitelmässä unohtamaan paradigmaattiset raja-aidat ja lähestymään liikuntakulttuuriin kytkeytyviä kysymyksiä monitieteellisin tutkimusottein. Havahduttaessa perinteisten liikuntainstituutioiden vaikeuksiin tilanteessa, jossa liikunta joutuu aiempaa tiukemmin taistelemaan vetovoimaisuudestaan muiden toimintamuotojen rinnalla ja jossa nuorten identiteetti muovautuu aiempaa vahvemmin markkinatalouden johdolla, tulee tutkimushuomiota kiinnittää yhä merkityksellisemmäksi nousevaan vapaa-ajan elämysteollisuuteen kulutuskulttuurina. Mitkä ovat ne voimat, jotka saavat yksilön kuluttamaan tai olemaan kuluttamatta (liikuntaa), vastaanottamaan tai välttämään (liikunta)elämyksiä, hän kysyi. (Sänkiäho 2005, 23–25.) Liikunnan tarkasteleminen vain fyysisenä harrastuksena ei ole enää riittävää, vaan on pureuduttava liikuntaan kytkeytyviin kulttuurisiin ja sosiaalisiin merkityksiin (ks. Harinen, Itkonen & Rautopuro 2006, 24).

Liikuntaa on tyypillisesti tutkittu ilmiikäyttäytymiseen keskittyen; sen määrää, intensiteettiä ja sisältöä kartoittaen sekä sille selityksiä motiivitarkastelujen avulla etsien. Sosiokulttuuriseen taustaan on kiinnitetty huomiota analysoimalla liikuntakäyttäytymistä sosiodemografisten tekijöiden ja sosialisointiprosessin pohjalta. Vain harvoin aiemmin liikunta on tämän tutkimuksen tapaan tulkittu elämänaluekokonaisuudeksi, johon ja jonka kulttuurisiin merkityksiin kaikilla – myös liikunnallisesti passiivisilla – on omanlaisensa suhde. Liikuntasuhteella viitataan siis paitsi liikunnan harjoittamiseen, myös muuhun tietoiseen ja tiedostamattomaan asennoitumiseen ja suhtautumiseen liikuntakulttuuriin eri osa-alueineen ja merkityksineen (Koski 2004, 190–191). Valittu näkökulma on ajankohtainen suhteessa liikuntatieteiden kehittämisohjelmaan 2006–2010, sekä siihen, että nykyihmisten päätösten, valintojen ja toimintojen on todettu ohjautuvan hyvin pitkälti asioissa kohdattujen ja niihin liitettyjen merkitysten perusteella (ks. Harinen ym. 2006, 24; Malmelin 2003, 31; Malmelin & Hakala 2005, 21). Itseen etsivien lasten ja nuorten on todettu olevan erityisen herkkiä kaikkialle vyöryvän kulutusteollisuuden ja median välittämille merkityksille ja mielikuville (esim. Giddens 1991, 52–55; Helenius 1996, 21; Itkonen & Ranto 1991, 28; Järventie 2001, 117–118). Pyrkimykset paljastaa, sekä saada lapset ja nuoret ymmärtämään markkinoiden ja kulutuksen takana vaikuttavia todellisia, usein hyvin pinnallisia mekanismeja, ovatkin tärkeitä. Tämä auttaa heitä tiedostamaan asemaansa kulutusyhteiskunnassa sekä arvioimaan kriittisesti erilaisia vaikutteita ja merkityksiä. (Koski 2000a, 139; Lull 1995, 21–22; Wilska & Virtanen 2002, 102.)

Liikuntasuhteen ymmärretään tässä rakentuvan ja muuntuvan elämänkaaren aikana kahteen tekijään perustuen. Nämä tekijät ovat liikuntaan liittyvä kuluttaminen ja liikunnan tuottaminen, joita puolestaan suuntaa (liikunta)sosialisaatio. Tutkimuskysymyksissä päätettiin syventyä vain liikuntakulutuksen alueelle, koska myöhäismodernissa yhteiskunnassa kulutuksen rooli arkielämän, elämäntavan ja identiteetin rakentajana ja jäsentäjänä on niin korostunut (esim. Ilmonen 1993, 11; Räsänen 2000a, 84). Tutkimuksen kohderyhmä, lapset ja nuoret, toimivat myös ikänsä puolesta huomattavasti useammin liikunnan kuluttajina kuin sen tuottajina. Pyrittäessä ymmärtämään liikuntakulutuksen roolia lasten ja nuorten liikuntasuhteessa keskeisiksi kysymyksiksi nostettiin, kuinka usein kaupunkilaislapset ja -nuoret satsaavat vapaa-aikaansa omakohtaisen liikunnan ja penkkiurheilun palvelujen kulutukseen, miten paljon he kuluttavat liikuntahyödykkeitä, millaiset liikuntapalvelut ja -hyödykkeet kiinnostavat heitä eniten, sekä ennen kaikkea, minkälaiset kulttuuriset merkitykset painottuvat heidän liikuntakulutuskäyttäytymisessään. Kulutustahan voidaan olettaa tapahtuvan, kun hyödykkeiden ja palvelujen kantamat kulttuuriset merkitykset kohtaavat kuluttajien sisäistämät merkitysrakenteet, ”merkityksynnän”, ja kun kuluttajien hyödykkeisiin ja palveluihin liittämät ”omat” merkitykset ovat valtaosin myönteisiä. Vasta 2000-luvulla

lanseeratun liikuntasuhde-käsitteen ohella tuoreutta tässä tutkimuksessa edustaa liikuntakuluttamisen tarkastelu taloudellisen valintakäyttäytymisen sijaan kulttuurisena ja sosiaalisena ilmiönä (ks. Miles 1998, 9; Noro 1995a, 1).

Tutkimus jäsentyy osaksi syksyllä 2002 käynnistettyä Turun kaupungin ja Opetusministeriön rahoittamaa Liikunnan polut elämään – turkulaiset lapset ja nuoret ylös, ulos ja liikkeeseen -hanketta. Hanke on jatkoa aiemmille Turussa toteutetuille kaupunkilaisten liikuntakäyttäytymistä tutkineille ja tukeneille projekteille, kuten Näin Turku liikkuu, Liike 2000 ja Turku liikkeessä. Koska aiemmissa projekteissa lapset ja nuoret olivat jääneet vähemmälle huomiolle, kohdistettiin Liikunnan polut elämään -hanke ikäryhmään 3–16-vuotiaat kaupungin uutta, lapsia ja nuoria suosivaa liikuntastrategiaa noudattaen. Turkulaishanke nivoutuu yhteen myös LIKES-tutkimuskeskuksen Lasten ja nuorten elämäntavan tutkimusyksikön (LINET) valtakunnalliseen Laps Suomen -tutkimusprojektiin. Laps Suomen -projektin tuottamaa tietämystä lasten ja nuorten liikuntaan liittyvistä kentistä ja kysymyksistä nähtiin olevan merkittävät mahdollisuudet täydentää ja syventää paikallistason monitieteellisesti toteutetulla hankkeella. Hanke on ollut lisäksi myötävaikuttamassa Turun alueella syksyllä 2004 käynnistyneeseen Koulut liikkeelle -interventioon.

Liikunnan polut elämään -hankkeen puitteissa toteutettavien tutkimusten yhteisenä päätehtävänä on vastata kysymykseen, millainen asema liikunnalla on kaupunkilaislasten ja -nuorten elämässä. Vastauksia etsitään hankkimalla informaatiota kohderyhmään kuuluvien liikuntaharrastuksista ja -tottumuksista, heidän liikunnalle antamistaan merkityksistä sekä näiden taustalla vaikuttavista tekijöistä keskinäisine yhteyksineen. Bardyn, Salmen ja Heinon (2002, 22) mukaan lasten ja nuorten omien toimintatapojen, tulkintojen ja kokemusten ymmärtämiseksi tarvitaan nimenomaan heistä itsestään lähtevää tietoa ja heille merkityksellisten asioiden hahmottamista, koska heidän tapansa jäsentää maailmaa sekä ilon- ja huolenaiheensa eivät välttämättä ole samoja kuin aikuisten.

Tietoa tarvitaan alueellisella tasolla kaupungin ja muiden liikunnan tarjoajien suunnittelun ja päätöksenteon tueksi. Keskustelu ja uuden tiedon tarve lasten ja nuorten hyvinvoinnin äärellä on myös kansallisesti erittäin ajankohtaista. Laman jälkeen, 1990-luvun puolivälissä, havaittiin tapahtuneen käänne niin, että pahoinvoivien suomalaislasten määrä edelliseen lapsisukupolveen verrattuna ei vähentynyt, kuten siihen asti sota-aikoja lukuunottamatta oli tapahtunut, vaan alkoi lisääntyä. Arviolta joka neljäs tai jopa joka kolmas 2000-luvun lapsi ei voi maassamme hyvin. Sosioekonomiset tekijät on katsottu riittämättömiksi selittämään hyvinvoinnin heikkenemistä, joten syitä ja keinoja kehityssuunnan kääntämiseksi on ryhdytty etsimään muualta – muun muassa liikunnan sosiaalisesta maailmasta. (Bardy ym. 2002, 19; Järventie 2001, 84–85.) Suomalaislapset ja -nuoret ovat pohjoismaisiin ikätovereihinsa verrattuna vähemmän itseään arvostavia, kuormittuneempia ja elämään varovaisemmin, pelokkaammin ja epäluottavaisemmin suhtautuvia (Pölkki 2001, 126, 136; Salmi, Huttunen & Ylipietilä 1996, 70–72). Lapsiin ja nuoriin kohdistuvat huolenaiheet ovat painottuneet sosiaaliin ja psyykkisiin seikkoihin, mutta ylipainoisuuden yleistyminen ja vähäinen liikunta aiheuttavat kasvavaa huolta myös heidän fyysiseen terveyteensä liittyen (Bardy ym. 2002, 13–14; ks. myös Ojala, Vuori, Välimaa, Tynjälä, Villberg & Kannas 2006, 73–74). Peräti yli 70 prosenttia lapsista ja nuorista ei harrasta liikuntaa terveytensä kannalta riittävästi (Hämäläinen, Nupponen, Rimpelä & Rimpelä 2000, 10; ks. myös Tammelin 2005; Vuori, Ojala, Tynjälä, Villberg, Välimaa & Kannas 2007). Kun samaan aikaan tiedostetaan, että lapsia, joiden luontaiseen olemukseen kuuluu aktiivisuus ja uteliaisuus, ei yleensä tarvitse houkutella tai painostaa osallistumaan edellyttäen, että kyseessä on heille itselleen merkityksellinen asia (Bardy ym. 2002, 125), herää epäily jonkinlaisesta ristiriidasta liikunnan ”merkitystarjonnan” sekä lasten ja nuorten ”merkityskysynnän” välillä. Tämän tutkimuksen tulokset liikuntakulutuksessa kohdattuja kulttuurisia merkityksiä koskien avaavat uudenlaisia näkökulmia ja ulottuvuuksia toistaiseksi lähinnä vain motiivitarkasteluihin perustuvaan liikuntakäyttäytymisen ymmärtämiseen ja selittämiseen.

Lapsuuden ja nuoruuden positiivisten, monipuolisten liikunnallisten kokemusten ja liikunnallisen elämäntyylin on useissa tutkimuksissa todettu ennustavan osallistumista liikuntaan myös myöhemmissä elämänvaiheissa (esim. Barnekow-Bergvist, Hedberg, Janlert & Jansson 1998;

Karisto 1988; Tammelin 2004; Telama 2000; Vuolle 1992; 2000; Yang, Telama, Leino & Viikari 1999). Koska liikuntaa voidaan näin pitää verraten pysyvänä elementtinä elämänyhtälössä, koin motivoivaksi ja yhteiskunnallisestikin tarkoituksenmukaiseksi suunnata oman tutkimuspanokseni nimenomaan lapsuuden ja nuoruuden liikuntasuhteen tarkasteluun. Tutkimuksesta saatavia tietoja voitaisiin hyödyntää sellaisessa elämänkaaren vaiheessa, jossa on ”vielä paljon tehtävissä” liikuntaan kasvamisen ja kasvattamisen osalla, laajemmin (kansan)terveyden ja hyvinvoinnin osalla. Kiinnostusta lasten ja nuorten liikuntasuhdetta kohtaan suuntasi myös ammattini luokan- ja aineenopettajaopiskelijoiden liikuntakasvatuksen lehtorina. Ammatillisessa mielessä näin tutkimuksen tulosten voivan edesauttaa löytämään jatkuvissa opetustuntien vähentämissuhteissa tärkeimmät koulutuksen painopistealueet niin, että tulevaisuuden liikunnanopettajat osaisivat – tarjotulla koulutuksen määrällä – parhaalla mahdollisella tavalla ohjata ja tukea lapsia ja nuoria liikunnallisen elämäntavan omaksumisessa. Tämä on yksi Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden 2004 liikunnanopetuksen päätavoitteista (Opetushallitus 2004, 159–162). Oppilaiden liikunnassa kohtaamien kulttuuristen merkitysten ja niiden merkityksellisyyden tunteminen edesauttaa opettajia järjestämään sellaisia liikunnallisia oppimistilanteita ja -kokemuksia sekä luomaan oppimisympäristöjä, joissa taitoja ja tietoja opetellaan lasten ja nuorten näkökulmasta mielekkäällä ja kiinnostavalla tavalla. Oppimishalua voidaan ”ruokkia” ja motivointi suunnata ”purevaksi” kun tiedetään, mitä lapset ja nuoret pitävät liikunnassa tärkeänä. Toisaalta saatetaan löytää merkitysulottuvuuksia, joita koululaiset eivät liikunnassa erityisesti arvosta, mutta joita kohti arvostusta olisi perusteltua suunnata. Eri ikäisten tyttöjen ja poikien merkityspainotusten vertaileminen luo pohjaa eri kasvu- ja kehitysvaiheessa olevien ja eri sukupuolta edustavien oppilaiden erilaisten tarpeiden huomioimiselle liikunnanopetuksessa, mihin Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004 myös velvoittaa (Opetushallitus 2004, 159–162).

Tutkimusraportti noudattaa kasvatustieteellisen monografian perusrakennetta. Tutkimusaiheeseen ja tutkimuksen taustaan johdattelun (luku 1) jälkeen lukija perehdytetään tutkimuksen ydinkäsitteeseen, liikuntasuhteeseen (luku 2), sekä selvitetään liikuntasosialisaation merkitystä liikuntasuhteen perustana (luku 3). Liikuntasuhdetta rakentavista kahdesta tekijästä, liikunnan kuluttamisesta ja tuottamisesta, tutkimuksessa keskitytään vain ensiksi mainittuun. Aiempien tutkimustietojen valossa luodaan ensin katsaus lapsiin ja nuoriin kuluttajina yleensä, josta edetään tarkastelemaan heidän nimenomaan liikuntaan liittyvää kulutustaan (luku 4). Koska liikuntakulutusta ja edelleen liikuntasuhteen rakentumista haluttiin tässä ymmärtää moniulotteisten kulttuuristen merkitysten pohjalta, oli esiyymmärrystä kartutettaessa välttämätöntä tutustua muidenkin tieteenalojen kuin liikunta- ja kasvatustieteiden näkökulmiin ja teorioihin (luku 5). Tietoa ja vaikutteita haettiin mainittujen lisäksi niin sosiologisista, sosiaalipsykologisista, kuin kulttuurin-, kulutus- ja viestintätutkimuksellisista ajattelumalleista, käsityksistä ja tutkimustuloksista. Tutkimusaihetta hahmottavaa taustateoreettista katselmusta seuraa tutkimusongelmiksi kiteytettyjen tutkimuksen tavoitteiden sekä tutkimusmetodologian esittely (luku 6). Epistemologisia vaikutteita omaksuttiin sekä normatiivisten että tulkitsevien tietoteorioiden alueelta. Monimutkaisiin liikuntakulutus- ja liikuntasuhdeilmiöihin ”kiinni pääsemisen” nähtiin edellyttävän juuri teoreettisen triangulaation hyödyntämistä. Tutkimustulosten raportointi noudattaa liikuntasuhteen osa-alueiden kolmijakoa, toisin sanoen tulokset jakautuvat omakohtaista liikkumista (luku 7), penkkiurheilusta (luku 8) ja liikuntahyödykkeistä (luku 9) käsitteleviin lukuihin. Viimeinen tutkimustulosluku, luku 10, kokoaa osa-alueilta saatuja kulutustietoja yhteen siten, että niiden pohjalta muodostetaan liikuntasuhteen rakentumista liikuntakulutuksen viitekehyksessä selittävä malli. Tutkimuksen tietoteoreettiseksi päälähtökohdaksi valitun postpositivismin tutkimusperinnettä noudattaen tuloksista keskustellaan ja niitä tarkastellaan kriittisesti suhteessa aiempaan tietämykseen raportoinnin kaikissa vaiheissa. Tietyiltä osin pioneeriluonteiseksi jäsenyvän tutkimuksen luotettavuutta arvioidaan paitsi tutkimusmetodologiaa kuvattaessa, kokonaisvaltaisemmin omassa luvussaan (luku 11). Lopuksi pohditaan tutkimustulosten sekä laajemmin tutkimuksen koko toteutuksen synnyttämiä näkökohtia, esitellään niihin pohjautuvia käytännön sovellusehdotuksia sekä kirjataan ylös heränneet jatkotutkimustarpeet ja -ideat (luku 12).

2 LIIKUNTASUHDE – LIIKUNNAN SOSIAALISTEN MAAILMOJEN KOHTAAMISTA

2.1 Sosiaaliset maailmat ja niiden kulttuuriset merkitysrakenteet

Ennen perehtymistä tutkimuksen ydinkäsitteeseen, liikuntasuhteeseen, on tarpeellista tutustua sosiaalisten maailmojen ja kulttuuristen merkitysten määritelmiin. Keskustelun sosiaalisista maailmoista aloitti ns. kalifornialainen sosiologia (esim. Becker 1982; Strauss 1978; 1991) vahvasti symbolisen interaktionismin tieteenperinteeseen – Deweyn ja Meadin ajatteluun – nojautuen. Sosiaalisilla maailmoilla tarkoitetaan vuorovaikutukseen perustuvia organisaatioiden, käytäntöjen, tapahtumien ja toimijoiden kokonaisuuksia, jotka nivoutuvat yhteen lähinnä jaettujen intressien ja osallistumisen ympärille. Sosiaaliset maailmat rakentuvat siis ihmisten teoissa ja kanssakäymisessä siitä huolimatta, että inhimillisessä kokemuksessa ne vaikuttavat usein objektiivisilta ja erillisiltä. (Berger & Luckmann 2000; Burr 2004, 154; Koski 2004, 189; Pirttilä 2005, 47; Unruh 1979, 115; 1980, 271–280.) Kulutus on Räsänenin (2000b, 230) mukaan noussut yhdeksi voimakkaimmista sosiaalisten maailmojen määrittäjistä.

Nähdäkseni Noron (1991) posttraditionaaliseksi nimeämällä heikon integraation yhteisöillä viitataan jokseenkin samaan ilmiöön kuin sosiaalisilla maailmoilla. Hänen tällaisia yhteisöjä koskevat pohdintansa juontuvat syvälle Georg Simmelin 1900-luvun alun käsitteellisiin kehittäelyihin ja sosiologiaan, joiden puolestaan voidaan nähdä antaneen vaikutteita symbolisen interaktionismin ja edelleen sosiaalisten maailmojen teoretisointeihin. Näin siitä huolimatta, että terminologiassa ja metodologisissa strategioissa on löydettävissä eroavaisuuksia. (Hall 1990, 19; Noro 1991, 237–247.) Posttraditionaalisiin, heikon integraation yhteisöihin ei synnytä, vaan ne ovat yksilön valittavissa kuten sosiaaliset maailmat. Koska posttraditionaalisiin yhteisöihin laitetaan tyypillisimmin vain tietty osa kokonaispersoonasta, niistä ei muodostu yksilöiden ”kohtaloita”. Voimakkaasti differentioituneessa yhteiskunnassa yksilö onkin monien posttraditionaalisten yhteisöjen leikkaus. Posttraditionaaliset yhteisöt kiinnittyvät johonkin toimintaan tai vaikkapa esineeseen ilman, että tiukka normisto tai ankarat sanktiot ohjaisivat käyttäytymistä. (Noro 1991, 237–247.)

Sosiaaliset maailmat rakentuvat kulttuurisesti neljästä tasosta: 1) pintatason artefakteista, kielestä ja näkyvästä toiminnasta kuten vuorovaikutuksesta, 2) virallisista ja epävirallisista säännöistä ja normeista, 3) tietoista ajattelua ohjaavista arvoista, arvostuksista ja arvojärjestyksistä sekä 4) syvimmän tason pääosin tiedostamattomista perusolettamuksista ja uskomuksista. Sosiaalisten maailmojen kulttuuritasot kattavat kaiken sen, mitä yhteisön jäsenten on opittava ja tiedettävä ja mihin heidän on nojaututtava voidakseen toimia yhteisössä hyväksyttävällä tavalla. Kulttuuri ohjaa ja auttaa yksilöitä identiteetinmuodostuksessa mahdollistaessaan itsen sitomisen osaksi jotakin ”suurempaa”. (Koski 1994b, 63; 2000a, 140, 143–145; Lahikainen & Pirttilä-Backman 2000, 17; Pakalén & Perukangas 1997, 154; Pirttilä 2005, 40–41; Unruh 1979, 116; Valtari 2005, 83.) Kulttuurin mielletään näin Edward Tyloriin (esim. 1958) ja edelleen sosiologiseen ja antropologiseen tutkimusperinteeseen nojautuen tarkoittavan kokonaista inhimillistä elämäntapaa. Yksilö ja hänen minuutensa tulkitaan vahvasti kulttuurisidonnaiseksi, missä avainasemassa on ihmisen ekspressiivisyys eli kyky tuottaa merkkejä ja symboleja, jotka pystyvät kantamaan merkityksiä välitöntä aikaa ja paikkaa pidemmälle. Olemassa olevat sosiaaliset maailmat kulttuureineen näyttäytyvätkin ”objektiivisena” todellisuutena tuleville sukupolville. Uudet yksilöt kuitenkin myös jatkuvasti osallistuvat sosiaalisten maailmojen rakentamiseen, joskaan monetkaan niistä eivät ole vapaasti muutettavissa aivan millaisiksi tahansa. Yksilön ja yhteiskunnan välinen suhde nähdään dialektisena. (Burr 2004, 154–156; Koski-Jännes 2005, 16–17; Pirttilä 2005, 47.) Bäckströmiä

(2005, 283–284, 297) mukaillen: kulttuuri jättää aina jälkiä ja vaikutteita yksilöihin ja ryhmiin, jotka puolestaan jättävät jälkiä ja vaikutteita kulttuuriin.

Koko kulttuurin materiaasta tekoihin, sosiaalisiin tapahtumiin ja abstrakteihin aatteisiin käsitteään tässä koostuvan merkityksiä ja viestejä kantavien merkkien järjestelmistä. Todellisuuden realiteetit ovat siis olemassa merkitysvälitteisesti – eivät irrallisina, riippumattomina ihmisten tulkinnoista, päätelmistä ja ymmärryksestä. Kaikki ovat myöhäismodernissa mielikuvayhteiskunnassa osallisina kulttuuristen merkitysten verkon rakentamisessa, mikä tarkoittaa todellisuuden olevan jatkuvan merkityksellistämisen kohteena. (Bourdieu 1985, 153–154; Fiske 1994, 61, 150; Karvonen 1997, 33–34; Koski 2000a, 145–146; Lehtonen 2004, 16–18; Lull 1995, 144; Sulkunen 1997b, 16–17; 1998, 37.) Vaikutteita tämänkaltaiseen tulkintaan on tuonut Max Weberin (1949, 107–109) näkemys yhteiskunnan kaikkien rakenteiden syntymisestä yksilöiden merkityksiä sisältävän toiminnan tuloksena (ks. myös Pirttilä 2005, 46).

Merkityksillä viitataan siihen, mitä jollakin tarkoitetaan tietyssä kontekstissa ja/tai siihen, miten tärkeää tai merkittävää jokin on. Merkityksiin voi siis liittyä myös arvottava ulottuvuus. (Ks. Osgood, Suci & Tannenbaum 1961, 1.) Tulkinnot merkityksistä, niiden tärkeydestä ja tärkeysjärjestyksistä perustuvat sekä järkeen että tunteeseen, mutta ne eivät synny vain yksilön sisällä, vaan pitkälti sellaisten vaikutteiden pohjalta, joille hän on alttiina toimiessaan erilaisissa sosiaalisissa maailmoissa. Yksilöllisen merkitysten ”lukutaidon” ohella se, mihin yhteisöön vastaanottaja tuntee (kyseisellä hetkellä) vahvimmin kuuluvansa tai minkä tulkintayhteisön strategioita hän haluaa käyttää, ohjaa merkitystulkintojen muodostumista. Esimerkiksi läpikäytyt kokemukset, arvostukset, tietämys ja tavoitteet sekä (elämän)konteksti vaikuttavat niin merkitysten ”lukutaitoon” kuin tulkintastrategian valintaan. Yhteisöjen tulkintastrategiat ovat sopimuksenvaarisia ja perustuvat kunkin kulttuurin jäsenten tuntemiin sääntöihin ja periaatteisiin. Merkitystulkintojen luonne on näin aina enemmän tai vähemmän kollektiivinen, intersubjektiivinen. (Eco 1979, 66–67; Fiske 1994, 61, 148–150; Koski 2000a, 145–146; Lehtonen 2004, 18–20; Lévi-Strauss 2001, 9; Lull 1995, 170–174; Malmelin 2003, 114–119.) Monissa kulttuurintutkimuksen näkökulmissa esitetäänkin, että käynnissä on jatkuva kamppailu ja kilvoittelu siitä, minkä yhteiskunnallisen tahon retoriikalla ja intresseistä käsin merkityksellistetty todellisuus pääsee vallitsevaan asemaan ihmisten mielissä ja asettuu siten ensisijaiseksi ymmärtämisen välineeksi (Karvonen 1997, 34).

Kukin sosiaalinen maailma esittäytyy yksilölle kulttuuristen merkitysten kautta siis sen mukaan, mikä suhde hänellä (kulloinkin) on tähän maailmaan. Yksilöt toimivat yleensä monissa sosiaalisissa maailmoissa eri intensiteeteillä saavuttaen eri syvyyksiä niiden merkitysrakenteissa. Mitä syvemmälle merkitysrakenteisiin ”kaivautuu”, sitä paremmin omaksuu ja ymmärtää kyseisen kulttuurin ”kieltä”, käytäntöjä ja ajattelutapoja ja sitä merkityksellisempinä yksittäiset merkitykset voivat näyttäytyä. Sen perusteella, kuinka syvä – asiantunteva, aktiivinen, läheinen ja tärkeäksi koettu – yksilön suhde tiettyyn kulttuuriin on, hänet voidaan sijoittaa johonkin seuraavista neljästä osallistujatyypiryhmästä: 1) pinnallisesti kurkistavat muukalaiset, 2) uteliaasti kokeilevat turistit, 3) säännöllisesti osallistuvat regulaarit tai 4) vahvasti omistautuneet insaiderit. (Koski 2000a, 140–146; 2004, 190–191; Koski & Tähtinen 2005, 7–8; Unruh 1979, 115–124; 1980, 280–282.) Lähteenmaa (2000) on lisäksi esittänyt huomionarvoisesti, että joskus yksilön kulttuurisuhteen syvyyttä määrittää, voimallisemmin kuin yksilö itse, tietty sosiaalinen maailma. Hän on jäsentänyt ryhmään kuulumisen kevyt–raskas -ulottuvuudelle tarkoittaen tällä ryhmään kuulumisen velvoittavuutta ja intensiteettiä nimenomaan ryhmäkulttuurin ominaisuuksina. Raskas ryhmään kuulumisen saattaa vaatia yksilöltä esimerkiksi ehdotonta lojaalisuutta ja habituksen muokkaamista. (Lähteenmaa 2000, 15–16, 34–35, 71–72.)

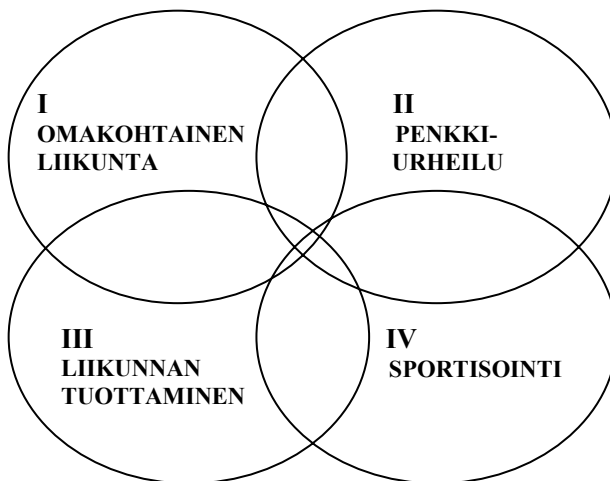
Sosiaaliset maailmat voidaan ajatella sektoreiksi, joista jokainen vie tietyn osuuden yksilön kaikkien toimintojen muodostamasta kokonaisuudesta (vrt. yksilö on monien posttraditionaalisten yhteisöjen leikkaus). Ihmisen elämänyhtälö muodostuu eri toimintojen sosiaalisten maailmojen ja niiden merkitysrakenteiden yhdistelmästä. Elämänyhtälö ilmenee elämäntyylissä, joka näyttäytyy näiden arjen toimintojen ja tänä päivänä yhä voimakkaammin kuluttamisen kautta. Elämäntyylisen

avulla voidaan hahmottaa, mitä eri asiat merkitsevät yksilöille ja ryhmille. Tarjolle tuotetaan jatkuvasti lukuisia valmiita elämäntyyliä, mikä aiheuttaa tarpeita ja paineita valintojen tekemiselle ja elämänsuunnittelulle. Eri asioihin ladatut merkitykset ja painotukset – edelleen elämänyhtälö ja elämäntyyli – ovat luonteiltaan dynaamisia, ja yksilöillä sekä ryhmillä on niihin aina aktiivinen, mutta vain osin tietoinen suhde. Hyvinkin nopeita elämäntyyliä vaihteluita saattavat aiheuttaa esimerkiksi muutokset elämäntilanteissa, tarpeissa ja ajan virtauksissa. Nykyihmisen identiteetin rakentumisessa elämäntyyliä kulutustottumuksineen on olennainen osa. (Esim. Giddens 1991, 83–86; Koski 2000a, 145–146; Lähteenmaa 2000, 41; Räsänen 2000b, 230–231; Sulkunen 1997b, 23; Tähtinen, Rinne, Nupponen & Heinonen 2002, 50, 54; Unruh 1980, 278–279.)

2.2 Suhde liikunnan sosiaaliseen maailmaan rakentuu kolmella osa-alueella

Miten liikunta asemoituu sosiaalisten maailmojen, elämänyhtälöiden ja elämäntyylien kentälle? Liikunta kokonaisuudessaan soveltuu määriteltäväksi sosiaalisesti maailmaksi, joka kätkee sisälleen lukuisia suppeampia sosiaalisia maailmoja, kuten eri liikuntamuotojen, penkkiurheilun ja liikuntamuodin sosiaaliset maailmat. Vuolle (2000) ei näe liikuntaa voitavan pitää suoranaisena elämäntapana – tässä elämänyhtälönä – vaan yhtenä alueena, jolla elämäntapaa/elämänyhtälöä ilmennetään. Arjen keskeisten elämäntoimintojen kokonaisuus, elämänyhtälö, ja sitä konkreettisemmin jäsentävä elämäntyyli luo yleiset ehdot, joiden pohjalta kunkin yksilön liikuntaharrastuneisuus ja liikuntakiinnostus määräytyy. (Vuolle 2000, 31.) Sitä kiinnittymis- ja suhtautumistapojen kokonaisuutta, jonka kautta yksilö arvottaa, hahmottaa ja kohtaa liikunnan sosiaalisia maailmoja ja niiden kulttuurisia merkityksiä, kutsutaan tässä liikuntasuhteeksi. Liikuntasuhde viittaa siis paitsi liikunnan harjoittamiseen, myös muuhun tietoiseen ja tiedostamattomaan asennoitumiseen ja suhtautumiseen liikuntakulttuuriin osa-alueineen ja merkityksineen. Laajasti tulkiten liikuntasuhde toimii näin yhtenä tekijänä yksilön identiteetin rakentumisessa. (Koski 2004, 190–191; Koski 2007, 304; Koski & Tähtinen 2005, 7–8.)

Koski (2004, 192) jäsentää liikuntasuhteen kuvion 1 osoittamalla tavalla neljään osa-alueeseen: omakohtainen liikunta, penkkiurheilu, liikunnan tuottaminen ja sportisointi.

KUVIO 1. Liikuntasuhteen neljä osa-alueetta (Koski 2004, 192)

I. Omakohtaisen liikunnan osa-alueella arjen ja vapaa-ajan ilmiä käyttäytyminen omatoimisine ja organisoituine liikuntaharrasteineen on selkeä liikuntasuhteen kuvaaja. Riippuen muun muassa liikkumisen tavoitteista, useudesta ja intensiteetistä suhde voi, liikunnan harjoittamisessa kokonaisuutena tai sen eri sektoreilla (esimerkiksi eri lajien osalla), jäädä pinnalliselle muokalaistasolle tai ylittää sosiaalisen maailman sisäpiiriin asti ja identiteetin tärkeäksi ”rakennuspalikaksi”. (Koski 2000a, 140–141; 2004, 192; Unruh 1979, 122; 1980, 280–282; ks. myös Lähteenmaa 2000, 35.) Juuri liikuntasuhteen eri syvyyksistä kertoo Metsämuurosen (1995, 188–189, 198–199) tutkimushavainto vasta aloittaneiden ja alhaisen asiantuntijuuden omaavien liikunnanharastajien heikommasta kokonaissitoutumisesta toimintaan verrattuna kokeneisiin harrastajiin.

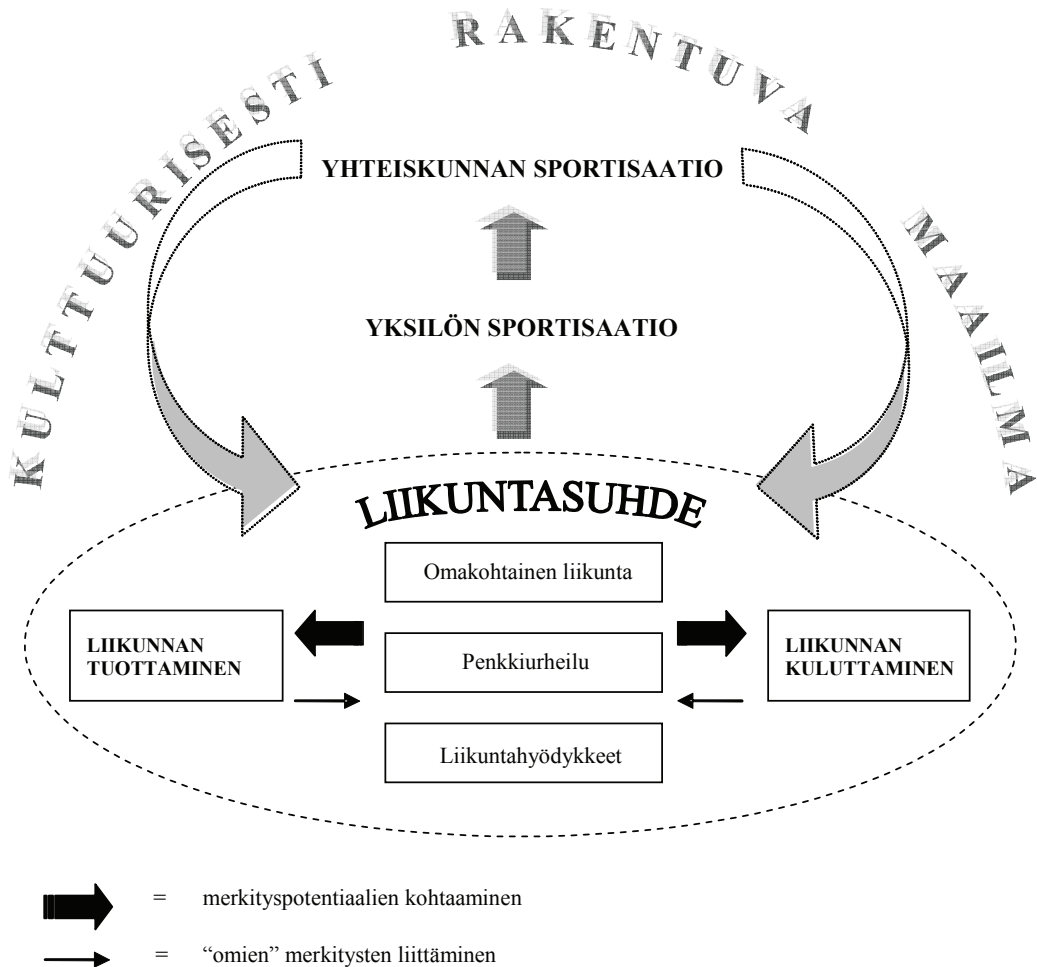
II. Penkkiurheilun osa-alue perustuu muiden liikkujien toimintojen seuraamiseen tapahtumapaikoilla ja/tai eri tiedotusvälineistä. Myös urheiluaiheisten tietokone- ja konsolipelien pelaamisen kautta voidaan liikuntasuhdetta rakentaa. Sisäpiiriin kuuluvat ymmärtävät seuraamiensa tai pelaamiensa liikuntalajien muotoseikkojen lisäksi laajasti lajien olemussisällölliset merkitykset. (Koski 2000a, 140–141; 2004, 192–193; Unruh 1979, 122.)

III. Liikunnan tuottamisella tarkoitetaan erilaisia toteuttajia liikuntaharrasteiden ja penkkiurheilutoimintojen sekä liikuntahyödyketuotannon taustalla. Esimerkiksi vanhemmat saattavat järjestää lapsilleen harrastusmahdollisuuksia pihapiirissä ja aktiiviset kaverit soittelevat porukoita koolle ”höntsäämään” eri lajien parissa. Fanit kommentoivat liikuntaseuran kotisivuilla suosikkiensa edellisillan peliesityksiä ja vanhemman ikäpolven edustajat ilmaisevat huolensa nykyurheilun tilasta sanomalehtien yleisönosastoilla. Äidit ompelevat esiintymisasuja voimisteluseuran kevätnäytökseen ja pojat rakentavat skeittausratoja vanerilevyistä ja laudanpätkeistä lähiömarketin parkkipaikalle. Liikuntaa tuottavat tietenkin myös sen kansalaistoimintaan osallistuvat sekä sen parissa ammatikseen toimivat henkilöt. Tuottamisessakin on löydettävissä kiinnittymis- ja suhtautumistapojen syvyydet muokalaisten epäileväisyydestä sisäpiiriläisten uutta luovaan innostukseen. (Koski 2000a, 140–141; 2004, 193; Unruh 1979, 122; 1980, 280–282.)

IV. Sportisoinnilla liikuntasuhteessa Koski (2004) tarkoittaa ilmiötä, jossa liikunta kulttuurisine merkityksineen näyttää elämänsäaloilla ja asiayhteyksissä, jotka eivät sinällään suoranaisesti liity liikuntaan. Hän mainitsee liikuntaan kytkeytyvän kulutuksen tämän osa-alueen helpoimmin operationalisoitavaksi ilmenemismuodoksi. (Koski 2004, 193–194.)

Kosken (2004) nelikenttämallista eriytyen (ks. perustelut luvusta 11.3) tässä tutkimuksessa liikuntasuhteen ymmärrettiin rakentuvan kuvioon 2 havainnollistetulla tavalla kahden tekijän; liikunnan kuluttamisen ja tuottamisen, kautta (ks. Patriksson 1979, 73–74). Molempia voidaan toteuttaa omakohtaisen liikkumisen, penkkiurheilun ja liikuntahyödykkeiden osa-alueilla (Puronaho 2006, 60; Rissanen 2005, 21). Lisäksi Puronaho (2006, 37) esittää väitöskirjassaan varteenotettavan huomion, jonka mukaan liikuntapalvelun kuluttaja saattaa samalla toimia myös kyseisen palvelun tuottajana tai ainakin palvelun onnistumiseen vaikuttajana. Tämä ilmenee selvästi esimerkiksi joukkue- ja ryhmäliikunnan osalla sekä tapahtumapaikoilla penkkiurheiltaessa. Eivätkö myös jalkapalloturnaukseen osallistuvat eli liikuntapalveluja kuluttavat junioritkin pelatessaan tuota penkkiurheiluviihdettä katsojille? Rajaa liikunnan kuluttamisen ja tuottamisen välillä ei voidakaan pitää täysin yksiselitteisenä.

Olennaista on huomata liikuntasuhde-käsitteen laajuus verrattuna tuttuun liikunnan (ja penkkiurheilun) harrastamiseen. Liikunnan harrastaminenhan määrittynyt henkilökohtaiseen kiinnostukseen perustuvaksi ja tietoisien tavoitteiden ohjaamaksi vapaa-aikana tapahtuvaksi liikuntaan osallistumiseksi tai liikunnallisen vaihtoehdon valitsemiseksi muissa kuin vapaa-ajan toiminnoissa (Telama & Laakso 1983, 49). Liikuntasuhde rakentuu puolestaan tiedostettujen asioiden lisäksi myös tiedostamattomien peruskomusten ja olettamusten pohjalta. Edelleen suhde liikuntaan voi kokonaisuutena tai jollain kolmesta osa-alueesta jäädä merkityksettömäksi tai negatiiviseksi, jolloin henkilökohtaista kiinnostusta liikunnan sosiaalisiin maailmoihin ja niiden kulttuurisiin merkityksiin ei tunneta lainkaan tai niitä kohdataan epämieluisina. Liikuntasuhteen on myös mahdollista rakentua ilman näkyvää ilmiä käyttäytymistä asennoitumisen ja suhtautumisen kautta. Lisäksi liikuntasuhde kattaa liikuntahyödykkeiden osa-alueen sekä liikunnan parissa työskentelemisen, joita ei voida ”harrastaa”.

KUVIO 2. Liikunnan tuottaminen ja kuluttaminen liikuntasuhteen ja sportisaation tekijöinä

Liikuntaa kuluttamalla ja/tai tuottamalla sen merkitysrakenteet tulevat sisäistetyimmiksi ja merkityksellisemmiksi. Sisäistäminen tapahtuu kohtaamalla liikunnan valmiita merkityspotentiaaleja sekä liittämällä liikuntaan ”omia” merkityksiä. Omilla merkityksillä tarkoitetaan oikeammin harvinaisiin ja horjuviin tulkintatapoihin perustuvia merkitystulkintoja. Sisäistämisen kautta liikuntasuhde vahvistuu yhdellä tai useammalla kolmesta osa-alueesta. Pidemmällä aikavälillä liikuntasuhteen syvenemisen myötä liikuntaan kytkeytyvät artefaktit, kieli, toiminta- ja käyttäytymismallit, säännöt ja normit, arvot ja arvostukset sekä olettamukset ja uskomukset tunkeutuvat yhä voimallisemmin yksilön elämäntyyliin läpäisten vähitellen koko yhteiskunnan elämänmuodon – seuraavaa *sportisaatio* eli *urheilullistuminen* (ks. Elias & Dunning 1986, 19–22; Maguire 1999, 57–74, 90). Yhteiskunnan sportisaation vaikutteet heijastuvat takaisin yksilötasolle esimerkiksi vahvistaen vanhoja tai tuottaen uusia kulttuurisia merkityksiä omakohtaisen liikkumisen, penkkiurheilun ja liikuntahyödykkeiden alueille.

Suomalaisessa myöhäismodernissa yhteiskunnassa sportisaatioprosessin nähdään edenneen pitkälle. Ruumiillisuuden korostumisen vanavedessä liikunnan arvo on kohonnut kulttuurisessa arvoasteikossa ja sen asema parantunut asioiden ”merkittävyyspörsissä” (Hoikkala 1993, 95–96; Koski 2000a, 148–149; Koski 2000, 19; Sironen 1988, 13). Liikunnan ja urheilun harrastamisen hyvin tärkeäksi itselleen kokeneiden osuudet kasvoivat 1990-luvun aikana kaikissa ikäryhmissä (Berg 2005, 158). Esimerkiksi vuosien 1997–1998 liikuntagallupissa yli 80 prosenttia täysi-ikäisistä suomalaisista piti liikuntaa ja urheilua vähintään melko tärkeänä asiana omassa elämässään. Liikunta oli monelle tärkeämpää kuin hyvä ansiotaso tai menestyminen työelämässä. (Nurmela & Pehkonen 1998, 2–3.) 1990-luvun lopun WHO-Koululaistutkimuksessa nuoret ilmoittivat aikovansa harrastaa liikuntaa vielä 20-vuotiaina selvästi yleisemmin kuin aiempina tutkimusvuosina (Kannas & Tynjälä 1998, 7–8). Myös urheilulliset vaatteet ja jalkineet ovat yleistyneet eurooppalaiseen tapaan suomalaistenkin vapaa-ajan ei-liikunnallisessa käytössä ja muodissa (Craig 1993, 215–217; Koski 2004, 194; Maguire 1999, 131; Standeven & de Knop 1999, 33–34). Sportisaation rinnalla – mitä todennäköisimmin myös sen syynä – hyvinvoinnin merkityksen tiedostaminen on voimistunut kaikissa ikäryhmissä (Berg 2005, 158).

Liikunnasta haetaan uusia kokemuksia, sisältöä ja mielekkyyttä elämään sekä elämänhallinnan tunnetta. Niin omakohtainen liikkuminen kuin yleisönä oleminen on monelle tärkeä identiteetin rakennusosa. (Smith Maguire 2001, 385; Standeven & de Knop 1999, 33–34; Tiihonen 1991, 83; Tähtinen ym. 2002, 51.) Liikunta muodostuu yhä useammalle elämisen realiteetiksi ja rytmitäjäksi ruokailemisen ja nukkumisen tapaan (Helenius 1995, 47–48). Liikunta on myös luokiteltu suomalaisten keskuudessa kymmenen tärkeimmän elämäniloa tuottavan asian joukkoon (Ojanen 2000, 130–131).

Heikkala (2000, 131) korostaa sportisaatiossa yksilötason ohella liikuntakulttuurin levittäytymistä instituutiona yhä laajemmalle muihin instituutioihin. Tyypillisimpiä esimerkkejä lienevät taide, teatteri ja tanssi, joihin urheilu kilpailumalleineen on tunkeutunut (Parviainen 1996, 232). Urheilun ujuttautuminen kielenkäyttöön, työ- ja liike-elämän käytänteisiin sekä ehkäpä kaikkein konkreettisimmin tavaraestetiikkaan on myös pantu merkille (Koski 2004, 194). Leikin traditionkin väitetään katkenneen urheilun tultua leikin tilalle (Huizinga 1947, 268–269; Puhakainen 1997, 180–199; Sironen & Kärkkäinen 1988, 77, 82–83; Tiihonen 1991, 83). Usko aikuisjohtoisen (urheilu)toiminnan vapaamuotoista leikkiä suurempaan potentiaaliin pitää lapset ja nuoret pois ”turmiollisilta kaduilta” istuu tiukassa vielä tämänkin päivän vanhemmilla (esim. Ilmonen & Siisiäinen 1998, 49–50; Koski 2005b, 296). Kosken ja Tähtisen (2005, 13) raportoima tutkimustulos leikin ja leikillisyyden hyvin vähäiseksi jäävästä merkityksestä nuorisoliikunnassa puoltaa osaltaan näitä näkemyksiä.

3 SOSIAALISTUMINEN LIIKUNTAAN – LIIKUNTASUHTEEN PERUSTA

3.1 Kaksivaiheinen sosialisatio

Sosialisaatiolla viitataan käyttäytymisen muutoksiin, jotka ovat seurausta yksilön sellaisesta sosiaalisesta vuorovaikutuksesta toisten ihmisten kanssa, jossa hän oppii yhteisössä kulloinkin hyväksytyt toiminta- ja ajattelutavat. Tiettyssä kulttuurissa vallitsevat todellisuusjäsenyykset, kognitiiviset ja affektiiviset koodit, tiedot, taidot, normit, arvot, asenteet, tarpeet ja roolit siirtyvät sukupolvelta toiselle tiedostetun johdonmukaisen kasvatuksen lisäksi kaiken muunkinlaisen kommunikation välityksellä ja nykyään paljon vastavuoroisemmin kuin aiemmin. Sosiaalistumista yhteisöön ja kulttuuriin tapahtuu, kun yksilö alkaa lukea erilaisia merkkejä merkityksineen ja ymmärtää niitä niillä ehdoilla (koodeilla – ks. tarkemmin luku 6.2), jotka kyseinen yhteisö on hyväksynyt näiden merkien kohdalla. Sosialisaatio siis yhdenmukaistaa yhteisön jäseniä ja luo perustan muun muassa liikuntasuhteen rakentumiselle. (Esim. Asp 1994, 79–80; Burr 2004, 156; Karvonen 1992, 120; Laakso 1981, 21–22; Lahikainen & Pirttilä-Backman 2000, 77; Näre 1992, 14.) Sosiaalisen kontrollin eli yhteisön jäsenten toisiinsa kohdistamien normatiivisten odotusten avulla ylläpidetään ja vahvistetaan opittuja toiminta- ja ajattelutapoja (Näre 1992, 14; Sulkunen 1998, 81).

On tärkeää, ettei yksilöä ymmärretä sosialisaatiossa vain passiiviseksi ärsykkeiden vastaanottajaksi, vaan luovaksi ja aktiiviseksi vuorovaikuttajaksi sekä kulttuurin edelleen kehittäjäksi. Esimerkiksi eri roolien ja toimintatapojen yhdistäminen vaihtuvien tilanteiden edellyttämällä tavoilla niin, että henkilökohtaiset aiemmat kokemukset, taipumukset, päämäärät, tavoitteet ja saatu palaute tulevat huomioiduiksi, on osoitus aktiivisesta toimijuudesta sosialisaatiossa. Varhain omaksutut ja/tai usein toistetut (esimerkiksi liikunnalliset) roolit ja toimintatavat saattavat ajan myötä muodostua tottumuksiksi. (Esim. Laakso 1981, 23–24; Patriksson 1979, 112; Takala 1979, 133.)

Primaarisosialisaatiossa, joka ajoittuu lapsuuteen ja josta huolehtii lapsen lähipiiri, yksilö samastuu merkityksellisiin toisiin. Lapsi sisäistää merkityksellisten toisten maailman ainoana olemassa olevana todellisuutena, väistämättömänä. Ajan kuluessa lapsen samastuminen alkaa ulottua konkreettisten toisten lisäksi myös toisiin yleensä, siis yhteiskuntaan. Lisäksi lapsi oppii vähitellen tunnistamaan itsensä tavoitellessaan subjektiivisesti uskottavaa ja vakaata identiteettiä. Hänelle muodostuu identiteetti suhteessa merkityksellisiin toisiin sekä identiteetti yleensä, riippumatta ketä toisia hän kohtaa. Primaarisosialisaatio päättyy, kun yleistyneen toisen käsite on vakiintunut yksilön tietoisuudessa. (Esim. Berger & Luckmann 2000, 147–166; Lahikainen & Pirttilä-Backman 2000, 148–151)

Primaarisosialisaatiota seuraa *sekundaarisosialisaatio* kattaen kaikki tapahtumasarjat, joissa primaarisosiaalistettu yksilö johdatetaan todellisuuden toisille sektoreille. Sekundaarisosialisaatiota luonnehditaan instituutioperustaiseksi ”osamaailmojen” sisäistämiseksi, mikä edellyttää instituutioiden merkitysvyhtien omaksumista. Toisin kuin primaarisosialisaatioprosesseissa, sekundaarisosialisaatiossa roolit ovat yksilöitymättömiä eli irtautuvat helposti rooleja esittävästä yksilöistä, todellisuus nähdään suhteellisena ja sosiaalisia maailmoja voidaan sisäistää samastumatta niihin kuitenkaan itse. Koska sekundaarisosialisaatio tapahtuu ajallisesti primaarisosialisaation jälkeen, se kohdistuu jo muotoutuneeseen minuuteen sekä jo sisäistettyyn käsitykseen todellisuudesta ja maailmasta, joilla on taipumus säilyä. Sekundaarinen sisäistäminen ei useinkaan juuru kovin syvälle yksilön tietoisuuteen, minkä vuoksi se onkin altis syrjäytymään. (Esim. Berger & Luckmann 2000, 147–167; Cooley Aspin mukaan 1994, 25; Lahikainen & Pirttilä-Backman 2000, 148–151.)

3.2 Liikuntasosialisaation mallit ja agentit

Sosiaalistuminen liikuntaan ei poikkea lähtökohdiltaan muusta socialisaatiosta, vaan edellyttää liikunnan sosiaalisessa maailmassa vallitsevien toiminta- ja ajattelutapojen sekä kulttuuristen merkitysvyhtien sisäistämistä (Laakso 1981, 24–25; McPherson, Curtis & Loy 1989, 47–51). Niitä useimmat nykyajan lapset kohtaavat Kosken (2004) mukaan väkisinkin jo elämänsä alkutaipaleilla muun muassa oman liikunnallisen kehityksensä, vertaiskontaktien, liikuntahyödykkeiden ja median välityksellä. Liikunnan ”taikamaailma” alkaa mielikuvituksen avittamana rakentua jo hyvin varhain. (Koski 2004, 195; ks. myös Greendorfer 1992.)

Nutbeam ja Catford (1991) ovat esittäneet liikuntaan sosiaalistumisen mallin kolmiportaisena: valinta – muutos – omaksuminen. Liikunnallisten *valintojen* tekemiseksi tietoisuuden on ensin herättävä ja tietoja on saatava riittävästi. *Muutosten* toteuttaminen edellyttää positiivisen asenteen ja motivaation syntymistä. Liikunnan *omaksuminen* tapahtuu kokeilun, oppimisen ja osallistumisen kautta. Jotta omaksuminen olisi pysyvää, on osallistumisen lopulta toistuttava säännöllisesti. Säännöllisyyden saavuttamista edesauttavat esimerkiksi vertaistuki eri muodoissaan ja jäsenyydet liikuntapalveluorganisaatioissa. (Laakso, Nupponen, Koivusilta, Rimpelä & Telama 2006a, 10; Nutbeam & Catford 1991, 177–180.)

Green, Kreuter, Deeds ja Patridge (1980) jakavat omassa liikuntasosialisaatiomallissaan käyttäytymiseen vaikuttavat tekijät altistaviin, mahdollistaviin ja vahvistaviin. Liikunnalle *altistaviksi* tekijöiksi he luokittelevat asennoitumista tukevat, motivaatiota kasvattavat sekä tietoa ja kokeilumahdollisuuksia tarjoavat toimenpiteet. Näitä voidaan kohdata esimerkiksi perheissä, koululiikunnassa, liikuntaseuroissa ja/tai kavereiden keskuudessa. *Mahdollistavat* tekijät sallivat motivaation kohteen toteutua eli ovat muun muassa tilaisuuksia käyttää liikuntapaikkoja ja -välineitä sekä osallistua ohjattuun liikuntatoimintaan. Vasta riittävien taitojen omaksuminenhan lopulta mahdollistaa tiettytyyppisen liikunnan harrastamisen. *Vahvistusta* omaan liikunnallisuuteen voidaan saada vaikkapa perheenjäseniltä, kavereilta, opettajilta ja ohjaajilta, mutta myös omien kykyjen ja motivaation lisääntymisen kautta. (Green ym. 1980, 68–71; Laakso ym. 2006a, 10.)

Heinilä (1986) erottaa liikunnan socialisaatioprosessissa kolme ohjausjärjestelmän osaa. *Kehysohjaus* ohjaa arvostamaan saavutuksia, menestystä ja kilpailemista yhteiskunnan kehysarvoina ja toimintamalleina yleisesti (vrt. sportisaatio), liikunnassa ja urheilussa erityisesti. *Yleisohjaus* opettaa eri lajien tuntemusta, niiden liikunnallisia vaatimuksia, suoritusstandardeja ja kiinnostavuuden erilaisia lähteitä. Paikkakunnittain – perinteistä riippuen – saatetaan vaikkapa oppia arvostamaan tiettyjä lajeja enemmän kuin toisia. Yleisohjaukseen osallistuvat muun muassa liikunnan joukkoviestintä, urheiluidolit ja koululiikunta. *Erytisohjaus* esimerkiksi vanhempien, sisarusten, vertaisryhmien, muiden merkityshenkilöiden ja liikuntaseurojen toimesta usein vasta lopulta ratkaisee suhtautumisen liikuntaan, eri lajien suosion ja kiinnostavuuden vaihtelun. (Heinilä 1986, 8–9; ks. myös Vuolle & Heikkala 1990, 93–96.) On mielenkiintoista huomata, ettei Heinilän (emt.) ohjausjärjestelmämalli parinkymmenen vuoden takaa huomioi kehys- tai yleisohjauksessa juuriakaan liikunnan fyysisiä ja psyykkisiä terveystaivatuksia, joita taas tänä päivänä korostetaan voimakkaasti.

Myöhäismodernissa ajassa sosiaalisten kollektiivien kuten perheen ja suvun, työ- ja kouluyhteisön sekä yhteiskunnan nähdään menettäneen merkitystään – myös liikunnan ohjausjärjestelmässä. Yksilön omat ratkaisut ja valinnat suuntaavat huomattavasti aiempaa voimakkaammin hänen elämäänsä. Tämän päivän lasten ja nuorten vaikutusvaltaisimmiksi socialisaatioagenteiksi väitetään kulttuuriellisuuden tuotteita, joita kuluttamalla he vahvistavat epävarmaa identiteettiään median ja ikätoverien näkemyksiä myötäillen. (Bardy ym. 2002, 20; Lähtenmaa & Siurala 1991b, 7–8; Marjamäki-Suoranta & Peura-Kapanen 1990, 6; Miles 2000, 65; Näre 1992, 17; 1996, 321; Rautio 1989, 250.) Samaan tapaan kuin Wilska (2001b, 61) toteaa nykykuorten aikuisidentiteetin käytetyimmäksi rakennusaineksi osallistumisen aikuiseen kulutukseen, voitaneen ajatella

liikunnallisen identiteetinmuodostuksen perustuvan vahvasti osallistumiseen liikuntakulutukseen. Seuraavaksi, ottamatta kantaa keskinäiseen tärkeyshierarkiaan, luodaan katsaus tyypillisimpiin lasten ja nuorten liikunnan sosialisointiagentteihin.

Koti liikunnan sosialisointiprosessissa. Kodin liikunnallisuuden ja lasten liikuntakiinnostuksen välillä on havaittu riippuvuus useissa tutkimuksissa. Kodin liikunnallisuudella tarkoitetaan muun muassa liikunnan asemaa perheen ja perheenjäsenten vapaa-ajassa, vanhempien lasten liikuntaharrastuksiin antamaa henkistä ja taloudellista tukea, hyväksyntää, rohkaisua, vahvistusta ja opastusta sekä liikuntaan kohdistettuja odotuksia. (Esim. Brunton, Harden, Rees, Kavanagh, Oliver & Oakley 2003, 65–67, 98; McPherson ym. 1989, 41–42; Rautava, Laakso & Nupponen 2003, 28.) Perheiden liikuntaan käyttämän ajan on todettu olevan voimakkaasti positiivisessa yhteydessä lasten liikuntaseurassa harrastamiseen ja kilpailuihin osallistumiseen, mutta myös hieman heikommin omatoimiseen liikkumiseen (Rautava ym. 2003, 28–29). Puronaho (2006, 167) korostaa-kin ratkaisevina tekijöinä lasten ja nuorten liikuntaharrastuksen aloittamisessa ja jatkumisessa toiminnan tuottamia elämyksiä paitsi heille itselleen, myös heidän vanhemmilleen. On lisäksi huomattava, että sosiaalistamista liikuntaan voi tapahtua paitsi suunnassa vanhemmat → lapset, myös suunnassa lapset → vanhemmat (esim. Rautava ym. 2003; Vanhalakka-Ruoho 1981).

Koski (2004, 195) uskoo lasten helposti aistivan liikunnan sosiaalisen maailman merkityksellisyyden vanhemmille ja tämän toimivan keskeisenä liikuntasosialisointi suuntaajana. Liikuntamyönteisen perheilmapiirin syntymisen ohella muiden perheenjäsenten liikuntaharrastaminen voidaan kokea käyttäytymismalliksi, joka tarjoaa liikunnallisia ärsykeitä ja sijaisvahvistuksia sekä toimii imitoimis- ja samastumiskohteena (esim. Laakso 1981, 26; Laakso & Telama 1983, 64; Patriksson 1979, 165, 172–174; Rautava ym. 2003, 29; Snyder & Spreitzer 1983, 75–76). Vanhempien liikunnallisen mallikäyttäytymisen lisääntymistä onkin pidetty yhtenä avainsyynä suomalaisten lasten ja nuorten liikuntaharrastuneisuuden kasvuun (Helakorpi, Uutela, Prättälä & Puska 1996, 8, 13). Yhteys on myös oletettu vanhempien lapsilleen siirtämien liikuntakulttuuristen ajattelumallien (esimerkiksi kilpailukeskeisyys, terveysajattelu) ja lasten valitsemien liikuntamuotojen välillä (Bourdieu 1984, 217–218; Green 2001, 84–89; Koski 2000, 231; Rautava ym. 2003, 29–30). Vanhempien kilpaurheilutausta lisää todennäköisyyttä sille, että myös lapsi osallistuu seura- liikuntaan ja kilpailee (Rautava ym. 2003, 29–30).

Vanhempien taloudellis-yhteiskunnallisen aseman on todettu vaikuttavan liikuntasosialisointiin muun muassa siten, että ylempien yhteiskuntaluokkien kotitaloudet kuluttavat Suomessa enemmän liikunnan harrastamiseen (esimerkiksi organisoitu liikunta, harrastusvälineet, tilaisuuksiin osallistuminen) sekä hedonistisiin kohteisiin (esimerkiksi liikunnalliset teemalomat) ja kulttuuri-kohteisiin (esimerkiksi tanssi, teatteri). Ylemmissä työtehtävissä toimivat vanhemmat myös aktivoivat lapsiaan harrastusten pariin varhaisemmassa iässä. (Esim. Lähteenmaa & Siurala 1991a, 86–87; Marjamäki-Suoranta & Peura-Kapanen 1990, 42; Puronaho 2006, 132; Räsänen 2000b, 238–239; 2003, 212; Siurala 1991, 80). Laakso ym. (2006a, 8) toteavat tuoreessa artikkelissaan, etteivät erot nuorten liikunta-aktiivisuudessa eri sosiaaliryhmien välillä ole juurikaan muuttuneet huolimatta yhteiskunnan ja liikuntakulttuurin muutoksista. Korkeampiin sosiaaliluokkiin lukeutuvien perheiden lapset ja nuoret ovat siis yhä edelleen liikunnallisesti aktiivisempia verrattuna alempien sosiaaliluokkien jälkikasvuun (Berg 2005, 162).

Liikuntaan sosiaalistuminen ei välttämättä koske vain liikunnan omakohtaista harjoittamista vaan muitakin liikunnan sosiaalisia maailmoja, kuten eri penkkiurheilumuotoja (ks. Boëthius 1995, 152). Penkkiurheilumisen katsotaan olevan sosialisointi tulosta etenkin silloin, kun sen harjoittamisesta on tullut säännöllinen tapa. Yksilö on sisäistänyt penkkiurheilun kiinnostavuuden kannalta riittävästi affektiivisia, kognitiivisia sekä kineettisiä valmiuksia. (Heinilä 1986, 8–9; McPherson ym. 1989, 51, 149.)

Yhteenvetona voidaan todeta, että kotitalouden riittävä liikuntakulttuurinen pääoma tukee liikuntaharrastamista eri muodoissaan, joskin taloudellinen pääoma viimekädessä mahdollistaa harrastamisen (ks. Koski 2007, 302–303).

Kaverit liikunnan sosialisatioprosessissa. Kodin ja vanhempien merkitys liikuntasosialisatiossa on suurimmillaan varhaislapsuudessa, liikuntaan tutustumisvaiheessa (esim. McPherson ym. 1989, 39–41; Patriksson 1979, 65, 165; Snyder & Spreitzer 1983, 65, 75–76). Muutos puberteettikäisten suhteessa vanhempiin ulottuu luonnollisesti myös liikuntaan: äidin ja isän merkitys liikuntasosialisatiossa, kuten sosialisatiossa yleensä, vähenee kavereiden merkityksen korostuessa. Voimakkainta kaveripiiriin vaikutuksen on todettu olevan nimenomaan murrosiän vaiheilla. (Esim. Hautamäki & Hautamäki 2005, 177; Kempainen 1997, 75–77; McPherson ym. 1989, 39–40; Patriksson 1979, 65, 172; Salmela 2006, 11; Wahlström 1980b, 100, 112–114.)

Vaikka tämän päivän nuoria ei voidakaan kuvailla sosiaalisesti, kulttuurisesti tai poliittisesti eheänä ryhmänä eikä puhua yhtenäisestä nuorisokulttuurista, kulttuurisen refleksiivisyyden myötä vertaisryhmillä on aiempaa keskeisempi merkitys sosialisatiossa. Refleksiivisyydellä viitataan tässä minuuden peilaamiseen toisten kautta (ns. peiliminä – ks. tarkemmin luku 6.2: symbolinen interaktionismi). Lapset vertaavat ennen kaikkea omia kykyjään, tietojaan ja taitojaan vertaistensa vastaaviin, kun nuoret puolestaan pyrkivät selvittämään, millaisina heitä pidetään muiden silmissä. (Esim. Hautamäki & Hautamäki 2005, 185–186; Houni & Suurpää 1998, 9, 21; Kempainen 1997, 13, 75–77; Snyder & Spreitzer 1983, 65; Wahlström 1980b, 100.) Se, mitä lapsi tai nuori ajattelee muiden arvostavan, on minuuden rakentumisen kannalta usein avainasemassa (Aledin 2005, 59; Valtari 2005, 82). Liikunnan suhteen tärkeimpänä vertaisten vaikutuskanavana on pidetty mallioppimista, tarkoittaen esimerkiksi oman toiminnan, ominaisuuksien ja taitojen yhdenmukaistamispyrkimyksiä (Patriksson 1979, 172–173; Snyder & Spreitzer 1983, 65). Kavereiden liikunnallisuus – erityisesti samaa sukupuolta olevien – on tuntunut selittävän paremmin poikien kuin tyttöjen liikuntaan osallistumista (Anderssen & Wold 1992, 343). Toki kavereiden vaikutus voi olla myös liikunnasta vieraannuttava, kuten Zacheus, Tähtinen, Rinne, Koski ja Heinonen (2003, 86–87) muistuttavat.

Media liikunnan sosialisatioprosessissa. Kulttuurisen refleksiivisyyden – minuuden peilaamisen ja työstämisen kasvokkaisen kanssakäymisen ja median kautta – on todettu voimistuneen. Erityisesti joukkotiedotus on vahvistanut asemaansa havainto- ja kokemusmaailman eri kulttuuristen tasojen välittämisessä. Jokapäiväisen elämän ja arkisten merkitysten kasvavaa mediavälitteisyttä kutsutaan medioitumiseksi (medialisoitumiseksi). (Hoikkala & Roos 2000, 18–19; Lehtonen 1999, 83–84; Malmelin 2003, 42; Turkki 1998, 12–17, 31–33; Vuolle & Heikkala 1990, 96; ks. myös Näre 1996, 322–323.) Media muodostaa erittäin merkityksellisen arjen oppimisympäristön tämän päivän lasten ja nuorten todellisuudessa (esim. Nyysölä 2005, 47, 50).

Media ja mainonta tarjoavat runsaasti merkityksiä ja ihanteita ruumiinkulttuuriin liittyen esimerkiksi televisio-ohjelmissa, aikakauslehdissä, elokuvissa, musiikkivideoissa, tietokonepeleissä, jopa leluissa (mm. Barbie- ja Ken-nuket) (Kokkonen 2003b, 68; Ruuhonen 2001, 14; Snyder & Spreitzer 1983, 66). Taukoamattomalla tahdilla syötettävät stereotyyppiset mielikuvat trimmatusta ihanneruumiista aiheuttavat monelle velvollisuudentunteen muokata itsestä standardien kaltainen. Painetta ei vähennä viesti, jonka mukaan vasta kriteerit täyttävänä on mahdollista saavuttaa sosiaalinen hyväksyntä ja menestyä elämässä. (Featherstone 1991, 170–179; Laiho & Leino 1988, 70; Ziehe 1991, 37–38.) Esitetyt näkemykset eivät (enää) tue Laakson (1981) vuosien takaista väitettä, jonka mukaan liikunta-asioita täytyisi nimenomaan aktiivisesti valita seurattavaksi medioista ennen kuin ollaan alttiita liikuntakiinnostusta lisääville viesteille ja vaikutteille. Liikuntaan kannustavia – jopa velvoittavia – sanomian esiintyy valtavasti muuallakin kuin varsinaisessa liikuntaviestinnässä. Varsinaisen liikuntaviestinnän vaikuttavimmiksi keinoiksi liikuntainnostuksen nostattamisessa on nähty mallioppiminen ja sijaismenestyminen. (Ks. Laakso 1981, 44–46.)

Vanhemmilla saattaa olla lasten ja nuorten eri medioiden kulutusmääriin ja -sisältöihin voimakaskin merkitys. Esimerkiksi vanhempien osoittama kiinnostus liikunnan joukkotiedotusta kohtaan heijastuu ja tarttuu usein lapsiin. Isän ja/tai äidin penkkiurheiluinnostuksella ja lasten liikunnan harrastamisen välillä onkin havaittu selvä positiivinen yhteys. (Aledin 2005, 59; Laakso, 1981, 45–46; McPherson ym. 1989, 41–42, 51.)

Koulu liikunnan sosialisatioprosessissa. Koulun ja liikunnanopettajan vaikutusta liikuntaan sosiaalistumisessa on pidetty merkittävänä erityisesti nuorempien oppilaiden kohdalla. Vaikutukset välittyvät muun muassa liikuntataitojen opettamisen, liikuntaan kannustamisen, liikuntainformaation jakamisen, palautteen antamisen sekä vertailujen tekemisen kautta. (Patriksson 1979, 165; Snyder & Spreitzer 1983, 65; Yang 1997, 84.) Parhaimmillaan koulun liikunta oppitunteineen, kerhoineen, iltapäivä- ja välituntitoimintoineen, teemapäivineen jne. tarjoaa uudenlaisia liikuntaelämyksiä ja mahdollisuuksia tutustua ennen kokemattomiin liikuntamuotoihin. Elämysten ja kokemusten myötä liikunnan sosiaaliseen maailmaan kiinnittyminen voi vahvistua vapaa-ajallakin ja sen merkitykset saada positiivista sisältöä – joskus toki myös päivävastoin. (Ks. Koski 2004, 195–196; Salonen-Nummi 2007, 184–186.) Vertailemiseen kytkeytyvä liikuntanumero on havaittu yhdeksi merkittävimmistä aikuisiän liikunnan harjoittamisen ennustajista (Yang 1997, 84). Koulun julkisissa tiloissa lapset ja nuoret altistuvat päivittäin lukuisille katseille sekä peilaavat itseään ja muita toistensa kautta – myös liikkujina (Tolonen 2001, 73–74).

Asuinympäristö liikunnan sosialisatioprosessissa. Voimakkaasta globalisaatiosta huolimatta paikallisella kulttuuripiirillä on Liikkasen (2005a, 25) mukaan edelleen selvä arkea jäsentävä ja merkityksellistävä vaikutuksensa. Asuinympäristöön liittyvät tekijät säätelevät monin tavoin myös liikuntaan sosiaalistumista. Luonnonolosuhteet, tarjolla olevat liikuntapaikat ja niiden saavutettavuus, järjestetyn liikuntatoiminnan määrä, laatu ja taso sekä asuinympäristössä vallitseva yleinen liikunnallinen ilmapiiri arvoineen, asenteineen, normeineen ja perinteineen ohjaavat liikuntakäyttäytymistä. (Esim. Itkonen & Koski 2000, 57–72; Laakso 1981, 49–51; Laakso ym. 2006a, 9; Puronaho 2006, 134; Silvennoinen 1981, 23–24; Suomi 2000, 146–148.) Kariston (1988, 55–56) mukaan ilmapiirillä ja kulttuuriympäristöllä saattaa usein olla voimakkaampikin vaikutus yksilön toimintaan kuin fyysisellä ympäristöllä. Yhä runsaammat muut vapaa-ajan palvelut ja hyödykkeet kilpailevat liikuntapalvelujen ja -hyödykkeiden kanssa ja määrittävät näin osaltaan kulutusvalintoja ja edelleen liikunnan sosialisatioprosessia (Puronaho 2006, 161).

Suomessa maaseutumaisissa taajamissa tai kunnissa ja kaupungeissa asuvien lasten ja nuorten liikunnan harrastamisen kokonaismäärissä ei ole havaittu selkeitä systemaattisia eroja viime vuosikymmenenä (Laakso ym. 2006a, 9; Nupponen & Telama 1998, 59; Suomi 2000, 146; Suuri kansallinen liikuntatutkimus 2002, 8–9). Tuoreimman Kansallisen liikuntatutkimuksen 2005–2006 (2006, 8) tuloksissa ilmenee kuitenkin lievää liikuntaharrastamisen tihentymistä pääkaupunkiseudulla. Puronaho (2006, 133–134) raportoi suurissa kunnissa asuvien lasten ja nuorten käyttävän enemmän rahaa liikuntaharrastuksiinsa, vaikka harrastuksiin liittyviä matkakuluja joutuvat pienten kuntien perheet maksamaan eniten. Runsaampi rahankäyttö johtuu mitä todennäköisimmin suuremmasta organisoitujen liikuntapalvelujen tarjonnasta ja kulutuksesta siinä missä maaseudun lapset ja nuoret liikkuvat edullisemmissa koulujen kerhoissa ja omatoimisesti (Kansallinen liikuntatutkimus 2006, 23). Maaseudun ja kaupunkien välinen liikuntavertailu on todettu kaikkiaan varsin hankalaksi kaupungistumisen, maaltamuuton ja kuntauudistusten hämärtäessä käsitteistöä (Laakso ym. 2006a, 9).

Mainittakoon, että tämän tutkimuksen kohdekaupunkia Turkuä pidettiin vuosituhannen vaihteeseen ajoittuneessa suurten suomalaiskaupunkien vertailussa merkittävänä lasten ja nuorten liikunnan suosijana. Vertailuvuonna 1996 Turun liikuntamenoista 40 prosenttia käytettiin lapsi- ja nuorisoliikunnan edistämiseen pääosin seuratoimintaa tukemalla. (Puronaho, Borodulin, Koskenranta, Vuori, Matilainen & Viitamäki 1999, 36–37, 65–66.)

Liikuntaseurat liikunnan sosialisatioprosessissa. Kun jopa puolet Suomen 10–14-vuotiaista ja kolmannes vielä 15–18-vuotiaistakin osallistuu liikuntaseuratoimintaan (Laakso, Nupponen, Rimpelä & Telama 2006b, 9; Lämsä & Mäenpää 2002, 6–9; Nurmela 1998, luku 3) ja kun Koski (2007, 303–304, 306) luonnehtii liikunnan ja urheilun seuratyötä maamme laajimmaksi vapaamuotoiseksi nuorten sosiaalistamisjärjestelmäksi, on perusteltua käsitellä myös liikuntaseuroja sosiaalisatiaoagentin roolissa lyhyesti. Itkonen (1991; 1996) on tyypitellyt seurat niiden toiminnassa korostuvien kulttuuristen merkitysten ja päämäärien perusteella kuuteen kategoriaan: julkisuus-

markkinalliset huippu-urheiluseurat, kilpailullis-kasvatukselliset seurat, liikunnallis-harrastukselliset seurat, yhteisöllis-elämykselliset seurat, alueellis-liikunnalliset seurat ja kasvatuksellis-sosiaaliset seurat. Kolmea ensiksi mainittua hän kutsuu kilpailullis-suorituksellisiksi seuratyypeiksi ja loppuja sosio-kulttuurisiksi ei-urheilullisiksi seuratyypeiksi. Sosio-kulttuurisissa seuroissa korostuvat yhteisölliset, kasvatukselliset ja alueelliset tavoitteet urheilullisia tavoitteita enemmän. Eri seuratyyppit sosiaalistavat osallistujiaan näin eri merkitysrakennepainotuksiin. (Itkonen 1991, 95–102; 1996, 89–91.)

Vahvoja – joskin merkitystään menettäneitä – koko seuratoiminnan (seuratyyppistä riippumatta) läpäiseviä aateperustoja ovat perinteisesti olleet terveet elämäntavat, raittius, kasvatuksellisuus, sääntöjen ja reilun pelin kunnioittaminen sekä yrittäminen ja eteenpäin pyrkiminen. Näistä aateperustoista kumpuavia tyypillisimpiä seuratoiminnan muotoja ovat harjoitusmahdollisuuksien luominen harrastajille sekä ohjauspalvelut, jotka molemmat varsin usein tähtäävät kilpailemiseen. Monien seurojen toimintaan kuuluu lisäksi kilpailujen ja otteluiden organisoiminen. Toimintamuotojen tarjonta ei-kilpailullisille jäsenille näyttää jäävän melko niukaksi siitä huolimatta, että kilpailullisuuden on todettu laantuneen aina 1960-luvulta lähtien. Kilpailullisuutta on jonkin verran korvattu kuntoilu- ja harrastustyyppisin palveluin. Kilpailuttoman toiminnan tapaan (koko) perheille suunnattua tarjontaa löytyy merkillepantavan vähän. Aatteellisuuden ja kilpailullisuuden hiipumisen ohella kolmas selkeä seuratoiminnassa havaittavissa oleva trendi on lajikeskittyminen. Keskittymisellä on ensisijaisesti pyritty tehostamaan toimintaa. (Heinilä & Koski 1991, 18, 22–24, 45–46, 66; Koski 1990, 525–528; 1994b, 108–110; 2000c, 30–33, 36–41.) Tehostamistarpeen on synnyttänyt eri seurojen, muiden harrasteiden ja eri vapaa-ajanviettomuotojen kesken käytävä yhä koveneva kilpailu muun muassa resursseista ja toiminnan houkuttelevuudesta (Puronaho 2006, 161). Kosken (2007) lähinnä joukkuepalloilulajien nuorisovalmentajien keskuudesta keräämä tuore aineisto (n = 220) paljastaa mielenkiintoisesti, että tämän päivän seuravalmennustoiminnassa vallitsevia ns. kasvatuksellisista kysymyksistä ovat hyvät käytöstavat sekä eettis-moraaliset asiat, kuten reilu peli ja rehellisyys. Terveistä elämäntavoista viestiminen tai ainakin tällaisten viestien purevuus jää puolestaan hämmästyttävän vähäiseksi. (Koski 2007, 311–313.)

Liikuntaseuraan kiinnittymisen pinnat löytyvät myöhäismodernissa ajassa vahvimmin tietystä liikuntalajista sekä omasta ryhmästä tai joukkueesta, jonka piirissä toiminnot pääosin tapahtuvat (Itkonen 2000b, 168; Koski 2000a, 138, 153; 2000c, 42). Seurojen sisälle saattaakin muodostua useita alakulttuureja tai sosiaalisia maailmoja lajijaostojen ja/tai harjoitusryhmien keskuuteen. Sinänsä rajatun toimintansa puitteissa seuroja ei näin voida kulttuurisessa mielessä pitää kovinkaan rajojaan sulkevinä. (Itkonen 1996, 55, 80; Koski 1994b, 65, 107.) Tarkasteltaessa liikuntaseuroja sosialisatioagentteina on pidettävä mielessä, että ne ovat tyyppistään huolimatta aina osa ympäristöä ja kulttuuria ja peilaavat siksi vallitsevia merkityksiä, elämäntapoja, taloudellisia ja sosiaalisia elinehtoja sekä liikuntamahdollisuuksia (esim. Heinilä & Koski 1991, 26; Itkonen 1996, 26, 78–79; Koski 2000c, 14–21).

4 LIIKUNTAKULUTUS

Yksilön liikuntasuhde määritettiin rakentuvaksi kahden tekijän; liikunnan kuluttamisen ja tuottamisen, kautta. Tämä tutkimus keskittyy mainituista tekijöistä vain kuluttamiseen: millä tavalla liikuntakulutus rakentaa liikuntasuhdetta. Tärkeimmän perusteen tuottamisen poisrajaamiselle muodosti tutkimuksen kohderyhmä: lapset ja nuoret. Omakohtaisen liikkumisen osa-alueella vanhimmat koululaiset saattavat jo toimia aktiivisina liikunnan tuottajinakin, mutta penkkiurheilun ja liikuntahyödykkeiden alueilla heidän roolinsa painottuu huomattavan vahvasti kuluttajuuteen. Toisena perusteena kuluttamiseen keskittymiselle on kulutuksen läpitukenavuus ja merkityksellisyys inhimillisen kulttuurin kaikilla tasoilla tänä päivänä. Valintana oli siis perehtyä syvällisemmin liikuntakulutukseen hallitsevampana lasten ja nuorten liikuntasuhteen tekijänä sen sijaan, että olisi pyritty pinnallisemmin kattamaan molemmat kaksi tekijää.

4.1 Kulutusyhteiskunnan lapset ja nuoret – tuhlaajatyttöjä ja -poikiako?

Kuluttaminen määritellään suomen kielen sanakirjoissa erilaisten hyödykkeiden ja palvelujen käytöksi (esim. Haarala 1990, 573; Nurmi 1998, 426). Sosiologiset määritelmät kuluttamiselle huomioivat myös varsinaista kulutusaktia edeltävät ja usein myös sitä seuraavat prosessit ja vaikutteet, jotka jollain tavalla liittyvät kyseiseen kulutusaktiin, kulutuskohteisiin ja/tai kuluttajiin (Miles 1998, 4–5). Wilkie (1986) määrittää kulutuskäyttäytymiseen monitahoisesti puretuvassa teoksessaan *Consumer Behavior* kulutuksen toiminnoiksi, joita ihmiset suorittavat valitessaan, ostaessaan ja käyttäessään hyödykkeitä ja palveluja tarpeidensa ja halujensa tyydyttämiseksi. Nämä toiminnot koostuvat fyysisten toimien lisäksi mentaalisisista ja tunneprosesseista. Esimerkkejä kulustoiminnoista ovat mainosten näkeminen, toisten kuluttajien tarkkaileminen, hyödykkeiden/palvelujen ajatteleminen ja niistä keskusteleminen, vaihtoehtojen punnitseminen, kulutus päätösten tekeminen, hyödykkeiden/palvelujen käyttäminen ja arvioiminen. Osa toiminnoista tapahtuu ennen varsinaista kulutushetkeä, osa sen aikana ja osa jälkeenpäin. Kuluttaminen on prosessi, johon ulkoisilla tekijöillä, kuten kulttuurilla, perheellä, vertaisryhmillä, olosuhteilla ja tilanteella, on aina vaikutuksensa. (Wilkie 1986, 8, 13–18.) Räsänen (2003, 21) korostaa kuluttamisen tunnuspiirteinä ainakin jonkinasteista valinnaisuutta: vaikka veroja maksettaessa kuluu rahaa, se ei pakollisena toimintona määrity kuluttamiseksi (ks. myös Malmelin & Hakala 2005, 56). Koska liikunnan kuluttaminen liittyy ensisijaisesti lasten ja nuorten vapaa-ajan kulttuureihin – ei niinkään kulttuureihin pakkoinstituutioissa (ks. Lähteenmaa 2000, 30) – toteutuu kulutuksen valinnaisuuden ehto hyvin tämän tutkimuksen viitekehyksessä.

Tarkastelulähtökohdista riippumatta kuluttaja lienee yksi osuvimmista urbaanin ihmisen määritelmistä (esim. Heinonen 2000, 20; Liikkanen 2000, 193). Kulutus jäsentää ja rytmittää arkielämää yhä korostuneemmin, ja elämäntapa onkin yhä selkeämmin kulutuksesta riippuvainen ilmiö (Ilmonen 1993, 11; Räsänen 2000a, 84). Osana yhteiskuntarakenteita ja ihmisten toimintamalleja kuluttaminen ulottuu kaikille elämän alueille. Myöhäismoderni kuluttaminen edellyttää, että rahaa on käytettävissä yli välttämättömyystarpeiden, jonka jälkeen syntyy kysymys arvoista ja arvostuksista: mihin ylimääräiset eurot käytetään. Käyttöä ohjaavat pitkälti kulttuurisesti opitut mallit, siis sosialisatio. (Esim. Gronow 1997, 71; Miles 1998, 6–10; Noro 1995a, 4; Ruohonen 2001, 13–15; Schulze 1997, 51–52; Wilska 1995, 36.) Koska kulutus ei enää kohdistu niinkään tuotteiden materiaaliseen käyttöarvoon kuin niiden viestinnälliseen merkkiarvoon (esim. Featherstone 1991; Karvonen 1999), ovat kulutuksen kulttuuriset ja sosiaaliset merkitykset alkaneet kiinnostaa tutkijoita voimakkaasti 1990-luvulta lähtien (Uusitalo 2004, 15).

Kulutussyhteiskunnan muodostumiselle pohjaa ovat luoneet muun muassa tuotannon tehostuminen, yhteiskunnallisen työnjaon eteneminen, elinolojen parantuminen, tulotason kohentuminen, vapaa-ajan lisääntyminen ja henkeä kohti lasketun kulutuksen kasvaminen. Suomea on voitu kutsua kulutussyhteiskunnaksi 1950–60-luvuilta lähtien, vaikka kulutussyhteiskunnan ominaispiirteitä on ollut havaittavissa jo 1920–30-luvuilla. (Esim. Heinonen 2000, 9–18; Wilska & Virtanen 2002, 87.) Kovinkaan moni suomalainen ei tästä huolimatta tiedostetusti miellä tai mielellään myönnä kulutuksen olevan olennainen osa elämäntapaansa tai identiteettiään (Wilska 2002b, 195). Vieläkin sitkeästi pintansa pitävien käsitysten mukaan innokkaimmin ”kulutusjuhlintaan” ovat heittäytyneet nuoret ja nuoret aikuiset. Aihe on herättänyt runsaasti julkista keskustelua erityisesti taloudellisten nousukausien aikana, kuten 1980- ja 1990-lukujen loppuilla, mutta myös tämän vuosittuhannen puolella. (Autio 2006a, 15, 77; Wilska 2001a, 52; Wilska & Eresmaa 2003, 95.) Kulutussyhteiskunnan lapsia ja nuoria ei tutkimustietojen valossa kuitenkaan voida pitää keski-ikäisiä materialistisempina, sillä kaikkien ikäryhmien kulutus ja kulutuksen arvostaminen on noussut. Niin vahvasti yksilöllistyneeksi ja moniarvoiseksi kuin myöhäismodernia yhteiskuntaa kuvataan, lasten ja nuorten kulutuskäyttäytymisen ja -tottumusten on todettu muistuttavan heidän vanhempiensa vastaavia. (Esim. Aledin 2005, 58–59, 63; Autio & Heinonen 2002, 218–220; Helenius 1996, 26; Lähteenmaa & Siurala 1991c, 62–63; Marjamäki-Suoranta & Peura-Kapanen 1990, 1–3, 40, 78, 129; Miles 2000, 157; Wilska 1995, 16–17; 2004, 29; 2005b, 78.)

Toki nuorten kulutuksessa vanhempiin sukupolviin nähden on havaittavissa joitain erojakin, kuten teknologian ja estetiikan korostuneempi rooli, hyväksyvämpi suhtautuminen palvelujen käyttöön, kansainvälisten trendien tarkempi seuraaminen sekä suurempi välinpitämättömyys ostosten kotimaisuuden suhteen (Wilska 2005b, 79). Nuorten asennetta kulutusta kohtaan voidaan myös pitää tietyssä määrin positiivisempänä ja vapautuneempänä, eikä kulutukseen kohdistu yhtä vahvoja syyllisyyden ja häpeäntunteita kuin vanhemmilla ikäryhmillä. Kulutuksen asema nuorten elämäntyyliensä on suoraviivaisempi ja kulutus painottuu henkilökohtaisiin menoihin, mikä osaltaan ruokkii myyttejä nuorison materialistisuudesta ja vastuuttomuudesta. Heidän elämäntyyliensä näkyy ja näyttäytyy katukuvassa voimakkaammin kuin muiden ikäryhmien, koska esimerkiksi ulkonäkö, pukeutuminen ja vapaa-ajantoiminnot ovat siinä korostuneessa asemassa. (Autio & Heinonen 2002, 219; Miles 2000, 159–160; Wilska 2001a, 57; Wilska & Eresmaa 2003, 95, 107.)

Edellä kuvatusta huolimatta talonpoikaisetiikasta ja pulavuosista kumpuava säästäväisyyden arvo osoittaa voimaansa yhä vieläkin (Heinonen 2000, 13–14, 20) – myös lasten ja nuorten keskuudessa (Autio 2006a, 74). Viimeisimmässä Nuorisobarometrissa nuoret luonnehtivat itseään kuluttajina ennemminkin säästäväisiksi ja harkitseviksi kuin tuhlareiksi ja heräteostelijoiksi (Myllyniemi 2005, 34, 39) sekä vähätelivät omaa kulutustaan arvioimalla kuluttavansa lähes kaikkeen, etenkin ”ei-välttämättömään”, vähemmän kuin muut ikäisensä keskimäärin (Wilska 2005b, 70–72, 78). Nautintoihin tuhlaamista nuoret pitivät kaikkein turhimpana ja moralisoitavimpana kulutuksen muotona, sillä he eivät näe nautintoja ihmiselle välttämättöminä. Varsinainen saituus ei kuitenkaan ole muodikasta, sillä nykykulttuuri suorastaan vaatii kokeilemaan ja kokemaan kulutuksen iloja. Hyveellinen kuluttaja määrittäytykin nuorten näkemyksissä itsensä hallitsevaksi ja järkeväksi toimijaksi, joka antautuu kurinalaisesti nautinnoille ja tuhlaukselle. (Autio 2006a, 90, 102, 135.) Johtuen ristiriidasta markkinoiden kulutustarjonnan ja ympäristön sosiaalisten paineiden sekä pienten kulutusresurssien välillä, kulutus tuntuu näyttävänsä tärkeämpänä alemmin koulutettujen ja pienituloisten perheiden lapsille ja nuorille verrattuna hyvin toimeentulevien perheiden jälkikasvuun (Wilska 2004, 29; ks. myös Autio 2006a, 105).

Tämän tutkimuksen kohderyhmien osalta on huomattava, että 11–12-vuotias kuluttaja on erilainen kuin 15–16-vuotias kuluttaja. Erilaisuus liittyy voimakkaimmin valtaan tehdä itsenäisiä kulutuspäätöksiä, mihin kytkeytyy muun muassa käytettävissä oleva oman rahan määrä, kulutushoukutuksiin ”herääminen” sekä oman kulutuksen ymmärtäminen (ks. Autio 2006a, 109). Lisäksi siinä missä nuoremmat lapset suoraan pyytävät vanhemmiltaan kulutushyödykkeitä, käyttävät iältään vanhemmat jo moninaisempia strategioita pyrkimyksissään vaikuttaa ostopäätöksiin. He

esimerkiksi neuvottelevat, järkeilevät, perustelevat, manipuloivat sekä tekevät vanhempiansa kanssa erilaisia sopimuksia. (Palan & Wilkes 1997, 159–166.) Vanhempi–lapsi-kulutuskeskustelut, vanhempien omat kulutuskäyttämismallit, lasten välinen kulutukseen liittyvä kanssakäyminen sekä lapsen oman rahankäytön aloittaminen ovat pääkanavat, joiden kautta tiedot, taidot ja asenteet välittyvät kulutussosialisatiossa (Wilkie 1986, 180).

4.2 Kokonaisliikuntakulutus kotitalouksissa sekä lasten ja nuorten keskuudessa

Kotitalouksien kulutusta – myös liikuntaan liittyvää – määrittelevät ennen kaikkea yleinen elintaso ja vapaa-aikaan käytettävissä olevat varat. Palkkatason kohoamisen myötä suurempi osuus tuloista on liennyt muuhun kuin välttämättömyshyödykkeiden hankintaan ja vapaa-ajan lisääntyminen on mahdollistanut ajankäytöllisesti työn ulkopuolisen toiminnan ja osallistumisen. (Esim. Gronow 1997, 37, 71; Wilska 1995, 36.) Maan yleisellä liikuntaharrastuneisuudella, erilaisten liikuntaorganisaatioiden olemassaololla, liikuntapaikkojen määrällä ja liikuntapalvelujen laadulla on havaittu olevan vaikutusta liikuntakulutukseen. Monipuolisen liikuntatarjonnan, liikuntamuotojen alhaisen taitovaatimusten, liikunnan yleisen näkyvyyden ja myönteisten mielikuvien avulla vahvistetaan liikunnallista elämäntyyliä, luodaan uusia tarpeita ja lisätään näin kulutusta. (Puronaho 2006, 81; Puronaho, Sajasalo, Näsi, Pätsi, Lax, Glan & Matilainen 2000, 327.) Liikuntapalvelujen ja -hyödykkeiden tarjonnan on raportoitu jatkuvasti kasvaneen uusien lajien ja uusien liikuntayritysten syntymisen, liikuntatilojen rakentamisen, liikuntavälineiden ja -tekstiilien tuotannon voimistumisen ja monipuolistumisen, kilpailu- ja harrastustoiminnan lisääntymisen, radioitavien ja televisioitavien urheilulähetysten tihtymisen sekä liikunnasta toimeentulonsa saavien henkilöiden lukumäärän nousun myötä (Puronaho 2000, 76–83).

Liikuntakulutus on luonteeltaan kasautuvaa ilmeten monimuotoisesti esimerkiksi usean eri liikuntamuodon omakohtaisena harjoittamisena ja/tai penkkiurheiluna (Heinilä 1986, 20–23; Järvinen 1994, 127; Koski & Latonen 1999, 25–29). Liikunnan suosion kulutuskohteena on nähty perustuvan sen runsaan variaation kykyyn vastata erilaisten yksilöiden ja ryhmien eriytyneeseen kulutuskysyntään niin omakohtaisen harrastamisen kuin penkkiurheilumisenkin tarkoituksessa. Liikunnan ja sen suppeampien sosiaalisten maailmojen merkityspotentialit kohtaavat ilmeisen hyvin kuluttajien sisäistämiä merkitysrakenteita ja kuluttajien liikuntaan liittämät ”omat” merkitykset vaikuttavat valtaosin myönteisiltä. (Heinilä 2001, 56–57; Koski 2000a, 136–139; Snow, Rochford, Worde & Benford 1986, 476–478.) Liikunta on yksi harvoista elämänalueista, josta ihmiset ovat laajalti kiinnostuneita ja johon on myös yhteiskunnallisesti katsottu tarpeelliseksi suunnata kansalaisten huomiota (Koski 2004, 199).

Jo luvussa 2.2 kävi ilmi liikuntakulutuksen jakautuminen liikunta- ja penkkiurheilupalvelujen käytön sekä liikuntahyödykkeiden hankinnan pääosa-alueisiin. Toisin kuin tässä tutkimuksessa, liikuntakulutuksen kokonaisuudessa voidaan myös huomioida liikuntapalveluihin ja -hyödykkeisiin välillisesti liittyvä kulutus. Välillisellä kulutuksella tarkoitetaan esimerkiksi harjoitus- ja kilpailumatkoja, liikuntahyödykkeiden ostosmatkoja, majoitus- ja urheilulääkäripalvelujen käyttöä sekä välineiden ja tekstiilien huoltoa (Puronaho 2006, 105; Puronaho, Näckel, Matilainen, Pulkkinen, Hartman & Pavelka 2001, 6; Rissanen 1988, 249). Myös liikuntaa ”sivulajina” organisoivien tahojen, kuten partion tai asukasyhdistysten, toimintaan osallistuminen katsotaan usein välilliseksi liikuntakulutukseksi (ks. Koski 1994a, 88–90; 2000c, 8).

Taulukkoon 1 on koottu tiedot Zacheuksen ym. (2003) turkulaislapsiin ja -nuoriin kohdistuneesta liikuntakulukartoituksesta. Vuonna 2000 7–15-vuotiaiden turkulaislasten keskimääräiset vuotuiset liikunnan kokonaiskulut olivat 359 euroa ja 16–25-vuotiaiden nuorten 356 euroa. Liikuntahyödykkeet lohkaisivat molempien ryhmien liikuntakuluista isoimman osuuden: lapsilla 45

ja nuorilla 44 prosenttia. (Zacheus ym. 2003, 93–95.) Tieto on hieman yllättävä, sillä kansainvälisessä vertailututkimuksessa suomalaisten kotitalouksien havaittiin kuluttavan useimmista muista Euroopan maista poiketen enemmän varoja liikuntapalveluihin kuin liikuntahyödykkeisiin (Andreff 1994, 52–54). Liikunnan harjoittaminen muodosti lapsilla kylläkin lähes liikuntahyödykkeiden suuruisen kuluerän (44 % kokonaiskuluista), mutta nuorilla liikunnan harjoittamiskustannusten osuus jäi kymmenen prosenttiyksikköä alhaisemmaksi (33 %). Liikuntakulutuksen pääosa-alueista (primaari)penkkiurheiluun nuoret satsasivat yli kaksinkertaisesti lapsiin verrattuna (nuoret 10 %, lapset 4 %), mutta penkkiurheilukulujen osuus jäi silti kaikkein alhaisimmaksi molemmissa ryhmissä. On kuitenkin huomattava, ettei turkulaisutkimuksessa otettu huomioon sekundaari-penkkiurheilun aiheuttamia kustannuksia. Välillisten liikuntamenojen suhteen on puolestaan huomattava, että niitä kartoitettiin vain matkakulujen osalta. Matkakulujen osuus nousi nuorilla yli ja lapsilla hieman alle kymmeneen prosenttiin liikunnan kokonaiskuluista. (Zacheus ym. 2003, 93–95.) Rautava ym. (2003, 28) toteavat liikuntakulujen kasvavan merkittävästi, mikäli lapsi tai nuori kilpailee lajissaan kansallisella tai kansainvälisellä tasolla.

TAULUKKO 1. Turkulaislasten ja -nuorten liikuntakulujen jakautuminen vuonna 2000 (mukaiillen Zacheus ym. 2003, 94)

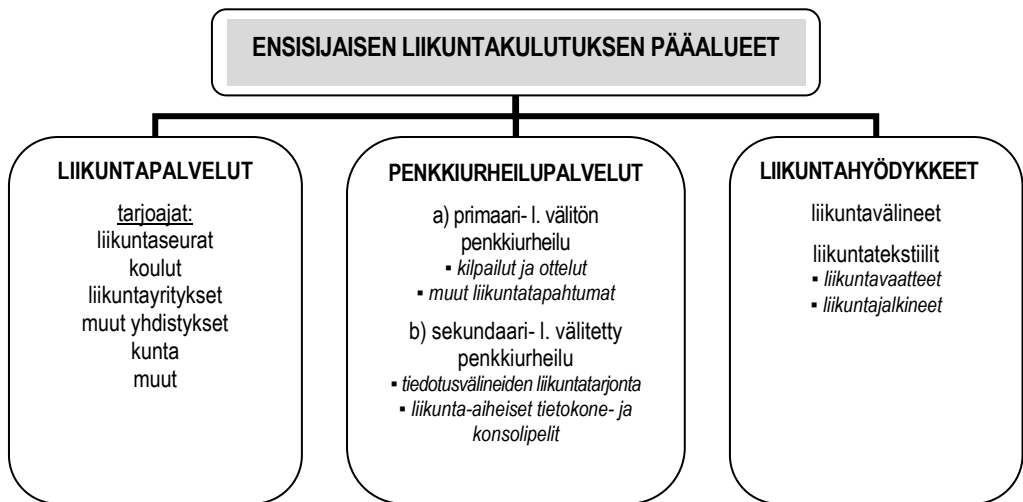
LIIKUNTA-KULUTUKSEN PÄÄALUEET		7–15-vuotiaat lapset	16–25-vuotiaat nuoret
		osuus liikuntakuluista %	osuus liikuntakuluista %
I Liikuntapalvelut	seuramaksut	28	11
	kurssi- ja ohjausmaksut	7	7
	sisäänpääsymaksut	9	15
	Yhteensä	44	33
II Penkkiurheilupalvelut	primaari-penkkiurheilu	4	10
	sekundaari-penkkiurheilu	?	?
	Yhteensä	>4	>10
III Liikuntahyödykkeet	liikuntavälineet	29	21
	liikuntatekstiilit	16	23
	Yhteensä	45	44
IV Välilliset liikuntamenot (ei huomioida tässä tutkimuksessa)	matkat	7	13
	<i>muut</i>	?	?
	Yhteensä	>7	>13
	Kaikki yhteensä	100 (359 €)	100 (356 €)

Liikunnan kulutus on ollut selvässä kasvussa lisääntyneen liikuntatarjonnan myötä. Väestön terveystietoisuuden ja koulutustason nousu ovat runsaan tarjonnan ohella liikuntakulutuksen voimistumisen kiihdyttäjiä (Puronaho 2006, 43). Tilastokeskuksen kotitalouksien kulutusmenokartoituksiin (Ahlqvist & Pajunen 2000) sekä Jyväskylän yliopiston liikunnan sosiaalitieteiden laitoksen liikuntapaikkapalveluja koskevaan tutkimusaineistoon (Suomi 2000) perustuneet laskelmat suomalaisten kotitalouksien liikuntamenoista kertoivat noin 12–13 prosenttiyksikön kasvusta vuosien 1994–1996 ja 1998 välillä (1994–1996: noin 0,9–1,05 miljardia euroa, 1998: noin 1,0–1,2 miljardia euroa) (Aalto 2001, 129). Kartovaaran ja Saulin (2001, 84) esittämän laskelman mukaan vuonna 1998 0–17-vuotiaiden lasten henkilökohtaisesta kulutuksesta liikunta ja urheilu lohkaisi noin 12 prosenttia, mikä oli kaksi prosenttiyksikköä enemmän kuin vuonna 1990. Liikuntamenojen lisää-

tymisestä kielii myös vuoden 2000 rahanarvolla tehty vertailu, joka osoitti yhden 7–25-vuotiaan turkulaislapsen tai -nuoren kyseisen vuoden keskimääräisten liikuntakulujen muodostaneen yli puolet koko kotitalouden vuoden 1990 ”liikuntabudjetista” (ks. Valtonen, Rissanen & Pekurinen 1993, 47–48; Zacheus ym. 2003, 93.)

4.3 Lasten ja nuorten ensisijainen liikuntakulutus

Liikunnan tuottamisen poisrajaamisen lisäksi tämän tutkimuksen fokus kohdistettiin ainoastaan *ensisijaiseen* liikuntakulutukseen. Kerrattakoon vielä, että ensisijainen liikuntakulutus muodostuu liikuntapalvelujen, penkkiurheilupalvelujen ja liikuntahyödykkeiden kuluttamisesta (kuvio 3). Välilliset liikuntamenot eivät lukeudu ensisijaiseen liikuntakulutukseen.

KUVIO 3. Lasten ja nuorten ensisijaisen liikuntakulutuksen pääalueet

Lasten ja nuorten *liikunnan harjoittamisessa* kuluttamat palvelut ovat lähinnä liikuntaseurojen, koulujen, liikuntayritysten, muiden yhdistysten ja kunnan tarjoamia (Elling, Knoppers & de Knop 2001, 416; Koski 2000c, 6; Puronaho 2006, 37; Zacheus ym. 2003, 73; ks. myös Salonen-Nummi 2007, 46–47). Tarjonta ei kykene tällä hetkellä vastaamaan kysyntään, mikä on nostanut palvelujen hintoja (Puronaho 2006, 82). Kuluttamiselle asetettua valinnaisuuden kriteeriä (Räsänen 2003, 21) sovellettiin tässä siten, että oppivelvollisuuteen kuuluvaa koululiikuntaa ei luettu liikuntapalvelujen kulutukseksi (ks. myös Salimäki 2004, 66).

Penkkiurheilukulutusta tapahtuu sekä primaaristen eli välittömien että sekundaaristen eli välitettyjen penkkiurheilupalvelujen osalla. *Primaaripenkkiurheilulla* tarkoitetaan kilpailuihin, otteluihin ja muihin liikuntatapahtumiin osallistumista katsojana paikanpäällä siinä missä *sekundaaripenkkiurheilu* puolestaan viittaa liikunta-asioiden seuraamiseen tiedotusvälineistä (Järvinen 1994, 127). Uutena ulottuvuutena sekundaaripenkkiurheilun kulutustarkasteluihin otettiin mukaan liikunta-aiheiset tietokone- ja konsolipelit (ks. Koski 2004, 192) – käyttäähän tutkimuksen kohderyhmä, perusopetusikäiset, pelaamiseen keskimäärin noin kymmenen prosenttia vapaa-ajastaan. Tämä tarkoittaa ajassa koulupäivinä 30–40 minuuttia ja vapaapäivinä 50 minuuttia. (Pääkkönen & Niemi 2002, 28–29.)

Liikuntahyödykkeiden kulutus jakautuu penkkiurheilun tapaan kahteen osa-alueeseen: liikuntavälineiden sekä liikuntatekstiilien eli liikuntavaatteiden ja -jalkineiden kulutukseen. Väline- ja tekstiilitarjonnasta vastaavat kotimaiset yritykset, ulkomaiset maahantuojaat sekä käytettyjen hyödykkeiden myyjät (Puronaho 2006, 71).

Suomalaisen liikuntatutkimuksen piirissä liikuntapalvelujen kulutusmääriä ja -sisältöjä on kartoitettu eri ikäisten kansalaisten osalta melko laajasti. Tutkimustulosten luotettavaa vertailua ja yhdistämistä kokonaiskuvaksi ovat kuitenkin hankaloittaneet tutkimusten erilaiset toteutus-, kysymyksenasettelu- ja liikuntalajien luokittelutavat. Ensisijaisen liikuntakulutuksen alueista myös välitön penkkiurheilu on saavuttanut kiinnostusta tutkimusaiheena – joskin Heinosen (2004a, 234) mukaan kotimaassamme verraten niukasti. Omakohtaiseen liikkumiseen ja primaaripenkkiurheilamiseen käytettyjen palvelujen kulutusmäärien ja -sisältöjen suhteen tämän tutkimuksen tehtävänä olikin lähinnä päivittää lasten ja nuorten kulutustietoja, varmistaa tietojen vertailtavuus sekä paikka-tietämykseen jääneitä aukkoja. Selkeämmin uuden tiedon tuottamiseen päästiin välitetyin penkkiurheilun ja liikuntahyödykkeiden osalla, sillä aiempaa tutkimusta lasten ja nuorten kohderyhmästä löytyy vain rajoitetusti. Seuraavaksi luodaan katsaus ensisijaisen liikuntakulutuksen pääosa-alueista julkaistuihin lasten ja nuorten kulutusmääriä ja -sisältöjä kartoitaviin tutkimuksiin.

4.3.1 Liikuntapalvelujen kulutus

Liikuntaseurat. Perustuen Kosken (2000c, 27; 2000d, 216) sekä Pyhälän ja Anttilan (2005, 1) tekemiin selvityksiin maassamme toimii aktiivisesti yhdeksästä kymmeneen tuhatta liikuntaseuraa. Seurojen ja lajiliittojen lukumäärä on lisääntynyt ja toimintojen kirjo monipuolistunut (Heikkala 2000, 120; Heikkala & Koski 1999, 114–115; Itkonen 2000b, 168–169; Koski 2000c, 42; Pyhälä & Anttila 2005, 1). 1980-luvulta lähtien liikuntaseuroissa liikkuminen on kasvattanut suosiotaan sekä tyttöjen että poikien keskuudessa ja lähes kaikissa 12–18-vuotiaiden ikäryhmissä (esim. Härmäläinen ym. 2000, 6; Kansallinen liikuntatutkimus 2006, 21–22; Laakso ym. 2006b, 9; Vuori ym. 2007, 12–13; Zacheus ym. 2003, 75). Tuoreimmat kartoitukset osoittavat kouluikäisistä pojista reilusti yli 40 prosentin (joissain tutkimuksissa osuus lähentelee 50 prosenttia) ja tytöistä hieman alle 40 prosentin (joissain tutkimuksissa osuus 45 prosentin luokkaa) osallistuvan liikuntaseurojen toimintaan aktiivisesti itse harjoitellen. Tyypillisintä on harjoitella muutaman kerran viikossa. (Berg 2005, 160; Härmäläinen ym. 2000, 6; Kansallinen liikuntatutkimus 2006, 21–22; Laakso ym. 2006b, 9; Vuori ym. 2007, 13.) Organisoidun liikuntakerran keskimääräiseen keston antaa osviittaa valtakunnallinen liikuntaseurojen sisäliikuntatilojen käyttötutkimus, jossa neljä viidestä sisäliikuntavuorosta kesti puolesta puoleentoista tuntiin (Koski & Varis 1997, 16–17). Myös Zacheus ym. (2003, 67) toteavat lasten ja nuorten tyypilliseksi organisoidun liikunnan kerta-annokseksi vähintään puoli tuntia ripeästi ja reippaasti.

Hienojakoisemmissa ikätarkasteluissa 10–14-vuotiaat lapset on havaittu innokkaammiksi seuraliikkujiksi kuin 15–18-vuotiaat nuoret. Jopa puolet 10–14-vuotiaista harjoittaa liikuntaa seurassa, kun lukema putoaa reiluun kolmasosaan 15–18-vuotiaista. (Esim. Berg 2005, 160–161; Kansallinen liikuntatutkimus 2006, 23; Lämsä & Mäenpää 2002, 6–9; Nurmela 1998, luku 3.) Laakso ym. (2006b, 9) toteavat drop-out -ilmiön viivästyneen 2000-luvulle tultaessa niin, että selkeä pudotus aktiivisten seuraharrastajien lukumäärässä näkyy vasta 14. ikävuoden jälkeen, kun vielä 1990-luvulla harrastajien määrä väheni suoraviivaisesti iän mukana. Pojilla drop-out ilmenee voimakkaampana kuin tytöillä (Laakso ym. 2006a, 6).

Peräti kolme neljästä 10–14-vuotiaasta olisi Nurmelan (1998) mukaan kiinnostunut liikuntaseuratoiminnasta, vaikka siis ”vain” puolet tästä ikäryhmästä osallistuu seuraharjoituksiin. 15–18-vuotiaiden nuorten osalla ero kiinnostuneiden (71 %) ja osallistuvien (35 %) välillä on vielä suurempi. (Nurmela 1998, luvut 3 ja 7.) Maastamme näyttäisikin löytyvän pitkälle kolmatta sataa tuhatta lasta ja nuorta, joita liikuntaseuratoiminta kiehtoisi, mutta jotka eivät ole siinä syystä tai toisesta mukana (Kansallinen liikuntatutkimus 2006, 36). Selittäviksi tekijöiksi on arveltu muun

muassa korkeita taloudellisia ja ajankäytöllisiä vaatimuksia, seurojen resurssivajetta sekä toiminnan liiallista kilpailullisuutta, tavoitteellisuutta, sitovuutta ja kapea-alaisuutta (Suuri kansallinen liikuntatutkimus 2002, 26–29).

Edellä jo ilmeni, ettei liikuntaseuratoimintaan osallistuminen enää tänä päivänä perustu niinkään perinteisiin tai ideologioihin, vaan osallistumisessa on olennaista, kuinka hyvin toiminta tyydyttää ja kohtaa yksilön omaksumia merkitysrakenteita. Perinteisten suomalaisten suosikkilajien, hiihdon ja yleisurheilun, merkityspotentiaalit eivät ole vastanneet 1960-luvulla syntyneiden ja sitä nuorempien merkityshierarkioita, vaan kyseisten lajien asema on pudonnut niin harrastajien, puuhaihmosten kuin katselijoidenkin lukumäärien suhteen (Koski 1998, 6–7; 2000a, 151–152; Silvennoinen 1981, 6; Suomi 1989, 47). Viimeisimmässä Kansallisessa liikuntatutkimuksessa 2005–2006, tarkasteltaessa 3–18-vuotiaiden seuraharrastajien määriä, yleisurheilu ylsi sijalle viisi ja hiihto sijalle kuusi. Suurimman suosion lasten ja nuorten seuralajeina saavuttivat jalkapallo, erilaiset voimistelu- ja tanssilajit, jääkiekko sekä salibandy. (Kansallinen liikuntatutkimus 2006, 25–27.) Suositumpia nykylajeja voidaan huomata harjoitettavan pääosin ryhmissä ja rakennetuissa teknisissä liikuntaympäristöissä. Niissä on myös tulkittavissa dynaamisuutta, lyhytjänteisyyttä ja aggressiivisuuttakin luonnon helmassa toteutettavan hiihdon harmonian ja yksinäisen puurtamisen sijaan. (Eichberg 1998, 58–60, 143; Ilmarinen 1993, 53; Kemppinen 1998, 129–131; Koski 1998, 6–7; 2000a, 151–152; Vuolle 1992, 11–13; ks. myös Shilling 2005, 125.)

Koulujen liikuntakerhot. 1990-luvun alussa kouluilla toimi yli 19 000 erilaista kerhoa, mutta laman ja opetustoimen resurssien leikkausten johdosta niiden määrä putosi jyrkästi. Lukuvuonna 1992–1993 toiminnassa oli enää noin 9 200 kerhoa. 90-luvun puolivälin jälkeen kerhotoiminnan on raportoitu hieman elpyneen, mutta elpymisestä huolimatta esimerkiksi liikuntakerhoon osallistuneiden kokonaismäärä laski 1990-luvun aikana. (Koivisto 2000, 61; Laakso ym. 2006b, 8; Svedlin, Hotari & Lyra-Katz 2002, 8.) Vuosituhannen vaihteen tietämällä jotakuinkin kahdella kolmesta peruskoulusta toimi liikuntakerho ja kerhoissa harrasti noin joka viides peruskoululainen (Laakso ym. 2006b, 8; Nurmela 1998, luku 4; Suuri kansallinen liikuntatutkimus 2002, 20). Laakso ym. (2006b, 8) tarkentavat KOULI-tutkimusaineistoon pohjautuen alakouluikäisistä 35 prosentin ja yläkouluikäisistä yhdeksän prosentin osallistuvan koulun liikuntakerhoon ja poikien osuuden kerhoharrastajissa olevan suuremman kuin tyttöjen osuuden. Vuosiin 2005 ja 2006 ajoittuneen viimeisimmän Kansallisen liikuntatutkimuksen (2006, 20) tietojen mukaan koulun liikuntakerhossa harrastaminen on vähentynyt edeltäneeseen neljän vuoden ajanjaksoon verrattuna siten, että kerhoharrastajia on entisen joka viidennen oppilaan sijaan enää joka seitsemäs. On huomattava, että vuonna 2004 voimaan astunut iltapäivä- ja kerhotoimintaa ohjaava lainsäädäntö on saattanut suunnata panoksia, osallistumista tai ainakin terminologiaa liikuntakerhojen sijasta liikunnalliseen iltapäivätoimintaan (ks. Salonen-Nummi 2007, 45–46). Tyypillinen liikuntakerho kokoontuu kerran tai kaksi viikossa ja kestää kerralla noin tunnin (Nurmela 1998, luku 4; Suuri kansallinen liikuntatutkimus 2002, 20).

Liikuntakerhoissa toteutetun toiminnan sisällöistä ei ole tehty viimeaikaista laajempaa kartoitusta. 1980-luvun puolivälissä kerhojen tyypillisimpien teemojen on raportoitu olleen voimistelu ja palloilu (Nupponen, Halonen, Mäkinen & Pehkonen 1991, 29).

Liikuntayritykset, muut yhdistykset ja kunnat. Liikuntayritykset, muut yhdistykset kuin liikuntaseurat ja kunnat tarjoavat liikuntapalveluina ohjausta liikunnan harjoittamisessa sekä liikuntatiloja ja -paikkoja harrastajien omatoimiseen käyttöön. Näiden tahojen ohjatun liikunnan kulutusmääristä löytyy eriteltyjä tietoja lasten ja nuorten osalta Zacheuksen ym. (2003) Turkuun kohdistuneesta kartoituksesta. Kartoitus osoitti 7–15-vuotiailla lapsilla tällaisten palvelujen hyödyntämisen jääneen selvästi vähäisemmäksi verrattuna liikuntaseuroissa ja koulujen liikuntakerhoissa harrastamiseen. Sen sijaan 16–25-vuotiaiden nuorten osalla liikuntayritykset nousivat toiseksi tärkeimmäksi organisoidun liikunnan järjestäjäksi seurojen jälkeen. (Zacheus ym. 2003, 73–74.) Minkä sisältöiset yritysten, yhdistysten ja kunnan liikuntapalvelut erityisesti kiinnostavat lapsia ja nuoria, jää tämän tutkimuksen selvittäväksi.

Ohjatun liikunnan lisäksi liikuntayritykset, yhdistykset ja kunnat tarjoavat siis käyttömaksua vastaan tai joskus maksuttakin liikuntapaikkoja omatoimiseen käyttöön. Liikuntapaikat voivat sijaita luonnonympäristössä, rakennetussa luonnonympäristössä tai rakennetussa sisätilassa (Ilmarinen 1993, 51). Lapsista ja nuorista liikkuu ilman ohjausta kaverien kanssa lähes 55 prosenttia ja yksin noin 40 prosenttia. Suuntauksena näyttäisi olevan, että omatoimiliikunta kavereiden kanssa on vähentymässä yksin liikkumisen säilyttäessä suosionsa. (Kansallinen liikuntatutkimus 2006, 20.) Mikäli tarkastelu rajataan vain 9–12-vuotiaiden lasten ryhmään, nousee omatoimiliikunnan säännöllisten harrastajien osuus yli 70 prosenttiin (Laakso ym. 2006b, 10). Tytöt liikkuvat poikia enemmän itsekseen, pojat puolestaan tyttöjä enemmän kaveriporukoissa, mutta omatoimiliikunnan kokonaismäärässä ei sukupuolten välillä ole enää eroa (Berg 2005, 162; Kansallinen liikuntatutkimus 2006, 21; Laakso ym. 2006b, 10; Suuri kansallinen liikuntatutkimus 2002, 20).

Omatoimisesti toteutettavan liikunnan viimeisimpiä valtakunnallisia sisältötietoja löytyy Kansallisesta liikuntatutkimuksesta 2005–2006 (2006, 48), jossa todetaan seuratoiminnan ulkopuolella harrastettavan varsinkin perusliikuntamuotoja: pyöräilyä, hölkkää, luistelua, hiihtoa ja uintia. Nupponen ja Telama (1998) ovat eritelleet 1990-luvun puolivälissä suosituimmat omatoimilajit sukupuolen mukaan. Tuolloinkin tytöt harrastivat ennen kaikkea perusliikuntamuotoja, kuten hölkkää, pyöräilyä, kävelyä ja uintia, mutta myös pesäpalloa ja ratsastusta. Pojat puolestaan pelasivat jalkapalloa, pesäpalloa, jääkiekkoa ja sählyä pyöräilyn ja hölkan lisäksi. (Nupponen & Telama 1998, 52–53.)

Havainnoitaessa viimeaikaisia suuntauksia liikuntapalvelujen kulutusmäärissä, voidaan todeta harrastettavien lajien sekä viikoittaisten harjoituskertojen lukumäärän kasvaneen. Etenkin 7–12-vuotiailla ja pojilla liikuntaharrastekirjo on monipuolistunut (Lämsä & Mäenpää 2002, 6; Minkkinen, Pääkkönen & Liikkanen 2001, 87; Silvennoinen 1987, 29; Suuri kansallinen liikuntatutkimus 2002, 8, 10), joskin aivan tuoreimman tiedon mukaan monipuolistuminen näyttäisi nyt pysähtyneen, jopa hieman taantuneen (Kansallinen liikuntatutkimus 2006, 19, 35). Kuitenkin vain neljännes liikuntaa harrastavista lapsista ja nuorista tyytyy tänä päivänä yhteen lajiin. Pääkaupunkiseudulta yhteen lajiin keskittyviä harrastajia löytyy enemmän kuin muualta maasta. (Kansallinen liikuntatutkimus 2006, 18–19.) Harjoituskertojen useuden on todettu olevan yhteydessä paitsi harrastelajien lukumäärään (Kansallinen liikuntatutkimus 2006, 8), myös liikuntaseuroissa harrastamiseen (Suuri kansallinen liikuntatutkimus 2002, 22). Organisoituun liikuntatoimintaan osallistuminen aloitetaan myös nuorempana kuin aiemmin: kuudesta kahdeksaan vuotta eli kouluun menoikä on tyypillisin ohjatun liikuntaharrastuksen käynnistämiskä (Koski 2000b, 45; Lämsä & Mäenpää 2002, 6–9).

Järjestötoiminnan tasolla mainitut kehityssuunnat ilmenevät lasten ja nuorten liikunnan sekä harraste- ja terveysliikunnan asemien vahvistumisena siinä missä kilpa- ja huippu-urheilun pitkäaikainen monopoli näyttää heikentyvän (Heikkala 2000, 120; Koski 2000c, 34–37; ks. myös Itkonen 2000b, 157–159). Toistakymmentä vuotta toiminut Nuori Suomi ry on sinettiseurajärjestelmiseen ja pelisääntökeskusteluineen yksi konkreettinen osoitus panostuksesta lasten ja nuorten liikunnan toimialaan – erityisesti toiminnan laatuun (ks. Koski 2007, 309–310).

Liikuntapalvelujen kulutuksen sisältörendejä on mahdollista havainnoida lähinnä liikuntalajien suosion näkökulmasta. 2000-luvulle tultaessa lukumääräisesti eniten 3–18-vuotiaita harrastajia 1990-luvun puoliväliin nähden olivat lisänneet pyöräily, jalkapallo, rullaluistelu, uinti ja salibandy. Suhteellisesti rajuimmin lasten ja nuorten harrastajamäärät olivat kasvaneet skeittauksessa, joka oli viisinkertaistunut osallistujansa viiden vuoden aikana (1997/1998–2002), sekä rullaluistelussa, jonka harrastajamäärä oli yli kaksinkertaistunut mainitulla aikavälillä. (Suuri kansallinen liikuntatutkimus 2002, 14.) Varsin mielenkiintoista on, että kyseisten ”rullalajien” osallistujamäärät kuitenkin romahtivat puoleen huippulukemista seuraavien kolmen, neljän vuoden ajanjaksolla (Kansallinen liikuntatutkimus 2006, 12). Aivan viime vuosien nousijoita ovat olleet lenkkeily ja etenkin kuntosaliharjoittelu (Kansallinen liikuntatutkimus 2006, 10, 12). Vuori, Kannas, Ojala, Tynjälä, Villberg ja Välimaa (2004, 8) nostavat myös lumilautailun suosiotaan merkittävästi kasvattaneiden

lajien joukkoon. Suosikki- ja toivelajirepertuaarien pohjalta on tehty päätelmiä elämyksellisyyden ja kokemuksellisuuden vahvistumisesta lasten ja nuorten liikuntaan osallistumisen motiiveina ja nykyisen liikuntakulttuurin ominaispiirteinä (Eichberg 1987, 36–37, 56; 1998, 70, 146; Tiihonen 1989, 85; Tähtinen ym. 2002, 50–54; Vuori ym. 2004, 5–9; Zacheus ym. 2003, 79–80).

4.3.2 Penkkiurheilupalvelujen kulutus

Primaari- I. välitön penkkiurheilu. Lasten ja nuorten kiinnostus liikunnan seuraamiseen tapahtumapaikoilla romahti 1990-luvun aikana. Vuonna 1991 79 prosenttia 10–14-vuotiaista ja 71 prosenttia 15–24-vuotiaista oli käynyt seuraamassa urheilukilpailua kuluneen vuoden aikana (moottoriurheilukilpailuja ei huomioitu). Kahdeksan vuotta myöhemmin, vuonna 1999, vastaava lukema oli 10–14-vuotiailla pudonnut yli 20 ja 15–24-vuotiailla lähes 20 prosenttiyksikköä. Pudotuksesta huolimatta lapset ja nuoret muodostivat tuolloin edelleen innokkaimman primaaripenkkiurheilijakäypöksen. (Minkkinen ym. 2001, 58.) Mitä tulee sukupuolieroihin primaaripenkkiurheilussa, niin Suosikki Nuorisotutkimuksen (2000, 7–9) mukaan 12–20-vuotiaat pojat kuluttivat vuosittain vaihteessa enemmän rahaa penkkiurheiluun/matseihin kuin samanikäiset tytöt, mutta kuluuskohteena penkkiurheilu jäi molemmilla sukupuolilla hännänhuipuksi tutkituista 17 kuluuskohteesta. Verraten synkkiin välittömän penkkiurheilun tilastoihin on arveltu eniten vaikuttavan kattavammat mahdollisuudet seurata liikuntatapahtumia median välityksellä. Dopingia ja muita huippu-urheilulta uskottavuutta ja kiinnostavuutta syöviä lieveilmiöitä ei voitane myöskään sulkea pois laskuista. (Zacheus ym. 2003, 89.)

Primaaripenkkiurheilun selkeä ykköslaji koko suomalaisväestön tasolla on jääkiekko. Muita vahvoja yleisölajeja ovat jalkapallo, yleisurheilu, pesäpallo, hiihto ja autourheilu. Suurin kasvu paikanpäälle saapuneiden katsojien määrissä 1990-luvun loppupuolella koettiin hölkkätapahtumisissa, jääkiekossa, voimistelussa, salibandyssä ja pesäpallossa. Eniten katsojia puolestaan menettivät yleisurheilu ja lentopallo. (Nurmela & Pehkonen 1998, 22–25.) Liikkasen (2005b, 77) mukaan 2000-luvulle tultaessa kaikkien muiden lajien paitsi jääkiekon ja jalkapallon katsojaosuudet ovat pienentyneet.

Koko maan kattava lasten ja nuorten primaaripenkkiurheilun lajimieltymyksistä kertova luettelo löytyy vuodelta 1993. Se noudattelee melko pitkälle edellä esitettyä väestötasoista luetteloa, sillä lasten ja nuorten suosikkejakin olivat jääkiekko, jalkapallo, yleisurheilu ja moottoriurheilu. Perinnejajit pesäpallo ja hiihto kuitenkin puuttuivat kärkisijoilta. (Liikkanen, Pääkkönen, Toikka & Hyttiäinen 1993, 20–22.) Ainoastaan turkulaislapsiin ja -nuoriin keskittyneen Zacheuksen ym. (2003) aineiston pohjalta määritetty primaaripenkkiurheilulajien suosituimmuusjärjestys muistuttaa pitkälti kymmenen vuoden takaista Liikkasen ym. (1993) luetteloa; vain salibandy on ohittanut moottoriurheilun neljänneksi seuratuimpana lajina. Penkkiurheilun lajikiinnostusta on arvioitu sukupolvisidonnaiseksi asiaksi. (Zacheus ym. 2003, 91–92.)

Sekundaari- I. välitetty penkkiurheilu. Kaupunkilaislapsista ja -nuorista noin 25 prosentin on raportoitu seuraavan tiedotusvälineistä liikuntaa ja urheilua päivittäin, 15 prosentin viikoittain ja 50 prosentin silloin tällöin. Seuratuimmat lajit ovat jääkiekko, jalkapallo ja moottoriurheilu. Noin joka kymmenes lapsi ja nuori ei harjoita sekundaaripenkkiurheilua lainkaan. (Zacheus ym. 2003, 89–92.)

Tiedotusvälinekohtaisia tietoja perusopetusikäisten sekundaarisesta penkkiurheilemisestä löytyy varsin niukasti. *Televisio* on uusien medioiden invaasiosta huolimatta yhä tärkein media lasten ja nuorten elämässä (Luukka, Hujanen, Lokka, Modinos, Pietikäinen & Suonen 2001, 48; Nyysölä 2005, 47). Keskiverto koululainen katselee tv:tä arkipäivisin reilut kaksi tuntia. Viikonloppuisin televisionkatselu lisääntyy vielä vähintään tunnilla päivässä. Noin kolmasosa lasten ja nuorten vapaa-ajasta kuluu televisionkatseluun. (Luukka ym. 2001, 48–49; Pääkkönen & Niemi 2002, 25–27.) Suomalaislasten televisionkatselu on todettu runsaammaksi kuin pohjoismaisten ikäverrokkien (Oksanen & Näre 2006, 39).

Lähes kaikista suomalaiskodeista löytyy *radio* – valtaosalla nuorista jopa omasta huoneesta. Yli 90 prosenttia nuorista ilmoittaa myös kuuntelevansa radiota. (Luukka ym. 2001, 208.) Päivittäin radiota kuuntelevien lasten ja nuorten osuus on lisääntynyt selvästi 1990-luvun alkuun verrattuna (Liikkanen 2005b, 90–91). Kuitenkaan radion kuuntelemiseen pääasiallisesti ei käytetä Pääkkösen ja Niemen (2002, 31) mukaan kuin muutama minuutti vuorokaudessa. Radion luonne mediana onkin pikemmin huomaamaton ”äänitapetti”, joka kuitenkin monesti liittyy olennaisena elementtinä arjen rituaaleihin (Liikkanen 2005b, 90–91).

Television lähetyksistä runsaat kymmenen prosenttia ja radioiden lähetyksistä vähintään neljä prosenttia on liikunta- ja urheiluohjelmia (Aalto 2001, 165; Ilmarinen 1993, 32). Sitä, missä määrin perusopetusikäisten tv:n katselu ja radion kuuntelu kohdistuvat juuri liikuntaohjelmiin, ei tunneta tarkasti. Luukan ym. (2001, 50–51) mediakäyttötutkimuksesta selviää, että tv:n urheiluohjelmat lukeutuvat nuorten, etenkin poikien, usein katsomiin ohjelmatyyppeihin. Samalla asteikolla (usein–joskus–harvoin–ei koskaan) mitattuna enemmistö nuorista ilmoittaa kuuntelevansa myös radion urheilulähetyksiä ainakin joskus ja pojat useammin kuin tytöt (Luukka ym. 2001, 212–213). Katsotuimmat tv-lajit ovat perinteisesti olleet mäkihyppy, hiihto ja yleisurheilu, mutta nuorempien ikäluokkien tv-suosikeiksi ovat nousseet jääkiekko ja moottoriurheilu (Koski 1998, 6–7; Nurmi 1991, 41–42). On huomattava, että liikuntakulttuuri näyttäytyy varsinaisten liikunta- ja urheiluohjelmien lisäksi vahvasti myös muissa lasten ja nuorten suosimissa ohjelmatyypeissä, kuten nuorisosarjoissa, komedioissa, elokuvissa ja musiikkivideoissa mainoksista puhumattakaan (Valtonen & Ojajärvi 2003, 31–32).

Suomalaislasten ja -nuorten *lukemiseen* käyttämä vapaa-aika on vähentynyt viimeisten vuosikymmenten aikana ja etenkin poikien keskuudessa (Sauri 2005, 34–35; Toivonen 2005, 36, 41). Keski-ikäinen lukee muuta kuin läksyjä reilut 20 minuuttia päivässä (Pääkkönen & Niemi 2002, 29, 31). Tästä parikymmenminuuttisesta osasta (tyypillisimmin 5–15 minuuttia) kuluu liki kaikkien vanhempien koululaisten osalla sanomalehtien lukemiseen (Luukka ym. 2001, 148–149). Silti sanomalehtien säännöllinen lukeminen on hiipunut ja samaa voidaan sanoa myös aikakauslehtien lukemisesta (Sauri 2005, 34–35, 43). Lukeminen on tyypillisesti ollut korkean kulttuuripääoman osoitin ja vieläkin perheen tuloluokan kasvaessa vapaa-ajan lukeminen on runsaampaa (Boëthius 1995, 148; Virtanen 2005, 72).

Liikuntasisällön osuutta luetussa voidaan vain karkeasti päätellä tarjonnan perusteella. Vuonna 2000 sanomalehtien palstatilasta keskimäärin 14 prosenttia ja yli 900 Suomessa julkaistavaa liikunnan ja urheilun kausijulkaisua (noin 4 prosenttia kaikista aikakauslehdistä) käsittelevät liikunta- ja urheiluasioita (Aalto 2001, 166). Nuorten mediakäyttöjä tarkastelleessa tutkimuksessa urheilusivustot osoittautuivat yhdeksi sanomalehtien tiheimmin luetuista osastoista (Luukka ym. 2001, 158–159). Vuosittain maassamme ilmestyvistä kirjoista reilu prosentti voidaan luokitella liikunta- ja urheilukirjoiksi (Aalto 2001, 166). Valtonen ja Ojajärvi (2003, 32) muistuttavat jälleen, että liikuntaan ja urheiluun liittyviä teemoja esiintyy runsaasti varsinaisten liikuntaosastojen, -lehtien ja -kirjojen ulkopuolellakin esimerkiksi koti- ja ulkomaan uutisissa, mainoksissa, kampanjamateriaaleissa, jopa elintarvikepakkauksissa.

Tietokoneiden parissa perusopetusikäiset viettävät vapaa-ajastaan keskimäärin kymmenisen prosenttia: koulupäivinä 30–40 minuuttia ja vapaapäivinä 50 minuuttia. Pääasiallinen käyttömuoto on pelaaminen. Muu käyttö muodostuu viihde- (esimerkiksi musiikin kuuntelu, piirtäminen), oppimis- (esimerkiksi kirjoittaminen, tietojen etsiminen), kommunikointi- (esimerkiksi sähköposti, chatit) ja ostoskäytöstä. (Luukka ym. 2001, 76; Pääkkönen & Niemi 2002, 28–29; Suosikki Nuorisotutkimus 2000, 14; Tapscott 1998, 4–5.) Eriarvoinen lapsuus -projektissa ilmeni, että 9–12-vuotiaista suomalaispojista 90 prosenttia ja -tytöistä reilut 50 prosenttia pelaa viikoittain tietoi- tai pelikoneella. Poikien peli-into osoittautui voimakkaammaksi kuin pohjoismaisten kanssaveljien. (Oksanen & Näre 2006, 38–39.) Internetiä on luonnehdittu liikuntakulttuurin suhteen varsinaiseksi runsaudensarveksi muun muassa televisiokanava-, yhteisö-, yritys-, laji-, keskustelupalsta- ja pe-

lisivustoineen (Valtonen ja Ojajärvi 2003, 35–37). Internet on myös luokiteltu nuorten tärkeimmäksi harrastuksiin liittyvän tiedon lähteeksi (Luukka ym. 2001, 40).

Urheilupelit muodostavat yhden digitaalisten pelien suosituimmista genreistä. Ne tarjoavat mahdollisuuksia samastua urheilutähtiin, joukkueisiin, lajien identiteetteihin, artefakteihin ja jopa yksittäisiin urheilutilanteisiin (esimerkiksi rangaistuspotku, ulosajo, taklaus, tyrmäys). Pelaaminen nähdään perinteistä penkkiurheilua aktiivisemmaksi tavaksi osallistua ja saavuttaa mielihyvää, jännitystä ja onnistumisen tunteita urheilun viitekehityksessä. (Järvinen 2003, 44, 51; ks. myös Luukka ym. 2001, 111–113; Malmelin 2003, 44–45.)

4.3.3 Liikuntahyödykkeiden kulutus

Liikuntahyödykkeiden muistetaan lohkaisseen suurimman summan turkulaislasten ja -nuorten liikuntakuluista. Välineiden osuus liikuntahyödykekustannuksista oli lapsilla kaksi kolmasosaa ja tekstiilien osuus yksi kolmasosa. Nuorten kohdalla hyödykekulut jakautuivat lähes tasan välineiden ja tekstiilien kesken. Liikuntavälineet olivatkin 7–15-vuotiaiden korkein ja liikuntatekstiilit 16–25-vuotiaiden korkein yksittäinen liikuntaan liittyvä menoerä. (Zacheus ym. 2003, 94.) Suosikki Nuorisotutkimuksen (2000, 11–12) mukaan 12–20-vuotiaat pojat kuluttivat vuosituhannen vaihteessa tyttöjä enemmän rahaa niin liikuntavälineisiin kuin -tekstiileihin.

Lasten ja nuorten liikuntaharrastuksiin uhrattavien rahasummien suuruuteen on todettu vaikuttavan ensisijaisesti laji ja sen vaatimien erikoisvarusteiden tarve, lajin maantieteellinen levinneisyys ja edelleen harrastuspaikan sijainti, lajin sarja- ja kilpailujärjestelmä, liikuntaseuran rakenne, valmennusrakenne sekä taso, jolla lapsi tai nuori urheilee (Kirk, Carlson, O'Connor, Burket, Davis & Glover 1997, 27–33; Puronaho 2006, 106, 126–127). Joidenkin lajien teknisen kehityksen tiedetään johtaneen välinekustannusten niin suureen kasvuun, että osa potentiaalisista harrastajista rajautuu tämän takia lajien ulkopuolelle (Puronaho ym. 2000, 327; 2006, 75–76). Lisäksi kilpailamisen on todettu aiheuttavan jopa kolminkertaisesti kustannuksia saman lajin harrastamiseen nähden (Puronaho 2006, 121–122; ks. myös Rautava ym. 2003, 28).

5 MOTIIVEISTA KULTTUURISIIN MERKITYKSIIN

On löydettävissä vain harvoja harrasteita, joiden kiinnostavuudesta päästään esittämään samansuuruisia lukemia kuin liikunnasta. Esimerkiksi Zacheuksen ym. (2003, 85, 89–92) tutkimuksessa vain noin kymmentä prosenttia turkulaislapsista ja -nuorista liikunnan omakohtainen harjoittaminen ja seuraaminen tiedotusvälineistä ei kiinnostanut. Myös Kansallinen liikuntatutkimus 2005–2006 (2006, 7) tarjoaa omakohtaisen liikkumisen suhteen samansuuntaisia lukemia: vain noin yhdeksän prosenttia 3–18-vuotiaista ei harjoita mitään liikuntaa. Mikä tekee liikunnasta niin houkuttelevaa? Kulutusmääriä ja -sisältöjä koskeneiden tutkimustietojen tarkastelun jälkeen lähestytäänkin kysymystä: miksi liikuntapalveluja ja -hyödykkeitä kulutetaan, ja edelleen, miksi kulutus suuntautuu juuri tietynlaisiin kohteisiin? Liikuntatutkimukselle on ollut tyypillistä vastata miksi-kysymyksiin käyttäytyminen lähtökohtana. Äärimmäisen harvoin vastaamisen näkökulmaa on pyritty laajentamaan kulttuuristen merkitysten ja merkityksellistämisen suuntaan, mikä määritettiin tämän tutkimuksen tavoitteeksi. Jo olemassa olevia kulutusperusteluja kartoitettaessa jouduttiin siis pitkälti tyytymään (liikunnan) motiivi- ja motivaatiotutkimuksiin. Niiden tulkitsemista varten on syytä ensin perehtyä kyseisiin käsitteisiin hieman tarkemmin.

5.1 Lasten ja nuorten ensisijaisen liikuntakulutuksen motiivit

Motiivi ohjaa toimintaa psyykkisenä syynä: ihmisen kokemana haluna, tarpeena, toiveena, sosiaalisena normina. Jokaisella motiivilla on tietty voimakkuus ja tavoite tai päämäärä, johon se suuntautuu. Motiivit siis virittävät ja ylläpitävät yksilön yleistä käyttäytymisen suuntaa. (Esim. Eskola, Kaurinkoski & Turtia 1988, 480; Metsämuuronen 1995, 59; Ruohotie 1998, 36; Salo-Gunst & Vilkkö-Riihelä 1992, 115.) On huomattava, ettei tietynlaisten tarpeiden pohjalta automaattisesti synny tiettyjä motiiveja, vaan niiden muodostuminen riippuu monista yksilöön itseensä ja hänen ympäristöönsä liittyvistä tekijöistä – toisaalta myös jo tarve on monimutkainen yksilön biologisen perustan ja ympäristötekijöiden vuorovaikutuksen tulos (esim. Leontjev 1977, 156–160; Wahlström 1980a, 83). Motiivi voi olla tiedostettu tai tiedostamaton, ulkoinen tai sisäinen, primaari eli myötäsytynäinen tai sekundaari eli oppimisen ja sosialisoinnin kautta virinnyt, pysyvämpi ”mielenmuodostajamotiivi” tai lyhytaikainen herättemotiivi. Säännöllisen liikuntaharrastamisen on katsottu edellyttävän tietoisien mielenmuodostajamotiivien viriämistä. (Esim. Laakso 1981, 17; Leontjev 1977, 156–167; Peltonen & Ruohotie 1987, 20; Silvennoinen 1987, 8–11, 18.)

Motivaatiolla tarkoitetaan toimintaan johtavien yksittäisten motiivien kokonaisuutta (Ruohotie 1998, 36; Salo-Gunst & Vilkkö-Riihelä 1992, 115). Motivaatio liittyy yleensä kaikkeen tietoiseen ja huomattavaan osaan tiedostamatontakin käyttäytymistä (Heinonen & Kari 1978, 62; Silvennoinen 1987, 8–10). Ruohotien (1998) tekemän yhteenvedon perusteella useimmat määritelmät kuvaavat motivaatio-käsitteen eräänlaiseksi vektorisuureeksi, jonka komponentteina erotetaan vireys ja suunta. Vireydellä viitataan sellaiseen energiavoimaan yksilössä, joka ajaa häntä käyttäytymään tietyllä tavalla, siinä missä suunta viittaa toiminnan päämääriin. Palauteprosessien kautta yksilön vireyden intensiteetti ja energian suunta joko vahvistuvat, tai ponnistelut ohjautuvat toisaalle. (Ruohotie 1998, 37.) Verraten myöhäisessä vaiheessa motivaatiotutkimuksessa on otettu käyttöön myös motivaation puutetta kuvaavaa käsitteistöä (*amotivation*). Liikunnan sosiaalisessa maailmassa motivaation puutteella viitataan yksilön tuntemuksiin siitä, ettei johonkin liikuntatoimintaan kannata (enää) panostaa. (Vallerand 2001, 263–264, 271.)

Käsitteet sisäinen ja ulkoinen motivaatio eroavat toisistaan käyttäytymistä virittävien ja suuntaavien motiivien luonteiden puolesta. *Ulkoinen motivaatio* on riippuvainen ympäristöstä ja sen välittää joku muu taho kuin yksilö itse. Usein se on yhteydessä alemman asteen tarpeiden kuten

turvallisuuden tai yhteenkuuluvuuden tyydytykseen (ks. Maslow 1970, 35–51). (Peltonen & Ruohotie 1992, 18–19; Vallerand 2001, 270–271.) Mikäli siis liikkumisen lopputulos tai liikkumisesta saatava palkkio virittävät ja ylläpitävät toimintaa merkittävämmän kuin liikunta itse, on kyseessä ulkoisesti motivoitunut prosessi (Silvennoinen 1987, 18–20). *Sisäiselle motivaatiolle* on puolestaan ominaista sisäinen välittyminen ja käyttäytymisen syiden sisäisyys. Lisäksi sisäinen motivaatio on yleensä yhteydessä ylimmän asteen tarpeiden kuten itsen toteuttamisen ja kehittämisen tyydytykseen (ks. Maslow 1970, 35–51). (Peltonen & Ruohotie 1992, 18–19; Vallerand 2001, 270–271.) Sisäisesti motivoitunut liikkuja on siis kiinnostunut nimenomaan liikunnasta itsestään ja saa siitä tyydytystä. Selvää ulkopuolista kiihoketta ei ole havaittavissa. (Silvennoinen 1987, 18–20.) Verrattuna muihin harrasteisiin (esimerkiksi käsityöt, kielet, matematiikka) liikkumisessa on havaittu korkea sisäisen sitoutumisen aste (Metsämuuronen 1995, 169–170).

Sisäistä ja ulkoista motivaatiota ei tule nähdä toisistaan riippumattomina vaan toisiaan täydentävinä, joskus toisilleen vastavoimaisina. Useimmiten, myös liikunnassa, ne esiintyvät yhtäaikaista, joskin tietyt motiivit voivat olla hallitsevampia kuin toiset. (Metsämuuronen 1995, 81; Peltonen & Ruohotie 1987, 18–19, 25; Silvennoinen 1987, 18–20.) Suomalaistyttöjen ja -naisten on väitetty motivoituvan vahvemmin liikunnasta ulkoisesti; sen seurauksista, poikien ja miesten puolestaan sisäisesti; liikkumisesta itsessään (Koski & Tähtinen 2005, 15; Valtonen & Ojajarvi 2003, 41).

Viimeisen vuosikymmenen aikana suomalaisessakin liikuntapsykologisessa tutkimuksessa on motiivien ja motivaation sijaan siirrytty käyttämään ja tutkimaan käsitteitä *tavoiteorientaatio* ja *motivaatioilmasto* (esim. Jaakkola 2002; Liukkonen 1998; Soini 2006). Tavoiteorientaatiolla tarkoitetaan niitä perusteita, jotka määräävät onnistumisen ja pätevyyden kriteerit jossakin toiminnassa. Mikäli onnistumisessa painottuu yksilön oma kehittyminen ja/tai yrittäminen tietyssä tehtävässä, puhutaan tehtäväorientaatiosta ja tehtäväorientoituneesta yksilöstä (vrt. sisäinen motivaatio). Jos taas onnistumista mitataan normatiivisin mittarein ja/tai yksilöiden välisin vertailuin, on kyseessä minäorientaatio (vrt. ulkoinen motivaatio). Kaikissa liikuntatoiminnoissa ja -tilanteissa vallitsee lisäksi yleinen, enemmän tai vähemmän tehtävä- tai/ja minäorientoitunut motivaatioilmasto. Sen syntyyn vaikuttavat lukuisat tekijät, kuten toiminnan luonne, ohjaajan pedagogiset ja didaktiset ratkaisut, kanssaliikkujien henkilökohtaiset tavoiteorientaatiot ja vanhempien toimintaan kohdistamat odotukset. Motivaatioilmaston on havaittu olevan yhteydessä muun muassa toimijoiden käyttäytymismuotoihin, motivaatioitasoon, asenteisiin, jännittyneisyyteen ja viihtymiseen. (Esim. Ames 1992; Duda 1992; Liukkonen 1998; Nicholls 1984; 1992; Roberts 1992.)

5.1.1 Liikkumisen motiivit

Suomalaislasten ja -nuorten liikuntamotivaation ehkäpä merkittävin muutos vuosituhatosen vaihdetta edeltäneiden parinkymmenen vuoden aikana liittyi liikuntaympäristöön. 1980-luvun alussa luonnossa liikkuminen ja ulkoilu oli 11–19-vuotiaiden tyttöjen tärkein ja poikien neljänneksi tärkein liikuntamotiivi (Silvennoinen 1981, 10–11, 45–47). 1990-luvun lopulla kyseinen motiivi oli jäänyt molempien sukupuolten osalla pois viiden kärkimotiivin joukosta. Fyysinen kunto, kilpaileminen, joukkueeseen kuuluminen, ystävien tapaaminen ja ulkonäkö olivat tällöin poikien viisi tärkeintä syytä liikkua. Tyttöjen päämotiivit olivat niin ikään fyysinen kunto sekä hyvän olon tunne, itseilmaisuus, rentoutuminen ja ystävien kanssa yhdessäolo. (Nupponen & Telama 1998, 68–69.) Sosiaaliset elämykset, kuten mainittu ystävien kanssa yhdessäolo, suosion ja arvostuksen kokeminen, avun antaminen ja saaminen, luottaminen ja luottamuksen kohteena oleminen, ovat nousseet erityisesti tytöillä tärkeiksi liikunnan harrastamisen selittäjiksi. On kuitenkin muistettava, ettei liikunnalla sinänsä ole selviä myönteisiä, jos ei kielteisiääkään sosiaalisia elämyksiä tai vaikutuksia, vaan kaikki riippuu siitä, millaisia sosiaalisia tilanteita liikunnan parissa syntyy, miten niissä toimitaan ja minkälaisia odotuksia yksilöihin kohdistetaan. (Nupponen & Telama 1998, 69; Telama 2000, 58, 60–62; Telama & Kahila 1995, 413; Vanhalakka-Ruoho 1981, 196–197.)

Vuoden 2000 Turkuun keskittynyt kartoitus osoitti, että uudella vuosituhaanella lapsia ja nuoria motivoivat liikkumaan vahvimmin terveys ja hyvä kunto. 7–15-vuotiaiden seuraavaksi tärkeimmät syyt liikkumiselle olivat kavereiden kanssa oleminen, rentoutuminen ja virkistymisen sekä elämänsisällön ja jännityksen kokeminen. 16–25-vuotiaalle rentoutuminen ja virkistyminen oli toiseksi tärkein liikuntamotiivi, ja niin rasituksesta nauttiminen kuin kosketus luontoonkin ohittivat kaverit osallistumisissa. (Zacheus ym. 2003, 81–82.) Huomaamme kiintoisasti luonnon palanneen jälleen nuorten liikkumismotiivien kärkiviisikkoon. Viimeisimmän WHO-Koululaistutkimuksen hieman toisella tavalla asetetut liikkumisen syitä selvittäneet kysymykset paljastivat samansuuntaisesti hyvään kuntoon pääsemisen, terveyden parantamisen ja hauskanpidon olevan yleisimmät koululaisten vapaa-ajan liikkumisen syyt. Tosin yhdeksäluokkalaisilla työillä halu näyttää hyvältä syrjäytti hauskanpidon liikuntasyyinä. (Vuori ym. 2007, 12–13.)

Henning Eichbergin (1998) ja Timo Kosken (2000, 16–20) näkemyksiä vahvistaen terveys, henkilökohtaisesti palkitsevat ruumiin ja mielen kokemukset, elämänlaadun nostaminen sekä nauttiminen näyttävät ohittaneen kilpailemisen, voittamisen ja saavuttamisen ”myöhäismodernin liikkumisen” motiiveina (ks. myös Aaltonen 2007, 323; Kokkonen 2003a, 65). Bauman (2002, 97–100) teoretisoi puolestaan terveyden ja kunnan korostumisesta liikkumisen motiiveina siten, ettei niiden parantamiselle ole nähtävissä minkäänlaista päätepistettä eikä koskaan täyttä tyydytystä, mikä ajaa yksilöitä kuluttamaan yhä kiihtyvällä tahdilla hyvinvointipalveluja ja -hyödykkeitä. Suomalaislasten ja -nuorten liikunnan parissa viihtymiseen ja siitä nauttimiseen näyttää kytkeytyvän yksilön tehtävääorientoatio samoin kuin toiminnassa vallitsevan motivaatioilmaston tehtävääorientoituneisuus (Liukkonen 1998, 67–68; Soini 2006, 52).

Verrattaessa nuoria lapsiin on tehty havaintoja toimintamotivaation alan kaventumisesta, millä tarkoitetaan harvempien motiivien suuntaavan toimintoja. Kun motiivit yhdistyvät toisiinsa, nuoret karsivat harrastuksiaan, impulsiivisuus vähenee ja he etsiytyvät sellaisten toimintojen pariin, joita pitävät tärkeinä ja joita osaavat mielestään riittävän hyvin. Liikunnassa motivaation alan kaventuminen näkyy selkeästi ilmiharrastuksen vähenemisenä. (Esim. Silvennoinen 1987, 126, 130–132; Sinisalo 1980, 139–140; Wahlström 1980a, 83–85; 1980b, 122; Yang 1997, 83.)

Zacheuksen ym. (2003) tutkimuksessa turkulaisnuorten useimmin mainitsevat esteet liikkumiselle olivat ajan puute, laiskuus ja saamattomuus, työnteko, harrastamisen kalleus ja muut harrastukset. Verrattaessa nuorten syitä lasten syihin: sairaudet ja vammat, etäisyydet liikuntapaikoille sekä mahdollisuuksien puute, voidaan nuorten syyt nähdä huomattavasti vahvemmin motivaatiolähtöisiksi. (Zacheus ym. 2003, 84–87.) Myös ristiriidat arvioissa omista liikuntakäytävistä suhteessa odotuksiin (Telama & Kahila 1994, 154) sekä murrosiän ohimenevä kömpelyys (Yang 1997, 83) aiheuttavat liikuntaharrastuksen lopettamista nuorilla. Silvennoisen (1987) aineistossa eniten merkitystään liikkumisen motiiveina alakouluikäisten lasten ja lukionuorten välillä menettivät taitojen oppiminen ja osaaminen sekä normatiiviset terveystiivit. Virkistykseen tähänneet motiivit olivat ainoita, jotka vahvistivat merkityksellisyyttään iän myötä. Sosiaaliset motiivit osoittautuivat erikoisiksi siinä, että niiden merkitys väheni alakoulusta lukioon, vaikka kavereiden merkityksen erilaisiin toimintoihin osallistumisessa tiedetään yleisesti vahvistuvan murrosiässä. Tutkija antoi selitykseksi, että vanhempana yhdessäolo ja uusien kavereiden saaminen eivät ole yhtä tärkeitä kuin lapsena, vaan liikkua osataan ja voidaan myös itsekseen. (Silvennoinen 1987, 130–132.)

2000-luvun lääkkeenä nuorten drop-out -ilmiöön on ehdotettu uudenlaisten ”sisäänmenostrategioiden” etsimistä ja esittämistä eri liikuntamuodoissa. Nuorille ei tarjota enää ”pelkkää liikuntaa”, vaan muitakin nuorisokulttuurista poimittuja elementtejä, kuten hyvää musiikkia, trendikkäitä valaistusratkaisuja, av-tekniikan hyödyntämismahdollisuuksia, iloisia kanssaliikkujia, muodikkaita varusteita ja vaatteita. (Kokkonen 2003a, 65; ks. myös Vuori ym. 2004, 9.) Hietala (2003, 13) arvioi lisäksi yhdeksi myöhäismodernin liikkumisen viehätysmekanismiksi mahdollisuuden normirajojen ylittämiseen (transgressio), josta esimerkkinä demokratian ja tasa-arvon pyrkimykset tosielämässä vs. urheilulle ominainen tavoite voittaa ja nujertaa vastustaja. Malmelin ja Hakala (2005, 27) to-

teavat elämyksellisten palvelujen ja tuotteiden kehittämisen edellyttävänkin (liikunta)tutkimukselta ja (liikunta)teollisuudelta aivan uudenlaista luovuutta. Puronaho (2006, 162) muistuttaa liikunta-harrasteiden julkisuuskuvan olevan myös yksi tärkeä tekijä vapaa-ajanviettopäätöksiä ja -valintoja tehtäessä. Tämän tutkimuksen tulosten liikuntakulutukseen kytkeytyvistä kulttuurisista merkityksistä voidaan olettaa avaavan uusia ulottuvuuksia ja näkökulmia liikunnan sisäänmenostrategioiden ideoimiseen.

5.1.2 Penkkiurheilamisen motiivit

Penkkiurheilua voidaan pitää populaarikulttuurin muotona, jonka harjoittamiseen on motivoinut ja jonka suosiota on edistänyt voimakkaasti nykyaikainen joukkoviestintä – jopa siinä määrin, että tapahtumapaikkojen katsomoyleisön merkitys on huomattavasti vähentynyt televisioyleisön kustannuksella (Kinnunen 2003, 17; ks. myös Heinonen 2004a, 234). Heinilä (2000c, 288–289) kirjoittaa välitetyn penkkiurheilun konkreettisesti verottavan yleisöä kilpailukatsomoista, joskin päinvastaisiakin argumentteja on esitetty (Järvinen 1994, 127). Joka tapauksessa sekä sekundaarisen että primaarisen yleisön suhtautumisella ja merkityksenannolla on yhä suurempi vaikutus kilpa- ja huippu-urheiluun viihdeteollisuuden haarana. Katsojien odotukset, tarpeet, kiinnostus ja viihtyminen ovat monien lajien kehitystyön ja jopa olemassaolon perusta. (Heinilä 1986, 1; Koski & Latonen 1999, 5; Roche 2000, 168; Sironen 1988, 24; Vähämäki 2000, 112, 122.)

Penkkiurheiluelämykset pohjautuvat lajien merkitysrakenteisiin, joiden vastaavuus kunkin ajan yksilöiden ja ryhmien sisäistämien merkitysrakenteiden kanssa tekee niistä kiinnostavia (Koski 2000a 136–139; Snow ym. 1986, 476–478). Suomalaisessa penkkiurheilussa lajikiinnostuksen vaihtelua selittääkin juuri lajien kyky tarjota yleisön odotuksia ja tarpeita vastaavia elämyksiä, mutta myös harrastuspohjan laajuus ja kansainvälinen menestys (Heinilä 1994, 109). Heinonen (2004b) huomioi, että katsojat itse merkityksellistävät näkemiään tapahtumia, eivätkä vain havainnoi ”valmiita” merkityksiä. Siksi hän suositteleeekin penkkiurheilua tutkittavaksi erilaisten viite-ryhmien sekä osa- ja ala-kulttuurien merkitystulkintojen kautta, ei laajana kokonaiskäsitteenä. Penkkiurheileminen tulee ymmärtää itsen strategiaksi, jonka kautta kiinnitytään refleksiivisesti kulttuuriseen materiaaliin, maailmaan ja itseen. (Heinonen 2004a, 245; 2004b, 97–99.)

Välitön penkkiurheilu. Koski ja Latonen (1999, 6) jaottelevat yleisön viihtyvyyteen katsomotapahtumassa vaikuttavat tekijät kolmeen pääryhmään: a) tapahtuman puitteisiin, b) lajin elementteihin ja c) yleisön elämyksiin.

a) *Tapahtuman puitteet* kattavat muun muassa liikuntapaikan, rakennuksen ja katsomotilat väreineen, symboleineen ja muotokielineen. Myös oheispalvelujen saatavuus ja hinta sekä valaistus ja äänet (musiikki, kuulutukset, tehosteet) luokitellaan puitetekijöihin. Merkittävä puitetekijä on niin ikään yleisö: sen määrä, osallistumisen intensiteetti ja asiantuntevuus. (Koski & Latonen 1999, 6–7.) Pyykkönen (2003) toteaa, etteivät pelkät urheilijat enää pystykään täyttämään yleisön odotuksia penkkiurheilutilanteissa, vaan katsojat joutuvat huolehtimaan tehtävästä osin itse. He luovat tunnelmaa huudoin, lauluin, tanssein ja altistumalla katseiden kohteeksi – katsojat katselevat toisia katsojia. (Pyykkönen 2003, 46.) Yleisö nähdään olennaiseksi osaksi sitä palvelua, jota se itse kuluttaa. Kun asiakkaan eli yleisön oman työn osuus palvelussa on suuri, saattaa lopputuloksen laatu vaihdella huomattavasti. (Heinonen 2004a, 243; Sipilä 2003, 22–23.) Se, minkälaiseksi julkiseksi yleisöksi halutaan asettua, kytkeytyy Liikkasen (2005b, 69) mukaan vahvasti omaan identiteettiin: onko tämä ympäristö, nämä ihmiset, tämä tyyli, tämä sisältö sellaista, johon toivotaan samastuttavan.

b) *Lajin elementit* tarkoittavat lajin ominaispiirteitä, jotka tekevät siitä katsojan kannalta motivoivan ja kiinnostavan. Katsoja eläytyy, havainnoi, arvioi ja tulkitsee näkemiään tapahtumia antaen niille merkityksiä ja virittyen niiden pohjalta erilaisiin tunnetiloihin. Tieto lisää kiinnostavuutta, sillä mitä syvällisemmin jonkin liikuntalajin koodit hallitaan, sitä kiinnostavammaksi älyllisesti sen seuraaminen muodostuu. (Dumazedier 1974, 78–84; Heinilä 1986, 9–13, 32; Koski &

Latonen 1999, 8.) Heinonen (2004a, 237–238) esittääkin yksilön oman harrastushistorian merkittäväksi lajikiinnostusta suuntaavaksi tekijäksi.

Kiehtovina lajielementeinä on pidetty esimerkiksi vauhdikkuutta, taidokkuutta ja esteettisyyttä. Visuaalista nautintoa on tarjolla monissa muissakin kuin varsinaisesti esteettisiksi tarkoitetuissa lajeissa. Erotiikan korostuminen on ollut havaittavissa myös liikunnassa ja urheilussa, jossa luvan kanssa päästään tirkistelemään hyvin harjoitettuja ruumiita. Huippu-urheilussa tahallisen kovin harvoin nähtävä komiikka on niin ikään yksi viihteen ulottuvuus ja kiinnostuspotentiaalia kasvattava elementti. Kovat panokset, kiihkeys ja energisyys sekä vaaran ja riskin olemassaolo tuntuvat lisäävän lajien mielenkiintoisuutta. Jännitystä ja jännitteitä luovat lopputuloksen ennalta arvaamattomuus, tiukat kamppailut ja vastakkainasettelut. (Elias & Dunning 1986, 71–76; Koski & Latonen 1999, 9–10; ks. myös Vuori, Ojala, Tynjälä, Villberg, Välimaa & Kannas 2006, 83.) Heinonen (2004b, 97) nostaa juuri ennalta arvaamattomuuden urheiluviihteen huomattavaksi eduksi verrattuna muuhun ”keksittyyn” populaariviihteeseen; urheilussa ei ole valmista käsikirjoitusta.

Kiinnostavuutensa säilyttääkseen lajit tarvitsevat myyttejä ja rituaaleja sekä suosikkeja ja tähtiä, joihin suhtautuminen saattaa yleisön taholta olla hyvinkin tunnepitoista (Koski & Latonen 1999, 9–10). Lajissa saavutetun kansainvälisen menestyksen on havaittu olevan yhteydessä lajin kokonaisuuharrastaja- sekä lapsi- ja junioriurheilijoiden määriin maassamme (Mikkola 1993; Rusko & Pekkala 1994, 192). Suosikkien voimakkaassa ihailussa ja kannattamisessa, faniudessa, on keskeisiksi elementteiksi havaittu jonkinlaisen tunnistettavan suhteen olemassaolo kannatettavaan kohteeseen, halu olla tekemisissä ja halu kokea yhteenkuuluvuutta kohteen kanssa. Kohteesta voi tulla fanille suorastaan ystävän kaltainen. (Heinonen 2004a, 238; Hoikkala & Roos 2000, 18–19; Lahikainen & Pirttilä-Backman 2000, 75; Turkki 1998, 12–17, 31–33; Virtapohja 1995, 75, 80–81.) Lapsista ja nuorista noin 85 prosentilla on idoli tai sankari (Näre 1992, 58–59) ja alle murrosikäisten lasten ylivoimaisesti suosituimmat idolit tulevat liikunnan ja urheilun parista (Ilmarinen 1993, 26). Vaikka tähtien luomisessa medialla on merkittävä osa, myös todellinen vuorovaikutus yleisön ja tähtuurheilijoiden välillä on havaittu erittäin tärkeäksi lajin kiinnostavuuden kannalta (Heinilä 1986, 35–36; Koski & Latonen 1999, 9–11).

c) Penkkiurheilun *elämyksellisyys* on liitetty muun muassa mahdollisuuden vapautua katsojassa normisidonnaisuuksista ja käyttäytyä hyvistä tavoista poiketen äänekkäästi ja aggressiivisesti; riemuita, herjata, huutaa, nauraa (Heinilä 1986, 33–34; 1994, 115–117; Heinonen 2004a, 243; Koski & Latonen 1999, 10). Elämyksellisyyttä ja vapautumista edistää penkkiurheilun sosiaalinen luonne. Heinilän (1986, 32) kartoituksessa vain joka viides katsoja saapui katsomoon yksin. Katsomiskokemuksia hankitaan yhdessä ystävien ja sukulaisten kanssa paljon yhteiskiinnostuksen pohjalta (Heinilä 1986, 35–36; Koski & Latonen 1999, 10–11). Maffesoli (1995; 1997) ja Roche (2000) kuvaavat primaaripenkkiurheilun sosiaalista luonnetta yhteisöllisyyden hurmiolliseksi aistimiseksi tässä ja nyt. He näkevät katsojuuden tyypiesimerkiksi satunnaisesta, valinnanvaraisesta, kulutukseen, turhaan yhdessäoloon ja tarkoituksettomaan nautintoon perustuvasta orgiastisesta sosiaalisuudesta, jollaista myöhäismoderni kollektiivisuus heidän mukaansa juuri on. (Maffesoli 1995, 24–25; 1997, 30–31; Roche 2000, 164–168.) Suuressa ihmisjoukossa normien rajoittavuuden voidaan kokea höltyvän, koska henkilökohtainen vastuu omista teoista ikään kuin häipyy nimettömyyden suojaan. Identiteetti katoaa ja sosiaalinen arviointi menettää merkitystään. Ilmiötä kutsutaan epäyksilöistämiseksi eli deindividuaatioksi. Normien muodostumisteoria selittää joukkokäyttäytymistä kuitenkin varsin eri tavoin. Sen mukaan joukonkin käyttäytymistä ohjaavat kyllä normit. Kuitenkin vakiintuneiden normien puuttuessa ihmisten huomio kiinnittyy poikkeavaan käytökseen ja siitä alkaa muodostua normi. Itsen tiedostaminen joukossa on hyvin vähäistä ja yksilöt omaksuvat helposti joukon tarjoaman yhteisen identiteetin. (Lahikainen & Pirttilä-Backman 2000, 171–173.)

Vapautumisen lisäksi elämyksiä saatetaan saada samastumisen ja sijaismenestymisen kautta, siis kun päästään myötäelämään oman suosikin onnistuminen. Jopa katsojan oma itsetunto voi

vahvistua kun henkilökohtainen suosikki pärjää. (Dunning 1999, 27; Heinilä 1986, 35–36; Koski & Latonen 1999, 9–11.) Samastumisen kautta penkkiurheilija voi myös antautua jännitykselle, riskeille ja epävarmuudelle ikään kuin itsekin. Näennäiselläkin riskinotolla päästään osoittamaan itselle ja muille uskallusta ja kyvykkyyttä selviytyä haasteista. Jännittämällä ja epävarmuudelle altistumalla saatetaan myös paeta arjen tylsyyttä. (Dunning 1999, 27–28; Giddens 1991, 125–133; Heinonen 2004a, 237; Mäki & Boedeker 1997, 9–10; Shilling 2005, 116; Turkki 1998, 25.) Urheilijoihin samastumisessa on lisäksi nähty mahdollisuus etäännyä omasta ruumiista ja kytkeytyä katsomisen kohteena oleviin harjoitettuihin, esteettisiin ruumiisiin (Kinnunen 2003, 27).

Penkkiurheilun keinotodellisuus samastumiskohteineen on foorumi lyhytaikaisen mielihyvän kokemiselle vaatimatta määrätietoista sitoutumista, vastuunkantoa, omaa yritystä, kivunsietao tai todellista henkilökohtaista riskinottoa (Koski & Latonen 1999, 11–12). Suodessaan hetkellisen tauon arjen fyysiseen ja/tai henkiseen ponnisteluun katsomokokemuksella voi olla virkistävä ja kompensatorinen rooli (Elias & Dunning 1986, 148–151; Giddens 1991, 125–133; Maffesoli 1995, 49; Roche 2000, 164).

Eri viihtyvyystekijöiden painottuminen välittömissä penkkiurheilukokemuksissa riippuu pait-si katsojan persoonallisuudesta, myös muun muassa hänen iästään, sukupuolestaan, sosiokulttuurisesta taustastaan, liikunta-asiantuntijuudesta sekä ajankäytön vapaudesta. Eri elämäntyyeissä eri asioihin ladataan erilaisia ja eri vahvuisia merkityksiä. (Heinilä 1986, 61; Koski & Latonen 1999, 13.)

Välitetty penkkiurheilu. Suuren yleisön kiinnostusta liikuntaa ja urheilua kohtaan vahvistetaan joukkoviestinnällä – toisaalta mitä vahvempaa ja laajempaa kiinnostus on, sitä enemmän viestimet antavat palstatilaa liikunta-aiheille. Yleisön kiinnostus tuntuuolevan tärkein tekijä asettamassa liikunnan ja urheilun joukkotiedotukselle rajoja. Liikunnan ja urheilun määrä medias-sa vastaa siis enemmistön vastaanotto- ja maksuhaluja. (Järvinen 1994, 123.)

Joukkoviestinnän kulutusta selitetään yleisimmin ns. käyttötarkoitusteorian pohjalta, missä lähtökohtana ovat vastaanottajien tarpeet ja halut. Kulutus tähtää ensisijaisesti näiden tarpeiden ja halujen tyydyttämiseen. Vastaanottajat saattavat myös muokata lähetettyjä viestejä tarpeittensa ja halujensa mukaan riippumatta lähettäjien tarkoituseristä. Tyypillisimmät joukkoviestinten käyttö-tarkoituserluokat ovat a) rentoutuminen, b) henkilökohtaisten suhteiden hoitaminen, c) identiteetin muokkaaminen ja d) tiedon hankkiminen. *Rentoutumistarkoituksessa* joukkoviestimiä käytetään, kun halutaan paeta arkielämän rutiineja ja ongelmia sekä laukaista tietynlaisia tunteita esimerkiksi viihteen, jännityksen ja mielikuvituksen keinoin. *Henkilökohtaisiin suhteisiin* joukkoviestimet voivat vaikuttaa ainakin kolmella tavalla. Ensinnäkin niistä saatetaan löytää todellisten sosiaalisten suhteiden korvikkeita ja seuraa. Toiseksi niiden kuluttaminen voi tarjota syyn hakeutua toisten ihmisten luokse sekä saavuttaa sosiaalisia taitoja, yhteistä kokemuspohjaa ja keskustelunaiheita, jotka voivat osaltaan edistää todellisuuden sosiaalista vuorovaikutusta. Kolmanneksi viestimet voivat toimia ikään kuin pakopaikkana, jonka avulla vältetään ei-toivottu sosiaalinen kanssakäy-minen. *Identiteetin muokkaamisessa* joukkoviestimillä on merkitystä esitellessään toisten ihmisten läpikäymiä kokemuksia ja heidän tekemiään valintoja, joita voidaan vertailla ja peilata omiin ko-keuksiin, päätöksiin ja käyttäytymiseen. Oman elämän ymmärrys voi kasvaa ja tietyt arvot, toi-mintatavat, roolit sekä yhteisöllisyys vahvistua. *Tiedonhankintamielessä* joukkoviestinten kulut-tamiseen motivoi ensisijaisesti tiedon ja oppimisen tarve. Joskus tietyn sosiaalisen roolin (esimer-kiksi auktoriteetin) ylläpitäminen vaatii jatkuvaa tietojen päivittämistä. (Fiske 1994, 198, 201–203; Lull 1995, 90–93, 107–108; Nyssölä 2005, 54–56; ks. myös Klapp 1986, 146–147; Pakalén & Perukengas 1997, 154–155.) Lull (1988, 238; 1995, 24–29, 108) huomioi lisäksi, että tiettyyn aikaan sidoksissa olevalla joukkoviestinten seuraamisella voidaan tukea ajankäytön hallintaa ja rytmittää toimintoja.

Järvisen (1994) esittämässä liikunnan ja urheilun joukkotiedotuksen funktioiden jaottelussa on jätetty suhteessa vastaanottajalähtöiseen käyttötarkoitusteoriaan pois henkilökohtaisiin suhteisiin liittyvä luokka, vaikka urheilun voidaan olettaa olevan lukuisten keskustelujen aihe, illanviet-

tojen teema sekä urheiluidolien tulevan jopa ystävien kaltaisiksi faneilleen. Liikunnan joukkotiedotuksen päätehtävät ovat hänen mukaansa: a) uuden tiedon jakaminen (vrt. käyttötarkoitusteorian tiedon hankkiminen), b) toimintamallien antaminen (vrt. identiteetin muokkaaminen) sekä c) tunne-elämysten ja esteettisten kokemusten tarjoaminen (vrt. rentoutuminen). (Järvinen 1994, 124.)

Myös Heinilä (2000b, 274) on vuosituuhannen vaihteessa julkaissut oman näkemyksensä median toimenkuvista liikuntakulttuurissa: tiedon välittäminen, viihdyttäminen, sosiaalinen kontrolloiminen ja symboliviestiminen, joista kaksi viimeksi mainittua linkittyvät vahvasti kulttuuristen merkitysten tutkimukseen. Etenkään symboliviestimiselle ei löydy suoranaista vastinetta varhaisemmista joukkotiedotuksen tehtäväluokituksista.

Maffesoli (1995; 1997) korostaa välitetyinkin penkkiurheilun tehtävänä tarjota mahdollisuuksia yhteisöllisyyden kokemiseen. Yhteisön voivat muodostaa paitsi ne, jotka kerääntyvät tiettyyn paikkaan esimerkiksi katsomaan televisiolähetystä, myös kaikki ne muut näkymättömät, jotka kokoontuvat maan rajojen sisäpuolella tai maailmanlaajuisesti seuraamaan samaa tapahtumaa samanaikaisesti omista vastaanottimistaan. Medioiden välityksellä kuulutaan siis maailmanlaajuisen liikuntayhteisöön tai ainakin -yleisöön. (Maffesoli 1995, 89, 96–97, 148–149; 1997, 33; ks. myös Pöntinen 1996, 148; Roche 2000, 198–199.)

Kohdistettaessa tarkastelu joukkotiedotuksen kokonaisuudesta eri tiedotusvälineiden kulumotiiveihin, on televisiota, sanomalehteä ja radiota todettu kulutettavan yhteyden solmimiseksi yhteiskuntaan, kun taas kirja ja elokuva tarjoavat pikemminkin hetkellisen irrottautumisen todellisuudesta (Fiske 1994, 36–37; ks. myös Boëthius 1995, 153). Lullin (1988, 242) laatima yhteenvedo kansainvälisen televisionkatselututkimuksen tuloksista kertoo television seuraamisen olevan ennen muuta keino viihtymiseen. Tietokone ja kirjat ovat nuorten tärkeimmät mediat tietojen hankinnassa. Harrastuksiin, kuten liikuntaan, liittyvän tiedon lähteenä tietokone on ylivoimaisesti suosituin media ja pojat hyödyntävät sitä selvästi tyttöjä useammin. (Luukka ym. 2001, 39–40.)

Liikunnan ja urheilun seuraamiseen television välityksellä on liitetty paljolti samoja motiiveja kuin primaaripenkkiurheilun harrastamiseen. Tunnelman aitouden ja syvyyden sekä yhteenkuuluvuuden tunteen puutteita korvaavat katselun vaivattomuus, parempi näkyvyys, hidastukset, uusinat ja selostukset. (Koski & Latonen 1999, 50–51.) Muun joukkotiedotuksen mahdollisuudet liikunta- ja urheiluviestintään ovat televisioon nähden kapea-alaisemmat, mutta esimerkiksi haastatteluilta, taustojen selvityksillä ja tilastoilla ne pystyvät tarjoamaan omaleimaista täydentävää ja syventävää materiaalia. Tällaisten teemojen onkin todettu motivoivan ainakin aikuisyleisöä eniten näiden medioiden liikuntakulutuksessa. (Heinilä 1986, 29–30; Pakalén & Perukangas 1997, 157–160.)

Tunne-elämyksiä tarjoava viihteellinen informaatio muodostaa liikunnan ja urheilun joukkotiedotuksen sisällöllisen pääpainon. Kaupallisesti toimiva media keskittyy vahvasti liikunnan pintailmiöihin ja helposti popularisoitaviin aiheisiin, kuten kilpa- ja huippu-urheiluun. Liikunnan tajuntateollisuus elää ennen kaikkea urheilun tähtihetkistä, suurista saavutuksista, ennätyksistä ja megatapahtumista. Miesvaltaisen huippu-urheilun jalkoihin ovat jääneet naisurheilu, kuntoliikunta, liikuntakasvatus ja liikuntatiede. (Heinilä 2000b, 276–277; Järvinen 1994, 126–131.) Valtonen ja Ojajärvi (2003, 40) arvioivat kuitenkin, että elämänpolitiikkaa, elämäntapaa, elämänhallintaa ja identiteetin muokkaamista käsittelevä, liikuntakulttuurisia merkityksiä sisältävä aineisto saattaisi osoittautua puhuttelevammaksi kuin median tämänhetkinen liikuntatarjonta.

5.1.3 Liikuntahyödykkeiden hankkimisen motiivit

Pantti ja Herkman (2003) kuvaavat nykyistä liikuntakulttuuria ensisijaisesti adjektiivilla konsumeristinen. Tällä he viittaavat laajaan liikuntatarvike- ja -tekstiiliskaalaan, joiden avulla kuluttajat pyrkivät estetisoimaan ruumistaan ja performoimaan minuttaan. (Pantti & Herkman 2003, 5.) Wilska (2002b) yhdistää liikuntahyödyke- ja -palvelukulutuksen vapaa-aikakorosteiseen materiaalistis-hedonistiseksi nimittämäänsä elämäntyyliin, johon kuuluvat olennaisesti myös esimerkiksi

matkustaminen, kulttuurielämykset ja ravintolassa syöminen sekä keskimääräistä runsaampi rahankäyttö juuri vaatteisiin, kauneudenhoitoon, elektroniikkaan ja sisustamiseen. Koska liikunta ei ole puhtaasti vain fyysistä tai biologista toimintaa, vaan myös sosiaalista toimintaa, ihmisen toimintaa kulttuuriolentona, liikuntahyödykekulutusta saattavat ohjata harrastettavia liikuntamuotoja voimakkaammin yhteiskunnan sosiaaliset säännöt (Karisto 1988, 51; Valtonen ym. 1993, 57–59).

Useimmiten ensisijaiset motiivit *liikuntaväline*hankinnoille löytyvät harrastettujen liikuntamuotojen asettamista vaatimuksista. Ilman mailaa ja palloa ei voi pelata tennistä. Tätä Valtonen ym. (1993, 57) kutsuvat liikuntavälineiden ja liikunnan tekniseksi yhteydeksi. Toissijaisten kulumotiivien selvittämisessä yksilöiden sisäistämiin merkitysrakenteisiin tutustuminen on keskeisessä asemassa. Lajivalinnat, jotka aiheuttavat teknisen yhteyden, ovat jo itsessään merkitysvälitteisiä ja ilmentävät elämäntyyliä (Bourdieu 1985, 159–160, 168; Helenius 1995, 47–48; Itkonen & Ranto 1991, 28; Karisto 1988, 43, 49, 60–72; Roos 1985, 22–23). Lisäksi yksittäisillä liikuntavälineillä kuten urheilukellolla tai juomapullolla voidaan viestiä urheilullisuutta, vaikka välinettä ei itse liikuntasuorituksessa tarvittaisikaan – mikäli liikuntasuoritusta ylipäätään on olemassa. Jotkut kuluttajat ovatkin alkaneet pitää liikunnan harrastamisena jo sitä, kun he hankkivat liikuntavälineitä ja -tekstiilejä ja ovat liikunnallisen näköisiä. (Karisto 1988, 51; Valtonen ym. 1993, 57–59, 111; ks. myös Falk 1992, 49.)

Liikuntatekstiilien kulutuksessa tekninen yhteys liikuntamuotojen vaatimusten ja hankintojen välillä ei ole yhtä selkeä kuin välineiden osalla. Käytännöllisyys ja muoti eivät aina kohtaa, muoti ei ole rationaalista (esim. Simmel 1986). Esimerkiksi skeittaajien sosiaalisessa maailmassa kuuluu esiintyä – ainakin niiden, jotka haluavat osoittaa kuuluvansa sisäpiiriin – leveälahkeisissa, roikkuvissa, ”liian suurissa” housuissa, vaikka ne eivät soveltuisi itse liikunnan harjoittamiseen kovinkaan hyvin. Rentoon meininkiin, trendien mukaan elämiseen ja aikuisten, toisaalta lasten, maailmoista erottautumiseen liittyvät merkitykset ajavat tekstiilivalinnoissa tarkoituksenmukaisuuden edelle. (Kempainen 1998, 67–70, 130–131; Lahikainen & Pirttilä-Backman 2000, 141–142; ks. myös Jokinen 1989, 138.)

Yksilöiden halu kuulua johonkin ryhmään ja samastua sen jäseniin, sekä samaan aikaan erottua muista ryhmistä, on usein nähty muodin perustaksi (esim. Jacobson 1994, 217; Laiho & Leino 1988, 58; Simmel 1986, 39). Myöhäismodernissa kulutusyhteiskunnassa ei kuitenkaan tunneta vain yhtä muotia vaan moninaisia trendejä, joita kaupataan valmiina elämäntyyli- ja identiteettipaketteina. Yhtä aikaa trendikkäitä voivat olla vaikkapa romanttinen, maskuliininen ja sporttinen tyyli. Kehoa verhoavilla esineillä ei siis ilmennetä niinkään sosiaalista luokkaa tai statusta, kuten aiemmin, vaan viestitään lukuisia kulttuurisia merkityksiä identiteetin keskeisinä rakennusosina. (Craik 1993, 153, 206; Giddens 1991, 99–103; Jacobson 1994, 217; Laiho & Leino 1988, 49, 55–57; Luutonen 1997, 38; Roche 1987, 55, 160–161.) Varsinkin lapset ja nuoret hakevat mainonnan ja ryhmäpaineen vaikutuksille alttiina pukeutumisen ja ulkonäön kautta hyväksyntää kaveripiireissä ja sosiaalisissa maailmoissa (esim. Bauman 1991, 197–208; Giddens 1991, 99–103, 197–198; Hoikkala 1989, 51; Jacobson 1994, 131; Tiihonen 1991, 83). Kouluikäisten keskinäinen kontrolli voi olla hyvinkin ankaraa ja epävarmuutta peitetään usein ehdottomuudella (Jokinen 1996, 23; ks. myös Tolonen 2001). Pukeutumis- ja kulutushyödykekokeiluun testataan, muutetaan, sommitellaan ja perutaan identiteettejä (Jacobson 1994, 125–131, 206; Räsänen 2003, 64; Ziehe 1991, 27, 45, 67). Aina 15 vuoden ikään saakka kaverien on havaittu vahvasti vaikuttavan vaateostoihin. Vanhempien mielipiteitä puolestaan kuunnellaan sitä enemmän, mitä nuoremmista lapsista on kyse. (Marjamäki-Suoranta & Peura-Kapanen 1990, 82–83, liite 14.)

Sporttisuus on viime vuosikymmeninä ollut vahva trendi tekstiilien suunnittelussa. Liikuntavaatteita on myös alettu hankkia ihan muihin kuin liikuntatarkoituksiin. Tällaisia ilmiöitä muistetaan pidetyn osoituksina yhteiskunnan sportisaatiosta: liikunta on tunkeutunut muotiin (joskin muoti jo paljon aiemmin liikuntaan). (Craik 1993, 215–217; Koski 2004, 194; Standeven & de Knop 1999, 33–34.) Sporttisuuteen liitetyn maskuliinisuuden ja toiminnallisuuden myötä muodista on tullut myös miehille ja pojille sallittua ja sopivaa. Aina 1970-luvulta lähtien urheilullisuus on-

kin ollut tärkeä miesten muodin myyntivaltti. (Ruohonen 2001, 14.) Paitsi maskuliinisuutta ja toiminnallisuutta, urheilullisella pukeutumisella voidaan tavoitella myös nuorekasta vaikutelmaa, myöhäismodernia ihannetta (Jacobson 1994, 196). Chaney (2002, 95) selittää epämuodollisten urheilullisten vaatteiden suosiota kuluttajien halulla esitellä muokattuja vartaloitaan. Suomalaisten innokkuutta pukeutua urheilullisesti myös ei-liikunnallisissa tilanteissa on puolestaan perusteltu liikunnan mieltämisellä hyvän elämän elementiksi ja urheilijoiden toimimisella monien (tiedostamattomina) esikuvina (Ruohonen 2001, 91).

5.2 Muut teoreettiset lähtökohdat liikuntakulutuksessa kohdattujen kulttuuristen merkitysten tutkimiselle

Liikuntatutkimuksessa vähemmän käytetyn, kulttuurisiin merkityksiin keskittyvän lähestymistavan hyödyntäminen tarjosi mahdollisuuden avartaa motiivikartoituksilla saavutettua ymmärrystä liikuntakulutuksen perusteluista. Merkitysten asemoimiseksi moniulotteiselle (liikunta)kulttuuriselle ja -viestinnälliselle käsitteentälle lienee paikallaan lyhyesti tarkastella merkityksen suhdetta sen lähikäsitteisiin. Käsitteet arvo, asenne, konnotaatio, mielikuva, koodi ja motiivi määrittävät liki kulttuurisia merkityksiä, mutta merkitykset vaikuttavat näiden kaikkien taustalla tietynlaisena yläkäsitteenä (Koski 2005a, 165–168).

Arvot, joilla tarkoitetaan opittuja, yleisluonteisia ja pysyviä käsityksiä tai uskomuksia siitä, mikä on toivottavaa, sekä taipumuksia suorittaa tietynlaisia valintoja, arviointeja ja päämäärien asetteluja (Asp 1994, 70–72; Pohjanheimo 2005, 239), perustuvat merkityksiin.

Samoin *asenteiden* eli asioita koskevien arvottavien mielipiteiden (Burr 2004, 143; Pohjanheimo 2005, 239–240) perusta on merkityksissä.

Konnotaatiot, kohteen toissijaiset merkitykset, jotka kietoutuvat yhteen sen ilmeisen merkityksen kanssa ja jotka muodostuvat yksilön kohteeseen liittämien subjektiivisten käsitysten sekä kulttuuristen arvojen pohjalta (Eco 1979, 54–57), ovat kulttuuristen merkitysten heijastumia.

Merkitysten yhdistelmistä muodostuvat *mielikuvat*, jotka määrittellään kaikesta kohteesta saatavilla olevasta informaatiosta mieleen muodostuneiksi tietorakenteiksi, epämuodollisiksi teorioiksi, käsitysten kokonaisuudeksi (Malmelin & Hakala 2005, 25; Karvonen 1999).

Merkitykset voivat myös sisältää tai muodostaa *koodeja*; yhteisössä tai yhteiskunnassa kulloinkin ylläpidettyjä ja jaettuja sääntöjä, tapoja ja sopimuksia käyttää ja tulkita merkkejä (Burr 1995, 39–41; Eco 1979, 61–62; Karvonen 1999, 65–66).

Tähän tutkimukseen omaksutun fenomenologissävytteisen tulkintatavan mukaan (ks. tarkemmin luku 6.2) yksilöt jatkuvasti refleктоivat sosiaalisissa maailmoissa läpikäymiään kokemuksia. Reflektiossa kokemuksiin liitetään kulttuurisia merkityksiä. Tällaisen merkityksellistämisen pohjalta kumpuaa sekä varsinaisia *motiiveja* että motiiveja synnyttäviä tarpeita. (Ks. Karvonen 1992; 1997; 1999.) Pohdittaessa ja tarkennettaessa edelleen motiivien ja merkitysten eroja, kulttuuristen merkitysten kohtaaminen ja/tai ”omien” merkitysten liittäminen ei johda yhtä suoraviivaisesti toimintaan kuin motiivien ja motivaation syntyminen. Merkityksiähän voidaan kohdata ja liittää esimerkiksi liikuntalajeihin, liikuntahyödykkeisiin tai tähtiurheilijoihin ryhtymättä silti mihinkään muihin näitä koskeviin toimenpiteisiin. Lisäksi merkityspotentiaaleja kantavat objektit, motiiveja puolestaan subjektit. Toki subjektien sisäistämät merkitysrakenteet ja tulkintakoodit vasta määräävät, miten objektien merkityspotentiaaleja kohdataan ja tiedostetaan.

Uudenlaisen tutkimustiedon tuottamisen näkökulmasta tämän tutkimuksen painopistealueeksi nousee juuri lasten ja nuorten liikuntakulutuksen ymmärtäminen kulttuuristen merkitysten kautta. Liikuntakulutuksessa kohdattujen merkitysten jäljittämistä ei pidetä empiirisesti helppona haasteena (ks. Brettschneider 1990, 119; Koski 2000a, 139; Koski & Tähtinen 2005, 4) etenkin, kun kuluttajat muokkaavat kulutuskohteista itselleen sopivia niin, että samanlainen hyödyke tai palvelu

voi olla eri kuluttajille merkityksiltään erilainen (Bourdieu 1984, 209–211; Sivula, Syrjämaa & Tunturi 2000, 129). Kulutusvalinnoissa se, mikä joillekin on arkipäiväistä tai merkityksetöntä, voi toisille merkitä lukuisia tärkeitä asioita (Malmelin 2003, 91). Haasteellisen tehtävän onnistumiseksi oli syytä perehtyä kulutuselityksiin ja -teorioihin liikuntatieteellisiä motiivitutkimuksia laajemmin. Tutkimuslomakkeeseen koottujen valmiiden merkityspatteristojen laadinnan lähtökohtana toimivatkin motiivitutkimusten lisäksi aikaisemmat liikunnan merkitysulottuvuuksien analysoimiseen pyrkineet tutkimukset ja pohdinnat, yleiset lasten ja nuorten kohderyhmiin soveltuvat kuluusteorioiden sekä myöhäismodernin ajan käsitykset ruumiillisuudesta.

5.2.1 Liikunnan merkitysulottuvuusanalyysit

Aiempiä liikunnan merkitysulottuvuuksia tavoitteilleita analyysijä on löydettävissä varsin niukasti. Lisäksi vain harvat niistä perustuvat empiirisiin aineistoihin. Seuraavaksi luodaan tiivis katsaus teksteihin ja teoksiin, joiden nähtiin ainakin sivuavan liikunnan ja/tai urheilun kulttuurista merkitysolemusta ja jotka loivat näin pohjaa tämän tutkimuksen merkitystulkinnolle.

Sekä Huizinga (1947) että Caillois (2001) ovat määritelleet kulttuurin leikki- ja peliainesta sekä samalla ”urheilun ainesta” ollen yhtä mieltä seuraavista ominaispiirteistä: vapaus ja vapaahoitoisuus, tarpeettomuus ja tuottamattomuus, sattuman, epävarmuuden ja jännityksen olemassaolo kulloistenkin sääntöjen viitekehyksessä. Sääntöjen ohella aika ja paikka luovat leikeille ja peleille rajoja ja järjestystä. Leikkiessä ja pelatessa irtaudutaan arkitodellisuudesta iloitsemaan, huvittelemaan ja nauttimaan. (Caillois 2001, 6–10; Huizinga 1947, 67.) Huizinga (1947) korostaa lisäksi kaiken kulttuurin ja kilpailun leikinomaisia juuria. Voittaminen kuuluu olennaisena osana leikkiin silloin, kun leikitään toisia vastaan. Systematisoituessaan ja sääntöjen korostuessa liikaa leikki menettää kuitenkin jotain sisällöstään, mikä onkin hänen mukaansa tapahtunut urheilulle. (Huizinga 1947, 67, 71–72, 268, 287.) Caillois (2001) jakaa leikit ja pelit neljään kategoriaan. Urheilu lukeutuu kilpailuleikiksi (*agôn*), jossa kaikille leikkijöille annetaan näennäisesti samat mahdollisuudet voittaa. Tällaisia leikkejä on kuitenkin mahdollista ennalta harjoitella ja niiden voittaminen vaatii usein sitkeää valmistautumista, voitonhalua, keskittymistä ja ainakin henkistä kestävyyttä. Kohtaloleikkien (*alea*) lopputulos on, päinvastoin kuin kilpailuleikeissä, vain sattumasta ja onnesta kiinni. Leikkiin ryhtyjä ottaakin aina riskin, sillä hän ei voi edes huolellisella valmistautumisella vaikuttaa voittamiseen tai häviämiseen. Esitys- tai jäljittelyleikeissä (*mimicry*) vapaudutaan todellisuudesta esittämällä jotain tai jotakuta toista, kun taas huimausleikeissä (*ilinx*) vapautumisen keinona käytetään ruumiin aistinjärjestelmien järkyttämistä sekä jännittämistä. (Caillois 2001, 14–23.)

Bourdieu (1984) pohtii teoksessaan *La Distinction* eri liikuntalajien valintakriteerejä ja merkityksiä harrastajilleen. Lajeja erottelevina tekijöinä hän mainitsee ensinnäkin lajien harrastamisen asettamat vaatimukset taloudelliselle ja kulttuuriselle pääomalle sekä käytettävälle vapaa-ajan määrälle. Toiseksi lajivalintoihin vaikuttavat lajien harjoittamisen aikaansaamat sisäiset ja ulkoiset hyödyt habitukselle sekä lajien suhde ruumiiseen (esimerkiksi fyysisen ponnistelun määrä, riskit). Mainittuihin tekijöihin perustuen hän jakaa lajit karkeasti yläluokkaisiin ja työväenluokkaisiin. Siinä missä yläluokkaisiksi lajeiksi lukeutuvat muun muassa golf, tennis, purjehdus ja ratsastus, määrittyvät esimerkiksi nyrkkeily, rugby ja moottoripyöräily työväenluokkaisiksi. (Bourdieu 1984, 211–225.) Kahtiajakoa ei enää myöhäismoderneissa yhteiskunnissa voitane pitää kovinkaan relevanttina kulutuksen demokratisoitumisen sekoitettua sosiaalisia statushierarkioita (ks. Chaney 2002, 96, 106–107). Kulutukseen muistetaan muodostuneen vertikaalisten ryhmien rinnalle erilaisia horisontaalisia makuun pohjautuvia luokkia (Campbell 1987, 37–38; Räsänen 2003, 103–107). On tosin huomattava, että joidenkin lajien tekninen kehitys on nostanut välinekustannuksia samoin kuin kilpailutoimintaan osallistuminen on kallistunut siinä määrin, etteivät kaikki enää pääse harrastamaan toivellajejaan (Puronaho ym. 2000, 327; 2006, 75–76, 121–122; Rautava ym. 2003, 28).

Eniten eriarvoisuutta lasten ja nuorten harrastamismahdollisuuksissa aiheuttavat Laakson ym. (2006a, 11) mukaan maksua vaativat, rakennetut ja kuljetusta edellyttävät liikuntapaikat.

Eichberg (1987; 1998; 2004) esittää ruumiinkulttuurin merkityksiltään kolmijakoisena, trialektisena. Hän erottelee liikuntamalleina 1) kilpailun ja tulokset, 2) järjestyksen, kunnon ja terveyden sekä 3) juhlimisen, leikin ja elämyksellisyyden. *Kilpailun ja tulosten mallilla* viitataan jo pitkään hegemonista asemaa nauttineeseen suoritusurheiluun, jossa tuotetaan yhä parempia tuloksia senttimetreinä, grammoina, sekunteina, pisteinä, maaleina ja mitalitilastoina mitattuna. Tarkat säännöt määrittävät kilpailuihin osallistumista ja suorittamista. Liikkujat sijoitetaan hierarkkisesti ranking-järjestykseen, voittajiin ja häviäjiin. *Järjestyksen, kunnon ja terveyden mallia* edustaa liikuntamuotona esimerkiksi ryhmävoimistelu, jossa ollaan riippumattomia tulosten mittaamisesta ja kilpailemisesta. Voimisteluryhmä (voi) esittää liikesarjansa itsekseen ilman yleisöä tavoitellen kurinalaisuutta, sääntöjen noudattamista sekä kollektiivista hyvän kunnon ja terveyden ilmaisuvoimaa. Kuten suoritusurheilussa, päämäärät ovat varsinaisen harjoituksen ulkopuolella ja liikunta nähdään enemmän tai vähemmän välineellisenä. Kolmas, *juhlimisen, leikin ja elämyksellisyyden liikuntamalli* ilmenee karnevaaleissa, festivaaleissa, tanssissa, leikeissä ja peleissä, joihin osallistuminen on sallittua kaikille iästä, sukupuolesta, kansallisuudesta, kielestä tai vaikkapa liikuntakyvyistä riippumatta. Tässä liikuntamallissa liike itsessään täyttää tavoitteet, minkä vuoksi mallia kuvataan luonteeltaan kokemukselliseksi ja aistilliseksi. Sille luonteenomaista on myös väliaikaisuus ja sosiaalinen ruumiillisuus, sillä juhlat ja leikit useimmiten toteutuvat yksilöiden muodostamissa hetkellisissä yhteisöissä. (Eichberg 1987, 54–58; 1998, 121–124; 2004, 13–14, 23.)

Brettschneider (1990) on kartoittanut 14–19-vuotiaiden nuorten käsitteeseen 'sport' vapaasti assosioimia asioita, mikä tutkimusasetelma voitaneen tulkita eräänlaiseksi liikunnan merkitystutkimukseksi. Useimmin sport-sanaan yhdistettiin seuraavat asiat: hauskuus, vapaa-aika, terveys, fyysinen aktiivisuus, kunto sekä tietyt liikuntalajit. Lajeista eniten mainintoja keräsivät jalkapallo ja tennis. (Brettschneider 1990, 118–119.)

Renson (1991) on pyrkinyt integroimaan liikuntatutkimuksen eri lähestymistapoja ns. kinantropologiseksi paradigmatoksi. Kinantropologian tavoitteena on toimia fyysis-organisia, motorisia ja liikuntakäyttäytymiseen liittyviä tutkimusotteita yhdistävänä tieteenhaarana, joka tarkastelee liikkuva ihmistä holistisesti. Ainakin filosofinen, historiallinen, lainopillinen, taloudellinen, sosiologinen, antropologinen, pedagoginen, psykologinen, kinesiologinen, motorinen, lääketieteellinen, biologinen, kemiallinen ja fyysikaalinen näkökulma on Rensonin mukaan mahdollista huomioida samanaikaisesti tutkittaessa mielenkiinnon kohteena olevaa liikunta-aihetta. (Renson 1991, 105–111.)

Klemola (1995) näkee fenomenologiseen tieteentraditioon pohjaten liikunnalla neljä projektia, joista kukin vastaa omalla tavallaan kahteen kysymykseen: mikä on liikunnan merkitys harrastajalleen ja miten liikunta toimii tienä kohti varsinaista itseä. Projektit eivät välttämättä esiinny "puhtaina", vaan monesti toisiinsa kietoutuneina ja päällekkäisinä. Olennainen jako liikunnan projekteja tarkasteltaessa on kehon toimiminen sekä objektina (psykkis-henkinen kokemushorisontti), että eläjänä ja kokijana (kehollinen kokemushorisontti). *Voiton projekteiksi* asettuvat kilpa- ja huippu-urheilu liikuntamuotoineen. Voiton projektissa ympäristö ja toiset yksilöt ovat esteitä, jotka on ylitettävä. Voittaminen määräytyy aina toisten kautta: jonkun on hävitävä, jotta toinen voi voittaa. Yksilöt kutistuvat helposti vain ajoiksi, tuloksiksi ja ennätyksiksi. Voiton projektia kannattelevat muun muassa kaupallisuus, media, maine, raha, valta ja kunnia. *Terveyden projekti* toteutuu tyypillisimmillään kuntoliikunnassa, jossa tavoitellaan kulttuurisesti määrittyviä terveyden kriteerejä: hyvää kuntoa, suorituskykyisyyttä, urheilullista kehoideaalia. Avarasti ymmärtäen terveyden projektin voitaisiin nähdä kattavan myös ne elinvoimaisuuden, ilon, hyvinolon, vapauden sekä kehon ja mielen harmonian kokemukset, joita (leikinomainen) liikunta yksilössä saattaa synnyttää. *Ilmaisun projektilla* tarkoitetaan kaikkia liikunnan muotoja, joissa kehoa käytetään ilmaisun välineenä ja kanavana. Ilmaisullisuutta tavoiteltaessa tutkinnan kohteena ovat liikkeen mahdollisuudet, liikkeen kentän avaaminen sekä liikkeen ja tunteen väliset suhteet. *Itsen*

projekti viittaa sellaisiin liikunnallisiin traditioihin, joiden avulla yksilö pyrkii tutkimaan itseään. Jooga, taji, budolajit ja steinerilainen eurytmia ovat esimerkkejä tällaisista traditioista. (Klemola 1995, 1–3, 39, 56, 61–115.)

Taksia, Rensonia ja Vanreuselija (1995; 1999) on kiinnostanut liikunnan sosiaalinen kerrostuneisuus, jonka ilmenemisestä he antavat seuraavan esimerkin: Alankomaissa golfia ja tennistä harrastetaan yleisemmin korkean ammatillisen statuksen omaavien keskuudessa, kun taas bodaus ja pyöräily houkuttelevat matalan ammattistatuksen omaavia. Kaikkein demokraattisimmiksi lajeiksi ovat osoittautuneet keilaus, judo ja jalkapallo, toisin sanoen niitä harrastavat ihmiset sijoittuvat tasaisesti kaikkiin sosiaalikerrostumiin. Kustannuksiltaan kalliiksi lajeiksi tutkijat luokittelivat golfin, surffauksen ja keilauksen, kun taas kustannusasteikon alapäähän jäivät uinti, jalkapallo, hölkkä ja pöytätennis. Mielenkiintoisimmaksi tutkimushavainnoksi nousikin se, etteivät harrastajien ammatilliset statukset korreloineet merkittävästi lajien harrastuskustannusten kanssa. Liikunnan sosiaalinen kerrostuneisuus ei näin ollen tunnu selittyvän taloudellisilla syillä, vaan kulttuuriseen pääomaan kytköksissä olevat syyt, kuten koulutus ja maku, suuntaavat rahaa vahvemmin yksilöiden lajivalintoja. Unohtaa ei myöskään pidä lajien perinteiden ohjausvaikutusta. (Taks ym. 1995, 4, 9–10; 1999, 183–223.)

Honkosen ja Suoranta (1999) ovat eritelleet neljä juniorijoukkueurheilun puhetapaa. Tutkijat näkevät puhetapojen merkityksen siinä, että ne tuottavat todellisuutta ja luovat kuvaa toiminnasta. Puhetavat normittavat, ohjaavat ja kutsuvat tietynkaltaiseen toimintaan torjuen samalla vaihtoehtoisia toimintatapoja. Puhetavat ja niitä seuraavat teot toteuttavat tietynlaisia arvoja ja aikaansaavat seuraamuksia. Joukkueurheilun junioritoiminnan kulttuureissa puhetavat ovat aina olemassa ja ne voidaan milloin tahansa ottaa käyttöön. Samakin henkilö voi käyttää kaikkia neljää puhetapaa riippuen tilanteiden ja intressien vaatimuksista, vaikka puhetavat ovatkin keskenään selvästi ristiriitaisia. (Honkosen & Suoranta 1999, 7–9)

Tehovalmennuspuheessa keskeistä on huippu-urheilijoiden kasvattaminen. Junioritoiminta on lähinnä kokonaisvaltaista valmistautumista tulevaisuutta varten huippujoukkueen nimeä kantavassa junioriorganisaatiossa. Karsiva valikointijärjestelmä on toiminnassa voimakkaasti läsnä. Urheilamisen ei kuulu olla (aina) hauskaa, koska aikuisuuden urteot ja rahapalkkiot edellyttävät tehokasta valmentautumista. *Sosialisaatiopuhe* korostaa juniorijoukkueurheilun merkitystä kunnan kansalaisiksi kasvamisessa ja kasvattamisessa. Tällä viitataan yhteiskunnan käyttäytymisnormien omaksumiseen sekä erilaisten vuorovaikutustaitojen oppimiseen kodeissa ja koulussa tapahtuvan kasvatuksen tukena. Tällaiset taidot ovat hyödynnettävissä myös urheilun ulkopuolella. Joukkueurheilu nähdään ikään kuin vastamyrkyksi kadun ja kaupallisen massakulttuurin turmiollisille vaikutuksille. Sosialisaatiopuhetta käytetään usein silloin, kun toiminnan oikeutusta ja tärkeyttä perustellaan rahoittajille, sponsoreille ja vanhemmille. *Hauskuuspuhe* perustuu iloiseen leikin filosofiaan eikä se ole pitkään aikaan kuulunut suomalaiseen juniorijoukkueurheilukulttuuriin. Hauskuuspuheeseen liittyy luontevasti elämysten tarjoaminen nuorille harrastajille – jopa koko perheelle, jolloin vanhempien ajatellaan olevan keskeinen ja aktiivinen osa toimintaa. Olennaista on käsillä olevan hetken hauskuus ja ilo, ei tulevaisuuden menestys tai kunnan kansalaisuus. Hauskuuspuheen on sanottu viime aikoina yleistyneen – huippu-urheilijoiden keskuudessakin. *Terveyspuheessa* painotetaan liikunnan myönteisiä vaikutuksia etenkin fyysiselle, mutta myös henkiselle hyvinvoinnille. Liikuntaharrastuksen avulla on mahdollista omaksua terveellinen elämäntapa. Tyypillisesti terveyspuheella puolustetaan liikuntaan tehtäviä investointeja ja korostetaan investointien maksavan itsensä takaisin esimerkiksi kohentuneen kansanterveyden kautta. (Honkosen & Suoranta 1999, 9–14.)

Koski ja Tähtinen (2005) ovat koostaneet Eichbergin (1987), Rensonin (1991), Klemolan (1995), Taksin ym. (1999) sekä Honkosen ja Suorannan (1999) analyyseistä lähinnä liikunnan merkitystarjontaa kuvastavan yhteenvedon. Yhteenveetoon jäsenyi analyyseiden perusteella kuusi merkitystarjontakokonaisuutta: 1) kilpailu ja tavoitteellisuus, 2) terveys ja kunto, 3) ilo ja leikki, 4) ilmaisullisuus, 5) sosiaalisuus sekä 6) itsetutkiskelu. Kirjallisuuden pohjalta laadittu yhteenveeto ei

kuitenkaan kattanut kaikkia nuorten merkityskysyntää peilanneita ulottuvuuksia, jotka nousivat esiin tutkijoiden omasta turkulaisnuoriin keskittyneestä empiirisestä tutkimusaineistosta. Ennen jatkoanalyysiin ryhtymistä he päätyivätkin muodostamaan sekä liikunnan merkitystarjontaa että -kysyntää integroivan merkityssynteessin. Edellä esitettyyn kuusiosaiseen merkitystarjontaluetteloon lisättiin kasvun ja kehittymisen sekä lajimerkitysten kokonaisuudet siten, että ilmaisullisuus sulautettiin osaksi viimeksi mainittua. (Koski & Tähtinen 2005, 9–11, 20–21.) Tässä yhteydessä ei tarkastella heidän jatkoanalyysistä saamiaan tuloksia, koska niitä hyödynnetään laaja-alaisesti tämän tutkimuksen tuottamien tulosten vertailukohtina luvuissa 7.2.1, 7.2.2 ja 7.2.3 (liikkumisessa kohdatut välittömät ja välinumerkitykset). Näin toimittiin asioiden kertautumisen välttämiseksi.

5.2.2 Yleiset kulutusteoriat

Arto Noro (1995a, 1–11) on koostanut myöhäismodernin kulutuskeskustelun keskeisimmistä teoreettisista taustaoletuksista tiivistelmän, joka jakautuu viiteen kuluttajafiguuriin. Lähempi tutustuminen näihin taustaoletuksiin saa huomaamaan oletusten välillä selkeitä yhtymäkohtia, jopa päällekkäisyyksiä, mikä korostaa niitä samaa kulutusilmiötä vain hiukan erilaisista näkökulmista selittävinä lähtökohtina.

Vanhin kulutusteoria selittää kulutusta statuksen esittämisenä (Noro 1995a, 2, 6–7). Kulutus ymmärretään vallankäytöksi, jossa on erotettavissa alistajan ja alistettavien roolit. Rakenteellinen luokka-asema luo ja uusintaa vastaavan elämäntavan kulutustapoineen. Alemmat luokat metsästävät kuluttamalla ylempien luokkien statusmerkkejä ja ylemmät luokat tavoittelevat kiihtyvällä vauhdilla uusia. (Esim. Bourdieu 1985, 172–174; Lash 1995, 218; Roos 1985, 19–23; Veblen 2002, 33–34, 67–68, 95.)

Luksuksen demokratisoituminen, moderni massakulutus, on kuitenkin sekoittanut statushierarkioita hyödykkeiden ollessa lähes kaikkien saatavilla (Chaney 2002, 96, 106–107). Sosiaalista statusta ei voidakaan enää pitää ainoana luokkien määrittäjänä, vaan myös esimerkiksi sukupuoli, ikä ja etnisyys on huomioitava ”ylempiä luokkia” jäljittelevässä kulutuskäyttäytymisessä. Myöhäismodernissa ajassa statuskulutukseen on muodostunut vertikaalisten ryhmien rinnalle erilaisia horisontaalisia makuluokkia, elämäntyyliä. Yhteiskuntaluokkien tilalle on siis tullut ryhmiä, jotka poikkeavat toisistaan kulutuserojen kautta. (Campbell 1987, 37–38; Lähteenmaa 1991, 100; McCracken 1990, 58–61, 88–89, 103; Miles 2000, 17–18, 28–30; Noro 1995b, 121–125, 130; Räsänen 2003, 103–107; Uusitalo 2002, 21.) Esimerkiksi intressillä tiettyjä liikuntalajeja kohtaan voidaan ilmentää ja rakentaa tietynlaista elämäntyyliä (Bourdieu 1984, 211–225; Brettschneider 1990, 123; Harinen ym. 2006, 22). Väitetään, ettei suuria yhtenäisiä kuluttajajoukkoja löytyisi enää ollenkaan, vaan kuluttajaryhmät ovat yhä suppeampia, ”erikoistuneempia” ja määrältään runsaslukuisempia (Malmelin & Hakala 2005, 45).

Toinen kulutuskeskustelun teoreettinen pääsuuntaus kuvaa kuluttajan itsensä uusintajana ja täydellistäjänä tyydyttymättömällä kulutuksellaan ja sammumattomalla halullaan aina uuteen (Noro 1995a, 4, 7). Nyky-yksilön kulutusta eivät juurikaan ohjaa tarpeet, vaan rajattomat halut ja unelmat. Monet kulutuksen muodot, jotka ovat aluksi ylellisyyttä, yleistyvät vähitellen osaksi näennäistä välttämättömyyskulutusta. Uudet kulutusobjektit ilmaisevat puutteen ja luovat vajauksen, joka synnyttää halun täydellistää itsensä niiden hankkimisen avulla. Tarve, puute ja halu ovatkin relationaalisia ilmiöitä ja tuotantojärjestelmä pyrkii jatkuvasti osoittamaan yksilöille uusia sellaisia. (Campbell 1987, 37–38; Falk 1992, 2, 35–36, 46; Gronow 1997, 37, 74; Karvonen 1999, 237; McCracken 1990, 88–89; Noro 1995b, 121–123, 130; Ruohonen 2001, 32.)

Falk (1992) erottaa itsen uusintamista ja täydellistämistä ohjaavat kaksi minuusstrategiaa. Yhtäältä kuluttaja haluaa olla tiettyjen toisten kanssa samankaltainen ja joutuu jatkuvasti täydentämään ”samankaltaisuuden vajuusta” itsessään kuluttamisen kautta. Toisaalta hän taas pyrkii valinnoillaan erottautumaan joistakuista toisista, olemaan heitä täydellisempi ja yksilöllisempi. (Autio

2006b, 15; Falk 1992, 60–61, 70; Helenius 1995, 35–38; Mattila 2006, 46–56; Wilska 2001b, 63; 2005b, 66.)

Kolmas kulutusteoria-suuntaus korostaa kulutuksesta saatavia sisäisiä kokemuksia. Kulutus-käyttäytymisessä on erotettavissa utilitaristinen ja hedonistinen luonne – useimmin siinä yhdistyy piirteitä molemmista. Utilitaristi ratkaisee kuluttamalla jonkin ongelman, kun hedonisti puolestaan nauttii kuluttamisesta – jopa addiktioon asti. (Mäki & Boedeker 1997, 12–13; Ruohonen 2001, 13–14.) Nyky-yhteiskunnassa, jossa hyödykkeiden saatavuus ei enää ole keskeistä, painopiste on siirtynyt materian hankinnasta kulutuksesta syntyvien sisäisten kokemusten, elämysten ja tuntemusten suuntaan (esim. Campbell 1987; Helenius 1995; Malmelin & Hakala 2005, 28; Mäki & Boedeker 1997; Noro 1995b; Saarinen 2001; Torkildsen 1999; Wilska 1999). Nautintoon perustuvalla kuluttajuudelle on ominaista vapaa-aikapainotteisuus, kuluttamisen tärkeys, siitä koitua voimakas mielihyvä, katumattomuus sekä näistä asioista avoimesti muille kertominen (Autio 2006a, 82). Räsänen (2003, 230) on havainnut nuorilla olevan eri ikäryhmistä eniten haluja hedonistiseen kulutukseen. Samansuuntaisesti Pohjanheimo (2005, 248–251) toteaa hedonististen arvojen painotuvan nuorempien ikäluokkien arvoalueiden tärkeysjärjestyksissä.

Kokemukset ja elämykset on tuotteistettu kaupattaviksi hyödykkeiksi. Hyödykkeiden hankinnasta on yhä vahvemmin tullut elämys. Elämysten kuluttaminen ja kulutuselämykset ovat siis nivoutuneet kiinteästi yhteen, nautinnon lähde on siirtynyt kohteesta myös nauttijaan itseensä. Vastaavasti markkinoinnin painopiste on siirtynyt tuotteiden markkinoinnista kuluttajille markkinoinniseksi. (Esim. Falk & Campbell 1997, 8. Helenius 1995, 35–48, 67, 73–74; Kemppinen 1998, 7–10; Malmelin & Hakala 2005, 26–27; Mäki & Boedeker 1997, 7.)

Tavoitellessaan nautintoa kuluttaja pohtii omia halujaan ja mieltymyksiään ja ohjautuu näin toimissaan voimakkaasti sisältä päin. Haluja synnyttää mielihyvän lähteen havaitseminen tai kuvittelemineen. Kulutusteollisuuden, joukkotiedotuksen ja mainonnan tuputtamia valinnan mahdollisuuksia on niin runsaasti, ettei yksilö välttämättä osaa päättää, minkälaisia mielihyvän kokemuksia hän haluaa nauttiakseen ja vaikka päättäisikin, ei ole varmaa, että hän saavuttaa nautintoa valinnoillaan. Kulutuksessa onkin aina läsnä pettymisen riski. Hyödykkeiden, ärsykkeiden ja merkkien keskeytymätön tulva voi myös saada tuntemaan, ettei nauti, omista tai koe riittävästi. Elämysten perässä on jatkuvasti riennettävä, jotta pysyisi kiinni muuttuvassa sosiaalisessa ja kulttuurisessa todellisuudessa. Epävarmuudesta, pettymyksestä ja keskeneräisyyden tunteesta sekä turhautumisesta ja tyytymättömyydestä vallitseviin olosuhteisiin on tullut tyypillisiä elämysyhteiskunnan ongelmia, jotka tekevät yksilöt vastaanottavaisiksi yhä useammille uusille elämystarjouksille. Uutuudet sisältävät mahdollisuuden kokea jotakin erilaista, joka saattaisi vastata haluihin. Toisaalta halun kohteet vanhenevat hyvin nopeasti ja muuttuvat luotaan työntäviksi ennen kuin niistä on ehditty kunnolla nauttiakaan. (Bauman 2002, 77–80, 92–94, 194; Campbell 1987, 77–78, 86–95; Ganetz 1995, 92; Noro 1995b, 122–124; Schulze 1997, 41–42, 46–49; Turkki 1998, 9–10; Ziehe 1991, 59.)

Jos kuluttajan merkityksenantotyö ei ole riittävää ja merkkien merkitykset jäävät epäselviksi, hän voi tuntea, ettei nauti mistään tai koe mitään. Tämä johtaa yhä voimakkaampien elämysten metsästämiseen. Totunnaistuneen elämysnälän myötä elämysorientaatiosta väitetään tulleen myöhäismodernia elämää suuntaava strategia. (Noro 1995b, 122–124; Schulze 1997, 41–42, 46–49; Torkildsen 1999, 91.) Puutteellisen merkityksenantotyön ohella ääritunteiden toistuvat esitykset populaarikulttuurissa johtavat elämyksellisyyden inflaatioon. Mikään ei tunnu tuntuvan todellisuudessa miltään, koska kaikki on jo nähty, nautittu ja koettu kuvaruudun tai painetun median välityksellä. (Boëthius 1995, 151; Hoikkala & Roos 2000, 26; Jokinen 1996, 45; Ziehe 1991, 38.)

Neljännet kulutusteoreettiset taustaoletukset tarkastelevat kuluttajaa sosiaalisten maailmojen jäsenenä (Noro 1995a, 6–7, 10–11). Kulutusyhteiskunnassa, perinteiden ohjauksen puuttuessa, erilaiset sosiaaliset maailmat luovat jatkuvasti omia kulutuskulttuurejaan. Kuluttamista selitettäessä tulisikin aina huomioida se sosiaalinen maailma, johon kulutus kulloinkin kuuluu tai liittyy. Kuluttaminen on voimakas keino ryhmien ja yksilöiden identiteetin rakentamiseen, muokkaami-

seen ja ylläpitämiseen, itsen kokemiseen ja ilmaisemiseen, minuuden tuottamiseen. Kun taustat, normit, säännöt ja odotukset eivät sido niin kuin menneinä aikoina, voidaan itse (melko) vapaasti valita ne ryhmät, joihin halutaan samastua. (Esim. Beck, Giddens & Lash 1995, 7; Bourdieu 1985, 145–151; Giddens 1991, 16–20, 194–195; Helenius 1996, 1–2; Mattila 2006, 50–51; Noro 1995b, 138–139; Saarinen 2001, 11; Unruh 1979, 124–126; Ziehe 1991, 36.) Kuten edellä on jo käynyt ilmi, yksilö voi tänä päivänä hyväksyttävästi kuulua useaan alakulttuuriin ja sukkuloida lukuisissa sosiaalisissa maailmoissa (Lähteenmaa 2000, 38–43).

Identiteetti sisäisenä käsityksenä ja tyyli ulospäin näkyvänä presentaationa itsestä ovat dialektisessa suhteessa: miten saisi muut näkemään itsen sellaisena, millaisen kuvan haluaa itsestään ulospäin antaa. Tyylin avulla yksilö kiinnittyy yhteisöön ja ottaa siinä tietyn roolin. Tietynlainen tyyli antaa – vaikkakin varsin pintapuolisen – vakuuden jaetusta tiedosta yhteisössä. Myöhäismodernille kuluttajalle on ominaista useiden tyylien samanaikaisuus. Niitä vaihdellaan valiten sopiva kulloisenkin sosiaalisen maailman tai tilanteen mukaan. (Maffesoli 1995, 44–46, 59; Mattila 2006, 50–51.)

Varsinkin nuorilla, joilla identiteettityö on voimakkaasti käynnissä, ”oikeantyyllisen” kuluttamisen on havaittu olevan tärkeää luodessaan turvallisuutta, varmuutta ja helpottaen jäsentymistä sosiaalisiin maailmoihin. Kulutusvalinnoillaan useimmat pyrkivät sopeutumaan vallitseviin käsityksiin ja sovittamaan halunsa yleisen mielipiteen mukaisesti. He siis valitsevat samoin kuin muut saavuttaakseen hyväksyntää. Joistain kulutushyödykkeistä voi tulla sosiaalisesti pakottavia faktoja, avaimia yhteisöllisyyteen. (Esim. Aatola & Viinisalo 1995, 10; Bauman 1991, 197–208; 2002, 104–105; Giddens 1991, 197–198; Hoikkala 1989, 51; Jacobson 1994, 19; Jarva 1996, 100–101; Karvonen 1999, 236; Mattila 2006, 46, 51.) Jo alle alakouluikäisten lasten on todettu tiedostavan symbolien ”taikavoiman” sosiaalisilla kentillä (Autio & Paju 2005, 6; Helenius 1996, 22, 42; Oksanen & Näre 2006, 45). Nuoret kuluttajat eivät itse ole kovinkaan halukkaita myöntämään kulutustaan normi- tai massakulutukseksi, vaan korostavat mieluummin tekevänsä yksilöllisiä valintoja muista riippumatta (Myllyniemi 2005, 34, 39).

Kyky samastua tiettyjen normien ja standardien mukaisiin kulutustyyyleihin on nähty myöhäismodernin yhteiskunnan keskeisimpiin sosiaalisen integraation välineisiin. Ryhmään pääseminen ja kuuluminen on olennaista omanarvontunnolle ja sosiaalisen identiteetin luomiselle. ”Oikeantyyllisen” kulutuksen mahdollistaa riittävä taloudellinen pääoma, mutta pelkkä raha ei takaa oikeiden kulutusvalintojen tekemistä. Niiden toteuttaminen vaatii myös kulttuurista pääomaa: sosiaalisten maailmojen makujen ja käytänteiden tuntemusta ja erottelukykä. Lisäksi sosiaalinen pääoma takaa verkostot, tuttavuudet ja vaihtelevien esiintymiskoodien hallinnan niin, että erilaisia kulutushyödykkeitä osataan tunnistaa, tulkita, merkityksellistää ja käyttää ”oikeissa” paikoissa, ”oikeaan” aikaan ja ”oikealla” tavalla. Kulttuurinen ja sosiaalinen pääoma ovat aina jaettuina resursseja ja kuuluvat ryhmille, eivät ainoastaan niiden yksittäisille jäsenille. Mikäli yksilöllä on vain niukasti taloudellista pääomaa käytössään, on kulutusvalinnat harkittava ja tehtävä sitäkin tarkemmin ja huolellisemmin. (Bourdieu 1984, 1–3, 12; Bäckström 2005, 149–153; Harinen ym. 2006, 33; Malmelin 2003, 118; Mattila 2006, 45–47, 50–54; Wilska 2005b, 66.) Aitous ja feikkiys ovat nousseet tärkeiksi tämän ajan kulutuskulttuurisen sanaston tyylillisiksi määreiksi (Harinen ym. 2006, 34). Autio (2006b, 15) ja Mattila (2006, 51) näkevätkin olennaisemmaksi kyvyn lukea ja tulkita tuotemerkkien sisältöjä kuin omistaa merkkituotteita. Malmelin (2003, 118) kutsuu tällaista luku- ja tulkintakykyisyyttä semioottiseksi lukutaidoksi.

Viides ja tässä viimeinen sosiologisten kulutuskeskustelujen teoreettinen suuntaus esittää kuluttajan merkkien pelurina (Noro 1995a, 7–8). Monissa kulttuureissa kulutus ei enää tähtää välttämättömien tarpeiden tyydytykseen, vaan kulttuuristen merkitysten ja mielikuvien luontiin ja ilmaisuun. Omistamalla ja käyttämällä saavutetaan jotakin, mitä hyödykkeet ja palvelut symboloivat. Elämää kulutusyhteiskunnissa onkin kutsuttu symbolisen interaktionismin ja erityisesti Erving Goffmanin ajatteluun pohjautuen teatteriksi, missä kulutuksen kautta tietoisesti esitetään muille mahdollisimman edullisia mielikuvia, vaikutelmia ja käsityksiä itsestä ja omasta elämäntyylistä. Esitykset tapahtuvat muun muassa palvelujen, tavaroiden, pukeutumisen, käyttäytymisen, eleiden

ja puhettavan kantamien merkkien avulla. Näistä merkeistä toiset ovat muunneltavissa, toiset pysyviä. Mielikuvien hallintastrategiat refleктоivat sitä, millaisena yksilö haluaa itse nähdä itsensä, millaisena hän haluaa muiden näkevän itsensä ja suhtautuvan itseensä. Kuluttaminen ei näin jää vain yksityiseksi asiaksi, vaan on ”yleisön” kontrolloitavissa. (Burr 2004, 25, 80–81; Featherstone 1991, 187–192; Goffman 1971, 11–26, 32–40, 256–273; Helenius 1995, 1–2, 35–38; McCracken 1990, 89; Torkildsen 1999, 158; Wilkie 1986, 695–696.) Tietäntyyppisen kulutuksen on havaittu kasautuvan muodostaen tyylliskeemoja tai makumiljöitä, jopa kokonaisia elämäntapoja (Bourdieu 1984, 126–131; 1985, 148; Mattila 2006, 50–52; Noro 1995b, 124–137; Roos 1985, 20–23).

Mahdollisuus palveluja käyttämällä ja hyödykkeitä omistamalla saavuttaa niiden kommunikoi- ja symboloimia asioita itselle viittaa kulutuskohteiden kykyyn kantaa kulttuurisia merkityksiä. Kulutuskohteilla on todellisen käyttöarvon tai vaihtoarvon ohella kuluttajan oma näkemys niiden arvosta. Kuluttajat siis kohtaavat ja/tai kytkevät palveluihin ja tavaroihin merkityksiä, jotka eivät liity niiden hyödyllisyyteen tai käyttökelpoisuuteen, vaan kulttuurisesti rakentuviin sosiaalisiin maailmoihin. (Ilmonen 1993, 72; Mattila 2006, 50–52; McCracken 1990, 71–72, 87–89; Ruohonen 2001, 64.) Malmelin (2003, 82) kutsuu tätä mainostutkimuksen kielellä tuotteiden näyttöarvoksi. Semiotiikan käsittein voidaan puhua merkkien suhteellisista arvoista, sillä tietyn merkin merkitys ja arvo on olennaisesti riippuvainen kaikista muista merkeistä, joita merkkijärjestelmässä kulloinkin on olemassa. Merkitys ja arvo määräytyvät relatiivisesti jonkin merkin erona muihin merkkeihin nähden. (Baudrillard 1981, 66, 87, 123–129; Burr 1995, 36–38; Karvonen 1999, 29, 63.) Liikuntalajien ja -välineidenkin on nähty kantavan kulttuurisia statusmerkityksiä (näyttöarvoa), joista esimerkkinä mainittakoon vaikkapa klubien golf vs. katujen koripallo (Bourdieu 1984, 128–129, 212–217; McPherson ym. 1989, 175–178). Suomalaisessa kulttuurissa muun muassa sosioekonomiset ja rodulliset statusmerkit ilmenevät kansainvälisesti verraten kuitenkin laimeina (ks. Sulkunen 1998, 68).

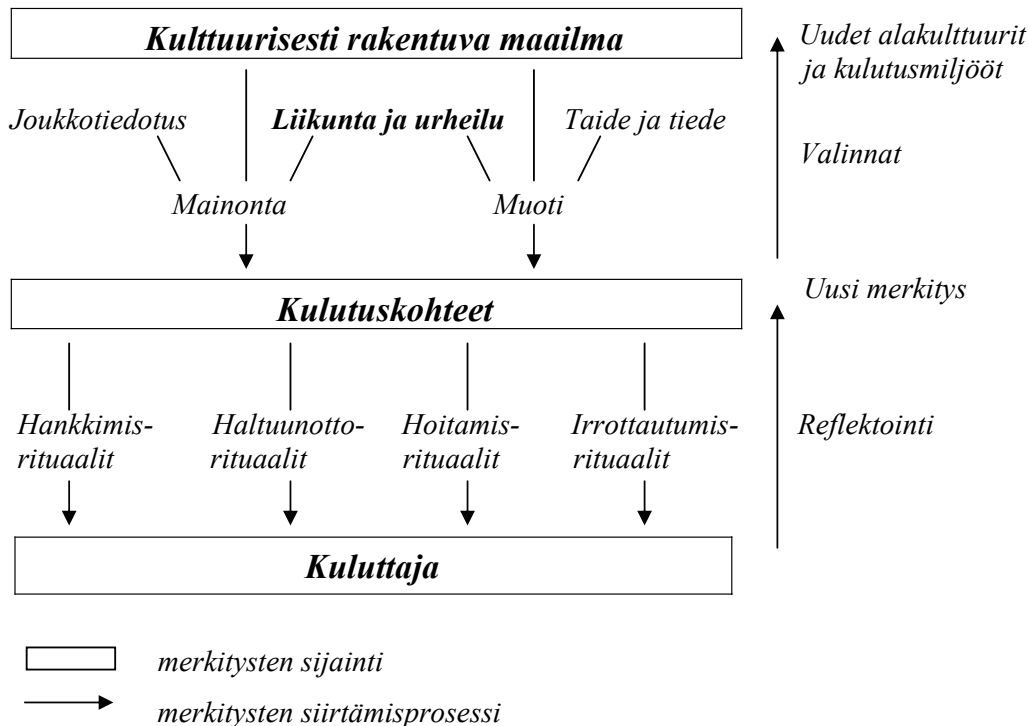
Tuotemerkin sanotaan nousseen hyödykkeiden käyttöarvon ensisijaiseksi määrittäjäksi. 1980-luvun puolivälistä lähtien yritykset ovatkin keskittyneet myymään varsinaisten tuotteiden sijasta tuotemerkkejä niihin kytkeytyvine asenteineen, arvomaailmoineen ja elämäntyylyineen, siis merkityksineen. (Autio 2006b, 14–15; Lehtonen 2004, 18; Malmelin 2003, 33; Oksanen & Näre 2006, 46.) Merkkituotteisiin liitetään stereotyyppisiä käsityksiä esimerkiksi kauneudesta, onnesta ja ylellisyydestä – niille luodaan symbolista ainesta. Symbolista ainesta vahvistetaan yhdistämällä merkkituotteisiin esikuvia, kuten julkisuuden henkilöitä. Esikuvat antavat normin, tavoiteltavan identiteetin tai elämäntavan, joka on (muka) yksilön saavutettavissa kyseisten status tuotteiden kuluttamisen kautta. Kun kulutuskohteella on riittävästi symbolista arvoa, kuluttajat ovat valmiita maksamaan siitä enemmän, vaikka se ei todellisilta käyttöominaisuuksiltaan eroaisi edullisemmasta vastaavasta. Tuotemerkki ei siis välttämättä muuta hyödykkeen aineellista luonnetta, vaan sen sosiaalisen luonteen. (Esim. Bourdieu 1985, 175; Laiho & Leino 1988, 40–44; Maguire 1999, 135; Miles 1998, 126–127; Ruohonen 2001, 62; Veblen 2002, 75–76.) Nuoruutta, hoikkuutta, ja terveyttä arvostavassa nyky-yhteiskunnassa ei ole yllättävää, että monesti tuotteisiin halutaan yhdistää urheilijoita treenattuine ruumiineen ja kurinalaisine elämäntyylyineen (Shilling 2005, 108–109). Tuotemerkkien kesken on käynnissä jatkuva taistelu siitä, mikä niistä onnistuu löytämään ja ”kytkemään itseensä” tuoreita, vetoavia kulttuurisia merkityksiä. Merkkien ja merkitysten mahdollisimman nopea kierrättäminen on keskeisimpiä menetelmiä tämän päivän markkinoinnissa. (Goldman & Papon 1996, 7–8.)

Merkitysten siirtäminen kulttuurisista merkitysjärjestelmistä palveluihin ja hyödykkeisiin tapahtuu McCrackenin (1990) esittämässä mallissa kahden instituution, mainonnan ja muodin, välityksellä. Kulutuskohteista kuluttajiin merkitykset siirtyvät neljän kulutusrituaalin kautta. Käydessään ostoksilla, käyttäessään palveluja ja tehdessään ostopäätöksiä kuluttaja suorittaa hankkimisrituaaleja. Haltuunottorituaaleissa massatuote tehdään omaksi. Tämä tapahtuu kuvitteellisella tasolla, kun kuluttaja mieltää ja haluaa presentoida itsensä tietynlaisena ihmisenä sen kautta, että hän omistaa ja/tai käyttää tietynlaista tuotetta tai palvelua. Hoitamisrituaaleja suoritetaan, koska jotkut tuotteiden tärkeistä merkityksistä ovat luonteeltaan katoavia. Irrottautumisrituaalit liittyvät paitsi siihen, että kuluttaja haluaa irtisanoutua tiettyjen palvelujen tai tuotteiden viestimistä merkityksistä

luopumalla niiden käytöstä, myös siihen, että tuotteet puhdistetaan ominaisuuksista, jotka viittaavat niiden edelliseen omistajaan. Tällainen voidaan kokea tarpeelliseksi esimerkiksi tavaroiden kierrättämisen yhteydessä. (McCracken 1990, 72, 77–87, 117; ks. myös Mattila 2006, 44–45.)

McCrackenin (1990) esittämää merkitysten siirtymismallia on arvosteltu liian yksinkertaistetuksi. Esimerkiksi Barnard (2002) huomioi kuluttajan olevan enemmän kuin vain passiivinen vastaanottaja ja omaksuja massateollisuuden valmiiksi tuottamille merkityksille. Useiden muiden semiotiikkaan ajatteluaan pohjaavien tapaan hän näkee valmiiden merkitysten omaksumisen ohella kuluttajan myös itse osallistuvan merkitysten tuottamiseen merkityksellistämällä todellisuutta jatkuvasti. (Esim. Barnard 2002, 75–76, 85–89; Carey 1989, 23–30; Fiske 1994, 14–15; Sulkunen 1997b, 14–17). Wilkie (1986, 54) huomauttaa, että kulutusyhteiskunnan yksilöiden on jo ajankäytöllisistä syistä koko ajan aktiivisesti suljettava suurin osa markkinoinnin ja mainonnan tarjoamasta merkitystulvasta pois tietoisuudestaan. Ruuhonen (2001, 68) lisää puolestaan, etteivät mainonta ja muoti ole ainoita merkitysten välittäjiä, vaan ainakin joukkotiedotuksen ja taiteen eri alueet on luettava niin ikään tärkeiden välittäjien joukkoon (ks. myös Valtari 2005, 95–96). Galtungin (1991, 150) mukaan liikunta ja urheilu on yksi voimallisimmista ihmiskunnan koskaan tuntemista kulttuurin ja merkitysten siirtomekanismeista.

Yhdistämällä McCrackenin (1990) esitykseen näkemyksiä kulutuksen status- ja elämästeoria-suuntauksista Ruuhonen (2001) on muokannut merkitysten siirtymismallin kaksisuuntaiseksi (mukailtuna kuvio 4). Kaksisuuntaisuus tarkoittaa, ettei kuluttajan oleteta vain passiivisena vastaanottavan vaikutteita ja merkityksiä kulttuurista, vaan pyrkivän reflektion ja uudelleenkodeauksen kautta itse luomaan uusia merkityksiä, saamaan omia tulkintojaan kuuluville ja näin vaikuttamaan ja muokkaamaan ympäröivää sosiaalista todellisuutta. Kulutusrituaalit siis heijastuvat takaisinpäin ja muuttavat kulutuskohteiden alkuperäisiä merkityksiä. (Ruuhonen 2001, 68–70; ks. myös Lull 1995, 140–142.)

KUVIO 4. Kulttuuristen merkitysten liikkuminen (mukaiillen Ruuhonen 2001, 69–70)

Muoti vaikuttaa siihen, millaisia palveluja ja hyödykkeitä kuluttajille tarjotaan. Mainonnan keinoin vaikutusta pyritään tehostamaan. Palveluihin ja hyödykkeisiin liitetään mainoksissa mielikuvia ja merkityksiä, jotka sisältävät sosiaalista ja kulttuurista arvoa. Sekä muoti että mainonta ovat riippuvaisia kunkin aikakauden taiteellisista tyyliuunnista ja tieteen keksinnöistä sekä Galtungin (1991, 150) näkemykseen yhtyen liikunnasta ja urheilusta. Joukkotiedotuksen kautta sanomat leviävät – myös globaalisti. Sanomiin eli merkkirakennelmiin latautuu merkityksiä kuitenkin vasta vuorovai-
kutuksessa vastaanottajien (kuluttajien) kanssa. Vastaanottajat tulkitsevat merkkejä ja tekevät kulutusvalintoja kulttuuristen kokemustensa pohjalta. Samalla he joko tietoisesti tai tiedostamattaan luovat uusia alakulttuureja tai kulutusmiljöitä, jotka integroituvat kulttuurin kokonaisuuteen. (Fiske 1994, 16–17; Goldman & Papsen 1996, 2–3; Karvonen 1992, 83–84; 1997, 38; 1999, 95–97; Miles 2000, 64–66; Noro 1995b, 124–137; Ruohonen 2001, 70.) Miles (2000, 118) näkee kulutusvalintojen tekemisen myöhäismoderniksi luovuuden toteuttamiseksi, jolle rajansa kuitenkin asettaa taloudellisten realiteettien lisäksi elämäntyyli, jota halutaan ilmentää (vrt. ”oikeanlainen” kulutus).

Erityisen herkkiä kulutusteollisuuden ja median välittämille vaikutteille ovat itseään etsivät lapset ja nuoret (esim. Giddens 1991, 52–55; Helenius 1996, 21; Hoikkala & Roos 2000, 18–19; Itkonen & Ranto 1991, 28; Järventie 2001, 117–118). Tyttöjen suurempi ruumiillinen epävarmuus altistaa heidät seuraamaan nimenomaan valtakulttuurin suuntauksia, kun taas nuorison perinteinen alakulttuurinen tyyli on ominaisempaa pojille (Ganetz 1995, 78–79; Lähtenmaa 1991, 98; 2000, 36; Tolonen 2001, 78–79, 87; Wilska 2001b, 66–67). Kasvavaa huolta herättää se, että tietojä viestintätekniiikan käytön hallinta mahdollistaa altistumisen aikuisille tarkoitetuille vaikutteille yhä varhaisemmassa iässä (Wilska 2001b, 69).

5.2.3 Myöhäismodernin ajan ruumiillisuuskäsitykset

Kulutustutkimuksessa, joka keskittyy liikuntaan, on aiheellista kiinnittää huomiota ruumiiseen kulttuuristen merkitysten kantajana ja kommunikoijana (ks. Itkonen 1996, 79). Myöhäismodernissa ajassa ulkonäön fyysisyyttä, nuoruutta ja terveyttä viestivät merkitykset ovat nousseet huiman arvostettuun ja tiukasti arvioituun asemaan (esim. Jacobson 1994, 20–21; Maguire & Mansfield 1998, 112, 114; Tiihonen 1999, 105). Monien sosiaalisten tilojen pääfunktioiksi väitetään tulleen toimiminen ruumiiden esittely-ympäristöinä. Tällaisissa tiloissa yksilöt näyttävät itsetietoisina ulkomuotoon, ilmaisuun ja vaikutelman hallintaan painottuvia rooleja toisten hyväksyntää ja ihailua kerjäten. (Featherstone 1991, 170–177; ks. myös Ganetz 1995, 84.) Ruumiillisuuden korostamisessa voimakkaimpia vaikuttajia ovat olleet sukupuolten välisten suhteiden muuttuminen, seksuaalimoraalin höltyminen, vapaa-ajan lisääntyminen, vapaa-aikateollisuus ja nautinnonhakuisuus (Turner 1991a, 19–22). Elämäntyylien ja kulutuksen ruumiillisuus painottuu erityisen voimakkaasti nuoruudessa, sillä tällöin identiteetti kytkeytyy ruumiiseen ja ruumiillisuuteen tiukemmin kuin missään myöhemmässä elämänvaiheessa (Wilska 2001b, 62).

Urheilullisen, nuorekkaan ja terveen ruumiin on selitetty sopivan tämän aikakauden ihanteeksi niin hyvin, koska se edustaa sekä konkreettisesti että symbolisesti kulttuurissa vallitsevaa ideologiaa jatkuvasta, rajattomasta kehityksestä ja edistyksestä (Hietala 2003, 8; Shilling 2005, 111). ”Oikeanlaisen” nykyruumiin muokkaaminen luokin voimakasta kysyntää liikuntatuotannolle ja -markkinoinnille. Ulkonäkö merkitsee pojillekin aiempaa enemmän – heidän kulutuksensa on sanottu ”naisellistuneen”. (Autio 2006a, 84; Ganetz 1995, 78; Valtari 2005, 94; Wilska 2001b, 62, 67–68; 2006, 33.) Nuorisobarometri 2005 osoitti, että 15–19-vuoden iässä ulkonäkö on aivan yhtä tärkeä pojille kuin tytöille, minkä lisäksi pojille oli tyttöjä tärkeämpää olla hyvännäköinen vielä 35-vuotiaana (Valtari 2005, 85–86, 89).

Mielihyvää ja nautintoa tavoittelevassa hyvinvointikulttuurissa ruumis nähdään keinoksi nautintoon sitä varmemmin, mitä trimmatummalta, nuoremmalta ja kauniimmalta se näyttää (Featherstone 1991, 187–192). Mahdollisuus saavuttaa nautintoa ei kuitenkaan ole ainoa tekijä,

jonka vuoksi ruumista muokataan, vaan muokkaaminen tuo myös elämänhallinnan tunnetta ja on keskeisessä asemassa identiteetin rakentamisessa. Ruumiiseen kohdistuvasta kiinnostuksesta on lisäksi tullut erittäin olennainen osa sosiaalista käyttäytymistä. (Chaney 2002, 13, 88–91; Gronow 1997, 23; Maguire 1999, 65–69; Markula 2001, 237–254.) Ruumiista halutaan ulkonäöltään, toiminnaltaan ja kyvyiltään sellainen, että se tunnustetaan ja hyväksytään osaksi yhteisöä. Pyrkimys ruumiin hallintaan on siis ilmaus vallitsevasta sosiaalisesta kontrollista. Ruumis ei saa olla luonnollinen, vaan yhteisön normien mukaisesti tiettyjä ominaisuuksia suositaan ja toisia hyljeksitään ja peitellään. Vain tietynlainen ruumis nähdään kykeneväksi tehokkaaseen toimintaan yhteisön hyväksi ja ainoastaan kriteerit täyttävä ruumis pystyy säilyttämään tai nostamaan sosiaalista asemaansa yhteisössä. Paitsi että ruumis on yksilön näkyvä, fyysinen osa yhteisössä, se on siis myös keino asemoitua yhteisöön. (Esim. Craik 1993, 65–66; Frank 1991, 50–89; Maguire & Mansfield 1998, 113; Radner 1997, 120; Shilling 2005, 29, 61–63; Sulkunen 1997a, 7–8; Williams & Bendelow 1998, 28.) Kovin helposti myös henkiset ja älylliset ominaisuudet kytketään fyysiseen olemukseen siten, että urheilullisen ja nuorekkaan ruumiin kantaja tulkitaan hyvinvoinnaksi, tehokkaaksi, energiseksi, dynaamiseksi, älykkääksi ja tahdonvoimaiseksi, itsestään huolta pitäväksi yksilöksi (Williams & Bendelow 1998, 74–75; Wilska 2001b, 68).

Ruumiin koosta, muodosta, liikkeistä, jopa eleistä on tullut yhä merkitsevempiä ja normatiivisesti säännellympiä elementtejä. Ruumis on pilkottu osiin: säariin, reisiin, takapuoleen, rintoihin, huuliin, kynsiin, hiuksiin ja niin edelleen, joista jokaiseen liittyy omat norminsa ja merkityksensä. Yksilöt kokevat paineita täyttää vallitsevat ihannekriteerit ja tehtävässä epäonnistuminen voi aiheuttaa syvääkin syyllisyyttä ja itseinhoa. Esimerkiksi lihavuudesta on tullut yksi häpeällisimmistä henkilökohtaisista ominaisuuksista nuorekkuutta, eroottisuutta ja vitaalisuutta ilmiössä korostavassa ajassa. (Esim. Craik 1993, 65–66, 117; Featherstone 1991, 178–179, 182–186; Laiho & Leino 1988, 67–73; Maguire & Mansfield 1998, 125, 135; Radner 1997, 109, 118–119; Smith Maguire 2001, 383; Tolonen 2001, 83–84; Ziehe 1991, 37–38; ks. myös Rauste-von Wright 1989.) Vastuunkanto omasta ruumiillisuudesta näkyy tällä hetkellä muun muassa dieetteinä, laihduttamisena ja kehonrakennuksena. Ihminen on samaan aikaan ruumiinsa kurittaja ja kuritettava – aina äärimmäisyyksiin asti. (Esim. Craik 1993, 65–66; Frank 1991, 50–89; Maguire & Mansfield 1998, 113; Radner 1997, 120; Shilling 2005, 41–42, 61–63; Sulkunen 1997a, 7–8; Turner 1991b.) Esimerkinomaisesti tuotakoon esille Turussa huhtikuussa 1996 toteutetun Kouluterveyskyselyn tulos, joka paljasti, että peruskoulujen kahdeksansien ja yhdeksänsien luokkien tyttöoppilaista kaksi prosenttia oli käyttänyt lääkkeitä laihduttamiseen ja poikaoppilaista yhtä suuri osuus kehonrakennukseen (Rimpelä, Luopa & Jokela 1998, liite 3, 109, 111). Tuoreimmissa WHO-Koululaistutkimuksissa vuosilta 2002 ja 2006 lipitään joka toinen 15-vuotias suomalaistyttö piti itseään liian lihavana, vaikka painoindeksin mukaan näistä tytöistä vain joka neljäs todella oli ylipainoinen. 15-vuotiaista pojista lähes 20 prosenttia piti painoaan liian suurena. (Ojala ym. 2006, 74–75.)

Myöhäismoderni asenne ruumista kohtaan määrittänyt pikemminkin instrumentaaliseksi kuin ruumiin osaksi minuutta ymmärtäväksi (Giddens 1991, 59–63; Heinemann 1999, 23; Järventie 2001, 120–121; Parviainen 1996, 248–249). Ruumista merkityksineen rakennetaan toisten silmien alla ja toisten silmiä varten ajatuksella, että ruumis ei ole jotain, joka on langennut yksilölle syntymässä, vaan sitä voidaan ja sitä on myös velvollisuus muokata (voimakkaasti kulutuksen kautta) aina uudelleen ja uudelleen. Tästä näkökulmasta ruumis, kuten autot tai monet muut kulutustavarat, tarvitsee säännöllistä huoltoa säilyäkseen mahdollisimman edustavana ja toimintakykyisenä. (Esim. Chaney 2002, 88–91; Craik 1993, 4–5; Frank 1991, 56; Laiho & Leino 1988, 66–67, 73; Maffesoli 1995, 168–169.) Featherstone (1991) erottaa ”kulutustavarasta ruumis” sisäisen ja ulkoisen osan. Terveuden ja toimintakyvyn hän luokittelee ruumiin sisäiseksi osaksi. Ulkomuoto, liikuminen ja kehon muu kontrolloiminen sosiaalisissa tilanteissa edustavat ruumiin ulkoista osaa. Kulutuskulttuurissa sisäinen ja ulkoinen ruumis kuitenkin yhdistyvät, kun sisäisen ruumiin huoltamisen päätavoitteena on ulkoisen ruumiin muodon ja merkitysviestien kohentaminen.

(Featherstone 1991, 170–171.) Instrumentaalista suhtautumista ruumiiseen ilmentää hyvin myös Shillingin (2005, 123) huomio yleistyvistä toimintakyvyn seuraamisesta erilaisin teknologisin laittein, kuten syke-, askel-, kalori-, verenpaine- ja rasvaprosenttimittarein – aivan kuin valvottaisiin jonkin koneen toimintaa. Kovin kaukana emme liene Williamsin ja Bendelowin (1998, 80–84) ennakoimasta posthumaanista maailmasta, jossa ihmiset kauneusleikkauksineen, tekonivelineen, tahdistimisineen ja vieläkin radikaalimpia keinoja käyttäen alkavat muistuttaa robotteja.

Aikoinaan ruumiin harjoittaminen on ollut välttämätöntä ihmisen eloonjäämiskamppailussa luonnonvoimia vastaan. Tänäkin päivänä fyysinen harjoittelu voidaan nähdä elintärkeäksi – nyt kuitenkin terveyden, energian kuluttamisen sekä kulttuurisen identiteetin ja sosiaalisten kollektiiviteettien luomisen takia. (Dunning 1999, 6; Shilling 2005, 103–104.) Monet tulkitsevat ruumiin muokkaamisen narsismiksi. Koska toivo laajemman sosiaalisen ympäristön kontrolloimisesta on menetetty, suuntautuvat ihmiset henkilökohtaisen hallinnan ja hyvinvoinnin tavoitteluun. Niihin he vielä kokevat omaavansa vaikutusmahdollisuuksia. (Giddens 1991, 170–172, 179; Helenius 1995, 18, 24–26; Lasch 1980, 74–80, 99–100; Sennett 1993, 4–6, 11–12, 334–335.) Valtavirrasta poike-
ten Maffesoli (1995, 65–66, 168–172) ei pidä ruumiin huoltamista ja estetisointia narsismina, vaan Dunningin (1999) ja Shillingin (2005) suuntaisesti hän yhdistää sen yhteisöllisen elämäntavan ja massasubjektiviteetin ilmaisemiseen. Myös Williams ja Bendelow (1998, 67–69, 73–74) haluavat kumota voimakkaimmat narsismiväitteet huomioimalla, että nykyihminen on lähes pakotettu kiinnittämään itseensä aiempaa enemmän huomiota jatkuvien valintojen tekemisen sekä reflektion toteuttamisen takia.

Päätettäköön myöhäismodernin ajan ruumiillisuuskäsityksiä käsittelevä luku vielä avoimeksi jäävään kysymykseen: menettääkö fyysinen ruumiillisuus tulevaisuudessa täysin merkityksensä, kun virtuaalitodellisuudessa jokainen voi luoda itselleen halujensa mukaisen keinoruumiin ja -identiteetin (ks. Oksanen & Näre 2006, 18–20; Wilska 2001b, 70)?

6 TUTKIMUSONGELMAT JA -METODOLOGIA

6.1 Tutkimusongelmat

Tutkimuksen päätavoitteena oli tarkastella, kuinka kaupunkilaislasten ja -nuorten liikuntasuhde rakentuu liikuntakulutuksen kautta. Liikuntasuhteella muistetaan tarkoitettavan paitsi liikunnan sosiaalisiin maailmoihin kytkeytyvää konkreettista toimintaa (kuluttamista ja tuottamista), myös asennoitumista ja suhtautumista näihin maailmoihin kulttuurisine merkityksineen. Noro (1991, 231–247) on nimennyt konkreettisen esimerkiksi ajan, rahan ja energian uhraamisen tietyille käytännöille *satsaamiseksi* (ks. myös Lähteenmaa 2000, 35–36). Tässä satsaamisella viitattiin kulutuksen määrään, joka uhrattiin omakohtaiseen liikuntaan, penkkiurheiluun ja liikuntahyödykkeisiin. Kulutuksen määrän indikaattoreina toimivat palvelujen osalla niiden käyttötiheys ja hyödykkeiden osalla sekä niiden lukumäärä että käyttötiheys (ks. pääongelma 1). Liikuntapalvelujen kuluustiheydet haluttiin kartoittaa erikseen seuraliikunnan, kerholiikunnan, erikoisliikuntapaikkojen ja omatoimiliikunnan osalta. Tällainen tarkkuus tuotti päivitysten lisäksi myös uutta informaatiota verraten paljon tutkitulta aihealueelta ja salli erilaisten vertailujen tekemisen eri liikuntapalvelujen välillä. Penkkiurheilupalveluja käsiteltiin jaoteltuina välittömiin tapahtumapaikkapalveluihin sekä tiedotusvälineiden kautta välitettyihin penkkiurheilupalveluihin. Suomalaislapsia ja -nuoria koskevat kulutustiedot kaipasivat molempien osalta päivitystä 2000-luvulle, minkä lisäksi mediakohtainen tarkastelutaso tarjosi mahdollisuuden aiemmin tuntemattoman sekundaaripenkkiurheilutiedon tuottamiselle. Liikuntahyödykkeisiin satsaamista on aiemmin kartoitettu keskittyen lähinnä käytettyihin rahasummiin, joten liikuntaväline- ja -tekstiilikohtaisten kulutusmäärien ja -tiheyksien selvittäminen avasi uuden ulottuvuuden liikuntasuhteen tämän osa-alueen tuntemuksessa.

Analysoidessaan nuorten alakulttuureihin kuulumista Lähteenmaa (2000) erotti satsaamisen ohella alakulttuuriin kuulumisessa *sitoutumisen*, jolla hän tarkoitti toiminnan koettua merkitystä, sisäistynyttä mukanaolon tunnetta, emotionaalista asialle omistautumista. On tärkeää huomata, ettei tiukkakaan sitoutuminen välttämättä vaadi mitään panostusta alakulttuurisen toiminnan käytänteisiin. (Lähteenmaa 2000, 34–36.) Sitoutumiskäsitteen havaitaan sisältävän samoja elementtejä, joita liikuntasuhteen määritelmässä liikuntakulttuureihin asennoituminen ja suhtautuminen kattavat. Kätevyytensä takia (yksi kuvaava sana) sitoutuminen otettiin tässä käyttöön tarkoittamaan lasten ja nuorten liikuntakulutuksessa kohtaamia ja tiedostamia kulttuurisia merkityskokonaisuuksia sisältöineen ja tärkeyspainotuksineen (ks. pääongelma 2). Nämä sisällöt ja tärkeydet kertovat siis asennoitumisesta ja suhtautumisesta erilaisiin liikunnan kulttuureihin merkityksineen. Merkityskokonaisuuksien sisällöt muodostuivat aineistolähtöisesti lasten ja nuorten antamien vastausten perusteella, kun datan analysointivaiheessa yksittäiset merkitykset latautuivat tietyille pääkomponenteille muodostaen teemakokonaisuuksia. Yksittäisten merkitysten luettelot annettiin kuitenkin kyselylomakkeessa valmiina. Omakohtaisen liikkumisen merkitysluettelot katsottiin aiheelliseksi tuottaa erikseen välittömien ja välineellisten merkitysten osalta. Niin primaari- kuin sekundaaripenkkiurheiluun annettiin myös erilliset merkityspatteristonsa. Liikuntahyödykekulutuksessa kohdattujen merkitysten erittelemistä liikuntaväline- ja -tekstiilimerkityksiin ei sen sijaan pidetty tarpeellisena, vaan yhden liikuntahyödykkeitä koskevan merkityspatteriston laatiminen katsottiin riittäväksi.

Menetelmä, jota liikuntaan sitoutumisen mittaamisessa käytettiin, on perin harvinainen suomalaisen liikunta- ja kasvatustieteellisen tutkimuksen kentällä. Lähinnä vain Kosken ja Tähtisen (2005) voidaan nähdä käyttäneen samantapaista empiiristä asetelmaa havainnoidessaan nuorten liikuntakysyntää peilaavia merkitysulottuvuuksia. Paitsi uudenlaisten tutkimustulosten saamiseen, vähän hyödynnetyn menetelmän valinnalla avautui mahdollisuus myös sen käyttökelpoisuuden, tarkoituksenmukaisuuden ja luotettavuuden arvioimiseen jatkotutkimuksia ajatellen.

Tietoa liikuntaan satsaamisen ja sitoutumisen yhteydestä, linkittymisestä, tavoiteltiin suhteuttamalla kulutuksessa kohdattujen merkityskokonaisuuksien sisältö ja tärkeys toteutuneen kulutuksen määrään (ks. alaongelma 2*). Välttämättömäksi nähtiin myös koota yhteen liikuntasuhteen kolmelta eri osa-alueelta saatuja tutkimustietoja. Yhteenvedo päätettiin toteuttaa valitsemalla liikuntasuhteen vahvuus (ks. pääongelma 3) selitettäväksi muuttujaksi ja katsomalla, mitkä liikuntaan satsaamisen ja sitoutumisen muodot parhaiten selittivät tätä vahvuutta (ks. alaongelma 3*).

Tutkimusta suunnanneet tulkitsevat tieteenfilosofiat (ks. luku 6.2) sekä tietämys vanhempien taloudellis-yhteiskunnallisen aseman vaikutuksista lasten ja nuorten liikunnan sosialisatioprosessiin ja kulutuskäyttäytymiseen ohjasivat jakamaan vastaajajoukon pienempiin ryhmiin. Ryhmäjaot perustuivat vastaajien ikään, sukupuoleen ja perheen tuloluokkaan. Tulosten luotettavuuden kannalta oli olennaista tarkastella sekä liikuntaan satsaamista että sitoutumista eri ryhmien omaksumien merkien tulkintakoodien ja sosiaalisen kontekstin välittämän todellisuuden luokittelu- ja jäsennostavan suunnassa (ks. pääongelma 4).

Tutkimustehtävät kiteytettiin seuraavasti neljäksi kysymysmuotoiseksi päätutkimusongelmaksi. Sekä toiselle että kolmannelle päätutkimusongelmalle määritettiin myös alaongelma.

1. Miten paljon ja minkälaisia
 - a) liikuntapalveluja,
 - b) penkkiurheilupalveluja,
 - c) liikuntahyödykkeitä kaupunkilaislapset ja -nuoret kuluttavat?

2. Minkälaisia ja miten tärkeitä kulttuurisia merkityksiä kaupunkilaislapset ja -nuoret kohtaavat
 - a) liikkuessaan,
 - b) penkkiurheillessaan,
 - c) hankkiessaan liikuntahyödykkeitä?

* *Miten kohdatut kulttuuriset merkitykset ja/tai niiden tärkeydet eroavat suhteessa erilaisten liikunta- ja penkkiurheilupalvelujen kulutusmääriin?*

3. Kuinka vahva kaupunkilaislasten ja -nuorten liikuntasuhde on?

* *Mitkä liikuntakulutuksen muodot ja liikuntakulutuksessa kohdatut kulttuuriset merkitykset selittävät parhaiten liikuntasuhteen vahvuutta?*

4. Mitä eroja ja yhtäläisyyksiä
 - a) lasten ja nuorten välillä,
 - b) tyttöjen ja poikien välillä,
 - c) eri tuloluokkiin kuuluvien vastaajien välillä esiintyy pääongelmien 1–3 sekä alaongelman 3* osalla?

Vastaukset neljännen pääongelman komparatiiviseen tutkimushaasteeseen tuotettiin hajautetusti. Lapsia ja nuoria, tyttöjä ja poikia sekä eri tuloluokkiin kuuluneita vastaajia verrattiin aina kunkin päätutkimusongelman käsittelyn yhteydessä. Seuraavissa luvuissa selvitetään ja perustellaan tutkimuskysymyksiin vastattaessa tehdyt metodologiset ratkaisut.

6.2 Tutkimuksen tietoteoreettiset lähtökohdat

Kasvatustieteellisen tutkimuksen kentällä tietoteoreettisten näkökulmien kirjo on varsin dynaaminen ja moninainen (Husén 1997, 16–17). Cohenin, Manionin ja Morrisonin (2000, 3, 22) esittämässä kasvatustieteiden epistemologisten päänäkökulmien kolmijaossa vaikuttivat erityisesti post-

positivistista, mutta myös tulkitsevaa tieteen filosofiaa painottavat ajattelumallit sopivimmilta tutkimusintressin suunnassa. Lähestymällä monimuotoisia liikuntasuhde- ja liikuntakulutusiimiä eri ajattelumalleja soveltaen ja niistä vaikutteita ottaen, siis teoreettista triangulaatiota hyödyntäen, voitiin tutkimuksen validiteettia nostaa. Triangulaation avulla oli mahdollista saavuttaa ilmiöistä holistisempi käsitys, saada niiden eri puolia esiin ja erityisesti survey-tutkimuksen ollessa kyseessä tuoda tutkimustulokset lähemmäs ”arkea”; perusopetusikäisten oppilaiden toimintaa ja kokemusta. (Esim. Cohen & Manion 1994, 233–238, 322–324; Denzin 1970, 301–311; 1997, 318–319; Keeves 1997, 278–281; Lehto 1998, 225–226.) Triangulaation käyttäminen noudatti myös Valtion liikuntaneuvoston liikuntatieteellisen jaoston suositusta paradigmaattisten raja-aitojen ylittämisestä (Sänkiäho 2005, 23–25). Lisäksi Uusitalo (2004) on todennut puhtaan kvantitatiivisen tai vastaa-vasti puhtaan kvalitatiivisen *hyvän* kulutusta käsittelevän tutkimuksen teon hankalaksi. Hän suositteleeekin kvantitatiivisissa kulutustutkimuksissa kysymysten asettelussa ja/tai havaittujen yhteyksi-en ymmärtämisessä tulkitsevan tutkimusotteen käyttöä (kuten tässä) ja kvalitatiivisissa kulutustutkimuksissa puolestaan tilastollisen kontekstiedon hyödyntämistä. (Uusitalo 2004, 16.)

Tutkimuksen epistemologiseksi päänäkökulmaksi valittiin postpositivistinen induktiivinen ajattelumalli. Postpositivistiselle tutkimustraditiolle on tyypillistä tutkimusintressin suuntautuminen skaalaltaan vähintään keskiuuriin yhteiskunnallisiin ilmiöihin, jollaisiksi liikuntasuhde ja edelleen liikuntakulutus voitiin luokitella. Postpositivistinen tutkimuskriteeristö soveltui myös suunnitelmaan edetä yksittäisten turkulaisoppilaiden tiedoista koko johtopäätöspopulaatiota eli suomalaisia kaupunkilaislapsia ja -nuoria koskeviin päätelmiin ja käsityksiin liikuntasuhteen rakentumisesta liikuntakulutuksen kautta. Postpositivistiseen perinteeseen olennaisesti kuuluva tulosten kriittinen tarkastelu suhteessa aiempaan tietämykseen koettiin tämän aiheeltaan ja osin metodologialtaan pioneeriluonteisen työn kohdalla suorastaan välttämättömäksi. (Esim. Cohen ym. 2000, 22; Husén 1997, 17; Metsämuuronen 2003, 164.)

Postpositivismin edellyttämät tiedonkeruun objektiivisuuspyrkimykset tarkoittivat tässä tutkimukseen osallistujien kannustamista rehellisyyteen ja huolellisuuteen sekä heidän avustamistaan tutkimuskysymysten oikein ymmärtämisessä (ks. Cohen ym. 2000, 22). Myös tiedonkeruun välineen, kyselylomakkeen, perusteellisella suunnittelulla voitiin myötävaikuttaa saadun tiedon objektiivisuuteen. Huomiota kiinnitettiin muun muassa siihen, etteivät kyselylomakkeen lähtöoletukset olisi liian liikuntamyönteisiä tutkijan omasta vahvasta liikuntataustasta johtuen.

Laaja tutkimusaihe rajattiin hallittavammaksi sillä, että kohderyhmäksi valittiin vain yksi alakoulu ja yksi yläkoulun luokka-aste ja sillä, että keskityttiin vain kuluttamiseen liikuntasuhteen tekijänä. Rajauksista huolimatta oli selvää, että täysin kattava ymmärrys kulutuksesta lasten ja nuorten liikuntasuhteen rakentajana jäisi saavuttamatta. Malmelin ja Hakala (2005, 53–54) kirjoittavat viestinnän tulkintaa, mikä tässä tarkoitti kulttuuristen merkitysten kohtaamista, koskevien tutkimusten tulosten yleensäkin jäävän vain likiarvoiksi johtuen ihmismielen mielikuvallisten kytkentöjen loputtomasta määrästä ja tulkintoihin vaikuttavien kontekstien nopeasta muutoksesta. *Postpositivistinen* ajattelumalli sallii kuitenkin tämänkaltaisen epätäydellisyyden (Cohen ym. 2000, 11–12, 22; Husén 1997, 17).

(Post)positivismin variaatioista antropologi Claude Lévi-Straussin (esim. 1972; 2004) ajattelutapaan pohjautuva *struktuurismi* sisälsi elementtejä, jotka olivat erinomaisesti sovellettavissa liikuntasuhteen ja erityisesti liikuntakulutuksessa kohdattujen kulttuuristen merkitysten tutkimiseen. Lévi-Straussin näkemykset siitä, että kaikki, mikä on kulttuuria, on kieltä ja että asioista tulee kieltä, kun ne saavat merkityksen, lukeutuvat merkitystutkimusperinteen perustavanlaatuisimpiin näkemyksiin. On tärkeää huomata, että kielellistyminen koskee myös aineellista kulttuuria. Ihmisellä onkin kyky ilmaista itseään ja samalla tulkita toisten käyttäytymistä nimenomaan merkkeinä ja merkityksinä. Tässä tutkimuksessa lasten ja nuorten ymmärrettiin kohtaavan merkityspotentiaaleja sekä edelleen merkityksellistävän asioita liikuntasuhteen kaikilla osa-alueilla ja kaikilla kulttuurisilla tasoilla. Strukturalismille tyypilliseen tapaan kiinnostusta suunnattiin kollektiivisesti osana jotakin viitejärjestelmää syntyneiden, monesti itsestäänselvinä pidettyjen asioiden

merkitysrakenteiden löytämiseen ja paljastamiseen. (Lévi-Strauss 1972, x, 4, 19–21, 33–34, 47–48, 62; 2004, 41–42; Sulkunen 1998, 60.) Lévi-Straussin (1972, 364) mukaan merkitys-käsitteen keskeisyys viekin strukturalismin lähelle tulkitsevaa semioottista tieteenfilosofiaa (ks. myös Pirttilä 2005, 45–46).

Liikuntasuhteen kulttuurinen luonne sekä asioille annettujen merkitysten ymmärtäminen olennaiseksi osaksi sosiaalisen todellisuuden rakentumista edellytti tutkimusotteelta normatiivisen postpositivismin ohella myös tulkinnallisuutta (ks. Sulkunen 1998, 37). Tiukasti postpositivismin ”pääpolulla” pitäytyminen olisi sallinut lähinnä vain erilaisten liikuntapalvelujen ja -hyödykkeiden kulutustiheyksien ja -määrien kartoittamisen. Tämä olisi toki kertonut liikuntaan kiinnittymisen muodoista, liikuntaan satsaamisesta, mutta ei juuri mitään niistä suhtautumistavoista, joiden kautta yksilöt arvottavat, hahmottavat ja kohtaavat liikunnan sosiaalisia maailmoja merkitysrakenteineen (liikuntaan sitoutumisesta). Tutkimuskohteena ei tällöin olisi voitukaan sanoa olevan liikuntasuhde, vaan ainoastaan liikuntakulutus. Tarkoituksenmukaisimman tulkitsevan tieteenfilosofian arvioiminen ja valitseminen oli varsin hankala tehtävä – ei vähiten siksi, että ajattelumallit tuntuvat monin paikoin voimakkaastikin lähestyvän toisiaan ja jopa risteävän, mikä hämärtää tulkintaerojen löytämistä ja tunnistamista. Lopputulemana päädyttiin soveltamaan kolmen tulkitsevan tietenteorian ajattelullisia lähtökohtia. Seuraavassa käydään läpi postpositivismin ohella tutkimuksen taustaoletuksiksi omaksuttujen semiotiikan, (eksistentiaalistisen) fenomenologian sekä symbolisen interaktionismin käsityksiä todellisuudesta suhteessa tämän tutkimuksen viitekehykseen.

Edellä todettiin strukturalismin lähestyvän merkitys-käsitteen keskeisyyden kautta semiotiikan eli merkki- ja merkitystieteen ajattelumalleja. Kielitieteilijä Ferdinand de Saussuren semioottisia tulkintoja on puolestaan kutsuttu lingvistiseksi strukturalismiksi (Burr 1995, 36) tai strukturalistiseksi semiotiikaksi (Pirttilä 2005, 46). Semiotiikan yksinkertaistettuna pääsisältönä on ajatus siitä, että kun B (merkitsijä) tulee esittämään tai kuvailemaan A:ta (merkitty) A:n sijaan, B:stä tulee A:n merkki. Yksilöiden täytyy lisäksi tunnistaa B A:n merkinä. Yksi de Saussuren tärkeimmistä huomioista liittyy siihen, että merkitsijän ja merkityn välinen suhde on alkuperältään mielivaltainen. Kielen avulla ihmiset ovat kategorisoineet ja jatkuvasti kategorisoivat maailmaa haluamallaan tavalla, merkityksiä siis lakkaamatta kierrätetään edellä esitetyn kuvion 4 tapaan. Merkin merkitys ei koskaan synny vain sen itsensä sisältä vaan suhteessa muihin merkkeihin: miten tämän merkin merkitys eroaa muiden merkkien merkityksistä. (Burr 1995, 36–38; ks. myös Goldman & Papsen 1996, 10.)

Toinen de Saussuren päättulkinnoista koskee merkinä toimimisen johtamista väistämättä osuuteen jossakin koodissa (ks. esim. Harris 1990; Koerner 1973). Koodeilla tarkoitetaan yhteiskunnassa kulloinkin ylläpidettyjä ja jaettuja sääntöjä, tapoja ja sopimuksia käyttää ja tulkita merkkejä. Kun merkkien koodaus ajan kuluessa, eri konteksteissa ja/tai eri yksilöiden välillä muuttuu, niiden merkitys vaihtuu. Koodit voivat olla vain hyvinkin rajatun yhteisön käytössä, jolloin ne erottelevat sisäpiirin sekä ulos jäävien ryhmän. (Burr 1995, 39–41; Eco 1979, 61–62; Karvonen 1999, 65–66.) Tähän tutkimukseen omaksutuin käsittein koodit siis osaltaan jakavat sosiaaliin maailmoihin osallistujia muukalaisiin, turisteihin, regulaareihin ja insidereihin. Myös eri ikäiset, tytöt ja pojat sekä eri tuloluokkiin kuuluvat voivat käyttää toisistaan poikkeavia koodeja, minkä vuoksi vastaajajoukon jakaminen tällaisiin ryhmiin nähtiin olennaiseksi osaksi tutkimusasetelmaa. Tieto tiettyjen koodien yleisyydestä ja vakiintuneisuudesta ja puolestaan toisten harvinaisuudesta ja horjuvuudesta (Karvonen 1999, 65–66) sai merkitsemään kuvioon 2 ohuen mustan nuolen kuvaamaan ns. ”omien” merkitysten liittämistä liikuntasuhteen kolmen osa-alueen kulttuuritasoihin. Tarkasti ottaen omilla merkityksillä siis tarkoitetaan harvinaisiin ja horjuviin koodeihin perustuvia merkitystulkintoja.

Merkki- ja merkitystieteen perinteet juontavat de Saussuren lisäksi Charles S. Peirceen (ks. esim. Hardwick & Cook 1977; Kloesel 1993) ja hänen jo 1900-luvun alussa esittämänsä näkemys minkä tahansa mahdollisuudesta toimia merkinä. Merkit voivat siis olla paitsi puhuttua ja kirjoitettua kieltä, myös esimerkiksi merkkikieltä, asentoja, eleitä, käytöstapoja, ääniä, kuvia,

kuvia (esim. Anward 1997, 106–110; Barnard 2002, 81–82). Tässä tutkimuksessa merkeiksi tulkittiin muun muassa ruumiit, erilaiset liikuntahyödykkeet, brändit, liikuntalajit sekä liikunnan kulutuskäyttötymisen muodot. Merkkien ja koodien yhteydestä Eco (1979, 49) on tiivistänyt, ettei merkki koskaan ole kiinteä semioottinen kokonaisuus, vaan kohtauspaikka riippumattomille elementeille, joiden tulkintaa kulloisetkin koodit säätelevät.

Fenomenologiaan perehtynyt suomalaistutkija Erkki Karvonen (1992, 40) sanoo kyseisen tieteenhaaran perustajahahmoksi kutsutun Edmund Husserlin selvästi hyödyntäneen Lévi-Straussin tapaan ajattelussaan de Saussuren ja Peircen semioottisia merkkiteorioita. Husserlin näkemyksen mukaan ei ole olemassa pelkästään tajuntaa ja maailmaa, vaan vielä kolmaskin taso: merkitykset eli käsitteelliset rakenteet eli kulttuuriset kategoriat. Ihmismieli suuntautuu maailmaan merkitysten kautta ja niiden avulla. Mieli tuottaa maailman ymmärrettäviksi kokonaisuuksiksi merkitysrakenteiden läpi nähtynä. Kokemuksiin liitetään reflektiossa merkityksiä, jotka määräytyvät a) sosiaalisen kontekstin välittämän intersubjektiiivisen luokittelu- ja jäsennostavan sekä käsitejärjestelmän perusteella ja b) kyseisiä kokemuksia tuottaneen toiminnan tarkoituksien, tavoitteiden ja siihen liittyneiden odotusten perusteella. On mahdollista, että eri yhteisöistä tulevilla on käytössään erilaiset ymmärrystä tuottavat luokittelu-, jäsennost- ja käsitejärjestelmät – semiotiikan termin koodit (vrt. lapset ja nuoret, tytöt ja pojat, eri tuloluokkiin kuuluvat). Lisäksi yksilöillä on aina menossa ”projekteja”, olemisen ja toiminnan tapoja, joiden puitteissa he kohtaavat maailman. Kulloinkin käynnissä oleva projekti määrää, millaisena todellisuus avautuu, mitä asiat merkitsevät, mitkä asiat ovat tärkeitä ja huomionarvoisia. Yksi ja sama ihminenkin voi asettua kohtaamaan todellisuutta monissa eri suhteissa – esimerkiksi sukuloidessaan erilaisissa sosiaalisissa maailmoissa. Tieto ja ymmärrys eivät fenomenologisesti tulkiten olekaan peräisin yksin subjektista tai yksin objektista, vaan niiden kohtaamisesta tiettyssä kontekstissa. Tällaista tulkintatapaa kutsutaan relationaaliseksi. (Karvonen 1992, 83–84; 1997, 38; 1999, 95–97, 301–302; Malmelin 2003, 168; Weber 1949, 81–82, 105–109; ks. myös Pirttilä 2005, 41.)

Kytettäessä fenomenologinen ajattelumalli vielä tiukemmin tämän tutkimuksen viitekehykseen piipahdetaan lyhyesti mainonnan tutkimuksen puolella. Mainostajat tarjoavat vastaanottajille tulkittaviksi merkityspotentiaaleja, joista vastaanottajat tiedostavat ja tulkitsevat aktuaalisia merkityksiä. Merkityspotentiaalit perustuvat viestijän käsityksiin vastaanottajien tulkintakompetenssista. Vaikka mainosten merkitykset voivat teoreettisesti katsoen olla viestijöistä eli mainostajista riippumattomia, suurin osa mainoksista on havaittu tulkittavan tavalla, joka vastaa jotakuinkin viestijöiden tarkoittamia merkityksiä. (Malmelin 2003, 171; ks. myös Ilmonen 1993, 123.) Fenomenologian käsittein merkitystulkintojen vähäinen varianssi kertoo intersubjektiiivisen todellisuuden luokittelu- ja jäsennostavan sekä käsitejärjestelmän kattavasta omaksumisesta yhteiskunnassa. Luottamus perusopetusikäisten oppilaiden ja omien merkitystulkintojen korkeaan vastaavuuteen silloin, kun vastaavuuteen tietoisesti pyrittiin, rohkaisikin käyttämään valmiiksi koostettuja merkityspatteristoja menetelmänä lasten ja nuorten liikuntakulutuksessa kohtaamien merkityskokonaisuuksien paljastamiseen. Luottamusta vahvistivat aiempien teoretisointien ja tutkimustulosten ohella työhistoriaani lukeutuvat vuodet peruskoulun liikunnanopettajana sekä lasten valmennus- ja ohjaustoiminnassa, eivätkä vähiten esitutkimuksista saadut kokemukset.

Tärkeää fenomenologiaan perustuvia tutkimuksellisia ratkaisuja esiteltäessä on vielä tuoda esiin, että kohdattujen merkityskokonaisuuksien tarkasteleminen suhteessa erilaisten liikunta- ja penkkiurheilupalvelujen kulutusmääriin (alaongelma 2*) siirsi näkökulmaa kollektiivisuudesta selvästi subjektin suuntaan, koska nyt otettiin huomioon vastaajilla mahdollisesti käynnissä olleiden ”liikuntaprojektien” yhteys asioiden merkityksiin ja tärkeyteen. Tällainen yksilöiden subjektiivisia todellisuuskäsityksiä ja edelleen todellisuuden suhteellisuutta huomioiva tarkastelutapa lähestyi konstruktivistista tieteenfilosofiaa (ks. esim. Metsämuuronen 2003, 165.)

Kolmas ja viimeinen tässä tutkimuksessa sovellettu tulkinnallinen paradigma oli Charles Horton Cooleyn ja George Herbert Meadin teoreettisesti linjaama symbolinen interaktionismi. Jälleen semioottiseen ajatteluun vahvasti nojaten symbolisessa interaktionismissa käsitetään symboleiksi

kaikki ne asiat, jotka edustavat jotakin toista asiaa. Tästä johtuen ne kantavat merkityksiä, jotka eivät ole ja joiden tulkinta ei ole yksityistä, vaan sosiaalisille ryhmille yhteistä, vuorovaikutuksesta kumpuavaa, kulttuurisidonnaista. Näin symbolisesta interaktionismistakin saatiin tukea valmiiden merkityspatteristojen käytölle. Käyttäytymisen nähdään perustuvan asioiden symbolisiin merkityksiin yksilöille, mikä väljästi tulkiten sallisi kulttuuristen merkityskokonaisuuksien tarkastelun liikunnan kulutuskäyttäytymisen selittäjinä. (Blumer 1969, 2–6; Burr 2004, 101–102; Mead 1955, 146–147; Pirttilä 2005, 46; Wilkie 1986, 694–695.) Kausaalisuhteiden esittämisessä noudatettiin kuitenkin varovaisuutta, joskin liikuntakäyttäytymisen perustelemista perinteiseen tapaan vain motiivien pohjalta pidettiin riittämättömänä metodina myöhäismodernissa kulutus- ja mielikuvayhteiskunnassa.

Symbolisen interaktionismin teoreettisesta ajattelusta omaksuttiin lisäksi näkemys minäkäsityksen muodostumistavasta. Vaikkei minäkäsitys sellaisenaan kuulunutkaan tutkimusongelmien joukkoon, tiedetään sen vaikuttavan ratkaisevasti liikunnan kulutuskäyttäytymiseen ja edelleen liikuntasuhteeseen – sekä päinvastoin. Ymmärrys minäkäsityksen muodostumisesta suuntasi muun muassa merkitysten valintaa merkityspatteristoihin. Käsitys minästä muodostuu, kun yksilöt a) peilaavat sitä, millaisena muut ihmiset heitä pitävät, sekä b) reagoivat muodostamaansa peilikuvaan (ns. Cooleyn peiliminä). Peilinä voi toimia niin kokonainen sosiaalinen ryhmä kuin sen yksittäiset jäsenetkin. Mead kutsuu käsitystä siitä, mitä yleisesti ottaen on odotettavissa toisten yksilöiden vastauksena omiin toimintoihin, yleistyneeksi toiseksi. Yleistyneen toisen yksilöön kohdistamien odotusten ja vaatimusten kokonaisuudesta hän käyttää käsitettä objektiminä. Ihmiset ovat useimmiten tietoisia toisten tarkkailun alla olemisesta ja kokevat itseensä suunnattujen odotusten paineen. Tyypillisesti he haluavat varmistaa oman viehättävyytensä muiden silmissä ja lunastaa odotukset esimerkiksi ”oikeanlaisen” kulutuksen avulla. Cooleyn ajattelusta eriytyen Mead (ja tämä tutkimus) näkee kuitenkin yksilöillä itselläänkin olevan reflektion kautta päätösvaltaa siihen, keitä he ovat ja mitä tekevät, toisin sanoen yksilöiltä tulkitaan löytyvän objektiminän ohella myös subjektiminä. (Burr 2004, 23–25, 77–78, 101–102; Mead 1955, 154–173, 178; Wilkie 1986, 694–695; ks. myös Karvonen 1997, 48–50; Pirttilä 2005, 47.)

6.3 Metodien valinta

Postpositivismin määrittäminen tutkimuksen tietoteoreettiseksi päälähtökohdaksi ohjasi kohti kvantitatiivisen tiedon keruuseen soveltuvan metodin valintaa. Kvantitatiivisissa tutkimuksissa käsitteet, muuttujat ja hypoteesit tulee määritellä ennen tutkimuksen aloittamista. Käsitteiden ja muuttujien osalla näin toimittiinkin, mutta aiemman merkityslähtöisen liikunnan kulutustutkimuksen puuttumisen vuoksi ei hypoteesien asettamiselle ollut edellytyksiä. Tutkimukseen omaksuttujen käsitteiden, käsitejärjestelmien ja muuttujien muodostamat viitekehukset rajasivat tutkimushavaintojen tekemisen vain olennaisiin asioihin sulkien ”ylimääräiset” seikat pois. (Esim. Metsämurtonen 2003, 20, 77; Töttö 2000, 125.) Tämän tutkimuksen merkittävimmät rajaukset tehtiin a) kaupunkilaislasten ja -nuorten valinnassa perusjoukoksi, b) liikuntasuhteen rakentumisen tarkastelussa vain kuluttamisen näkökulmasta, c) liikuntaan satsaamisen mittaamisessa kulutustiheyksien ja -määrien perusteella sekä d) tutkittaessa liikuntaan sitoutumista kulttuuristen merkitysten kautta.

Tutkimusmetodiksi valittiin kasvatustieteissä yleisesti kuvailemiseen, selittämiseen ja/tai vertailemiseen käytetty menetelmä: survey (kysely) (Cohen & Manion 1994, 83–85; Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2005, 125). Kyselytekniikaksi valittiin lomakekysely, jonka avulla pyrittiin hankkimaan mahdollisimman edustava, tilastollisesti käsiteltävissä oleva aineisto yleistyksien tekoa varten. Aineistonkeruu tapahtui vastaajien, lasten ja nuorten, luonnollisessa ympäristössä eli heidän omissa koululuokissaan oppitunnin aikana. Surveyn kysymykset ovat tyypillisesti poikittaistutkimuksellisia, mutta tässä niiden suhteen oli havaittavissa myös prospektiivisiä vivahteita (esimer-

kiksi tulevaisuuteen suuntautuneet liikkumisen välinemerkitykset). (Esim. Christensen 2004, 38–40, 44–47; Cohen & Manion 1994, 68–69; Lietz & Keeves 1997, 119; Rosier 1997, 154–157.)

6.4 Otanta

Tutkimuksen perusjoukon eli johtopäätös populaation muodostivat 11–12-vuotiaat ja 15–16-vuotiaat suomalaiskaupunkien työt ja pojat. Tutkimuskaupungiksi valittiin Turku. Turku muistetaan isoimpien suomalaiskaupunkien vertailussa lasten ja nuorten liikunnan suosijaksi, mikä on ilmennyt muun muassa vahvana tukena lasten ja nuorten liikuntaseuratoiminnalle (Puronaho ym. 1999, 36–37, 65–66). Liike 2000 -hankkeen myötä Turussa havahduttiin kehittämään myös seuratoiminnan ulkopuolella olevien nuorten liikuntapalveluja ja erityistoimin (mm. erityiskerhot) aktivoimaan liikunnallisesti passiivisia lapsia ja nuoria (Koski 2001, 61–66). Koska kyseessä oli survey-tutkimus, oli otanta suunniteltava ulkoisen validiteetin eli yleistettävyyden kannalta huolellisesti. Otantatekniikoina käytettiin ositettua otantaa, vaiheotantaa ja ryväsotantaa. Koulujen maantieteellinen sijainti toimi osittajana pyrittäessä otanta-asetelmassa kattamaan kaupunki alueellisesti mahdollisimman tasaisesti. Alueellista tasaisuutta tavoiteltiin siksi, että viimeisen vuosikymmenen aikana on tehty selkeitä havaintoja sosioekonomisten ja asuintyytyväisyyden erojen lisääntymisestä Turun eri asuinalueiden välillä (Rasinkangas 2003, 278–280). Tietyiltä asuinalueilta tulevien oppilaiden yli- tai aliedustus otoksessa olisi alentanut tulosten yleistettävyyttä. Joidenkin koulujen vastaamatta jättäminen tutkimuspyyntöön rajoitti hieman maantieteellisen kattavuuden toteutumista. Heikoimmin saavutettiin Turun lounaisosien oppilaat. Eri kaupunginosista poimittiin satunnaisotannalla 11 suomenkielistä perusopetusta antavaa alakoulua ja 11 yläkoulua sekä edelleen satunnaisotannalla kouluista kaksi viidettä tai yhdeksättä luokkaa, jotka kokonaisuudessaan osallistuivat tutkimukseen. Koululuokat muodostivat siis klusterit, joihin oppilaat oli valmiiksi jaoteltu kaupungin koulutoimen taholta muun muassa iän ja asuinpaikan perusteella. Koululuokkien kohdalla satunnaisuudesta jouduttiin aika ajoin tinkimään kiireisiä aikatauluja yhteen sovitettaessa.

Koska Turun yliopiston ja Turun koulutoimen välillä oli solmittu pitkän aikavälin tutkimuslupasopimus, tuli ensimmäiset lupa-anomukset osoittaa kohdekoulujen rehtoreille. Mikäli koulukohtainen lupa heltisi, alkoivat neuvottelut sopivasta tutkimusajankohdasta, sillä aineistonkeruu tapahtui oppitunnin ja tarvittaessa välitunnin aikana. Koska vastaajat olivat alaikäisiä, lopullisen tutkimusluvan myönsivät kuitenkin oppilaiden huoltajat. Noin viikkoa ennen tutkimusajankohtaa koteihin lähetetyn lupakirjeen palautusosa toimi luvan myöntämistä tai epäämistä todentavana dokumenttina (liite 1). Kyselyyn vastaaminen evättiin vain muutaman oppilaan kohdalla.

Toteutunut otos (N = 822) koostui 44 luokan oppilaista niin, että 11–12-vuotiaita viidesluokkalaisia vastaajia oli 442 ja 15–16-vuotiaita yhdeksäsluokkalaisia vastaajia 380. Suurehköllä otoskoolla haluttiin varmistaa erilaisten ryhmien vertailumahdollisuus sekä nostaa tutkimustulosten yleistettävyyttä (esim. Nummenmaa 2004, 26). Kerätty aineisto sisälsi vastaukset kolmannekselta Turun suomenkieliseen perusopetukseen osallistuneista viidesluokkalaisista ja neljännekseltä yhdeksäsluokkalaisista (Turun koululaitos 2005a; 2005b). 11–12-vuotiaissa vastaajissa oli poikia viisi prosenttia tyttöjä enemmän, kun taas 15–16-vuotiaissa oli tyttöjä noin kuusi prosenttia poikia enemmän. Taulukossa 2 nähdään toteutuneen otoksen jakauma.

TAULUKKO 2. Toteutuneen otoksen jakautuminen luokan ja sukupuolen mukaan

Luokka-aste	Sukupuoli				Yht.	
	tyttö n	%	poika n	%	n	%
5. lk	210	47,5	232	52,5	442	100
9. lk	202	53,2	178	46,8	380	100
Yht.	412	50,1	410	49,9	822	100

Tutkimuksen kohdentaminen nimenomaan 11–12-vuotiaisiin lapsiin (esim. Wahlström 1980a, 76) ja 15–16-vuotiaisiin nuoriin (esim. Sinisalo 1980, 125) perustui siihen, että aiemmissa tutkimuksissa näiden ikäryhmien välillä oli ilmennyt selkeimmät erot liikunnallisessa kulutuskäyttäytymisessä sekä liikunnan merkityksellisyydessä. Murrosiän kynnyksellä olevien viidesluokkalaisten asenteen koululiikuntaa kohtaan on havaittu olevan eri luokka-asteista myönteisimmän ja (koulu)liikunnassa menestymisen tärkeintä (esim. Aho 1993, 124; Nupponen 1999, 18–21; Nupponen & Telama 1998, 72–74). Liikunnan tärkeydestä viestivät myös kaikista ikäryhmistä suurimmat kulutuslukemat liikunta- ja välittömien penkkiurheilupalvelujen osalla (esim. Kansallinen liikuntatutkimus 2006, 22; Lämsä & Mäenpää 2002, 6–9; Minkkinen ym. 2001, 58; Nurmela 1998, luku 3; Pääkkönen & Niemi 2002, 94; Vuori ym. 2007, 11–13; Yang, 1997, 82). Keskimäärin puberteetin huipun ohittaneiden yhdeksäsluokkalaisten suhteen taas tiedettiin koululiikunnan merkityksellisyyden sekä mainittujen palvelujen kulutuksen jäävän selvästi vähäisemmiksi. Toki lapsuuden vaihtuessa nuoruuteen joidenkin kiinnostuspinta liikunnan sosiaaliseen maailmaan vahvistuu esimerkiksi tavoitteiden kovetessa kilpaurheilussa, mutta useampien kohdalla liikunnan merkitykset heikkenevät ja merkityksellisyys vähenee. Kiinnostuspinnat saattavat myös siirtyä liikuntasuhteen osa-alueilla ja merkityspainotukset muuttua. (Koski 2004, 196–197.)

Keskittyminen yhteen lasten ja yhteen nuorten ikäryhmään murrosiän toimissa jakajana tarjosi mahdollisuuden saada tietoa eroista ja yhtäläisyyksistä liikuntasuhteessa voimakkaassa identiteetin (kuka olen, mihin kuulun) ja minäkäsityksen (millainen olen) rakentumisvaiheessa. Tämä loisi jatkotutkimuksille hyvän pohjan päästä tarkastelemaan liikuntasuhteessa tapahtuvaa *muutosta* sekä *yhteyttä* identiteetin ja minäkäsityksen muovautumiseen siirtymässä lapsuudesta nuoruuteen. (Ks. esim. Aho 1993, 55; 1996, 9–12; Koski & Tähtinen 2005, 17; Lahikainen & Pirttilä-Backman 2000, 85–86; Näre 1992, 13–16.)

6.5 Kyselylomake mittarina

Aineistonkeruu toteutettiin vuoden 2004 huhti- ja toukokuun aikana survey-tutkimukselle tyypilliseen tapaan kyselylomaketta (liite 2) käyttäen. Kyselylomake esitettiin yhdellä viidennellä ja yhdellä yhdeksännellä luokalla Turun ulkopuolella. Esitestauksesta saatujen rohkaisevien kokemusten perusteella lomakkeeseen tehtiin vain pieniä korjauksia – lähinnä tarkennettiin kysymyksissä käytettyä sanastoa. Kyselyn laajuuden takia pienten vastaamispalkintojen jakaminen oli tarpeellista ja selvästi motivoivaa. Vastaamiseen väsyminen ja kyllästyminen ei kuitenkaan ilmennyt esitestausluokissa yhtä vahvasti kuin joissakin varsinaisissa tutkimusluokissa, mikä ehkäisi kyselyn liialliseen pituuteen havahtumista ennalta. Vaikuttikin siltä, että kaupunkialueella oppilaat olivat useammin vastanneet erilaisiin tutkimuskyselyihin, jolloin vastaamismotivaatio ei välttämättä yltänyt samalle tasolle kuin pienempien paikkakuntien oppilailla. Jälkeenpäin tarkasteltuna

kysymysten määrää olisi voitu ja olisi ollut syytä karsia. Esimerkiksi kysymykset 3, 4b, 5, 11, 17b ja 17c (ks. liite 2) olivat lopulta tarpeettomia tämän tutkimuksen viitekehyksessä.

Kyselylomake rakentui kahdesta osasta: identifikaatio- ja tieto-osasta (esim. Cohen & Manion 1994, 92–94; Tähtinen & Kaljonen 1998, 23; Wolf 1997, 422–423). Identifikaatio-osa sisälsi kysymykset koskien henkilö- ja muita taustatietoja: vastaajan etunimi ja sukunimen alkukirjain, koulun nimi, luokka, sukupuoli, liikuntanumero viimeisimmässä todistuksessa, perheen asumismuoto, perheen autojen lukumäärä ja perheen lomamatkakohteet. Nimi- ja koulutiedot kerättiin vain mahdollista jatkotutkimuksellista käyttötarvetta varten. Tietoa liikuntanumerosta ei voitu hyödyntää analysoinneissa, sillä niin suuri osa viidesluokkalaisista (36 %) ei ollut saanut liikunnasta numeerista arvosanaa todistukseen.

Kyselylomakkeen tieto-osa muodostui varsinaisista tutkimuskysymyksistä, jotka jakaantuivat kahdeksaan pääaihepiiriin: 1) vastaajien minäkuva (painotus liikunnallisessa ja kuluttamiseen kytkeytyvässä minäkuvaissa), 2) liikunnan merkityksellisyys, 3) liikunnan sosialisatioagentit, 4) liikuntapalvelujen, 5) penkkiurheilupalvelujen ja 6) liikuntavälineiden ja -tekstiilien kuluttaminen, 7) liikuntakulutuksessa kohdatut kulttuuriset merkitykset sekä 8) liikuntalajien merkitysprofiilit. Pääaihepiireistä vastaajien minäkuva, liikunnan sosialisatioagentteja sekä liikuntalajien merkitysprofiileja koskevat tutkimustulokset jätettiin kuitenkin tutkimuksen kompaktiuden nimissä raportoimatta.

Mittarin osioiden eli kysymysten laatiminen pohjautui tutkimusentekoa kaikilla tasoilla suunnanneisiin postpositivismiin sekä semiotiikan, fenomenologian ja symbolisen interaktionismin epistemologisiin lähtökohtiin. Mittarin rakentaminen edellytti monipuolista tutustumista kotimaiseen ja kansainväliseen tutkimusaiheeseen ja -metodologiaa välttämättä koskeneeseen tieteelliseen materiaaliin, jota on tiivistäen esitelty edellä luvuissa 1–5. Luotaessa katsaus analysointivaiheeseen asti päässeisiin mittarin pääaihepiireihin, voidaan lomakekysymyksissä havaita sovelletun yleisiä sosiologisia, liikunta- ja kasvatussosiologisia, kasvatusta-, liikunta- ja sosiaalipsykologisia, liikuntapedagogisia sekä kulttuurin-, kulutus- ja viestintätutkimuksellisia ajattelumalleja, käsityksiä ja tutkimustuloksia. Koska aiempia empiirisiä, nimenomaan liikunnan kulttuuristen merkitysten kartoittamiseen suuntautuneita tutkimuksia löytyi äärimmäisen vähän, oli mittarin laadinnassa turvaututtava myös omaan ideointiin. Tavoiteltaessa mahdollisimman korkeaa tutkimuksen sisäistä validiteettia, asetettiin mittari rakennusvaiheessa arvioinnin kohteeksi useissa seminaaristunnoissa ja palaverissa sekä suoritettiin edellä mainitut esitutkimukset (ks. esim. Lehto 1998, 218–221; Metsämuuronen 2003, 22–23; Wolf 1997, 422–423.)

Esitetyissä kysymyksissä pyrittiin selkeyteen ja yksiselitteisyyteen niin kielen kuin asettelunkin suhteen. Koska kysely toteutettiin identtisenä 11–12- ja 15–16-vuotiaille, tuli yhtäältä varmistaa käsitteiden, termien ja kysymysten ymmärrettävyys, toisaalta samalla varoa niiden ”lapsellisuutta”, millä olisi voinut olla kiinnostusta ja vastaamishalukkuutta alentava vaikutus. (Ks. esim. Christensen 2004, 48–50; Cohen & Manion 1994, 92–97; Tähtinen & Kaljonen 1998, 23; Wolf 1997, 422, 425.) On huomattava, että avainkäsitteelle ”liikunta ja urheilu” ei annettu eksaktia määritelmää, joten vastaukset ja edelleen tutkimustulokset ilmentävät kaupunkilaislasten ja -nuorten omaa käsitystä siitä, mikä lasketaan liikunnaksi ja urheiluksi. Kysymykset olivat kuitenkin varsin ohjaavia, eikä käsitteellisiä tulkintaeroja vastaajien välillä uskota syntyneen kuin lähinnä hyötyliikunnan (esimerkiksi koulumatkojen kulkemisen) osalla.

Ennen muuta postpositivistisen tutkimusperinteen, vastaajien iän, oletettuun vastaamiseen harjaantumattomuuden ja tutkimusaiheen (kulttuuriset merkitykset) tietynasteisen abstraktiuden takia laajoja avoimia vastauksia ei tuotettu lainkaan. Vastaustyypeiksi valittiin yhden tai korkeintaan muutaman sanan tai numeron täydennysvastaukset, dikotomiset vastaukset sekä monivalintaan perustuneet vastaukset (Cohen & Manion 1994, 92–97; Heikkilä 2004, 50–51; Tuckman 1994, 218–225). Useimmat mielipidettä kartoittaneet Likert-vastausasteikot olivat viisiportaisia ja kulkivat nousevasti myönteisellä ulottuvuudella (ei yhtään–pikkuisen–melko paljon–paljon–erittäin paljon). Viitteitä on saatu nimenomaan viisiportaisten asteikkojen soveltavuudesta alakou-

luikäisille lapsille (Osgood ym. 1961, 85). Mukaan otettiin myös kaksi viisiportaista, kielteiseltä myönteiselle ulottuvuudelle kulkenutta asteikkoa liikunnan sosialisatioagenteja ja liikkumisen välinemerkityksiä käsitteilleiden kysymysten yhteydessä (vähentänyt paljon–vähentänyt vähän–ei vaikutusta–lisännyt vähän–lisännyt paljon) (ks. liite 2; kysymykset 5 ja 10b). Ratkaisu osoittautui epäonnistuneeksi, sillä vastaajien totuttua myönteisen ulottuvuuden asteikoihin aiheutti yhtäkkinen vaihto kielteinen–myönteinen-ulottuvuudelle sekaannusta (ks. tarkemmin luku 7.2.2). Vastakohtiin perustuvaa Osgoodin asteikkoa käytettiin vastaajien minäkuvaan kartoitettaessa. (Ks. Heikkilä 2004, 53–55; Hirsjärvi ym. 2005, 189; Osgood ym. 1961, 76–81.)

Kulttuuristen merkitysten käsitteellinen hankaluus etenkin suhteessa vastaajien ikään ja mahdolliseen vastaamiseen harjaantumattomuuteen huomioitiin edellä esitetyn lisäksi myös siten, että liikuntakulutuksessa kohdattuja merkityksiä koskevat kysymykset perustettiin merkitys-käsitteen tärkeys-ulottuvuuteen ja muotoiltiin melko motiivityyppisiksi. Vastaajia pyydettiin siis arvioimaan tietyn merkityksen tärkeyden astetta annetussa viitekehyksessä, kuten jännittävyuden tärkeyttä välitöntä penkkiurheilupalvelua kulutettaessa. Tärkeyden (merkityksellisyyden, merkittävyuden) tämänkaltaisella empiirisellä mittaamistavalla voidaan nähdä yhteys semanttisen differentiaalinen mittausideologiaan (ks. Osgood ym. 1961, 25–26).

Vastaajat pyrittiin johdattamaan sopivan ”alkulämmittelyn” eli kyselylomakkeen alkuun sijoitettujen henkilö- ja taustatietokysymysten sekä minäkuvaan tarkastelleen osion kautta kohti vaa- tivampia osuuksia. Vastaamiseen väsyminen huomioitiin laittamalla loppuosaan helpompia kysymyksiä. Innostavuutta lisättiin lomakkeen runsaalla kuvituksella sekä jo aiemmin mainituilla pienillä vastaamispalkinnoilla. (Ks. esim. Christensen 2004, 48–50; Cohen & Manion 1994, 92–97; Heikkilä 2004, 48–49; Tuckman 1994, 216–218; Tähtinen & Kaljonen 1998, 23.)

Lomakekyselyn tyypillisiä haittapuoia, kuten suuri hävikki, kysymysten ja vastausten väärinymmärtäminen, olemattomat mahdollisuudet kysymysten ja vastausten tarkentamiseen sekä näistä johtuva tutkimuksen reliabiliteetin ja validiteetin lasku, pyrin ehkäisemään kokoaikaisella läsnäolollani vastaustilanteissa (esim. Heikkilä 2004, 20; Heiskanen 1998, 195, 200; Hirsjärvi ym. 2005, 184–186). Oppilaat siis täyttivät ja palauttivat kyselylomakkeen valvonnassani oppitunnin aikana ja käyttökeltottoman aineiston osuus jäikin vain noin kolmeen prosenttiin. Tyypillisessä hylätyssä vastauksessa oppilas oli vetänyt yhtenäisen viivan saman vastausvaihtoehdon kohdalle koko merkityspatteriston mitalta. Tarkentavien kysymysten esittäminen oli vastaustilanteessa sallittua puolin ja toisin. Läsnäoloni mahdollisti myös oppilaiden motivoimisen esimerkiksi perustelemalla tutkimuksen tarkoitusta ja hyötyä sekä heidän rohkaisemisensa rehelliseen vastaamiseen. Toimintatapa muistutti ns. informoitua kyselyä. (Esim. Hirsjärvi ym. 2005, 185–186; Rosier 1997, 154–157.)

6.6 Vertailtavien ryhmien muodostaminen

Lomakkeen identifikaatio-osan tietoja luokkatasosta ja sukupuolesta hyödynnettiin erilaisten vertailuryhmien muodostamiseen: viides- ja yhdeksäsluokkalaiset, tytöt ja pojat, sekä näiden yhdistelmät. Kuten edellä ilmeni, ryhmittelevänä tekijänä käytettiin myös oppilaiden perheiden tulo- luokkia, koska taloudellisten ja sosiaalisten tekijöiden on havaittu vaikuttavan merkittävästi (liikunta)sosialisaatioon ja edelleen (liikuntaan kytkeytyvään) kulutuskäyttäytymiseen (esim. Puronaho 2006; Räsänen 2000b; 2003; Tilastokeskus 2005b; Wilska 2002b). Viidesluokkalaisten vastaajien nuoren iän takia tuloluokan operationalisointi perustettiin kolmeen konkreettiseen teki- jään: 1) perheen asumismuoto, 2) autojen lukumäärä ja 3) lomamatkakohteet. 11–12-vuotiaiden – joskaan 15–16-vuotiaidenkaan – ei uskottu luotettavasti kykenevän ilmoittamaan vanhempiansa vuosituloja.

Kotitalouksien omistamien hyödykkeiden ja kulutuskohteiden yleisestä pätevyydestä osoittaa sosioekonomista statusta on saatu vahvaa näyttöä esimerkiksi Räsänen (2003) ja Yangin (2003) väitöskirjatutkimuksissa. Asumismuoto ja autot ovat usein esiintyneet tällaisina perheen statusindikaattoreina ja ne arvioitiin tässäkin riittävän selkeiksi kohteiksi lasten vastattaviksi (ks. esim. Patriksson 1979, 228; Yang 2003, Study II 27, Study IV 39–41). Myös vapaa-ajan matkustamisen on todettu olevan yhteydessä perheen hyviin taloudellisiin resursseihin ja korkeaan sosiaaliseen asemaan (esim. Kankaanpää & Siurala 1988, 23–24; Peura-Kapanen 1985, 10, 22, 32; Räsänen 2000b, 234–235, 239; 2003, 165–170). Jälkihuomiona esitettäköön, että Räsänen (2003) kotitalouksien kulutusalueiden jaottelusta olisi tuloluokka-käsitteen validiteetin kannalta ollut tarkoituksenmukaista ottaa mittariin mukaan päivittäisiksi luokiteltujen kulutuskohteiden (tässä autot ja lomamatkakohteet) lisäksi kohde kulttuuri- ja luksuskulutuksen puolelta, kuten jokin audiovisuaalinen laite tai tietokone (ks. myös Yang 2003, Study II 27, Study IV 39–41). Paitsi päivittäiskulutuksen, myös kulttuuri- ja luksuskulutuksen nimittäin todettiin olevan selvästi yhteydessä kotitalouden sosiodemografisiin tekijöihin siten, että sosioekonomisen aseman kohotessa kulutus näillä alueilla lisääntyi. (Räsänen 2003, 175–176.)

Vastaajan perheen tuloluokka määrittyi tässä tutkimuksessa seuraavien neljän vaiheen kautta (ks. taulukko 3):

Vaihe 1. Tietojen koodaamisen helpottamiseksi eri asumismuodot oli arvotettu vastaajien tietämättä jo kyselylomakkeeseen valmiiksi siten, että kerrostalossa asumisesta sai matalimman (yksi piste) ja omakotitalossa asumisesta korkeimman (neljä pistettä) asumismuoto-pistemäärän. Annetuista vastausvaihtoehdoista ei kuitenkaan käynyt ilmi perheen hallintaperuste asuntoon (ks. Kuure 2001, 23). Tältä osin sisältövaliditeetista jouduttiin siis tinkimään, koska kyseinen informaatio arvioitiin liian vaikeaksi ainakin 11–12-vuotiaiden tiedettäväksi.

Kustakin perheen autosta sai koodausvaiheessa yhden pisteen aina neljään autoon asti, minkä määrän ylittäneitä autoja ei huomioitu. Muun muassa Autio (2004, 118) on juuri todennut, ettei nykyisessä kulutusyhteiskunnassa kovinkaan validi tutkimuskysymys enää ole, onko taloudessa vai ei ole tiettyä hyödykettä, vaan kuinka monta kappaletta niitä omistetaan.

Myös perheen tekemistä lomamatkoista noteerattiin neljä kauimmaksi suuntautunutta niin, että kotimaan matkoista sai koodauksessa yhden pisteen, Pohjoismaihin ja Viroon suuntautuneista matkoista kaksi pistettä, muista Euroopan matkoista kolme pistettä ja kaukokohteisiin ulottuneista matkoista neljä pistettä (ks. Autio 2004, 117).

Vaihe 2. Kullekin kolmelle taustamuuttujalle määritettiin painokerroin arvioimalla karkeasti asuntojen (Maanmittauslaitos 2005; Tilastokeskus 2005a; 2005c), autojen (Tuulilasi 2005) ja lomamatkojen (Verkkouutiset 1999) keskihintoja sekä suhteuttamalla näitä hintoja toisiinsa (ks. myös Tilastokeskus 2005d). Asumismuodolle annettiin painokerroin 4,00, autoille painokerroin 1,00 ja lomamatkoille painokerroin 0,25.

Vaihe 3. Tuloluokka-summamuuttuja muodostettiin kertomalla ensin määritetyillä painokerroimilla vastaajan ilmoittamat taustamuuttujatiedot, jonka jälkeen lukemat laskettiin yhteen. Summamuuttujan oli siis mahdollista saada arvoja väliltä 4,00–24,00, joskaan yksikään vastaajista ei saavuttanut minimi- tai maksimiarvoa. Matalimmaksi arvoksi aineistossa jäi 4,25, mikä kertoi vastaajan perheen asuneen kerrostalossa, ilman autoa, yhden kotimaan lomamatkan tehneenä. Aineiston korkeimmasta arvosta 23,25 voitiin päätellä perheen asumismuodoksi omakotiasuminen, autojen lukumääräksi neljä ja useamman perheen lomamatkan suuntautuneen kaukokohteisiin.

Vaihe 4. Summamuuttujan arvon perusteella vastaajat jaoteltiin kolmeen tuloluokkaan: matalaan, keskitasoiseen ja korkeaan. Jaottelu pohjautui kvartiileihin siten, että matalaan luokkaan sijoittui 25 prosenttia, keskiluokkaan 50 prosenttia ja korkeaan luokkaan 25 prosenttia vastaajista. Matalaan tuloluokkaan sijoittuneiden osalla summamuuttuja sai arvoja väliltä 4,25–7,25 ($q_1 = 7,25$), keskituloluokkaan sijoittuneiden osalla väliltä 7,50–18,00 ja korkeaan tuloluokkaan sijoittuneiden osalla väliltä 18,25–23,25 ($q_2 = 18,25$).

TAULUKKO 3. Tuloluokka-summamuuttujan muodostaminen

TAUSTAMUUTTUJA asumismuoto 	autojen lkm (max. 4 autoa) 	lomamatkakohteet (max. 4 kohdetta)
TAUSTAMUUTTUJAN ARVOT 1 = kerrostalo 2 = rivitalo 3 = paritalo 4 = omakotitalo	(pistemäärät) 0 = 0 kpl 1 = 1 kpl 2 = 2 kpl 3 = 3 kpl 4 = 4– kpl	1 = Suomi 2 = Pohjoismaat & Viro 3 = muu Eurooppa 4 = kaukokohteet
PAINOKERROIN 4,00	1,00	0,25
SUMMAMUUTTUJA -pistemäärä x 4,00 + -pistemäärä x 1,00 + -pistemäärä x 0,25 = 4,00–24,00		

Vertailuryhmiä muodostettiin iän, sukupuolen ja perheen tuloluokan lisäksi myös kyselylomakkeen tieto-osasta saadun informaation perusteella. Esimerkiksi viikoittain organisoitun liikuntaan osallistuneita verrattiin siihen osallistumattomiin, omatoimisesti säännöllisesti liikkuneita liikunnallisesti passiivisiin ja tiheästi penkkiurheilua harjoittaneita sitä harvemmin harrastaneisiin.

6.7 Tilastollinen analysointi

Tutkimuksen aineistotiedot koodattiin havaintomatriisiin muotoon ja analysoitiin ajosuunnitelman mukaisesti SPSS 11.5 for Windows -tilasto-ohjelmalla. Ajosuunnitelma laadittiin asetettujen tutkimusongelmien pohjalta, joten analysointi aloitettiin liikunta- ja penkkiurheilupalvelujen sekä liikuntahyödykkeiden kulutusmäärien ja -sisältöjen kartoittamisella (pääongelma 1). Kulutussisällöillä tarkoitettiin sitä, minkälaisen (minkä sisältöisten) palvelujen ja hyödykkeiden kulutuksesta oli kulloinkin kysymys. Palvelujen kulutusmäärän mittana käytettiin kulustiheyttä. Kulutuskertojen kestoa ei huomioitu. Hyödykkeiden kulutusmäärät mitattiin omistettujen liikuntavälineiden ja -tekstiilien lukumäärinä sekä käyttötiheyksinä. Koska eri liikunta- ja penkkiurheilupalvelut ovat kulutuskohteina varsin eriluonteisia, oli kulustiheyttä mitanteita asteikkoja laadittava monenlaisille aikaintervalleille. Liikuntaseurojen harjoituksissa ja koulun liikuntakerhossa käydään yleensä vähintään viikoittain. Liikuntayritysten, yhdistysten ja kunnan ohjattuja liikuntapalveluja sekä liikuntatiloja saatetaan kuluttaa samoin viikoittain tai kokeilunomaisesti vain muutaman kerran vuodessa. Penkkiurheilua voidaan harjoittaa vuositasolla kertaluonteisesti, kun taas innokkaimmat penkkiurheilijat päivittäin. Tiheysasteikot eivät tästä johtuen muodostuneet puhtaasti suhteasteikollisiksi, vaan monet pikemminkin välimatka-asteikollisiksi, mikä huomioitiin analysoinnissa sekä tulosten raportoinnissa ja tulkinassa.

Erilaiset frekvenssiesitykset ja prosenttiosuudet olivat yksinkertaisimpia kulutusmäärien ja -sisältöjen raportointikeinoja. Aritmeettiset keskiarvot ja -hajonnat mahdollistivat erilaisten vertailujen tekemisen. Kahden riippumattoman ryhmän keskiarvoerojen tilastollista merkitsevyyttä tarkasteltiin Studentin t-testillä, kun muuttujan jakaumat noudattivat normaalijakaumaa ja kun sen hajonnat olivat yhtä suuret molemmissa ryhmissä. Jakaumien normaalisuutta selvitetettiin

Kolmogorov–Smirnov-testillä ja hajontojen yhtäsuuruutta Levenen F-testillä. Mikäli edellytykset Studentin t-testin käyttöön eivät olleet voimassa, hyödynnettiin tarkastelussa epäparametrista Mannin–Whitneyn U-testiä. Kun keskenään vertailtavia ryhmiä oli useampia kuin kaksi, kuten tulo- ja koulukaryhmiä, soveltuvi keskiarvoerojen merkitsevyyden testaamiseen yksisuuntainen varianssianalyysi, mikäli edellä esitetyt parametristen testien käyttöedellytykset olivat voimassa. Jos edellytykset eivät täyttyneet, valittiin vastineeksi epäparametrinen Kruskal–Wallis-testi tai ainakin varianssianalyysin antama tulos varmistettiin sen avulla (ks. Tähtinen & Isoaho 2001, 89: riippuvan muuttujan pienet poikkeamat normaalijakaumaan nähden voidaan hyväksyä). Varianssianalyysin tuloksia tarkennettiin Tukey HSD- tai Dunnett T3 -monivertailutestein, jotka paljastivat, minkä ryhmien väliltä tilastollisesti merkitsevät keskiarvoerot löytyivät. Dunnett T3 -testiin turvaututtiin vain silloin, kun muuttujan varianssit eivät olleet eri vertailuryhmissä samansuuruiset. Ristiintaulukointi variaatioineen oli käyttökelpoinen analyysimenetelmä esimerkiksi silloin, kun haluttiin selvittää liikuntapalvelujen mahdollista päällekkäiskulutusta.

Kulttuuristen merkitysten kohtaamista liikuntapalveluja ja -hyödykkeitä kulutettaessa (pääongelma 2) tutkittiin laajoilla valmiiksi tuotetuilla merkityspotentialipatteristoilla, jotka mittasivat kunkin yksittäisen merkityksen tärkeyttä vastaajalle. Ratkaisussa voitiin havaita merkitys-käsitteen merkityksellisyys-ulottuvuuden korostuminen. Yhtä poikkeusta lukuunottamatta merkityspatteristojen vastausvaihtoehdot etenivät viisiportaisesti ei yhtään tärkeästä erittäin tärkeään (Likertasteikko 0–4). Liikuntapalvelujen osalla välittömästi liikkumisessa itsessään kohdattujen merkitysten lisäksi tarkasteltiin liikkumisen välinemerkityksiä, toisin sanoen liikunnan harjoittamisen hyödyntämistä välineenä muiden tavoitteiden tai asioiden saavuttamiseksi. Tällaiset tavoitteet voivat liittyä esimerkiksi sosiaaliseen ja materiaaliseen hyvinvointiin. Liikkumisen välinemerkitysten mittari, niin ikään viisiportainen Likert-asteikkoinen kysymyspatteristo, mahdollisti vastausten antamisen poikkeavasti myös kielteisellä ulottuvuudella (-2–2). Liikkumisenhan saatetaan mieltää paitsi hyödyttävän/lisäävän, myös haittaavan/vähentävän tiettyihin tavoitteisiin pääsyä tai asioiden saavuttamista – välttämättä sillä ei koeta olevan minkäänlaista merkitystä. Välittömän ja välitetyt penkkiurheilun kulutuksessa kohdatuille merkityksille laadittiin omat erilliset patteristonsa, kun taas liikuntavälineiden ja -tekstiilien merkityksiä tarkasteltiin yhden yhteisen patteriston avulla.

Moniosioisista kysymyspatteristoista saadun informaation tiivistäminen oli välttämätöntä datan tarkoituksenmukaisen analysoinnin kannalta. Tiivistäminen tapahtui kokoamalla yksittäisiä merkityksiä laajempien merkitysulottuvuuksien ”alle” eksploratiivista pääkomponenttianalyysia (PCA) käyttäen ja muodostamalla kullekin ulottuvuudelle latautuneista merkityksistä summamuuttujia. Aineisto (N = 822) todettiin riittävän suureksi pääkomponenttianalyysin hyödyntämiseksi. Pääkomponenttianalyysin käyttö ei edellyttänyt muuttujilta ehdotonta normalisuutta, eikä muuttujien välinen mahdollinen yhteisvaihtelu, multikollinearisuuskään, estänyt sen käyttöä. (Metsämuuronen 2003, 521; Tabachnick & Fidell 2001, 588.)

Jotta summamuuttujiin tuli mukaan mahdollisimman monen vastaajan tiedot, korvattiin puuttuneet osiovastaukset koko aineistosta lasketuilla vastauskeskiarvoilla – koodautuuhun koko summamuuttuja puuttuvaksi tiedoksi, mikäli yhdenkin osion (merkityksen) kohdalla vastaaja on jättänyt tiedon antamatta. Korkeimmillaan puuttuneita tietoja oli korvattava seitsemässä prosentissa osion vastauksista. Koska puuttuneiden tietojen osuudet jäivät pieniksi aineiston kokoon nähden (useimpien muuttujien kohdalla alle viisi prosenttia), tuottaa Tabachnickin ja Fidellin (2001, 59) mukaan mikä tahansa menettelytapa puuttuneiden vastausten korvaamisessa pitkälti samanlaisen tuloksen, eikä aineistosta saatavan informaation vääristymiselle ole suurta riskiä.

Osioiden mahdollisimman selkeää latautumista vain yhdelle pääkomponentille edistettiin vari-max-rotatiolla. Lopulliseen pääkomponenttimalliin päätyminen on selitetty ja perusteltu tapauskohtaisesti tutkimustulosten raportoinnin yhteydessä luvuissa 7.2.1 (välittömät liikkumisen merkitykset), 7.2.2 (liikkumisen välinemerkitykset), 8.2.1 (välittömän penkkiurheilun merkitykset), 8.2.2 (välitetyt penkkiurheilun merkitykset) ja 9.2 (liikuntahyödykkeiden merkitykset). Ratkaisevat tekijät ”oikean” pääkomponenttimalliin ja edelleen summamuuttujien lukumäärän määrittämisessä olivat:

- 1) aiemmat tutkimustulokset ja teoriat
- 2) pääkomponenttien ominaisarvokriteeri (> 1.0) (Metsämuuronen 2003, 523; Tabachnick & Fidell 2001, 622)
- 3) osiolatauskriteeri ($\geq .400$) (Metsämuuronen 2003, 524; Tabachnick & Fidell 2001, 625)
- 4) osioiden kommunaliteettikriteeri ($\geq .300$) (Metsämuuronen 2003, 523, 528; Nummenmaa 2004, 339; Tähtinen & Isoaho 2001, 131)
- 5) summamuuttujien reliabiliteettikriteeri (Cronbachin $\alpha > .7$) (Heikkilä 2004, 187; Metsämuuronen 2003, 395)

Lisäksi pääkomponenttien lukumäärän tuli jäädä alle viidesosaan kuhunkin malliin kuuluneiden osiomuuttujien eli merkitysten määrästä (Tähtinen & Kaljonen 1998, 129). Pääkomponenttien kumulatiivista ominaisarvoa ja kumulatiivista selitysoosuutta, toisin sanoen pääkomponenttimallin kokonais selitysoosuutta, ilmaistiin tulostaulukoissa lyhenteellä *yht.* (Nummenmaa 2004, 339; Tähtinen & Isoaho 2001, 130–131). Hyvä kokonais selitysoosuus ylittää Heikkilän (2004, 247) mukaan 70–90 prosentin tasolle. Kommunaliiteettikriteeristä joustettiin kolmen liikkumisen välinemerkityksen (ks. luku 7.2.2) ja yhden välittömän penkkiurheilun merkityksen (ks. luku 8.2.1) kohdalla. Joustamisen syyt perustellaan kyseisissä luvuissa.

Niistä osiomuuttujista, jotka latautuivat kullakin pääkomponentilla korkeimmin ja jotka lisäksi täyttivät edellä mainitut kriteerit, muodostettiin summamuuttujat. Summamuuttujat nimettiin osiomuuttujiensa perusteella kuvaamaan omakohtaisessa liikkumisessa, penkkiurheilemisessa ja liikuntahyödykekulutuksessa kohdattuja kulttuurisia merkityskokonaisuuksia. Summamuuttujia käytettiin jatkoanalysoinneissa muiden välimatka-asteikkolisten (tai sellaisiksi tulkittujen) muuttujien tapaan. Niille laskettiin esimerkiksi ryhmäkohtaisia aritmeettisia keskiarvoja ja -hajontoja, jolloin päästiin etsimään tärkeyseroja merkityskokonaisuuksien arvotuksissa Studentin *t*- tai Mannin–Whitney *U*-testillä, yksisuuntaisella varianssianalyysillä tai Kruskal–Wallis-testillä. Lisäksi riippuvien ryhmien *t*-testi (tarvittaessa sen epäparametrinen vastine Wilcoxon-testi) soveltui summamuuttujien keskinäisten tärkeysjärjestysten selvittämiseen. Oli muistettava, että väljään asteikkokriteeristöön perustuvien tutkimustulosten ja johtopäätösten esittämisessä tuli noudattaa erityistä harkintaa.

Lineaarisia yhteyksiä eri liikunta- tai penkkiurheilupalvelujen kulutusmäärien ja liikkumisessa tai penkkiurheilussa kohdattujen merkitysten painotusten välillä etsittiin korrelaatiotarkasteluina (alaongelma 2*). Pearsonin tulomomenttikorrelaatiokerroin [*r*] soveltui käytettäväksi silloin, kun muuttujat olivat vähintään välimatka-asteikkoisia – myös hyvät järjestysasteikot kuten Likert-asteikot kelpasivat (Metsämuuronen 2003, 465) – ja otosjakauma oli normaalijakauman mukainen. Spearmanin järjestyskorrelaatiokerrointa [*r_s*] hyödynnettiin, mikäli muuttujat olivat vain järjestysasteikkolaisia ja/tai mikäli normaalijakaumaolettaimus ei ollut voimassa. (Tähtinen & Isoaho 2001, 107–114.) Yhteyksien tulkinnassa sovellettiin Nummenmaan (2004, 278) sekä Tähtisen ja Isoahon (2001, 108) esittämiä määrittäviä riippuvuuden voimakkuudelle:

$r/r_s \approx \pm .9$	erittäin voimakas riippuvuus
$r/r_s \approx \pm .7$	voimakas riippuvuus
$r/r_s \approx \pm .5$	melko voimakas riippuvuus
$r/r_s \approx \pm .3$	kohtalainen riippuvuus (suurehkon otoksen ansiosta – Tabachnick & Fidell 2001, 199)

Kysymyksellä 4a ”Kuinka tärkeä asia liikunta ja urheilu on sinulle elämässäsi tällä hetkellä?” tulkittiin tavoitettavan tieto vastaajan liikuntasuhteen vahvuudesta (pääongelma 3). Liikunnan tärkeysarvio annettiin viisiportaisella asteikolla, joka mahdollisti mielipiteenmuodostuksen välillä:

ei yhtään tärkeä–erittäin tärkeä (0–4). Aritmeettiset keskiarvot paljastivat liikuntasuhteen keskimääräiset vahvuudet ryhmittäin, mutta eri vastausvaihtoehtojen prosentuaaliset jakaumat tarkensivat olennaisesti saatua kuvaa. Aritmeettisiin keskiarvoihin perustui niin ikään ryhmien liikuntasuhteiden keskivertovahvuuksien vertaileminen Mannin–Whitneyn U-testillä, yksisuuntaisella varianssianalyysillä ja Kruskal–Wallis-testillä sekä Tukey HSD -monivertailutestillä.

Liikuntasuhteen vahvuuden selittymistä yhtäältä liikuntakulutuksen ilmiäyttämismuotojen (satsaaminen) ja toisaalta kulutuksessa kohdattujen kulttuuristen merkityskokonaisuuksien tärkeyden (sitoutuminen) kautta tarkasteltiin perinteisen/tavallisen regressioanalyysin (RA) avulla (alaongelma 3*). Satsaamismallin selittävinä muuttujina toimivat kaikki yhdeksän tutkimuksessa esiintynyttä liikuntakulutuksen ilmiäyttämisen muotoa ja sitoutumismallin selittävinä muuttujina kaikki 21 pääkomponenttianalyysien kautta muodostunutta merkityskokonaisuutta. Regressioanalyysivariaatioista valittiin nimenomaan perinteinen/tavallinen regressioanalyysi, koska haluttiin selvittää a) *kaikkien* malleihin kuuluneiden muuttujien vaihtelun sekä b) kummankin *koko mallin* yhteyttä liikuntasuhteen vahvuuteen. Valinnan avulla paljastuivat kaikkien selittävien muuttujien standardoidut regressiokertoimet ja molempien mallien kokonaisselitysasteet sekä näiden tilastolliset merkitsevyystasot. (Ks. Metsämuuronen 2003, 579–580, 584–585; Tähtinen & Isoaho 2001, 115–120.) Heikkilän (2004, 238) mukaan lukeman 60 prosenttia ylittäneitä selitysasteita voidaan kutsua korkeiksi.

Niin ennen analysointia kuin sen jälkeenkin oli tarkastettava, täytyivätkö melko tiukat regressioanalyysin käytön edellytykset. Ensinnäkin kaikkien muuttujien oli oltava välimatka- tai suhteasteikkoisia (esim. Tähtinen & Isoaho 2001, 115). Kuten edellä on ilmennyt, sekä selitettävä että selittävät muuttujat saivat arvoja viisiportaisilla skaaloilla, joten niitä voitiin pitää välimatkaasteikkoisina.

Toiseksi aineistosta piti löytyä riittävästi tapauksia suhteessa selittävien muuttujien määrään. Eräs esitetty nyrkkisääntö vaatii tapauksia olevan vähintään $50 + 8 \times$ selittävien muuttujien määrä (Tabachnick & Fidell 2001, 117). Toisen yleissäännön mukaan tapauksia tulee olla 10–20-kertaisesti selittäviin muuttujiin nähden (Tähtinen & Isoaho 2001, 115). Satsaamismallissa, yhdeksän liikuntakulutuksen ilmiäyttämismuodon toimiessa liikuntasuhteen vahvuuden selittäjinä, vastaajien lukumäärät eri vertailuryhmissä riittivät mainiosti, sillä pienin yhdeksäsluokkalaisten poikien ryhmäkin kattoi 177 tapausta. Sen sijaan sitoutumismallin osalla, jossa 21 merkityskokonaisuutta toimivat selittävinä muuttujina, esitetyt säännöt eivät aivan toteutuneet yhdeksäsluokkalaisten poikien ($n = 177$) eivätkä samanikäisten tyttöjen ($n = 201$) ryhmissä. Koska kuitenkin vaaditusta vähimmäistapausmäärästä (210–218 tapausta) ei jääty paljoa ja koska yhtäkään merkityskokonaisuutta ei katsottu voitavan sisällön validiuden takia jättää mallista pois, päädyttiin regressioanalyysit suorittamaan puutteista huolimatta.

Kolmas regressioanalyysin soveltuvuusehto koski multikollineaarisuutta, jonka tuli jäädä heikoksi (esim. Tähtinen & Isoaho 2001, 115). Multikollineaarisuuden astetta diagnosoitiin tässä muuttujien toleranssien ja VIF-lukemien (*variance inflation factor*) avulla. Toleranssit eivät saaneet painua lähelle nollaa (Leskinen 1977, 24; Metsämuuronen 2003, 591, 602), eivätkä VIF-lukemat ylittä arvoa kymmenen (esim. Lynch 2003, 4).

Neljäntenä regressioanalyysin käytön edellytyksenä oli havaintojen jäännösten eli residuaalien jakaumien normaalisuus (esim. Metsämuuronen 2003, 579; Tabachnick & Fidell 2001, 119). Normaalisuutta testattiin Kolmogorov–Smirnov-menetelmällä.

Regressioanalyysien suorittaminen koettiin erittäin tarpeelliseksi, koska kaikissa muissa tulosanalyysissä liikuntasuhteen kutakin kolmea osa-alueetta oli tarkasteltu omina erillisinä kokonaisuuksinaan. Satsaamis- ja sitoutumismallien regressiotarkastelut soivat mahdollisuuden katsastaa *yhtäaikaisesti* liikunta- ja penkkiurheilupalvelujen sekä liikuntahyödykkeiden kulutusta kulttuurisine merkityksineen liikuntasuhteen rakentajina.

7 LIIKUNTAPALVELUJEN KULUTUS LASTEN JA NUORTEN LIIKUNTASUHTEESSA

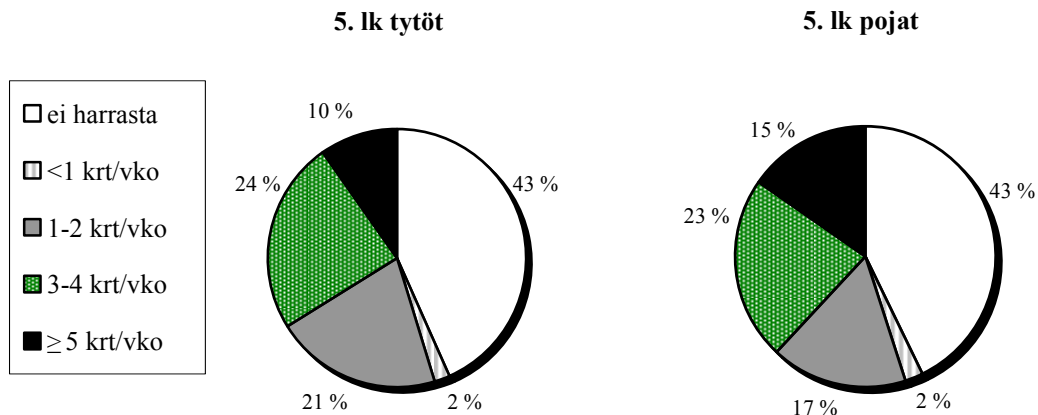
Seuraavissa luvuissa tarkastellaan turkulaisten viides- ja yhdeksäsluokkalaisten liikuntasuhteen eri osa-alueilla; omakohtainen liikunta (luku 7), penkkiurheilu (luku 8) ja liikuntahyödykkeet (luku 9), toteuttamaa kulutusta niin määrien kuin sisältöjenkin osalta, sekä etsitään kulutukselle perustelua kulttuuristen merkitysten kohtaamisesta. Kolmen osa-alueen *kulutusmäärien* vertaaminen aiempiin lapsia ja nuoria koskeviin kulutustietoihin antaa osviittaa siitä, mihin suuntaan kulutusikäyrät ovat kääntyneet reippaasti 2000-luvun puolelle tultaessa (tutkimuskyselyhän toteutettiin keväällä 2004). Kun eri osa-alueiden kulutustiheyksiä puolestaan verrataan keskenään, hahmottuu käsitys siitä, millä osa-alueella lasten ja nuorten liikuntasuhde satsaamisen kautta vahvimmin rakentuu. *Kulutussisältöjen* havainnointi suhteessa aiempiin kulutusmieltymyksiin paljastaa mahdollisia muutoksia lajipreferensseissä, olipa kyseessä omakohtainen liikkuminen, penkkiurheilu tai liikuntahyödykkekulutus. Kulutuksessa kohdattujen *kulttuuristen merkitysten* tärkeys vastaajalle kertoo liikuntaan sitoutumisesta; sitoutumisen vahvuudesta, perusteluista ja suunnasta tietyllä liikuntasuhteen osa-alueella. On selvää, että kyselylomakkeessa valmiina annettujen liikuntapainotteisten merkitysten ohella liikuntakulutusta ohjaavat myös yleisemmät kuluttamiseen kytkeytyvät merkitykset. Lisäksi on huomattava, että lasten ja nuorten liikkumiseen, penkkiurheilemiseen ja liikuntahyödykkeisiin mahdollisesti liittämiä ”omia” merkityksiä (harvinaisempiin tulkintakoodeihin perustuvia merkitystulkintoja) ei tässä tutkittu. Varmuutta ei ole siitäkään, kuinka paljon ja minkälaisia tiedostamattomia merkityksiä lasten ja nuorten sisäistämiin merkitysrakenteisiin kuuluu. Tästä huolimatta tutkimustulosten uskottiin uudella tavalla avartavan ja täydentävän liikuntakulutuksen ja laajemmin liikuntakäyttäytymisen ymmärtämystä.

7.1 Liikuntapalvelujen kulutusmäärät ja -sisällöt

Liikuntaseurat, koulut, liikuntayritykset, yhdistykset ja kunnat ovat tärkeimmät palvelujentarjoajat puhuttaessa perusopetusikäisten lasten ja nuorten omakohtaisesta liikkumisesta. Varsin usein tutkimuskiinnostuksen kohteeksi päässeiden liikuntaseurojen liikuntapalvelujen kulutuksesta saatavat tiedot ovat tässä luonteeltaan lähinnä päivittäisiä. Sen sijaan viides- ja yhdeksäsluokkalaisten suhtautuminen koulun liikuntakerhotoimintaan yllättää myönteisyydellään suhteessa samanaikaisiin kulutuksen pohjalukemiin. Toki viitteitä liikunnan suuresta suosiosta kerhotoiminnan muotona on saatu aiemminkin (Pennanen 2000, 77). Kerhoissa toteutetun liikunnan sisällöstä saavutetaan nyt 2000-luvun tietämys. Liikuntayritysten, yhdistysten ja kunnan liikuntapalvelujen; ohjatun liikunnan ja liikuntapaikkojen, kulutus paljastaa, minkä sisältöiseen lasten ja nuorten kysyntään ne erityisesti vastaavat. 11–12- ja 15–16-vuotiaiden erikoisliikuntapaikkojen kulutusta ei liene aiemmin kootusti tutkittu tai ainakaan julkisesti raportoitu Suomessa. Tarkasteltaessa eri liikuntapalvelujen yhtäaikaista kulutusta näkemykset liikuntakiinnostuksen kasautumisesta saavat tukea (esim. Heiniö 1986; Järvinen 1994; Koski & Latonen 1999; Laakso & Telama 1983).

7.1.1 Liikuntaseurassa harrastaminen suhteessa ikään, sukupuoleen ja perheen tuloluokkaan

Jo nopea vilkaisu kuvioon 5 riittää kertomaan aineiston viidesluokkalaisten tyttöjen ja poikien liikuntaseurassa harrastamisen olleen määrältään hyvin samansuuruista. Seuraliikunnan tiheydessä ei ollut tilastollisesti merkitseviä eroja tyttöjen ja poikien välillä viidennellä luokalla. 55 prosenttia viidesluokkalaisista ilmoitti käyvänsä säännöllisesti (vähintään kerran viikossa) seuraharjoituksissa, mikä ylitti hieman sekä Lämsän ja Mäenpään (2002, 6–9) raportoimat, että Kansallisessa lii-

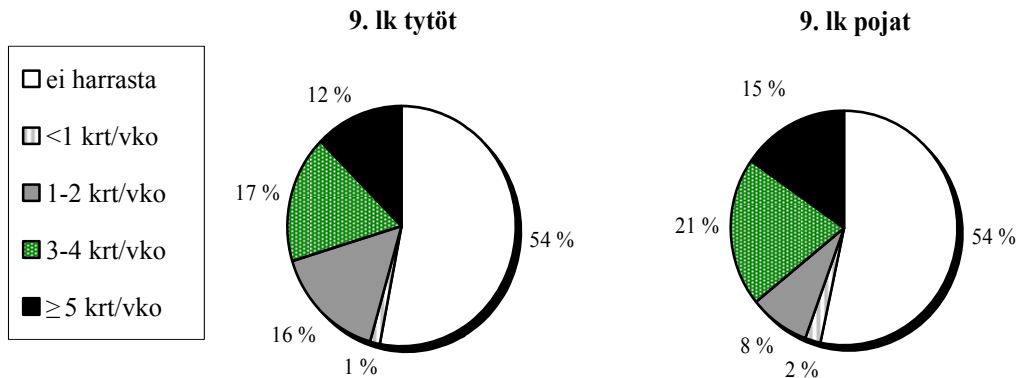
KUVIO 5. Viidesluokkalaisten turkulaistyttöjen ja -poikien harrastaminen liikuntaseuroissa

kuntatutkimuksessa 2005–2006 (2006, 22–23) esitetyt valtakunnalliset keskiarvo-osuudet (50–52 %). Erityisesti turkulaistyöt vaikuttivat valtakunnalliseen tasoon nähden aktiivisilta, sillä he ylisivät ikäistensä poikien harrastuslukemiin, minkä lisäksi Laps Suomen -aineiston 9–12-vuotiaiden tyttöjen vastaava lukema, 46 prosenttia, ylittyi selvästi (ks. Laakso ym. 2006b, 9; ks. myös Kansallinen liikuntatutkimus 2006, 30; Vuori ym. 2007, 13). Oletettavasti turkulaistyttöjen ja -poikien harrastusaktiivisuudessa näkyi Turun kaupungin poikkeuksellisen vahva tuki lasten ja nuorten seuratoiminnalle (ks. Puronaho ym. 1999, 36–37, 65–66). On hieman hämmäntävää, että Laps Suomen -aineisto kertoo kaikkein aktiivisimmin seuroissa liikkuvien lasten asuvan juuri Lounais- ja Itä-Suomessa (Laakso ym. 2006a, 9), kun taas Kansallinen liikuntatutkimus 2005–2006 (2006, 23) osoittaa heidän löytyvän pääkaupunkiseudulta ja Uudeltamaalta. Zacheuksen ym. (2003, 74) esittämä peräti 70 prosentin seurajäsenten osuus turkulaislasten keskuudessa vaikuttaa joka tapauksessa varsin korkealta. Toki on huomattava, että seurajäsenyys ei välttämättä tarkoita omakohtaista liikunnan harjoittamista (Heinilä & Koski 1991, 57–58; Koski 2000b, 43–44), mutta lasten osalla näin kuitenkin pääasiassa on. Tyypillisin turkulaisten viidesluokkalaisten toteuttama seuraharjoitustiheys oli kolmesta neljään kertaan viikossa. Näin toimi 40 prosenttia seurassa harrastaneista. Kolmannes seuraharrastajista harjoitteli kerran–pari viikossa ja viidennes viisi kertaa viikossa tai useammin.

Viidesluokkalaisten tyttöjen ja poikien liikuntaseuraharrastaminen erosi sisältöjen, siis harrastettujen lajien osalta. Tyttöjen eniten harjoittamat lajit olivat tanssi, voimistelu, jalkapallo, ratsastus ja yleisurheilu. Poikien suosikit olivat jalkapallo, jääkiekko, salibandy, itsepuolustuslajit ja mailapelit. Verrattuna koko maan kattavan Kansallisen liikuntatutkimuksen 2005–2006 tuloksiin, eroavaisuuksia tyttöjen suosimissa seuralajeissa ei juurikaan löydy – vain uinti vaikuttaa olevan valtakunnallisesti suosituimpaa. Sen sijaan turkulaispoikien runsaasti harrastamat itsepuolustuslajit ja mailapelit eivät yllä valtakunnallisen listan kärkisijoille. (Ks. Kansallinen liikuntatutkimus 2006, 29.)

Sukupuolesta riippumatta turkulaisten yhdeksäsluokkalaisten keskuudessa säännöllisesti liikuntaa seurassa harrastaneiden osuus oli 45 prosenttia, mikä jäi kymmenen prosenttiyksikköä alhaisemmaksi viidesluokkalaisiin nähden (vrt. kuvat 5 ja 6). Osuus nousi kuitenkin selvästi korkeammaksi kuin Kansallisen liikuntatutkimuksen 2005–2006 (2006, 22–23), Lämsän ja Mäenpään (2002, 6–9) sekä Nurmelan (1998, luku 3) esittämät 15–18-vuotiaiden kansalliset keskiarvot.

mat: reilut 30 prosenttia. Eroa saattaa ainakin osittain kuitenkin selittää se, että yhdeksäsluokkalaisten sijoittuvat mainitun ikähaarukan alkupäähän – iän karttuessa seuraharrastamisenhan tiedetään vähenevän (esim. Hämäläinen ym. 2000, 6; Kansallinen liikuntatutkimus 2006, 21–22; Laakso ym. 2006b, 9–10; Nurmela 1998, luku 3).

KUVIO 6. Yhdeksäsluokkalaisten turkulaistyttöjen ja -poikien harrastaminen liikuntaseuroissa

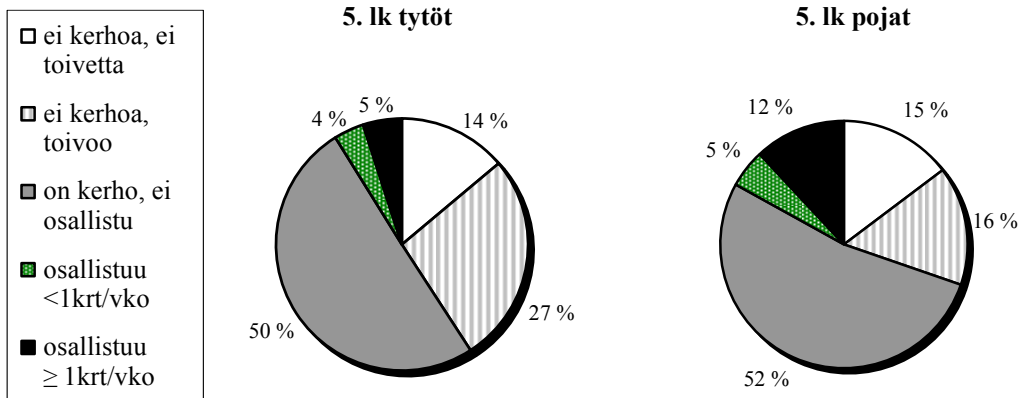
Keskimääräisten viikoittaisten harrastuskertojen tiheyden vertailu osoitti viidesluokkalaisten olleen yhdeksäsluokkalaista aktiivisempia seuraharrastamisessa ($Z = -2,042$; $p = .041$). Kuitenkin 15–16-vuotiaidenkin ryhmässä oli tyypillisintä harrastaa kolmesta neljään kertaa viikossa (41 % seuraliikkujista). Noin neljännes yhdeksäsluokkalaista seuraharrastajista harjoitteli kerran tai kaksi viikon aikana ja kolmannes vähintään viisi kertaa viikossa. Viisi kertaa viikossa tai useammin harjoitteluiden suhteellinen osuus kaikista seuraharrastajista oli siis korkeampi kuin 11–12-vuotiailla (ero reilut kymmenen prosenttiyksikköä), mikä kielii satsaamisen ja oletettavasti myös menestystavoitteiden kovenemisesta tietyn urheilijapotentiaalin osalla. Ilmiö on havaittu valtakunnallisestikin (Kansallinen liikuntatutkimus 2006, 30–31). Sukupuolella ei ollut tilastollisesti merkitsevää yhteyttä seuraharrastuskertojen tiheyteen yhdeksäsluokkalaistilallaan. Tämä oli poikkeavaa verrattuna koko maan kattaviin tutkimushavaintoihin, joiden mukaan pojat osallistuvat seuraliikuntaan yhä tyttöjä useammin kaikissa ikäluokissa (ks. Kansallinen liikuntatutkimus 2006, 30; Laakso ym. 2006b, 9; Vuori ym. 2007, 13).

Nuorempien koululaisten tapaan seuroissa harrastetun liikunnan sisältö erosi myös 15–16-vuotiaita tyttöjä ja poikia vertailtaessa. Yhdeksäsluokkalaisten tyttöjen suosikkilajit olivat tanssi, aerobic, voimistelu, jalkapallo ja itsepuolustuslajit. Poikien harrastetuimmiksi seuralajeiksi nousivat jääkiekko ja jalkapallo, mailapelit, uinti, salibandy ja koripallo. Turkulaistyttöjen suuri innostus itsepuolustuslajien harrastamiseen ja -poikien kiinnostus mailapelejä ja uintia kohtaan oli valtakunnallisesti poikkeavaa (vrt. Kansallinen liikuntatutkimus 2006, 29).

Tässäkin tutkimuksessa perheen tuloluokalla todettiin yhteys lasten ja nuorten liikunnan harrastamiseen seuroissa (ks. esim. Laakso ym. 2006a, 8; Rautava ym. 2003, 30; Telama & Laakso 1983, 63–64). Matalan tuloluokan perheisiin lukeutuneista oppilaista 41 prosenttia osallistui seuraharjoituksiin, kun vastaava lukema kohosi 52 prosenttiin keskitulolaisiin perheisiin lukeutuneiden ja 58 prosenttiin korkeatuloisiin perheisiin lukeutuneiden oppilaiden keskuudessa. Myös viikoittaisessa harrastamistiheydessä oli eroja eri tuloluokkiin kuuluneiden vastaajien välillä (ANOVA ja Kruskal–Wallis-testi $p < .000$). Sekä keski- että korkean tuloluokan seuraharrastajat kävivät harjoituksissa useammin matalan tuloluokan seuraharrastajiin nähden (molemmissa vertailuissa Tukey HSD $p \leq .001$). Samansuuntaisen havainnon ovat tehneet myös Rautava ym. (2003, 30).

7.1.2 Koulun liikuntakerhossa harrastaminen suhteessa ikään, sukupuoleen ja perheen tulo- luokkaan

Kahdella kolmasosalla aineiston viidesluokkalaisista vastaajista oli mahdollisuus osallistua koulun liikuntakerhoon (kuvio 7). Lukema vastasi vuonna 1998 toteutetussa Koululaisten liikunnallisuus eli KOULI-tutkimuksessa todettua valtakunnallista keskiarvoa (Laakso ym. 2006b, 8). Tarjottuun osallistumismahdollisuuteen tarttui kuitenkin 11–12-vuotiaista turkulaistyttöistä vain noin joka seitsemäs ja turkulaispojista joka neljäs, kun koko maassa näin toimi keskimäärin peräti joka toinen alastelainen 1990-luvun lopulla (ks. Laakso ym. 2006b, 8). Lisäksi siitä niukasta viidesluokkalaisten joukosta, joka Turussa harrasti koulun liikuntakerhossa, yli 40 prosentilla tytöistä ja noin 30 prosentilla pojista osallistuminen jäi epäsäännölliseksi, siis harvemmin kuin kerran viikossa toteutuneeksi.

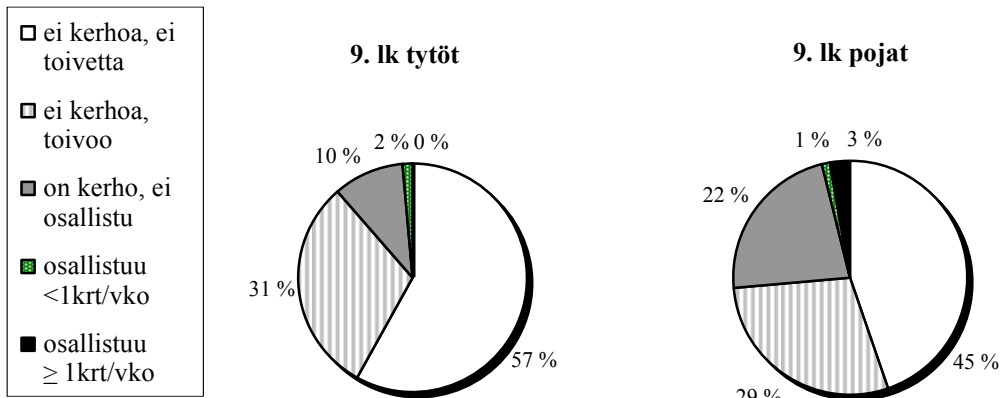

KUVIO 7. Viidesluokkalaisten turkulaistyttöjen ja -poikien suhde koulun liikuntakerhoon

Se, että 11–12-vuotiaat turkulaispojat osoittautuivat aktiivisemmiksi liikuntakerhoharrastajiksi kuin ikäisensä tytöt ($Z = -2,533$; $p = .011$) ei ollut yllätys, vaan vastasi valtakunnallista tilannetta liikuntakerhoharrastajien sukupuolijakauman suhteen (ks. Laakso ym. 2006b, 8). Tehtäessä tulevaisuuden suunnitelmia ja ratkaisuja lasten liikunta-aktiivisuuden lisäämistä koskien on tärkeää huomata, että siitä kolmanneksesta turkulaisista viidennen luokan oppilaista, joiden kouluissa ei järjestetty liikuntakerhoa, useampi kuin joka toinen toivoi, että kerhoon osallistumismahdollisuus olisi olemassa. Toivojien osuus oli suurempi tyttöjen (66 %) kuin poikien (52 %) keskuudessa.

Turun kouluissa viidesluokkalaisten liikuntakerhoissa harjoitettiin eniten palloilua: pesäpalloa, salibandyä, jalkapalloa ja koripalloa.

Yhdeksäsluokkalaista turkulaisoppilaista vain noin 20 prosentilla oli koulussaan liikuntakerho (kuvio 8). Määrä jäi kolmannekseen KOULI-tutkimuksessa raportoidusta valtakunnallisesta peruskoulujen liikuntakerhotiheydestä (ks. Laakso ym. 2006b, 8). Ilmeisesti Turussa vähäiset kerhot on suunnattu pojille, sillä 15–16-vuotiaista pojista joka neljäs, mutta samanikäisistä tytöistä vain noin joka kymmenes ilmoitti liikuntakerhomahdollisuuden olevan olemassa. Mahdollisuuden saaneista yhdeksäsluokkalaista vain 16 prosenttia harrasti liikuntakerhossa ja ainoastaan seitsemän prosenttia (viisi oppilasta) säännöllisesti vähintään kerran viikossa. He kaikki olivat poikia. 15–16-vuotiaiden turkulaisten liikuntakerhoon kokonaisosallistumisprosentti (3 %) jäi kerhokattavuuden tapaan kolmasosaan valtakunnallisesta tasosta (ks. Laakso ym. 2006b, 8).

KUVIO 8. Yhdeksäsluokkalaisten turkulaistyttöjen ja -poikien suhde koulun liikuntakerhoon

Merkillepantavaa on jälleen, että niistä turkulaisista yhdeksäsluokkalaista, joiden kouluissa ei järjestetty liikuntakerhoa, lähes 40 prosenttia toivoi kerhon olemassaoloa. Toivojissa oli tilastollisesti yhtä paljon tyttöjä ja poikia.

Tyypillisimmät yhdeksäsluokkalaisten kerholajit Turussa olivat salibandy, jalkapallo, koripallo ja pesäpallo, siis samat palloilulajit kuin viidesluokkalaissillakin.

Kuvioiden 7 ja 8 silmämääräiseen vertailuun perustuva oletus viidesluokkalaisten aktiivisemmasta osallistumisesta koulun liikuntakerhotoimintaan yhdeksäsluokkalaisiin nähden osoittautui myös tilastollisesti paikkansa pitäväksi ($Z = -5,352$; $p < .000$). On muistettava kuitenkin, että aktiivisuuden mittarina käytettiin tässä osallistumisfrekvenssiä, eikä huomioitu liikkumisen kestoa tai intensiteettiä kerhossa.

Kummassakaan ikäryhmässä vastaajien perheiden tuloluokalla ei ollut yhteyttä koulun liikuntakerhopalvelujen kuluttamiseen.

Lopuksi on todettava, ettei viime vuosien vilkas debatti koululaisten yksinäisistä iltapäivistä tunnu näkyvän Turussa ainakaan koulujen liikuntakerhotoiminnan määrällisenä tai sisällöllisenä elpymisenä.

7.1.3 Liikuntayritysten, yhdistysten ja kunnan tarjoamien liikuntapalvelujen kuluttaminen

Liikuntayritykset, muut yhdistykset kuin liikuntaseurat ja kunnat tarjoavat liikuntapalveluina liikuntatiloja ja -paikkoja harrastajien omatoimiseen käyttöön sekä ohjausta liikunnan harjoittamiseen. Liikuntayritysten tarjoamina nämä palvelut ovat lähes poikkeuksetta maksullisia, mutta yhdistykset ja kunnat saattavat jättää käyttö- ja ohjausmaksuja perimättäkin (ks. Puronaho 2006, 79–80). Tutkimisen kannalta tämä liikuntapalvelujen kenttä oli varsin monitahoinen koostuen neljästä palvelumuodosta: 1) liikuntatila tai -paikka omatoimiseen käyttöön maksutta, 2) liikuntatila tai -paikka omatoimiseen käyttöön käyttömaksua vastaan, 3) ohjattua liikuntaa maksutta tai 4) ohjattua liikuntaa osallistumismaksua vastaan. Kun otettiin huomioon etenkin nuorempien vastaajien ikä ja kognitiiviset valmiudet, päädyttiin laatimaan kaksi eri mittaria näiden liikuntapalvelujen kulutuksen kartoittamiseen. Toisella mittarilla tutkittiin yleensä maksullisten erikoisliikuntapaikkojen käyttöfrekvenssejä ja toisella omatoimisesti tapahtuneen liikkumisen määriä ja sisältöjä. Erikoisliikuntapaikkojen osalta mittari ei siis tuo esille, harjoitettiinkö niissä liikuntaa ohjatusti vai omatoimisesti, eikä omatoimiliikunnan osalta jouduttiinko siitä maksamaan vai ei. Ratkaisuun löytyy kaksi perustelua. Ensinnäkin lasten ja nuorten ohjatun liikunnan kulutus kohdistuu valtaosin

liikuntaseurojen tarjoamiin palveluihin – huomattavasti vähemmän liikuntayritysten, yhdistysten ja kunnan palveluihin. Ohjatussa liikunnassa kohdatuista kulttuurisista merkityksistä katsottiin saatavan (riittävän) hyvä käsitys keskittymällä vain seura- ja liikuntakerhopalveluihin (ks. luku 7.2.3). Toiseksi, omatoimisesti harjoitetun liikunnan sisällöstä on melko helposti pääteltävissä, onko kyseessä kunnan ilmaisten perusliikuntapaikkojen hyödyntäminen (ks. Suomi 2000, 111), vai vaadi- taanko harrastamiseen normaalisti maksullisia erikoissuorituspaikkoja.

7.1.3.1 Erikoisliikuntapaikoissa harrastaminen suhteessa ikään, sukupuoleen ja perheen tulo- luokkaan

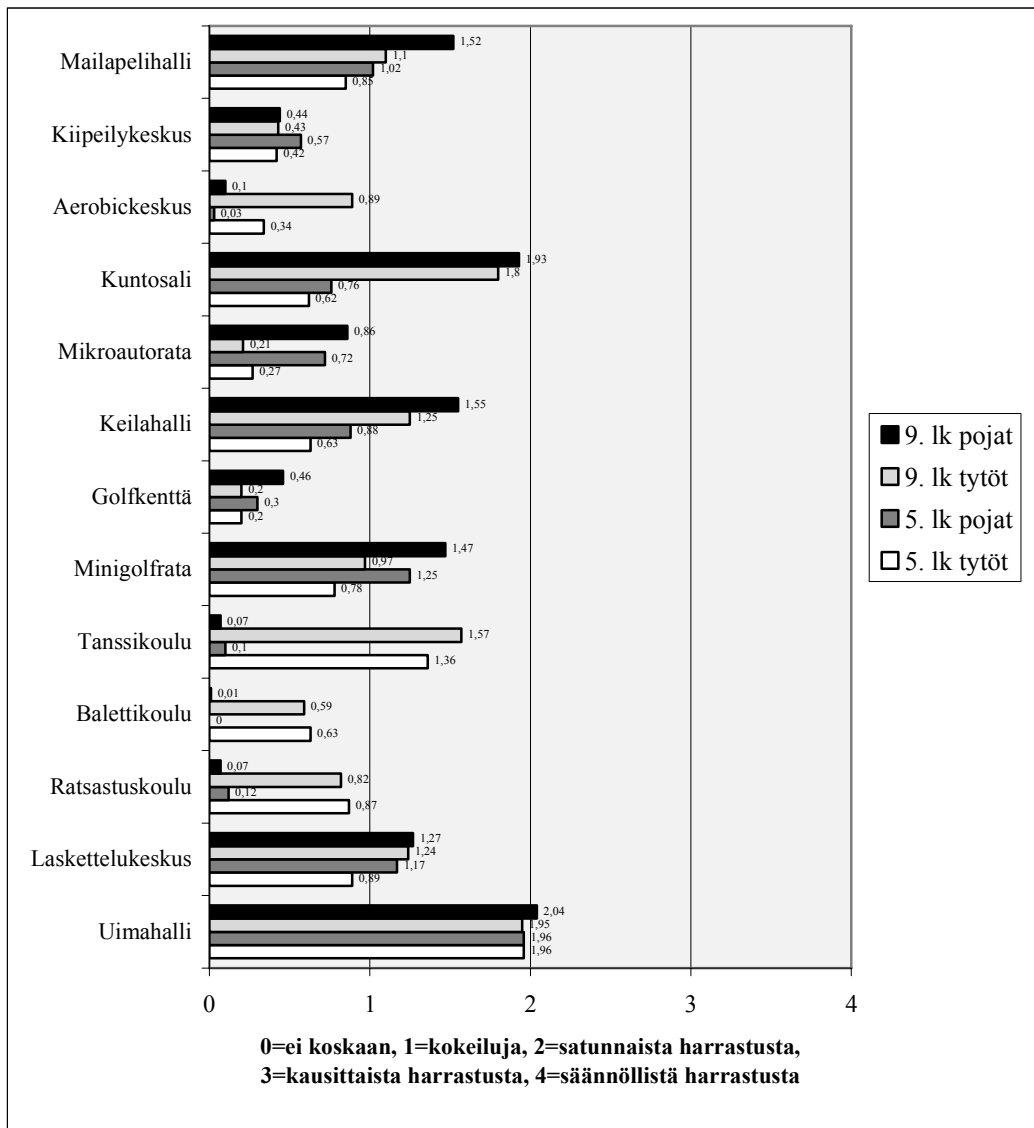
Kyselylomakkeessa tiedusteltiin 13 eri (maksullisen) erikoisliikuntapaikan kulutustiheyksiä: uimahallin/uimalan, laskettelukeskuksen, ratsastuskoulun, balettikoulun, tanssikoulun, minigolfradan, golfkentän, keilahallin, mikroautoradan (karting), kuntosalin, aerobicikeskuksen, kiipeilykeskuksen ja mailapelihallin. Vastaukset paljastivat yhdeksäsluokkalaisten harrastaneen näissä liikuntapaikoissa kokonaisuudessaan viidesluokkalaisia enemmän, mikä oli samansuuntainen tulos kuin Zacheuksen ym. (2003, 73–74) esittämä havainto liikuntayritysten yltämisestä peräti toiseksi tärkeimmäksi nuorten ja nuorten aikuisten liikunnan organisoijaksi. Kuitenkin yhdeksäsluokkalaistenkin harrastaminen erikoisliikuntapaikoilla oli jäänyt keskimäärin vain parin kerran kokeiluksi tai korkeintaan satunnaiseksi, kuten kuvio 9 osoittaa.

Yksittäisistä erikoisliikuntapaikoista 15–16-vuotiaat olivat kuluttaneet nuorempiaan useammin kuntosalin ($Z = -13,263$; $p < .000$), keilahallin ($Z = -10,281$; $p < .000$), aerobicikeskuksen ($Z = -5,472$; $p < .000$), mailapelihallin ($Z = -3,784$; $p < .000$), minigolfradan ($Z = -2,833$; $p = .005$) ja laskettelukeskuksen ($Z = -2,569$; $p = .010$) tiloja ja palveluja. Suosituimmiksi yhdeksäsluokkalaisten käyttämiksi erikoisliikuntapaikoiksi osoittautuivat uimahalli ja kuntosali. Kuntosalien suosiossa onkin havaittu maanlaajuisesti nousua nuorten keskuudessa (Kansallinen liikuntatutkimus 2006, 47). Keilahalli, mailapelihalli, laskettelukeskus ja minigolfrata sijoittuivat 15–16-vuotiaiden suosikkilistalla seuraaviksi. Viidesluokkalaisetkin olivat hyödyntäneet uimahallipalveluja ylivoimaisesti useimmin. Uimisen jälkeen seuraavaksi harrastetuimmat minigolf, laskettelu ja mailapelit olivat niin ikään samoja harrasteita kuin yhdeksäsluokkalaisilla. Noin kolme prosenttia viidesluokkalaisista ($n = 11$) ja yksi prosentti yhdeksäsluokkalaisista ($n = 3$) ilmoitti erikoisliikuntapaikkojen kulutukseksi nolla.

Mitä tulee sukupuolieroihin erikoisliikuntapaikkojen kulutuksessa, niin kulutuksen määrässä kokonaisuutena ei ollut eroa samanikäisten turkulaistyttyjen ja -poikien välillä. Tämä oli mielenkiintoinen havainto, sillä koko Suomi huomioiden tytöt kuluttavat kunnallisia ja yritysten tarjoamia liikuntapalveluja poikia enemmän (Kansallinen liikuntatutkimus 2006, 21).

Liikuntapaikkakohtaisessa vertailussa jo ennalta aavistettavissa oli tyttöjen suurempi kulutus tanssi-, baletti- ja ratsastuskoulun sekä aerobicikeskuksen palvelujen osalla (ks. Kansallinen liikuntatutkimus 2006, 12, 47). Pojat olivat puolestaan harrastaneet tyttöjä useammin laskettelu- ja kiipeilykeskuksessa, mikroauto- ja minigolfradalla sekä keilahallissa.

Oppilaan perheen tuloluokan havaittiin liikuntaan sosiaaliturmisteorioiden mukaisesti olleen yhteydessä erikoisliikuntapaikkojen kokonaiskulutukseen (ANOVA ja Kruskal–Wallis-testi $p < .000$). Tukey HSD -monivertailutestissä ilmeni ero niin matalan ja keskituloluokan ($p = .001$), matalan ja korkean tuloluokan ($p < .000$) kuin keski- ja korkean tuloluokan ($p = .005$) välillä siten, että tuloluokan kohentuessa oppilaiden harrastaminen erikoisliikuntapaikoissa lisääntyi. Myös Suomi (2000, 187) on tehnyt samansuuntaisia havaintoja vuosiansioiden vaikutuksesta liikuntapaikkojen käyttöaktiivisuuteen. Nimenomaan maksua vaativien, rakennettujen ja kuljetusta edellyttävien liikuntapaikkojen on todettu aiheuttavan eniten eriarvoisuutta lasten ja nuorten harrastamismahdollisuuksissa (Laakso ym. 2006a, 11). Paitsi taloudellisella, myös kulttuurisella pääomalla eli taitojen, tietojen, käytäntöjen ja makujen arsenaalilla, tulee muistaa voivan olla vaikutusta asiaan (esim. Bourdieu 1984, 211–225; Mattila 2006, 45; Taks ym. 1995, 4, 9–10).

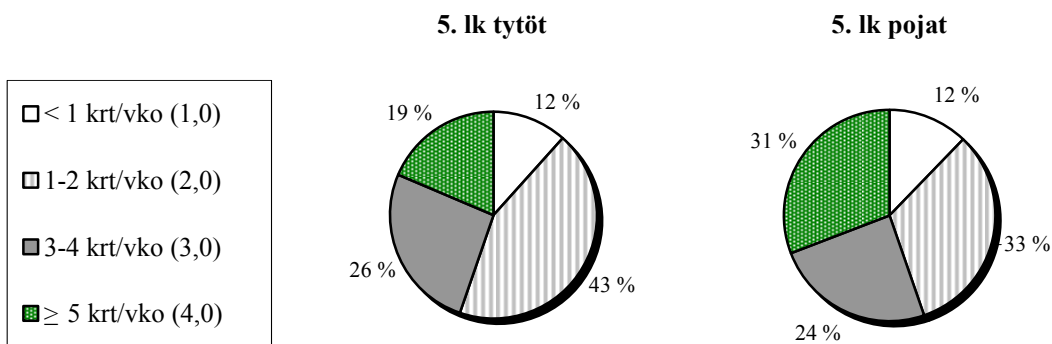
KUVIO 9. Viides- ja yhdeksäsluokkalaisten turkulaistyttöjen ja -poikien harrastaminen erikoisliikuntapaikoissa

7.1.3.2 Omatoiminen harrastaminen suhteessa ikään, sukupuoleen ja perheen tuloluokkaan

Toinen mittari liikuntayritysten, yhdistysten ja kunnan liikuntapalvelujen kulutusmäärien ja -sisältöjen selvittämiseksi kohdistui lasten ja nuorten liikunnan omatoimiseen harjoittamiseen. Omatoiminen liikkuminenhan voi tapahtua rakennetuilla ulko- tai sisäliikuntapaikoilla, käyttämällä kunnan ja/tai yhdistysten ylläpitämiä perusliikuntapaikkoja, liikkumalla luonnonympäristössä, puistossa tai lähiliikumalla vaikkapa kotipihalla tai omassa huoneessa (ks. Kansallinen liikuntatutkimus 2006, 46; Paronen 2005, 7; Vuolle 1994, 290). Myös kaupunkiympäristöä ja muita liikkunnalle standardoimattomia tiloja hyödynnetään liikkumisessa yhä enemmän (Harinen ym. 2006, 15, 21–22). Koska edellä havaittiin erikoisliikuntapaikkojen kulutuksen olleen varsin vaatimatonta aineiston yhdeksäs- ja varsinkin viidesluokkalaisilla, oletuksena oli, että perusliikuntamuodot olisivat pääosassa omatoimisessa liikkumisessa. Tähän viitteitä antoi myös Nuoren Suomen (2000)

Missä lapsi liikkuu -tutkimus, jossa suurimman osan alakouluikäisten lasten liikuntakerroista havaittiin tapahtuneen kotipihoilla ja -kaduilla sekä koulunpihoilla. Samoin Kansallisessa liikuntatutkimuksessa 2005–2006 (2006, 10, 48) tulee todetuksi perusliikuntamuotojen suosio seuratoiminnan ulkopuolisessa harrastamisessa.

Liikunnan omatoimisen harrastamisen keskiarvoiksi osoittautui viidennen luokan tytöillä kahdesta kolmeen kertaa viikossa ($M = 2,51$ krt/vko) samanikäisten poikien harrastustiheyden lähestyttyä kolmea neljää kertaa viikossa ($M = 2,74$ krt/vko). 11–12-vuotiaat turkulaispojat olivatkin -tyttöjä aktiivisempia omatoimiliikkuja, kun mittarina siis käytettiin liikkumisen frekvenssiä ($t = -2,347$; $df = 422,790$; $p = .019$). Tämä oli valtakunnallisesti poikkeavaa, sillä näinä päivinä suomalaistyöt ja -pojat liikkuvat ilman ohjausta keskimäärin yhtä paljon (ks. Berg 2005, 162; Laakso ym. 2006b, 10; Suuri kansallinen liikuntatutkimus 2002, 20). Turussa eron sukupuolten välille muodosti se noin 10 prosentin joukko, joka tyttöjen ryhmässä sijoittui kerran tai kaksi viikossa omatoimiliikuntaa harrastaneisiin, mutta poikien ryhmässä vähintään viidesti viikossa harrastaneisiin. Omatoimisesti viisi kertaa viikossa tai useammin liikkui pojista lähes joka kolmas, mutta tytöistä vain joka viides (ks. kuvio 10).

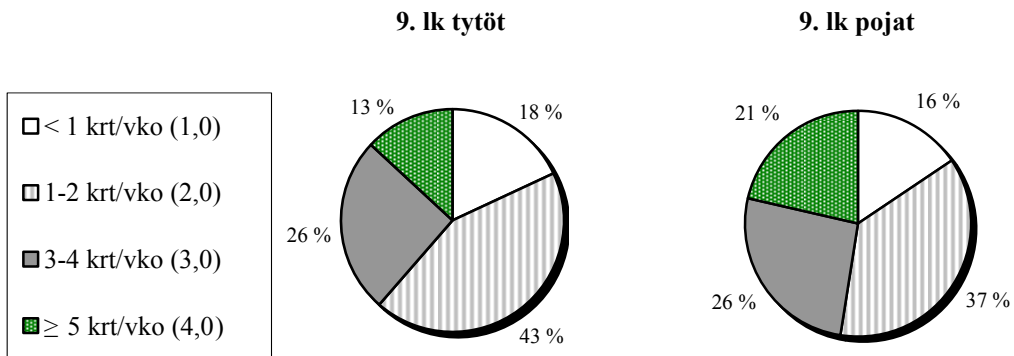
KUVIO 10. Viidesluokkalaisten turkulaistyttöjen ja -poikien omatoiminen liikunnan harrastaminen

Jatkettaessa kuvion 10 tarkastelua havaitaan, että noin joka kymmenes turkulainen viidesluokkalaisten sukupuolesta riippumatta ei saanut itseään liikkeelle omatoimisesti edes yhtä kertaa viikossa. Lukema jäi kuitenkin varsin matalaksi verrattuna vuosina 2001–2003 toteutetun valtakunnallisen Suomalaisten lasten liikunta-aktiivisuuden perusselvityksen (Laps Suomen -projekti) vastaavaan tulokseen, jonka mukaan 9–12-vuotiaista peräti 28 prosenttia harrastaa omatoimiliikuntaa harvemmin kuin kerran viikossa (ks. Laakso ym. 2006b, 10).

Viidesluokkalaisten turkulaistyttöjen suosituimmat omatoimilajit olivat ennako-oletusten mukaisesti perusliikuntamuodot lenkkeily, pyöräily ja uinti, sekä jalkapallo. Viidesluokkalaisten poikien ilman ohjausta eniten harrastamat lajit olivat puolestaan jalkapallo, lenkkeily, pyöräily, jääpelit ja salibandy/sähly. Samat lajit näyttäytyivät kärjessä Kansallisen liikuntatutkimuksen 2005–2006 (2006, 10–11, 48) omatoimilajiluettelossa, mutta siinä melko korkealle noussut hiihto puuttui kokonaan turkulaisoppilaiden listalta. Nupposen ja Telaman (1998, 52–53) kokoamalta hieman vanhemmalta omatoimilajien suosikkilistalta oli puolestaan pesäpallo pudonnut pois turkulaislasten preferensseissä. Hiihto ja pesäpallo (myös kävely) ovatkin osoittautuneet lajeiksi, joiden suosio kasvaa selvästi siirryttäessä pääkaupunkiseudun ja Uudenmaan ulkopuolelle (Kansallinen liikuntatutkimus 2006, 13) – Turku voidaan tässä suhteessa tämän tutkimuksen perusteella lukea

näiden alueiden kanssa samaan ”kastiin”. Useimmat joukkuelajit turkulaispoikien suosikkiluettelossa viittaavat Kansallisten liikuntatutkimusten 2001–2002 (2002, 20) ja 2005–2006 (2006, 21) tulosten tapaan siihen, että pojat liikkuvat omatoimisesti enemmän kaveriporukoissa ja tytöt puolestaan yksikseen (ks. myös Berg 2005, 150–151). Aivan viime vuosina poikienkin keskuudessa yksin liikkuminen näyttää hieman lisääntyneen ja kavereiden kanssa liikkuminen puolestaan vähentyneen (Kansallinen liikuntatutkimus 2006, 20–21).

Yhdeksäsluokkalaisten ryhmässä harrastustiheyttä ilmentäneiden keskiarvojen vertailu johti tulokseen, ettei turkulaistyttöjen ($M = 2,34$ krt/vko) ja -poikien ($M = 2,53$ krt/vko) välillä ollut tilastollisesti merkitsevää eroa liikunnan omatoimisen harrastamisen määrässä. Sen sijaan verrattuna viidesluokkalaisten ryhmään, yhdeksäsluokkalaisten keskimäärin pari kolme kertaa viikossa toteuttama omatoimiliikunta oli vähäisempää ($t = 2,934$; $df = 795$; $p = .003$). Siinä missä joka kymmenes Turun viidesluokkalainen oli passiivinen omatoimiliikunnan suhteen, oli määrä kasvanut joka kuudenteen yhdeksäsluokkalaisten ryhmässä (ks. kuvio 11). Omatoimisesti liikkumattomien 15–16-vuotiaiden osuus (17 %) jäi kuitenkin valtakunnallista keskiarvoa hieman matalammaksi, sillä Hämäläisen ym. (2000, 6) kartoituksessa 12–18-vuotiaista lapsista ja nuorista 21 prosenttia ilmoitti harrastavansa omatoimiliikuntaa harvemmin kuin kerran viikossa (huomaa ikähaarukoiden erilaisuus). Toisen ääripään edustajia, eli omatoimisesti viisi kertaa viikossa tai useammin liikkuneita, oli tämän aineiston yhdeksäsluokkalaisista pojista noin joka viides ja tytöistä noin joka kahdeksas. Viidesluokkalaisiin nähden heitä oli pojissa kymmenen ja tytöissä kuusi prosenttiyksikköä vähemmän. Omatoimiliikunnan väheneminen siirryttäessä lapsuudesta nuoruuteen on todettu useissa muissakin tutkimuksissa (esim. Laakso ym. 2006a, 6; Yang 1997, 83).

KUVIO 11. Yhdeksäsluokkalaisten turkulaistyttöjen ja -poikien omatoiminen liikunnan harrastaminen

Turun yhdeksänsien luokkien tyttöjen suosimat omatoimilajit olivat lenkkeily, pyöräily, uinti ja kuntosaliharjoittelu, joista viimeksi mainittu muodosti ainoan eron viidesluokkalaisten tyttöjen vastaavaan listaan nähden. Yhdeksäsluokkalaisten pojat harrastivat ilman ohjausta useimmin lenkkeilyä ja jalkapalloa, kuten viidesluokkalaistenkin, mutta nuoremmista pojista poiketen myös kuntosalilla käyntiä ja mailapelejä. Innokkaasti harjoitetut lenkkeily ja kuntosalityöskentely on todettu valtakunnallisestikin suosiotaan kasvattaneiksi lajeiksi (Kansallinen liikuntatutkimus 2006, 10). 15–16-vuotiaiden yleisimmin harrastamat omatoimilajit tukivat tässä tutkimuksessa edellä ilmenneitä ja Zacheuksen ym. (2003, 73–74) raportoimia tuloksia siinä, että perusliikuntamuotojen ohella niissä näkyi erikoisliikuntapaikkojenkin kulutus. Kuntosali- ja mailapeliharjoittelu vaativat sellaiset suorituspaikat, jotka eivät (yleensä) lukeudu maksuttomiin perusliikuntapaikkoihin.

Mitä tuli vastaajien perheiden tuloluokkiin suhteessa omatoimiseen liikunnan harjoittamiseen, havaittiin korkean tulostaustan omanneista 93 prosentin, keskitulostaustan omanneista 84 prosentin ja matalan tulostaustan omanneista 82 prosentin liikkuneen säännöllisesti vähintään kerran viikossa ilman ohjausta. Myös viikoittaisessa harrastusfrekvenssissä löytyi ero korkeaan ja matalaan tuloluokkaan lukeutuneiden vastaajien välillä siten, että korkeaan tuloluokkaan kuuluneet liikkuivat omatoimisesti matalaan tuloluokkaan kuuluneita useammin (Tukey HSD $p = .033$).

7.1.4 Eri liikuntapalvelujen päällekkäiskulutus

Haluttaessa selvittää eri liikuntapalvelujen yhtäaikaista kuluttamista, vastaajat ristiintaulukoitiin kolmen muuttujan eli omatoimi-, seura- ja kerholiikunnan kulutuksen suhteen taulukkoon 4. On huomattava, että epäsäännöllisesti, toisin sanoen harvemmin kuin kerran viikossa liikkuneet, luokiteltiin omatoimi- ja seuraliikunnan osalla samaan ryhmään passiivisten kanssa. Sen sijaan koulun liikuntakerhopalvelujen vähäisen kulutuksen vuoksi kerhoharrastajiksi laskettiin myös epäsäännöllisesti kerhossa käyneet.

TAULUKKO 4. Omatoimi-, liikuntaseura- ja kerholiikunnan päällekkäiskulutus (taulukkoa luetaan vasemmalta oikealle)

LIIKUNTAA OMATOIMISESTI	LIIKUNTAA LIIKUNTASEURASSA	LIIKUNTAA LIIKUNTAKERHOSSA			
		ei n	%	kyllä n	%
harvemmin kuin 1 krt/vko	harvemmin kuin 1 krt/vko tai ei lainkaan	57	7,4	4	0,5
	säännöllisesti väh. 1 krt/vko	41	5,3	4	0,5
säännöllisesti väh. 1 krt/vko	harvemmin kuin 1 krt/vko tai ei lainkaan	299	38,6	16	2,1
	säännöllisesti väh. 1 krt/vko	312	40,3	41	5,3

N = 774

Kolmisuuntainen ristiintaulukointi mahdollisti monenlaisten havaintojen tekemisen eri liikuntapalvelujen päällekkäiskulutuksesta. Säännöllisten omatoimiliikkujien suuri ryhmä ($n = 668$; 86 %) jakautui kahtia niin, että noin puolet (53 %) heistä harrasti myös liikuntaseurassa vähintään kerran viikossa. Hieman harvempi kuin joka kymmenes omatoimiliikkuja kävi myös koulun liikuntakerhossa. Niistä, jotka eivät harjoittaneet omatoimiliikuntaa säännöllisesti ($n = 106$; 14 %), 46 prosenttia osallistui kuitenkin organisoituun liikuntaan joko seurassa ja/tai koulun kerhossa. Sellaisia oppilaita, jotka eivät liikkuneet omatoimisesti eivätkä ohjatusti seurassa tai kerhossa, löytyi 57 kappaletta (7 %). Heitä voitiin kutsua vapaa-ajan liikkumisen suhteen passiivisiksi. Passiivisten osuus tässä aineistossa oli samaa luokkaa kuin Kansallisissa liikuntatutkimuksissa (2002, 6; 2006, 7) raportoidut passiivisten osuudet kaikista 3–18-vuotiaista suomalaisista (8–9 %).

Liikuntaseuran harjoituksiin säännöllisesti osallistuneista 398 oppilaasta (51 % vastaajista) kolme neljästä liikkui myös omatoimisesti vähintään kerran viikossa ja joka kymmenes osallistui koulun liikuntakerhoon. Viikoittaisten seuraharjoitusten tihentyminen ei vähentänyt omatoimi- tai kerhoharrastuneisuutta. Organisoidun ja organisoimattoman liikunnan harrastamisen yhteenlinkittyminen on havaittu aiemminkin (esim. Laakso & Telama 1983, 66).

Koulun liikuntakerhotoiminnassa oli mukana 65 oppilasta (8 % vastaajista) ja heistä 88 prosenttia harrasti säännöllisesti myös omatoimiliikuntaa ja 70 prosenttia liikuntaseurassa. Neljälle vastaajalle kerhossa liikkuminen oli kuitenkin todennäköisesti ainoa vapaa-ajan liikuntasuorite,

sillä he eivät sen lisäksi liikkuneet omatoimisesti eivätkä liikuntaseurassa. Selvittämättömiksi liikuntamahdollisuuksiksi toki jäivät ohjatut erikoisliikuntapaikkapalvelut, mutta niiden kulutuksen muistetaan olleen tämänikäisillä useimmiten vain satunnaista.

Taulukko 4 osoittaa vastaajista noin viiden prosentin toteuttaneen aktiivisesti kaikkia kolmea liikuntamuotoa: seura-, kerho- ja omatoimiliikuntaa. Kun liikuntakerho-osallistuminen pudotettiin tarkastelusta pois, nousi aktiivien määrä jo 40 prosenttiin (siis säännöllisesti sekä omatoimi- että seuraliikuntaa). Tulos puoltaa selkeästi käsitystä liikuntakiinnostuksen ja edelleen liikuntakulutuksen kasautuvasta luonteesta (ks. Heinilä 1986, 20–21, 23; Järvinen 1994, 127; Koski & Latonen 1999, 25–29).

Kasautumisenäkemyksille saatiin vahvistusta myös sellaisista kaksisuuntaisista ristiintaulukoinneista, jotka osoittivat säännöllisten seura- ja omatoimiliikkujien kuluttaneen enemmän liikuntayritysten, yhdistysten ja kuntien erikoisliikuntapaikkapalveluja verrattuna niihin vastaajiin, jotka korkeintaan epäsäännöllisesti harjoittivat liikuntaa seurassa tai omatoimisesti. Seuraharrastajista 36 prosenttia ja omatoimisesti vähintään kerran viikossa liikkuneista 30 prosenttia hyödynsi vähintään silloin tällöin myös erikoisliikuntapaikkoja, kun vastaavat lukemat jäivät 19 prosenttiin seuraharjoituksiin osallistumattomien ja kymmeneen prosenttiin epäsäännöllisesti tai ei lainkaan omatoimiliikuntaa harjoittaneiden keskuudessa.

7.2 Liikkumisessa kohdatut kulttuuriset merkitykset

Edellisten tutkimustuloksia esitelleiden lukujen lähinnä päivittävän ja valtakunnalliseen ”keskitasoon” vertailevan luonteen jälkeen siirrytään vahvemmin uudenlaisen tutkimustiedon tuottamisen puolelle. Lasten ja nuorten liikuntakulutusta haluttiin nimittäin ymmärtää perinteisiä motiivitarkasteluja laajemmin kulttuuristen merkitysten kautta. Merkitysten kohtaaminen ja/tai ”omien” merkitysten liittäminen asioihinhan ei johda yhtä suoraviivaisesti toimintaan kuin motiivien ja motivaation syntyminen. Merkitykset vaikuttavat motiivien ja motiiveja synnyttävien tarpeiden ”taustalla” siten, että kun läpikäytyjä kokemuksia reflektoidaan, niihin kytketään kulttuurisia merkityksiä, jotka saattavat sitten toimia pontimina sekä tarpeiden että motiivien synnylle. Välttämättä tai aina merkitykset eivät synnytä mitään tarpeita tai motiiveja.

Liikuntapalvelujen kulutuksessa kohdattuja kulttuurisia merkityksiä kartoitettiin tässä kahdesta näkökulmasta käsin. Ensinnä tutkittiin turkulaislasten ja -nuorten merkitysten kohtaamista liikkuamiseen välittömästi liittyen: minkälaisia ja kuinka tärkeitä merkityksiä he kohtasivat liikkumisessa itsessään. Nämä tarkastelut kertovat, mitä liikkumisessa pidetään tänä päivänä houkuttelevana ja tärkeänä. Toiseksi katsastettiin liikkumisen merkityksiä silloin, kun/jos se nähtiin välineeksi saavuttaa joitain muita päämääriä, asioita tai ominaisuuksia. Saadut tulokset kertovat siis, onko liikunnan harrastamisesta lasten ja nuorten mielestä hyötyä tai haittaa ja kuinka paljon tiettyjen välillisten tavoitteiden toteuttamisessa. (Ks. Puronaho 2006, 17, 39.)

On huomattava, että vastaajien iän ja merkitys-käsitteen vaikeuden takia kulttuuriset merkitykset annettiin kyselylomakkeessa valmiina merkityspotentiaalipatteristoina siten, että oppilaiden tehtäväksi jäi kertoa, kuinka tärkeäksi he kunkin mainitun merkityksen tai välinemerkituksen liikkueessaan kokivat. On siis mahdollista, että patteristoista puuttui jokin usean vastaajan tärkeänä kohtaama tai yksittäisen oppilaan liikkumiseen kytkemä ”oma” (harvinaiseen koodiin perustuva) merkitys/välinemerkitys. Kuitenkin, kuten tutkimuksen tietoteoreettisia lähtökohtia esitelleessä luvussa todettiin, intersubjektiiivinen todellisuuden luokittelu- ja jäsennostapa sekä käsitejärjestelmä on yhteiskunnassamme perin kattavasti omaksuttu, jolloin merkitystulkintojen varianssi yksilöiden välillä jää melko vähäiseksi (Malmelin 2003, 171; ks. myös Ilmonen 1993, 123). Tämä, oma opettaja- ja ohjauskokemus niin ala- kuin yläkoululaisten parissa, laaja-alainen perehtyminen kulttuurisia merkityksiä käsitelleeseen kirjallisuuteen, huolellinen ja kriittinen kysymyslomakkeen rakentaminen sekä onnistuneet esitutkimukset rohkaisivat luottamaan valittuun menettelytapaan.

7.2.1 Välittömät liikkumisen merkitykset suhteessa ikään, sukupuoleen ja perheen tuloluokkaan

Oppilaiden liikkumisessa itsessään kohtaamien kulttuuristen merkitysten tutkimiseen käytettiin 51-osioista merkityspatteristoa. Liikkumisen potentiaaliset merkitykset annettiin siis kyselylomakkeessa valmiina ja kunkin merkityksen tärkeys pyydettiin arvioimaan viisiportaisella asteikolla: ei yhtään tärkeä–erittäin tärkeä (0–4). Tulostietojen tiivistäminen tilastollista jatkoanalysointia varten tapahtui kokoamalla yksittäisiä merkityksiä (osioita) laajempien merkitysulottuvuuksien alle summamuuttujiksi pääkomponenttianalyysia hyödyntäen. Sen ensimmäinen vaihe tuotti ominaisarvon yksi ylittäneitä pääkomponentteja yhdeksän kappaletta. Suorakulmaisen varimax-rotatation sekä osioiden kommunaliteetti- ja osiolatauskriteerien soveltamisen jälkeenkin kolmesta alimman ominaisarvon omanneesta pääkomponentista muodostetut summamuuttujat osoittautuivat reliabiliteettianalyysissä sisäisesti liian heterogeenisiksi ($\alpha < 0.7$). Harvempilukuisten pääkomponenttien (ja edelleen summamuuttujien) mallille oli löydettävissä tukea myös aiemmista tutkimuksista, kuten Nupposen ja Telaman (1998, 68–69) sekä Zacheuksen ym. (2003, 81–82) esittämistä havainnoista liittyen suomalaislasten ja -nuorten liikunnan harrastamisen motiiveihin. Yhteisiä motiivikokonaisuuksia mainituista tutkimuksista voitiin löytää (vain) viisi: 1) fyysinen kunto ja rasitus, 2) terveys ja virkistys, 3) yhdessäolo kavereiden kanssa, 4) kilpailu ja jännitys sekä 5) ulkonäkö ja trendikkyys. Pääkomponenttien lukumäärää pohdittaessa oli syytä palauttaa mieleen myös Kosken ja Tähtisen (2005, 9–11) teorioita ja empiriaa yhdistänyt seitsemänosainen synteesi liikunnan merkitysulottuvuuksista: 1) kilpailu ja tavoitteellisuus, 2) terveys ja kunto, 3) ilo ja leikki, 4) sosiaalisuus, 5) itsetutkiskelu, 6) kasvu ja kehittyminen sekä 7) lajimerkitykset (ks. tarkemmin luku 5.2.1). Pääkomponenttianalyysi suoritettiinkin uudestaan määrittäen pääkomponenttien lukumääräksi kuusi. Osiot eli yksittäiset merkitykset muodostivat nyt pääkomponenttikohtaisesti riittävän yhtenäiset kokonaisuudet, sillä reliabiliteettitestauksessa kuuden summamuuttujan alhaisimmaksi Cronbachin alfan arvoksi jäi .784 (ks. taulukko 5). Välittömiä liikkumisen merkityskokonaisuuksia ilmentäneet summamuuttujat nimettiin osioidensa perusteella seuraavasti:

- 1) hyvä olo ja mieli: hauskuus ja ilo, hyvä olo, rentoutuminen, huolten unohtuminen, monipuolisuus, uudet kokemukset, terveyden säilyttäminen/parantaminen, kavereiden auttaminen ja kannustaminen, taitojen parantaminen ja oppiminen, itsensä tunteminen hyväksi jossakin, uudet kaverit, mukava ohjaaja/valmentaja, kavereiden kanssa yhdessä liikkuminen (13 osiota)
- 2) menestyshalu: tiettyyn urheiluseuraan kuuluminen, joukkueeseen kuuluminen, kilpaileminen, halu tulla yhtä hyväksi kuin urheilijaidoli, voittaminen/olla paras, liikuntaan liittyvän ammatin saaminen, liikunnasta on tullut tapa, hienot välineet ja varusteet, kehujen saaminen (9 osiota)
- 3) fyysisyys: kestävyuden parantaminen, hyvä kunto, nopeuden parantaminen, notkeuden parantaminen, painonhallinta, parempi ulkonäkö, isommat lihakset (7 osiota)
- 4) extreme: vaarat, riskit ja jännitys, vauhti, sallittu aggressiivisuus ja kovaotteisuus, taktiikoiden luominen/taktikointi, oman mielikuvituksen ja ideoiden käyttäminen, omilla ääri rajoilla ponnisteleminen, liikunnassa saa käyttäytyä vapaammin kuin elämässä muutoin (7 osiota)
- 5) pinnallisuus: muodikkaalta näyttäminen urheillessa, muodikkaiden lajien harrastaminen, liikunnan halpa hinta, ajankulu kun ei ole muutakaan tekemistä, televisioon ja lehtiin pääseminen, isojen rahojen tienäminen urheillemalla joskus, tekniset välineet (esim. moottorit, koneistot) (7 osiota)
- 6) perhekeskeisyys: perheenjäsenten kanssa yhdessä liikkuminen, äidin mielestä liikkuminen on hyväksi, isän mielestä liikkuminen on hyväksi, perheen/suvun liikuntaperinteiden ja -tapojen jatkaminen, luonnossa liikkuminen, älyn ja järjen käyttäminen (6 osiota)

TAULUKKO 5. Välittömien liikkumisen merkitysten koonti kuudeksi summamuuttujaksi – pääkomponentit vari-max-rotatoiduin pää- ja sivulatauksin, ominaisarvo ja selitysosuuksin sekä osioiden kommunaliteetit (h^2)

	P1	P2	P3	P4	P5	P6	h^2
HYVÄ OLO JA MIELI ($\alpha = .905$)							
hauskuus, ilo	.773	.114	.077	.093	.072	.154	.654
hyvä olo	.766	.103	.230	.105	.031	.139	.681
rentoutuminen	.750	.010	.185	.164	.149	.070	.651
huolten unohtuminen	.725	.009	.138	.144	.092	.021	.574
monipuolisuus	.683	.023	.208	.242	.027	.093	.579
uudet kokemukset	.671	.181	.182	.240	.000	.166	.602
terveyden säilyttäminen/parantaminen	.548	.118	.490	.108	-.002	.209	.609
kavereiden auttaminen ja kannustaminen	.504	.244	.072	.211	.135	.366	.517
taitojen parantaminen ja oppiminen	.498	.306	.444	.188	-.074	.112	.593
itsensä tunteminen hyväksi jossakin	.485	.226	.295	.247	.169	.096	.472
uudet kaverit	.467	.200	.057	.005	.161	.340	.402
mukava ohjaaja/valmentaja	.448	.415	.218	-.162	.018	.125	.462
kavereiden kanssa yhdessä liikkuminen	.409	.217	-.120	-.009	.246	.247	.351
MENESTYSHALU ($\alpha = .871$)							
tietyyn urheiluseuraan kuuluminen	.227	.748	.095	.020	-.005	.173	.651
joukkueeseen kuuluminen	.350	.676	.042	.008	-.008	.193	.619
kilpaileminen	.129	.668	.183	.208	.109	.044	.554
halu tulla yhtä hyväksi kuin urheilijaidoli	.118	.606	.216	.243	.230	.183	.574
voittaminen/olla paras	-.123	.550	.237	.186	.300	-.118	.513
liikuntaan liittyvän ammattin saaminen	.136	.542	.068	.326	.162	.303	.541
liikunnasta on tullut tapa	.431	.485	.148	.176	.031	.138	.493
hienot välineet ja varusteet	.020	.485	.150	.271	.440	.141	.546
kehujen saaminen	.218	.447	.206	.204	.381	.007	.476
FYYSISYYS ($\alpha = .857$)							
kestävyyden parantaminen	.280	.195	.743	.151	.052	.141	.713
hyvä kunto	.317	.197	.693	.064	.044	.216	.673
nopeuden parantaminen	.241	.287	.690	.228	.080	.163	.701
notkeuden parantaminen	.310	.198	.661	.065	.088	.129	.600
painonhallinta	.109	-.018	.615	-.018	.273	.102	.476
parempi ulkonäkö	.068	.064	.551	-.103	.469	-.211	.587
isommat lihakset	-.006	.209	.530	.366	.278	.016	.536
EXTREME ($\alpha = .823$)							
vaarat, riskit ja jännitys	.167	.133	.032	.692	.189	.055	.563
vauhti	.303	.223	.023	.625	.178	.106	.575
sallittu aggressiivisuus ja kovaotteisuus	.088	.254	.033	.587	.283	-.075	.504
taktiikoiden luominen, taktikointi	.278	.240	.249	.516	-.026	.315	.563
oman mielikuvituksen ja ideoiden käyttäminen	.381	-.049	.167	.490	.049	.356	.544
omilla ääri rajoilla ponnisteleminen	.335	.240	.248	.472	.074	-.017	.459
liikunnassa saa käytettyä vapaammin kuin elämässä muutoin	.341	.220	.026	.446	.220	.010	.413
PINNALLISUUS ($\alpha = .784$)							
muodikkaalta näyttäminen urheillessa	.060	.281	.115	.169	.708	-.003	.626
muodikkaiden lajien harrastaminen	-.008	.277	.065	.159	.695	.123	.605
liikunnan halpa hinta	.147	-.195	.127	.030	.545	.089	.382
ajankulu, kun ei ole muutakaan tekemistä	.214	-.045	.041	.229	.522	.142	.395
televisioon ja lehtiin pääseminen	-.006	.397	.172	.211	.477	.069	.464
isojen rahojen tienäminen urheilemalla joskus	-.041	.445	.154	.335	.458	.092	.554
tekniset välineet (esim. moottorit, koneistot)	-.145	.105	.073	.385	.447	.206	.428
PERHEKESKEISYYS ($\alpha = .822$)							
perheenjäsenten kanssa yhdessä liikkuminen	.131	.029	.024	-.042	.132	.707	.538
äidin mielestä liikkuminen on hyväksi	.174	.339	.197	.015	.134	.666	.646
isän mielestä liikkuminen on hyväksi	.155	.337	.171	.042	.087	.661	.612
perheen/suvun liikuntaperinteiden ja -tapojen jatkaminen	.167	.260	.107	.319	.187	.603	.608
luonnossa liikkuminen	.343	-.153	.147	.305	.040	.543	.551
älyn ja järjen käyttäminen	.356	.058	.183	.444	-.002	.454	.567
Ominaisarvo	15.502	3.933	2.412	2.312	1.854	1.534	Yht. 27.547
Selitysosuus	30,4 %	7,7 %	4,7 %	4,5 %	3,6 %	3,0 %	Yht. 54,0 %

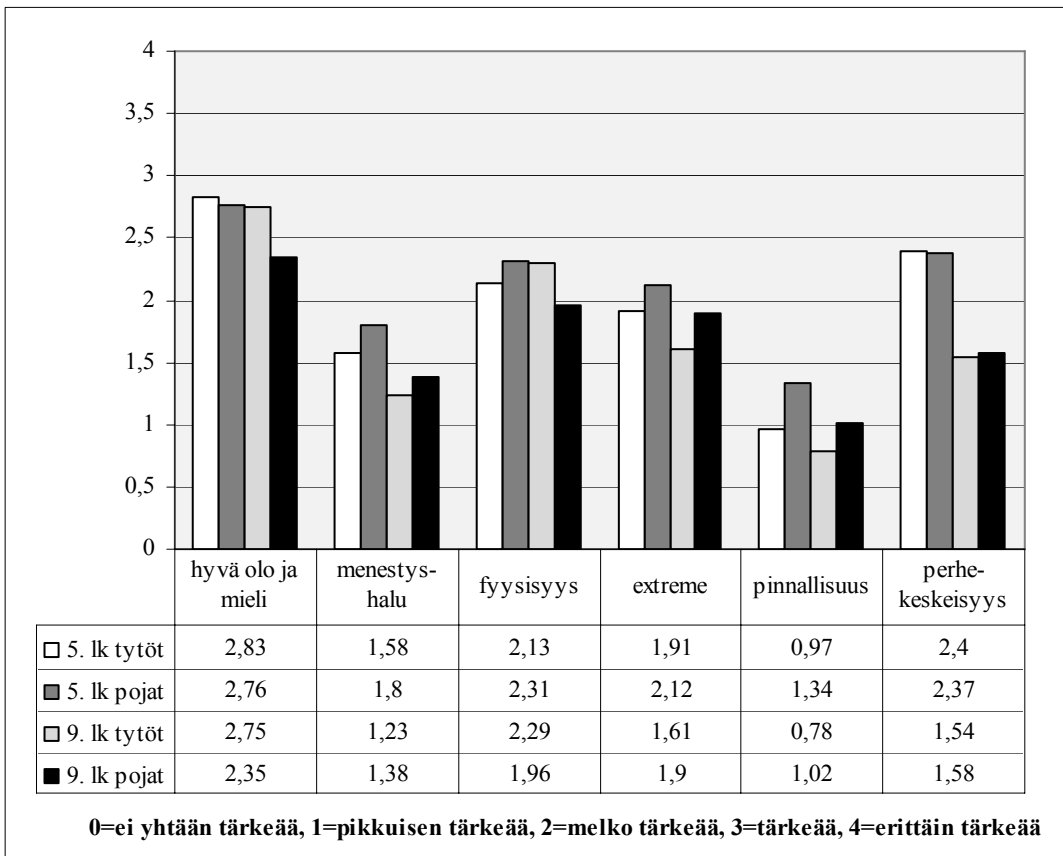
Vaikka välittömien liikkumisen merkitysten pääkomponenttimallin kokonaisselitysvaiva (54 %) ylsi vain kohtalaiselle tasolle, voitiin jo merkitysten ryhmittymisestä eri pääkomponenteille tehdä mielenkiintoisia havaintoja. Ensinnä liikkumiseen liitetyt menestysshalumerkitykset – myös liikunnan kokeminen tavaksi – linkittyivät selkeästi organisoituun liikuntaan (tietyyn urheiluseuraan kuuluminen, joukkueeseen kuuluminen, kilpaileminen). Toiseksi omilla ääri rajoilla ponnisteleminen

nen -osion ennakoitiin latautuvan samalle pääkomponentille kestävyys- ja kunto-osioiden kanssa, mutta se jäsenyikin osaksi extreme-merkityskokonaisuutta. Eikö omilla ääri rajoilla ponnisteleminen kuulukaan nykykoululaisten mielestä olennaisesti kestävyys- ja kuntoharjoitteluun, vaan tulki-taan extreme-kokemukseksi? Väistämättä mieleen nousevat tutkimustulokset suomalaisnuorten kestävyyskunnan heikkenemisestä (esim. Nupponen & Huotari 2002). Kolmanneksi, vaikka ”tar-jolla” oli pinnallisuus-summamuuttuja, parempi ulkonäkö -osio sijoittui osaksi fyysisuus-summamuuttujaa. Mitä ilmeisimmin myöhäismodernin ihanneruumiin kriteerien täyttämisen aja-tellaan edellyttävän fyysistä ponnistelua. Viimeisenä havaintona esitettäköön luonnossa liikkumi-sen kytkeytyminen yhteen muiden perhekeskeisyys-osioiden kanssa sen sijaan, että se olisi latau-tunut hyvä olo ja mieli -pääkomponentille. Tämä saattaa tukea arvioita luonnon merkityksen hii-pumisesta lasten ja nuorten liikunnassa (esim. Kempainen 1998, 129–131; Nupponen & Telama 1998, 68–69; Silvennoinen 1981, 10–11, 45–47; vrt. Nupponen ym. 1991, 48). Näyttäisi siltä, että luontoliikuntaa harjoitetaan ainakin lounaisen Suomen urbaanissa kasvuympäristössä tänä päivänä vanhempien kanssa, heidän innostamana tai jopa heidän mielikseen.

Nupposen ja Telaman (1998) sekä Zacheuksen ym. (2003) esittämiin liikunnan harrastamisen motiiveihin nähden poikkeavasti tässä huomioitiin sosiaalisella alueella erillisinä kavereiden ja perheenjäsenien merkitys. Kaverit ja perheenjäsenet eivät yllättäen latautuneetkaan samalle pää-komponentille, vaan kaverit sijoittuivat hyvä olo ja mieli -summamuuttujaan ja perheenjäsenet perhekeskeisyys-summamuuttujaan. Myöskään motiivitutkimuksissa usein yhteen linkitetty kilpai-leminen ja jännitys eivät merkityksinä latautuneet samalle pääkomponentille, vaan kilpailu sai korkeimman latauksensa menestyshalu-komponentilla ja jännitys extreme-komponentilla. Fyysi-nen kunto ja rasitus, terveys ja virkistys sekä ulkonäkö ja trendikkyys kulkivat, kuten motiivitut-kimuksissa, tässäkin ”käsi kädessä”. (Ks. Nupponen & Telama 1998, 68–69; Zacheus ym. 2003, 81–82.)

Kuten ei motiivitutkimusten, ei taulukon 5 sisältö ollut kaikilta osin yhtenevä Kosken ja Tähti-sen (2005) liikunnan merkitysulottuvuussynteesinkään kanssa. Selkein yksimielisyys vallitsi ’kilpai-lun ja tavoitteellisuuden’ merkityskokonaisuuden osalla, jonka nimitys vain tiivistettiin tässä menes-tyshaluksi. ’Terveys’ ja ’ilo/leikki’ eivät nyt muodostaneet omia merkityskokonaisuuksiaan kuten Kosken ja Tähtisen synteesissä, vaan asettuivat useiden muiden psyykkisten, sosiaalisten ja fyysisten hyvinvointitekijöiden kanssa hyväksi oloksi ja mieleksi nimettyyn summamuuttujaan. ’Kunto’ erkani merkityssisällöltään terveydestä ja latautui korkeimmin fyysisyydeksi nimetyllä pääkomponentilla yhdessä monien Kosken ja Tähtisen ’kasvuksi ja kehittymiseksi’ luokittelemien merkitysten kanssa. Merkitysulottuvuussynteesin ’lajimerkitykset’ ja ’itsetutkiskelumerkitykset’ hajaantuivat tässä kaikil-le kuudelle pääkomponentille, mikä tarkoitti kyseisten ulottuvuuksien empiiristä todentumista tässä aineistossa kaikkein heikoimmin. (Vrt. Koski & Tähtinen 2005, 9–11.)

Välittömien liikkumisen merkityskokonaisuuksien painottuminen eri ikä- ja sukupuoliryhmi-en näkemyksissä on esitetty kuviossa 12 sekä graafisesti että keskiarvolukemina. Sekä viides- että yhdeksäsluokkalaiset, niin tytöt kuin pojatkin, kohtasivat hyvä olo ja mieli -merkityskokonai-suuden kaikkein tärkeimpänä liikuntaa harjoittaessaan. Yksittäisistä merkityksistä (osioista) kor-keimmat tärkeys-keskiarvot saavuttivatkin kyseiseen merkityskokonaisuuteen sisältyneet ’liikku-misen hauskuus ja ilo’ sekä ’terveyden säilyttäminen/parantaminen’ (ks. kaikkien osioiden kes-kiarvot ja keskihajonnat liitteistä 3a–3d.) Myös vuoden 2005 Nuorisobarometrissa terveys nousi tärkeimmäksi tämän päivän nuorten arvoksi. Koska lapset ja nuoret kuitenkin elävät elämänkaaren terveintä ikäkautta, pidetään terveyden merkityksen korostamista pitkälti normatiivisena, opittuna. (Myllyniemi 2005, 40.)

KUVIO 12. Välittömien liikkumisen merkityskokonaisuuksien painottuminen eri ikä- ja sukupuoliryhmissä

Liikkumisessa toiseksi tärkeimpänä viidesluokkalaiset kohtasivat perhekeskeisyyden kuitenkin niin, että pojat pitivät fyysisyyttä yhtä tärkeänä. Fyysisyyttä seurasivat viidesluokkalaisten näkemyksissä extreme- ja menestysshalumerkitykset pinnallisuuden jäädessä vähiten tärkeiksi. Yhdeksäsluokkalaisille hyvän olon ja mielen jälkeen seuraavaksi tärkeintä oli liikkumisen fyysisyys, mutta pojat pitivät tilastollisesti yhtä tärkeänä myös extremeä. Työille puolestaan yhtä merkityksellistä kuin extreme oli perhekeskeisyys. 11–12-vuotiaiden tapaan 15–16-vuotiaatkin kohtasivat menestyshalu- ja pinnalliset merkitykset vähiten tärkeinä.

Merkityskokonaisuuksien painottumiset tukevat Kosken ja Tähtisen (2005, 11–13), viimeisimmän WHO-Koululaistutkimuksen (Vuori ym. 2007, 12–13) sekä osin Brettschneiderin (1990, 118–120) havaintoja ilon, terveellisuuden, kunnon kohottamisen ja yhdessäolon tärkeydestä nuorten liikunnan harrastamisessa, joskaan perheen kanssa yhdessä liikkumista eivät etenkin 15–16-vuotiaat pojat kohdanneet kovinkaan merkityksellisenä. Näkemykset kilpailamisen, voittamisen ja saavuttamisen hiipumisesta lasten ja nuorten liikkumisen pontimina saivat vahvistusta, jäihän menestyshalu-merkityskokonaisuus toiseksi viimeiseksi kaikkien ryhmien painotusjärjestyksissä (ks. Aaltonen 2007, 323; Eichberg 1998, 70, 145–146; Kokkonen 2003a, 65; Koski 2000, 16–20; Koski & Tähtinen 2005, 12). On kuitenkin syytä huomata, että vaikka kirjallisuusviitteitä lasten ja nuorten aiemasta kilpailu- ja saavutushenkisyydestä löytyykin runsaasti, voidaan näiden muuttujien vahvuus liikkumisen selittäjinä sittenkin asettaa kyseenalaiseksi heikohkon empiirisen näytön vuoksi. Onko paremminkin niin, että suomalainen urheilujärjestelmä on korostanut kilpailua ja menestystä ja sosi-

aalistanut harrastajat (väkisinikin) tähän ideologiaan? (Ks. Itkonen 1996, 223–226; 2000a, 18; Koski 2000c, 10; Nupponen ym. 1991, 48.) Kirjallisuudessa niin ikään melko voimakkaasti esiin tuotu kokemus-, elämys- ja nautinnonhakaisuus myöhäismodernin liikkujan tunnuspiirteenä näyttäytyi tässä kyllä vahvana tärkeimmäksi koetussa hyvä olo ja mieli -merkityskokonaisuudessa, mutta extreme-merkityksiä painotettiin vanhempia poikia lukuun ottamatta yllättävän vaisusti (ks. Eichberg 1987, 55–56; 1998, 70, 146; Tiuhonen 1989, 85; Tähtinen ym. 2002, 50–54; Vuori ym. 2004, 5–9; Zacheus ym. 2003, 79–80). Extreme-merkityskokonaisuuden sijoittuminen korkeammalle yhdeksäskuin viidesluokkalaisten merkitysrangingsuuntautuneisuudesta ja -myönteisyydestä (esim. Kannas & Tynjälä 1998; Lämsä & Mäenpää 2002; Minkkinen ym. 2001; Nupponen 1999; Nupponen & Telama 1998; Nurmela 1998; Pääkkönen & Niemi 2002; Vuori ym. 2007; Zacheus ym. 2003). Perhekeskeisyyden painottamisen ymmärretään lisäksi luonnollisesti liittyvän useimpien 11–12-vuotiaiden 15–16-vuotiaita kiinteämpään suhteeseen omiin vanhempiin ja ydinperheeseen. Viidesluokkalaisten kohdalla liikunta näyttäisikin vielä muodostavan monen perheen yhteisen toimintakentän, tai ainakin kentän, jolla toimimiseen perheeltä saadaan kannustusta ja tukea. Tätä näkemystä tukien myös Berg (2005, 162) on havainnut perheenjäsenten merkityksen korostumisen 10–14-vuotiaiden liikunnan harrastamisessa samoin kuin heidän merkityksensä hiipumisen 15 ikävuoden jälkeen.

Vertailtaessa luokkatasoja toisiinsa todettiin kaikissa muissa liikkumisen välittömissä merkityskokonaisuuksissa paitsi fyysisyydessä suurempi tärkeysalauus viidesluokkalaisten kuin yhdeksäskuin luokkalaisten osalla (kaikissa $p < .000$). Tulos on odotetun suuntainen, kun huomioidaan aiemmat havainnot 11–12-vuotiaiden liikuntasuuntautuneisuudesta ja -myönteisyydestä (esim. Kannas & Tynjälä 1998; Lämsä & Mäenpää 2002; Minkkinen ym. 2001; Nupponen 1999; Nupponen & Telama 1998; Nurmela 1998; Pääkkönen & Niemi 2002; Vuori ym. 2007; Zacheus ym. 2003). Perhekeskeisyyden painottamisen ymmärretään lisäksi luonnollisesti liittyvän useimpien 11–12-vuotiaiden 15–16-vuotiaita kiinteämpään suhteeseen omiin vanhempiin ja ydinperheeseen. Viidesluokkalaisten kohdalla liikunta näyttäisikin vielä muodostavan monen perheen yhteisen toimintakentän, tai ainakin kentän, jolla toimimiseen perheeltä saadaan kannustusta ja tukea. Tätä näkemystä tukien myös Berg (2005, 162) on havainnut perheenjäsenten merkityksen korostumisen 10–14-vuotiaiden liikunnan harrastamisessa samoin kuin heidän merkityksensä hiipumisen 15 ikävuoden jälkeen.

Se, että fyysisyys-merkityskokonaisuus ylsi yhdeksäskuin luokkalaisten arvioissa tilastollisesti samanvahvuiseen tärkeyteen kuin viidesluokkalaisten arvioissa, kytkeytynee muun muassa puberteetin aikaansaamaan lihasmassan kasvuun ja suorituskyvyn paranemiseen (esim. Mero, Vuorimaa & Häkkinen 1990) sekä ulkonäköseikkojen, kuten hoikkuuden (tytöt) ja lihaksikkouden (pojat), korostamiseen (ks. Ojala ym. 2006, 76–79). Myös nuorten elämäntyylin vähäisempi fyysinen rasittavuus on yhtenä tekijänä saattanut nostaa fyysisyysmerkitysten tärkeyttä (ks. Vuori ym. 2007, 11). Ehkäpä 15–16-vuotiaiden mielissä orastaa jo huoli fyysisen kunnon rapautumisesta – vuoden 2005 Nuorisobarometrissa hyvä fyysinen kunto ylsi viiden tärkeimmän asian joukkoon, jotka nuoret halusivat saavuttaa 35 vuoden ikään mennessä (Myllyniemi 2005, 56).

Paitsi ikäluokkien, myös sukupuolten välillä ilmeni eroja liikkumisen merkityspainotuksissa. Hieman yllättäen pojat latasivat tyttöjä enemmän tärkeyttä pinnallisuusmerkityksiin ($t = -6,205$; $df = 797,166$; $p < .000$), samoin kuin extrememerkityksiin ($t = -4,533$; $df = 820$; $p < .000$) ja menestysshalumerkityksiin ($t = -3,246$; $df = 820$; $p < .001$). Tytöt puolestaan korostivat poikia vahvemmin hyvän olon ja mielen merkitystä ($t = 4,085$; $df = 807,464$; $p < .000$). Pinnallisuusmerkitysten tärkeyttä pojille saattoi selittää muun muassa, että tekemisen puutteessa liikunta näyttäytyy heille varteenotettavampana toimintavaihtoehtona kuin tytöille (korkeampi keskiarvo 'ajan kulumisen, kun ei ole muuta tekemistä' -osiossa, ks. liitteet 3a–3d). Niin ikään pinnallisuuteen lukeutuneet osiot 'muodikkaalta näyttäminen urheillessa' ja 'muodikkaiden lajien harrastaminen' voivat painottaa poikien näkemyksissä siksi, että heillä minäkuva ja sosiaalinen suosio määrittävät tyttöjä vahvemmin fyysisen suorittamisen ja pätemisen kautta (esim. Aho 1996, 39–40; Chase & Dummer 1992, 420–421; Evans & Roberts 1987, 23–31; Kane 1988, 258). Lisäksi pinnalliset merkitykset mediaan pääsyineen ja isojen rahojen tienaamisineen vaikuttanevat poikien unelmissa realistisemmilta mahdollisuuksilta, löytyyhän urheilusta miehisiä esimerkkejä, esikuvia ja samastumiskohteita monin verroin naisiin nähden (esim. Eichberg 1987, 122–124; Heinilä 2000b, 276–277; Järvinen 1994, 126–131).

Extreme- ja menestysshalumerkitysten suurempaan tärkeyteen pojille sekä hyvä olo ja mieli -merkityskokonaisuuden suurempaan tärkeyteen tytöille kytkeytynevät perimän erojen ohella lukuivat "poikien ja tyttöjen sosiaalisten maailmojen" kulttuuriset erot, joihin lapsia sosiaalistetaan

syntymästä lähtien. He siis kasvavat ja heitä kasvatetaan tietynlaiseen kulttuuriseen ja sosiaaliseen sukupuoleen (Liikkanen 2005a, 25). Poikia esimerkiksi yllytetään toimintaan ja luovuuteen, kun taas tyttöjä opetetaan hillitsemään impulssejaan ja tukahduttamaan aggressioitaan (esim. Holstein-Beck 1995, 106–112; Saarikoski 2001, 31, 216; Wilska 2001b, 65). Saatujen tulosten suuntaisesti Kansallinen liikuntatutkimus 2005–2006 (2006, 44) osoittaa seurassa harrastavilla pojilla olevan tyttöjä enemmän haluja osallistua kilpailuihin ja otteluihin (vrt. menestys halu) siinä missä tytöt toivovat suurempaa lajimonipuolisuutta (vrt. hyvä olo ja mieli). Nuorisobarometri 2005 paljastaa puolestaan nuorten miesten arvostavan naisia enemmän jännittävää elämää (vrt. extreme) ja vuotta aiempi Nuorisobarometri nuorten naisten kokevan miehiä voimakkaammin kuuluvuudentunnetta ystäväpiiriin (vrt. hyvä olo ja mieli) (Myllyniemi 2004, 32; 2005, 44). Ystävilta saadun hyväksynnän ja tuen on myös havaittu olevan tärkeämpää tytöille kuin pojille (Salmela 2006, 11). Nupponen ja Telama (1998, 69; Telama 2000, 58–62) ovat esittäneet tulkintoja sosiaalisten elämysten merkityksellisyydestä tytöille nimenomaan liikuntatilanteissa. Lähteenmaa (2000, 47) varoittaa kuitenkin liiallisesta sukupuolen mukaisen sosialisointin yleistämisestä, sillä se ei suoraviivaisesti tuota yhdenlaista käyttäytymistä pojille ja toisenlaista tytöille.

Luvussa 5.2.1 esitellyn ja jo useammassa kohdin viitatuun merkitysoluttavuussynteesinsä pohjalta Koski ja Tähtinen (2005) toteuttivat 13–18-vuotiaiden nuorten keskuudessa lähinnä liikunnan merkityskysyntää peilanneen empiirisen tutkimuksen. Tämän sekä heidän tutkimuksensa sukupuolivertailut liikkumisen merkityspainotuksiin liittyen tuottivat yhtenevyyksiä tietyiltä osin. Koski ja Tähtinenkin raportoivat kilpailun ja tavoitteellisuuden (tässä menestys halu) olleen pojille, sekä yhdessäolon ja terveyden (tässä hyvä olo ja mieli) olleen tytöille tärkeimpiä merkityksiä vastakkaiseen sukupuoleen nähden. Sen sijaan heidän näkemyksensä fyysisyyden suuremmasta merkityksellisyydestä poikien liikkumisessa ei vahventunut tämän aineiston kautta, vaan turkulaistytöt ja -pojat kohtasivat fyysiset merkitykset tilastollisesti yhtä tärkeinä. (Vrt. Koski & Tähtinen 2005, 11–14.)

Välittömissä liikkumisen merkityskokonaisuuksien painotuksissa ei ilmennyt eroja vastaajien perheen tuloluokkaan perustuneiden ryhmien välillä, kun analysointi suoritettiin yksisuuntaista varianssianalyysiä käyttäen. Kuitenkin hyödyntämällä Studentin t-testin cut point -ryhmäjako voitiin tiettyyn tuloluokkaan kuuluneita verrata kaikkiin muihin vastaajiin. Matalan tuloluokan oppilaat erottuivatkin muista korostamalla pinnallisten merkitysten tärkeyttä ($t = -2,118$; $df = 777$; $p = .034$). Osaltaan tulosta selittänee pinnallisuus-merkityskokonaisuuteen lukeutunut liikunnan halpa hinta -osio, mutta ehkäpä oma osuutensa oli myös unelmilla isojen rahojen tienämisestä, mediajulkisuudesta ja muodikkuudesta. Yhteys löytynee Wilskan (2004, 29) ja Aution (2006a, 105) havaintoihin kulutuksen suuremmasta merkityksellisyydestä alemmin koulutettujen ja pientuloisten perheiden lapsille ja nuorille verrattuna hyvin toimeentulevien perheiden jälkikasvuun.

7.2.2 Liikkumisen välinmerkitykset suhteessa ikään, sukupuoleen ja perheen tuloluokkaan

Seuraavat tutkimustulokset kertovat turkulaislasten ja -nuorten näkemyksistä siitä, kuinka vahvasti liikunnan harjoittaminen voi vaikuttaa tiettyihin muihin elämän asioihin, toisin sanoen liikkumisessa kohdatuista välinmerkityksistä. Kosken (1994b; 2007) mukaan liikunnan välinmerkityksiä on alettu jälleen korostaa liikunnan itsearvoisuuden rinnalla. Vastaajat arvioivat viisiportaisella Likert-asteikolla – tällä kertaa vastausvaihtoehtojen ulottuessa kielteisistä myönteisiin (-2 haittaa/vähentää paljon → +2 hyödyttää/lisää paljon) – onko liikunnan harjoittamisella heidän mielestään vaikutusta annettuihin 28 asiaan. Tiivistetyimmän ja käsiteltävemmän muuttujarakenteen saavuttamiseksi toisiinsa kytkeytyvät asiat, joille liikkumisesta saatettiin nähdä hyötyä tai haittaa, yhdistettiin pääkomponenttianalyysiä käyttäen. Ominaisarvoltaan yhden ylittäneitä pääkomponentteja muodostui viisi. Vaikka osioiden mahdollisimman korkeaa latautumista vain yhdelle pääkomponentille edistettiin varimax-rotatiolla, jäivät kaikki osiolataukset kahden alimman ominaisarvon omalle pääkomponentille hyvin mataliksi (< .400). Lisäksi havaittiin osioiden 'tupakoiminen', 'alkoholin juominen', 'huumeiden käyttäminen', 'aggressiivisuus/väkivaltaisuus' sekä 'stressin ja

paineiden kokeminen' kohdalla syntyneen sekaannusta siten, että moni (etenkään viidesluokkalainen) vastaaja ei ollut hahmottanut, kumpi Likert-asteikon pää, kielteinen vai myönteinen, tarkoitti liikkumisen aikaansaamia hyviä tai huonoja vaikutuksia (ks. liite 2: kysymys 10b: kohdat 11, 12, 13, 22 ja 23). Nämä osiot jouduttiinkin sulkemaan epäluotettavina pois analyysistä.

Parempi pääkomponenttimalli oli perustettava lähinnä numeeristen kriteerien (ominaisarvo-, osiolataus- ja kommunaliteettikriteerit) sekä oman harkinnan varaan, sillä tulkintoja saati empiirisiä havaintoja liikkumisen välillisistä merkitysulottuvuuksista oli löydettävissä aiemmista tutkimuksista kovin vähän. Koska kahdelle ominaisarvoltaan pienimmälle pääkomponentille ei siis latautunut ainoatakaan osiolatauskriteerin täyttäneitä muuttujaa, päätettiin analysointi suorittaa uudestaan pääkomponenttimäärällä kolme. Kullakin pääkomponentilla korkeimman latauksensa saavuttaneista osioista muodostettujen summamuuttujien sisäistä yhtenevyyttä testattiin reliabiliteettianalyysillä. Kuitenkin ne osiot, joiden päälataukset jäivät edelleen alle .400, suljettiin summamuuttujista pois. Kommunaliiteetin alhaisuus ei sen sijaan toiminut tässä poistoperusteena, mikäli osion päälataus oli riittävä ja mikäli reliabiliteettikerroin ei olisi noussut poiston ansiosta. Tällaiseen ratkaisuun päädyttiin, koska osioita oli jo jouduttu jättämään analyysin ulkopuolelle. Reliaabeliusarvo .7 ylittyi kaikkien kolmen summamuuttujan kohdalla, mikä merkitsi hyväksyttävää luotettavuustasoa (ks. taulukko 6). Liikkumisen välinmerkityksiä ilmentäneet summamuuttujat nimettiin osioidensa perusteella seuraavasti:

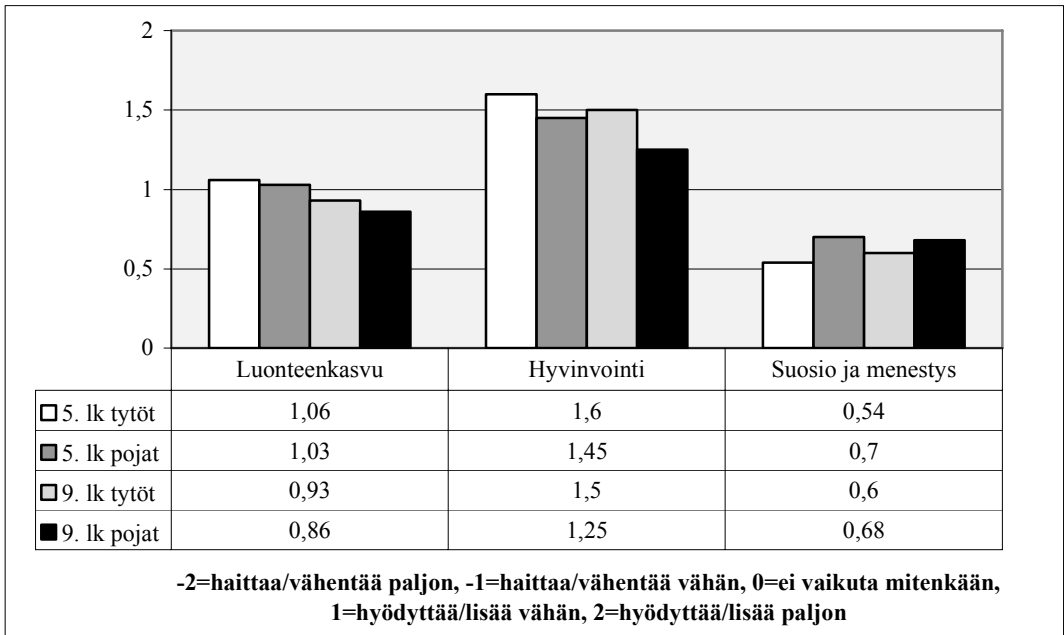
- 1) luonteenkasvu: reiluus, päättäväisyys, keskittymiskyky, älykkyys, pitkäjänteisyys/kärsivällisyys, rohkeus/uskallus, yhteiskunnan sääntöjen ja lakien noudattaminen, itsekuuri, sopuisuus perheessä, virkeys, pettymysten/epäonnistumisten sietäminen (11 osiota)
- 2) hyvinvointi: terveys aikuisena, terveys nyt, onnellisuus (3 osiota)
- 3) suosio ja menestys: suosio luokassa ja koulussa, maineen ja kunnian saaminen, suosio kavereiden keskuudessa, tyttö-/poikaystävänsä saaminen, rikastuminen, hyvä ulkonäkö (6 osiota)

TAULUKKO 6. Liikkumisen välinmerkitysten koonti kolmeksi summamuuttujaksi – pääkomponentit varimax-rotatoiduin pää- ja sivulatauksin, ominaisarvoin ja selitysosuuksin sekä osioiden kommunaliteetit (h^2)

	P1	P2	P3	h^2
LUONTEENKASVU ($\alpha = .850$)				
reiluus	.747	.100	.075	.574
päättäväisyys	.714	.173	.135	.558
keskittymiskyky	.662	.213	.072	.488
älykkyys	.651	.042	.130	.442
pitkäjänteisyys, kärsivällisyys	.645	.232	.076	.476
rohkeus, uskallus	.614	.239	.124	.449
yhteiskunnan sääntöjen ja lakien noudattaminen	.611	-.091	.054	.385
itsekuuri	.566	.274	.155	.419
sopuisuus perheessä	.534	.000	.061	.289
virkeys	.456	.414	.056	.382
pettymysten/epäonnistumisten sietäminen	.403	.084	.079	.176
HYVINVOINTI ($\alpha = .746$)				
terveys aikuisena	.123	.833	.080	.715
terveys nyt	.157	.830	.076	.719
onnellisuus	.413	.461	.168	.411
SUOSIO JA MENESTYS ($\alpha = .737$)				
suosio luokassa ja koulussa	.096	.020	.712	.517
maineen ja kunnian saaminen	.175	.088	.687	.511
suosio kavereiden keskuudessa	.227	-.089	.685	.529
tyttö-/poikaystävänsä saaminen	.030	.069	.681	.470
rikastuminen	.099	.099	.644	.435
hyvä ulkonäkö	-.061	.275	.443	.275
Ominaisarvo	6.176	2.169	1.502	Yht. 9.847
Selitysosuus	28,1 %	9,9 %	6,8 %	Yht. 44,8 %

Liikkumisen välinemerkitysten pääkomponenttimallin kokonaiselitysvaiva (45 %) on todettava heikohkaksi. Mallia heikensi mainittu viiden epäluotettavan osion poissulkeminen. Yksittäisten välinemerkitysten latautumisissa pääkomponentteille ei löytynyt juurikaan hämmästyttä herättäneitä tapauksia. Virkeys-osion nähdään saaneen korkea sivulataus pääkomponentilla 2 (hyvinvointi), jonne virkeys toki merkityksenä hyvinkin istuisi.

Välinemerkityssummamuuttujien saavuttamat tärkeyskeskiarvot nähdään kuviossa 13 sekä graafisesti että numeerisesti, ryhmiteltyinä luokkatason ja sukupuolen mukaan. Kaikkien keskiarvojen voidaan havaita nousseen lukeman 0,5 yläpuolelle kuvaten turkulaislasten ja -nuorten uskoa liikunnan harjoittamisen jonkin asteiseen hyödyttävään tai lisäävään vaikutukseen kaikilla kolmella välinemerkitysulottuvuudella. Tämä tukee Kosken (1994b; 2007) näkemystä liikunnan välinemerkitysten ”uudesta tulemisesta”.

KUVIO 13. Liikkumisen välinemerkityskokonaisuuksien painottuminen eri ikä- ja sukupuoliryhmissä

Niin viides- kuin yhdeksäsluokkalaisetkin sukupuolesta riippumatta näkivät liikunnan harjoittamisen voivan edesauttaa ennen kaikkea hyvinvointia (M kaikki ryhmät = 1,45). Hyvinvointi-merkityskokonaisuus sisälsi myös korkeimmat keskiarvot saavuttaneet yksittäiset osiot: ’terveys aikuisena’ ja ’terveys tutkimushetkellä’. Niiden sekä kaikkien muidenkin osioiden keskiarvot ja keskihajonnat ovat nähtävissä liitteissä 4a–4b. Luonteenkasvua pidettiin kaikissa ryhmissä toiseksi tärkeimpänä liikkumisen välinemerkitystenä (M kaikki ryhmät = 0,97). Suosion ja menestyksen tuojana liikkumiseen uskottiin kolmesta välinemerkitysulottuvuudesta vähiten, mutta silti jonkin verran (M kaikki ryhmät = 0,63).

Tämän aineiston lasten ja nuorten subjektiivisten näkemysten vastaisesti McPherson ym. (1989, 52–53) totesivat 1980-luvun lopulla, ettei kovinkaan vahvaa tutkimuksellista näyttöä löydysille, että liikunnan harrastamisella olisi vaikutusta esimerkiksi työelämässä menestymiseen, persoonallisuuspiirteiden kehittymiseen, moraalikehitykseen tai kansalaisvelvollisuuksien täyttämiseen. Tuoreemmassa pitkittäistutkimuksessa Koivusilta, Rimpelä ja Vikat (2003) havaitsivat kuitenkin, että lapsuus- ja nuoruusvuosien säännöllinen osallistuminen organisoituun tai organiso-

mattomaan liikuntaan oli yhteydessä korkeampaan aikuisuuden koulutustasoon. Salmela (2006, 15) on puolestaan todennut koetulla fyysisellä pätevyydellä olevan yhteys siihen, kokeeko nuori itsensä attraktiiviseksi seurustelun alueella. Lisäksi Nupponen ym. (1991, 102–104) raportoivat tehostettua koululiikuntaa tarkastelleen tutkimuksensa perusteella kunto- ja liikehallintasuorituksissa menestyneiden oppilaiden olleen keskimääräistä useammin luokkansa johtajia ja suosikkeja, kun taas heikko menestys näissä suorituksissa ennusti eristymistä ja vähäisempää ystävien määrää etenkin ylemmillä luokilla.

Havainnoitaessa iän yhteyttä liikkumisen välinemerkitysten kohtaamiseen, todettiin viidesluokkalaisten usko liikkumisen välineelliseen merkitykseen sekä luonteenkasvulle että hyvinvoinnille vahvemmasi kuin yhdeksäsluokkalaisten (luonteenkasvu $t = 4,436$; $df = 820$; $p < .000$, hyvinvointi $t = 3,372$; $df = 750,517$; $p = .001$). Tulos ei yllätä välittömien liikkumisen merkitysten tärkeydestä saatujen ja aiempien 11–12-vuotiaiden liikuntainnostuksesta kertovien tutkimustulosten valossa. Tuloksessa saattaa näkyä myös nuorempien kritiikkittömämpi usko terveysvalistuksen sanomaan liikkumisen hyötyvaikutuksista. Lisäksi viidesluokkalaisten ovat voineet vastata herkemmin niin kuin ajattelevat tutkijan, opettajan tai aikuisten yleensä toivovan. Myös Kosken ja Tähtisen (2005, 14) merkitystutkimusaineistossa nuoremmat vastaajat painottivat henkisen kasvun merkityksiä liikkumisessa vanhempia voimakkaammin.

Se, että yhdeksäsluokkalaisten arvio liikkumisen hyödystä suosiolle ja menestykselle ylsi tilastollisesti samalle tasolle viidesluokkalaisten kanssa, saattaa kieliä asian konkretisoitumisesta yläkoululaisten todellisuudessa. 15–16-vuotiaat lahjakkuudet alkavat jo menestyä lajeissaan siinä määrin, että median kiinnostus herää ja palkkioitakin harrastamisesta aletaan maksaa. Myös aika menestymiselle vastakkaisen sukupuolen keskuudessa on usein otollisempi 15–16- kuin 11–12-vuotiaana (ks. Salmela 2006, 15). Ulkonäköseikatkin korostuvat nuorten sosiaalisissa maailmoissa vahvemmin kuin lapsilla.

Verrattaessa tyttöjen ja poikien liikkumisen välinemerkityspainotuksia, havaittiin tyttöjen kokeneen poikia voimakkaammin liikkumisen hyödyttävän hyvinvointia ($t = 4,699$; $df = 768,644$; $p < .000$). Havainto on samansuuntainen kuin Kosken ja Tähtisen (2005, 13) sekä Vuoren ym. (2007, 13) raportoimat tulokset liikunnan terveyteen liittyvien merkitysten korostumisesta tyttöjen mielipiteissä. Tässä tutkimuksessa hyvinvointi-kokonaisuuteen kytkeytyi terveyden ohella myös onnellisuus. Toki mielessä välähtää ajatus ”tunnollisten tyttöjen” vastaamisesta ympäristön toivomalla tavalla. Poikien näkemys liikkumisen välineellisestä merkityksestä suosiolle ja menestykselle oli puolestaan positiivisempi kuin tyttöjen ($t = -3,670$, $df = 820$; $p < .000$). Tulos on linjassa laajalti tunnetun ja jo tässäkin tutkimusraportissa esiin tulleen tiedon kanssa siitä, että pojille fyysinen suoriutuminen on useammin ja vahvemmin minäkuvan sekä sosiaalisen suosion määrittäjä (esim. Aho 1996, 39–40; Chase & Dummer 1992, 420–421; Evans & Roberts 1987, 23–31; Kane 1988, 258). Liikkumisen välinemerkitys luonteenkasvulle painottui tyttöjen ja poikien vastauksissa samanvahvaisesti. Koska molemmille sukupuolille löytyi yksi vastakkaiseen sukupuoleen nähden korostetumpi liikkumisen välinemerkityskokonaisuus, ei tämän tutkimuksen voida katsoa antavan tukea Valtosen ja Ojajärven (2003, 41) sekä Kosken ja Tähtisen (2005, 15) näkemyksille siitä, että tytöille olisivat tärkeämpiä liikunnan seuraukset (välinemerkitykset) ja pojille liikunta itsessään (välittömät merkitykset).

Vastaajien perheen tuloluokka ei ollut tilastollisesti merkittävästi yhteydessä liikkumisen välinemerkitysten painottumiseen.

7.2.3 Liikkumisen välittömät ja välinemerkitykset suhteessa liikuntapalvelujen kulutukseen

Seuraavaksi katsastetaan, löytyikö eri liikuntapalveluja kuluttaneiden vastaajien väliltä sekä liikuntapalveluja säännöllisesti ja harvemmin kuluttaneiden vastaajien väliltä eroja liikkumisen välittömien ja välinemerkitysten painotuksissa.

Kun ainoastaan 20 vastaajan vapaa-ajan liikuntapalvelujen kulutus jäi pelkästään koulun liikuntakerhon varaan, ei olisi ollut luotettavaa vertailla näin pienen ryhmän liikkumisen merkityspainotuksia koko muun vastaajajoukon näkemyksiin (esim. Cohen & Manion 1994, 89–92; Heikkilä 2004, 45). Siksi ensimmäiset vertailut päädyttiin tekemään *organisointua liikuntaa* liikuntakerhossa ja/tai säännöllisesti liikuntaseurassa harrastaneiden ja organisoituun liikuntaan osallistumattomien välillä. Mainittakoon vielä, että nämä tilastoanalyysit ajettiin myös ikäluokittain, mutta tulokset 11–12- ja 15–16-vuotiaiden kesken olivat niin yhtenevät, ettei ikää ollut tarkoituksenmukaista huomioida selittäväenä muuttujana.

Taulukkoon 7 on koottu molempien vertailuryhmien osalta liikkumisen välittömien ja välinen merkityskokonaisuuksien saavuttamat tärkeyskeskiarvo- ja -keskihajontalukemat sekä osoitettu merkityskokonaisuuksien keskinäinen painottumisjärjestys. Painottumisjärjestykset voitiin todeta ryhmillä lähes identtisiksi. Välittömät liikkumisen merkitykset arvotettiin järjestykseen: 1. hyvä olo ja mieli, 2. fyysisuus, 3. perhekeskeisyys, 4. extreme, 5. menestys halu ja 6. pinnallisuus sekä välinen merkitykset järjestykseen: 1. hyvinvointi, 2. luonteenkasvu ja 3. suosio ja menestys.

Eroja liikuntaa organisoidusti harrastaneiden ja harrastamattomien väliltä löytyi kuitenkin runsaasti merkitysten tärkeyskeskiarvoissa. Kerho- ja/tai seuraliikkujat kohtasivat kaikki muut välittömät liikkumisen merkityskokonaisuudet paitsi pinnallisuuden ja kaikki muut välinen merkityskokonaisuudet paitsi suosion ja menestyksen tärkeimpinä kuin organisoituun liikuntaan osallistumattomat (kaikissa $p < .000$) (ks. taulukko 7). Tulos vahvistaa Kosken ja Tähtisen (2005, 10–14) havaintoa siitä, että seuratoiminnassa mukana olevien liikunnan merkitysvyyhti on paksumpi kuin muilla.

Organisoituun liikuntaan osallistujat kohtaavat liikkumisessa siis useita itselleen tärkeitä merkityksiä – näin liikkuminen myös kokonaisuutena merkitsee enemmän. Sen lisäksi, että kiinnittymissiteitä liikunnan sosiaaliseen maailmaan on lukumääräisesti enemmän, ne myös muodostuvat merkityksellisyytensä kautta vankemmiksi. Kiinnittymissiteiden kestävyys vuosien saatossa ovat viitanneet tutkimustulokset, joiden mukaan erityisesti organisoituun liikuntatoimintaan osallistuminen lapsuus- ja nuoruusvuosina on ennustanut liikunnallista elämäntapaa aikuisena (esim. Barnekow-Bergvist ym. 1998; Rautava ym. 2003; Tammelin 2004; Yang 1997).

Liikkumisessa kohdattujen kulttuuristen merkitysten yhteyttä organisoidun liikunnan kulutukseen tarkennettiin vielä korrelaatiotarkastelujen avulla. Ensin etsittiin lineaarisia riippuvuuksia viikoittaisten seuraharjoitusten lukumäärän ja eri merkityskokonaisuuksien painottumisen väliltä. Siinä missä kaikki korrelaatiot välinen merkityskokonaisuuksien osalla jäivät merkityksettömän heikoiksi, korreloi harjoituskertojen tiheys kohtalaisesti hyvä olo ja mieli -merkitysten tärkeyteen ($r = .31$) ja melko voimakkaasti menestys halu -merkitysten tärkeyteen ($r = .52$). Mitä useampiin seuraharjoituksiin vastaaja siis viikon aikana osallistui, sitä tärkeimpinä hän kohtasi liikkumisessa hyvän olon ja mielen merkitykset sekä varsinkin menestys halumerkitykset. Kilpailullisuus ja tavoitteellisuus, sekä hyvä olo ja mieli -kokonaisuuteen lukeutuneita merkityksiä (terveys, kaverit, monipuolisuus) nousi myös Kosken ja Tähtisen (2005, 12–14) merkitystutkimuksessa seuraharrastajien keskuudessa korostuneeseen asemaan.

Korrelaatiotarkasteluja tehtiin myös erikoisliikuntapaikkojen kulustihyeyksien ja liikkumisen merkityskokonaisuuksien painottamisen suhteen. Uimahallin/uimalan, laskettelukeskuksen, ratsastuskoulun, balettikoulun, tanssikoulun, minigolfradan, golfkentän, keilahallin, mikroautoradan, kuntosalin, aerobic keskuksen, kiipeilykeskuksen ja mailapelihallin kulutus laskettiin yhteen kunkin vastaajan kohdalla, sillä alhaisen keskikulutuksen takia niitä ei olisi ollut mielekästä huomioida erillisinä kulutuskohteina. Kohtalainen korrelaatio ($r = .28$) löytyikin erikoisliikuntapaikkojen kulustihyeyden sekä hyvä olo ja mieli -merkityskokonaisuuden painottumisen väliltä.

TAULUKKO 7. Liikkumisen välittömien ja välinemerkityskokonaisuuksien painottuminen suhteessa organisoitujen liikuntapalvelujen kulutukseen (suluissa merkityskokonaisuuksien keskinäistä painottumisjärjestystä osoittava sijaluku)

		Organisoitua liikuntaa KYLLÄ^a (n=422)	Organisoitua liikuntaa EI^{aa} (n=373)	Keskiarvo-eron merkitsevyys *** p < .001 ** p < .01 * p < .05
Välittömät liikkumisen merkitykset <i>0 = ei yhtään tärkeää</i> <i>1 = pikkuisen tärkeää</i> <i>2 = melko tärkeää</i> <i>3 = tärkeää</i> <i>4 = erittäin tärkeää</i>	Hyvä olo ja mieli M <i>Sd</i>	2,91 <i>0,67</i> (1.)	2,46 <i>0,80</i> (1.)	***
	Menestysshalu M <i>Sd</i>	2,09 <i>0,83</i> (5.)	1,06 <i>0,75</i> (5.)	***
	Fyysisyys M <i>Sd</i>	2,42 <i>0,75</i> (2.)	2,00 <i>0,90</i> (2.)	***
	Extreme M <i>Sd</i>	2,11 <i>0,80</i> (4.)	1,74 <i>0,86</i> (3.)	***
	Pinnallisuus M <i>Sd</i>	1,16 <i>0,71</i> (6.)	1,01 <i>0,72</i> (5.)	—
	Perhekeskeisyys M <i>Sd</i>	2,35 <i>0,82</i> (3.)	1,82 <i>0,89</i> (3.)	***
Liikkumisen välinemerkitykset <i>-2 = häiritsee/vähentää paljon</i> <i>-1 = häiritsee/vähentää vähän</i> <i>0 = ei vaikutusta mitenkään</i> <i>1 = hyödyttää/lisää vähän</i> <i>2 = hyödyttää/lisää paljon</i>	Luonteenkasvu M <i>Sd</i>	1,08 <i>0,51</i> (2.)	0,89 <i>0,46</i> (2.)	***
	Hyvinvointi M <i>Sd</i>	1,59 <i>0,50</i> (1.)	1,35 <i>0,61</i> (1.)	***
	Suosio ja menestys M <i>Sd</i>	0,73 <i>0,50</i> (3.)	0,60 <i>0,47</i> (3.)	—

^a = koulun liikuntakerhossa ja/tai vähintään 1krt/vko liikuntaseurassa harrastaneet

^{aa} = ei liikuntakerhoharrastusta eikä säännöllistä tai ei lainkaan liikuntaseuraharrastusta

Organisoidun liikunnan jälkeen oli vielä vuoro tarkastella *omatoimista liikkumista* suhteessa liikumisessa kohdattujen kulttuuristen merkitysten painottumiseen. Vertailuryhmät muodostettiin nyt a) säännöllisesti sekä b) epäsäännöllisesti tai ei ollenkaan omatoimisesti liikkuneista siten, että molemmista ryhmistä suljettiin pois organisoituja liikuntapalveluja kuluttaneet. Näin toimittiin, koska haluttiin välttää merkityspainotusten sekoittuminen organisoidun ja omatoimisen liikunnan välillä. Käytännössä toinen vertailuryhmä siis koostui vapaa-ajan liikuntaa harrastamattomista passiivisista, sillä liikuntapalvelujen kulutus ei kohdistunut heillä omatoimiseen eikä organisoitunkaan liikuntaan.

Taulukkoon 8 on jälleen koottu molempien vertailuryhmien osalta liikkumisen välittömien ja välinemerkituskokonaisuuksien saavuttamat tärkeyskeskiarvo- ja -keskihajontalukemat sekä osoitettu merkityskokonaisuuksien keskinäinen painottumisjärjestys. Omatoimisesti säännöllisesti liikkuneet kohtasivat merkitykset samassa tärkeysjärjestyksessä kuin organisoitujen liikuntapalvelujen kuluttajatkin. Sen sijaan liikunnallisesti passiiviset kohtasivat fyysisyyden tilastollisesti katsoen yhtä tärkeänä kuin hyvän olon ja mielen, extremen yhtä tärkeänä kuin perhekeskeisyyden sekä pinnallisuuden yhtä tärkeänä kuin menestystalun. Välinemerkitykset asettuivat kuitenkin passiivisillakin tuttuun tärkeysjärjestykseen.

Aktiiviset omatoimiliikkujat kohtasivat passiivisiin nähden tärkeämpinä useat liikkumisen merkityskokonaisuudet: välittömistä merkityskokonaisuuksista hyvän olon ja mielen, perhekeskeisyyden ja extremen sekä välinemerkituskokonaisuuksista hyvinvoinnin ja luonteenkasvun (ks. taulukko 8). On ymmärrettävää, että niille, jotka eivät juurikaan liiku, liikunta ei näyntyä kovinkaan vahvana hyvän olon ja mielen tai hyvinvoinnin tuojana – muutenhan harrastuneisuuden voisi olettaa olevan päinvastoin. Perheen tärkeä merkitys säännöllisessä liikunnan harrastamisessa ilmenei selvästi omatoimiliikunnan kohdalla, vaikka perhekeskeisyys saavutti vieläkin korkeamman tärkeyskeskiarvon organisoidun liikunnan harrastajien keskuudessa. Aiemmissakin tutkimuksissa on todettu perheen liikunnallisuuden positiivinen yhteys lasten nimenomaan liikuntaseurassa harrastamiseen, mutta myös hieman heikompi positiivinen yhteys omatoimisen liikunnan harjoittamiseen (esim. Brunton ym. 2003, 65–67, 98; Rautava ym. 2003, 28–29). Ehkäpä yllättävin havainto verrattaessa säännöllisiä omatoimiliikkujia ja passiivisia oli fyysisyyden merkityksen jääminen vaille tilastollisesti merkitsevää painotuseroa.

Menestystalun merkityskokonaisuuden saavuttama tärkeyskeskiarvo jäi omatoimiliikkujilla huomattavasti matalammaksi verrattuna organisoidun liikunnan harrastajiin. Omin ehdoin toteutettavassa liikunnassa ei kilpailemisella ja voittamisella ole selvästikään vastaavaa jalansijaa kuin organisoidussa liikunnassa, minkä Koski ja Tähtinenkin (2005, 12) ovat todenneet. Muita yhteneviä tuloksia heidän merkitystutkimushavaintojensa kanssa olivat, että säännöllisillä omatoimiliikkujilla korostuivat passiivisempiin verrokkeihin nähden ilo- ja terveysmerkitykset (tässä hyvä olo ja mieli) sekä sosiaalisuus (tässä hyvä olo ja mieli sekä perhekeskeisyys).

Toisin kuin organisoidun liikunnan kohdalla, omatoimisen liikkumisen lisääntyminen yhdestä viikoittaisesta kerrasta useampiin ei ollut lineaarisessa yhteydessä minkään liikkumisen merkityskokonaisuuden painottumisen kanssa, ellei heikoksi yhteydeksi haluta tulkita korrelaatiota $r = .25$ perhekeskeisyyden ja omatoimiliikunnan frekvenssin välillä. Tämän riippuvuuden olemassaoloa tukee Rautavan ym. (2003, 28–29) havainto lasten omatoimiliikunnan tiheyden ja perheen liikuntaan käyttämän ajan positiivisesta kytkeytymisestä toisiinsa.

TAULUKKO 8. Liikkumisen välittömien ja välinemerkityskokonaisuuksien painottuminen suhteessa oma-toimiseen liikkumiseen (suluissa merkityskokonaisuuksien keskinäistä painottumisjärjestystä osoittava sijaluku)

		Omatoimista liikuntaa KYLLÄ^a (n=299) <i>Huom. Ryhmistä on organisoituun liikun-</i>	Omatoimista liikuntaa EI^{aa} (n=57) <i>suljettu pois taan osallistuneet.</i>	Keskiarvo-eron merkitsevyys *** p < .001 ** p < .01 * p < .05
Välittömät liikkumisen merkitykset <i>0 = ei yhtään tärkeää 1 = pikkuisen tärkeää 2 = melko tärkeää 3 = tärkeää 4 = erittäin tärkeää</i>	Hyvä olo ja mieli	M <i>Sd</i> 2,57 <i>0,75</i> (1.)	1,93 <i>0,92</i> (1.)	***
	Menestyshalu	M <i>Sd</i> 1,08 <i>0,72</i> (5.)	0,92 <i>0,81</i> (5.)	—
	Fyysisyys	M <i>Sd</i> 2,04 <i>0,86</i> (2.)	1,80 <i>0,99</i> (1.)	—
	Extreme	M <i>Sd</i> 1,79 <i>0,83</i> (4.)	1,46 <i>1,04</i> (3.)	**
	Pinnallisuus	M <i>Sd</i> 1,00 <i>0,69</i> (6.)	0,94 <i>0,81</i> (5.)	—
	Perhekeskeisyys	M <i>Sd</i> 1,91 <i>0,87</i> (3.)	1,37 <i>0,88</i> (3.)	***
Liikkumisen välinemerkitykset <i>-2 = häiittää/vähentää paljon -1 = häiittää/vähentää vähän 0 = ei vaikuta mitenkään 1 = hyödyttää/lisää vähän 2 = hyödyttää/lisää paljon</i>	Luonteenkasvu	M <i>Sd</i> 0,92 <i>0,46</i> (2.)	0,76 <i>0,48</i> (2.)	*
	Hyvinvointi	M <i>Sd</i> 1,40 <i>0,60</i> (1.)	1,12 <i>0,65</i> (1.)	**
	Suosio ja menestys	M <i>Sd</i> 0,61 <i>0,46</i> (3.)	0,52 <i>0,45</i> (3.)	—

^a = säännöllisesti vähintään 1krt/vko omatoimisesti liikkuneet, jotka eivät osallistuneet organisoituun liikuntaan

^{aa} = ei säännöllistä omatoimista liikuntaa eikä osallistumista organisoituun liikuntaan (= passiiviset)

7.3 Yhteenveto liikuntapalvelujen kulutuksesta osana lasten ja nuorten liikuntasuhdetta

Erilaisten liikuntapalvelujen kulutuksella on vahva rooli kouluikäisten liikuntasuhteen rakentumisessa. Yli 90 prosenttia tämän aineiston 11–12- ja 15–16-vuotiaista koululaisista kulutti säännöllisesti vähintään kerran viikossa liikuntaseurojen, koulujen, liikuntayritysten, yhdistysten ja/tai kunnan tarjoamia liikuntapalveluja organisoidun liikunnan ja/tai liikuntapaikkojen ja -tilojen muodossa.

Liikuntaa seurassa harrastaneiden määrä turkulaiskoululaisten keskuudessa näytti ylittäneen erityisesti tyttöjen kohdalla valtakunnallisen keskiarvo-osuuden. Aivan tarkkaa vertailua häittäsi ikäluokitusten erilaisuus eri tutkimuksissa. (Ks. Kansallinen liikuntatutkimus 2006; Laakso ym. 2006b; Lämsä & Mäenpää 2002; Nurmela 1998). Turkulaisista viidesluokkalaisista 55 prosenttia ja yhdeksäsluokkalaisista 45 prosenttia sukupuolesta riippumatta harrasti liikuntaa seuroissa säännöllisesti. Turkulaistyttöjen ylittäminen ikäistensä poikien harrastusaktiivisuuteen oli kansallisesti poikkeavaa (ks. Kansallinen liikuntatutkimus 2006; Laakso ym. 2006b; Vuori ym. 2007). Tyypillisin sekä viidesettä yhdeksäsluokkalaisten keskuudessa toteutettu seuraharjoitustiheys oli kolmesta neljään kertaa viikossa. Menestystavoitteiden koventumisesta kielinee viisi kertaa viikossa tai useammin harjoittelaiden suurempi osuus yhdeksäsluokkalaisten kuin viidesluokkalaisten seuraharrastajien parissa.

Tyttöjen suosituimmat seuralajit olivat tanssi, voimistelu eri muodoissaan, jalkapallo sekä 11–12-vuotiailla ratsastus ja 15–16-vuotiailla itsepuolustuslajit. Poikien suosikit tulivat palloilun puolelta: jääkiekko, jalkapallo, salibandy ja mailapelit, joskin nuoremmilla viiden kärkeen mahtui myös itsepuolustuslajit ja vanhemmilla uinti. Pitkälti samat seuralajit näyttivät siis nauttivan suosiota ikäluokasta riippumatta. Itsepuolustuslajit ja mailapelit eivät yllä viimeisimmässä koko maan kattavissa kartoituksissa näin korkealle suosituimpien liikuntaseuralajien rankingeissa (ks. Kansallinen liikuntatutkimus 2006; Suuri kansallinen liikuntatutkimus 2002).

Viidesluokkalaisista joka kolmannelle ja yhdeksäsluokkalaisista neljälle viidestä ei ollut koulussa tarjolla liikuntakerhoa, vaikka sen olemassaoloa puolet näistä oppilaista toivoi. Kerhotarjonta vastasi viidesluokkalaisten osalla maan keskiarvoista kerhokattavuutta, mutta jäi yhdeksäsluokkalaisten osalla siitä selvästi jälkeen (ks. Laakso 2006b). Siinä missä turkulaiskoululaisten seuraharrastajien osuudet ylittivät, kerho-osallistujien määrät jäivät selvästi alle valtakunnallisen tason. Turussa vain 13 prosenttia viidesluokkalaisista ja vähäiset kolme prosenttia yhdeksäsluokkalaisista harrasti koulun liikuntakerhossa, kun koko Suomessa näin teki keskimäärin 15–20 prosenttia lapsista ja nuorista (ks. Kansallinen liikuntatutkimus 2006; Nurmela 1998; Suuri kansallinen liikuntatutkimus 2002). Harjoitetuimmat lajit jo antoivat osviittaa poikien tyypillisestä suuremmasta kerhoaktiivisuudesta tyttöihin nähden (ks. Laakso 2006b): jalkapallo, salibandy/sähly, pesäpallo, koripallo. Liikuntakerhopalvelujen kuluttamisella voisi olla huomattavasti tämänhetkistä merkittävämpi asema etenkin alakouluikäisten tyttöjen ja yläkoululaisten liikuntasuhteen rakentumisessa, mikäli tarjontaa löytyisi Turussa enemmän.

Liikuntayritysten, yhdistysten ja kunnan liikuntapalvelujen kulutusta tarkasteltiin sekä erikoisliikuntapaikkojen käyttöfrekvenssin että omatoimisen liikkumisen tiheyden (perusliikuntapaikkojen käyttö) näkökulmista. Yhdeksäsluokkalaiset olivat hyödyntäneet viidesluokkalaisia useammin erikoisliikuntapaikkatarjontaa, mikä oli linjassa Zacheuksen ym. (2003) havaintoon liikuntayritysten tärkeydestä nuorten ja nuorten aikuisten liikunnan organisoijana. Keskenään samanikäiset turkulaistytöt ja -pojat olivat kuluttaneet erikoisliikuntapaikkoja samassa määrin. Ikäryhmästä riippumatta suosituimmaksi erikoisliikuntapaikaksi osoittautui uimahalli ja 15–16-vuotiaiden keskuudessa lähes yhtä suosittuja olivat kuntosalit. Seuraavaksi eniten yhdeksäsluokkalaiset olivat keilanneet, siinä missä viidesluokkalaiset olivat pelanneet minigolfia ja lasketelleet. Keskimäärin harrastaminen erikoisliikuntapaikoissa jäi koko vastaajajoukolla kuitenkin kokeilutai satunnaisuuteksi, mikä merkitsee vain heikkojen kiinnittymisiteiden syntymistä liikkumisen sosiaaliseen maailmaan tämänkaltaisten liikuntapalvelujen kuluttamisen kautta.

Omatoimisessa liikkumisessa 11–12-vuotiaat turkulaispojat päihittivät ikäisensä tytöt ja viidesluokkalaiset päihittivät yhdeksäsluokkalaiset. Kun viidennen luokan pojat liikkuvat omatoimisesti keskimäärin kolmesta neljään kertaan viikossa, jäi frekvenssi kaikilla muilla pariin kolmeen viikkokertaan. Joka kymmenes turkulainen 11–12-vuotias ja peräti joka kuudes 15–16-vuotias ei toteuttanut omatoimiliikuntaa edes yhtä kertaa viikossa, mitä määriä voitiin kuitenkin valtakunnallisesti pitää melko matalina (vrt. Hämäläinen ym. 2000; Laakso ym. 2006b). Suomalaislasten ja -nuorten omatoimiliikunnan on vieläpä raportoitu selvästi lisääntyneen 2000-luvulle tultaessa (Suuri kansallinen liikuntatutkimus 2002).

Viidesluokkalaisten ilman ohjausta tapahtunut liikkuminen painottui perinteiseen tapaan vahvasti perusliikuntamuotoihin: lenkkeilyyn, pyöriin ja uintiin, mutta osattiin omatoimisesti pelata myös jalkapalloa, jääpelejä ja sählyä. Yhdeksäsluokkalaisten omatoimiliikunnassa näkyi perusliikuntamuotojen ja jalkapallon ohella myös erikoisliikuntapaikkojen kulutus, etunenässä kuntosalit ja mailapelihallit. Turku voitiin todeta pääkaupunkiseudun ja Uudenmaan tapaan alueeksi, jolla hiihto ja pesäpallo eivät saavuta samanveroista suosiota omatoimiliikuntamuotoina kuin muualla Suomessa (ks. Kansallinen liikuntatutkimus 2006; Nupponen & Telama 1998). Useimmat joukkuepelit poikien suosituimpien omatoimilajien luettelossa viittasivat Suuren kansallisen liikuntatutkimuksen 2001–2002 (2002) ja Bergin (2005) havaintojen tapaan siihen, että pojat liikkuvat omatoimisesti enemmän kaveriporukoissa, tytöt puolestaan yksikseen. Poikien yksin liikkumisen on tosin aivan viime vuosina havaittu lisääntyneen (Kansallinen liikuntatutkimus 2006).

Liikuntakiinnostuksen ja -kulutuksen kasautumisenäkemyksille, joita ovat esittäneet muun muassa Heinilä (1986), Järvinen (1994) sekä Koski ja Latonen (1999), saatiin vahvistusta tämän tutkimuksen liikuntapalveluja koskeneista tuloksista. Liikuntaseuran harjoituksissa vähintään kerran viikossa käyneistä 75 prosenttia liikkui säännöllisesti myös omatoimisesti ja joka kymmenes harrasti koulun liikuntakerhossa. Toisesta näkökulmasta katsottuna: omatoimisesti säännöllisesti liikkuneista yli puolet osallistui myös seuraharjoituksiin ja hieman harvempi kuin joka kymmenes liikuntakerhotoimintaan. Liikuntaa sekä liikuntaseurassa, koulun kerhossa, että omatoimisesti harjoitti viisi prosenttia vastaajista, mutta osuus nousi jo 40 prosenttiin seura- ja omatoimiliikunnan päällekkäisharrastajien osalla. Liikuntakulutuksen kasautumisteoriaa vahvisti edelleen tieto säännöllisten seura- ja omatoimiliikkujien suuremmasta erikoisliikuntapaikkojen käytöstä verrattuna korkeintaan epäsäännöllisesti liikkuneisiin. Liikunnallisesti passiivisiksi osoittautuneiden turkulaislasten ja -nuorten osuus, 7 prosenttia, vastasi kansallista keskiarvoa (ks. Kansallinen liikuntatutkimus 2006; Suuri kansallinen liikuntatutkimus 2002).

Liikuntapalvelujen kulutusmääriä ja -sisältöjä verrattiin ikä- ja sukupuoliryhmien lisäksi kolmeen eri taustatuloluokkaan ryhmiteltyjen oppilaiden kesken. Koulun liikuntakerhoon osallistujat tulivat samassa suhteessa kaikista tuloluokista. Sen sijaan sekä seura- että omatoimiliikkujien osuus oli suurempi korkeassa tuloluokassa verrattuna keskituloluokkaan ja edelleen keskituloluokassa suurempi verrattuna matalaan tuloluokkaan. Lisäksi korkea- ja keskituloisten perheiden lapset ja nuoret osallistuivat seuraharjoituksiin tiheimmin kuin matalatuloisten perheiden seuraliikkujat. Myös omatoimiliikuntaa korkeatuloisten perheiden jälkikasvu harjoitti useammin kuin matalatuloisten perheiden vesat. Erikoisliikuntapaikatkaan eivät muodostaneet poikkeusta, vaan niidenkin kulutusmäärissä ilmeni perheen taloudellisen aseman ja sosio-kulttuurisen pääoman merkitys siten, että taustatuloluokan kohentuessa myös kulutusmäärät kasvoivat. Näin tämänkin tutkimus tuotti lisänäytöksi sille, etteivät erot kouluikäisten liikunta-aktiivisuudessa eri sosiaaliryhmien välillä ole juurikaan muuttuneet huolimatta yhteiskunnan ja liikuntakulttuurin muutoksista (ks. esim. Laakso ym. 2006a). Korkeampiin sosiaaliluokkiin lukeutuvien perheiden lapset ja nuoret ovat yhä edelleen liikunnallisesti aktiivisempia verrattuna alempien sosiaaliluokkien lapsiin ja nuoriin (esim. Berg 2005).

Perinteisten motiivitarkastelujen sijaan lasten ja nuorten liikuntapalvelujen kulutukselle haettiin ymmärrystä ja perustelua liikkumisessa kohdattujen välittömien ja välineellisten kulttuuristen merkitysten kautta. Vastaajat arvioivat valmiiksi listattujen merkitysten tärkeyttä itselleen liikuntaa harjoittaessaan. Kymmenistä yksittäisistä merkityksistä koostuneet listat oli välttämätöntä tiivistää laajem-

miksi temaattisiksi merkityskokonaisuuksiksi pääkomponenttianalyysin avulla. Liikkumisessa itsessään kohdattuja merkityskokonaisuuksia muodostui oppilaiden vastausten perusteella kuusi: 1) hyvä olo ja mieli, 2) perhekeskeisyys, 3) fyysisyys, 4) extreme, 5) menestys halu ja 6) pinnallisuus. Merkityskokonaisuudet on lueteltu viidesluokkalaisten kokemassa tärkeysjärjestyksessä, joskin pojat pitivät perhekeskeisyyttä ja fyysisyyttä yhtä tärkeänä. Yhdeksäsluokkalaisten näkemyksissä fyysisyys ja poikien ryhmässä vielä extreme ohittivat perhekeskeisyyden – muilta osin hekin kohtasivat merkitykset samassa tärkeysjärjestyksessä. Kaikkien vastaajaryhmien liikkumisessa tärkeimpänä kohtaama hyvä olo ja mieli -merkityskokonaisuus lähestyi merkityksellisyydeltään tärkeää, mutta ei vähiten tärkeänä pidetty pinnallisuuskään jäänyt täysin yhdentekeväksi. Pitkään tärkeimmiksi lasten ja nuorten liikkumisen selittäjiksi arvioidut kilpaileminen, voittaminen ja saavuttaminen jäivät tässä menestys halu-merkityskokonaisuuteen lukeutuvina osioina viimeistä edelliselle sijalle merkitysten rankingissa. Myös extrememerkityksiä painotettiin yllättävän vaisusti peilattuna kuvauksiin myöhäismoderenin (nuoriso)kulttuurin voimakkaasta elämyshakuisuudesta.

11–12-vuotiaiden 15–16-vuotiaisiin nähden suurempi liikunta-aktiivisuus ja liikuntamyönteisyys ilmeni kaikkien välittömien liikkumisen merkityskokonaisuuksien, fyysisyyttä lukuun ottamatta, kohtaamisena tärkeämpinä. Fysiologisesta kypsyudesta riippuva suorituskykyisyys mitä todennäköisimmin vaikuttaa fyysisyyden tärkeyteen liikkumisessa. Valtaosa yhdeksäsluokkalaisista on puberteetin ansiosta saavuttanut kunto-ominaisuuksissaan paremman tason tai ainakin mahdollisuuden kehittää näitä ominaisuuksia (esim. Mero ym. 1990), mikä on omiaan nostamaan fyysisyyden merkitystä. Todennäköisesti monen yhdeksäsluokkalaisten elämäntyö on viidesluokkalaisiin nähden fyysisesti vähemmän aktiivinen ja siksi liikuntaharrasteista etsitään rasiitusta ja hikeä. Myös ulkonäkökäsitykset ovat vahvemmin esillä 15–16-vuotiaiden kuin 11–12-vuotiaiden sosiaalisissa maailmoissa ja fyysiset suoritteethan ovat yksi keino vaikuttaa omaan ulkoiseen olemukseen.

Sukupuolten välisissä vertailuissa pojille osoittautuivat menestys halu-, extreme- ja pinnallisuusmerkitykset tärkeämmiksi kuin tytöille, jotka puolestaan painottivat hyvän olon ja mielen merkitystä poikia enemmän. Tulosten tulkittiin ilmentäneen fyysisen suorittamisen ja pätemisen suurempaa merkityksellisyyttä poikien minäkuvan rakentumisessa ja sosiaalisen suosion saavuttamisessa, sekä eroja tyttöjen ja poikien kulttuurisessa ja sosiaalisessa sukupuolimallissa. Lisäksi urheilijaesikuvia ja samastumiskohteita löytyy huomattavasti enemmän poikien menestys haaveiden pontimiksi verrattuna tyttöjen tilanteeseen.

Kaupunkilaislasten ja -nuorten liikkumisessa kohtamat välinemerkitykset, toisin sanoen heidän kokemansa liikkumisen vaikutusmahdollisuudet muihin elämänasioihin, ryhmittäytyivät kolmelle ulottuvuudelle: 1) hyvinvointi, 2) luonteenkasvu sekä 3) suosio ja menestys. Koko vastaajajoukko näki kaikkia kolmea elämänasiaulottuvuutta voitavan edistää ja hyödyttää liikuntaa harjoittamalla: hyvinvointia melkoisessa määrin, luonnetta jonkin verran ja suosion ja menestyksen saavuttamistakin hieman. Viidesluokkalaiset kohtasivat liikkumisen positiivisen merkityksen sekä hyvinvoinnille että luonteenkasvulle vahvempana kuin yhdeksäsluokkalaiset. 15–16-vuotiaiden 11–12-vuotiaiden kanssa yhtä vahva näkemys liikkumisen mahdollisuudesta edistää suosiota ja menestystä saattoi juontaa juurensa ilmiön todentumiseen heidän ikäluokkassaan. Huippulahjakkaat 15–16-vuotiaat saavat jo aikaa ja palstatilaa medioissa sekä rahallista korvausta liikunnan harrastamisestaan. Mitä tulee sukupuolten välisiin eroihin liikkumisen välinemerkitysten kohtaamisessa, niin tytöt painottivat liikkumista välineenä hyvinvointiin ja pojat puolestaan suosion ja menestyksen saavuttamiseen enemmän kuin vastakkainen sukupuoli. Jälleen voitiin havaita yhtymäkohta tietämykseen liikuntakykyjen merkityksestä poikien sosiaalisen statuksen muotoutumisessa. Koska molemmille sukupuolille löytyi yksi vastakkaiseen sukupuoleen nähden painotetumpi välinemerkityskokonaisuus, ei tämä tutkimus tukenut Valtosen ja Ojajärven (2003) tai Kosken ja Tähtisen (2005) näkemyksiä siitä, että tytöille olisivat tärkeämpiä liikunnan seuraukset (välinemerkitykset) ja pojille liikunta itsessään (välittömät merkitykset).

Perheen tuloluokka erotteli vastaajia liikkumisen välittömien ja välinemerkityspainotusten suhteen vain pinnallisuus-kokonaisuuden osalla, jonka matalaan tuloluokkaan lukeutuneet kohta-

sivat tärkeämpänä kuin muut. Eron arvioitiin liittyneen paitsi suoranaisesti perheiden ekonomiseen statukseen – kuuluihan pinnallisuusmerkityksiin liikunnan halpa hinta -osio – myös kulutuksen suurempaan merkityksellisyyteen pienituloisten perheiden lapsille ja nuorille (ks. Autio 2006a; Wilska 2004).

Liikkumisen välittömien ja välinemerkitysten painottumista katsastettiin vielä suhteessa eri liikuntapalvelujen kulutukseen. Koulun liikuntakerhossa ja/tai liikuntaseurassa harrastaminen nimettiin organisoitujen liikuntapalvelujen kuluttamiseksi. Ne, jotka lukeutuivat tällaisten palvelujen säännöllisiin käyttäjiin, kohtasivat liikkumisessa kaikki muut välittömät merkityskokonaisuudet paitsi pinnallisuuden tärkeimpinä verrattuna organisoituun liikuntaan osallistumattomiin. Kerho- ja/tai seuraliikkijat myös kokivat liikkumisella olevan enemmän välineellistä merkitystä hyvinvoinnille ja luonteenkasvulle. Näiden tulosten tapaan myös Koski ja Tähtinen (2005) ovat havainneet seuraliikkujien liikunnan merkitysvyyhdin paksuuden toisiin nuoriin verrattuna. Itselle tärkeiden merkitysten kohtaaminen organisoidussa liikunnassa vahvistaa suhdetta liikuntaan niin, että lapsuudessa ja nuoruudessa muodostuneiden kiinnittymisiteiden on havaittu pitävän monia liikunnallisen elämäntavan piirissä myös aikuisena (esim. Barnekow-Bergvist ym. 1998; Rautava ym. 2003; Tammelin 2004; Yang 1997). Kuvaa merkityspainotusten suhteesta organisoidun liikunnan kuluttamiseen tarkennettiin edelleen korrelaatiotarkasteluin. Viikoittaisten seuraharjoitusten tihentymisen havaittiin olleen yhteydessä etenkin menestysthalu-, mutta myös hyvä olo ja mieli -merkityskokonaisuuksien painottamiseen. Toiseksi, mitä enemmän mahdollisesti ohjattuja erikoisliikuntapaikkapalveluja vastaaja hyödynsi, sitä tärkeämpänä hän kohtasi hyvän olon ja mielen merkityskokonaisuuden.

Ilman ohjausta toteutetun liikunnan säännöllisyys (vähintään kerran viikossa) riitti nostamaan niin hyvä olo ja mieli-, extreme- kuin perhekeskeisyysmerkitystenkin tärkeyden merkitsevästi suuremmaksi verrattuna korkeintaan epäsäännöllisesti omatoimisesti liikkuneiden näkemyksiin. Fyysisyyden kohtaaminen yhtä tärkeänä riippumatta siitä, liikkuko vastaaja ilman ohjausta säännöllisesti vaiko ollenkaan, oli yllättävää. Menestysthalu liikunnassa tai suosion ja menestyksen saavuttaminen liikunnan avulla eivät painottuneet usein toistuvassakaan omatoimiliikunnassa, vaan menestysthaluiset selvästikin hakeutuvat omin neuvoin harrastamisen sijaan organisoitujen liikuntapalvelujen pariin.

Saatujen tutkimustulosten perusteella voitiin esittää näkemys, että myöhäismodernin kulutuskeskustelun keskeisimmistä teoreettisista suuntauksista (ks. Noro 1995a) selkeimmin kaupunkilaislasten ja -nuorten liikuntapalvelujen kuluttamiseen kytkeytyivät a) tulkinnat kulutuksesta yksilön sosiaaliin maailmoihin jäsentäjänä ja b) tulkinnat kulutuksesta sisäisten kokemusten tuottajana. Kun lapsi tai nuori kulutti liikuntapalveluja säännöllisesti, hän kohtasi liikunnan harjoittamisessa useampia ja tärkeämpiä kulttuurisia merkityksiä verrattuna epäsäännöllisiin liikkujiin ja passiivisiin. Suurempia satsauksia omakohtaisen liikkumisen eteen tehneet olivat siis siihen myös sisäisesti sitoutuneempia ja kokivat toiminnan merkityksellisemmäksi (ks. Lähteenmaa 2000). Näin säännölliset harrastajat asemoituivat syvemmälle liikunnan sosiaaliin maailmoihin merkitysrakenteineen. Tulkinnat kuluttamisesta sisäisten kokemusten tuottajana ilmenivät vastaajien liikkumisessa kohtaamien merkityskokonaisuuksien painottumisen kautta. Kaikkien vastaajaryhmien liikkumisessa itsessään tärkeimmäksi kokema hyvä olo ja mieli -merkityskokonaisuus sisälsi useita hedonistisiksi tulkittavia osioita, kuten ilo, hyvä olo, rentoutuminen, huolten unohtuminen ja itsensä tunteminen hyväksi josakin. Myös välinemerkityskokonaisuuksista tärkeimpänä kohdattuun hyvinvointi-kokonaisuuteen kuului onnellisuus-osio. Rajumpien sisäisten kokemusten tavoitteluun viitannut extreme-merkityskokonaisuus painottui yhdeksäsluokkalaisten, erityisesti poikien, liikuntapalvelujen kulutuksessa.

8 PENKKIURHEILUPALVELUJEN KULUTUS LASTEN JA NUORTEN LIIKUNTASUHTEESSA

Omakohhtaisen liikunnan harjoittamisen rinnalla tai sijaan liikuntasuhde voi rakentua penkkiurheilun ja/tai liikuntahyödykkeiden osa-alueilla. Penkkiurheilua ei tyydytty tässä tarkastelemaan vain yhtenä kokonaisuutena, vaan tuloksia penkkiurheilukulutuksen määrästä, sisällöstä ja kulutuksessa kohdatuista kulttuurisista merkityksistä tuotettiin erikseen välittömän eli primaarisen penkkiurheilun sekä välitetyn eli sekundaarisen penkkiurheilun osalta. Kulutusmäärä- ja kulutussisältökartoituksissa välitetty penkkiurheilu pilkottiin edelleen tiedotusvälinekohtaisiin sektoreihin. Näin voitiin tehdä aiempaa yksityiskohtaisempia havaintoja suomalaislasten ja -nuorten penkkiurheiluun kytkeytyvästä kulutuskäyttäytymisestä.

8.1 Penkkiurheilupalvelujen kulutusmäärät ja -sisällöt

8.1.1 Välittömän penkkiurheilun harjoittaminen suhteessa ikään, sukupuoleen ja perheen tuloluokkaan

Tiedusteltaessa turkulaisoppilailta välittömien penkkiurheilupalvelujen kulutustiheyttä tutkimus- hetkeä (kevät 2004) edeltäneen vuoden ajalta, ilmoitti kahdeksan prosenttia viidesluokkalaisista (8 % sekä tytöistä että pojista) ja 13 prosenttia yhdeksäsluokkalaisista (10 % tytöistä ja 16 % pojista) olleensa täysin passiivisia asian suhteen. Loput 92 prosenttia viidesluokkalaisista ja 87 prosenttia yhdeksäsluokkalaisista oli käynyt vuoden aikana ainakin kerran katsomassa paikanpäällä jonkin lajin kilpailua, ottelua tai muunlaista tapahtumaa. Primaarista penkkiurheilua harjoittaneiden osuuksia voitiin pitää valtakunnallisesti varsin korkeina, sillä ne ylittivät selvästi jopa sellaiset lukemat, jotka edelsivät 1990-luvun lopun katsojaromahdusta. Vuonna 1991 75 prosentin 10–24-vuotiaista suomalaisistahan raportoitiin penkkiurheilleen tapahtumapaikoilla viimeksi kuluneen vuoden aikana, kun vuoden 1999 vastaava lukema oli peräti parikymmentä prosenttiyksikköä alhaisempi (Minkkinen ym. 2001, 58). On huomattava, että Minkkisen ym. (2001) kartoituksen ikäluokitus poikkesi tämän tutkimuksen ikäluokituksista, siinä ei huomioitu moottoriurheilun eikä muunlaisten liikuntatapahtumien kuin kilpailujen ja ottelujen seuraamista, ja lisäksi kartoitus oli valtakunnallinen. Huolimatta kaupunkialueen (tässä Turun) valtakunnallista keskivertoa oletettavasti laajemmasta primaaripenkkiurheilutarjonnasta sekä muista esiin tuoduista eroavaisuuksista tutkimusten välillä, primaarisia penkkiurheilupalveluja kuluttaneiden turkulaisoppilaiden osuuk- sien osoittauduttua tässä niin selkeästi aiempaa suuremmiksi, uskallettiin esittää näkemys ainakin jonkinasteisesta kiinnostuksen elpymisestä tapahtumapaikoilla penkkiurheilemistä kohtaan. Viikoittain urheilukatsomossa oli viihtynyt joka viides Turun 11–12-vuotiaista (14 % tytöistä ja 25 % pojista) ja joka seitsemäs 15–16-vuotiaista (12 % tytöistä ja 16 % pojista).

Huomioitaessa kaikkien lajien seuraaminen yhteensä, ei tyttöjen ja poikien välillä ollut tilas- tollisesti merkitsevää eroa primaaripenkkiurheilemisen määrässä – verrattiinpa heitä koko aineis- ton tasolla tai ikäluokittain. Suosikki Nuorisotutkimuksen (2000, 7–9) havainto poikien suurem- masta rahan kulutuksesta penkkiurheiluun⁷ matseihin⁸ ei siis näkynyt tässä aineistossa välittömien penkkiurheilupalvelujen kulutusmäärissä. Kahden ikäryhmän primaaripenkkiurheiluaktiivisuudet erosivat toisistaan siten, että nuoremmat eli 11–12-vuotiaat olivat 15–16-vuotiaita aktiivisempia ($Z = -2,373$; $p = .018$), mihin yllä esitetyt prosenttiosuudet jo viittasivatkin.

TAULUKKO 9. Turkulaisten viides- ja yhdeksäsluokkalaisten tyttöjen ja poikien viisi suosituinta primaari-penkkiurheilulajia

5. lk tytöt	5. lk pojat	9. lk tytöt	9. lk pojat
1. jalkapallo	1. jääkiekko	1. jääkiekko	1. jääkiekko
2. jääkiekko	2. jalkapallo	2. tanssi	2. jalkapallo
3. tanssi	3. salibandy	3. jalkapallo	3. salibandy
4. voimistelu	4. yleisurheilu	4. yleisurheilu	4. moottoriurheilu
5. yleisurheilu	5. pesäpallo	5. voimistelu	5. yleisurheilu

Useimmin tapahtumapaikoilla seuratut liikuntalajit on koottu taulukkoon 9. lästä riippumatta turkulaistyttöjen viisi suosituinta lajia olivat jääkiekko, jalkapallo, tanssi, voimistelu ja yleisurheilu. Turkulaispojilla tanssin ja voimistelun tilalle vaihtuivat salibandy sekä pesäpallo tai moottoriurheilu – muuten suosituimmat lajit olivat samat kuin tytöillä. Salibandyn yltäminen pojilla kolmen seuratuimman lajin joukkoon tukee Nurmelan ja Pehkosen (1998, 22–25) sekä Zacheuksen ym. (2003, 91–92) havaintoja salibandyn nosteesta penkkiurheilulajina. Moottoriurheilu ja yleisurheilu näyttäisivät menettäneen jonkin verran suosiotaan ainakin turkulaisoppilaiden keskuudessa, kun taulukon 9 lajijärjestyksiä verrataan Liikkasen ym. (1993, 20–22) 1990-luvun alussa esittämään valtakunnalliseen kouluikäisten lajirankingiin: jääkiekko, jalkapallo, yleisurheilu ja moottoriurheilu. Yleisurheilun kiinnostavuuden hiipumisesta ovat raportoineet myös Koski (1998, 4–7) sekä Nurmela ja Pehkonen (1998, 22–25). Syiksi kiinnostavuuden alenemiseen on arvioitu kansainvälisen kilpailumenestyksen heikentymistä, harrastajamäärien putoamista sekä lajin merkitysrakenteiden heikkoa vastaavuutta myöhäismodernin ajan yksilöiden sisäistämien merkitysrakenteiden, odotusten ja tarpeiden kanssa (Heinilä 1994, 109; Koski 1998, 4–7; 2000a 136–139; Nurmela & Pehkonen 1998, 22–25; Snow ym. 1986, 476–478). Mielenkiintoista on lisäksi, ettei aikuisväestön primaaripenkkiurheilun lajisuosikeista hiihtoa löydy taulukosta 9 lainkaan ja pesäpallo vain viidennen luokan poikien listalta (vrt. Nurmela & Pehkonen 1998, 22–25). Syyt niukkaan suosioon lienevät pitkälti samoja kuin yleisurheilun kohdalla. Zacheuksen ym. (2003, 91–92) näkemys penkkiurheilun lajikiinnostuksen sukupolvisidonnaisuudesta näyttääkin saavan vahvistusta tämän tutkimuksen tuloksista.

Viidesluokkalaisten yhdeksäsluokkalaisia suurempi innostus liikunnan seuraamiseen tapahtumapaikoilla ilmeni vahvimmin hölkkätapahtumien ja jalkapallon (molemmissa $p < .000$), voimistelun ($p = .001$) sekä pesäpallon ($p = .016$) suhteen. Yhdeksäsluokkalaiset eivät ohittaneet viidesluokkalaisia minkään lajin välittömien penkkiurheilupalvelujen kulutuksessa.

Suosituimpien primaaripenkkiurheilulajien listoista oli jo pääteltävissä, että turkulaistyttöjä oli kiinnostanut -poikia enemmän tanssi ja voimistelu (molemmissa $p < .000$), mutta myös yleisurheilu ($p = .047$). Pojat puolestaan päihittivät tytöt moottoriurheilun ja jääkiekon (molemmissa $p < .000$) sekä jalkapallon ($p = .018$) seuraamisessa tapahtumapaikoilla (ks. Liikkanen 2005b, 77). Erot tyttöjen ja poikien lajikiinnostuksessa paikanpäällä penkkiurheiltaessa esiintyivät melko pitkälle samoissa lajeissa kuin seuraharrastamisen osallakin.

Jääkiekko osoittautui lajiksi, joka oli saavuttanut tutkimushetkeä edeltäneen vuoden aikana eniten jokaviikkoisia katsojia (6 % vastaajista) sekä pienimmän vastaajaosuuden kysymyskohtaan ”en ole käynyt katsomassa kertaakaan” (29 %). Yllättävää ei liene jalkapallon yltäminen toiseksi jokaviikkoisten katsojien (4 %) ja ”en ole käynyt katsomassa kertaakaan” -vastaajaosuuden pienyyden suhteen (38 %). Jääkiekon ja jalkapallon jälkeen seuraavaksi eniten viikoittain toistunutta kiinnostusta olivat saaneet osakseen tanssi, yleisurheilu ja salibandy, joskin katsojien määrä jäi vain noin yhteen prosenttiin vastaajista. Voimistelu ja tanssi ($r_s = .50$), jääkiekko ja jalkapallo ($r_s = .43$) sekä koripallo ja pesäpallo ($r_s = .38$) muodostivat lajipareja, joissa lajien seuraaminen korreloi

keskenään. Samansuuntaisesti Heinonen (2004a, 237) on havainnut välittömän penkkiurheilumisen keskittyvän usein voimakkaasti vain muutamaan lajiin.

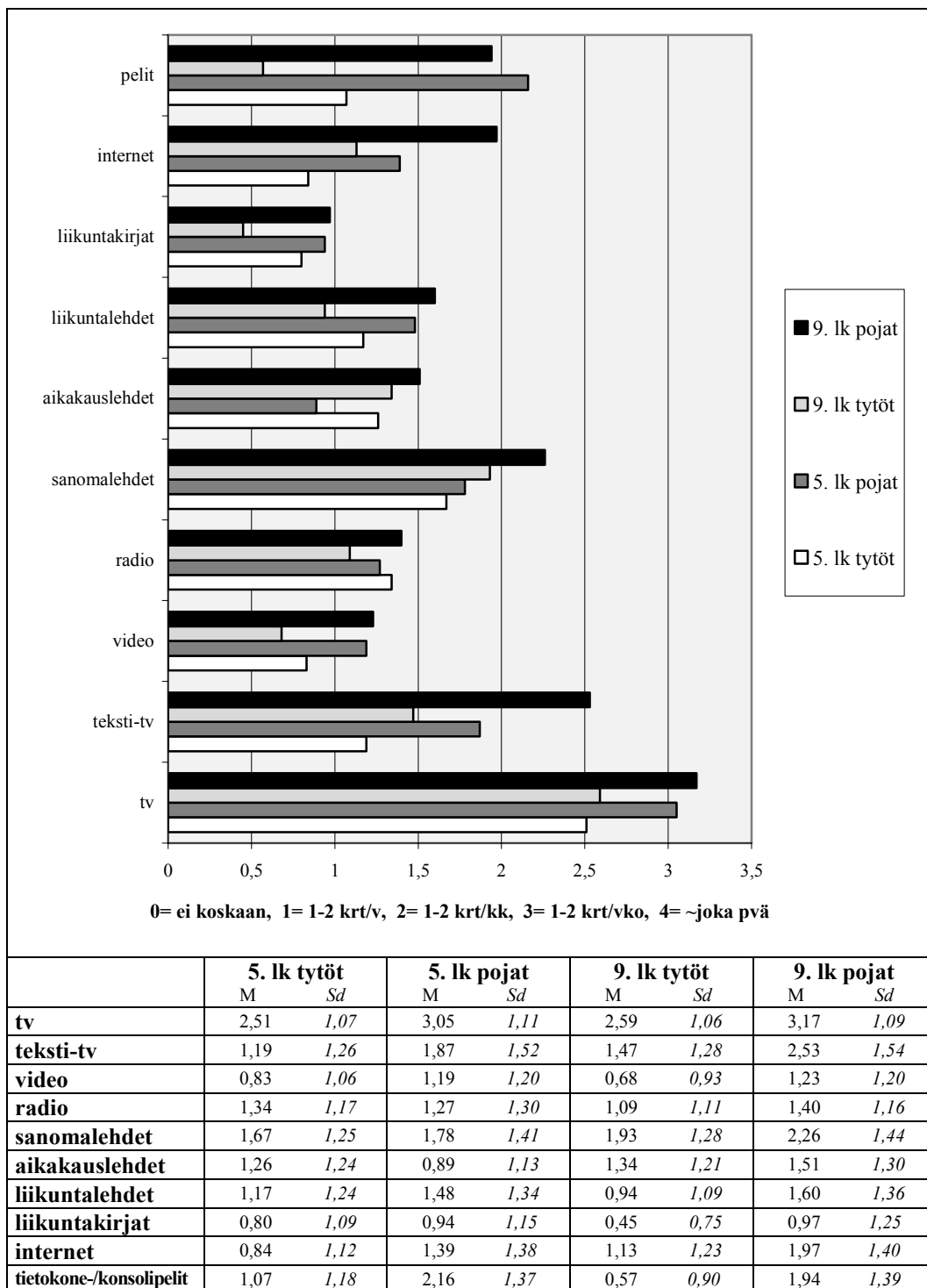
Välittömien penkkiurheilupalvelujen kokonaiskulutukseen ei oppilaiden perheen tuloluokalla ollut yhteyttä. Myös Liikkanen (2005b, 77) on todennut eri sosiaaliryhmien osallistuvan melko tasaisesti kilpailujen ja ottelujen seuraamiseen tapahtumapaikoilla. Lajeittain eritelty tarkastelu paljasti kuitenkin moottoriurheilun kohdalla eron matalan ja kahden korkeamman tuloluokan oppilaiden välillä ($\chi^2 = 11,991$; $df = 2$; $p = .002$). Matalaan tuloluokkaan lukeutuneet olivat käyneet katsomassa paikanpäällä moottoriurheilua merkitsevästi vähemmän kuin keski- ja korkeaan tuloluokkaan lukeutuneet. Niin ikään Tilastokeskuksen suomalaisten vapaa-ajankäyttöä tarkastelleessa tutkimuksessa pienempituloisten raportoitiin seuranneen moottoriurheilua tapahtumapaikoilla vähiten (Liikkanen 2005b, 77). Tulokset ovat yllättäviä siinä mielessä, että korostunutta kiinnostusta moottoreita, moottoriajoneuvoja, ”hevosvoimia” ja vauhtia kohtaan on perinteisesti osoittanut nimenomaan työntekijäluokka (Bourdieu 1984, 212–213; Siurala 1991, 80; Willis 1978, 11–13, 43–50).

8.1.2 Välitetyn penkkiurheilun harjoittaminen suhteessa ikään, sukupuoleen ja perheen tuloluokkaan

Välitetyn penkkiurheilun kulutustiheyden kartoittamiseen ei soveltunut sama mittari kuin primaaripenkkiurheiluun, vaan liikunnan seuraamisaktiivisuutta kymmenestä eri tiedotusvälineestä mitattiin ulottuvuudella: en koskaan – 1–2 kertaa vuodessa – 1–2 kertaa kuukaudessa – 1–2 kertaa viikossa – lähes joka päivä (ks. Luukka ym. 2001, 28–29). Seuraamista kartoitettiin siis vain tiheyden osalta, seuraamiseen käytettyjen aikajaksojen pituuksia ei tiedusteltu. Vaikka tietokone- ja konsolipelejä ei perinteisesti lasketa varsinaisiin tiedotusvälineisiin, otettiin ne tässä mukaan sekundaaripenkkiurheilun piiriin. Ratkaisu perustui pelaamisen suosioon lasten ja nuorten keskuudessa sekä näkemykseen pelien selkeästä roolista kulttuuristen merkitysten siirtäjänä (ks. Luukka ym. 2001, 29).

Kaikista tähän tutkimukseen vastanneista turkulaiskoululaisista noin kaksi prosenttia (tytöt $n = 9$; pojat $n = 10$) ei seurannut tiedotusvälineistä lainkaan liikuntaa ja urheilua. Lukema jäi selvästi pienemmäksi kuin Zacheuksen ym. (2003, 89) raportoima kymmenen prosentin sekundaaripenkkiurheilua harjoittamattomien turkulaislasten ja -nuorten osuus. Toisen ääripään edustajia, eli lähes joka päivä ainakin yhdestä tiedotusvälineestä liikuntaa ja urheilua seuranneita, oli tässä aineistossa 38 prosenttia viides- ja 43 prosenttia yhdeksäsluokkalaisten. Näistä sekundaaripenkkiurheilija-aktiiveista enemmistö oli poikia siten, että viidesluokkalaisten osuudessa heitä oli kolme neljästä ja yhdeksäsluokkalaisten osuudessa kolme viidestä. Mikäli jälleen suoritetaan vertailua Zacheuksen ym. (2003, 89) saamiin tuloksiin, joiden mukaan päivittäin sekundaaripenkkiurheilevia olisi turkulaislapsista ja -nuorista joka neljäs, havaitaan tämän aineiston vastaajat huomattavasti innokkaammiksi välitetyn penkkiurheilun harjoittajiksi. Vaikka vertailuja onkin pidettävä lähinnä suuntaa antavina tutkimusten erilaisten ikäluokitusten vuoksi (Zacheus ym. 2003: 7–25-vuotiaat; tässä: 11–12- ja 15–16-vuotiaat), voitaneen varovainen arvio esittää primaaripenkkiurheilun tapaan välitettyjenkin penkkiurheilupalvelujen kulutuksen kasvusuunnasta. Se, minkälaista urheilua ja liikuntaa ja miten paljon on ollut tiedotusvälineissä tarjolla kunkin aineiston keräämistä edeltäneen ajanjakson aikana, on voinut vaikuttaa annettuihin vastauksiin (ks. Heinonen 2004a, 238–239). Kuitenkin kevättä 2004, johon tämä tutkimuskysely ajoittui, voitiin pitää täysin keskivertoisena ”urheilukeväänä”.

Kuviosta 14 ilmenevät suosituimmat sekundaaripenkkiurheilumedit vastaajien ikä ja sukupuoli huomioden. Niin tyttöjen kuin poikien ja niin viides- kuin yhdeksäsluokkalaisten keskuudessa liikuntaa ja urheilua seurattiin välitettynä eniten televisiosta. Tämä ei yllättänyt, sillä tunnetaanhan televisio yhä lasten ja nuorten tärkeimpänä medianana (Luukka ym. 2001, 28, 48–49; Nyysölä 2005, 47; Pääkkönen & Niemi 2002, 25–27). Turkulaispojat seurasivat tv:n urheiluhjelmia

M = keskiarvo
Sd = keskihajonta

KUVIO 14. Välitetyn penkkiurheilun harjoittamistiheys tiedotusvälineittäin eri ikä- ja sukupuoliryhmissä

keskimäärin yhtenä tai kahtena päivänä viikossa, tytöt kerran yhdessä tai kahdessa viikossa. Tyttöjen keskuudessa sanomalehti oli toiseksi suosituin liikuntamedia ja sen liikunta-aineistoon tutustuttiin noin kerran kuussa. Poikien ryhmässä sanomalehden ohitti liikuntaan liittyvässä kulutussuosiossa teksti-tv ja 11–12-vuotiaiden ryhmässä myös tietokone- ja konsolipelit. Kaikkein ahkerimmille teksti-tv:n seuraajille, yhdeksäsluokkalaisille pojille, sen liikunta-anti tuli tutuksi lähes viikoittain, nuoremmille pojille kuukausittain. Siinä missä 11–12-vuotiaat pojat pelasivat urheilupelejä keskimäärin pari kertaa kuussa, pelasivat 15–16-vuotiaat pojat kerran kuussa, 11–12-vuotiaat tytöt pari kertaa vuodessa ja 15–16-vuotiaat tytöt harvemmin kuin kerran vuodessa. Useista muistakin lähteistä löytyy tietoja poikien huomattavasti tyttöjä aktiivisemmasta tietokonepelaamisesta (esim. Luukka ym. 2001, 81–82, 104–106; Pääkkönen & Niemi 2002, 28–29; Suosikki Nuorisotutkimus 2000, 14). Kokonaisuutena urheilupelien pelaamisinto vaikutti kuitenkin turkulaisoppilaiden keskuudessa yllättävän vaisulta, kun tietokoneiden päivittäisen käyttöajan muistetaan lapsilla ja nuorilla kohoavan keskimäärin 40 minuuttiin, pelaamisen olevan tietokoneiden pääkäyttömuoto ja urheilupelien olevan yksi suosituimmista peligenreistä (Järvinen 2003, 44; Luukka ym. 2001, 76; Pääkkönen & Niemi 2002, 28–29; Suosikki Nuorisotutkimus 2000, 14; Tapscott 1998, 4–5). Tulkintaeroja eri tutkimusten ja eri vastaajienkin välillä tuottanee se, minkälaiset pelit lasketaan urheilupeleiksi (vrt. esimerkiksi toiminta- ja taistelupelit, seikkailupelit, ajopelit) (ks. Luukka ym. 2001, 111–113; Oksanen & Näre 2006, 64–65, 69). Tässä tutkimuksessa saadut vastaukset edustivat koulu- ja nuorisolaisten omia tulkintoja pelien ”urheilullisuudesta”, koska mitään tarkentavia määritelmiä ei annettu.

Muina mielenkiintoisina poimintoina välitetyn penkkiurheilun kulutuksen suhteen mainittakoon internetin mahtuminen viiden suosituimman median joukkoon vain 15–16-vuotiaiden ryhmässä, aikakauslehtien mahtuminen viiden suosituimman median joukkoon vain tyttöjen ryhmässä, radion lukeutuminen viiden suosituimman median joukkoon vain 11–12-vuotiaiden tyttöjen ja liikuntalehtien vain samanikäisten poikien ryhmässä.

Yhdeksäsluokkalaiset osoittautuivat nuorempiaan ahkerammiksi välitetyn penkkiurheilun harjoittajiksi, kun välityskanavana oli teksti-tv, sanomalehdet, aikakauslehdet ja internet (kaikissa $p < .000$). Viidesluokkalaiset taas lukivat antamiensa vastausten perusteella enemmän liikuntakirjoja kuin yhdeksäsluokkalaiset ($p = .015$) ja pelasivat selvästi useammin urheiluaiheisia tietokone- ja konsolipelejä ($p < .000$). Sanomalehtien lukemisen lisääntyminen ja kirjojen lukemisen vähentyminen kouluvuosien myötä on todettu laajemmiksi kuin vain liikuntasäilytystä koskeviksi trendeiksi (esim. Boëthius 1995, 147–148; Luukka ym. 2001, 29, 38, 148–151). Luukan ym. (2001, 121) mukaan kirjojen osalla kyseinen suuntaus näyttäisi kuitenkin heikentyneen 2000-luvulle tultaessa. Tietokoneen liikuntaan kytkeytyvät käyttötulokset olivat tässä samansuuntaisia kuin Luukan ym. (2001, 34, 78–82, 90–92) toteuttamassa yleisessä mediakäyttötutkimuksessa sekä Suosikki Nuorisotutkimuksessa (2000, 14), joissa nuorempien havaittiin pelaavan ja vanhempien koululaisten puolestaan surffaavan verkoissa tiedonhakumielessä enemmän kuin vertailuikäryhmä. Tietoverkkojen välttämättömyys osana myöhäismodernia elämäntapaa, yhteisöön kuulumista sekä identiteettiä näyttäisikin ilmenevän selkeämmin vasta nuoruusiässä (ks. Wilska 2001a, 56).

Kun sekundaaripenkkiurheilukulutusta tarkasteltiin kokonaisuutena, ero turkulaisten viides- ja yhdeksäsluokkalaisten kulutustiheyksien välillä jäi vain niukasti alle tilastollisesti merkitsevän tason ($Z = -1,950$; $p = .051$) siten, että yhdeksäsluokkalaiset voitiin lähestulkoon tulkita aktiivisemmiksi kuluttajiksi.

Sukupuolet poikkesivat toisistaan liikunnan seuraamistiheydessä niin television, teksti-tv:n, videoiden, liikuntalehtien ja -kirjojen, internetin kuin tietokone- ja konsolipelienkin välityksellä – pojat olivat innokkaampia (kaikissa $p < .000$). Television urheiluohjelmien sekä teksti-tv:n ja videoiden katselun suurempi suosio poikien, erityisesti vanhempien koulupoikien, keskuudessa on havaittu myös muissa tutkimuksissa (Liikkanen 2005b, 87; Luukka ym. 2001, 32, 51, 54–56). Myös sanomalehtien liikuntaa käsittelevät artikkelit kiinnostivat turkulaispoikia useammin kuin turkulaistyttöjä ($p = .047$). Liikunta ja urheilu tuntuu aiheena todella kiinnostavan poikia, sillä vaikka molempien sukupuolten lukemiseen käyttämän ajan on raportoitu vähentyneen, lukevat tytöt silti selvästi poikia

runsaammin sekä kirjoja että aikakauslehtiä (Luukka ym. 2001, 32–35, 119–120, 128; Toivonen 2005, 41). Liikunta-aiheisen lukemiston suhteen pojat ovat kuitenkin osoittaneet päihittävänsä työt niin tässä kuin muissakin tutkimuksissa (esim. Luukka ym. 2001, 130–132, 160–161). Sukupuolten väliset erot koskien tietokonetta penkkiurheilumedianan vastasivat yleisiä tietokoneen käyttötietoja niiltä osin, että poikien on havaittu hyödyntävän tietokonetta tyttöjä runsaammin sekä pelaamiseen että sivustojen selaamiseen. Urheilu on myös osoittautunut pojille mieluisammaksi peliaiheeksi. Pelejä tehdäänkin markkinoille enemmän poikien kuin tyttöjen ehdoilla. Tytöille tietokone näyttäytyy ennemminkin kommunikointivälineenä chatteineen ja sähköposteineen. (Luukka ym. 2001, 34, 81, 92–94, 111; Oksanen & Näre 2006, 72–73, 93–94; Suosikki Nuorisotutkimus 2000, 14.) Voisiko liikunnallisessa internet- ja peliaktiivisuudessa heijastua myös Wilskan (2002a, 157–160) havaitsema tyttöjen vastustava, jopa pelkäävä suhtautuminen tietotekniikkaan, siinä missä pojat kokevat itsensä osaaviksi ja innostuneiksi? Myös se, että useampi poika kuin tyttö omistaa oman tietokoneen, pelikonsolin ja internet-yhteyden, ei voi olla vaikuttamatta sekundaaripenkkiurheilamiseen (ks. Luukka ym. 2001, 22–23, 108–109). Yhteenvetona todettakoon turkulaispoikien kokonaisuudessaan harjoittaneen välitettyä penkkiurheilua selvästi turkulaistyttöjä enemmän ($p < .000$). Urheilun seuraamiselle leimallinen ”miehisuus” tuli siis esiin tässäkin aineistossa (ks. Heinonen 2004a, 237).

Vastaajan perheen tuloluokka oli välitetyn penkkiurheilun kulutusmääriä tarkasteltaessa yhteydessä vain sanomalehtien liikunta-aineiston lukemisfrekvenssiin (ANOVA $p = .038$). Korkeaan tuloluokkaan lukeutuneet oppilaat kiinnostuivat sanomalehtien liikunta-artikkeleista matalan tuloluokan oppilaita useammin (Tukey HSD $p = .032$). Vaikka aihe rajautui nyt vain liikuntaan ja urheiluun, ilmeni perheen tuloluokan kohoamiseen tyyppillisesti liittyvä runsaampi vapaa-ajan lukeminen siis tässäkin (ks. esim. Boëthius 1995, 148; Virtanen 2005, 72).

Lopuksi sekundaaripenkkiurheilupalvelujen kulutusmääriä tarkasteltaessa on syytä todeta kaikkien eri tiedotusvälineiden seuraamisen korreloineen keskenään vähintään kohtalaisella tasolla ($r_s \geq .32$). Voimakkaimmat korrelaatiot löytyivät liikuntalehtien ja -kirjojen lukemisen ($r_s = .70$) sekä television ja teksti-tv:n katselemisen ($r_s = .66$) väliltä. Yksittäisen median runsas tai vähäinen liikuntakulutus ei näin selity muiden medioiden kulutuksen kompensaatona – esimerkiksi innokas tietokonepelaaminen ei vähennä television urheilulähetysten seuraamista. Sekundaaripenkkiurheilua voidaan kutsua kumuloituvaksi harrasteeksi siten, että kiinnostuksen lisääntyessä välitettyä liikuntaa ja urheilua kohtaan aktivoituminen tapahtuu kaikkien tiedotusvälineiden osalla. Kolikon toinen puoli tietenkin on, että jos liikunnan ja urheilun seuraaminen välitettynä ei kiinnosta, niin kiinnostuksen puute koskee kaikkia medioita. Muissakin ajan- ja mediakäyttötutkimuksissa on tehty pitkälti samankaltaisia havaintoja mediakulutuksen polarisoitumisesta (esim. Luukka ym. 2001, 37; Toivonen 2005, 45–46).

Kulutusmäärien kartoittamisen jälkeen se, minkä tyyppisten liikuntamuotojen seuraaminen medioista kiinnosti turkulaislapsia ja -nuoria, otettiin tarkastelun kohteeksi. Taulukossa 10 nähdään yhteenvedo heidän suosituimman liikuntamediansa eli television mieluisimmista lajeista. On huomattava, että tutkimuslomakkeen kysymys oli laadittu sellaiseen muotoon, että sillä tiedusteltiin nimenomaan mieluisimpia tv-lajeja eikä katsotuimpia. Viidesluokkalaista tyttöjä lukuunottamatta ryhmien suosituimman lajikolmikun muodostivat jääkiekko, jalkapallo ja moottoriurheilu. 11–12-vuotiaiden tyttöjen näkemyksissä moottoriurheilu ei mahtunut lainkaan viiden mieluisimman tv-lajin joukkoon ja sen paikan kärkikolmikossa jääkiekon ja jalkapallon jälkeen ottikin yleisurheilu. Iästä riippumatta tyttöjen top-viisi -listalle kuuluivat lisäksi voimistelulajit ja tanssi, poikien listalle salibandy. 11–12-vuotiaita poikia kiinnosti tv-lajina vahvasti myös skeittaus ja 15–16-vuotiaita poikia koripallo sekä mailapelit. Perinteisistä koko kansan tv-suosikeista: mäkihypyistä, hiihdosta ja yleisurheilusta (Koski 1998, 6–7; Nurmi 1991, 41–42), vain viimeinen ylsi mainintaan viidennen luokan tyttöjen listalla. Todennäköisesti nämä yksilölajit eivät ole esimerkiksi riittävän dynaamisia, nopeatempoisia ja/tai aggressiivisia kiehtoakseen tämän päivän lapsia ja nuoria (ks. Eichberg 1998, 143; Ilmarinen 1993, 53; Kempainen 1998, 129–131; Koski 1998, 6–7; 2000a, 151–152).

TAULUKKO 10. Turkulaisten viides- ja yhdeksäsluokkalaisten tyttöjen ja poikien mieluisimmat tv-lajit

5. lk tytöt	5. lk pojat	9. lk tytöt	9. lk pojat
1. jääkiekko	1. jääkiekko	1. jääkiekko	1. jääkiekko
2. jalkapallo	2. jalkapallo	2. jalkapallo	2. jalkapallo
3. yleisurheilu	3. moottoriurheilu	3. moottoriurheilu	3. moottoriurheilu
4. voimistelulajit	4. salibandy	4. voimistelulajit	4. koripallo
5. tanssi	5. skeittaus	5. tanssi	5. salibandy mailapelit

Television urheiluohjelmatyypeistä ylivoimaisesti katsotuin oli kilpailulähetykset. Urheilu-uutiset – Kinnusen (2003, 17) määritelmän mukaan uutisasioiden ja viihteen sekoitukset – ylsivät katselutiheydessä toiseksi (esim. Urheiluruutu, Tuloruutu, Nelosen Urheilu-uutiset). Makasiinittyyppisistä urheiluohjelmista eniten mainintoja tässä tutkimuksessa keräsivät Elixir Sport (111 mainintaa) ja Hot Sport (30 mainintaa) (n = 532).

Luettujen liikuntalehtien nimiä kysyttäessä pojilta saatiin huomattavasti enemmän vastauksia kuin tytöiltä. Tämä oli odotettavissa, sillä osoittautuivathan pojat jo edellä tyttöjä innokkaammiksi liikuntalehtien lukijoiksi. Poikien suosikkilehtiä olivat jääkiekkolehdet (Kiekkolehti, Jääkiekkolehti), jalkapallosehdet (Futari, Pallopiiri, Goal) sekä skeittaus- ja lumilautailulehdet (Dekki, Droppi). Tytöt lukivat eniten jalkapallosehtiä, iltapäivälehtien urheiluliitteitä ja jääkiekkolehtiä. Urheilulehdet ovat aiemmissa tutkimuksissa paljastuneet aikakauslehtiryhmäksi, jota todella luetaan useampankin kertaan eikä vain selailla (Luukka ym. 2001, 129–132).

Pojat antoivat tyttöihin nähden runsaammin vastauksia myös avoimeen kysymykseen koskien eri liikuntalajien seuraamista internetistä, minkä voitiin jälleen todeta olleen linjassa edellä ilmenneiden tutkimustulosten kanssa: pojille internet oli tärkeämpi penkkiurheilumedia. Poikien nettijäsenyydet olivat jääkiekko, jalkapallo, moottoriurheilu ja skeittaus. 15–16-vuotiaat pojat olivat varsin kiinnostuneita myös koripallosta, 11–12-vuotiaat salibandysta ja yleisurheilusta. Tytöt seurasivat internetistä eniten jääkiekkoa, tanssia ja jalkapalloa. Viidesluokkalaisten tytöt lukivat lisäksi ratsastus- ja yhdeksäsluokkalaisten moottoriurheilusivustojen. Internet vaikutti olleen penkkiurheilumedioista laajimmin kytköksissä eri ikäisten tyttöjen ja poikien omakohtaisesti harrastamiin lajeihin, mitä näkemystä tuki internetin luokittuminen nuorten tärkeimmäksi harrastuksiin liittyvän tiedon lähteeksi (ks. Luukka ym. 2001, 40).

Tietokone- ja konsolipelien pelatuimmat lajit vastasivat hyvin pitkälle poikia eniten kiinnostaneita internetlajeja: jääkiekko, jalkapallo, moottoriurheilu, skeittaus ja koripallo. Lajivalikoima ei yllättänyt, kun poikien muistettiin olleen tyttöjä selvästi innokkaampia urheilupelien pelaajia.

8.1.3 Eri penkkiurheilupalvelujen päällekkäiskulutus

Ristiintaulukoimalla havaittiin, että päivittäin välitettävä penkkiurheilua harjoittaneista vastaajista (noin 40 % kaikista vastaajista) useampi kuin yhdeksän kymmenestä oli käynyt kyselyä edeltäneen vuoden aikana myös paikanpäällä ainakin yhden liikuntalajin kilpailussa, ottelussa tai muunlaisessa tapahtumassa. Yhteys välitetyn ja välittömän penkkiurheilemisen välillä näkyi myös korrelaatiotarkasteluissa, jotka osoittivat yhteyden voimakkaammaksi viidesluokkalaisten ($r_s = .50$) kuin yhdeksäsluokkalaisten ryhmässä ($r_s = .41$) ja poikien ($r_s = .51$) kuin tyttöjen ryhmässä ($r_s = .46$). Aikakauslehdet ($r_s = .28$) ja internet ($r_s = .26$) paljastuivat kuitenkin tiedotusvälineiksi, joiden liikuntatarjonnan seuraamisen tiheys korreloi vain heikosti välittömien penkkiurheilupalvelujen kuluttamisen kanssa.

Kiintoisasti niistä, jotka eivät olleet primaaripenkkiurheilleet kertaakaan vuoden aikana (noin 10 % vastaajista), reilusti yli puolet (60 %) oli kuitenkin seurannut liikuntaa ja urheilua *joka päivä*

ainakin yhdestä mediasta. Täysin passiivisia myös sekundaaripenkkiurheilun suhteen oli välitöntä penkkiurheilua harjoittamattomista viidesluokkalaisista vain 18 prosenttia ja yhdeksäsluokkalaisista vain kahdeksan prosenttia. Edellisistä tiedoista huolimatta penkkiurheilua voidaan kokonaisuudessaan pitää melko voimakkaasti kumuloituvana harrasteena kaupunkilaislasten ja -nuorten keskuudessa. Valtaosalla nuorista penkkiurheilijoista on siis liikuntailmiöön useampia kosketuspintoja sekä mediavälitteisesti että ilman (ks. Järvinen 2003, 44–45). Heinilän (2000c, 288–289) näkemys siitä, että välitetty penkkiurheilu verottaisi yleisöä kilpailukatsomoista, ei näytä vahventuvan tämän tutkimuksen tulosten valossa.

Sekä tapahtumapaikoilla että eri medioista seurattuina jääkiekko ja jalkapallo pitivät varsin hyvin pintansa kiinnostavimpina lajeina riippumatta vastaajien sukupuolesta tai iästä. Vain tanssi kiilasi tyttöjen ryhmässä tämän kaksikon väliin välittömän penkkiurheilun ja internetin kohdalla. Vasta jääkiekko–jalkapallo-parivaljakon jälkeen penkkiurheilun lajimieltymykset alkoivat selvemmin eriytyä sukupuolen ja ikäluokan mukaan. Yleisurheilu näyttäytyi tässä aineistossa selvästi primaaripenkkiurheilulajina, moottoriurheilu puolestaan sekundaaripenkkiurheilulajina. Tarjonnan ratkaisevaa vaikutusta kysyntään ja mieltymyksiin ei pidä unohtaa penkkiurheilua tutkittaessa.

8.2 Penkkiurheilussa kohdatut kulttuuriset merkitykset

Mistä sitten johtuu, että joka viides 11–12- ja joka seitsemäs 15–16-vuotias turkulaiskoululainen käy joka viikko tapahtumapaikoilla seuraamassa urheilua ja että noin 40 prosenttia heistä kiinnostuu päivittäin medioiden liikuntatarjonnasta? Toisaalta, mikseivät lukemat ole suurempia? Esitetyt kysymykset eivät ole vähäpätöisiä etenkin siinä valossa, että primaarisen ja sekundaarisen yleisön suhtautumisella ja merkityksenannolla on todettu olevan yhä suurempi merkitys lajien koko olemassaololle (esim. Heinilä 1986, 1; Koski & Latonen 1999, 5; Vähämäki 2000, 112, 122).

Ymmärtämystä lasten ja nuorten penkkiurheilun kuluttamiseen haettiin jälleen kulttuuristen merkitysten näkökulmasta. Aihetta käsitteleviin aiempiin tutkimustuloksiin oli suhtauduttava lähinnä suuntaa antavina, sillä niissä aineistot on kerätty pääosin vain aikuisväestöltä tai koko väestöltä. Koska katsojat itse merkityksellistävät näkemiään tapahtumia eivätkä vain havainnoi ”valmiiksi tuotettuja” merkityksiä, kehottaa Heinonen (2004b, 97–99) penkkiurheilua tutkittavaksi nimenomaan erilaisten viiteryhmiä merkitystulkintojen kautta, ei kokonaiskäsitteenä. Tässä viiteryhminä toimivat 11–12- ja 15–16-vuotiaat, kolmeen taustatuloiluokkaan jaotellut kaupunkilaistyöt ja -pojat.

8.2.1 Välittömän penkkiurheilun merkitykset suhteessa ikään, sukupuoleen ja perheen tuloiluokkaan

Lasten ja nuorten välittömissä liikunnan katsomokokemuksissa kohtaamien kulttuuristen merkitysten sekä niiden tärkeyden tavoittamista varten laadittiin 30-osioinen merkityspotentialipatteristo. Vastaajien tuli arvioida valmiina annettujen primaaripenkkiurheilumerkitysten tärkeyttä itselleen viisiportaisella asteikolla: ei yhtään tärkeä–erittäin tärkeä (0–4). Moniosioisen merkityspatteriston tuottaman informaation tiivistäminen oli välttämätöntä tilastollisen jatkoanalysoinnin kannalta. Temaattisesti samaan merkityskokonaisuuteen lukeutuneet osiot koottiinkin pääkomponenttiansalyysin avulla yhteen summamuuttujien muodostamista varten. Annetut potentiaaliset merkitykset jäsentyivät kuudelle ominaisarvon yksi (1.0) ylittäneelle pääkomponentille. Osioiden mahdollisimman korkeaa latautumista vain yhdelle pääkomponentille edistettiin varimax-rotatiolla. Rotatiosta huolimatta kahdella alimman ominaisarvon omanneella pääkomponentilla osiolataukset jäivät kauttaaltaan mataliksi (< .400). Myöskään Kosken ja Latosen (1999, 6–11) laaja penkkiurheilututkimus ei tukenut kuuden pääkomponentin mallia, sillä hehän määrittivät yleisön viihtyvyyden katsomotapahtumissa ainoastaan kolmelle ulottuvuudelle: tapahtuman puitteisiin, koettui-

hin elämyksiin ja lajin elementteihin. Vaikka kysymyksenasettelu olikin tässä tutkimuksessa erilainen kuin Koskella ja Latosella (1999), nähtiin pääkomponenttien lukumäärän vähentämiseksi löytyneen riittävästi perusteluja. Analyysi suoritettiin uudestaan pääkomponenttimäärällä neljä. Kahden liian matalasti latautuneen merkityksen ('kaveri/kavereita on mukana katsomassa' ja 'joku tuttu osallistuu kilpailuun/taapahtumaan') poiston jälkeen kullakin pääkomponentilla päälatauksen saaneista osioista muodostetut summamuuttujat ylsivät reliabiliteettianalyyssissä riittäviin Cronbachin alfa-arvoihin ($\alpha \geq .7$) (ks. taulukko 11). Alhainen kommunaliteetti ei tässä toiminut osion poistokriteerinä, mikäli poistaminen ei nostanut Cronbachin alfan arvoa (ks. P1: 'hyvännäköiset urheilijat'). Välittömän penkkiurheilun merkityskokonaisuuksia ilmentäneet summamuuttujat nimettiin osioidensa perusteella seuraavasti:

TAULUKKO 11. Välittömän penkkiurheilun merkitysten koonti neljäksi summamuuttujaksi – pääkomponentit varimax-rotatoiduin pää- ja sivulatauksin, ominaisarvoin ja selitysosuuksin sekä osioiden kommunaliteetit (h^2)

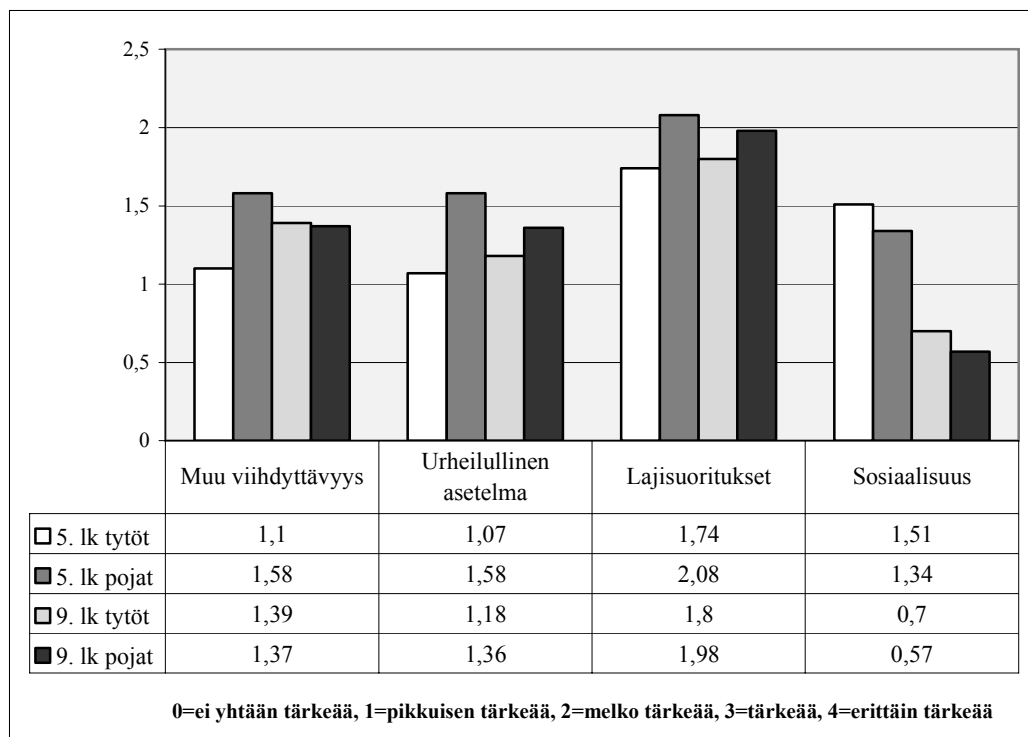
	P1	P2	P3	P4	h^2
MUU VIIHDYTTÄVYYS ($\alpha = .846$)					
nauraminen epäonnistujille/tuomareille	.692	.213	.055	-.168	.556
napostelu	.692	.113	.086	-.004	.499
huutaminen ja "riehuminen"	.666	.295	.066	-.021	.536
ilmainen/halpa hinta	.624	.161	.057	.092	.427
ajankulu	.620	.121	.043	.273	.475
muu hauska ohjelma paikanpäällä (yleisökilpailut, musiikki, yms.)	.605	.239	.095	.307	.526
hyvät puitteet (esim. hieno halli, hyvä sää)	.566	.211	.368	.071	.506
kouluhuolten ja muiden paineiden unohtuminen	.483	.071	.299	.374	.468
aggressiivisuus ja kovat otteet	.478	.214	.368	-.099	.419
hyvännäköiset urheilijat	.416	.153	.219	.015	.245
URHEILULLINEN ASETELMA ($\alpha = .861$)					
tunnetun urheilijan osallistuminen	.272	.756	.119	.095	.668
suosikkiurheilijan tai -joukkueen voitto	.252	.700	.251	.024	.617
suosikkiurheilijan näkeminen	.215	.698	.173	.191	.601
paikalliskamppailu	.257	.659	.123	.048	.519
suuri yleisömäärä	.425	.559	.148	.013	.515
suomalaiset lajissa maailman parhaimmista	.300	.534	.217	.125	.438
tasaväkisyys	.146	.520	.259	.089	.366
paikanpäällä katsominen on tapa	.268	.517	.030	.077	.347
LAJISUORITUKSET ($\alpha = .838$)					
taitavat suoritukset	.089	.242	.788	.027	.688
vauhdikkaat suoritukset, vauhti	.251	.141	.729	.075	.619
jännitys, jännittävyys	.318	.120	.705	.013	.613
kauniit ja sulavat suoritukset	.107	.219	.621	.140	.465
oppiminen tai mallin ottaminen	.039	.343	.592	.297	.558
hyvä ymmärrys lajista	-.104	.446	.504	.154	.477
oma lajiharrastus (nyt tai aiemmin)	-.085	.459	.465	.272	.508
riskit ja vaarat	.421	.167	.459	.006	.416
SOSIAALISUUS ($\alpha = .766$)					
perheenjäsenen mukanaolo	.041	.127	.005	.806	.667
sukulaisen mukanaolo	.053	.088	.000	.803	.656
Ominaisarvo	9.418	2.338	1.787	1.501	Yht. 15.044
Selitysosuus	31,4 %	7,8 %	6,0 %	5,0 %	Yht. 50,2 %

- 1) muu viihdyttävyyys: nauraminen epäonnistujille/tuomareille, napostelu, huutaminen ja ”riehuminen”, ilmainen/halpa hinta, ajankulu, muu hauska ohjelma paikanpäällä (yleisökilpailut, musiikki, yms.), hyvät puitteet (esim. hieno halli, hyvä sää), kouluhuolton ja muiden paineiden unohtuminen, aggressiivisuus ja kovat otteet, hyvännäköiset urheilijat (10 osiota)
- 2) urheilullinen asetelma: tunnetun urheilijan osallistuminen, suosikkiurheilijan tai -joukkueen voitto, suosikkiurheilijan näkeminen, paikalliskamppailu, suuri yleisömäärä, suomalaiset lajissa maailman parhaimmistoa, tasaväkisyys, paikanpäällä katsominen on tapa (8 osiota)
- 3) lajisuoritukset: taitavat suoritukset, vauhdikkaat suoritukset/vauhti, jännitys/jännittävyys, kauniit ja sulavat suoritukset, oppiminen tai mallin ottaminen, hyvä ymmärrys lajista, oma lajiharrastus (nyt tai aiemmin), riskit ja vaarat (8 osiota)
- 4) sosiaalisuus: perheenjäsenen mukanaolo, sukulaisten mukanaolo (2 osiota)

Välittömän penkkiurheilun merkitysten pääkomponenttimallin kokonaisselitysovoima (50 %) osoittautui kohtalaiseksi. Verrattaessa neljälle pääkomponentille latautuneita merkitysasioita Kosken ja Latosen (1999) jäsentämiin kolmeen katsomotapahtuman viihtyvyystekijäluokkaan, nähtiin lajisuoritusten pääkomponentin (P3) kattaneen useita merkityksiä heidän lajin elementit -viihtyvyystekijäluokastaan. Kyseisestä viihtyvyystekijäluokasta tiukat kamppailut, kiihkeät vastakkainasettelut sekä tähtiurheilijat asettuivat tässä kuitenkin erilliselle urheilullinen asetelma -pääkomponentille. Kaksi muuta heidän määrittämäänsä katsomotapahtuman viihtyvyystekijäluokkaa: tapahtuman puitteet ja yleisön elämykset, eivät näyttäytyneet tässä yhtenäisinä teemoina, vaan hajaantuivat ”sisältöjensä” osalta kaikille pääkomponenteille lajisuorituksia lukuunottamatta. Esimerkiksi sosiaalinen kanssakäyminen, jonka heidän jäsenyyksessään sijoittui yleisön elämykset -viihtyvyystekijäluokkaan, muodosti nyt kokonaan oman merkityskokonaisuutensa (P4). (Koski & Latonen 1999, 6–11; ks. myös Dumazedier 1974, 78–84; Elias & Dunning 1986, 71–76; Heinilä 1986, 9–13, 32.)

Kuvio 15 osoittaa sekä aritmeettisina keskiarvoina että graafisena esityksenä viides- ja yhdeksäsluokkalaisten tyttöjen ja poikien välittömien penkkiurheilupalvelujen kulutuksessa kohtaamien merkityskokonaisuuksien painottumiset. On merkillepantavaa, että vain yhden tärkeyskeskiarvolukeman (viidennen luokan pojat: ’lajisuoritukset’) nähdään ylittäneen melko tärkeän rajan (2,0), mikä kielinee oppilaiden vaikeuksista tiedostaa, tunnistaa ja erotella primaaripenkkiurheilun merkityksiä.

Vastaajien iästä tai sukupuolesta riippumatta lajisuoritukset-merkityskokonaisuus kohdattiin välittömässä penkkiurheilussa tärkeimpänä. Korkeimmat yksittäisten osioiden tärkeyskeskiarvot saavuttivatkin ’taitavat suoritukset’, ’vauhdikkaat suoritukset’ sekä ’jännitys, jännittävyys’, jotka lukeutuivat tähän merkityskokonaisuuteen. (Kaikkien osioiden tärkeyskeskiarvot ja -keskihajonnat ovat nähtävissä liitteissä 5a–5b.) Lajisuoritukset-merkityskokonaisuuteen jäsenyi kiehtovien lajiejlementtien lisäksi merkityksiä, jotka kytkeytyvät lasten ja nuorten omakohtaiseen liikunnan harrastamiseen (’oppiminen tai mallin ottaminen’, ’hyvä ymmärrys lajista’, ’oma lajiharrastus’). On helppo ymmärtää heidän pitävän tärkeimpänä juuri ”oman” lajinsa suoritusten näkemistä, sillä kyseisen lajin merkitysrakenteita he mitä todennäköisimmin tuntevat ja osaavat tulkita kaikkein parhaiten. Heinonenkin (2004a, 237–238) on todennut yksilön harrastushistorian olevan merkittävä lajikiinnostusta suuntaava tekijä. Viidesluokkalaisten tytöt poikkesivat muista ryhmistä siinä, että he kohtasivat sosiaalisuuden merkityksen primaaripenkkiurheilussa jopa toiseksi tärkeimpänä ulottuvuutena. Viidennen luokan poikien ja kaikkien yhdeksäsluokkalaisten näkemyksissä sosiaalisuus jäi primaaripenkkiurheilun merkityksistä vähäpätöisimmäksi. Heille toiseksi tärkeintä välittömässä katsomokokemuksissa oli muu viihdyttävyyys sekä urheilullinen asetelma, joiden välillä ei esiintynyt tilastollisesti merkittävää painotuseroa minkään mainitun ryhmän kohdalla. Vahingonilo, napostelu, riehuminen ja ajan kuluttaminen näyttäytyivät siis yhtä merkityksellisinä asioina kuin tunnettujen urheilijoiden osallistuminen, sijaismenestyminen, kilpailullinen jännite ja suomalaisten kansainvälinen taso lajissa.

KUVIO 15. Välittömän penkkiurheilun merkityskokonaisuuksien painottuminen eri ikä- ja sukupuoliryhmissä

Ikäluokkien välillä ilmeni vain yksi, mutta selvä eroavuus välittömän penkkiurheilun merkityspainotuksissa: 11–12-vuotiaat kohtasivat sosiaalisuuden 15–16-vuotiaita tärkeämpänä ($t = 11,794$; $df = 811,454$; $p < .000$). Etenkin, kun sosiaalisuus-pääkomponentille latautui yllättäen vain perheenjäsenten ja muiden sukulaisten mukanaolon merkitys, ei kavereiden, selittyneen saatu tulos sosiaalisuusteorioiden kautta. 11–12-vuotiaat ovat penkkiurheiluun, kuten kaikessa muussakin, sosiaalisuutumisessaan keskimäärin varhaisemmassa vaiheessa kuin 15–16-vuotiaat, jolloin kodin ja perhepiirin merkitys on voimakkaampi. Myös Tilastokeskuksen vapaa-ajan muutoksia tarkastelleessa tutkimuksessa tuli esiin, että urheilukilpailujen seuraamistilanteissa muiden perheenjäsenten läsnäolo on tärkeämpää 10–14-vuotiaille kuin yli 15-vuotiaille (Berg 2005, 163–164).

Tyttö- ja poikaryhmien väliltä löytyivät tilastollisesti erittäin merkitsevät keskiarvoerot niin muun viihdyttävyyden, urheilullisen asetelman kuin lajisuoritustenkin painottamisessa (kaikissa $p < .000$). Pojat kohtasivat kaikki kolme merkityskokonaisuutta tärkeämpinä kuin tytöt. Edeltä muistettaneen, etteivät turkulaispojat kuitenkaan kuluttaneet välittömiä penkkiurheilupalveluja -tyttöjä enempää. Näyttäisikin siltä, että pojat saavat välittömistä katsomokokemuksista mainittujen merkityskokonaisuuksien suunnassa ”enemmän irti”, mikä tekee primaaripenkkiurheilusta pojille kokonaisuudessaan tärkeämpää. Vaikkei keskiarvoero sosiaalisuus-merkityskokonaisuuden painotuksessa yltänytkään tyttöjen ja poikien välillä tilastollisesti merkitsevän suuruiseksi, antavat aritmeettiset keskiarvot viitteitä siitä, että tytöille välitön penkkiurheileminen olisi vahvemmin perheyhteisöllinen tapahtuma kuin pojille. Tätä tukee Liikkasen (2005b, 84) havainto naisten saamisesta urheiluun liittyviin tilaisuuksiin miehiä useammin perheenjäsenten kanssa, siinä missä miehet osallistuvat yksin sekä ystävien ja tuttavien kera.

Kolmeen taustatuloluokkaan jaoteltujen vastaajien eroavaisuuksia primaaripenkkiurheilun merkitysten kohtaamisessa tutkittiin yksisuuntaisella varianssianalyysillä ja monivertailutestillä. Matalan tuloluokan lasten ja nuorten havaittiin kohdanneen sosiaalisuus välittömän penkkiurheilun merkityksenä tärkeämpänä verrattuna korkean tuloluokan oppilaisiin ($F = 3,339$; $p = .036$; Tukey

HSD $p = .027$). Saattaa olla, että kotitalouden tulojen jäädessä alhaisemmiksi, otteluun tai kilpailuun katsojina osallistuminen koetaan perheessä merkittävämpänä satsauksena ja kohokohtana, jonne lähdetään yhdessä. Eri tuloluokkien vastaajathan penkkiurheilivat määrällisesti tapahtumapaikoilla kuitenkin yhtä paljon. Sosiaalisuuden eriasteinen painottaminen jäi ainoaksi eroksi, joka oli löydettävissä eri tuloluokkiin lukeutuneiden oppilaiden väliltä välittömän penkkiurheilun merkitysten kohtaamisessa.

8.2.2 Välitetyn penkkiurheilun merkitykset suhteessa ikään, sukupuoleen ja perheen tulo- luokkaan

Tutuksi käyneeseen tapaan välitetynkin penkkiurheilun osalla vastaajia pyydettiin pohtimaan 21 valmiina annetun potentiaalisen kulttuurisen merkityksen tärkeyttä itselleen. Kunkin merkityksen tärkeys liikuntaa ja urheilua medioista seurattaessa tuli jäsentää jollekin viidestä portaasta: ei yhtään tärkeä–pikkuisen tärkeä–melko tärkeä–tärkeä–erittäin tärkeä. Kuten aiemmissakin merkitystarkasteluissa, yksittäiset merkitykset (osiot) koottiin laajemmiksi merkityskokonaisuuksiksi informaation tilastollisen jatkokäsittelyn mahdollistamiseksi. Varimax-rotatoidun pääkomponenttianalyysin tuottama neljän pääkomponentin malli sai tukea Fisksen (1994) joukkoviestinten käyttötarkoitukseluokittelusta, joka on myös neliosainen. Käyttötarkoitukseluokittelun mukaanhan joukkoviestimiä käytetään rentoutumiseen, oman identiteetin rakentamiseen, tiedon hankkimiseen ja henkilökohtaisia suhteita varten. (Fiske 1994, 36–37, 198–203.) Osioiden latautuminen pääkomponenteille näytti jotakuinkin noudattavan tätä tematiikkaa, toki sovellettuna liikunnan sosiaaliseen maailmaan. Myös Kosken ja Latosen (1999, 50–51) esittämä näkemys televisionkatse- ja primaaripenkkiurheilumotiivien samankaltaisuudesta vahvisti pääkomponenttimallin hyväksymiskelpoisuutta, vaikkakin oli muistettava, että tässä tutkimuksessa sekundaaripenkkiurheilutarkasteluissa olivat mukana muutkin tiedotusvälineet kuin televisio. Kun kullakin neljällä pääkomponentilla päälatauksensa saaneista osioista muodostetut summamuuttujat osoittautuivat reliabiliteetti-analyysissä sisäisesti riittävän yhteneviksi ($\alpha \geq .7$), voitiin neljän pääkomponentin ratkaisu lopullisesti hyväksyä (ks. taulukko 12). Osiopoistojakaan ei tarvinnut tehdä, sillä kaikkien osioiden päälataukset ylittivät arvon .400 ja kommunaliteetit arvon .300. Summamuuttujat nimettiin sisältämiensä osioiden perusteella ilmaisemaan välitetystä penkkiurheilussa kohdattuja merkityskokonaisuuksia seuraavasti:

- 1) liikunta-asiantuntemus: tieto lajin viimeisimmistä tapahtumista, tieto asioiden taustoista, kyky keskustella urheilusta hyvin, jännitys/jännittävyys, seuraaminen on tapa, hauskuus ja ilo, urheilijoiden tai muiden liikuntaihminen haastattelut, ennätykset ja tilastot, oma liikuntaharrastus (nyt tai aiemmin) (9 osiota)
- 2) toimintamallit: urheilijoiden yksityiselämä, ohjeet miten tulla hyvännäköiseksi, tiedot miten julkkikset harrastavat liikuntaa, ohjeet miten kannattaisi liikkua itse, uudet keksinnöt liikuntaan liittyen (esim. uudet lajit) (5 osiota)
- 3) sosiaalisuus: urheilun seuraaminen perheen kanssa yhdessä, muiden perheenjäsenten kiinnostus urheilun seuraamiseen, kaverin/kavereiden kiinnostus urheilun seuraamiseen, urheilun seuraaminen kaverin/kavereiden kanssa yhdessä (4 osiota)
- 4) arjesta irtautuminen: kouluhuolten tai muiden paineiden unohtuminen, ajankulu, rentoutuminen (3 osiota)

Välitetystä penkkiurheilussa kohdattuja merkityskokonaisuuksia jäsentäneet pääkomponentit selittivät yhdessä noin 63 prosenttia kaikkien pääkomponenttimalliin kuuluneiden osioiden varianssista. Kokonaisselitysvoima lähestyi näin hyvää tasoa (Heikkilä 2004, 247).

Verrattuna Fisksen (1994) joukkoviestinten yleiseen käyttötarkoitukseluokitteluun, selkeimpinä yhteisinä merkitysulottuvuuksina ilmenivät tiedon hankinta vs. tässä liikunta-asiantuntemus ja rentoutuminen vs. tässä arjesta irtautuminen. Liikunta-asiantuntemus-pääkomponentille latautui myös kyky keskustella urheilusta hyvin -osio, joka käyttötarkoitukseluokittelussa asemoituu henki-

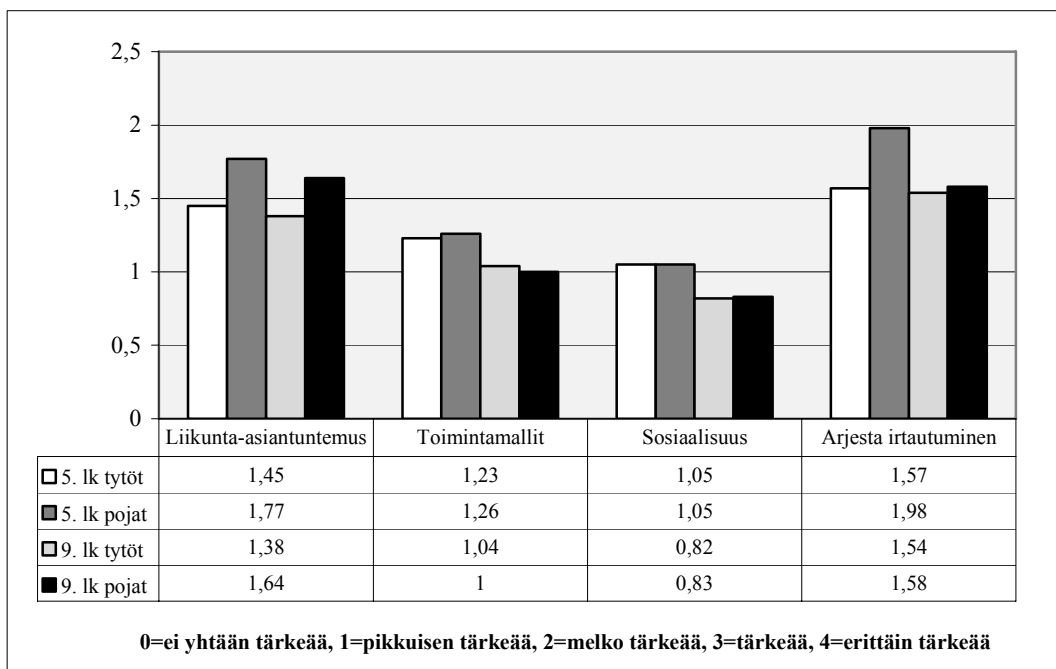
lösuhteiden hoitamiseksi. Henkilösuhteiden hoitaminen näyttäytyi tässä muilta osin sosiaalisuusmerkityskokonaisuudessa, johon latautui primaaripenkkiurheilun tilanteesta poiketen perheen ohella nyt myös kavereiden merkitys. Toimintamalleiksi nimetyssä merkityskokonaisuudessa voitiin havaita samankaltaisuuksia neljännen joukkoviestinten käyttötarkoitukseluokan eli oman identiteetin rakentamisen kanssa.

Urheilijoiden ja muiden julkisuuden henkilöiden yksityiselämä liikuntaharrasteineen tarjoaa esimerkkejä ja vertailupohjaa omille (liikunta)kokemuksille, -teille ja -ratkaisuille. (Ks. Fiske 1994, 36–37, 198–203; Lull 1995, 90–93, 107–108; Nyyssölä 2005, 54–56.) Sekä Järvisen (1994, 124) jäsentämistä liikunnan ja urheilun joukkotiedotuksen funktioista (uuden tiedon jakaminen, toimintamallien antaminen, tunne-elämysten ja esteettisten kokemusten tarjoaminen), että Heinilän (2000b, 274) esittämästä näkemyksestä median toimenkuvasta liikuntakulttuurissa (tiedon välittäminen, viihdyttäminen, sosiaalinen kontrolloiminen, symboliviestiminen) tuntui näidenkin tulosten perusteella puuttuvan sosiaalinen, yhteisöllinen ulottuvuus, jota esimerkiksi Maffesoli (1995, 89, 96–97, 148–149; 1997, 33) voimakkaasti korostaa (ks. myös Lahikainen 2005, 353).

TAULUKKO 12. Välitetyin penkkiurheilun merkitysten koonti neljäksi summamuuttujaksi – pääkomponentit varimax-rotatoiduin pää- ja sivulatauksin, ominaisarvoin ja selitysosuuksin sekä osioiden kommunaliteetit (h^2)

	P1	P2	P3	P4	h^2
LIIKUNTA-ASIAANTUNTEMUS ($\alpha = .901$)					
tieto lajin viimeisimmistä tapahtumista	.812	.114	.086	.185	.714
tieto asioiden taustoista	.734	.297	.172	.125	.673
kyky keskustella urheilusta hyvin	.692	.359	.162	.078	.640
jännitys/jännittävyys	.671	-.026	.140	.447	.671
seuraaminen on tapa	.665	.260	.170	.048	.542
hauskuus, ilo	.655	.032	.139	.448	.650
urheilijoiden tai muiden liikuntaihminen haastattelut	.595	.549	.180	.073	.693
ennätykset ja tilastot	.570	.471	.110	.157	.583
oma liikuntaharrastus (nyt tai aiemmin)	.473	.359	.109	.168	.392
TOIMINTAMALLIT ($\alpha = .801$)					
urheilijoiden yksityiselämä	.181	.768	.246	.025	.683
ohjeet, miten tulla hyvännäköiseksi	.044	.702	.222	.202	.585
tiedot, miten julkkikset harrastavat liikuntaa	.408	.621	.201	.121	.607
ohjeet, miten kannattaisi liikkua itse	.398	.545	.124	.244	.530
uudet keksinnöt liikuntaan liittyen, esim. uudet lajit	.334	.516	.113	.284	.471
SOSIAALISUUS ($\alpha = .839$)					
urheilun seuraaminen perheen kanssa yhdessä	.133	.165	.827	.100	.738
muiden perheenjäsenten kiinnostus urheilun seuraamiseen	.217	.108	.779	.010	.665
kaverin/kavereiden kiinnostus urheilun seuraamiseen	.150	.278	.728	.245	.690
urheilun seuraaminen kaverin/kavereiden kanssa yhdessä	.108	.253	.713	.325	.690
ARJESTA IRTAUTUMINEN ($\alpha = .799$)					
kouluhuolten tai muiden paineiden unohtuminen	.258	.196	.206	.776	.750
ajankulu	.071	.278	.063	.742	.636
rentoutuminen	.325	.081	.278	.701	.681
Ominaisarvo	8.843	1.853	1.484	1.105	Yht. 13.285
Selitysosuus	42,1 %	8,8 %	7,1 %	5,3 %	Yht. 63,3 %

Välitetyin penkkiurheilun merkitysten tiedostaminen ja jäsentäminen vaikutti merkityskokonaisuuksien saavuttamien tärkeyskeskiarvojen perusteella olleen vastaajille vieläkin hankalampaa kuin välittömän penkkiurheilun kohdalla. Kuviosta 16 nähdään, ettei kummassakaan ikäryhmässä,

KUVIO 16. Välitetyn penkkiurheilun merkityskokonaisuuksien painottuminen eri ikä- ja sukupuoliryhmissä

kummankaan sukupuolen keskuudessa yksikään välitetyn penkkiurheilun merkityskokonaisuus saavuttanut edes melko tärkeän rajaa 2,0. Toisaalta taas matalimmat keskiarvot pysyivät jotakuinkin tärkeystasolla 1,0 (pikkuisen tärkeä). Eri merkityskokonaisuuksien välillä kohdattiin ja/tai tiedostettiin siis vain melko pieniä tärkeyseroja.

Kaikki viidesluokkalaiset sekä yhdeksäsluokkalaiset tytöt kohtasivat arjesta irtautumisen merkityskokonaisuuden tärkeimpänä kuluttaessaan välitettyjä penkkiurheilupalveluja. Toiseksi tärkeimpänä pidettiin liikunta-asiantuntemus- ja kolmanneksi tärkeimpänä toimintamallit-merkityskokonaisuutta sosiaalisuuden jäädessä vähäpätöisimmäksi. Yhdeksäsluokkalaiset pojat poikkesivat mainituista ryhmistä siinä, että heille liikunta-asiantuntemus paljastui tilastollisesti yhtä tärkeäksi kuin arjesta irtautuminen. Poikkeavuudessa voidaan nähdä yhtenevyyttä sellaisten havaintojen kanssa, jotka ovat osoittaneet varttuneempien koululaisten olevan nuorempia kiinnostuneempia uutisista ja poikien olevan erityisen kiinnostuneita urheilu-uutisista (esim. Luukka ym. 2001, 178, 186–188). Suurimman tärkeyslatauksen kohdistuminen arjesta irtautuminen-merkityskokonaisuuteen oli linjassa liikunnan ja urheilun joukkotiedotuksen sisältöpainotuksiin nähden. Keskittyessään vahvasti pintailmiöihin ja muihin helposti popularisoitaviin aiheisiin liikunnan ja urheilun joukkotiedotus näyttäytyy tämän päivän lapsille ja nuorille ensisijaisesti viih-teellisenä keinona rentoutua, kuluttaa aikaa sekä karistaa mielestä huolia ja paineita. (Ks. Heinilä 2000b, 276–277; Järvinen 1994, 126–131.) Yksittäisistä merkityksistä tärkeimmiksi nousivat ikä- ja sukupuoliryhmästä riippumatta liikunnan seuraamisen ’jämmittävyys’ ja ’hauskuus’ sekä ’tieto lajien viimeisimmistä tapahtumista’, jotka yllättäen löytyivät vasta toiseksi tärkeimpänä kohdatus-ta liikunta-asiantuntemus-merkityskokonaisuudesta. (Kaikkien osioiden saavuttamat tärkeyskeskiarvot ja -keskihajonnat ovat nähtävissä liitteissä 6a–6b.)

Ikäluokkavertailuissa ilmeni, että urheilua medioista seurattaessa sosiaalisuus oli tärkeämpää 11–12- kuin 15–16-vuotiaille ($t = 6,620$; $df = 819,727$; $p < .000$). Näinhän tilanne oli myös välitetmän penkkiurheilun kohdalla, joskin nyt sosiaalisuus-pääkomponentille latautuivat perheen-

jäsenten ohella myös kavereihin liittyneet merkitykset. Ilmeisesti sosialisatioprosessin varhaisempi vaihe ja niukempi kokemusvarasto saa nuoremmat koululaiset vahvemmin kaipaamaan sekundaaripenkkiurheiluseuraa ja/tai vahvemmin samastumaan sekundaaripenkkiurheilua harjoitaviin perheenjäseniin tai kavereihin (ks. Boëthius 1995, 152; McPherson ym. 1989, 39–41; Patriksson 1979, 65, 165). Muita tilastollisesti merkitseviä eroja ei ilmennyt ikäluokkien välillä sekundaaripenkkiurheilun merkityspainotuksissa.

Verrattaessa eri sukupuolta edustaneiden koululaisten sekundaaripenkkiurheilussa kohtaamisen merkitysten tärkeyspainotuksia, osoittautuivat kaikki muut merkityskokonaisuudet paitsi sosiaalisuus tärkeämmiksi pojille kuin tytöille (kaikissa $p < .000$). Niin ikään primaaripenkkiurheilun kulutuksessa kaikki merkityskokonaisuudet sosiaalisuutta lukuunottamatta kohdattiin poikien toimesta merkityksellisempinä. Tapahtumapaikoilla pojat eivät kuitenkaan penkkiurheilleet tyttöjä tiheämmin, mutta tiedotusvälineistä he kuluttivat liikuntaa ja urheilua erittäin merkitsevästi tyttöjä enemmän. Näin välitetyin penkkiurheilun merkitysten: arjesta irtautumisen, liikunta-asiiantuntemuksen kasvattamisen ja toimintamallien saamisen, suurempi tärkeys pojille vaikutti varsin johdonmukaiselta.

Vastaajan perheen tuloluokalla ei ollut yhteyttä välitetyin penkkiurheilun merkitysten painottamiseen.

8.2.3 Välittömän ja välitetyin penkkiurheilun merkitykset suhteessa penkkiurheilupalvelujen kulutukseen

Viimeisenä tarkentavana osuutena vastattaessa kysymykseen, mikä on penkkiurheilukulutuksen rooli kaupunkilaislasten ja -nuorten liikuntasuhteessa, tarkasteltiin, löytyikö välittömän ja välitetyin penkkiurheilun merkityspainotusten sekä tällaisten palvelujen kulutustiheyksien väliltä yhteyttä. Tilastollisista analyysimenetelmistä korrelaatiotarkastelut soveltuivat tehtävän suorittamiseen.

Tapahtumapaikoilla penkkiurheilemisen tiheyden sekä urheilullinen asetelma- ($r_s = .30$) ja lajisuoritukset-merkityskokonaisuuksien ($r_s = .28$) painottumisen väliltä paljastuivat heikohkot riippuvuussuhteet. Näin voitiin todeta ns. ”liikunnallisten” merkitysten tärkeyden kytkeytyneen primaaripenkkiurheilupalvelujen tiheämpään kulutukseen – muu viihdyttävyyden (mm. epäonnistujille ja tuomareille naureskelu, napostelu, huutaminen ja riehuminen) tai sosiaalisuus (perheenjäsenten tai sukulaisten mukanaolo) eivät osoittautuneet tässä suhteessa merkityksellisiksi.

Välitettyjen penkkiurheilupalvelujen kulutustiheys korreloi melko voimakkaasti liikunta-asiiantuntemus-merkityskokonaisuuden ($r_s = .55$) ja kohtalaisesti toimintamallit-merkityskokonaisuuden ($r_s = .34$) painottumisen kanssa. Lapsille ja nuorille ei sekundaarisen penkkiurheilemisen lisääntyessä nähtävää tärkää sosiaalisuus tai arjesta irtautuminen, vaan muun muassa viimeisimpien urheilutapahtumien, -uutisten ja taustojen tuntemus, liikunnallisen keskustelukompetenssin ylläpito sekä urheilijoiden siviilielämään tutustuminen. Jälleen tärkeät merkityskokonaisuudet osoittautuivat luonteiltaan varsin ”liikunnallisiksi”. Saatua tulosta voitiin pitää pitkälti odotetunlaisena, sillä kuluttivathan turkulaispojat tyttöjä huomattavasti enemmän välitettyjä penkkiurheilupalveluja ja kohtasivat juuri nämä merkityskokonaisuudet (arjesta irtautuminen mukaan lukien) merkityksellisempinä tyttöihin verrattuna.

8.3 Yhteenveto penkkiurheilupalvelujen kulutuksesta osana lasten ja nuorten liikuntasuhdetta

Vaikka turkulaislasten ja -nuorten penkkiurheilupalvelujen kulutusmäärät eivät aivan yltäneetkään liikuntapalvelujen kulutusmäärien tasolle, voidaan penkkiurheilemisellakin nähdä merkittävä asema liikuntasuhteen rakentumisessa. Useampi kuin yhdeksän kymmenestä turkulaisesta 11–12-vuotiaasta ja likimain yhdeksän kymmenestä 15–16-vuotiaasta oli käynyt seuraamassa tapahtuma-

paikalla kilpailua, ottelua ja/tai muuta liikuntatapahtumaa tutkimusajankohtaa edeltäneen vuoden aikana. Koska välittömiä penkkiurheilupalveluja kuluttaneiden osuudet osoittautuivat huomattavasti korkeammiksi verrattuna Minkkisen ym. (2001) vuosituhannen vaihteessa raportoimaan osuuteen: runsaat 50 prosenttia 10–24-vuotiaista suomalaisista, uskaltauduttiin tutkimusten hieman erilaisista ikäluokituksista huolimatta esittää näkemys välittömän penkkiurheilukulutuksen noususuunnasta ainakin Turun alueen kouluikäisten keskuudessa. Joka viides 11–12-vuotias ja joka seitsemäs 15–16-vuotias vastaaja ilmoitti hankkineensa katsomokokemuksia viikoittain. Viidesluokkalaisten ryhmä paljastui kokonaisuudessaan yhdeksäsluokkalaisia aktiivisemmaksi primaarisen penkkiurheilun kuluttajaksi. Sukupuolten tai eri tuloluokkiin kuuluneiden vastaajien väliltä ei puolestaan löytynyt eroja primaaripenkkiurheilupalvelujen kulutustiheydessä.

Kahta prosenttia vaille koko vastaajajoukko oli tutustunut ainakin yhden median liikuntatarjontaan tutkimusta edeltäneen vuoden aikana. Päivittäin liikunta-asioita seurasi tiedotusvälineistä viidesluokkalaista 38 prosenttia ja yhdeksäsluokkalaisista 43 prosenttia. Näistä oppilaista lähes kolme neljästä oli poikia. Kun välitetyn penkkiurheilun kulutuslukemia verrattiin Zacheuksen ym. (2003) esittämiin vastaaviin lukemiin vuodelta 2000, näytti sekundaarinenkin penkkiurheileminen lisääntyneen turkulaisten ja -nuorten keskuudessa. Lisäksi välitetyn penkkiurheilun kulutuksessa voitiin yleisen mediakulutuksen tapaan havaita polarisointisilmio (ks. Luukka ym. 2001; Toivonen 2005), mikä tarkoitti liikunnan ja urheilun seuraamisen aktiivisuuden tai vastaavasti passiivisuuden ilmenemistä kaikkien eri tiedotusvälineiden osalla.

Liikunnan ja urheilun merkeissä turkulaistytöt hyödynsivät tiedotusvälineistä useimmin televisiota, sanomalehtiä, teksti-tv:tä ja aikakauslehtiä. Pojillekin televisio osoittautui tärkeimmäksi penkkiurheilumediaksi, mutta heidän ryhmässään teksti-tv ohitti sanomalehden ja urheiluaiheiset tietokone- ja konsolipelit ylsivät neljänneksi medioiden kulutustiheysrankingissa. Kun tarkastelu keskitettiin vain viidennen luokan poikiin, nousivat urheilupelit peräti toiseksi suosituimmaksi penkkiurheilumediaksi heti television jälkeen. Tietokone- ja konsolipelien suosio nimenomaan alakouluikäisten poikien keskuudessa on todettu useissa muissakin tutkimuksissa (esim. Luukka ym. 2001; Pääkkönen & Niemi 2002; Suosikki Nuorisotutkimus 2000). Välitetyn penkkiurheilun kokonaiskulutuksessa pojat päihittivät tytöt ylivoimaisesti. Eri mediat huomioiden ainoastaan aikakauslehdistä ja radiosta tytöt seurasivat saman verran liikuntaa ja urheilua kuin pojat. Tässäkin aineistossa sekundaaripenkkiurheilua leimasi siis ”miehisuus” (ks. Heinonen 2004a).

Sekundaaripenkkiurheilun keskiarvoja kulutustiheyksiä verrattaessa ero yhdeksäs- ja viidesluokkalaisten välillä jäi vain niukasti alle tilastollisesti merkitsevän tason ($p = .051$) siten, että 15–16-vuotiaiden voitiin lähestulkoon sanoa peitonneen nuorempansa välitetyn penkkiurheilun harjoittamisessa. Yhdeksäsluokkalaisten ahkerampi sanoma- ja aikakauslehtien liikuntasivujen lukeminen vastasi aiempien mediakäyttötutkimusten tuloksia nimenomaan lehtien lukemisen lisääntymisestä iän myötä (esim. Boëthius 1995; Luukka ym. 2001). Niin ikään tässä vain liikuntaan keskittyneessä tutkimuksessa ilmeni vanhempien koululaisten tietokoneen käytön suuntautuminen nettisurffailuun ja tiedonhakuun nuorempien suosiman pelaamisen sijasta (ks. Luukka ym. 2001; Suosikki Nuorisotutkimus 2000; Wilska 2001a).

Mitä tulee penkkiurheilukulutuksen sisältöihin, niin lajeista jääkiekko ja jalkapallo houkuttelivat eniten sekä tyttö- että poikakatsojia niin tapahtumapaikoille kuin medioiden ääreenkin. Vasta jääkiekko–jalkapallo-parivaljakon jälkeen lajimieltymykset alkoivat selvemmin eriytyä sukupuolen, ikäluokan ja omien harrastelajien mukaan. Jääkiekon ja jalkapallon lisäksi muita turkulaistytöjen penkkiurheilulajisuosikkeja olivat tanssi, voimistelu ja yleisurheilu. Ikä vaikutti tyttöjen ryhmässä lajimieltymyksiin vain vähän yhdeksäsluokkalaisten osoitettua suurempaa kiinnostusta moottoriurheilua ja viidesluokkalaisten puolestaan ratsastusta kohtaan. Pojille mieluisinta seurattavaa jääkiekon ja jalkapallon jälkeen olivat salibandy ja moottoriurheilu. Tapahtumapaikoilla he seurasivat myös yleisurheilua ja 11–12-vuotiaiden poikien toimesta pesäpalloakin. Useimpien medioiden osalla poikien viiden suosikkilajin kärkeen kuuluivat myös skeittaus ja koripallo. Skeittauksen onkin todettu olevan nosteessa penkkiurheilulajina (Nurmela & Pehkonen 1998; Zacheus

ym. 2003). Yleisurheilu näyttäytyi tässä tutkimuksessa selkeästi primaari- ja moottoriurheilu puolestaan sekundaariurheilulajina, mutta molempien suosiossa todettiin jonkinasteista hiipumista aiempiin tutkimushavaintoihin nähden (ks. Liikkanen ym. 1993). Perinteisesti vahvoja kansallisia penkkiurheilulajeja, hiihtoa ja mäkihyppyä (ks. Koski 1998; Nurmela & Pehkonen 1998; Nurmi 1991), ei turkulaisoppilaiden suosikkilistoilla näkynyt lainkaan, mikä tuki Zacheuksen ym. (2003) esittämää arviota penkkiurheilumieltymysten sukupolvisidonnaisuudesta. Tämän päivän lasten ja nuorten penkkiurheilemiseen kytkeytyviin merkitysrakenteisiin tuntuvat parhaiten vastaavan nopeatempoiset, dynaamiset, yhteistoimintaa ja aggressiivisuuttakin vaativat joukkuelajit (ks. esim. Eichberg 1998; Ilmarinen 1993; Koski 1998; 2000a; Vuolle 1992). Penkkiurheilukulutuksen sisältöihin liittyen voidaan vielä lopuksi todeta kilpailulähetysten ja urheilu-uutisten saavuttaneen suurimman kiinnostuksen tv-ohjelmatyyppeinä.

Vastaajien perheiden tuloluokka ei ollut yhteydessä välittömien eikä välitettyjen penkkiurheilupalvelujen kokonaiskulutukseen. Moottoriurheilua matalaan tuloluokkaan kuuluneiden havaittiin kuitenkin seuranneen tapahtumapaikoilla harvemmin kuin muiden vastaajien. Samoin sanomalehtien liikunta-artikkeleita he lukivat vähemmän verrattuna korkeaan tuloluokkaan lukeutuneisiin oppilaisiin. Moottoriurheilun osalla tulos oli päinvastainen suhteessa aiempiin käsityksiin työntekijäperheiden nuorten korostuneesta kiinnostuksesta moottoreita, moottoriajoneuvoja ja ”hevosvoimia” kohtaan (Bourdieu 1984; Siurala 1991; Willis 1978). Sanomalehtiartikkelien niukempi lukeminen oli sen sijaan linjassa tietämykseen kaikenlaisen lukemisen vähentymisestä perheen tuloluokan madaltuessa (esim. Boëthius 1995; Virtanen 2005).

Välittömän ja välitetyn penkkiurheilun harjoittaminen olivat melko voimakkaassa yhteydessä toisiinsa (r_s koko aineisto = .47) siten, että jommankumman lisääntyminen merkitsi usein aktivoitumista myös toisessa penkkiurheilumuodossa – vastaavasti passivoituminen näkyi helposti molempien osalla. Viidesluokkalaisten ryhmässä korrelaatio esiintyi voimakkaampana kuin yhdeksäsluokkalaisten ryhmässä ja poikien ryhmässä voimakkaampana kuin tyttöjen ryhmässä. Aikakauslehtien ja internetin liikuntaan liittyvä kulutus riippui kuitenkin vain melko heikosti primaariurheiluliitteenä, tai päinvastoin. Korrelaatiokertoimien kohoamista korkeammiksi heikensi aikakauslehtien ja internetin lisäksi se, että niistä oppilaita, jotka eivät olleet kuluttaneet lainkaan välittömiä penkkiurheilupalveluja edeltäneen vuoden aikana (noin kymmenen prosenttia vastaajista), ainoastaan 13 prosenttia jätti seuraamatta urheilua medioista. Itse asiassa peräti 60 prosenttia heistä tutustui medioiden liikunta-antiin *päivittäin*.

Etsittäessä ymmärrystä ja perusteluja lasten ja nuorten penkkiurheilukulutukselle, saatiin huomata perusopetusikäisten vaikeudet tiedostaa penkkiurheiluun kytkeytyviä merkitysrakenteita sekä mieltää ja eritellä merkitysten tärkeyttä itselleen. Niin välittömän kuin välitetynkin penkkiurheilun valmiiksi listatut kulttuuriset merkitykset kohdattiin voimakkaimmillaan vain melko tärkeinä – toisaalta mikään merkityskokonaisuus ei kuitenkaan jäänyt täysin yhdentekeväsikään.

Pääkomponenttianalyysissä välittömän penkkiurheilun merkityskokonaisuuksia muodostui Kosken ja Latosen (1999) esittämiin katsomotapahtuman viihtyvyystekijäluokkiin nähden yksi enemmän eli neljä: 1) lajisuoritukset, 2) muu viihdyttävyyttä, 3) urheilullinen asetelma ja 4) sosiaalisuus. Luettelon järjestys noudattaa kaikkien yhdeksäsluokkalaisten sekä viidesluokkalaisten poikien kokemaa tärkeysrankingia siten, että muu viihdyttävyyttä ja urheilullinen asetelma kohdattiin yhtä tärkeinä. Viidennen luokan tyttöjen arvotuksissa sosiaalisuus nousi peräti toiseksi tärkeimmäksi merkityskokonaisuudeksi, mutta muutoin järjestys oli heilläkin sama. Lapset ja nuoret haluavat siis nähdä tapahtumapaikoilla ennen kaikkea taitavia, vauhdikkaita, jännittäviä ja esteettisiä liikuntasuorituksia, joista voivat ottaa mallia omaan harrastamiseensa ja/tai joiden merkityksiä ymmärtävät riittävästi tulkintojen tekemiseksi. Mielenkiintoista oli havaita vahingonilo, napostelu, riehuminen ja ajan kuluttaminen eli penkkiurheilutapahtuman muu viihdyttävyyttä oppilaiden näkemyksissä yhtä tärkeäksi kuin tapahtuman urheilullinen asetelma tasokkaine osallistujineen, si- jaismenestymisineen ja kilpailullisine jännitteineen.

Välittömässä penkkiurheilussa sosiaalisuuden tärkeys (perheenjäsenen tai sukulaisen mukanaolo katsomossa) osoittautui viidesluokkalaisille suuremmaksi kuin yhdeksäsluokkalaisille. Keskiverto 11–12-vuotias on sosiaalistumisessaan – penkkiurheilu mukaan lukien – varhaisemmassa vaiheessa kuin 15–16-vuotias, jolloin kodin ja vanhempien merkitys on tunnetusti voimakkaampi (esim. Boëthius 1995; McPherson ym. 1989; Patriksson 1979). Pojat puolestaan kohtasivat tyttöihin nähden tärkeämpinä kaikki muut primaarisen penkkiurheilun merkityskokonaisuudet paitsi sosiaalisuuden. Koska turkulaispojat eivät kuitenkaan penkkiurheilleet tapahtumapaikoilla –tyttöjä enempää, vaikuttikin siltä, että he saivat lajisuoritusten, muun viihdyttävyyden ja urheilullisen asetelman suunnassa tästä kulutusmuodosta kerralla ”enemmän irti”. Sosiaalisuusmerkityskokonaisuuden osalla ilmeni ero myös vastaajien taustatuloiluokkiin nähden, kun matalaan tuloluokkaan lukeutuneet oppilaat painottivat sen tärkeyttä korkeaan tuloluokkaan lukeutuneita oppilaita enemmän. Matalatuloisten perheiden arveltiin osallistuvan kilpailuihin ja otteluihin useammin yhdessä ja kokevan ne merkittävämmiksi kohokohdiksi ja suuremmiksi satsauksiksi verrattuna korkeampituloisiin perheisiin.

Välittömän penkkiurheilun tapaan välitetyinkin penkkiurheilun merkityskokonaisuuksia muodostui pääkomponenttianalysissä neljä: 1) arjesta irtautuminen, 2) liikunta-asiantuntemus, 3) toimintamallit ja 4) sosiaalisuus. Nämä muistuttivat Fiskan (1994) määrittelemiä joukkotiedotuksen käyttötarkoituksiluokkia: rentoutuminen, tiedon hankkiminen, identiteetin rakentaminen ja henkilösuhteiden hoitaminen, kuitenkin liikunnan sosiaaliseen maailmaan sovellettuina. Sen sijaan sekä Järvisen (1994) että Heinilän (2000b) esittämistä liikunnan ja urheilun joukkotiedotuksen funktioista vaikutti saatujen tulosten perusteella jääneen sosiaalinen, yhteisöllinen ulottuvuus pois. Eri vastaajaryhmät ikään, sukupuoleen ja tuloluokkaan katsomatta olivat varsin yksimielisiä yllä esitetyn luettelon osoittamasta sekundaaripenkkiurheilun merkityskokonaisuuksien tärkeysjärjestyksestä – vain 15–16-vuotiaat pojat kohtasivat liikunta-asiantuntemuksen yhtä tärkeänä kuin arjesta irtautumisen. Siinä missä tapahtumapaikoille mentiin ensisijaisesti katsomaan itse liikuntasuorituksia, korostui medioista liikuntaa seurattaessa huolista ja paineista irtautumisen sekä ajankulun ja rentoutumisen merkitys. Vihteellisiin pintailmiöihin ja populaari aiheisiin sisällöltään keskittyvä liikunnan ja urheilun joukkotiedotus lienee omiaan vastaamaan ja lisäämään juuri tällaista merkityksyntää (ks. Heinilä 2000b; Järvinen 1994).

Välitetystä penkkiurheilussakin voitiin todeta viidesluokkalaisten painottaneen vanhempiin vastaajiin nähden sosiaalisuuden merkitystä. Sosialisatioprosessin varhaisempi vaihe saa nuoremmat koululaiset vahvemmin kaipaamaan sekundaaripenkkiurheiluseuraa ja/tai samastumaan sekundaarista penkkiurheilua harjoittaviin perheenjäseniin ja kavereihin. Pidettäessä mielessä poikien tyttöjä huomattavasti suurempi sekundaaripenkkiurheiluaktiivisuus, tuntui luontevalta, että he kohtasivat sosiaalisuutta lukuun ottamatta kaikki muut merkityskokonaisuudet tärkeämpinä kuin tytöt. Eri tuloluokkiin lukeutuneiden oppilaiden välillä ei esiintynyt eroja sekundaaripenkkiurheilun merkityskokonaisuuksien painottamisessa.

Lasten ja nuorten penkkiurheilukulutuksen tihtentyminen oli yhteydessä ”liikunnallisiksi” tulokittavien merkityskokonaisuuksien painottumiseen. Mitä useammin vastaaja seurasi tapahtumapaikkojen katsomoissa kilpailuja tai otteluita, sitä merkityksellisempinä hän kohtasi urheilullinen asetelma- ja lajisuoritukset-merkityskokonaisuudet. Vastaavasti mitä aktiivisemmin hän kulutti tiedotusvälineiden liikuntatarjontaa, sitä suuremman merkityksen saavuttivat etenkin liikunta-asiantuntemus-, mutta myös toimintamallit-merkityskokonaisuudet.

Luotaessa yhteenvedon lopuksi katsaus penkkiurheilukulutuksessa kohdattuihin kulttuurisiin merkityksiin suhteessa myöhäismodernin ajan kulutuskeskustelun taustateorioihin (ks. Noro 1995a), vaikutti siltä, ettei teoria merkeillä/merkityksillä pelaamisesta soveltunut kovinkaan hyvin kaupunkilaislasten ja -nuorten penkkiurheilukulutuksen ymmärtämiseen ja perustelemiseen. Palveluista on artefakteja hankalampaa liittää merkityksiä omaan identiteettiin, tai ainakaan ulkoiseen olemukseen toisten nähtäväksi. Kun oppilaat kohtasivat välittömässä penkkiurheilussa tärkeimpinä lajisuoritukset (mm. taito, vauhti, jännitys, esteettisyys) ja muun viihdyttävyyden, sekä välitetystä

penkkiurheilussa arjesta irtautumisen, antoi se selviä viitteitä penkkiurheilukulutuksen elämys- ja nautintahakuisuudesta. Näin teoreettiset tulkinnat kulutuksesta sisäisten kokemusten saamiseksi vaikuttivat tällä liikuntasuhteen osa-alueella selitysvoimaisimmilta. Niin ikään näkemys kulutuksesta keinona asemoitua sosiaaliin maailmoin vaikutti todentuvan lasten ja nuorten penkkiurheilemisessä, haluttiinhan tapahtumapaikoilla ottaa mallia ja ymmärtää lajisuorituksia sekä seuraamalla medioiden liikuntatarjontaa lisätä liikunta-asiantuntemusta. Näin omaa asemaa liikunnan sosiaalisissa maailmoissa ja niiden merkitysrakenteissa voitiin syventää. Joidenkin kohdalla penkkiurheilemisen kautta oppimisessa saattoi olla kysymys myös statuskulutuksesta tai itsen täydellistämisestä, mikäli omien liikuntataitojen ja -tietojen koettiin olevan yhteydessä esimerkiksi suosion, menestyksen ja vallan saavuttamiseen.

9 LIIKUNTAHYÖDYKKEIDEN KULUTUS LASTEN JA NUORTEN LIIKUNTASUHTEESSA

Kolmantena ja näin ollen viimeisenä liikuntasuhteen osa-alueista tarkastellaan liikuntahyödykkeitä – tietenkin kulutuksen näkökulmasta. Liikuntahyödykkeiksi laskettiin tässä a) liikuntavälineet sekä b) liikuntatekstiilit eli liikunnalliset vaatteet ja jalkineet. Toisin kuin liikuntapalvelujen kulutusta, suomalaislasten ja -nuorten penkkiurheilupalvelujen ja liikuntahyödykkeiden kulutusta ei ole aiemmin tutkittu kovinkaan yksityiskohtaisesti. Viimeisimpiä laskelmia lasten ja nuorten liikuntahyödykkeisiin uhraamista rahasummista ovat esittäneet Kartovaara ja Sauli (2001) sekä eritellymin Zacheus ym. (2003) ja Puronaho (2006). Tässä tutkimuksessa liikuntahyödykkeiden kulutusmäärien indikaattorina eivät kuitenkaan toimineet eurot, vaan kappalemäärät ja käyttöiheydet, mikä ratkaisu tuotti samanaikaisesti informaatiota myös kulutussisällöistä (*minkälaisiin* liikuntavälineisiin ja -tekstiileihin kulutus kohdistui). Kulttuuriset merkitykset toimivat myös liikuntahyödykkekulutuksen ymmärtämisen välineenä, ja yleisten kulutusteorioiden odotettiin näyttäytyvän näiden merkitysten temaattisessa jäsentymisessä sekä painottumisessa selkeämmin kuin edellä liikuntapalveluja tarkasteltaessa.

9.1 Liikuntahyödykkeiden kulutusmäärät ja -sisällöt

Käsitys viides- ja yhdeksäsluokkalaisten turkulaisoppilaiden liikuntahyödykkeiden kulutusmääristä ja -sisällöistä luotiin tiedustelemalla 60 liikuntaväline- ja liikuntatekstiiliartikkelin omistamista (ks. liite 2, kysymys 16). Tutkimuslomakkeen kysymys oli muotoa: ”Mitä liikuntavälineitä ja liikuntavaatteita sinulla on *kotona käytössäsi*?”, mikä tarkoitti etenkin välineiden kohdalla perheiden yhteiskäyttöönkin hankittujen artikkelien sisältymistä vastauksiin. Tätä toimintatapaa pidettiin tutkimuksellisesti luotettavampana kuin keskittymistä tiukasti vain lapsen tai nuoren henkilökohtaisessa käytössä oleviin liikuntavälineisiin tai -tekstiileihin (vrt. esimerkiksi pingispöytä, tennispallo, pulkka, käsipaino). Lisäksi lomakkeessa annetut vastausvaihtoehdot: a) ei ole, b) on mutta en käytä koskaan ja c) on ja käytän myös, mahdollistivat sen kartoittamisen, löytyikö liikuntahyödykkeille todellista käyttöä vai lojuivatko ne vain tarpeettomina varastonnurkassa. Tähän näkökulmaan pureudutaan tämän luvun lopussa samoin kuin tarkastellaan liikuntatekstiileihin pukeutumista varsinaisten liikuntatilanteiden ulkopuolella sportisaation indikaattorina.

Minimissään vastaajalla oli kotona käytössään kolme ja enimmillään 59 artikkelia kyselylomakkeessa tiedustelluista 60 liikuntahyödykkeestä. Uima-asu, polkupyörä ja luistimet osoittautuivat tyypillisimmiksi ”joka tytön ja joka pojan” liikuntahyödykkeiksi, sillä vain muutamalla oppilaalla sadasta ei ollut sellaisia kotona käytössään. Yhdeksältä oppilaalta kymmenestä löytyi pulkka ja lähes yhtä usealta myös lenkkitosut. Vain noin joka viides vastaaja joutui tulemaan toimeen ilman uimaselejä, verryttelyasua, jalkapalloa ja pyöräilykypärää. Tennispallon, sisäpelikengät ja frisbeen omisti puolestaan kolme oppilasta neljästä. Vähintään joka toisella oli mahdollisuus hyödyntää kotona koripalloa, sulkapallo-, tennis-, salibandy- ja jääkiekko- tai kaukalopallomailaa, hyppynarua, käsipainoa, urheilushortseja, rullaluistimia, rullaluistelusuojia ja sekuntikelloa. Yllä lueteltiin kaikki sellaiset kyselylomakkeeseen listatut liikuntaväline- ja tekstiiliartikkelit (23 kpl), jotka löytyivät minimissään 50 prosentilta tutkimukseen vastanneista oppilaista. Omistettujen artikkelien laaja variaatio tuki Puronahon (2000, 327; 2006, 75–76) ja Zacheuksen ym. (2003, 94) näkemyksiä liikuntahyödykkeiden korkeasta osuudesta lasten ja nuorten liikunnan kokonaiskuluissa.

Pojilta löytyi kyselylomakkeen listalta 25 sellaista artikkelia, jollaisen omisti vähintään joka toinen kysymykseen vastannut, kun tytöiltä tällaisia artikkeleita löytyi vastaavasti 22 kappaletta.

Ensinnäkin lukujen oletettiin ilmentäneen pojille tyypillistä kulutuksen suuntautumista vahvemmin urheiluun ja harrastuksiin (ks. Kartovaara & Sauli 2001, 85; Suosikki Nuorisotutkimus 2000, 11–12). Toiseksi tuloksessa arveltiin löytyvän yhteys suomalaisten kulutustutkimusten havaintoihin siitä, että jo alakouluikässä pojilla on omaa käyttörahaa enemmän kuin tytöillä eron vain kasvaessa iän myötä. Poikien pyytessä rahaa käyttöönsä vanhempien kukkaronnyörit tuntuvat aukeavan helpommin, koska perinteisten, yhä laajalti vallitsevien käsitysten mukaan poikien kulutus suuntautuu hyödyllisiin ja tarpeellisiin asioihin siinä missä tytöt tuhlailevat turhuuksiin. Kolmanneksi, vanhemmat ja sukulaiset antavat pojille tyttöjä useammin lahjaksi ja palkinnoksi tavaroita – miksei siis myös liikuntatarvotteita? (Wilska 2005a, 163–164, 169–170; 2006, 30–31.) Omakohtaista liikunnan harrastamista ei pidetty kovinkaan vahvana liikuntahyödykeartikkelien lukumääräeron selittäjänä, koska turkulaispojat harrastivat liikuntaa -tyttöjä enemmän vain koulun liikuntakerhoissa sekä viidesluokkalaisten ryhmässä omatoimisesti.

Tyttöjen keskuudessa ikä oli yhteydessä aerobicitossujen ja -asun, käsipainojen, squashmailan, voimistelupatjan, sisäpelitossujen, sykemittarin, judopuvun tai vastaavan, kävelysauvojen ja lumilautailuvälineiden kulutukseen siten, että useampi yhdeksännnen kuin viidennen luokan oppilas omisti mainitut artikkelit (kaikissa $p < .05$). Viidennen luokan tytöillä oli puolestaan yhdeksäsluokkalaisiin nähden useammin käytössään luistimet, pulkka, pyöräilykypärä, hypynaru, (hulahula)vanne, uimalasit, jalkapallo ja frisbee (kaikissa $p < .000$). Poikien kulutus lisääntyi iän myötä käsipainojen, pingismailan ja -pöydän sekä squashmailan osalla (kaikissa $p < .05$). Nuoremmat pojat taas omistivat 15–16-vuotiaisiin verrattuna useammin polkupyörän ja pyöräilykypärän, luistimet ja jääkiekkokypärän, rullaluistimet ja rullaluistelusuojavarusteet, pulkan, skeittilaudan, salibandymailan, jalkapallon säärisuojat, uimalasit sekä verkkaripuvun (kaikissa $p < .01$). Kaikkien 60 liikuntavälineen ja -tekstiilin omistamista dokumentoivat, iän ja sukupuolen mukaan eriteltyt keskiarvotaulukot löytyvät liitteistä 7a–7e.

Eri ikäisten turkulaistytöjen ja -poikien välillä tehdyt liikuntahyödykevertailut sekä luvussa 7.1 raportoidut tulokset liikuntapalvelujen kulutussisällöistä tukivat toisiaan. Välineiden ja tekstiilien omistamisessa heijastuivat viides- ja yhdeksäsluokkalaisten tyttöjen ja poikien suositamat seuralajit. 15–16-vuotiaat tytöt esimerkiksi harrastivat organisoidusti 11–12-vuotiaita enemmän aerobicia ja itsepuolustuslajeja, mikä myös ilmeni tilastollisesti merkitsevinä eroina lajien vaatimien varusteiden kulutusmäärissä (aerobicitossut ja -asu, käsipaino, voimistelupatja, judopuku tai vastaava). Viidesluokkalaisten poikien seuralajien luettelossa salibandy sijoittui suosiossa korkeammalle kuin yhdeksäsluokkalaisten poikien luettelossa ja useammalla viides- kuin yhdeksäsluokkalaaisella olikin oma salibandymaila käytössään. Mailapeliin osalla oli havaittavissa vastaava ilmiö, mutta nyt ikäluokkien suhteen päinvastaisena. Organisoidun liikunnan lisäksi hyödykekulutuksessa näkyivät omatoimiliikunnan muodot. Viidesluokkalaisten omatoiminen liikkuminenhan keskityi yhdeksäsluokkalaisiin nähden voimakkaammin perusliikuntalajeihin ja perusliikuntapaikkojen hyödyntämiseen, mistä osoituksena oli ainakin polkupyörän ja pyöräilykypärän, luistinten, pulkan ja uimalasien tiheampi omistaminen. Erikoisliikuntapaikkojen aktiivisempi kulutus 15–16-vuotiaiden toimesta ilmeni niin ikään väline- ja tekstiilirepertuaareissa, sillä useammalla 15–16- kuin 11–12-vuotiaalla oli käytössään muun muassa aerobicitossut ja -asu, judopuku, lumilautailuvälineet, squashmaila, pingismaila ja sisäpelitossut.

Mikäli vastaajan perheen tuloluokka määrittyi matalaksi, esiintyi kyselylomakkeen luettelossa 19 sellaista liikuntavälinettä ja -tekstiiliä, jotka löytyivät vähintään joka toisen kotoa. Keskituloluokkaan lukeutuneilla vastaajilla tällaisia artikkeleita oli 24 kappaletta ja korkean tuloluokan vastaajilla 29 kappaletta. Suuntaus oli selvä osoittaen useiden muiden tutkimusten tapaan vanhempien korkean sosioekonomisen statuksen olevan yhteydessä harrastusvälineiden runsaampaan hankintaan (esim. Lähteenmaa & Siurala 1991a, 86–87; Marjamäki-Suoranta & Peura-Kapanen 1990, 42; Räsänen 2000b, 238–239; 2003, 212; Siurala 1991, 80). Kun vertailukohtana olivat vähintään joka toisen matalatuloisen kotitalouden omistamat liikuntahyödykkeet, tuloluokan kohoaminen keskitasoisiksi lisäsi omistusluetteloon seuraavat artikkelit: tennismaila, jääkiekko- tai kaukalopallomaila, rullaluist-

timet ja rullaluistelusuojat sekä jalkapallokengät. Korkea tulostausta kasvatti luetteloa vielä pesäpallomailalla ja -räpylällä, murtomaahiihtovälineillä ja suksivoiteilla sekä kompassilla. Keskiarvotestillä analysoiden keskituloluokkaan kuuluneilla vastaajilla oli matalaan tuloluokkaan kuuluneita useammin käytössään squashmaila, laskettelu- ja lumilautailuvälineet, suksivoiteita, golfvarusteet ja sykemittari (kaikissa $p < .000$). Keskitasoisien ja korkean tuloluokan välillä lisääntyi vielä lasketteluvälineiden ja koripallotelineen omistaminen (molemmissa $p < .000$).

Liikuntahyödykkeiden omistaminen ei tietenkään vielä takaa niiden aktiivista käyttämistä ja seuraavaksi turkulaislasten ja -nuorten liikuntahyödykekulutusta tarkastellaankin tästä mielenkiintoisesta näkökulmasta. Frekvenssitaulukot osoittivat, että yhdeksännen luokan tytöistä lähes yhdeksän kymmenestä ja pojista noin kuusi kymmenestä omisti pyöräilykypärän. Omistajista reilut 60 prosenttia jätti kuitenkin kypärän käyttämättä. Viidesluokkalaisista tytöistä yli ja pojista lähes 90 prosentilla oli pyöräilykypärä, mutta joka kymmenes kypäränomistaja ei syystä tai toisesta suojannut sillä itseään. Puolet vastanneista viidesluokkalaisista rullaluisteli, ja heistä miltei joka viides ilman suojavaarusteita. Myös yhdeksännen luokan tytöistä lähes joka toinen rullaluisteli, mikä oli kaksinkertainen osuus samanikäisiin poikiin verrattuna (24 %). Kolmanneksella näistä tytöistä ja puolella näistä pojista jäivät suojavaarusteet kuitenkin käyttämättä. Muita tyypillisiä 15–16-vuotiaiden varastonmurkaan hylkäämiä liikuntavarusteita olivat hypynaru, pulkka, frisbee, kompassi, jalkapallo ja sekuntikello sekä pojilla lisäksi jääkiekkokypärä. 11–12-vuotiailta käyttöä vaille jääneitä liikuntahyödykkeitä löytyi lukumääräisesti vähemmän, mikä tuntui johdonmukaiselta huomioiden heidän suurempi sekä organisoidun että omatoimisen liikunnan harjoittamismääränsä. Useimmin seuraavaa käyttökertaa viidesluokkalaisten kodeissa odottivat kompassi, frisbee, sekuntikello ja jalkapallo sekä pojilla hypynaru. Liikunnanopettajia kiinnostava tieto saattaa olla, että yhdeksäsluokkalaista niin luistinten omistajista (90 % vastanneista) kuin myös murtomaahiihtovälineiden omistajista (40 % vastanneista) viidennes ilmoitti, ettei käytä niitä koskaan. Varusteiden puute ei taidakaan aina olla todennukainen syy olla osallistumatta näiden talvilajien oppitunneille.

Liikuntahyödykkeiden kulutusmääriin liittyen haluttiin vielä selvittää turkulaislasten ja -nuorten liikuntatekstiileihin pukeutumisen tiheys varsinaisten liikuntatilanteiden ulkopuolella – onhan sitä pidetty yhtenä selkeänä sportisaation osoittimena (esim. Craik 1993, 215–217; Koski 2004, 194; Maguire 1999, 131; Standeven & de Knop 1999, 33–34). Viidesluokkalaisten arvioivat pukeutuvansa liikuntatekstiileihin muutoin kuin liikunnan harjoittamistarkoituksessa kerran tai kaksi viikossa, yhdeksäsluokkalaisten kerran tai kaksi kuukaudessa. Ryhmien välinen ero pukeutumistiheydessä oli tilastollisesti merkitsevä ($Z = -2,824$; $p = .005$) ja oletettavasti siinä heijastui viidesluokkalaisten tiheämpi liikunnan omakohtainen harrastaminen sekä primaaripenkkurheiluminen. Myöskään 11–12-vuoden iässä ei ulkonäköön tyypillisesti kiinnitetä niin paljon huomiota kuin 15–16-vuotiaana ja liikuntatekstiilit saattavatkin useammin ”kelvata” pukimiksi myös muihin kuin liikuntatilanteisiin.

Samaan ikäluokkaan lukeutuneiden tyttöjen ja poikien väliltä ei löytynyt eroja liikuntatekstiliien käyttötiheyksissä, vaikka pojat osoittivatkin kerho- ja osin omatoimista liikuntaa sekä välitettyä penkkurheilua kohtaan suurempaa aktiivisuutta. Ulkonäkö ja muodikkaus on havaittu myöhäismodernin ajan pojille vähintään yhtä tärkeiksi asioiksi kuin tytöillekin (esim. Autio 2006a; Ganetz 1995; Suosikki Nuorisotutkimus 2000; Valtari 2005; Wilska 2001b; 2006), eivätkä liikuntatekstiilit kaikissa tilanteissa välttämättä edusta kaikkein muodikkainta pukeutumistrendiä – omasta harrastuneisuudesta huolimatta.

Kolmeen tuloluokkaan jaoteltujen vastaajien välillä ilmeni tilastollisesti merkitsevä ero liikuntatekstiileihin pukeutumistiheydessä ($F = 4,623$; $df = 2$; $p = .010$) siten, että korkeatuloisten perheiden lapset ja nuoret käyttivät liikunnallisia vaatteita ja jalkineita matalatuloisten perheiden jälkikasvua useammin myös epäliikunnallisissa tilanteissa (Tukey HSD $p = .008$). Aiemmista tämän tutkimuksen tuloksista päätellen selittäviä syitä saattoivat olla, että korkean tuloluokan vastaajilla yksinkertaisesti oli enemmän liikuntatekstiilejä käytössään ja että heidän koko elämäntyyliinsä oli sportisoituneempi. Korkeatuloisten perheiden koululaisten harrastamisfrekvenssi lii-

kuntaseuroissa, erikoisliikuntapaikoissa ja omatoimisesti muistetaan tiheämmäksi samoin kuin sanomalehtien liikunta-artikkelien lukeminen useammin toistuvaksi verrattuna matalatuloisten perheiden kouluikäisiin.

Kaikkiaan liikuntatekstiilien käyttö liikuntatilanteiden ulkopuolella jäi hämmästyttävän vähäiseksi. Onko liikunnallisista vaatteista ja jalkineista tullut niin itsestään selvä osa arjen ja vapaa-ajan muotia, etteivät sportisoituneen yhteiskunnan lapset ja nuoret miellä käyttämiään tekstiilejä liikunnallisiksi (vrt. esimerkiksi lukuisat lenkkitosu- ja verryttelypuserovariaatiot)? Vahvistusta tämänkaltaiselle tulkinnalle saatiin Suosikki Nuorisotutkimuksesta (2000, 22–24), jossa nuorten mainitsemien houkuttelevimpien tekstiilituotemerkkien kärkijoukosta löytyi selkeitä urheilubrändejä, vaikka tutkimuskyselyssä nimenomaan tarkennettiin, ettei asianomaisessa kysymyksessä tarkoitettu urheiluvaatteita tai -jalkineita (niiden suosikkimerkkejä tiedusteltiin erikseen).

9.2 Liikuntahyödykekulutuksessa kohdatut kulttuuriset merkitykset

Haluttaessa lisätä ymmärrystä siitä, millainen rooli liikuntahyödykekulutuksella on kaupunkilaislasten ja -nuorten liikuntasuhteessa, valittiin tutkimusmenetelmäksi sama valmiisiin merkityspotentiaallipatteristoihin, pääkomponenttianalyysiin ja merkityskokonaisuus-summamuuttujiin perustunut kombinaatio, jota oli hyödynnetty jo liikuntasuhteen kahden muun osa-alueen, omakohtaisen liikkumisen ja penkkiurheilemisen, kohdalla. Potentiaalisia kulttuurisia merkityksiä, joita lasten ja nuorten otaksuttiin kohtaavan liikuntahyödykekulutuksessa, oli eritelty kyselylomakkeeseen valmiiksi 33 kappaletta. Vastaajien tuli tuttuun tapaan arvioida niiden merkityksellisyyttä omalla kohdallaan viisiportaisella skaalalla ei yhtään tärkeästä erittäin tärkeään (0–4). Jatkoanalysointien kannalta oli välttämätöntä tiivistää yksittäisiä merkityksiä koskeneet tulostiedot laajemmiksi kokonaisuuksiksi pääkomponenttianalyysin avulla. Ominaisarvokriteerin (≥ 1.0) täyttäneitä pääkomponentteja muodostui viisi. Kuitenkin varimax-rotatation jälkeenkin pienimmän ominaisarvon omanneelle pääkomponentille latautui vain kaksi merkitystä, joiden todettiin reliabiliteettianalyysillä mitanseen jokseenkin eri asiaa ($\alpha = .422$). Pääkomponenttianalyysi päädyttiinkin uusimaan pienentäen komponenttilukumäärä neljään. Uuden pääkomponenttimallin pohjalta koottujen summamuuttujien alhaisimmaksi reliabiliteettikertoimeksi jäi .748, kunhan päälataukseltaan alle .400 tai kommunaliteetiltaan alle .300 jääneet osiot ('kenelläkään tuntemallani ei ole samankaltaista', 'kalleus' ja 'löysyys päällä') oli ensin poistettu (ks. taulukko 13). Summamuuttujien tilastollinen luotettavuus voitiin nyt todeta riittäväksi ja perustuen niiden sisältämien osioiden muodostamiin teemakokonaisuuksiin, ne nimettiin seuraavasti:

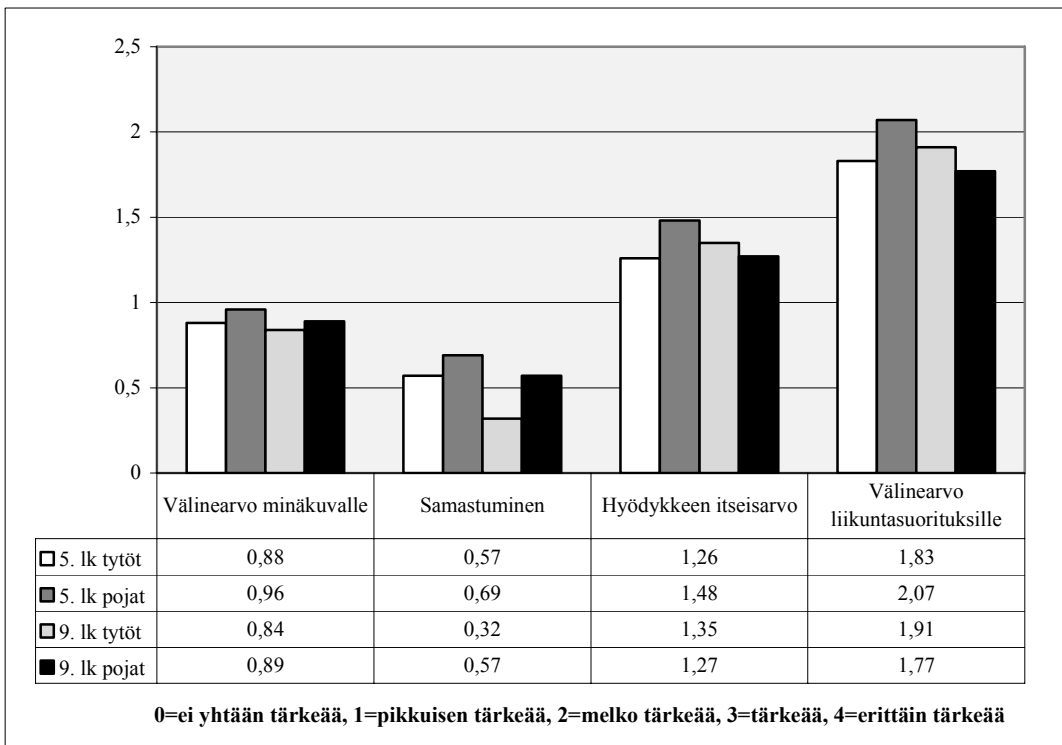
- 1) välinearvo minäkuvalle: tekee hyvännäköiseksi, hoikentaa vartaloa, paljastaa ihoa (tai jotain muuta), herättää huomiota ja ihailua, lisää suosiota, lisää itsevarmuutta, vartalonmyötäisyys, tekee onnellisemmaksi (8 osiota)
- 2) samastuminen: isällä/äidillä samankaltainen, isoveljellä/-siskolla samankaltainen, pikkuveljellä/-siskolla samankaltainen, kaverilla samankaltainen, hyvällä urheilijalla samankaltainen, julkkiksella samankaltainen, tv:ssä/lehdessä mainostetaan samankaltaisia, liikuntaseuran tai joukkueen merkki (8 osiota)
- 3) hyödykkeen itseisarvo: uusi malli, "oikea" ostopaikka, näyttää muodikkaalta, ei ole käytetty, "oikea" merkki, näyttää urheilulliselta, "oikea" väri, näyttää kalliilta, paras saatavilla oleva (9 osiota)
- 4) välinearvo liikuntasuorituksille: toimii liikuntasuorituksissa hyvin, kestävä materiaali, edullisuus, vanhemmat pitävät hankintaa hyvänä, usko onnistumiseen liikunnassa paremmin (5 osiota)

TAULUKKO 13. Liikuntahyödykkeiden merkitysten koonti neljäksi summamuuttujaksi – pääkomponentit varimax-rotatoiduin pää- ja sivulatauksin, ominaisarvoin ja selitysosuuksin sekä osioiden kommunaliteetit (h^2)

	P1	P2	P3	P4	h^2
VÄLINEARVO MINÄKUVALLE ($\alpha = .890$)					
tekee hyvännäköiseksi	.711	.142	.390	.075	.683
hoikentaa vartaloa	.708	.081	.194	.077	.552
paljastaa ihoa (tai jotain muuta)	.707	.303	.046	-.026	.594
herättää huomiota ja ihailua	.677	.242	.423	.078	.702
lisää suosiota	.676	.311	.338	.004	.668
lisää itsevarmuutta	.632	.201	.306	.287	.615
vartalonmyötäisyys	.571	.136	.184	.227	.430
tekee onnellisemmaksi	.559	.217	.279	.275	.512
SAMASTUMINEN ($\alpha = .884$)					
isällä/äidillä samankaltainen	.200	.782	-.128	.131	.686
isoveljellä/-siskolla samankaltainen	.213	.764	-.042	.132	.648
pikkuveljellä/-siskolla samankaltainen	.255	.758	-.095	.106	.660
kaverilla samankaltainen	.179	.701	.272	.085	.605
hyvällä urheilijalla samankaltainen	.145	.672	.438	-.062	.669
julkiksella samankaltainen	.245	.659	.382	-.083	.647
tv:ssä/lehdessä mainostetaan samankaltaisia	.127	.618	.469	-.004	.619
liikuntaseuran tai joukkueen merkki	.182	.570	.242	.217	.463
HYÖDYKKEEN ITSEISARVO ($\alpha = .891$)					
uusi malli	.399	.174	.652	.163	.641
”oikea” ostopaikka	.281	.239	.648	.111	.568
näyttää muodikkaalta	.488	.093	.635	.138	.668
ei ole käytetty	.126	-.018	.615	.234	.449
”oikea” merkki	.399	.249	.566	.157	.566
näyttää urheilulliselta	.369	.162	.553	.386	.617
”oikea” väri	.196	.023	.551	.245	.403
näyttää kalliilta	.478	.219	.515	.038	.543
paras saatavilla oleva	.409	.130	.487	.244	.481
VÄLINEARVO LIIKUNTASUORITUKSILLE ($\alpha = .748$)					
toimii liikuntasuorituksissa hyvin	.084	.000	.261	.747	.633
kestävä materiaali	.020	.084	.333	.726	.646
edullisuus	.162	.134	.019	.634	.447
vanhemmat pitävät hankintaa hyvänä	.028	.473	-.014	.521	.496
usko onnistumiseen liikunnassa paremmin	.392	.119	.322	.498	.520
Ominaisarvo	12.211	2.832	1.956	1.269	Yht. 18.268
Selitysosuus	37,0 %	8,5 %	6,1 %	3,9 %	Yht. 55,5 %

Valmiiksi listattuihin merkityksiin ja vastaajien niistä antamiin tärkeysarvioihin perustunut pääkomponenttimalli osoittautui kokonaisselitysvoimaltaan kohtalaiseksi. Neljä pääkomponenttia selittivät mallin yksittäisten merkitysten varianssista noin 56 prosenttia.

Liikuntahyödykekulutuksessa kohdattujen merkitysten tärkeysarvot jäivät penkkiurheilun tapaan melko vaisuksi, mutta merkityskokonaisuuksien välille syntyi nyt selvempiä painotuseroja (ks. kuvio 17). Vaikka tärkeimmät merkitykset kohdattiin jälleen vain melko tärkeinä, kohosivat vähäpätöisimpien merkitysten keskiarvot ainoastaan muutaman kymmenyksen nollan (ei yhtään tärkeä) yläpuolelle.

KUVIO 17. Liikuntahyödykekulutuksessa kohdattujen merkityskokonaisuuksien painottuminen eri ikä- ja sukupuoliryhmissä

Jo silmäys kuvioon 17 riittää kertomaan välinearvon liikuntasuorituksille olleen tärkein liikuntahyödykekulutuksen merkityskokonaisuus kaikille vastaajille. Korkeimpiin tärkeyskeskiarvoihin yltäneet yksittäiset osiot, 'toimii liikuntasuorituksissa hyvin' ja 'kestävä materiaali', sisältyivätkin tähän merkityskokonaisuuteen. (Kaikkien osioiden tärkeyskeskiarvot ja -keskihajonnat ovat nähtävissä iän ja sukupuolen mukaan eriteltyinä liitteissä 8a–8d.) Turkulaislasten ja -nuorten osoittama arvostus hyödykkeiden liikuntasuorituksiin kytkeytyvää välinearvoa kohtaan vastasi viimeisimmässä Nuorisobarometrissa raportoitua tietoa siitä, että tuotteiden kestävyys ja hyvä laatu ovat tärkeimmät nuorten kaikkiin ostopäätöksiin vaikuttavat tekijät. Samoin kyseiseen merkityskokonaisuuteen sisältyneen edullisuuden merkityksen on havaittu olevan nousussa. (Myllyniemi 2005, 33–34, 37.) Tämän tuloksen perusteella lasten ja nuorten liikkumisen sekä liikuntahyödykekulutuksen teknistä yhteyttä voidaan pitää vahvana (ks. Valtonen ym. 1993, 57).

Varsin selkeästi kuviossa 17 toiseksi merkityksellisempänä liikuntahyödykekulutuksessa kohdattuna merkityskokonaisuutena erottui hyödykkeen itseisarvo. Jälleen sekä viides- että yhdeksäsluokkalaisten, niin tytöt kuin pojatkin olivat asiasta yksimielisiä. Hyödykkeen itseisarvo-kokonaisuus kattoi Nuorisobarometrissakin toiseksi tärkeimmiksi nuorten ostopäätöstekijöiksi rankatut tuotteiden ulkonäköseikat, kuten mallin, muodikkauden, tuotemerkin, urheilullisuuden ja värin (ks. Myllyniemi 2005, 33, 37).

Liikuntahyödykkeiden välinearvo minäkuvalle saavutti eri vertailuryhmissä vain merkitystason pikkuisen tärkeä. Vastaajien heikohko luottamus liikuntahyödykkeiden mahdollisuuksiin kohtaa minäkuva oli samansuuntainen tulos kuin liikkumisen välinmerkitysten osalla vähäinen usko liikunnan harjoittamisen hyödyllisyyteen suosion ja menestyksen saavuttamisessa (ks. luku 7.2.2).

Samastuminen liikuntaseuraan tai -joukkueeseen, julkisuuden henkilöihin, tähtiurheilijoihin, kavereihin tai perheenjäseniin näytteli turkulaislasten ja -nuorten liikuntahyödykekulutuksessa vielä pienempää sivuroolia. Julkkisten ja tähtien vähäiseksi jäävästä vaikutuksesta suomalaisnuorten brändipreferensseihin on raportoinut Aledin (1995, 63–65), mutta hänen mukaansa kavereilla, toisilla nuorilla, sisaruksilla ja vanhemmilla olisi vaikutusvaltaa. Suosikki Nuorisotutkimus (2000, 28) tukee edellä mainittua vahvemmin tässä esitettyä näkemystä siinä, että edes kavereilla tai muilla nuorilla ei ainakaan tunnusteta olevan kovinkaan suurta vaikutusta omiin tuotemerkkivalintoihin. On huomattava, että mainitut kaksi tutkimusta keskittyvät nimenomaan tuotemerkkeihin, brändeihin, kun taas tässä tarkastelunäkökulma oli laajempi.

Verrattaessa liikuntahyödykekulutuksessa kohdattujen merkitysten tärkeyttä eri ikä- ja sukupuoliryhmien välillä, paljastui samastuminen ainoaksi eroja tuottaneeksi merkityskokonaisuudeksi. Pojat pitivät samastumista tärkeämpänä kuin tytöt, kun tarkasteltiin koko aineistoa ($Z = -3,197$; $p = .001$) ja 15–16-vuotiaiden ikäluokkaa ($Z = -2,084$; $p = .037$). Samansuuntainen tulos saatiin myös Suosikki Nuorisotutkimuksessa (2000, 28), jossa pojille osoittautui tyttöjä tärkeämmäksi urheiluasusteen merkkiä valittaessa sen nauttima arvostus muiden nuorten keskuudessa. Myös viidesluokkalaiset kokivat samastumisen tärkeämmäksi kuin yhdeksäsluokkalaiset ($Z = -5,791$; $p < .000$). Tämä oli odotettua, tiedetäänhän nuoremmilla olevan voimakkaampi tarve samastua merkityksellisiin toisiin varhaisemmassa sosialisatiovaiheessaan (ks. Berger & Luckmann 1994, 147–166; Lahikainen & Pirttilä-Backman 2000, 148–151). On tyypillistä, että tytöt antavat kulutuspäätöksissään poikia enemmän painoarvoa tuotteiden ulkonäölle (tässä hyödykkeen itseisarvo) siinä missä pojat korostavat voimakkaammin laatua ja tuotteen menestymistä testeissä (tässä välinearvo liikuntasuorituksille) (Myllyniemi 2005, 34, 38–39; Wilska 2006, 35). Nämä erot eivät kuitenkaan ilmenneet tässä vain liikuntakulutukseen keskittyneessä tutkimuksessa tilastollisesti merkitsevällä tasolla.

Yksittäisenä poimintona kiinnitettäköön vielä huomiota hyödykkeen itseisarvo -merkityskokonaisuuden oikea merkki -osion selvästi korkeampaan tärkeyskeskiarvoon poikien kuin tyttöjen ryhmissä (ks. liitteet 8a–8d). Tuotemerkin merkityksen poikien ostokriteerinä on havainnut myös Wilska (2005a; 2005b; 2006). Hän selittää poikien tuotemerkkiorientaatiota heidän yleisesti materialistisempien ja statushakuisempien kulutusasenteiden kautta. Tuotemerkit tuovat myös ”turvaa”, kun ollaan epävarmoja omasta tyylistä. Pojat käyttävät lisäksi tyttöjä enemmän urheiluvaatteita, joissa tuotemerkit ovat korostuneessa asemassa. Tämä suomalaispoikien -tyttöjä voimakkaampi ”brändättyneisyys” on kansainvälisesti poikkeavaa. (Wilska 2005a, 170–171; 2005b, 75; 2006, 36–39.)

Hieman yllättäen eri tuloluokkiin jaoteltujen oppilaiden välillä ei ollut tilastollisesti merkitseviä eroja liikuntahyödykekulutuksessa kohdattujen merkitysten painotuksissa. Koska alemmin koulutettujen ja pienituloisten perheiden lapsille ja nuorille kulutuksen on havaittu kokonaisuudessaan olevan tärkeämpää kuin hyvin toimeentulevien perheiden jälkikasvulle (Wilska 2004, 29), olisi voinut olettaa, että tämä olisi näkynyt ainakin hyödykkeen itseisarvo -merkityskokonaisuuden painottumisena. Näin ei siis kuitenkaan tapahtunut.

9.3 Yhteenveto liikuntahyödykkeiden kulutuksesta osana lasten ja nuorten liikuntasuhdetta

Edellä on todettu tähän tutkimukseen osallistuneista turkulaisista viidesluokkalaisista lähes 60 prosentin ja yhdeksäsluokkalaisista lähes 50 prosentin harjoittaneen organisoitua liikuntaa. Oma-toimisesti liikkui viidesluokkalaisista miltei 90 prosenttia ja yhdeksäsluokkalaisista reilut 80 prosenttia. Omakohtaisen liikkumisen suosittuuden oletettiin heijastuvan myös liikuntahyödykkeiden kulutusmääriin etenkin, kun tutkimustulokset ovat osoittaneet liikuntavälineiden ja -tekstiilien muodostavan suurimman osuuden lasten ja nuorten liikunnan kokonaiskuluista (ks. Puronaho

2000; 2006; Zacheus ym. 2003). Useammalla kuin joka toisella vastaajalla paljastuikin olevan kotona käytössään 23 artikkelia valmiiksi listatuista 60 liikuntahyödykkeestä. Pojilla tällaisia artikkeleja oli muutama enemmän kuin tytöillä, minkä arveltiin selittyvän ainakin osittain sillä, että poikien kulutus tyypillisesti suuntautuu voimakkaammin urheiluun ja harrastuksiin (Kartovaara & Sauli 2001; Suosikki Nuorisotutkimus 2000), että heillä on omaa käyttörahaa keskimäärin enemmän kuin tytöillä ja että he saavat useammin liikuntatarvotteita lahjaksi ja palkinnoksi (Wilska 2005a; 2006). Yli 90 prosentilla kyselyyn vastanneista ”Maijoista ja Mateista” oli omistuksessaan perusliikunnan harjoittamisen mahdollistavat uima-asu, polkupyörä, luistimet, pulkka ja lenkkitosut. Näiden lisäksi niin suosituimmat seuralajit kuin omatoimiliikunnan muodotkin heijastuivat eri ikäisten ja eri sukupuolta edustaneiden vastaajien liikuntaväline- ja -tekstiilirepertuaareissa. Tekninen yhteys liikunnan harjoittamisen ja liikuntahyödykekulutuksen välillä ilmeni siis verraten vahvana (ks. Valtonen ym. 1993). Verrattaessa ikäryhmiä toisiinsa, havaittiin 15–16-vuotiailla olleen käytössään enemmän erikoissuorituspaikan vaativien lajien hyödykkeitä (esimerkiksi aerobic-tossut, judopuku, lumilautailu- ja mailapelivälineitä) ja vastaavasti 11–12-vuotiailla enemmän perusliikunnan mahdollistavia hyödykkeitä (esimerkiksi polkupyörä, luistimet, pulkka, uimalasit). Liekö monien yhdeksäsluokkalaisten perusliikuntavälineistöä uusittukaan sitten lapsuusvuosien?

Liikuntahyödykekulutuksen määriä ja sisältöjä tarkasteltiin myös kahdesta muusta näkökulmasta käsin: 1) käyttivätkö turkulaislapset ja -nuoret hankittuja liikuntavarusteita aktiivisesti vai jäivätkö ne vain varastonnurkkaan pölyttymään ja 2) kuinka usein he pukeutuivat liikuntatekstiileihin varsinaisten liikuntatilanteiden ulkopuolella. Käyttämättöminä seisneita liikuntahyödykkeitä löytyi viidesluokkalaisilta vähemmän kuin yhdeksäsluokkalaisilta, mikä vaikuttikin johdonmukaiselta tunnettaessa 11–12-vuotiaiden suurempi liikuntaharrastuneisuus 15–16-vuotiaisiin nähden. Vastaajaryhmän iästä riippumatta kompassi, frisbee, sekuntikello ja jalkapallo odottivat eri liikuntahyödykkeistä useimmin seuraavaa käyttökertaa. Liikunnan turvavarusteiden, kuten pyöräilykypärän ja rullaluistelusuojien, käytön suhteen paljastui huolestuttavia tietoja. Esimerkiksi yli puolet yhdeksäsluokkalaisista ja kymmenen prosenttia viidesluokkalaisista jätti omistamansa pyöräilykypärän käyttämättä. Rullaluistelua harjoittaneista 15–16-vuotiaista pojista puolet ja tytöistä kolmasosa sekä viidennes 11–12-vuotiaista ei suojannut itseään asianmukaisin varustein.

Liikuntatekstiileihin pukeutumisesta varsinaisten liikuntatilanteiden ulkopuolella oltiin kiinnostuneita yhtenä sportisaation ilmenemismuotona. Liikuntavaatteet ja -jalkineet kelpasivat pukeiksi epäliikunnallisiin tilanteisiin viidesluokkalaisille pari kertaa viikossa ja yhdeksäsluokkalaisille pari kertaa kuukaudessa sukupuolesta riippumatta. Pukeutumistiheyksissä tulkittiin heijastuneen viidesluokkalaisten runsaampi omakohtaisen liikunnan ja välittömän penkkiurheilun harjoittaminen sekä mahdollisesti vähäisempi mielenkiinto ja kriittisyys omaa ulkonäköä kohtaan. Molempien ryhmien liikuntatekstiilien ei-liikunnallista käyttöä pidettiin kuitenkin hämmästyttävän vähäisenä. Epäiltiin, etteivät sportisoituneen suomalaisyhteiskunnan lapset ja nuoret miellä käyttämäänsä tekstiilejä ja jalkineita alkuperältään liikunnallisiksi, vaikka ne sellaisia olisivatkin.

Liikuntahyödykkeiden kulutuksessa vastaajan perheen tuloluokka näkyi siten, että kotioloissa käytössä olleiden liikuntavälineiden ja -tekstiilien variaatio kasvoi tuloluokan kohotessa. Vanhempien korkeamman koulutus- ja tulotason on jo pidempään tiedetty edistävän harrastusvälineiden hankintaa ja harrastusmahdollisuuksien tarjoamista jälkikasvulle (esim. Lähteenmaa & Siurala 1991a; Marjamäki-Suoranta & Peura-Kapanen 1990; Räsänen 2000b; 2003; Siurala, 1991). Laskettelu-, lumilautailu-, suksien voitelu- ja golfvälineiden sekä squashmailan, sykemittarin ja koripallotelineen käyttömahdollisuus oli selkeimmin kiinni korkeampaan tuloluokkaan kuulumisesta. Korkean tuloluokan vastaajat käyttivät lisäksi liikuntavaatteita ja -jalkineita varsinaisten liikuntatilanteiden ulkopuolella useammin kuin matalan tuloluokan vastaajat. Syiksi arveltiin paitsi runsaampaa liikuntavaate- ja jalkinearsenaalia, myös koko elämäntyylin vahvempaa sportisoituneisuutta – kuluttivathan korkeaan tuloluokkaan lukeutuneet matalatuloisia enemmän seuraliikunnan, omatoimiliikunnan ja erikoisliikuntapaikkapalveluja sekä penkkiurheilupalveluja sanomalehtien välityksellä.

Perusteluja ja ymmärrystä kaupunkilaislasten ja -nuorten liikuntahyödykekulutukselle haettiin listaamalla 33 hyödykekulutuksessa oletettavasti kohdattavaa kulttuurista merkitystä ja pyytämällä oppilaita arvioimaan niiden tärkeyttä itselleen. Yksittäiset merkitykset ryhmittäytyivät neljäksi teemakokonaisuudeksi: 1) välinearvo liikuntasuorituksille, 2) hyödykkeen itseisarvo, 3) välinearvo minäkuvalle ja 4) samastuminen. Vastaajien iästä, sukupuolesta ja perheen tuloluokasta riippumatta merkityskokonaisuudet kohdattiin mainitussa tärkeysjärjestyksessä. Koska koululaisille osoitettiin kaikkein tärkeimmäksi liikuntavälineiden ja -tekstiilien hyvä toiminta liikuntasuorituksissa, materiaalien kestävyys, tuotteiden edullisuus ja jopa vanhempien hyväksyntä hankinnoille, voitiin liikuntahyödykekulutuksen todeta pohjautuneen ensisijaisesti varsin järkevien merkitysten varaan. Toki seuraavaksi tärkeimpinä kohdattiin hyödykkeiden ulkonäköseikat, kuten uusi malli, muodikkuus, tuotemerkki, urheilullisuus ja väri, eli hyödykkeen itseisarvo -merkityskokonaisuus. Vastaten tämän tutkimuksen vain liikuntahyödykekulutukseen rajattuja merkitystuloksia, havaittiin viimeisimmässä Nuorisobarometrissäkin nuorten pitäneen kaikkein ratkaisevimpina ostopäätöstehtäjinä tuotteiden kestävyyttä ja laatua sekä toiseksi ratkaisevimpina tekijöinä ulkonäköseikkoja (ks. Myllyniemi 2005).

Vaikka samastuminen jäi sinänsä hyvin vähäpätöiseksi liikuntahyödykekulutuksen merkityskokonaisuudeksi, aiheutti se ainoat tilastollisesti merkitsevän tason painotuserot vastaajaryhmien välille. 11–12-vuotiaat kohtasivat samastumisen tärkeämpänä kuin 15–16-vuotiaat ja pojat tärkeämpänä kuin tytöt. Tiedetään, että voimakkaampi samastuminen merkityksellisiin toisiin kuuluu olennaisesti sosialisointi varhaisempaan vaiheeseen (esim. Berger & Luckmann 1994; Lahikainen & Pirttilä-Backman 2000). Poikien tyttöjä kovemmassa halussa hankkia liikuntatekstiilejä ja -välineitä, jollaisia löytyy myös omilta perheenjäseniltä, kavereilta, tähtiurheilijoilta, julkisuuden henkilöiltä ja/tai mainoksista, tulkittiin samansuuntaisuutta sen tiedon kanssa, että heille tuotemerkit ja niiden nauttima arvostus kavereiden ja muiden nuorten keskuudessa ovat tärkeämpiä kuin tytöille (ks. Suosikki Nuorisotutkimus 2000). Tukeutuminen tunnettuihin tuotteisiin ja tuotemerkkeihin luo turvaa, mikäli luottamus omaan tyyliin on epävarmalla pohjalla. Poikien kulutusasetteet on yleensäkin todettu materialistisemmiksi ja statushakisemmiksi kuin tyttöjen. Lisäksi pojat kuluttavat tyttöjä enemmän liikuntahyödykkeitä, joissa tuotemerkeillä on erityisen korostunut asema. Selittävästä syistä riippumatta suomalais- ja turkulaispoikien kulutuksen suurempi tuotemerkkikorosteisuus (brändättyneisyys) tyttöihin nähden on kansainvälisesti poikkeuksellista. (Ks. Wilska 2005a; 2005b; 2006.)

Koska nuorten, jotka tulevat alhaisen sosioekonomisen statuksen omaavista perheistä, on havaittu arvostavan kulutusta enemmän kuin muiden nuorten (Wilska 2004), odotettiin ainakin jonkin liikuntahyödykekulutuksen merkityskokonaisuuksista painottuvan heidän näkemyksissään voimakkaammin verrattuna korkeampien tuloluokkien lapsiin ja nuoriin. Näin ei tässä aineistossa tilastollisesti luottavalla tasolla kuitenkaan tapahtunut.

Kuten yhteenvedot liikunta- ja penkkiurheilupalvelujen kulutuksesta, myös tämä yhteenvedo päätetään lasten ja nuorten kulutuksessa kohtaamien merkityskokonaisuuksien tarkasteluun suhteessa Noron (1995a) tiivistämään myöhäismodernin ajan kulutuskeskusteluun keskeisimpine kulusteorioineen ja taustaoletuksineen. Viimeaikainen kulutuskeskustelu tuntuu huomioivan kovin heikosti vaihtoehdon, että kulutus, kuten kaupunkilaislasten ja -nuorten liikuntahyödykekulutus, voisi perustua ensisijaisesti varsin järkevien ja maltillisten merkitysten varaan. Tutkimustuloksia ja tulkintoja kouluikäisten vallitsevia käsityksiä suuremmasta harkitsevuudesta kuluttajina ovat kuitenkin esittäneet jo ennen tätä tutkimusta esimerkiksi Autio (2006a), Myllyniemi (2005) ja Wilska (2005b). Turkulaisoppilaiden tärkeimpänä kohtaama välinearvo liikuntasuorituksille -merkityskokonaisuus vaikutti soveltuvan edes kohtalaisesti ainoastaan teoreettisiin kulutuskeskusteluihin yksilöiden asemoitumisesta sosiaalisiin maailmoihin. Toimivien sekä kestävien liikuntavälineiden ja -vaatteiden hankkiminen edellyttää vähintään ”alkeiden” tuntemista tietyn liikunnan sosiaalisen maailman merkitysrakenteista. Panostus tarkoituksenmukaisiin varusteisiin osoittaa halua ”kaivautua” syvemmälle tähän maailmaan ja sen merkityksiin. Oikeiden varusteiden

avulla saatetaan uskoa yllettävän parempiin liikuntasuorituksiin ja edelleen kyettävän kohentamaan omaa asemaa kyseisessä sosiaalisessa maailmassa.

Lasten ja nuorten toiseksi tärkeimpänä kohtaamassa hyödykkeen itseisarvo-merkityskokonaisuudessa nähtiin kytköksiä sosiaalisiin maailmoihin asemoitumisen lisäksi myös teoretisointeihin kulutuksesta merkeillä pelaamisena (ks. Noro 1995a). ”Oikea” ostopaikka, ”oikea” tuotemerkki, ”oikea” väri ja muodikkuus edellyttävät kuluttajalta syventymistä tietyn liikunnan sosiaalisen maailman merkitysrakenteisiin. Kykyä samastua tiettyjen normien ja standardien mukaisiin kulutustyyliin pidetäänkin yhtenä myöhäismodernin yhteiskunnan keskeisimmistä sosiaalisen integraation välineistä (esim. Bourdieu 1984; Bäckström 2005; Harinen ym. 2006; Malmelin 2003; Mattila 2006; Wilska 2005b). Hankkimalla liikuntahyödykkeitä, joiden kantamat merkitykset tulkitaan muiden toimesta ”oikeanlaisiksi”, luodaan itsestä hyväksyttäviä, positiivisia ja jopa asiantuntevia mielikuvia. Pidättäytyminen ”oikeiksi” tiedetyissä merkityksissä luo myös turvallisuutta kulutus päätöksiin silloin, kun käsitys itsestä on vielä voimakkaassa rakentumisvaiheessa (esim. Aatola & Viinisalo 1995; Bauman 1991; 2002; Giddens 1991; Hoikkala 1989). Nämä tulkinnat pitävät sisällään näkemyksen merkitysten siirtymisestä hyödykkeistä itse kuluttajiin kulutusrituaalien kautta (ks. Ilmonen 1993; Mattila 2006; McCracken 1990; Ruohonen 2001). Niissä voidaan nähdä myös vivahteita perinteisestä statuksen esittämisteoriasta (ks. Noro 1995a).

Itsen täydellistäminen ja varsinkin sisäisten kokemusten hankkiminen vaikuttivat selitysvoimaltaan melko heikoilta teoreettisilta lähtökohdilta lasten ja nuorten liikuntahyödykekulutuksen ymmärtämiselle. Välinearvo minäkuvalle -merkityskokonaisuus sisälsi kyllä linkkejä näihin teorialuokkiin, mutta kyseisen merkityskokonaisuuden painotus jäi kaikkien vertailuryhmien osalla varsin matalaksi. Suomalaiset koululaiset eivät siis tunnu kovinkaan vahvasti uskovan liikuntahyödykkeiden mahdollisuuksiin tehdä itsestään hyvännäköisiä, hoikempia, itsevarmempia, suositumpia tai onnellisempia.

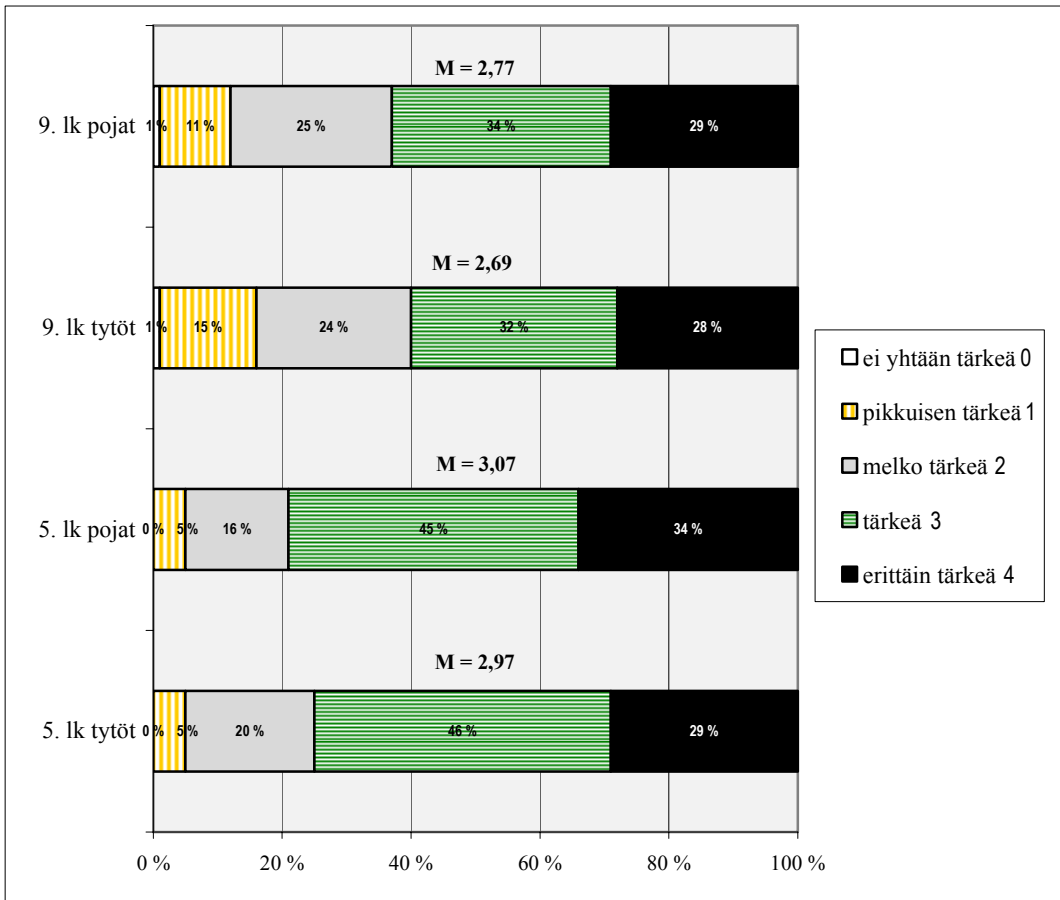
10 LASTEN JA NUORTEN LIIKUNTASUHTEEN VAHVUUS

10.1 Liikunnan merkityksellisyys elämäntilanteena

Tutkimustuloksia yhteenkokoavassa tarkoituksessa selvitettiin, kuinka tärkeäksi asiaksi kaupunkilaislapset ja -nuoret liikunnan kokonaisuudessaan luokittelivat. Tämän tulkittiin ilmentävän myönteisen liikuntasuhteen vahvuutta. Vastaajat arvioivat liikunnan merkityksellisyttä elämässään viisiportaisella asteikolla: ei yhtään tärkeä (0) – erittäin tärkeä (4). Edellä raportoitujen liikuntapalvelujen ja -hyödykkeiden kulutusmäärien perusteella liikunnan voitiin odottaa omaavan korkeahkon kertoimen keskivertokoululaisten elämäntilanteissa. Näin siitä huolimatta, että liikuntakulutuksessa kohdattujen kulttuuristen merkitysten tärkeyslataukset olivat omakohtaista liikkumista lukuunottamatta jääneet melko vaisuiksi. Hypoteesina siis oli yksittäisiä kulttuurisia merkityksiä ehkäpä helpommin arvioitavan ”liikuntakokonaisuuden” arvottuminen varsin tärkeäksi asiaksi oppilaiden elämässä. Jos liikunta kuitenkin jäisi vastaajan antamassa arvioissa täysin vaille merkitystä, osoittaisi se joko a) liikuntasuhteen heikkoutta tai b) sen kielteisyyttä. Mikäli yksilön liikuntasuhde on kielteinen, ei liikunta saavuta mitään arvoa elämänasiana ja todennäköisesti sen sosiaalisia maailmoja pyritään kaikissa muodoissa välttämään. Jos, ja perusopetusikäisten ollessa kyseessä *kun*, liikuntaan kuitenkin pakolla törmätään ainakin koulun oppituntien puitteissa, kohtaa kielteisen liikuntasuhteen omaava nimenomaan liikunnan negatiiviset intersubjektiviiset merkitykset tärkeinä ja/tai hän kytkee siihen ”omia” negatiivisia merkityksiään.

Viidennen luokan oppilaista 95 prosenttia ja yhdeksännen luokan oppilaista reilut 85 prosenttia piti liikuntaa vähintään melko tärkeänä asiana elämässään (kuvio 18). Erittäin tärkeäksi sen koki miltei kolmannes vastaajista iästä ja sukupuolesta riippumatta. Erittäin tärkeäksi kokeneiden osuus jäi hieman matalammaksi kuin valtakunnallisessa Vapaa-aika 2002 -tutkimuksessa (noin 38 %), mutta on huomattava, että siinä vastaajat olivat iältään 15–24-vuotiaita (Berg 2005, 158). Täysin vaille merkitystä liikunta jäi ainoastaan yhden 11–12-vuotiaan ja viiden 15–16-vuotiaan arvioissa. Liikunnan yltyminen keskimäärin tärkeäksi elämänasiaksi (M kaikki vastaajat = 2,88) oli johdonmukainen tulos liikuntakulutuksesta saatujen tietojen kanssa. Muistettaessa, että vastaajista noin 93 prosenttia liikkui itse säännöllisesti, noin 90 prosenttia oli vuoden aikana harjoittanut välitöntä ja 98 prosenttia välitettyä penkkiurheilua ja että kaikilla oli käytössään ainakin muutamia liikuntahyödykkeitä, olisi kovin suuri liikunnan merkityksettömäksi kokeneiden joukko herättänyt luotettavuusepäilyjä. Tärkeää on huomata, ettei tämä tutkimus kuitenkaan kattanut kaikkia liikuntasuhteen alueita, joiden varaan liikunnan merkityksellisyys voi rakentua. Joidenkin kohdalla liikunta on saattanut saavuttaa merkityksellisyytensä esimerkiksi tuottajana toimimisen tai koululiikunnan kautta, jotka eivät sisältyneet viitekehukseen. Sekin on mahdollista, että joillekin yksilöille jokin liikunnan sosiaalisen maailman yksityiskohta merkitsee elämäntilanteessa paljon, vaikka he eivät mieltäisikään tai haluaisi sanoa liikuntaa kokonaisuudessaan tärkeäksi asiaksi.

Otettaessa erilliseen tarkasteluun ne kuusi vastaajaa, jotka ilmoittivat liikunnan jäävän täysin merkityksettömäksi asiaksi elämässään, voidaan liikunnan kulutusmäärien ja kohdattujen kulttuuristen merkitysten perusteella tehdä päätelmiä siitä, oliko heidän liikuntasuhteensa vain heikko vai kenties kielteinen. Kukaan näistä oppilaista ei harrastanut liikuntaa liikuntaseurassa tai koulun liikuntakerhossa ja omatoimisesti he liikkuvat korkeintaan kerran viikossa. Heidän joukkoonsa lukeutui viikoittain primaaripenkkiurheilut ja päivittäin sekundaaripenkkiurheilut oppilas, mutta useimmat eivät olleet harjoittaneet penkkiurheilua tutkimusta edeltäneen vuoden aikana lainkaan. Edelleen näiltä oppilailta löytyi keskimääräistä vähemmän liikuntavälineitä ja -teksteilejä (18 artikkelia). Liikuntasuhteen eri osa-alueiden kulutuksessa kohdatuista kulttuurisista merkityksistä liikkumisen välinumerkit olivat erityisen kiinnostavia, arvioitiinhan liikkumisen välineellisiä

KUVIO 18. Liikunnan merkityksellisyys viides- ja yhdeksäsluokkalaisten turkulaisittöjen ja -poikien elämässä

vaikutuksia muihin elämänasioihin asteikolla, joka mahdollisti mielipiteenmuodostuksen myös kielteisellä ulottuvuudella. Valmiina annetuista 28 elämänasiasta nämä vastaajat kokivat ainoastaan koulumenestykselle liikkumisesta olevan hieman haittaa ($M_{\text{koulumenestys}} = -0,333$). Tupakointiin, sopuisuuteen perheessä ja yhteiskunnan sääntöjen ja lakien noudattamiseen ei liikkumisella heidän näkemystensä mukaan ollut minkäänlaista vaikutusta ja loppuihin 24 elämänasiaan liikkumisesta koitui jonkinasteista hyötyä. Kolmea poikkeusta lukuunottamatta (liikkumisen välitön hyvä olo ja mieli, primaaripenkkiurheilun lajisuoritukset, liikuntahyödykkeiden välinearvo liikuntasuorituksille) merkityskokonaisuuksien tärkeyslataukset jäivät heillä 'pikkuisen tärkeän' alapuolelle ($< 1,0$). Esitettyjen tietojen perusteella voitiinkin tehdä alustava arvio siitä, että liikunnan täysin merkityksettömäksi asiaksi elämässään ilmoittaneiden oppilaiden liikuntasuhde oli heikko, mutta ei kielteinen. Nämä oppilaat kuluttivat liikuntaa selvästi keskimääräistä niukemmin, eivätkä he kohdanneet millään liikuntasuhteen kolmesta osa-alueesta kovinkaan tärkeitä kulttuurisia merkityksiä. Kuitenkaan he eivät kokeneet liikkumisesta olevan juurikaan haittaa – vaan päinvastoin hyötyä – muille elämänasioille. Selvittämättömiksi seikoiksi tämän tutkimuksen puitteissa kuitenkin jäivät, kohtasivatko tai kytkivätkö he liikuntaan kenties sellaisia voimakkaita negatiivisia merkityksiä, joita valmiista merkityspatteristoista ei löytynyt, ja toiseksi, rakentuiko liikuntasuhde ehkäpä negatiivisena tuottamisen alueella.

Liikunnan merkityksellisyystietojen tarkentamiseksi eri ikäluokkaa ja eri sukupuolta edustaneiden vastaajien liikunnan tärkeys -keskiarvoja verrattiin Mannin–Whitney U-testillä. Kuten kuviossa 18 esitettyjen aritmeettisten keskiarvojen perusteella oli oletettavissa, viidesluokkalaiset pitivät liikuntaa elämässään keskimäärin tärkeämpänä asiana kuin yhdeksäsluokkalaiset. Ero ikäluokkien välillä oli tilastollisesti erittäin merkitsevä ($Z = -3,823$; $p < .000$). Samanikäisiä tyttöjä ja poikia keskenään verrattaessa keskiarvoerot eivät ylittäneet tilastolliseen merkitsevyyteen. Liikunnan tärkeyden kokemisen yhteys nuorten ikään, mutta ei sukupuoleen, on todettu myös Suosikki Nuorisotutkimuksessa (2000, 40; ks. myös Harinen ym. 2006, 52). Lapsuuden vaihtuessa nuoruuteen minäkäsityksen rakenne muuttuu siten, että mielenkiinto suuntautuu usein liikuntaa vahvemmin työhön, seurusteluun ja ystävyys-suhteisiin (Salmela 2006, 14). Liikunnan tärkeyden hiipumisen siirryttäessä perusopetuksen ylimmille luokille muistetaan näkyneen liikuntapalvelujen kulutuskemissa sekä useiden merkityskokonaisuuksien tärkeys-latauksissa. Yhdeksäsluokkalaiset harjoittivat viidesluokkalaisia vähemmän organisoitua liikuntaa niin seuroissa kuin koulujen liikuntakerhoissa. Omatoimisestikin he liikkuiivat 11–12-vuotiaita harvemmin. Myöskään välittömät penkkiurheilupalvelut eivät kiinnostaneet nuoria samassa määrin kuin lapsia. Yhdeksäsluokkalaisilta paljastui lisäksi suurempi arsenaali käyttämättä jääneitä liikuntahyödykkeitä. Kuudesta välittömästä liikkumisen merkityskokonaisuudesta vain fyysisuus ja välillisistä merkityskokonaisuuksista vain suosio ja menestys latautui yhdeksäsluokkalaisilla samanvahvuisesti kuin viidesluokkalaisilla. Sekä välittömän että välitetyn penkkiurheilun osalla kolme merkityskokonaisuutta neljästä latautui kuitenkin samalle tärkeytasolle 11–12-vuotiaiden kanssa siten, että ainoastaan sosiaalisuus merkitsi molemmissa alakoululaisille enemmän. Liikuntahyödykekulutuksen neljästä merkityskokonaisuudesta samastumisen viidesluokkalaiset kohtasivat tärkeämpänä kuin yhdeksäsluokkalaiset.

Mitä tulee samanikäisten tyttöjen ja poikien näkemyksiin liikunnan tärkeydestä, olisi tärkeyden voinut olettaa olevan pojille suurempi. Pojathan liikkuiivat tyttöjä enemmän koulujen liikuntakerhoissa ja 11–12-vuotiaiden ikäryhmässä myös omatoimisesti. Lisäksi he seurasivat useammin liikuntaa tiedotusvälineistä ja omistivat jonkin verran enemmän liikuntahyödykkeitä. Tytöt eivät itse asiassa päihittäneet poikia minkään liikuntasuhteen osa-alueen kokonaiskulutuksessa. Lisäksi pojat kohtasivat tyttöihin nähden tärkeämpinä kolme välitöntä liikkumisen merkityskokonaisuutta (pinnallisuus, extreme, menestyshalu), siinä missä tytöt arvottivat vain hyvän olon ja mielen merkityksellisemmäksi kuin pojat. Sekä primaari- että sekundaaripenkkiurheilun neljästä merkityskokonaisuudesta kolme osoittautui pojille tärkeämmäksi kuin tytöille. Vain sosiaalisuus ylsi kummankin kohdalla tyttöjen näkemyksissä yhtä merkitykselliseksi kuin poikien näkemyksissä. Liikuntahyödykekulutuksessa samastuminen kohdattiin poikien taholta tärkeämpänä. Oletukselle liikunnan suuremmasta merkityksestä poikien todellisuudessa antoi pontta niin ikään tietämys heidän minäkuvansa ja sosiaalisen suosionsa määrittymisestä tyttöjä vahvemmin fyysisen suorittamisen ja pätemisen kautta (esim. Aho 1996, 39–40; Chase & Dummer 1992, 420–421; Evans & Roberts 1987, 23–31; Kane 1988, 258). Oletuksesta huolimatta liikunnan tärkeysarvioissa ei siis löytynyt tilastollisesti merkitsevää eroa samanikäisten turkulaistyttyjen ja -poikien välillä.

Ryhmiteltäessä vastaajat perheen tuloluokan mukaisiin ryhmiin, voitiin liikunnan koettua tärkeyttä osoittaneen aritmeettisen keskiarvon todeta nousseen tuloluokan mukana (taulukko 14). Siinä missä keskivertoiseen ja korkeaan tuloluokkaan lukeutuneiden oppilaiden arviot liikunnan merkityksellisyydestä ylsivät lähes tärkeään ja tärkeään, jäi matalan tuloluokan oppilaiden vastaava lukema jo selvemmin tärkeän alapuolelle. Ero liikunnan merkityksellisyyskeskiarvoissa kolmen taustatuloluokan välillä todettiin yksisuuntaisella varianssianalyysillä melkein merkitseväksi ($F = 3,988$; $df = 2$; $p = .019$). Tulos varmistettiin myös Kruskal–Wallis-menetelmällä. Monivertailutestissä tarkentui, että liikunta oli korkean tuloluokan oppilaille tärkeämpi elämänauekokonaisuus kuin matalan tuloluokan oppilaille (Tukey HSD $p < .05$). Aiemminkin on tehty havaintoja vanhempien korkean taloudellisyhteiskunnallisen aseman lasten liikuntasosialisaatiota vahvistavasta vaikutuksesta (esim. Marjamä-

ki-Suuranta & Peura-Kapanen 1990; Siurala 1991). Korkean ja keskituloluokan sekä keski- ja matalan tuloluokan väliset keskiarvoerot eivät olleet tilastollisesti merkitseviä.

TAULUKKO 14. Liikunnan merkityksellisyys eri tuloluokkiin lukeutuneiden oppilaiden näkemyksissä

Perheen tuloluokka	N	M	Sd	Keskiarvoeron merkitsevyys
		0=ei yhtään tärkeä 1=pikkuisen tärkeä 2=melko tärkeä 3=tärkeä 4=erittäin tärkeä		*** p < .001 ** p < .01 * p < .05
matala	193	2,73	0,96	matala-keski – matala-korkea *
keskitaso	381	2,91	0,98	keski-matala – keski-korkea –
korkea	202	3,00	0,89	korkea-matala * korkea-keski –

M = keskiarvo

Sd = keskihajonta

10.2 Liikuntasuhteen vahvuuden selittyminen liikuntakulutuksen kautta

Edellisen luvun tutkimustuloksia yhteenkokoavaa linjaa jatkaen siirryttiin tarkastelemaan, mitkä liikuntakulutuksen ilmiä käyttäytymisen muodoista ja mitkä kohdatuista merkityskokonaisuuksista selittivät parhaiten liikunnan tärkeyttä elämänasiakokonaisuutena. Koska tutkimuslomakkeen liikunnan tärkeyttä tiedustellut kysymys oli laadittu muotoon: ”Kuinka tärkeä asia liikunta ja urheilu on sinulle elämässäsi tällä hetkellä?” (ks. liite 2: kysymys 4a), tulkitettiin annetun vastauksen samalla ilmentäneen vastaajan liikuntasuhteen vahvuutta. Tällöin myös liikuntakulutuksen ilmiä käyttäytymismuodot ja kulutuksessa kohdatut merkityskokonaisuudet toimivat itse asiassa liikuntasuhteen vahvuuden selittäjinä. Liikuntakulutuksen ilmiä käyttäytymisen muodoiksi hyväksyttiin kaikki tutkimuksessa käytetyt liikunnan kulutustiheyksien ja kulutusmäärien indikaattorit, jotka olivat: 1) seuraharjoitukseen osallistumistiheys, 2) koulun liikuntakerhoon osallistumistiheys, 3) erikoisliikuntapaikoissa harrastamisen määrä, 4) omatoimisen liikunnan harjoittamistiheys, 5) välittömän penkkiurheilun harjoittamistiheys, 6) välitetyn penkkiurheilun harjoittamistiheys, 7) liikunta- ja urheiluaiheisten tietokone- ja konsolipelien pelaamistiheys, 8) omistettujen liikuntahyödykeartikkelien määrä ja 9) liikuntatekstiilien käyttötiheys muissa kuin liikunnallisissa tilanteissa (ks. taulukko 15). Liikuntakulutuksessa kohdatuiksi merkityskokonaisuuksiksi laskettiin luonnollisesti kaikki omakohtaisen liikkumisen, penkkiurheilun ja liikuntahyödykekulutuksen merkitystarkasteluissa muodostuneet 21 teemakokonaisuutta, jotka näkyvät eriteltyinä niin ikään taulukossa 15.

Regressioanalyysi soveltui menetelmäksi haluttaessa mitata liikuntakulutuksen eri ilmiä käyttäytymismuotojen ja kohdattujen merkityskokonaisuuksien kykyä selittää liikuntasuhteen vahvuutta. Ilmiä käyttäytymismuodoista koostettiin selittävien muuttujien rypäs, joka nimettiin Lähteenmaata (2000) mukailleen liikuntaan *satsaamismalliksi*. Vastaavasti merkityskokonaisuuksista koottu selittävien muuttujien rypäs sai nimen liikuntaan *sitoutumismalli*.

TAULUKKO 15. Liikuntasuhteen vahvuuden selittämismallien muuttujat

LIIKUNTASUHTEEN VAHVUUS		
	SATSAAMINEN	SITOUTUMINEN
	Liikuntakulutuksen ilmi­käyttäytymisen muodot (9 kpl)	Liikuntakulutuksessa kohdatut merkityskokonaisuudet (21 kpl)
Omakohtainen liikunta	<ul style="list-style-type: none"> ● seuraharjoituksiin osallistumistiheys ● koulun liikuntakerhoon osallistumistiheys ● erikoisliikuntapaikoissa harrastamisen määrä ● omatoimisen liikunnan harjoittamistiheys 	<p>välittömät merkityskokonaisuudet</p> <ul style="list-style-type: none"> ● hyvä olo ja mieli ● menestyshalu ● fyysisyys ● extreme ● pinnallisuus ● perhekeskeisyys <p>välinmerkityskokonaisuudet</p> <ul style="list-style-type: none"> ● luonteenkasvu ● hyvinvointi ● suosio ja menestys
Penkkiurheilu	<ul style="list-style-type: none"> ● välittömän penkkiurheilun harjoittamistiheys 	<ul style="list-style-type: none"> ● muu viihdyttävyys ● urheilullinen asetelma ● lajisuoritukset ● sosiaalisuus
	<ul style="list-style-type: none"> ● välitetyn penkkiurheilun harjoittamistiheys ● urheilupelien pelaamistiheys 	<ul style="list-style-type: none"> ● liikunta-asiantuntemus ● toimintamallit ● sosiaalisuus ● arjesta irtautuminen
Liikuntahyödyke­kulutus	<ul style="list-style-type: none"> ● liikuntahyödykeartikkelien lkm ● liikuntatestiilien käyttötiheys ei-liikunnallisissa tilanteissa 	<ul style="list-style-type: none"> ● välinearvo minäkuvalle ● samastuminen ● hyödykkeen itseisarvo ● välinearvo liikuntasuorituksille

Liikuntasuhteen vahvuuden selittymistä kummankin mallin kautta käsitellään ensin erikseen viidesluokkalaisten tyttöjen ja viidesluokkalaisten poikien sekä vastaavasti yhdeksäsluokkalaisten tyttöjen ja yhdeksäsluokkalaisten poikien ryhmissä. Lopuksi koko vastaajajoukkoa tarkastellaan yhtenä ryhmänä. Regressioanalyysin käytön ehdot täytyivät molempien mallien osalta kaikissa ryhmissä (ks. taulukot 16–20), joskin yhdeksäsluokkalaisten poikien vastauksia olisi saanut olla noin 20–30 ja yhdeksäsluokkalaisten tyttöjen vastauksia noin kymmenen enemmän, jotta tapausten lukumäärä suhteessa selittävien muuttujien määrään olisi sitoutumismallissa noudattanut esitettyjä nyrkkisääntöjä (esim. Tabachnick & Fidell 2001, 117; Tähtinen & Isoaho 2001, 115).

Viidesluokkalaiset tytöt (n = 210). Liikuntakulutuksen ilmi­käyttäytymisen muodot, toisin sanoen satsaamismalli, selitti viidesluokkalaisten tyttöjen liikuntasuhteen vahvuudesta 34 prosenttia. Kulutuksessa kohdattujen merkityskokonaisuuksien tärkeys eli sitoutumismallin selitysaste ylsi puolestaan 57 prosenttiin. Tätä voitiin jo pitää korkeahkona selitysasteena (ks. Heikkilä 2004, 238). Taulukkoon 16 on lihavoitu kummankin mallin tilastollisesti merkitsevät liikuntasuhteen vahvuutta selittäneet muuttujat standardoituine regressiokertoimineen.

TAULUKKO 16. Viidesluokkalaisten tyttöjen liikuntasuhteen vahvuuden selittyminen satsaamis- ja sitoutumismallien kautta (tilastollisesti merkitsevät selittäjät lihavoitu)

LIIKUNTASUHTEEN VAHVUUS / 5. lk tytöt								
	SATSAAMINEN				SITOUTUMINEN			
	Liikuntakulutuksen ilmiäkäyttämisen tiheys/määrä	<i>beta</i>	<i>t</i>	<i>p</i>	Kohdattujen merkityskokonaisuuksien tärkeys	<i>beta</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
Omaehtainen liikunta	● seuraharj.tiheys	.389	5.654	.000***	● hyvä olo&mieli	.253	2.982	.003**
	● liik.kerhotiheys	.053	0.799	.426	● menestyshalu	.580	7.012	.000***
	● erikoisliikuntapaik.	.077	0.997	.320	● fyysisyys	.041	0.568	.571
	● omatmielik.tiheys	.101	1.470	.143	● extreme	.058	0.752	.453
					● pinnallisuus	-.170	-2.197	.029*
					● perhekeskeisyys	.074	0.899	.370
					● luonteenkasvu	.094	1.543	.124
					● hyvinvointi	-.041	-0.710	.479
					● sosio&menestys	-.056	-0.969	.334
Penkkiurheilu	● välitön penkkiurh.	.072	0.876	.382	● muu viihdyttäv.	-.062	-0.779	.437
	● välitetty penkkiurh.	.016	0.195	.846	● urh. asetelma	-.220	-2.311	.022*
	● urheilupelitiheys	.149	2.133	.034*	● lajisuoritukset	-.109	-1.221	.224
					● sosiaalisuus	.095	1.558	.121
					● liik.asiantunt.	.212	2.133	.034*
					● toimintamallit	-.033	-0.334	.739
					● sosiaalisuus	-.025	-0.321	.749
					● arjesta irtautum.	-.127	-1.573	.117
Liikuntahyödyke-kulutus	● liik.hyödyke lkm	-.004	-0.053	.958	● v-arvo minäkuvalle	-.059	-0.602	.548
	● liik.tekstiilikäyttö	.190	2.782	.006**	● samastuminen	.002	0.027	.979
					● hyödykk. itseisarvo	.180	1.903	.059
					● v-arvo liik.suor.	-.053	-0.741	.460
Mallin selitysaste R ²	.341				.568			
Mallin sopivuus aineistoon ANOVA	F = 9.471; df = 9; p < .000				F = 11.748; df = 21; p < .000			
Residuaalijakauman normaalisuus	Kolmogorov–Smirnov Z = 0.724; p = .670				Kolmogorov–Smirnov Z = 0.559; p = .914			
Multikollineaarisuuden aste	toleranssimin = .585; VIF _{max} = 1.709				toleranssimin = .232; VIF _{max} = 4.310			

Satsaamismallista löytyi kolme luotettavan tason selittäjää, joista kaikkein parhaaksi osoittautui seuraharjoituksiin osallistumistiheys ($p < .000$). Muut kaksi muuttujaa olivat liikuntatekstiilien käyttötiheys ei-liikunnallisissa tilanteissa ($p < .01$) sekä urheiluaiheisten tietokone- ja konsolipelin pelaamistiheys ($p < .05$). Näiden toimintamuotojen tiheä toistuminen kytkeytyi siis 11–12-vuotiaiden kaupunkilastyttöjen vahvaan liikuntasuhteeseen.

Sitoutumismallista paljastui viisi tilastollisesti merkitsevää viidesluokkalaisten tyttöjen liikuntasuhteen vahvuuden selittäjää, joista menestyshalu ($p < .000$) osoittautui vahvimaksi. Välittömistä liikkumisen merkityskokonaisuuksista myös hyvä olo ja mieli ($p < .01$) sekä pinnallisuus käänteisenä muuttujana ($p < .05$) ylsivät merkitseviksi selittäjiksi. Muuttujan käänteisyydellä tarkoitettiin sitä, että painottamisen sijaan muuttujan edustaman asian väheksyminen toimi sen liikuntasuhteen vahvuutta selittävänä ominaisuutena. Mitä vähäarvoisempina viidesluokkalainen turku-laistyttö siis kohtasi liikuntapalveluja kuluttaessaan muun muassa muodikkaalta näyttämisen, muodikkaiden lajien harrastamisen, palvelujen halvan hinnan, ajan kuluttamisen ja mediajulkisuuteen pääsyn merkityksen, sitä vahvempi hänen liikuntasuhteensa todennäköisesti oli. Välittömän penkkiurheilun merkityskokonaisuuksista urheilullinen asetelma toimi niin ikään käänteisenä muuttujana ($p < .05$) tarkoittaen esimerkiksi tunnetun urheilijan osallistumisen, sijaismenestymisen, oman urheilijasuosikin näkemisen, suuren yleisömäärän ja suomalaisurheilijoiden kansainvälisen tason merkityksen painottamisen jäävän laimeaksi niillä 11–12-vuotiailla tytöillä, joiden

liikuntasuhde oli vahvin. Viimeiseksi sitoutumismallin tilastollisesti luotettavan tason selittäjäksi osoittautui välitetyt penkkiurheilun liikunta-asiantuntemus-merkityskokonaisuus ($p < .05$)

Viidesluokkalaisten pojat ($n = 231$). Viidesluokkalaisten poikien liikuntasuhteen vahvuudesta selittyi satsaamismallin kautta 29 prosenttia. Samanikäisten tyttöjen tapaan pojillakin seuraharjoituksiin osallistumistiheys ($p < .000$) oli paras selittäjä kyseisessä mallissa. Taulukosta 17 nähdään, ettei muita tilastollisesti merkitseviä selittäjiä satsaamismallista löytynyt.

TAULUKKO 17. Viidesluokkalaisten poikien liikuntasuhteen vahvuuden selittyminen satsaamis- ja sitoutumismallien kautta (tilastollisesti merkitsevät selittäjät lihavoitu)

LIIKUNTASUHTEEN VAHVUUS / 5. lk pojat								
	SATSAAMINEN				SITOUTUMINEN			
	Liikuntakulutuksen ilmiäkäyttämisen tiheys/määrä	<i>beta</i>	<i>t</i>	<i>p</i>	Kohdattujen merkityskokonaisuuksien tärkeys	<i>beta</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
Omakohtainen liikunta	<ul style="list-style-type: none"> ● seuraharj.tiheys ● liik.kerhotiheys ● erikoisliikuntapaik. ● omatmiliik.tiheys 	.410 .084 .116 .014	5.611 1.260 1.422 0.209	.000*** .209 .320 .157	<ul style="list-style-type: none"> ● hyvä olo&mieli ● menestyshalu ● fyysisyys ● extreme ● pinnallisuus ● perhekeskeisyys 	.282 .474 -.056 -.024 .034 .049	2.941 5.769 -0.765 -0.276 0.408 0.601	.004** .000*** .445 .783 .684 .549
Penkkiurheilu	<ul style="list-style-type: none"> ● välitön penkkiurh. 	.095	1.142	.255	<ul style="list-style-type: none"> ● muu viihdyttäv. ● urheilul. asetelma ● lajisuoritukset ● sosiaalisuus 	-.237 .027 .023 -.009	-2.855 0.307 0.284 -0.151	.005** .759 .777 .881
	<ul style="list-style-type: none"> ● välitetty penkkiurh. ● urheilupelitiheys 	-.120 .037	-1.457 0.528	.147 .598	<ul style="list-style-type: none"> ● liik.asiantunt. ● toimintamallit ● sosiaalisuus ● arjesta irtautum. 	.033 .061 .088 .050	0.336 0.692 1.156 0.733	.737 .490 .249 .465
Liikuntahyödyke-kulutus	<ul style="list-style-type: none"> ● liik.hyödyke lkm ● liik.tekstiilikäyttö 	.095 -.026	1.153 -0.368	.251 .714	<ul style="list-style-type: none"> ● v-arvo minäkuvalle ● samastuminen ● hyödykk. itseisarvo ● v-arvo liik.suor. 	-.068 -1.160 .098 -.038	-0.793 -2.131 1.173 -0.526	.429 .034* .242 .600
Mallin selitysaste R ²	.289				.437			
Mallin sopivuus aineistoon ANOVA	F = 7.932; df = 9; p < .000				F = 7.739; df = 21; p < .000			
Residuaalijakauman normaalisuus	Kolmogorov–Smirnov Z = 1.026; p = .243				Kolmogorov–Smirnov Z = 0.536; p = .936			
Multikollineaarisuuden aste	toleranssimin = .594; VIF _{max} = 1.699				toleranssimin = .287; VIF _{max} = 3.490			

Kuten tytöillä, sitoutumismalli osoittautui 11–12-vuotiaiden poikienkin ryhmässä 44 prosentin selitysasteellaan selvästi paremmaksi liikuntasuhteen vahvuutta selittäneeksi malliksi kuin satsaamismalli. Merkityskokonaisuuksista omakohtaisessa liikkumisessa kohdattu menestyshalu ($p < .000$) oli tilastollisesti erittäin merkitsevän tason, sekä hyvä olo ja mieli ($p < .01$) merkitsevän tason selittäjä. Käänteisinä muuttujina viidesluokkalaisten turkulaispoikien liikuntasuhteen vahvuutta selittivät luotettavasti välittömän penkkiurheilun muu viihdyttävyyys ($p < .01$) sekä liikuntahyödykekulutuksen samastuminen ($p < .05$). Vahvimman liikuntasuhteen omanneille pojille ei siis ollut kovinkaan tärkeää tapahtumapaikoilla penkkiurheiltaessa esimerkiksi vahingonilo, napostelu, huutaminen ja riehuminen, tapahtuman halpa hinta, ajankulu tai muu yleisöä viihdyttävä ohjelma.

He eivät myöskään antaneet painoarvoa liikuntahyödykkeitä hankkiessaan niiden samanlaisuudelle perheenjäsenten, kavereiden, urheilutähtien tai julkkisten vastaavien hyödykkeiden kanssa.

Yhdeksäsluokkalaisten tytöt (n = 201). Yhdeksännen luokan tyttöjen liikuntasuhteen vahvuudesta selittyi 48 prosenttia liikuntakulutuksen eri ilmiä käyttäytymismuotojen kautta, mikä oli huomattavasti korkeampi selitysaste verrattuna molempiin viidesluokkalaisten ryhmiin. Satsaamismallista löytyi neljä tilastollisesti luotettavaa selittäjää, joista kolme sijaitsi omakohtaisen liikkumisen osa-alueella ja yksi penkkiurheilun osa-alueella (ks. taulukko 18). Selvästi vahvimaksi selittäjäksi osoittautui jälleen seuraharjoituksiin osallistumisen tiheys ($p < .000$). Omatoimiliikunnan harjoitustiheys ($p < .01$) sekä erikoisliikuntapaikoissa harrastamisen määrä ($p < .05$) jäivät selitysvoimaaltaan jonkin verran heikommiksi. Penkkiurheiluosa-alueen luotettava selittäjä jäsenyi sekundaarisen penkkiurheilun alueelle ollen liikunnan seuraamisfrekvenssi tiedotusvälineistä eli välitetyt penkkiurheilemisen tiheys ($p < .05$).

TAULUKKO 18. Yhdeksäsluokkalaisten tyttöjen liikuntasuhteen vahvuuden selittyminen satsaamis- ja sitoutumismallien kautta (tilastollisesti merkitsevät selittäjät lihavoitu)

LIIKUNTASUHTEEN VAHVUUS / 9. lk tytöt								
	SATSAAMINEN				SITOUTUMINEN			
	Liikuntakulutuksen ilmiä käyttäytymisen tiheys/määrä	beta	t	p	Kohdattujen merkityskokonaisuuksien tärkeys	beta	t	p
Omakohtainen liikunta	<ul style="list-style-type: none"> ● seuraharj.tiheys ● liik.kerhotiheys ● erikoisliikuntapaik. ● omatmiliik.tiheys 	.525 -.025 .131 .164	8.440 -0.452 1.981 2.840	.000*** .652 .049* .005**	<ul style="list-style-type: none"> ● hyvä olo&mieli ● menestyshalu ● fyysisyys ● extreme ● pinnallisuus ● perhekeskeisyys 	.187 .554 .138 -.172 -.156 -.029	2.252 7.087 1.946 -2.303 -1.970 -0.398	.026* .000*** .053 .022* .050* .691
Penkkiurheilu	<ul style="list-style-type: none"> ● välitön penkkiurh. 	.027	0.420	.675	<ul style="list-style-type: none"> ● muu viihdyttäv. ● urheilul. asetelma ● lajisuoritukset ● sosiaalisuus 	-.049 -.104 .082 .033	-0.615 -1.365 1.057 0.493	.539 .174 .292 .623
	<ul style="list-style-type: none"> ● välitetty penkkiurh ● urheilupelitiheys 	.164 .071	2.577 1.263	.011* .208	<ul style="list-style-type: none"> ● liik.asiantunt. ● toimintamallit ● sosiaalisuus ● arjesta irtautum. 	.150 -.072 .014 -.072	1.857 -1.014 0.202 -1.077	.065 .312 .840 .283
Liikuntahyödyke-kulutus	<ul style="list-style-type: none"> ● liik.hyödyke lkm ● liik.tekstiilikäyttö 	-.039 .084	-0.558 1.463	.578 .145	<ul style="list-style-type: none"> ● v-arvo minäkuvalle ● samastuminen ● hyödykk. itseisarvo ● v-arvo liik.suor. 	.072 -.031 -.030 -.076	0.896 -0.472 -0.358 -1.158	.371 .637 .721 .248
Mallin selitysaste R ²	.483				.526			
Mallin sopivuus aineistoon ANOVA	F = 18.564; df = 9; p < .000				F = 9.452; df = 21; p < .000			
Residuaalijakauman normaalisuus	Kolmogorov–Smirnov Z = 0.400; p = .997				Kolmogorov–Smirnov Z = 0.572; p = .899			
Multikollineaarisuuden aste	toleranssimin = .580; VIF _{max} = 1.725				toleranssimin = .368; VIF _{max} = 2.716			

53 prosenttia 15–16-vuotiaiden turkulaistytöiden liikuntasuhteen vahvuudesta selittyi sitoutumismallin kautta. Selitysaste oli kohtalaisen hyvä. Kaikki viisi tilastollisesti merkitsevää selittäjää löytyivät omakohtaisen liikkumisen merkityskokonaisuuksien joukosta, kuten taulukosta 18 on nähtävissä. Menestyshalu ($p < .000$) paljastui taas selkeästi vahvimaksi selittäjäksi. Samoin hyvä

olo ja mieli ($p < .05$) lukeutui tyypilliseen tapaan luotettavien selittäjien joukkoon. Extreme- ($p < .05$) ja pinnallisuus-merkityskokonaisuuksien ($p = .05$) kohdalla on huomattava, että ne selittivät yhdeksäsluokkalaisten tyttöjen liikuntasuhteen vahvuutta käänteisesti, toisin sanoen mitä vahvemmaksi vastaajan liikuntasuhde osoittautui, sitä vähäpätöisempänä extreme (mm. riskit, jännitys, vauhti, aggressiivisuus, taktikointi) ja pinnallisuuden (mm. muodikkaus, halpa hinta, ajankulu, mediajulkisuus) merkitys liikuntapalveluja kulutettaessa kohdattiin. Viidesluokkalaisten ryhmistä poiketen liikkumisen välineellistenkin merkityskokonaisuuksien joukosta ylsi yksi, hyvinvointi ($p < .05$), sitoutumismallin luotettavan tason selittäjäksi.

Yhdeksäsluokkalaisten pojat ($n = 177$). Satsaamismallin selitysaste yhdeksännen luokan poikien liikuntasuhteen vahvuutta selitettäessä jäi 36 prosenttiin. Liikuntakulutuksen eri ilmiä käyttäytymismuodoista seurajarjoitukseen osallistumistiheys ($p < .000$) sekä välitetyn penkkiurheilun harjoittamistiheys ($p < .01$) olivat vahvimmat ja ainoat tilastollisesti merkitsevän tason selittäjät (ks. taulukko 19).

TAULUKKO 19. Yhdeksäsluokkalaisten poikien liikuntasuhteen vahvuuden selittyminen satsaamis- ja sitoutumismallien kautta (tilastollisesti merkitsevät selittäjät lihavoitu)

LIIKUNTASUHTEEN VAHVUUS / 9. lk pojat								
	SATSAAMINEN				SITOUTUMINEN			
	Liikuntakulutuksen ilmiä käyttäytymisen tiheys/määrä				Kohdattujen merkityskokonaisuuksien tärkeys			
		<i>beta</i>	<i>t</i>	<i>p</i>		<i>beta</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
Omakohtainen liikunta	● seuraharj.tiheys	.403	5.253	.000***	● hyvä olo&mieli	.129	1.021	.309
	● liik.kerhotiheys	.048	0.708	.480	● menestyshalu	.447	3.915	.000***
	● erikoisliikuntapaik.	.003	0.043	.966	● fyysisyys	-.028	-0.302	.763
	● omatmiliiik.tiheys	.115	1.621	.107	● extreme	.202	1.904	.059
					● pinnallisuus	-.135	-1.317	.190
					● perhekeskeisyys	.041	0.445	.657
					● luonteenkasvu	.014	0.184	.854
					● hyvinvointi	.107	1.424	.157
					● suosio&menestys	-.108	-1.440	.152
Penkkiurheilu	● välitön penkkiurh.	.014	0.144	.885	● muu viihdyttäv.	-.186	-1.908	.058
					● urheilul. asetelma	.003	0.022	.983
	● välitetty penkkiurh	.236	2.734	.007**	● lajisuoritukset	.298	2.681	.008**
	● urheilupelitiheys	-.090	-1.244	.215	● sosiaalisuus	.061	0.830	.408
					● liik.asiantunt.	.363	2.725	.007**
					● toimintamallit	-.112	-0.966	.336
					● sosiaalisuus	-.054	-0.647	.519
					● arjesta irtautum.	-.023	-0.258	.797
Liikuntahyödyke-kulutus	● liik.hyödyke lkm	.010	0.114	.909	● v-arvo minäkuvalle	.094	0.718	.474
	● liik.tekstiilikäyttö	.139	1.896	.060	● samastuminen	-.014	-0.153	.879
					● hyödykk. itseisarvo	.031	0.240	.810
					● v-arvo liik.suur.	.079	0.826	.410
Mallin selitysaste R ²	.359				.477			
Mallin sopivuus aineistoon ANOVA	F = 9.158; df = 9; p < .000				F = 6.739; df = 21; p < .000			
Residuaalijakauman normaalisuus	Kolmogorov–Smirnov Z = 0,923; p = .362				Kolmogorov–Smirnov Z = 0,529; p = .943			
Multikollineaarisuuden aste	toleranssimin = .498; VIF _{max} = 2.010				toleranssimin = .190; VIF _{max} = 5.255			

Sitoutumismallin merkityskokonaisuusmuuttajat ylsivät yhdessä jo huomattavasti suurempaan selitysasteeseen: 48 prosenttia. Kuten muillakin vertailuryhmillä, omakohtaisen liikkumisen välitön merkityskokonaisuus, menestyshalu ($p < .000$), oli tämän mallin luotettavin selittäjä (ks. taulukko 19). Aiemmistä ryhmistä poiketen liikkumisen hyvä olo ja mieli -kokonaisuus ei sen sijaan

yltänyt tilastollisesti merkitseväksi liikuntasuhteen vahvuuden selittäjäksi. Sitoutumismallin kaksi muuta luotettavaa selittäjää jäsenyivät penkkiurheilun osa-alueelle. Primaarisen penkkiurheilun lajisuuritukset- ($p < .01$) ja sekundaarisen penkkiurheilun liikunta-asiantuntemus-merkityskokonaisuuksien ($p < .01$) painottaminen ennusti vahvaa liikuntasuhdetta 15–16-vuotiaalla kaupunkilaispojalla.

Ikä- ja sukupuoliryhmittäin toteutettujen regressiotarkastelujen jälkeen oli tarkoituksenmukaista vielä luoda kokonaisvaltainen katsaus kaupunkilaislasten ja -nuorten liikuntasuhteen vahvuuden selittymiseen liikuntakulutuksen kautta. Kokonaisvaltaisuus toteutui suorittamalla satsaamis- ja sitoutumismallien regressioanalyysit koko vastaajajoukolla sekä koostamalla yhteen ja vertailemalla ryhmäkohtaisia regressiotuloksia.

Taulukossa 20 näkyvät aineistotasolla toisin sanoen kaikkien annettujen vastausten pohjalta tehtyjen regressioanalyysien tulokset molempien mallien osalta. Satsaamismallissa omakohtainen liikkuminen näyttäytyi odotetusti liikuntasuhteen osa-alueista tärkeimpänä. Tämä tuki Bergin (2005, 159) näkemystä siitä, että oma toimijuus ja osallistuminen nimenomaan liikkujana on lapsille ja nuorille liikunnassa merkityksellisempää kuin katsoisuus. Omakohtaisen liikkumisen ilmi-käyttäytymismuotojen parista löytyi kaksi tilastollisesti merkitsevää lasten ja nuorten liikuntasuhteen vahvuuden selittäjää: seuraharjoitusten tiheys ($p < .000$) ja omatoimiliikunnan tiheys ($p < .01$). Seuraharjoitus-muuttujan muistetaan lukeutuneen satsaamismallin luotettavien selittäjien joukkoon myös kaikkien vertailuryhmien erillisissä regressiotarkasteluissa. Sen sijaan omatoimiliikunnan selitysvoima ei edellä riittänyt tilastollisesti merkitsevälle tasolle kuin yhdeksäsluokkalaisten tyttöjen ryhmässä. Jonkinasteisen yllätyksen tarjosi liikuntahyödykekulutuksen osa-alueen muuttuja; liikuntatekstiilien käyttötiheys ei-liikunnallisissa tilanteissa ($p < .01$), joka selitti liikuntasuhteen vahvuutta tilastollisesti samanveroisesti omatoimiliikunnan tiheyden kanssa. Edellä viidennen luokan tytöt oli ainoa vertailuryhmä, jonka keskuudessa kyseinen muuttuja oli yltänyt luotettavan tason selittäjäksi. Mikään penkkiurheiluosaa-alueen ilmi-käyttäytymismuoto ei osoittautunut aineistotasolla tilastollisesti merkitseväksi liikuntasuhteen vahvuuden selittäjäksi, vaikka sekundaarisen penkkiurheilun tiheyden muistetaan olleen sellainen molemmissa yhdeksäsluokkalaisten ryhmissä.

Sitoutumismallissa tilastollisesti luotettavia selittäviä muuttujia löytyi niin omakohtaisen liikkumisen välittömien kuin välinmerkityskokonaisuuksienkin piiristä, samoin kuin sekä välittömän että välitetyn penkkiurheilun merkityskokonaisuuksien joukosta (ks. taulukko 20). Näin vain liikuntahyödykekulutuksessa kohdatut neljä merkityskokonaisuutta jäivät kauttaaltaan vaille luotettavaa selitysvoimaa. Tilastollisesti erittäin merkitseviksi kaupunkilaislasten ja -nuorten liikuntasuhteen vahvuuden selittäjiksi ($p < .000$) nousivat liikkumisen välittömät merkityskokonaisuudet menestyshalu ja hyvä olo ja mieli, sekä välitetyn penkkiurheilun liikunta-asiantuntemus. Menestyshalun muistetaan olleen sitoutumismallin vahvin selittäjä myös kaikkien vertailuryhmien erillisissä regressiotarkasteluissa. Samoin hyvä olo ja mieli oli noussut luotettavaksi selittäjäksi yhdeksäsluokkalaisten poikien ryhmää lukuunottamatta. Vaikka sekundaaripenkkiurheilun liikunta-asiantuntemus-merkityskokonaisuuden painottaminen oli ennustanut tilastollisesti merkitsevästi vain viidennen luokan tyttöjen ja yhdeksännen luokan poikien liikuntasuhteen vahvuutta, ylsi sen selitysvoima aineistotasolla peräti korkeimmalle merkitsevyytasolle. Omakohtaisen liikkumisen välitön pinnallisuus- ($p < .05$) ja välineellinen suosio ja menestys -merkityskokonaisuus ($p < .05$) sekä primaaripenkkiurheilun muu viihdyttävyyys -merkityskokonaisuus ($p < .01$) olivat mielenkiintoisia selittäviä muuttujia siinä suhteessa, että mitä vähäpätöisempinä lapsi tai nuori liikuntakulutuksessa ne kohtasi, sitä vahvempi liikuntasuhde hänellä todennäköisesti oli. Sekä 11–12- että 15–16-vuotiaat tytöthän olivat jo edellä omassa ryhmissään pitäneet pinnallisuus-merkityskokonaisuutta käänteisesti luotettavana liikuntasuhteen vahvuuden selittäjänä.

TAULUKKO 20. Kaupunkilaislasten ja -nuorten liikuntasuhteen vahvuuden selittyminen satsaamis- ja sitoutumismallien kautta (tilastollisesti merkitsevät selittäjät lihavoitu)

LIIKUNTASUHTEEN VAHVUUS								
	SATSAAMINEN				SITOUTUMINEN			
	Liikuntakulutuksen ilmiikäyttämisen tiheys/määrä	<i>beta</i>	<i>t</i>	<i>p</i>	Kohdattujen merkityskokonaisuuksien tärkeys	<i>beta</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
Omakohtainen liikunta	● seuraharj.tiheys	.432	2.662	.000***	● hyvä olo&mieli	.202	4.537	.000***
	● liik.kerhotiheys	.057	1.820	.069	● menestyshalu	.515	12.033	.000***
	● erikoisliikuntapaik.	.037	1.003	.316	● fyysisyys	.030	0.834	.404
	● omatmielik.tiheys	.112	3.453	.001**	● extreme	.015	0.366	.715
					● pinnallisuus	-.087	-2.064	.039*
					● perhekeskeisyys	.036	0.884	.377
					● luonteenkasvu	.021	0.622	.534
					● hyvinvointi	.062	1.931	.054
					● suosio&menestys	-.073	-2.373	.018*
Penkkiurheilu	● välitön penkkiurh.	.045	1.185	.236	● muu viihdyttäv.	-.134	-3.250	.001**
					● urheilul. asetelma	-.076	-1.732	.084
	● välitetty penkkiurh	.067	1.748	.081	● lajisuoritukset	-.035	-0.832	.406
	● urheilupelitiheys	.030	0.906	.365	● sosiaalisuus	.017	0.534	.594
					● liik.asiantunt.	.187	3.930	.000***
					● toimintamallit	-.050	-1.168	.243
					● sosiaalisuus	-.017	-0.464	.642
					● arjesta irtautum.	-.024	-0.677	.498
Liikuntahyödyke-kulutus	● liik.hyödyke lkm	.058	1.514	.130	● v-arvo minäkuvalle	-.012	-0.255	.798
	● liik.tekstiilikäyttö	.106	3.201	.001**	● samastuminen	-.033	-0.903	.367
					● hyödykk. itseisarvo	.072	1.615	.107
					● v-arvo liik.suor.	-.030	-0.837	.403
Mallin selitysaste R ²	.343				.458			
Mallin sopivuus aineistoon ANOVAb	F = 40.375; df = 9; p < .000				F = 32.061; df = 21; p < .000			
Residuaalijakauman normaalisuus	Kolmogorov–Smirnov Z = 1.219; p = .102				Kolmogorov–Smirnov Z = 0.801; p = .543			
Multikollineaarisuuden aste	toleranssimin = .641; VIF _{max} = 1.559				toleranssimin = .301; VIF _{max} = 3.325			

On huomattava, että vaikka satsaamismallin selitysasteet jäivät melko mataliksi niin aineistotason (34 %) kuin vertailuryhmäkohtaisissakin regressiotarkasteluissa, osoittautuivat molemmat mallit kuitenkin poikkeuksetta tilastollisesti erittäin merkitseviksi ja sopiviksi kulloinkin tarkasteltavina olleisiin osa-aineistoihin (ks. taulukot 16–20: ANOVAb). Sitoutumismallin selitysasteitahan voitiin kauttaaltaan pitää vähintäänkin kohtalaisina.

Voisiko satsaamis- ja sitoutumismallien selitysasteiden yhteenlaskemista käyttää keinona sen selvittämisessä, mikä on liikuntakulutuksen kokonais selitysvoima liikuntasuhteen vahvuuden rakentumisessa? Lähteenmaa (2000, 36) ja Harinen ym. (2006, 52) toteavat satsaamisen ja sitoutumisen olevan toisiaan leikkaavia, toisiinsa linkittyviä asioita. Linkittyminen näkyi tämän tutkimuksen viitekehyksessä esimerkiksi siten, että kummankin regressiomallin vahvin selittäjä: seuraharjoitustiheys ja menestyshalu, korreloivat keskenään melko voimakkaasti ($r = .52$). Välttämättä, etenkin lasten ja nuorten ollessa kyseessä, mallien linkittyminen ei kuitenkaan ole vahvaa, saatathan lapsi esimerkiksi uhrata paljon aikaa liikuntaharrastukselle miellyttääkseen vanhempiaan, vaikkei kohtaa toiminnassa itselleen kovinkaan tärkeitä merkityksiä. Voi myös olla, että perheen taloudellisista tai ajankäytöllisistä syistä nuori ei voi kuluttaa erittäin tärkeiksi kokemiaan primaaripenkkiurheilupalveluja niin paljon kuin haluaisi. (Ks. Lähteenmaa 2000, 36.) Linkittymisen takia satsaamis- ja sitoutumismallien selitysasteita ei kuitenkaan ollut mahdollista laskea yhteen. Voitiin

vain todeta, että liikuntasuhteen vahvuus selittyy näiden liikuntakulutuksen selitysmallien kautta tasolla, joka saavuttaa arvon yksittäisen mallin selityksasteen ja molempien mallien selityksasteiden summan väliltä. Minkään vastaajaryhmän kohdalla kyseinen summa ei saavuta sataa prosenttia, sillä: a) selittäjinä voivat toimia myös sellaiset liikuntakulutuksessa kohdatut tai -kulutukseen kytketyt vastaajien ”omat” kulttuuriset merkitykset, joita tämän tutkimuksen valmiista merkityspotentiaalipatteristoista ei löytynyt, b) liikuntakulutuksen ohella liikunnan tuottaminen, jota ei tässä tutkittu, saattaa rakentaa liikuntasuhdetta ja c) lasten ja nuorten kohderyhmässä tämän tutkimuksen viitekehyksen ulkopuolelle luokitellut pakollinen koululiikunta ja muu koulun liikunta (esimerkiksi välitunti-, tauko- ja tapahtumaliikunta) mitä todennäköisimmin toimivat myös liikuntasuhdetta vahvistavina tai heikentävinä tekijöinä. Lisäksi voidaan olettaa, että osa yksilön liikuntasuhdetta määrittävistä kulttuurisista merkityksistä jää aina tiedostamattomiksi.

11 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUDEN ARVIOINTIA

11.1 Luotettavuuden ulottuvuudet tutkimuksen eri vaiheissa

Brinberg ja McGrath (1989) esittävät tutkimuksen luotettavuuden lähtökohdaksi, jonka tulee läpäistä koko tutkimusprosessi – kuitenkin siten, että se saavuttaa eri merkityksiä tutkimuksen eri vaiheissa. Jo *suunnittelu- ja valmisteluvaiheessa* on syytä punnita tutkimuksen luotettavuutta siinä suhteessa, kuinka tarkoituksellisena, tärkeänä ja hyödynnettävänä sitä voidaan pitää. Tämän tutkimuksen merkittävimäksi tärkeysulottuvuudeksi miellettiin tuoreen liikuntasuhde-käsitteen (ks. Koski 2004) empiirinen operationalisointi ja operationalisoinnin onnistumisen arviointi. Liikuntasuhde nähtiin tutkimuspanostuksen arvoiseksi perustuen sen potentiaaliin avartaa liikuntaan kytkeytyvän käyttäytymisen ymmärtämistä perinteisistä motiiviselityksistä kulttuurintutkimuksellisten näkökulmien suuntaan. Liikunnan tulkitseminen elämänaluekokonaisuudeksi, johon ja jonka kulttuurisiin merkityksiin kaikilla – vaikka motivaatio ja ilmiikäyttäytyminen jäisivätkin olemattomalle tasolle – on omanlaisensa suhde, mahdollisti motiivinmuodostuksen taustalla tapahtuvan kulttuurisen merkityksellistämisen tarkastelun.

Liikuntasuhteen valitseminen tutkittavaksi ilmiöksi ja kulutuksen valitseminen tarkastelunäkökulmaksi vastasi Valtion liikuntaneuvoston liikuntatieteellisen jaoston vuosiksi 2006–2010 laatiman liikuntatieteiden kehittämisohjelman tavoitteita. Perinteisten liikuntainstituutioiden kohtaamat vaikeudet olosuhteissa, joissa liikunta joutuu totuttua tiukemmin taistelemaan vetovoimaisuudestaan muiden toimintamuotojen rinnalla, vaativat jaoston mukaan kiinnittämään aiempaa enemmän tutkimushuomiota liikuntaan nimenomaan yhtenä vapaa-ajan elämys- ja kulutuskulttuurina. (Ks. Sänkiäho 2005.) Liikunnan tutkiminen vain fyysisenä harrastuksena ja ilmiikäyttäytymismuotona ei riitä tarjoamaan sellaisia aseita, joilla käynnissä oleva vetovoimaisuustaistelu kääntyisi liikunnalle voitokkaaksi. Pureutuminen liikunnan ja kulutuksen moninaisesti kulttuurisiin ja sosiaalisiin merkityksiin on tarkoituksenmukaisempaa, koska ne paljastavat tämän päivän yksilöiden ja ryhmien päätösten, valintojen ja toimintojen pohjimmaisia perusteita. Merkitysrakenteiden tuntemus avaa mahdollisuuksia päästä vaikuttamaan päätöksiin ja valintoihin tavoilla, joilla voidaan tukea ja edistää liikunnallisuutta ja edelleen hyvinvointia.

Lasten ja nuorten liikuntasuhdetta tarkastelevan tutkimuksen tulosten nähtiin olevan hyödyn-tämiskelpoisia ensinnäkin pohdittaessa keinoja heidän omakohtaisen liikkumisensa lisäämiseksi. Uudenlaisten aktivointitoimenpiteiden ideoiminen ja toteuttaminen on erittäin tarpeellista huomioiden suomalaislapsia ja -nuoria vaivaavat fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen terveyden ongelmat, kuten ylipainoisuus ja heikko itsetunto (ks. esim. Bardy ym. 2002; Ojala ym. 2006; Pölkki 2001; Salmi ym. 1996). Toiseksi liikuntasuhteen penkkiurheiluosa-alueita koskevien tulosten nähtiin tuntuvasti lisäävän ymmärrystä vain niukasti tutkitulta lasten ja nuorten penkkiurheiluosallistumisen sektorilta. Penkkiurheiluun kytkeytyvien merkitysrakenteiden tunteminen on luonnollisesti tärkeää tahoille, jotka pyrkivät tarjoamaan houkuttelevia penkkiurheilupalveluja ja joista yllättävän moni, etenkin välittömien penkkiurheilupalvelujen alueella, tuntuu kamppailevan taloudellisissa vaikeuksissa. Myös penkkiurheiluun liittyvien lieveilmiöiden, kuten väkivallan ja huliganismin, ennalta torjumiseksi lasten ja nuorten penkkiurheiluun kytkeytyvään merkitysmaailmaan tutustuminen on tarpeellista. Liikuntasuhteen kolmatta osa-alueita, liikuntahyödykekulutusta, koskevat tutkimustiedot täydentävät ja tarkentavat kuvaa suomalaislapsista ja -nuorista kuluttajina – muodostaahan liikunta merkittävän elämänasiakokonaisuuden useimpien heidän todellisuuksissa. Liikuntakulutuksen ymmärtämisen tärkeyttä korostaa kulutuksen osoittautuminen yhä voimallisemmaksi tekijäksi myöhäismodernien yksilöiden identiteettien rakentumisessa (esim. Helenius 1996; Mattila 2006; Räsänen 2003; Wilska 2001b; Ziehe 1991). Esitettyihin argumentteihin perustuen

suunniteltu tutkimus todettiin ajankohtaiseksi ja tarpeelliseksi niin käytännön ongelmien ja kysymysten ratkaisemisen kuin jatkotutkimuksenkin suhteen.

Varsinaisen tutkimustyön vaiheessa Brinberg ja McGrath (1989) kehottavat arvioimaan kriittisesti käytettäviä käsitteitä, tutkittavia sisältöjä suhteessa käsitteisiin, tutkimusideoita keskinäisine suhteineen sekä metodologiaratkaisuja. Aiempaa suoranaisesti liikuntasuhde-käsitteeseen pohjautunutta tutkimusta oli tehty erittäin niukasti johtuen ensisijaisesti käsitteen tuoreudesta. Toki oma-kohtaista liikkumista, penkkiurheilemista ja liikuntahyödykkeiden kuluttamista on tutkittu omina osa-alueinaan ja vahvimmin satsaamisen näkökulmasta (ajan- ja energiankäyttö, taloudellinen panostus). Liikuntaan sitoutumisen tarkastelu on rajautunut lähinnä motiiveihin ja motivaatioon. Tämän tutkimuksen tavoitteena oli ensi kertaa yhdistää liikuntaan satsaamista ja sitoutumista koskevat tiedot liikuntasuhde-käsitteen alle sekä laajentaa liikuntaan sitoutumisen ymmärtäminen kulttuurisen merkityksellistämisen alueelle. Kulttuuristen merkitysten tavoittamista pidetään yleisesti hyvin haasteellisena tutkimustehtävänä (esim. Brettschneider 1990; Koski 2000a; Koski & Tähtinen 2005; Lähtenmaa 2000; Malmelin & Hakala 2005). Harinen ym. (2006, 31–33) luonnehtivat dynaamisen, luovan ja sisältäpäin jatkuvasti pirstoutuvan nuorisokulttuurisen kentän ja sen symbolien tulkitsemistapojen teoreettisen mallintamisen ja kategorisoinnin olevan hämmäntävää ja vaikeaa. Tehtävää ei helpottanut se, että tutkimuksen kohderyhmäksi valittiin lapset ja nuoret, joiden kyky ymmärtää ja hahmottaa kulttuuristen merkitysten käsite sekä tiedostaa yksittäisiä merkityksiä, nähtiin rajalliseksi. Näistä lähtökohdista arvioiden vahvimmin postpositivistiseen tiedonteoriaan sekä kvantitatiivisiin ja pitkälle strukturoituihin menetelmiin pohjautunut pioneeri-luonteinen kartoitus nähtiin tarkoituksenmukaisimmaksi tavaksi toteuttaa tutkimus.

Moniulotteisten kulttuuristen merkitysten tarkasteleminen vaati kuitenkin postpositivismin ohella vaikutteiden ottamista tulkitsevista tieteenfilosofioista. Teoreettisen triangulaation soveltaminen mahdollistikin holistisemman käsityksen muodostamisen liikuntasuhde-ilmioista sekä tutkimustulosten lähentymisen kohti vastaajien todellisia arkoitointoja ja -kokemuksia. Tämän pioneeritutkimuksen jälkeen on mahdollista ja tarpeellistakin aineistolähtöisemmin laadullisin menetelmin täydentää kuvaa lasten ja nuorten liikuntakulutuksessa kohtaamista ja siihen kytkemistä kulttuurisista merkityksistä. Vaikka merkitystutkimus on erityisen haastavaa iältään nuorten kohderyhmässä, ajoittuvat otollisimmat mahdollisuudet vaikuttaa merkitysrakenteiden sisäistämiseen ja liikuntasuhteen muotoutumiseen juuri lapsuuteen ja nuoruuteen. Tämän elämänvaiheen liikunnallisilla kokemuksilla on puolestaan todettu monia yhteyksiä suhtautumistapoihin, joilla liikunta myöhemmin kohdataan (esim. Barnekow-Bergvist ym. 1998; Karisto 1988; Tammelin 2004; Telama 2000; Vuolle 1992; 2000; Yang ym. 1999). Näillä suhtautumistavoilla taas on tunnetusti merkittäviä kansanterveydellisiä ja -taloudellisia vaikutuksia.

Kolmannessa ja viimeisessä eli tutkimuksen *seurausvaiheessa* tulee Brinbergin ja McGrathin (1989) mukaan esittää arvioita saatujen tulosten kattavuudesta ja rajoituksista sekä perustella tuloksista tehtyjen tulkintojen pätevyyttä ja epävarmuuden hallintaa. Vasta tämän jälkeen tulokset ovat hyväksyttävissä tieteelliseksi tiedoksi. Seuraavaksi pureudutaan mainittuihin luotettavuus-pekteihin analysoimalla yksityiskohtaisemmin tutkimuksen ulkoista ja sisäistä validiteettia sekä reliabiliteettia. On huomattava, että osa esiin nousevista pätevyyskysymyksistä ajoittuu kuitenkin jo tutkimusprosessin varsinaiseen tutkimustyön vaiheeseen ja jopa suunnitteluvaiheeseen.

11.2 Ulkoinen validiteetti

Tutkimuksen *ulkoista luotettavuutta* punnittaessa päähuomio kiinnittyy siihen, ovatko tutkimustulokset yleistettävissä ja jos ovat, niin mihin ryhmiin (esim. Cohen ym. 2000; Metsämuuronen 2003; Tuckman 1994; Zeller 1997). Tämän tutkimuksen vastaajien, turkulaisten 11–12-vuotiaiden lasten ja 15–16-vuotiaiden nuorten, ei nähty lokeroituneen minkään spesifin alakulttuurin tai tul-

kintayhteisön jäseniksi, vaan edustaneen ikäisiään suomalaisia kaupunkilaisia. Näin myös tutkimustulosten tulkittiin perustuneen kaupungeissa asuvien viides- ja yhdeksäsluokkalaisten suomalaislasten ja -nuorten valtakulttuuriin tyypillisine kooditulkintoineen. Juuri viides- ja yhdeksäsluokkalaisten valitsemisen kohderyhmäksi muistetaan perustuneen murrosiän keskimääräiseen ajoittumiseen kyseisten ikäluokkien väliin jääviin vuosiin. Erityisesti jatkotutkimusta silmällä pitäen oli tärkeää kartuttaa ymmärrystä murrosiän kynnyksellä olevien ja sen keskimäärin jo ohittaneiden liikuntasuhteesta. Tiedot ovat hyödyllisiä tutkittaessa myöhemmin esimerkiksi liikuntasuhteessa tapahtuvia muutoksia ja liikuntasuhteen merkitystä identiteetinmuodostuksessa. Ammatillisessa mielessä juuri nämä ikäluokat olivat kiinnostavia, sillä ne edustavat kaikkein nuorimpia ja kaikkein vanhimpia saman liikunnan opetus suunnitelman mukaan opetettavia ja opiskelevia koululaisia (ks. Opetushallitus 2004).

Kun johtopäätöspopulaatioksi määritettiin 11–12- ja 15–16-vuotiaat suomalaiset kaupunkilaislapset ja -nuoret, miksi aineistonkeruu toteutettiin vain yhdessä kaupungissa? Tutkimuksen keskittämistä Turkuun suuntasi ensisijassa Turun kaupungin ja Opetusministeriön rahoittama Liikunnan polut elämään – turkulaiset lapset ja nuoret ylös, ulos ja liikkeeseen -hanke, jonka osaksi tämän tutkimuksen muistetaan jäsentyneen. Toiseksi tutkimuksen pioneeriluonne ohjasi aineistonkeruualueen tiukkaan rajaamiseen, koska aiemmin lähes tutkimattomassa liikuntasuhdeilmiossä itsessään nähtiin niin paljon tarkasteltavaa, että resurssit koettiin riittämättömiksi kaupunkien välisten vertailujen tekemiseen. Maantieteellinen näkökulma ei herättänyt kiinnostusta siksikään, ettei kovin selkeitä alueellisia eroja lasten ja nuorten liikuntakulttuurissa enää tunnu esiintyvän (esim. Laakso ym. 2006a; Nupponen & Telama 1998; Suomi 2000; Suuri kansallinen liikuntatutkimus 2002). Pajun (2004, 7) mukaan suomalaista nuoruutta voidaan kauttaaltaan luonnehtia melko kaupunkimaiseksi, mikä kehityssuuntaus on jatkunut jo pitkään. Toki joitain eroavaisuuksia alueellisissa liikuntakulttuureissa voidaan havaita, kuten kaikkein aktiivisimpien seuraliikkujien löytyminen Lounais- ja Itä-Suomesta (Laakso ym. 2006a, 9) tai pääkaupunkiseudulta ja Uudelta maalta (Kansallinen liikuntatutkimus 2006, 23–24). Uusmaalaisten nuorten on todettu kuluttavan muitakin organisoidun liikunnan palveluja muualla asuvia nuoria enemmän, mikä johtuu ensisijaisesti tarjonnan runsaudesta ja monipuolisuudesta. Pohjois-Suomessa ja maaseutumaisissa kunnissa näyttää painottuvan koulujen liikuntakerhoissa sekä kavereiden kanssa omatoimisesti liikkuminen. (Kansallinen liikuntatutkimus 2006, 23.) Asuinpaikka näyttäisi lisäksi suuntaavan jonkin verran lajipreferenssejä. Pääkaupunkiseudun (ja tämän tutkimuksen perusteella myös Turun) ulkopuolella ainakin hiihto, pesäpallo, kävelylenkkeily ja suunnistus saavuttavat suuremman suosion, kun taas rakennettuja liikuntapaikkoja edellyttävät liikuntamuodot, kuten golf, koripallo, salibandy ja tanssi, ovat harrastetumpia ja kysytympiä Uudellamaalla. (Kansallinen liikuntatutkimus 2006, 13, 39, 48; Nupponen ym. 1991, 115–116.) Joitain viitteitä elinympäristön vaikutuksesta myös liikuntamotiiveihin on saatu (Nupponen ym. 1991, 116). Nämä tunnetut alueelliset ominaispiirteet ja painotukset on syytä huomioida yleistettäessä tämän tutkimuksen tuloksia muihin maamme osiin.

Liikuntasuhteessa ilmenevien asuinpaikasta riippuvien vivahde-erojen kartoittamisen sijaan lasten ja nuorten sekä tyttöjen ja poikien liikuntasuhteiden vertaileminen koettiin huomattavasti tärkeämmäksi ja hedelmällisemmäksi tutkimustehtäväksi. Näitä vertailuja silmällä pitäen aineiston kerääminen vain yhdestä kaupungista oli tarkoituksenmukaista, saatiinhan heikotkin ympäristömuuttajat tällöin pitkälti vakioitua. Otanta-asetelmassa muistetaan pyrityn kattamaan Turku alueellisesti mahdollisimman tasaisesti, jotta asuinalueiden välillä havaitut asukkaiden sosioekonomiset ja asuintyytyväisyyden erot (ks. Rasinkangas 2003) eivät pääsisi vinouttamaan tuloksia. Ositettu otanta, jossa koulujen sijainti toimi osittajana, oli keino maantieteellisen kattavuuden saavuttamiseksi. Tehtävässä onnistuttiin varsin hyvin, sillä vain Turun lounaisosan 11–12- ja 15–16-vuotiaat jäivät hieman aliedustetuiksi aineistossa. Tavoiteltu satunnaisuus toteutui paremmin tutkimuskoulujen kuin -luokkien otannassa, mutta koska tutkimusluokkienkin valintakriteerinä niissä tapauksissa, joissa satunnaisotanta ei onnistunut, toimivat aikataululliset tekijät eivätkä esimerkiksi opet-

tajien näkemykset luokkien liikunnallisuudesta tai tunnollisuudesta, ei satunnaisuudesta tinkimisen nähty aiheuttaneen juurikaan haittaa tulosten yleistettävyydelle.

Kerätty aineisto (N = 822) sisälsi vastaukset peräti kolmannekselta Turun suomenkieliseen perusopetukseen osallistuneista viidesluokkalaisista ja neljännekseltä yhdeksäsluokkalaisista (ks. Turun koululaitos 2005a; 2005b). Vastaajien sukupuolijakauma oli suhteellisen tasainen: 11–12-vuotiaissa vastaajissa oli poikia viisi prosenttia tyttöjä enemmän, kun taas 15–16-vuotiaissa oli tyttöjä noin kuusi prosenttia poikia enemmän. Sen ansiosta, että tutkimuskysely toteutettiin valvotusti oppitunnin aikana, vastausprosentti ylsi lähes sataan. Osa saaduista vastauksista oli kuitenkin hylättävä (ks. tarkemmin luku 6.5), joten lopulliseksi hävikiksi muodostui noin kolme prosenttia. Varsinaista survey-populaatiota (toteutunutta otosta) voitiin pitää suhteellisen suurena, mikä edisti datan vahvuutta ja johtopäätösten pätevyyttä.

11.3 Sisäinen validiteetti

Tutkimuksen *sisäisellä luotettavuudella* tarkoitetaan sitä, a) kuinka hyvin teorian valinnassa on onnistuttu sekä kuinka oikeita ja teorianmukaisia tutkimuksessa käytetyt käsitteet ovat (teoreettinen validiteetti), b) kuinka hyvin käsitteiden operationalisointi eli mittarien muodostus on onnistunut (sisällön validiteetti), c) kuinka laajasti käytetyt käsitteet kattavat tutkittavan ilmiön (rakennelvaliditeetti) ja d) kuinka pitkälle saadut arvot/tulokset vastaavat validiuden kriteereiksi määritettyjä arvoja/tuloksia (kriteerivaliditeetti). Viimeksi mainittuun vaikuttaa muun muassa se, kuinka paljon ja kuinka voimakkaita luotettavuutta alentavia tekijöitä mittaustilanteissa on esiintynyt. (Esim. Metsämuuronen 2003, 43–44; Tuckman 1994, 121–126; Zeller 1997, 824–827.) Vieläkin tarkempia jaotteluja tutkimuksen sisäisen luotettavuuden alalajeista on esitetty (esim. Metsämuuronen 2003, 44), mutta yleistynyt käytäntö on, ettei alalajeja enää erotella jyrkästi toisistaan, vaan tutkimuksen luotettavuutta tarkastellaan kokonaisvaltaisesti eri tavoin hankitun ja/tai perustellun evidenssin pohjalta (Nummenmaa, Kontinen, Kuusinen & Leskinen 1997, 203). Seuraavassa arvioidaan tämän tutkimuksen sisäistä validiutta mainittujen näkökulmien suunnassa. Tietoinen ratkaisu on, ettei esiin nousevia kysymyksiä rajata kovinkaan tarkasti validiteetti-alaotsikoiden alle, ulottuvathan sitä paitsi niistä monet samanaikaisesti useamman kuin yhden sisäisen luotettavuuden alalajin alueelle.

Tämän tutkimuksen ydinkäsite, Pasi Kosken vuonna 2004 lanseeraama liikuntasuhde-käsite, koettiin erittäin mielenkiintoiseksi, potentiaaliseksi ja ajanhenkiseksi. Hänen esittämänsä jäsenyistä liikuntasuhteen neljästä osa-alueesta; omakohtainen liikunta, penkkiurheilu, liikunnan tuottaminen ja sportisointi (ks. kuvio 1), ei kuitenkaan pidetty kovin johdonmukaisena. Osa-alueita ei nähty käsitteellisesti samanveroisiksi, vaan tuottamisen hahmotettiin asemoituvan omakohtaisen liikunnan ja penkkiurheilun yläkäsitteeksi (molempia on mahdollista tuottaa) siinä missä sportisointi puolestaan tulkittiin mahdolliseksi syyksi tai seuraukseksi omakohtaisesta liikunnasta, penkkiurheilusta ja liikunnan tuottamisesta. Hämmennystä aiheutti myös se, että vaikka Koski (2004, 193–194) luokittelee liikunnan tuottamisen liikuntasuhteen osa-alueeksi, liikuntakulutusta hän ei sellaiseksi suoraan osoita (ainoastaan osana sportisointia). Alkuperäisen nelikenttäjäsenyyksen tilalle konstruointiin uusi, kuvion 2 mukainen liikuntasuhdemalli. Useista lähteistä (esim. Patriksson 1979; Puronaho 2006; Rissanen 2005) löytynyt vahvistus näkemykselle siitä, että liikuntasuhde rakentuu kahden päätekijän: liikunnan kuluttamisen ja tuottamisen kautta, kolmella osa-alueella: omakohtainen liikunta, penkkiurheilu ja liikuntahyödykkeet, rohkaisi irrottautumaan Kosken alkuperäisjäsenyyksestä.

Mielenkiintoisen ongelman, johon uudistettu liikuntasuhdemallikaan ei tarjoa suoraa ratkaisua, muodostaa koululiikunnan sijoittuminen. Tässä sitä ei pakollisuutensa takia luettu liikuntakulutukseksi (ks. Malmelin & Hakala 2005, 56; Räsänen 2003, 21). Vielä kehnemmin se jäsenyyty liikunnan

tuottamiseksi. On kuitenkin selvää, että kaikki ikäluokat lähes sataprosenttisesti tavoitettava koululiikunta arvostelukäytäntöineen vaikuttaa yksilöiden liikuntasuhteeseen. Jatkossa parempana ratkaisuna kuin käsitellä koululiikuntaa kokonaan omana tekijänään liikunnan kuluttamisen ja tuottamisen rinnalla näkisin sen sijoittamisen liikuntakulutuksen puolelle. Voitaneehan koululiikunta tulkita oppivelvollisuuden pakottavuudesta huolimatta myös kunnan peruspalvelujen kuluttamiseksi.

Liikuntasuhteen lisäksi toinen pohdinnan arvoinen tutkimuskäsitteistöä koskeva validiteetti-huomio liittyy käsitteisiin satsaaminen ja sitoutuminen. Niitä muistetaan hyödynnetyn yhdistettäessä tutkimustuloksia liikuntakulutuksen eri osa-alueilta takaisin ”liikuntasuhde-sateenvarjon” alle. Niiden sisältö ja käyttö eivät vastanneet tässä täysin Lähteenmaan (2000) tulkintoja hänen analysoidessaan nuorten alakulttuureihin kuulumista. Tässä liikuntaan satsaamista tarkasteltiin ainoastaan toimintojen tiheyden (tai määrän) suhteen, vaikka satsaamisen indikaattoreita löytyy useita muitakin, kuten raha ja energia. Keskittymisessä vain yhteen indikaattoriin ei kuitenkaan nähty luotettavuusongelmaa, kun tekstissä tuotiin selkeästi esiin se, mitä satsaamisella tässä tarkoitettiin. Sitoutumis-käsitteen Lähteenmaa (2000, 34–36) määrittää toiminnan koetuksi merkitykseksi, sisäistyneeksi mukanaolon tunteeksi, emotionaaliseksi asialle omistautumiseksi, joiden mittaamista ei voitane pitää kovinkaan yksiselitteisenä tutkimustehtävänä. Tässä liikuntaan sitoutumista päädyttiin mittaamaan sen kautta, kuinka tärkeinä liikuntaan kytkeytyviä kulttuurisia merkityksiä lapset ja nuoret kohtasivat. Merkitysten henkilökohtaisen tärkeyden ilmaiseminen viisiportaisella asteikolla ulottuvuudella; ei yhtään tärkeä–erittäin tärkeä, arvioitiin ennen kaikkea tämän tutkimuksen viitekehukseen soveltuvaksi ja selkeäksi liikuntaan sitoutumisen indikaattoriksi. Siihen liittyvää problematiikkaa käsitellään vielä tarkemmin edempänä.

Tutkimuksen teoreettiseen luotettavuuteen painottuneen osuuden jälkeen on vuoro arvioida käsitteiden operationalisointia ja kattavuutta. Kuten edellä on tuotu esiin, lasten ja nuorten penkkiurheilu- ja varsinkin liikuntapalvelujen kulutusmääriä ja -sisältöjä on jo aiemmin kartoitettu verraten runsaasti, joten mittareiden rakentamisessa voitiin tukeutua luotettaviksi todettuihin menettelytapoihin ja malleihin. Mitta-asteikot ovat kuitenkin vaihdelleet eri tutkimuksissa, joten tähän pyrittiin valitsemaan niistä kaikkein käytetyimpiä ja/tai tulosten keskinäiseen vertailemiseen sopivimpia. Liikuntahyödykkeisiin liittyvä kulutustutkimus on keskittynyt lähinnä satsattujen rahasummien selvittämiseen, joten liikuntaväline- ja -tekstiilikohtaisia kulutusmääriä ja käyttötiheyksiä kartoittaneet mittarit oli laadittava pääosin itse. Laadinnassa käytettiin huolellista harkintaa ja mahdollisuuksien mukaan ns. varmistuksia, joista esitettäköön yksi esimerkki. Mittariin, jolla tiedusteltiin liikuntahyödykkeiden omistamista, oli listattu valmiiksi 60 tavanomaisinta liikuntahyödykeartikkeliä. Siltä varalta, että joitakin perusartikkeleita olisi jäänyt listauksesta pois, mittarin loppuun jätettiin kolme avointa artikkelikohtaa vastaajien itsensä täydennettäväksi (ks. liite 2: kysymys 16). Koska mitkään tietyt artikkelit eivät tulleet systemaattisesti kirjatuiksi avoimiin kohtiin, vaan hajamainintoja saivat lähinnä harvinaisemmat liikuntavarusteet kuten kalpamiekka ja kiipeilyvaljaat, voitiin alkuperäistä listaa pitää varsin luotettavana.

Postpositivistiseen tutkimusperinteeseen kuuluu keskeisenä toimintatapana verrata ja suhteuttaa saatuja tutkimustuloksia aiempaan tietämykseen (esim. Cohen ym. 2000; Husén 1997; Metsämuuronen 2003). Lukuisat julkaisut mahdollistivatkin liikuntasuhteen kolmelta osa-alueelta saatujen kulutusmäärä- ja -sisältötulosten monipuolisen vertailemisen ja suhteuttamisen jo tiedettyyn, minkä lisäksi tämän tutkimuksen tuloksia peilattiin myös vahvasti keskenään. Perustuen vertailuihin, suhteutuksiin ja peilauksiin tehdyt tutkimushavainnot voitiin todeta kauttaaltaan johdonmukaisiksi. Yhtenä esimerkkinä johdonmukaisuudesta mainittakoon tyypillisimpien liikuntaseurassa ja omatoimisesti harjoitettujen lajien näkyminen selvästi eri ikäisten tyttöjen ja poikien liikuntahyödykerekertuuksissa. Koska tulosten johdonmukaisuus kattoi myös tuloluokittain tehdyt liikuntakulutustulokset, lisäsi se luottamusta hankalaksi osoittautuneeseen vastaajien perheen tuloluokan operationalisointiin. Vaikutti siltä, että vaikka tuloluokkamittariin olisi otettu mukaan Räsänen (2003) kotitalouksien kulutusalueiden jaottelusta päivittäisiksi luokiteltujen kulutuskohteiden (tässä autot ja lomamatkakohteet) lisäksi kohde kulttuuri- ja luksuskulutuksen puolelta, kuten jokin

audiovisuaalinen laite tai tietokone, ei se olisi muuttanut saatuja tulostuloksia. Mikäli tässä saadut tulokset poikkesivat muutoin kuin tietoja päivitetessä aiempien tutkimusten linjoista, pyrittiin sille löytämään perusteluja ja selityksiä.

Liikuntaan satsaamista huomattavasti haasteellisemmän tutkimusongelmavyöhydin tarjosi kuluksessa kohdattujen kulttuuristen merkitysten eli liikuntaan sitoutumisen tarkasteleminen. Malmelin ja Hakala (2005, 53–54) kirjoittavat viestinnän tulkintaa, mikä tässä tarkoitti kulttuuristen merkitysten kohtaamista, koskevien tutkimustulosten jäävän aina likiarvoiksi johtuen ihmismielen mielikuvallisten kytkentöjen loputtomasta määrästä ja tulkintoihin vaikuttavien kontekstien dynaamisuudesta. Jo ennalta oli siis tiedossa ja hyväksyttävä, että täydellinen selvyys kaupunkilaislasten ja -nuorten liikuntaan sitoutumisesta jäisi saavuttamatta.

Otettaessa huomioon kulttuurinen merkitys -käsitteen vaikeus, vastaajien ikä ja ennakoitu vastaamiseen harjaantumattomuus sekä äärimmäisen niukka aiempi tutkimus aiheesta liikuntasuhde, päädyttiin merkitysten kohtaamista tutkimaan valmiiksi listattujen merkityspotentialipatteristojen avulla. Olennaisin merkitysmittarien validiuteen liittyvä kysymys kuuluukin, kuinka kattavasti patteristoilla onnistuttiin tavoittamaan kaupunkilaislasten ja -nuorten todellisuudessa kohtaamat merkitykset. Hyvän vastauksen kysymykseen tarjonnevat vasta kvalitatiivisia menetelmiä hyödyntävät jatkotutkimukset, joissa vastaajat saavat itse tuottaa ja kytkeä merkityksiä tutkittuihin ilmiöihin. Silloin nähtäisiin, kuinka paljon esitetään sellaisia merkityksiä, joita ei löydy tämän tutkimuksen merkityspatteristoista, ja voitaisiin arvioida, olisiko puuttuvilla merkityksillä ollut vaikutusta temaattisten merkityskokonaisuuksien muotoutumiseen. Tässä hetkessä kysymykseen voidaan vastata vain perustellen käytettyä menettelytapaa. Merkityspotentialipatteristot pyrittiin ensinnäkin laatimaan mahdollisimman kattaviksi käyttäen keinona laaja-alaista, huolellista ja kriittistä tutustumista kutakin aihetta etäisemminkin koskeneeseen tieteelliseen materiaaliin yleisen sosiologian, liikunta- ja kasvatussosiologian, kasvatus-, liikunta- ja sosiaalipsykologian, liikunta-pedagogiikan sekä kulttuurin-, kulutus- ja viestintätutkimuksen aloilta. Toinen perustelu pohjautuu todellisuuden luokittelu- ja jäsennystavan sekä käsitejärjestelmän voimakkaaseen kollektiiviseen läpäisevyyteen myöhäismodernissa yhteiskunnassa. Yksilöiden merkitystulkintojen välillä on siis havaittu vain vähäistä varianssia. (Esim. Ilmonen 1993; Malmelin 2003.) Työskentelyvuoteni liikunnanopettajana perusopetuksessa ja opettajankoulutuksessa, osallistuminen lasten ja nuorten valmennus- ja ohjaustoimintaan sekä monipuolinen oma liikuntasuhde myös kulutussektorilla yhdistettynä tietoiseen pyrkimykseen tavoittaa kouluikäisten merkitysrakenteet nostivat luottamusta valmiiksi tuotettujen merkityspatteristojen potentiaaliin vastata kohderyhmän merkitystulkintoja. Tämän lisäksi kahdesta esitutkimuksesta saadut kokemukset eivät millään tavalla viittaneet suuriin muutos- tai täydennystarpeisiin merkityspatteristoissa. Olisiko toinen esitutkimus ehkä kannattanut toteuttaa kvalitatiivisin menetelmin siten, että vastaajat olisivat vapaasti tuottaneet merkityksiä tutkimusaiheisiin liittyen, minkä perusteella olisi päästy tarkastamaan, puuttuiko strukturoiduista patteristoista joitakin keskeisiä merkityksiä? Ajatus on varteenotettava myöhempiä tutkimuksia ajatellen, joskin ongelmaksi nousee se, miten saada kvalitatiivinen ja kvantitatiivinen tutkimus mahdollisimman pitkälle linkittymään toisiinsa.

Se, että turkulaislapset ja -nuoret kohtasivat liikunnan kulttuurisia merkityksiä varsin laimeina, lukuunottamatta omakohtaisen liikkumisen välittömiä merkityskokonaisuuksia, oli jokseenkin ristiriitaista korkeiden liikunnan kulutuslukemien kanssa. Saattaa olla, että mahdollisimman helpotajuisiksi laadituista kysymyksistä huolimatta merkitysten tiedostaminen, hahmottaminen, eritteleminen ja niiden henkilökohtaisen tärkeyden mieltäminen oli hankala tehtävä perusopetusikäisille. Todennäköisesti he joutuivat nyt ensi kertaa elämässään pohtimaan ja konkretisoimaan, mikä liikkumisessa, penkkiurheilemisessa ja liikuntahyödykkeiden hankkimisessa oikeastaan on merkityksellistä. Yksi selitys tietenkin voi olla, ettei valmiilla merkityspatteristoilla kuitenkaan kyetty tavoittamaan vastaajille tärkeitä merkityksiä etenkin penkkiurheilu- ja liikuntahyödykekulutuksen osalla. Tätä ei kuitenkaan nähdä ensisijaiseksi selitykseksi vedoten edellisessä kappaleessa esitettyihin perusteluihin.

Mitä tulee tekijöihin, jotka mittausolosuhteissa voivat alentaa tutkimuksen luotettavuutta, niin läsnäoloni kaikissa kyselytilanteissa edesauttoi välttämään monia karikoita. Vastaamisen alkuohjeistus ja -motivointi pysyivät kaikkien tutkimusluokkien osalla lähes vakioina, koska suoritin ne aina itse. Lomakekyselyihin tyypillisesti liittyvät tutkimuskysymysten ja -vastausten väärinymmärtämisen ongelmat ehkäistiin sillä, että oppilaiden oli sallittua esittää kysymyksiä ja pyytää neuvoja. Pystyin myös itse vaatimaan tarkennuksia heidän epäselviin tai hutiloiden antamiinsa vastauksiin. Yksityiskohtaisempia kyselylomakkeen käyttöön ja ymmärrettävyyteen liittyviä valitettavimpia ongelmia on tehty analysoitaessa kyselylomaketta mittarina luvussa 6.5. Mahdollisuus kysymysten esittämiseen saattoi niin ikään vähentää testitilanteeseen usein liittyvää jännitystä, joskin tutkijan läsnäolo saattoi myös innostaa joitakuita vastaamaan häntä oletettavasti miellyttävällä tavalla. Kaverin kanssa samalla lailla vastaaminen ei onnistunut, sillä vastaustilanteissa vaadittiin ja valvottiin itsenäistä työskentelyä. Kyselyn laajuuden takia loppuun asti jaksamiseen kannustavat sanat tulivat etenkin monen viidesluokkalaisen kohdalla tarpeeseen. (Ks. esim. Tuckman 1994; Zeller 1997.) Vastaamiseen väsyminen ja kyllästyminen eivät ilmenneet esitutkimusluokissa lainkaan samalla volyyymillä kuin joissain varsinaisissa tutkimusluokissa, mikä ehkäisi ilmiön havaitsemista ja siihen tarttumista oikeassa vaiheessa eli ennen aineistonkeruun aloittamista. Aktiivisuuseron arveltiin voineen johtua esitutkimusten tekemisestä ns. maaseutukouluissa, joiden oppilaat eivät ehkä ole samassa määrin ”turtuneita ja uupuneita” ainasiin kyselyihin kuin yliopistokaupungin oppilaat. Toki viikonpäivällä, kellonajalla ja koulupäivän sisällölläkin on oma vaikutuksensa oppilaiden vireystilaan, eikä näitä muuttujia kyetty vakioimaan eri tutkimusluokkien välillä. Kelvottomien vastausten osuuden jääminen kuitenkin vain kolmeen prosenttiin kertoi vastaajien kiitettävästä kokonaispanoksesta sekä kerätyn datan luotettavuudesta.

11.4 Reliabiliteetti

Reliabeli tutkimus on paikkansapitävä, tarkka ja toistettavissa seuraavilla keskeisillä ulottuvuuk-silla: tutkimusasetelman rationaalinen perusta, tiedonkeruu ja tilastollisten menetelmien käyttö (esim. Christensen 2004, 182; Thorndike & Thorndike 1997, 775). Tyypillisimpiä keinoja reliabiliteetin arvioimiseksi, testaamiseksi ja parantamiseksi ovat rinnakkaismittaukset, toistomittaukset ja mittarien sisäisten konsistenssien laskeminen (esim. Metsämuuronen 2003, 44).

Tämän tutkimuksen tutkimusasetelman rationaalisuutta, tärkeyttä ja käyttökelpoisuutta arvioitiin jo luvussa 11.1, kun tarkasteltavana oli, miten tutkimuksen pätevyys voitiin – ja tuli – huomioida jo tutkimusprosessin suunnittelu- ja valmisteluvaiheessa sekä varsinaisen tutkimustyön vaiheessa. Suurin kysymys tutkimusasetelman rationaalisuuden suhteen lienee se, nähdäänkö yksilöiden merkitysrakenteita ja merkityksenantoa voitavan tutkia luotettavasti strukturoitujen merkityspatteristojen avulla survey-menetelmällä. Lähteenmaan (2000, 58) kanta asiaan on, että mahdollista on tutkia lähinnä ilmiöiden yleisyyttä. Koska tutkimuksen liikuntaan sitoutumisosion tavoitteena olikin saada käsitys kaupunkilaislasten ja -nuorten liikuntakulutuksessa *yleisimmän* kohtaamista ja tiedostamista kulttuurisista merkityskokonaisuuksista painotusjärjestyksineen, ei yksityiskohtaisten tietojen kerääminen yksilöiden merkitystulkintavaihteista, tutkimusasetelman ja Lähteenmaan kannan välille ei syntynyt ristiriitaa. Temaattisten merkityskokonaisuuksien muodostamisen nähtiin osaltaan lisäävän asetelman rationaalisuutta, sillä ne kattoivat yksittäisiä merkityksiä laajempia ulottuvuuksia. Joidenkin merkitysten puuttuminen strukturoiduista merkityspatteristoista tai joidenkin merkitysten tärkeyden yhtäkkinen muuttuminen tuskin suuresti heilauttavat kokonaisen merkityskokonaisuuden kohtaamista. Kuten edellä jo todettiin, tulkitsevista tieteenteorioista saatiin voimakasta tukea valmiiden merkityspatteristojen käytön järkevyydelle. Pääargumentti perustuu siihen, etteivät asioiden kantamat merkitykset tai niiden tulkinta ole yksityistä, vaan sosiaalisille ryhmille yhteistä, vahvasti vuorovaikutuksesta kumpuavaa, kulttuurisidonnaista.

Tiedonkeruun reliabiiliuden testaaminen toistomittauksilla on Malmelinin (2003) mukaan merkitystutkimuksissa mahdotonta johtuen ensisijaisesti tulkintoihin vaikuttavien kontekstien nopeasta muutoksesta. Kun tarkastelutasona ovat yksittäisten merkitysten sijaan merkityskokonaisuudet, joiden kohtaamisesta pyritään tekemään yleistyksiä, nousevat mahdollisuudet mittausten toistamiseen. Uusintamittauksia ei kuitenkaan tässä tutkimuksessa pidetty tarkoituksenmukaisena toimintatapana, vaan reliabiiliutta testattiin soveltamalla rinnakkaismittausta, siis suhteuttamalla ja linkittämällä liikuntakulutuksen eri osa-alueilta saatuja tutkimustuloksia toisiinsa. Edellä jo todettiin tulosten yltäminen kauttaaltaan johdonmukaisiksi. Kyselylomakkeen liiallinen pituuskaan ei näyttänyt merkittävästi alentaneen datan pätevyyttä. Asiaa lienee auttanut lomakkeen loppupuolen kysymysten tarkoituksellinen helpous ja rutiinimaisuus. Se missä kyselyn ylimitta saattoi kuitenkin ilmetä, oli penkkiurheilu- ja liikuntahyödykekulutuksen merkitysvastausten tietynasteinen latistuminen ja tasapäistyminen. Merkitykset kohdattiin ”melko tärkeinä”, kun ei ehkä jaksettu todenteolla pohtia niiden merkitsevyyseroja. Huolimatta melko alhaisiksi jääneistä tärkeysalauksista, tilastollisesti merkitseviä tärkeyseroja kuitenkin syntyi merkityskokonaisuuksien välille, eikä ylipitkästä kyselystä voitukaan näin nähdä aiheutuneen kohtuutonta haittaa. Suurin kiitos lankeaa sinnikkäille vastaajille, joskin myös jaettujen vastaamispalkintojen motivoiva vaikutus osoittautui yllättävänkin suureksi.

Viimeisenä reliabiiliustarkastelun kohteena ovat tutkimuksessa tehdyt tilastolliset analyysit. Analyysimenetelmien käyttö ei ollut itsetarkoituksellista tai mekaanista, vaan niiden valinta perustui tutkimuskysymyksiin ja aiempaan taustateoreettiseen tietämykseen, millä oli myös tutkimuksen validiteetin kannalta suuri merkitys. Kasvatustieteellisissä tutkimuksissa on tyypillistä käyttää järjestysasteikollisia mittareita (tässä Likert-asteikot) välimatka-asteikollisten mittarien tapaan, jolloin kelpoisuuden kriteerit siirtyvät painokkaammin tulosten johdonmukaisuuden ja tulkittavuuden puolelle. Likert-asteikkojen laadinnan teoriapohja perustettiin tässä Osgoodin ym. (1961) esittämään semanttiseksi differentiaaliksi kutsuttuun ajatusmalliin. Mallin mukaan asioihin kytkeytyvät ominaisuudet voidaan jäsentää vastinpareiksi, kuten tässä: merkityksetön–tärkeä. Vaikka teoria onkin melko vanha, nähtiin sen soveltuvan hyvin kulttuuristen merkitysten kohtaamisen ja painottamisen tutkimiseen. Tässä eniten käytetty myönteisellä olottuvuudella kulkenut viisiportainen Likert-asteikkomalli on todettu kaikkein soveltuvimmaksi alakoululikäisille lapsille (Osgood ym. 1961, 85), eikä sen tuottamien tulosten johdonmukaisuudessa havaittukaan ongelmia. Oppilaille hahmotusvaikeuksia aiheutti kuitenkin siirtyminen kielteiseltä myönteiselle olottuvuudelle kulkeneeseen asteikkoon (-2 → 2) sen jälkeen, kun he olivat tottuneet antamaan vastauksensa vain myönteisellä olottuvuudella. Luvussa 7.2.2 on selostettu tarkemmin tämän vaihdoksen aiheuttamia ongelmia ratkaisukeinoineen. Mitä Likert-asteikkopohjaisten tutkimustulosten tulkintaan tulee, niin niitä ei tule nähdä eikä raportoida kovin yksityiskohtaisina, vaan lähinnä suuntaa antavina, mikä tässä olikin toimintatapana.

Lukuunottamatta järjestysasteikollisten Likert-muuttujien käsittelemistä välimatka-asteikollisten muuttujien tapaan, tilastollisten analyysimenetelmien käytölle asetettuja ehtoja noudatettiin tunnollisesti. Luvussa 6.7 Tilastollinen analysointi on kuvattu yksityiskohtaisesti jokaisen tutkimusongelman ratkaisemisessa hyödynnetyt analyysimenetelmät, eri menetelmien käyttöedellytykset, mahdolliset mittarien konsistenssikriteerit sekä tulosten rajoitukset. Tulosten raportoinnin yhteydessä on esitetty aina myös niiden merkitsevyystasot. Todettakoon tässä vain yleisesti, että itse laadittujen merkitysmittarien sisäiset konsistenssit ylsivät kauttaaltaan hyvälle luotettavuustasolle ($\alpha = .60 - .85$) (esim. Heikkilä 2004, 187; Metsämuuronen 2003, 395; Tähtinen & Isoaho 2001, 139), kun taas liikuntaan satsaamisen ja sitoutumisen regressiomallien selitysasteet jäivät järjestään korkeaksi määritetyn 60 prosentin selitysasteen alapuolelle (esim. Heikkilä 2004, 238). On todennäköistä, että satsaamismallin selitysastetta olisi nostanut koululiikunnan sisällyttäminen sen selittäväksi muuttujaksi esimerkiksi liikuntanumeron muodossa. Molemmat regressiomallit osoittautuivat kuitenkin tilastollisesti erittäin merkitseviksi ja sopiviksi kulloinkin tarkastelun alla olleisiin osa-aineistoihin, minkä ansiosta myös liikuntasuhteen vahvuuden selittymisestä liikuntaan satsaamisen ja sitoutumisen kautta katsottiin saadun pätevää uutta tietoa.

12 POHDINTAA

Kalevi Heinilä (2000a, 19) kirjoittaa liikuntakulttuurin näkyvän yhteiskunnassa siten, että yhteiskunta panostaa taloudellisia resursseja, työtä ja tieto-taitoa liikuntakulttuurin olemassaolon turvaamiseksi, joka vastineeksi antaa tukeaan muun muassa kasvun ja kehityksen, kansanterveyden ja terveiden elämäntapojen edistämiseen. Liikuntaan kohdistettujen investointien odotetaan siis kasvattavan niin henkistä, sosiaalista, kulttuurista, emotionaalista kuin taloudellistakin pääomaa (Baridy ym. 2002, 61–62). Jotta liikuntakulttuuri kykenisi täyttämään siihen kohdistetut odotukset, tarvitaan ajankohtaista – jopa aikaansa edellä olevaa – tutkimusta ja tutkittuun tietoon pohjautuvia toimenpiteitä. Myöhäismodernissa yhteiskunnassa, jossa minuudetkin rakentuvat kulttuurisen merkityksenannon ja kuluttamisen varassa, lienee perusteltua tarkastella liikuntaa juuri kulttuurin ja kulutustutkimuksellisia vaikutteita hyödyntäen ja soveltaen. Saatujen tutkimustulosten herättämiä ajatuksia, huomioita ja johtopäätöksiä esitetään seuraavassa tulosten raportointijärjestyksessä: liikuntapalvelujen kulutus, välittömän ja välitetyt penkkiurheilun kulutus sekä liikuntahyödykkeiden kulutus kaupunkilaislasten ja -nuorten liikuntasuhteessa. Lopuksi kootaan yhteen esiin nousseet jatkotutkimustarpeet ja -ideat.

12.1 Liikuntapalvelut tarjontakeskeisyydestä kohti kysyntäkeskeisyyttä

Liikuntaseurojen liikuntapalvelujen kuluttajia osoittautui olevan 11–12- ja 15–16-vuotiaiden turkulaislasten ja -nuorten keskuudessa valtakunnallista keskitasoa enemmän. 55 prosenttia Turun viides- ja 45 prosenttia yhdeksäsluokkalaisista tytöistä ja pojista osallistui säännöllisesti seuran harjoituksiin. Vaikka ero seuraharrastajien osuudessa ikäluokkien välillä jäikin tässä aineistossa keskivertoa pienemmäksi, osoitti se kuitenkin selkeästi useiden muiden tutkimusten tapaan seuraharrastuksesta luopumisen lisääntyvän iän karttuessa (esim. Hämäläinen ym. 2000; Kansallinen liikuntatutkimus 2006; Nurmela 1998; Zacheus ym. 2003). Selittäviksi tekijöiksi organisoidusta liikuntaharrastuksesta pois jättäytymiselle on löydetty muun muassa kiinnostuksen menettäminen, ajan puute muiden harrastusten, kavereiden, opintojen ja töiden takia, huono ohjaus, kilpailun ylikorostuminen ja loukkaantumiset (esim. Lämsä & Mäenpää 2002; Salmela 2006). Kaikki muut lopettamissyöt loukkaantumisia lukuun ottamatta viittaavat siihen, etteivät organisoidun liikunnan merkityspotentiaalit ole enää kenneet vastaamaan lapsista nuoriksi vartuneiden ”merkityskysyntään”. Kun tämän tutkimuksen tulokset kertoivat organisoidun liikunnan harrastajien kohdanneen liikkumisen viisi välitöntä ja kaksi välinemerkityskokonaisuutta tärkeimpinä verrattuna organisoidun liikuntaa harrastamattomiin, voidaan harrastuksen lopettaneiden osalla ymmärtää tapahtuneen todellinen romahdus sisäistettyjen ja kohdattujen merkitysrakenteiden linkittymisessä. Itkosen (2000b, 157–159) kehotusta mukaillen palvelutarjoajien on hylättävä, synnyttävä ja uudistettava liikuntapalvelujensa merkitysrakenteita yhteiskunnan muutoksia seuraten, mutta uudistumisherkkyyttä tarvitaan ilmiselvästi myös mikrotasolla, yksilön muutokset (kasvu, kypsyminen) huomioiden. Esitetyn kehotuksen painoarvoa lisää, kun seurojen liikuntapalvelujen kulutuksen muistetaan olleen ainoa liikuntasuhteen vahvuutta selittäneen satsaamismallin muuttuja, joka ylsi tilastollisesti merkittäväksi selitystasolle kaikkien vastaajaryhmien keskuudessa (ks. taulukot 16–19). Mikäli tavoitellaan lasten ja nuorten vahvaa liikuntasuhdetta, näyttää siis organisoitua liikuntaharrastukseen kannustaminen varmimmalta ilmikäyttäytymiseen kytkeytyvältä keinolta saavuttaa tämä tavoite.

Liikuntaseuroilla vaikuttaa kuitenkin olevan vain niukasti omakohtaiseen liikkumiseen tähtävää palvelutarjontaa niille lapsille ja nuorille, jotka eivät (enää) kohtaa seuraharjoitustiheyteen korreloineita menestys- ja hyvä olo ja mieli -merkityksiä niin tärkeinä, että haluaisivat osallis-

tua harjoituksiin useita kertoja viikossa. Esimerkiksi niistä reilusta 40 prosentista 3–18-vuotiaista, jotka ovat ilmoittaneet olevansa kiinnostuneita liikuntaseuratoiminnasta, mutta eivät siihen vielä syystä tai toisesta osallistu, selvä enemmistö pitää sopivana harjoituskertojen määränä yksi tai kaksi kertaa viikossa (Kansallinen liikuntatutkimus 2006, 36–37, 41–42). Seuraliikunnan itsekuri- ja pitkäjänteisyysvaateet saattavat muodostaa liian suuren ristiriidan dynaamiseen ja hektiseen elämäntyyliin tottuneiden nuorten merkitysrakenteisiin nähden. Moni ei tahdo jaksaa odottaa menestystarpeensa tyydytystä vuosikautia. (Kempainen 1998, 132.) ”Liian” tiheästi treenaavasta harjoitusringistä pois jääminen tarkoittaa monissa seuroissa toimintavaihtoehtojen rajautumista fyysisesti vähemmän kuormittaviin ohjaus-, tuomarointi- ja organisaatiotehtäviin. Kilpailullisten menestystavoitteiden puuttuminen sisäistetystä merkity maailmasta jättää monen nuoren ja lapsenkin liikuntaharrastamisen omatoimisuuden varaan. Kuitenkin ryhmään kuulumisen ja kollektiivinen hyväksyntä ovat lapselle ja nuorelle psykologisesti erittäin tärkeitä kokemuksia ja olennainen osa identiteettityötä, sillä ne suovat vakautta oman aseman ja itsen sosiaalisissa määrittelyissä (Lähteenmaa 2000, 19). Kroonisessa tila- ja ohjaajapulassa seurat panostavat ensisijaisesti menestykseen tähtäävien ryhmien harjoitusvuorojen ja ohjaajien rekrytointiin, eikä vapaamuotoiseen, vähemmän tavoitteelliseen ”höntsäystoimintaan” monestikaan riitä resursseja (ks. Heikkala 2000, 125; Puronaho 2006, 160).

Toisen liikuntasuhteen vahvuutta selittäneen regressiomallin eli sitoutumismallin osalta analyysit paljastivat sekä liikkumisen menestyshalu- että hyvä olo ja mieli -merkityskokonaisuuksien tärkeyden kytkeytyneen vahvaan lasten ja nuorten liikuntasuhteeseen (ks. taulukko 20). Olennaiseksi kysymykseksi nouseekin nyt se, mitä liikuntasuhteelle tapahtuu, mikäli mainittujen merkitysulottuvuuksien tärkeys (tai sisältö) yksilön preferensseissä muuttuu. Kykeneekö suomalainen liikuntapalvelujärjestelmä tukemaan siirtymää merkityskentällä siten, että tarjolla olisi vaihtoehtoisia, korvaavia merkityspotentiaaleja, jotka säilyttäisivät liikuntaan sitoutumisen ja edelleen liikuntasuhteen vahvana? Jonkin verran lupaavia viitteitä on saatu liikuntaseurojen orientoitumisesta tarjontakeskeisyydestä kohti kysyntäkeskeisyyttä, toisin sanoen toimintaohjelmien ja palvelujen muokkaamisesta ympäristön tarpeiden ja toiveiden suuntaisesti (Koski 2000c, 84–85). Puronaho (2006, 170) toteaa seurojen kuitenkin olevan tämänhetkisin resurssein täysin kykenemättömiä vastaamaan kysyntään ja moittii seuratoimintaa epäonnistuneesta markkinoinnista muiden resursoijien kuin harrastajien ja heidän vanhempiansa suuntaan.

Perhekeskeisyyden nouseminen kaupunkilaislasten ja -nuorten liikkumisessa niinkin merkitykselliseen asemaan kuin toiseksi tärkeimpänä kohdatuksi välittömäksi merkityskokonaisuudeksi 11–12-vuotiailla ja kolmanneksi tärkeimpänä kohdatuksi 15–16-vuotiailla sai miettimään, löytyykö tämänkaltaisille merkityksille vastinetta nykypäivän organisoiduissa liikuntapalveluissa. Järjestetäänkö näiden ikäluokkien lapsille ja nuorille vanhempineen ja sisaruksineen juuri muuta yhteistä liikuntamahdollisuutta kuin pojat vastaan isät -peli kauden päätteeksi tai avoimet ovet harjoituksiin -päivä pari kertaa vuodessa? Ei mahdoton, mutta asenne- ja organisaatiomuokkausta vaativa ajatus lienee, että äidit lähtisivät tyttäriensä kanssa yhteisiin seuran modernin tanssin harjoituksiin tai eri sukupuolta olevat sisarukset yhdessä isän kanssa pelailemaan seuran ”höntsävuorolle” salibandya. Ajatusta voimistaa Liikkasen (2005a, 16–18) toteamus perheen ja perheen kanssa vietetyn vapaa-ajan arvostuksen huomattavasta noususta 1990-luvun alkuun nähden, mikä muutos näkyy kaikkein voimakkaimmin nuorimmissa ikäkohorteissa: tulevaisuuden liikuntapäätäjissä, seuratoimijoissa, äideissä, isissä.

Pinnallisten merkitysten jääminen johdonmukaisesti kaikkien vertailuryhmien näkemyksissä vähäpätöisimpänä kohdatuksi liikkumisen välittömäksi merkityskokonaisuudeksi siivitti liikuntapalvelujen suhteen tulkintaan, ettei lajin muodikkuudella ole suurtakaan merkitystä harrastamiselle, vaan se, miten lajin – vaikka kuinka perinteisen – toiminta toteutetaan, on ratkaisevaa. Tätä tulkintaa tuki pinnallisuus-merkityskokonaisuuden osoittautuminen myös regressioanalyysissä lasten ja nuorten liikuntasuhteen vahvuutta *käänteisesti* selittäneeksi muuttujaksi, toisin sanoen vahvaan liikuntasuhteeseen kytkeytyi tyypillisesti pinnallisten merkitysten väheksyminen (ks.

taulukko 20). Ennemmin kuin uusien muodikkaiden lajisovellusten ideoimiseen palveluntarjoajien tulisi näiden tulosten perusteella panostaa toiminnan sisällölliseen kehittämiseen sellaiseksi, että se tuottaisi lapsille ja nuorille ensisijaisesti hyvää oloa ja mieltä. Hyvä olo ja mieli syntyy, kun harastaminen kohdataan hauskana, rentouttavana ja monipuolisena, kun siinä mahdollistuu uusien kokemusten saaminen, terveyden ylläpitäminen, taitojen oppiminen ja oman pätevyyden tunteminen ja kun tämä kaikki tapahtuu vielä yhdessä kavereiden kanssa, mukavan ohjaajan johdolla. Myös Puronahon (2006, 176–177) peräänkuuluttama lasten ja nuorten liikuntaharrastusten myönteinen ja houkutteleva julkisuuskuva kannattanee rakentaa pitkälle näiden merkitysten varaan.

Lapset ja nuoret kohtaavat liikkumisessa luonnollisesti myös kohtuullisen vahvoja fyysisiä merkityksiä, joskin näyttävät toivovan suorituskyvyn kohentamista sellaisin menetelmin, jotka eivät vaaranna hyvää oloa ja mieltä. Mikäli liikuntapalveluun saataisiin lisäksi utjutettua joitakin tavallisesta arjenkulusta poikkeavia extreme-elementtejä, kuten riskien, jännityksen ja vauhdin kohtaamista, taktiikoiden luomista tai oman mielikuvituksen käyttöä sekä nuorimpien kohdalla vielä perheen osallisuus, olisi tämän tutkimuksen tulosten valossa lasten ja nuorten ihanneliikuntaharraste toteutettu.

Vaikka seurapalveluissa on siis otettu askelia tarjontaorientaatiosta kohti kysyntäorientaatiota, voidaan epäillä, onko lapsia ja etenkin nuoria itseään kuultu riittävästi. Heidän ilon ja muiden tunne-elämysten lähteensä sekä tapansa jäsentää maailmaa eivät välttämättä ole samoja kuin aikuisten. Kuten aiemmin on jo todettu, lasten ja nuorten omien merkitystulkintojen ja kokemusten ymmärtämiseksi tarvitaan nimenomaan heistä lähtöisin olevaa tietoa ja heille merkityksellisten asioiden hahmottamista, jotka tulisi huomioida päätöksenteossa eri tasoilla. (Ks. Bardy ym. 2002, 22; Brunton ym. 2003, 98–100.) Lasten ja nuorten liikunnan merkityks maailman tuntemiseen tämä tutkimus tuo oman panoksensa painottaen kysymystä, onko aikuisjohtoinen, vieläkin erittäin menestysshakuinen seuratoiminta sellainen liikuntapalvelumalli, jota on perusteltua yhteiskunnan taholta tukea ja jonka pariin lapset ja nuoret on perusteltua saattaa tulevaisuudessa samalla volyyminilla kuin nyt. Huolestuttavaa on ollut seurata medioista viime vuosina, kuinka arvokisojen riittämättömän (kenelle?) mitalisaaliin jälkeen syyttävä sormi on toisinaan melko helpostikin suunnattu kohti Nuoren Suomen lapsilähtöisen liikuntatoiminnan ideologiaa.

Yhden ratkaisun niiden lasten ja nuorten saamiseksi organisoidun liikunnan kuluttajiksi, jotka eivät kohtaa itselleen (riittävän) tärkeitä merkityksiä seuraliikunnassa, voisivat tarjota tarkoituksenmukaisemmin organisoidut *koulujen liikuntakerhopalvelut ja/tai liikunnalliset iltapäivätoimintapalvelut*. Tulevaisuuden koulujen on visioitu parhaimmillaan kehittyvän monipuolisesti ympäröiviin yhteisöihin verkostoituneiksi alueellisiksi toimintakeskuksiksi aktiivisine iltapäivätoimintoinen ja pääsevän sitä kautta eroon imagostaan vain pänttäykseen keskittyvinä laitoksina (Numminen & Laakso 2001, 11; Salonen-Nummi 2007, 177–183; Silvennoinen 2001, 118). Kerho- ja iltapäivätoiminnan tavoitteiden ja sisältöjen riippumattomuus opetussuunnitelmasta mahdollistaa lasten ja nuorten laajemman oman osallistumisen toiminnan suunnitteluun ja päätöksentekoon (Salonen-Nummi 2007, 178). Olennaista olisikin selvittää, millä tavalla liikuntakerhojen ja/tai liikunnallisen iltapäivätoiminnan merkityspotentiaalien tulisi lasten ja nuorten mielestä erota liikuntaseuratoiminnan ja omatoimisen liikkumisen merkityksistä. Tämän tutkimuksen puitteissa tähän kysymykseen ei ollut mahdollisuutta paneutua, sillä pelkästään liikuntakerhopalveluja kuluttaneita oppilaita oli liian vähän tilastollisten vertailujen toteuttamiseksi. Kerho- ja seuraliikkujen merkitysten kohtaamista jouduttiin tarkastelemaan yhteisesti nimikkeen 'organisoidun liikunnan kuluttajat' alla. Lukuunottamatta Nurmelan (1998, luku 6) tekemää havaintoa siitä, että koulun kerhoihin osallistumisessa painottuu kavereiden kanssa yhdessä osallistuminen enemmän kuin muunlaisten järjestöjen toimintaan osallistumisessa, odottavat muut kerho- ja iltapäivätoiminnan merkityspainotukset vielä selvittämistä.

Nähdäkseni liikuntakerhojen ja liikunnallisen iltapäivätoiminnan olisi mahdollista muodostaa merkityspotentiaaleiltaan aiempaa selkeämpi "väliporras" omatoimisen liikkumisen ja järjestäytyneen seuraliikunnan väliin. Vaikka kerhoissa ja iltapäivätoiminnassa toiminnallinen organisoitu-

minen olisikin löyhempää, kannustavat tutkimushavainnot saattamaan ja pitämään lapsia ja nuoria nimenomaan organisoidun liikunnan parissa. Niin tässä kuin Kosken ja Tähtisenkin (2005) merkitystutkimuksessa organisoituun liikuntaan osallistuneiden havaittiin kohdanneen liikkumisessa useampia ja tärkeämpiä merkityksiä verrattuna organisoituun liikuntaan osallistumattomiin ja lukuisat muut tutkimukset ovat puolestaan osoittaneet yhteyden organisoidun liikunnan harrastamisen ja aikuisiän liikuntaharrastuneisuuden välillä (esim. Barnekow-Bergvist ym. 1998; Rautava ym. 2003; Tammelin 2004; Yang 1997).

Vuonna 2003 Turussa koulujen liikuntakerhopalveluja oli tarjolla kahdelle kolmasosalle viidesluokkalaisista, mutta vain noin viidennekselle yhdeksäsluokkalaisista. Niistä oppilaista, joiden kouluissa liikuntakerhoa ei järjestetty, useampi kuin joka toinen viidesluokkalainen ja lähes 40 prosenttia yhdeksäsluokkalaisista toivoi kerhon olemassaoloa. Myös Pennasen (2000, 77) helsinkiläisiin neljäsluokkalaisiin kohdistuneessa tutkimuksessa liikunta oli kaikkein toivotuin iltapäiväkerhossa järjestettävä toiminto. 1990-luvun alkupuolen laman ja opetustoimen resurssien leikkausten jälkeen kerhotoiminta ei ole elpynyt entiselleen, vaan säästölinja kunnissa opetus-, sosiaali- ja terveyssektoreilla näyttää jatkuneen valtakunnallisten talousmittarien noususuunnasta huolimatta (Bardy ym. 2002, 99). Pysyvän rahoituksen puuttuessa kerhotoiminnan jatkuvuus, laatu ja ohjauksen taso on ollut vaikea varmistaa (Eerola & Koivisto 2001, 5). Lisäksi käynnistetyissä kerho- ja iltapäivätoimintahankkeissa ensimmäisen ja toisen luokan oppilaat on huomioitu ensisijaisesti (esim. Kärkkäinen 2003, 4; Nupponen & Kärkkäinen 2002, 3). Kysyntää kerhotyypiselle liikuntapalvelumuodolle kuitenkin siis selvästi olisi myöhempinäkin kouluvuosina. Liikuntakerho- ja/tai liikunnallisen iltapäivätoiminnan laajentamista puoltavat koululaisten fyysisen aktivoiminnan ohella näkemykset siitä, että kerhot ja muunlainen varsinainen opiskelun ulkopuolinen toiminta, johon ei kohdistu yhtä voimakkaita suoritusvaatimuksia, voisi nostaa sellaisten oppilaiden itsetuntoa, joille koulumainen opiskelu ei sovi (Keltikangas-Järvinen 2004, 194–195). Useista tutkimuksista muistetaan kantautuneen viesti suomalaislasten ja -nuorten hyvinvointia uhkaavasta heikosta itsetunnosta (esim. Pölkki 2001; Salmi ym. 1996). Lasten ja nuorten harrastetoiminnan tiedetään tuottavan epäsuorasti merkittäviä taloudellisia säästöjä myös ehkäisemällä syrjäytymistä (Kajanoja 2001, 200). Alle 14-vuotiaan lapsen joutuminen viettämään viikoittain yli kymmenen tuntia ilman turvallista aikuista merkitsee kasvanutta riskiä masentua, syrjäytyä tai ajautua ongelmakäyttäytymiseen (Pennanen, 2000, 4; ks. myös Oksanen & Näre 2006, 42–43). Yhden syrjäytyneen nuoren vuoden mittaisen laitoshoidon kustannus, noin 85 000 euroa (Silvennoinen 2001, 121), riittäisi kattamaan liikuntakerho-ohjaajan ohjauspalkkiot useiden vuosien ajan. Kerho- ja iltapäivätoimintarahoitukseen niukkuus onkin selkeä osoitus yhteiskunnallisen päätöksenteon epäjohtomukaisuudesta.

Kerhotyypisen toiminnan jatkumista koko perusopetuksen ajan saattaisi edistää, mikäli jokainen koulu ei pyrkisikään järjestämään omaa liikuntakerhoaan tai liikunnallista iltapäivätoimintaa, vaan tietyn alueen koulut pyörittäisivät ainakin yläluokkalaisten kerhoja ja/tai iltapäivätoimintaa yhteisvoimin. Alueellisia ”kookomakerhoja” (vrt. toimintakeskuksia) puoltavat melko alhaisiksi jääneet osallistumislukemat niiden turkulaisoppilaiden keskuudessa, joiden kouluissa liikuntakerho toteutettiin. On selvää, etteivät koulut ja mahdolliset yhteistyötahot halua, eivätkä voi, pitkään resursoida alimittaisten ryhmien toimintaan, mutta kokoamalla lähiseudun innokkaat iltapäiväliikkuajat saman toiminnan piiriin saataisiin ryhmäkokoja kasvatettua. Koulunkäyntinsä vasta aloittaneiden tapaan myös vanhempien oppilaiden kohtuullinen liikuntakerhomaksu voisi auttaa toiminnan virittämisessä ja toimintasisältöjen saattamisessa merkityspotentiaaleiltaan houkuttelevammiksi. Esimerkiksi vuonna 2002 nuorimpien koululaisten iltapäivätoiminnan keskivertoinen lukukausimaksu oli noin 20 euroa (Kärkkäinen 2003, 3). Toki on muistettava, että toimintojen maksullisuudessa vaanii aina syrjäyttävän vaikutuksen uhka (ks. Salonen-Nummi 2007, 180).

Liikuntakerhojen niukan tarjonnan ohella toiseksi pohdittavaksi seikaksi tutkimustuloksista nousi jo edellä mainittu heikko kulutusaktiivisuus niiden oppilaiden keskuudessa, joiden kouluissa kerhotoimintaa järjestettiin. Liikuntakerhomahdollisuuden saaneista turkulaisista viidesluokkalai-

sista vain joka neljäs poika ja joka seitsemäs tyttö sekä yhdeksäsluokkalaisista noin joka kuudes–seitsemäs tarttui mahdollisuuteen. Valtakunnallisestakin perspektiivistä katsoen kovin alhaiset osallistumislukemat etenkin yhdeksäsluokkalaisten ja viidennen luokan tyttöjen ryhmissä ihmetyttivät, kun samanaikaisesti huomioitiin kerhoa toivoneiden suuri määrä (vrt. Kansallinen liikuntatutkimus 2006; Laakso ym. 2006b; Nurmela 1998; Suuri kansallinen liikuntatutkimus 2002). Ilmeisesti Turussa toteutettujen liikuntakerhojen merkityspotentiaalit eivät ole kovinkaan hyvin kohdanneet lasten ja nuorten ”merkityskysyntää”. Ajattelivatko kerhoja toivoneet vastaajat kenties, että mikäli toiminta olisi juuri heidän toiveidensa mukaista, silloin osallistumishalukkuus olisi korkealla? Tämän aineiston valossa näyttäisi lisäksi siltä, että ainakin Turussa tytöt ovat ”jääneet paitsioon” liikuntakerhotoiminnan piirissä. Tyttöjen osuuteen verrattuna viidesluokkalaisista pojista kymmenen ja yhdeksäsluokkalaisista pojista 15 prosenttiyksikköä suurempi osuus ilmoitti kerhomahdollisuuden löytyvän omasta koulusta. Myös kerhoissa useimmin harjoitetut lajit ilmenivät poikien suosimaksi palloiluksi. Ehkäpä alueelliset kokoomakerhot voisivat olla avuksi tässäkin siten, että ainakin osalle kerhotunneista olisi mahdollista järjestää erillistä ohjelmaa tytöille ja pojille. Näin toimien pystyttäisiin paremmin huomioimaan sukupuolten erilaisia liikkumisen merkityspainotuksia. Tytöthän korostivat poikiin nähden liikkumisessa hyvän olon ja mielen merkitystä sekä välinemerkitystä hyvinvoinnille, pojat puolestaan pinnallisuus-, extreme- ja menestyshalumerkityksiä sekä välinemerkitystä suosiolle ja menestykselle.

Erilaisten liikunnallisten projektien toteuttaminen kerhoissa ja/tai iltapäivätoiminnassa voisi myös innostaa uusia oppilaita osallistumaan. Kaikkia nykynuoria pitkäjänteinen sitoutuminen yhdenlaiseen toimintaan ei houkuttele, vaan heille nopea ja pinnallinen ajattelu- ja toimintamaailma on ominaisempi (esim. Kempainen 1998; Suurpää 1996). Yhtä lailla kuin osallistujiin, edellinen pätee nuoriin ohjaajiin, joista kaikki eivät halua tai ehdi ottaa ohjausvastuuta kovin pitkiksi ajanjaksoiksi kerrallaan, mitä seurassa tai perinteisessä liikuntakerhossa työskentely useimmiten vaatii. Vaihuttuvien projektien vaihtuvat merkityksimaailmat saattaisivat kohdata tällaisten yksilöiden sisäistämiä merkitysrakenteita paremmin kuin perinteisen liikuntakerhotoiminnan merkitykset. Projektirahoitusta antavia tahoja tuntuu myös löytyvän helpommin kuin jatkuvan toiminnan kustantajia, joskin tällaiset tahot monesti määrittelevät omiakin tavoitteitaan rahoittamilleen projekteille (Bardy ym. 2002, 103–105; ks. myös Koski 2003, 5). Projektityyppiseen kerho- ja/tai iltapäivätoimintaan voisi myös olla luontevampaa kytkeä mukaan muitakin kuin puhtaasti liikunnallisia lapsiin ja nuoriin vetoavia elementtejä, poimintoja populaari- ja nuorisokulttuurien toisilta osaluueilta, kuten vaikkapa liikunta-asujen valmistusta, musiikki- ja valosuunnittelua, esiintymistä (ks. Kokkonen 2003a). Myös tyttöjen ja poikien välinen monipuolinen kanssakäyminen saattaisi innostaa joitakuita osallistumaan – tällainen vuorovaikutushan puuttuu erittäin usein sukupuolet erottelevasta seuratoiminnasta. Lopuksi muistutettakoon Pennasen (2000, 95–96) ja Aaltosen (2007, 325–326) tapaan, että ketkä olisivatkaan parempia asiantuntijoita mielekkäiden liikuntakerho- ja/tai liikunnallisten iltapäivätoimintojen suunnittelussa ja ideoinnissa kuin lapset ja nuoret itse.

Liikuntayritysten, muiden yhdistysten kuin liikuntaseurojen ja kunnan liikuntapalvelujen kulumäärissä vaikuttaa olevan vielä paljon ”kasvunvaraa” kaupunkilaislapsilla ja -nuorilla. Etenkin erikoisliikuntapaikkojen kulutus osoittautui tämän aineiston perusteella luonteeltaan vain kokeilevaksi tai korkeintaan satunnaiseksi. Tällaisten liikuntapalvelujen voisi ajatella omaavan runsaasti potentiaalia kohdata ainakin extreme-”merkityskysyntää”, koska elämykset eivät ole muutaman kokeilukerran aikana ehtineet vielä muuttua rutiininomaisiksi. Varsinkin vanhempien vastaajien, poikien korostuneemmin kuin tyttöjen, muistetaan kohdanneen extreme-merkitykset tärkeinä liikkumisessa. Yhdeksäsluokkalaisilla pojilla extreme-kokonaisuus ylsi yhdessä fyysisyyden kanssa toiseksi tärkeimmäksi ja tytöillä kolmanneksi tärkeimmäksi välittömäksi liikkumisen merkityskokonaisuudeksi. Tämä tutkimus ei kuitenkaan kykene vastaamaan siihen, miksi tällaisia merkityksiä oletettavasti kantavien erikoisliikuntapaikkojen kuluttaminen jäi niin vaatimattomalle tasolle.

Syiden voidaan arvella liittyvän muun muassa lasten ja nuorten sekä heidän vanhempiansa tietämättömyyteen palvelutarjonnasta, palvelujen sijaintiin ja hintoihin sekä varustevaatimuksiin.

Liikuntapaikkojen kulutus omatoimiseen liikkumiseen ylitti etenkin turkulaislapsilla, mutta myös -nuorilla valtakunnallisen tason (vrt. Hämäläinen ym. 2000, 6; Laakso ym. 2006b, 10). Oma-toimiliikunnan tiheys ilmeni myös luotettavaksi kaupunkilaislasten ja -nuorten liikuntasuhteen vahvuuden selittäjäksi (ks. taulukko 20). Silti joka kymmenes turkulainen 11–12-vuotias ja joka kuudes 15–16-vuotias liikkui ilman ohjausta harvemmin kuin kerran viikossa. Se, että omatoimi-liikunta toteutui etenkin nuoremmilla useimmiten perusliikuntapaikoilla, herätti kysymyksen, olisiko liikuntapaikkasuunnittelussa ja -rakentamisessa mahdollista huomioida vielä enemmän lasten ja nuorten tarpeita ja merkitysrakenteita ja sitä kautta kasvattaa omatoimiliikunnan määrää. Tukea tämänkaltaiselle ajatukselle antaa Pennasen (2000) tekemä kartoitus 10–11-vuotiaiden – joskin helsinkiläisten – lasten näkemyksistä omien asuinalueidensa kehittämiseksi. Valtaosa kehitysehdoituksista, jotka osoittautuivat erittäin konkreettisiksi ja realistisiksi, kohdistui leikki- ja liikuntamahdollisuuksien parantamiseen (Pennanen 2000, 80–84). On myös huomioitava, että lasten ja aikuisten suosikkiliikuntapaikat poikkeavat selvästi toisistaan. Esimerkiksi aikuisliikkujille tärkeät kevyen liikenteen väylät ja ulkoilureitit eivät saavuta likimainkaan samaa merkitystä lasten ja nuorten omatoimiliikunnan harrastamisessa. (Kansallinen liikuntatutkimus 2006, 46–48.) Useilla Turun asuinalueilla on kyllä aktiivisesti toimivia asukasyhdistyksiä, mutta kuinka monessa niissä todella kuuluu lasten ja nuorten ääni. Lisäksi valitettavan monet perusliikuntapaikatkin jäävät käytännössä vain seurojen käyttöön. Turussa syksyllä 2004 käynnistetylle Koulut liikkeelle -interventiolle annettakoon tunnustusta merkittävästä lapsilähtöisestä panostuksesta koulunpihojen kunnostamiseen ja kehittämiseen innostaviksi lasten ja nuorten lähiliikuntapaikoiksi (ks. <http://www.koulutliikkeelle.fi/> viitattu 18.2.2007).

Liikuntapaikkakysymyksen ohella omatoimisesti epäsäännöllisesti tai ei lainkaan liikkuneiden suurehko määrä herätti pohtimaan perheen merkitystä lasten ja nuorten ilman ohjausta tapahtuvassa liikunnan harjoittamisessa. Omatoimisesti säännöllisesti liikkuneethan kohtasivat perhekeskeisyys-merkitykset passiivisempiin nähden selvästi tärkeämpinä. Vanhempien aktivoituminen perheen yhteisten liikuntahetkien järjestämisessä nostaisi oletettavasti jälkikasvun omatoimiliikunnan lukemia – kun vanhemmilla vain olisi aikaa ja voimia tehdä tämä. Työelämän lisääntyneet vaatimukset, kuten työaikojen pidentyminen, epätyypillisten työaikojen yleistyminen, kiristynyt työtahti, kasvaneet tehokkuusvaatimukset ja voimistunut työsuoritusten arviointi, saavat monet vanhemmat tuntemaan, ettei aikaa ja energiaa perheelle jää riittävästi. Työn ja perheen välisissä ristiriitatilanteissa perheen on havaittu olevan se osapuoli, joka useammin antaa periksi. (Ks. Bardy ym. 2002, 54; Blom 2001, 186; Lahikainen 2001, 40; Salonen-Nummi 2007, 182–183, 188.) Jospa esimerkiksi työnantajat suuntaisivatkin osan liikkumisen kannusteista yksittäisten työntekijöiden sijasta heidän perheilleen? Idean toteutumista edesauttaisi perheen yhteisten liikuntapalvelujen tarjonnan lisääntyminen, mutta myös keskustelun vilkastuminen perheen tärkeästä merkityksestä lasten ja nuorten liikkumisen edistämässä.

Mikä sitten on omakohtaisen liikkumisen osalta tämän tutkimuksen viesti *liikunnan opetukselle*, vaikkei opetus varsinaisesti kuulunutkaan viitekehukseen? Ammatillisen hyödyn ja kiinnostuksen nimissä sallittakoon lyhyt tutkimustulosten peilaus ja pohdinta tästäkin näkökulmasta. Koska hyvä olo ja mieli kohdattiin poikkeuksetta vastaajaryhmien keskuudessa kaikkein tärkeimpänä liikkumisen välittömänä merkityskokonaisuutena, tulee liikuntatunneilla ylimpänä päämääränä olla ilo. Oppilaita kannattaa opastaa huomaamaan fyysisen ponnistelun aikaansaama hyvä ja rentoutunut huolista vapaa olo, mikä muodosti tärkeän osan hyvä olo ja mieli -merkityskokonaisuutta. Opetuksessa tulisi myös pyrkiä monipuolisuuteen kaikilta osin; tavoitteiden, sisältöjen, toteutus- ja arviointitapojen suhteen, ja sitä kautta tuottaa tutuimmista rutiineista poikkeavia kokemuksia ja elämyksiä. Pareittain ja eri kokoisissa ryhmissä suoritettavia oppimistehtäviä tulee suosia etenkin tyttöjen opetuksessa, koska he painottivat hyvän olon ja mielen merkityksiä, joihin muun muassa kavereiden auttaminen kuului. Konkreettiset taidot tuntuvat viehättävän oppimistehtävinä etenkin,

mikäli saavutetaan tunne niiden hallinnasta. On siis varattava riittävästi aikaa taitojen harjoitteluun, mikä tarkoittaa rajallisten tuntimäärien puitteissa mieluummin hieman harvempien taitojen opettelua kunnolla, kuin aina uusien ja uusien taitojen pikaista kokeilua. Juuri sopivan haastavissa tehtävissä onnistumisen tuottamat flow-kokemukset nousivat liikuntatuntien ilonlähteitä kartoitta-neessa tutkimuksessa tärkeimpään asemaan oppilaiden mielipiteissä (Garn & Cothran 2007, 281–297). Kun terveys kuului tärkeimpänä kohdattuun sekä liikkumisen välittömään että välinemerki-tyskokonaisuuteen, on sitä kannattavaa käyttää vahvana liikkumisen perusteluna. Liikkumisen terveysvaikutuksia ei kuitenkaan millään ehditä saavuttaa koulun vähäisten pakollisten liikuntatun-tien puitteissa, joten oppilaita on ohjattava, kannustettava ja heräteltävä vapaa-ajan liikuntaharras-tamiseen.

Liikuntaa opettavien tulee tuntea eri kehitysvaiheissa olevien oppilaiden fyysisen suoritusky-vyn herkkyyalueet ja rajoitteet sekä kyetä vaihtelevin tavoin ja ideoin ohjaamaan niiden harjoit-tamista niin oppitunneilla kuin vapaa-ajallakin. Fyysisuusmerkitykset kohdattiin koululaisten kes-kuudessa varsin tärkeinä (viidesluokkalaisilla kolmanneksi ja yhdeksäsluokkalaisilla toiseksi tär-kein liikkumisen merkityskokonaisuus), mutta on selvää, etteivät koulun liikuntatunnit riitä, kuten ei terveyden, ei suorituskyvynkään nostamiseen millään kunnan osa-alueella.

Koska menestyshalumerkitykset saavuttivat koululaisten näkemyksissä vain vähäisen tärkey-den, kilpailun ei selvästikään toivota liikuntatunneilla korostuvan. Toisaalta on muistettava, ettei menestyshalu-merkityskokonaisuus jäänyt täysin vaille merkitystään. Pojille joukkueeseen kuu-luminen, kilpaileminen, voittaminen ja kehujen saaminen on tärkeämpää kuin tytöille. Samoin poikien opetus voisi sisältää tyttöjen opetusta enemmän hallittua riskinottoa, jännittäviä tilanteita, vauhdikkuutta, kontaktin ottoa, taktiikoiden luomista – siis extrememerkityksiä.

Opettajien olisi lisäksi hyvä totuttaa lapsia ja nuoria luonnossa liikkumiseen, jotta sitä ei myö-hemmin koettaisi vanhakantaiseksi, vain lapsuudenperheen aikaan kuuluneeksi liikuntamuodoksi. Tämänsuuntaisia viitteitä antoi luonnossa liikkumisen jäsentyminen perhekeskeisyys-merkityskokonaisuudelle sen sijaan, että se olisi latautunut korkeimmin vaikkapa hyvä olo ja mieli-pääkomponentilla. (Ks. Salonen-Nummi 2007, 184.)

12.2 Penkkiurheilu – moniulotteisempaa kuin kilpaurheilun seuraaminen

Penkkiurheilun ollessa kyseessä ei löytyne yhtä selkeitä ja yhtä laajalti hyväksytyjä perusteluja kulutuksen maksimoimispyrkimyksille kuin omakohtaisen liikkumisen kohdalla. Parin, kolmen viimeisen vuosikymmenen lieveilmiöiden valossa oikeutuksensa ansainnee kysymys, onko eniten penkkiurheilutilaisuuksia tarjoava huippu-urheilu arvoiltaan ja olemukseltaan ollenkaan sellainen populaarikulttuurin muoto tai viihteenala, jonka seuraamiseen lapsia ja nuoria on syytä houkutella? Koska katsojien kiinnostuksen on kuitenkin todettu olevan monien urheilulajien kehitystyön ja jopa olemassaolon perusta (esim. Heimilä 1986; Koski & Latonen 199; Roche 2000; Sironen 1988; Vähämäki 2000), ainakin maamme lajiliitot ja liikuntaseurat mitä oletettavimmin toivovat 1990-luvulla romahtaneiden välittömän penkkiurheilun katsojalukujen kohentumista (ks. Minkkinen ym. 2001, 58). Viitteitä ”paremmasta”, toisin sanoen niin primaarisen kuin sekundaarisenkin penkkiur-heilemisen lisääntymisestä kaupunkilaislasten ja -nuorten keskuudessa, saatiin tämän tutkimuksen tuloksista. Siitä huolimatta penkkiurheilun ilmiäytymismuodoista vain välitetyn penkkiurhei-lun kulustiheys ja vain yhdeksäsluokkalaisten ryhmässä ylsi merkittäväksi liikuntasuhteen vah-vuuden selittäjäksi (ks. taulukot 16–19).

Kenties hyväksyttävimmillään penkkiurheilutuloilla tuetaan omakohtaiseen liikkumiseen tar-koitettujen palvelujen tarjonnan monipuolistumista ja laajenemista sekä laadun kohentumista. Voisiko *primaaripenkkiurheilutulojen* aiempaa selkeämpi ennakkokohdentaminen ollakin yksi naru, josta vetämällä katsojia saataisiin takaisin tapahtumapaikoille? Kohdentamisella tarkoitan

esimerkiksi konkreettisten prosenttilukujen esittämistä siitä, minkälaiset osuudet penkkiurheilutuloista käytetään mihinkin tarkoituksiin, kuten huippu-urheilijoiden palkanmaksuun tai junioriharastustoimintaan. Toinen selkeä kohdentamistapa voisi olla jonkin liikuntaprojektin tai -hankkeen tukeminen tietyllä tuloprosenttiosuudella. Tulojen kohdentamisesta ilmoittamisen voisi ajatella houkuttelevan katsojia paikan päälle periaatteella: mitä ”paremmat” tulonsaajakohteet, sitä enemmän katsojia.

Tässä tutkimuksessa kaupunkilaislasten ja -nuorten primaaripenkkiurheilukiinnostuksen voimistelua ja tanssia, jääkiekkoa ja jalkapalloa sekä kori- ja pesäpalloa kohtaan havaittiin kytkeytyneen toisiinsa. Vaikuttaa siis siltä, että näiden lajiparien kannattaisi pohtia yhteistyökeinoja ”yhteisten” katsojien aktivoimiseksi saapumaan tapahtumapaikoille. Yksinkertaisimmillaan keinot voisivat olla tanssitapahtuman mainostamista voimistelukilpailussa, jääkiekkolipulla alennuksen saamista jalkapallolipusta tai yhteisen koripallo- ja pesäpallolipun edullisuutta verrattuna erillisiin pelilippuihin. On huomattava, että muitakin keskenään korreloivia lajipareja löytynee, mikäli lajirepertuaaria laajennetaan siitä, mihin tämän tutkimuksen resurssit antoivat myöten.

Kaikkein tärkeimpänä katsomotapahtumissa kaupunkilaislasten ja -nuorten, sukupuolesta riippumatta, muistetaan kohdanneen taidokkuuden, vauhdikkuuden, jännittävyuden ja esteettisyyden merkitys sekä näkemänsä ymmärtäminen ja mallin ottaminen oman lajiharrastuksen tueksi. Tämän painotetuimman lajisuoritukset-merkityskokonaisuuden ja katsojalukujen kohentamisen näkökulmasta nostettakoon esiin kolme kysymystä: 1) Kuinka tarmokkaasti ja millä keinoin junioreita rekrytoidaan seuraamaan lajiensa kilpailuja ja otteluja? 2) Kuinka paljon heitä tuetaan esimerkiksi ohjaajan, vanhempien tai jopa tapahtumakuuluttajan taholta ymmärtämään ja analysoimaan näkemänsä? 3) Pitäisikö vauhdikkuuteen kiinnittää huomiota ei vain lajisuoritusten, vaan koko primaaripenkkiurheilutapahtuman tärkeänä merkityksenä? Arvostelulajien kilpailut ovat yksi esimerkki tapahtumista, joissa aikuiskatsojienkin kärsivällisyys joutuu toisinaan tuomarointitaukojen takia koetukselle, saati sitten lasten ja nuorten kärsivällisyys ja keskittymiskyky.

Lajisuoritukset-merkityskokonaisuuden jälkeen toiseksi tärkeimpänä välittömässä penkkiurheilussa vastaajien enemmistö kohtasi sekä muu viihdyttävyyttä että urheilullinen asetelma-merkityskokonaisuudet. Vain viidennen luokan tytöt arvottivat sosiaalisuuden merkityksen näiden edelle. Vahingonilo esimerkiksi epäonnistujia ja tuomareita kohtaan, napostelu, huutaminen ja riehuminen, ajan kuluttaminen ja muu hauska tapahtumaohjelma näyttäytyivät valtaosalle siis yhtä merkityksellisinä asioina kuin tunnettujen suosikkiurheilijoiden osallistuminen, sijaismenestyminen, kilpailullinen jännite ja suomalaisten taso lajissa. Mielenkiintoista olisi tietää, kuinka paljon tapahtumanjärjestäjät kiinnittävät urheilullisten tekijöiden ohella huomiota muu viihdyttävyyttä-merkityskokonaisuuteen. Korrelaatiotarkastelujen pohjalta näyttäisi siltä, että huolehtiminen ns. ”liikunnallisten” merkityskokonaisuuksien; lajisuoritukset ja urheilullinen asetelma, kohtaamisesta, saa nuoret penkkiurheilijat kyllä saapumaan tapahtumapaikoille tiheämmin, mutta uusien katsojien rekrytoiminen vaatii entistä enemmän panostusta tapahtuman muuhunkin viihdyttävyyteen. Samansuuntaisesti regressioanalyyseistä paljastui, että vahvan liikuntasuhteen omaavat kaupunkilaislapset ja -nuoret eivät niinkään piittaa liikuntatapahtuman muusta viihdyttävyydestä, mutta liikuntasuhteen heiketessä sen merkitys kasvaa (ks. taulukko 20).

Niin varsinaisen urheilutoiminnan aikana kuin mahdollisilla väliajoilla ja tauoilla katsomoyleisön viihdyttämisessä ja aktivoinnissa lienee runsaasti tehostamisen ja monipuolistamisen varaa. Useimmissa suomalaisissa penkkiurheilutapahtumissa jäätäneen (vielä) melko kauas Maffesolin (1995; 1997) ja Rochen (2000) kuvauksista katsojuudesta myöhäismodernin ajan hurmiollisena yhteisöllisyyden aistimisena ja orgiastisena sosiaalisuutena. Kovinkaan rohkeita ratkaisuja ei liene edes uskallettu ideoida tai ainakaan kokeilla. Eikö ohjattu ”huutaminen ja riehuminen” voisi olla keino kitkeä pois hallitsematonta ja epätoivottua, joskus väkivaltaiseksi äityvää katsojakäyttäytymistä? Itselleni liikunnanopettajana ja aktiiviliikkujana tulee mieleen reipas taukojumppa *perusteluineen* yhtenä, joskaan ei vielä kovinkaan rohkeana, yleisön aktivointivaihtoehtona. Taukojumppaan osallistumalla penkkiurheilijoille tarjoutuisi mahdollisuus suorittaa edes yksi

päivän tarpeellisista liikunnallisista kymmenminuuttisista muiden liikkumisen seurannan ohessa (ks. <http://www.ukkinstituutti.fi/fi/liikuntavinkit/503> viitattu 22.2.2007). Yleisön mukaantempaamisen lisäksi lapset ja nuoret näyttävät arvostavan buffetin löytymistä tapahtumapaikoilta. Palveluntarjoajat voisivat ainakin kokeiluluonteisesti pyytää tapahtumasponsoreilta rahallisen tuen vaihtoehtona tai ohella napostelutuotteita, tiedottaa niiden jakamisesta pääsylipun kylkiäisinä ja katsoa, millainen vaikutus sillä on katsojamääriin. Oman ongelmatiikkansa toki muodostavat napostelun ravitsemukselliset kysymykset.

Samaan tapaan kuin edellä esitettiin taukojumpan perustelemista yleisölle, miksei penkkiurheilutapahtumia voisi laajemminkin valjastaa tutkitun liikuntainformaation jakamiseen? Muiden muassa Telama (ks. Vuolle & Wuolio 2006, 25) on peräänkuuluttanut liikuntatutkimusten tulosten laajempaa ja ”kansantajuisempaa” levittämistä, jonka yhdeksi toteuttamisväyläksi penkkiurheilutapahtumat saattaisivat soveltua. Varmasti ainakin osaa yleisöstä kiinnostaisi tauoilla olutteltoja enemmän tutustuminen esimerkiksi eri lajien harrastusmahdollisuuksiin, tuleviin penkkiurheilutapahtumiin tai annettuihin liikuntasuosituksiin terveyden ylläpitämiseksi. Jälleen voidaan huomata, että ehdotus sisältää lajien väliseen yhteistyöhön suuntaavia elementtejä.

Peilattuna aiempiin penkkiurheilua käsitelleisiin lähteisiin ensimmäisenä huomioitakoon, ettei Heinilän (1994, 109) esittämä näkemys suomalaisurheilijoiden kansainvälisen menestyksen olennaisesta vaikutuksesta lajin penkkiurheilukiinnostavuuteen näyttäytyneet kovin voimakkaasti kaupunkilaislasten tai -nuorten preferensseissä välittömän penkkiurheilun osalla. Aritmeettisten keskiarvojen perusteella urheilullinen asetelma -merkityskokonaisuus, jonka osaksi suomalaisurheilijoiden kansainvälisen tason merkitys jäsenyi, jäi kahden vähäpätöisimpänä kohdatun primaaripenkkiurheilun merkityskokonaisuuden joukkoon (ks. kuvio 15). Vaikuttaisi siltä, että lapsille ja nuorille riittävät vaatimattomammankin tason urheilusuoritukset, joita he voivat kuitenkin omista lähtökohdistaan katsoen pitää taidokkaina, vauhdikkaina, sulavina ja esimerkillisinä. Paikalliset urheilutähdet saatetaan tuntea kansallisia ja kansainvälisiä huippu-urheilijoita paremmin, tai ainakin läheisemmin, ja näin heidän tekemisiään ja menestymistään kokea kiinnostavammaksi seurata. Toinen huomio koskee sosiaalisuuden – nimenomaan perheenjäsenten ja/tai sukulaisten mukanaolon – tärkeähköä merkitystä viidesluokkalaistille primaaripenkkiurheilijoille. Katsomokokemusten sosiaalisesta luonteesta on kirjoitettu useissa aiemmissakin lähteissä, mutta ei suoranaisesti lasten näkökulmasta (esim. Heinilä 1986; Koski & Latonen 1999; Maffesoli 1995; 1997; Roche 2000). Perheenjäsenten yhteistä osallistumista tukevat toimenpiteet vaikuttavat näin ollen yhdeltä keinolta lisätä lapsikatsojien määrää tapahtumapaikoilla. Tyypillisimpiä toimenpiteitä lienevät edukkaiden perhe- ja (iso)vanhempi-lapsi-lippujen tarjoaminen sekä tapahtuman suunnitteleminen ja markkinoiminen koko perheelle sopivana.

Sekundaarisen penkkiurheilun tutkimisessa yhä olennaisemmaksi nousee medioiden huiman kehitystahdin huomioiminen ja jopa ennakoiminen (ks. Oksanen & Näre 2006, 17–18). Tässä tutkimuksessa hieman vanhakantaista oli tiedustella liikunnallisten videoiden katselutiheyttä. Koska tallentavien dvd-laitteiden tarjonta oli kuitenkin vielä vuosina 2003–2004 varsin niukkaa, ajateltiin perinteisiä videolaitteita hyödynnetyn esimerkiksi huippu-urheilukilpailujen nauhoitukseen, jälkikatseluun ja arkistointiin. Tutkimustulokset osoittivat ajatuksen oikean suuntaiseksi – kaikissa vastaajaryhmissä liikunnallisia videoita oli katseltu. Ajanhenkistä olisi kuitenkin ollut tiedustella tämän lisäksi myös liikunta-dvd-levyjen kulutusta.

Tutkimustulokset saivat vakuuttamaan urheiluaiheisten tietokone- ja konsolipelien kuulumisesta olennaisten penkkiurheilumedioiden ja liikunnallisten merkitysten siirtäjien joukkoon pitkälle virtualisoituneessa kulttuurissamme (ks. Oksanen & Näre 2006, 7–8). Ylsiväthän pelit peräti toiseksi suosituimmaksi liikuntamediaksi viidesluokkalaisten poikien ja viidenneksi suosituimmaksi yhdeksäsluokkalaisten poikien keskuudessa. Mielenkiintoista on jatkossa seurata exergamekehitystä eli digitaalisten liikunnallisten pelien/fyysisten pelien/kuntoilupelien (vakiintunutta käännöstä englanninkieliselle termille ei ole) ideointia ja suosion leviämistä. Tällä hetkellä konsolipeleihin on jo linkitetty muun muassa askelmittareita. Exergame-ideoita on esitetty julkisesti

niinkin varhain kuin 1990-luvun alussa, mutta teknologiset ratkaisut ovat olleet liian keskeneräisiä laajempaan markkinointiin. (Ks. Kangas 2006, 113–114.) Voivatko kuntoilupelit saavuttaa sellaisen suosion, että niiden pelaamisella olisi kansanterveydellistä merkitystä? Milloin järjestetään ensimmäiset exergames-maailmanmestaruuskilpailut?

Fyysisten pelien yleistymisen lisäksi todennäköiseltä näyttää erilaisten laitteiden media- ja teknologiakäytön sulautuminen toisiinsa, kuten vaikkapa käsipuhelimien toimiminen yhä enenevässä määrin urheilu-uutisten luku- ja urheilulähetysten katselumediaanä sekä (urheilu)pelikoneena (ks. Oksanen & Näre 2006, 37, 56). Samoin erilaiset verkkolehdet lisääntyvät myös liikunnan teema-alueella. Koska internet on jo aiemmin luokiteltu tärkeimmäksi nuorten harrastuksiin liittyvän tiedon lähteeksi (Luukka ym. 2001, 40) ja koska tässäkin tutkimuksessa nimenomaan internetistä seuratut lajit vastasivat parhaiten lasten ja nuorten omakohtaisesti harjoittamia lajeja, on kaikkien liikuntapalvelujen tarjoajien syytä tiedostaa internetsivustojen(sa) merkityksellisyys.

Ainoastaan kaksi tutkimukseen vastannutta turkulaisoppilasta sadasta ei ollut harjoittanut välitettyä penkkiurheilua vuoden aikana. 40 prosenttia oppilaista harjoitti sitä päivittäin. Heistä lähes 70 prosenttia oli poikia. Mistä juontuu sekundaarisen penkkiurheilun ”miehisuus” (ks. Heinonen 2004a)? Primaarisessakin penkkiurheilussa ilmiö näkyi, vaikkakaan ei ilmikäyttäytymistiheydessä, kolmen merkityskokonaisuuden kohtaamisena poikien toimesta tärkeimpinä kuin tyttöjen toimesta. Riittävätkö urheilun ”miehiset perinteet” selittämään ilmiön kokonaan vai löytyykö kenties muitakin perusteluja?

Ajatuksia herättävää on myös liikunta- ja urheiluaiheisen joukkotiedotuksen laaja tavoitavuus lasten ja nuorten kohderyhmissä. Lisääntyvät ongelmat fyysisen aktiivisuuden vähentymiseen ja ylipainoisuuden yleistymiseen liittyen eivät voi olla kasvattamatta (liikunnan ja urheilun) joukkotiedotukseen kohdistuvaa painetta ottaa yhä enemmän vastuuta terveellistä elämäntapaa käsittelevän informaation jakamisessa. Samaan tapaan kuin lasten ja nuorten liikunta sekä harraste- ja terveysliikunta ovat pikkuhiljaa vahvistaneet asemiaan järjestötoiminnan tasolla (Heikkala 2000; Koski 2000c), ehkäpä vähemmän populaarit aiheet, kuten liikuntakasvatus ja liikuntatiede, pystyvät vähitellen horjuttamaan kilpa- ja huippu-urheilun monopolia myös liikunnan ja urheilun joukkotiedotuksessa. Suomessakin ”elämäntapatakoisiin” tarvittaneen kuitenkin mukaan varsinaisen liikunnan ja urheilun joukkotiedotuksen ohella myös muihin teemoihin perinteisesti keskittyviä mediatahoja. Oivan esimerkin antaa televisiokanava Nelosella syyskuussa 2007 alkanut, Emmyehdokkuuteenkin yltänyt Lazy Town -lastenohjelma, jonka tärkeimpänä tavoitteena on hausalla tavalla kannustaa lapsia liikkumaan ja syömään terveellisesti (ks. [http://www.nelonen.fi/ohjelmat/lastenohjelmat_muut.asp?f=980&d=79008&viitattu 23.2. 2007](http://www.nelonen.fi/ohjelmat/lastenohjelmat_muut.asp?f=980&d=79008&viitattu%2023.2.2007)).

Pyrkimys välittää nuoremmille ikäluokille hyödyllistä tietoa hausalla tavalla vaikuttaa osuvalta valinnalta liikunnan ja urheilun teema-alueella. Tässä tutkimuksessa kaikki vastaajaryhmäthän kohtasivat arjesta irtautumisen merkityskokonaisuuden tärkeimpänä välitettyä penkkiurheilua harjoitettaessa. Koululaiset painottavat siis liikuntaa medioista seurattaessa kouluhuolten ja muiden paineiden unohtumista, ajankulua ja rentoutumista, mikä ei ehkä mahdollistu liian informatiivisen viestinnän keinoin. Kuitenkin on muistettava, että toiseksi tärkeimpänä merkityskokonaisuutena – yhdeksännen luokan poikien keskuudessa jopa yhtä tärkeänä kuin arjesta irtautuminen – kohdattiin liikunta-asiantuntemus. Regressiotarkastelujen perusteella erityisesti ne lapset ja nuoret, joiden liikuntasuhde on vahva, kaipaavat siis rentoutumisen ohella myös faktatietoja liikunta- ja urheiluasioista (ks. taulukko 20). Tietoa ei kuitenkaan tunnuta haluttavan niinkään toimintamallien saamiseksi, vaan esimerkiksi keskustelujen pontimiksi ja oman liikuntaharrastuksen tueksi. Se, että toimintamallit-merkityskokonaisuus jäi todellakin vasta kolmanneksi kaikkien ryhmien sekundaaripenkkiurheilun merkitysrangingeissa, asettaa oman haasteensa edellä peräänkuulutetulle elämäntapatietouden välittämiseksi. Informaation tulee olla erittäin purevaa, jotta siitä omaksuttaisiin vaikutteita omaan ilmikäyttäytymiseen asti.

Vaikka sosiaalisuus jäi tärkeydeltään viimeiseksi neljästä välitetyn penkkiurheilun merkityskokonaisuudesta, kohdattiin perheen ja/tai kavereiden yhteisissä sekundaaripenkkiurheilutuokiois-

sa sekä jaetussa penkkiurheilukiinnostuksessa kuitenkin jonkin verran tärkeyttä. Tämän perusteella median toimenkuviin voidaan suomalaisessakin liikuntakulttuurissa liittää Maffesolin (1995; 1997) korostama mahdollisuuden tarjoaminen yhteisöllisyyden kokemiseen (vrt. Heinilä 2000b; Järvinen 1994). Välitetty penkkiurheilu on yksi foorumi viettää yhä arvostetumpaa perheen yhteistä vapaa-aikaa (ks. Lahikainen 2005, 353; Liikkanen 2005a).

Tarkasteltaessa penkkiurheilumuotojen päällekkäiskulutusta havaittiin primaaripenkkiurheilun suhteen täysin passiivisten joukossa (kymmenen prosenttia vastaajista) useamman kuin joka toisen oppilaan kuitenkin seuranneen peräti päivittäin liikuntaa ja urheilua tiedotusvälineistä. Tätä ryhmää liikunta-asiat selvästikin kiinnostivat, mutta syystä tai toisesta he eivät olleet vaivautuneet tapahtumapaikoille asti katsomaan liikkujien edesottamuksia. Mikäli tapahtumanjärjestäjät kykenevät tarjoamaan merkityspotentiaaleja, jotka aiempaa paremmin vastaavat lasten ja nuorten primaaripenkkiurheilun merkityspainotuksia, saattaisi mainitunlainen ryhmä olla hyvinkin otollinen aktivoitumaan myös välittömän penkkiurheilun harjoittamisessa. Saadut tutkimustulokset eivät muiltakaan osin viitanneet siihen, että sekundaarinen penkkiurheileminen verottaisi primaaripenkkiurheilemista, vaan että penkkiurheilumuodot pikemminkin edistävät toinen toisensa kulutusta (vrt. Heinilä 2000b).

12.3 Liikuntahyödykkeet kiertoon

Kokonaisuutena liikuntahyödykkeiden kulutusmääriin ja -sisältöihin liittyen voidaan todeta, ettei suomalaisten kaupunkilaislasten ja -nuorten vapaa-ajan liikunnan harjoittaminen näytä olevan kuin äärimmäisen harvoissa tapauksissa kiinni välineiden tai tekstiilien puutteesta. Toki se, löytyykö kotoa juuri oman lempilajin vaatimaa varustusta, on toinen kysymys. Tähän tutkimukseen vastanneilla koululaisilla oli vähimmillään käytössään kolme hyödykettä valmiilta 60 hyödykeartikkelin listalta. Yli puolelta oppilaista löytyi kotoa enemmän kuin 20 hyödykettä ja matalimpaankin tulo- luokkaan lukeutuneilla oppilailta oli liikuntahyödykkeitä keskimäärin 19 kappaletta. Vain kolmen hyödykkeen varaan rakentuvassa liikunnan harrastamisessa saattaa ilmetä esimerkiksi vuodenaikojen aiheuttamia ongelmia, mutta parikymmentä hyödykettä mahdollistaa jo laajan ympärivuotisen harrastekirjon. Vähintäänkin riittävään liikuntahyödykkeiden määrään viittasi myös tutkimustulos, joka osoitti liikuntatekstiilejä lienneen varsinaisten liikuntatilanteiden ulkopuoliseenkin pukeutumiseen – jopa siinä määrin, että niiden ei-liikunnallinen käyttöiheys selitti yhtenä kolmesta tilastolliseen luotettavuuteen yltäneestä liikuntasatsaamis muodosta kaupunkilaislasten ja -nuorten liikuntasuhteen vahvuutta (ks. taulukko 20).

Keino, jonka avulla kotitaloudet varmastikin kykenisivät useammin hankkimaan toivottua lempilajivälineistöä, on liikuntahyödykkeiden tehokkaampi kierrättäminen. Kun Zacheus ym. (2003, 93–95) raportoivat liikuntahyödykekulujen lohkaisevan peräti 45 prosentin osuuden lasten ja nuorten kaikista liikuntamenoista ja Puronaho (2000, 327; 2006, 75–76) kirjoittaa joidenkin lajien teknisen kehityksen johtaneen niin suureen välinekustannusten kasvuun, että osa potentiaalisista harrastajista rajautuu tämän takia lajien ulkopuolelle, vaikuttaa kovin tarkoituksettomalta seisottaa käyttökelpoisia hyödykkeitä turhanpanttina kotinurkissa. Harrastuksen lopettamisen takia tarpeettomiksi jääneiden, pieniksi käyneiden tai suoritusasteen kehittymisen vuoksi liian vaatimattomien välineiden kierrätykseen voisivat soveltua perinteisten kierrätystapojen ohella internetpohjaiset sivustot. Kohtuutonta perustamis- tai ylläpitopanostusta tuskin vaatisi esimerkiksi pienempien tai ns. kalliiden lajien lajiliittojen tai seurojen yhteinen valtakunnallinen ”nettikirpputori”.

Tyypillisimmät turkulaislasten ja -nuorten varastonnurkkaan hylkäämät liikuntavälineet: jalkapallo, frisbee, pulkka, sekuntikello, kompassi, hyppynaru ja jääkiekkokypärä, eivät olleet liikuntahyödykkeiden kalleimmasta päästä. Välinelistan sisältö herätti kuitenkin pohtimaan, kytkeytyykö mainittujen perusliikuntavälineiden käyttämättömyys kenties perus- ja lähiliikuntapaikkojen niuk-

kuuteen tai niiden käyttövuorojen hupenemiseen vain seuroille? Jos lapsia ja nuoria otettaisiin Pennasen (2000) ehdottamalla tavalla mielipiteinen ja ehdotuksineen enemmän mukaan omien asuinalueidensa (liikunnalliseen) kehityssuunnitteluun, lyhenisikö hylättyjen välineiden lista? Vai onko pikemminkin niin, että lista ilmentää nuorten ikäluokkien kykenemättömyyttä hyödyntää olemassaolevia perusliikuntapaikkoja ja -välineitä omatoimiseen liikkumiseen? Yhä enenevässä määrin rakennetuissa sisäliikuntatiloissa liikkumaan tottuneet koululaiset eivät ehkä huomaa tai tule edes ajatelleeksi lähi- ja luonnonympäristön tarjoamia liikuntamahdollisuuksia. Olipa kyse sitten ajattelemattomuudesta tai osaamattomuudesta, liikunnanopetuksella, liikunnan ja urheilun joukkotiedotuksella sekä kaikenlaisella organisoidullakin liikunnalla on mahdollisuudet edistää ”perusliikunnan” harjoittamista tarjoamalla virikkeitä siihen, mitä kaikkea ”jokakodin välinein” omassa lähiympäristössä voikaan harrastaa. Miksei muutaman liikuntatunnin aiheeksi sopisi perinteisten kilpalajien sijaan perusliikuntavälineiden ja -paikkojen hyödyntämisedat? Opettajat ja ohjaajat voisivat myös antaa läksyksi omassa lähiympäristössä perusvälinein suoritettavia liikunta-tehtäviä. Valmennus- ja ohjauskokemukseeni perustuen olen vakuuttunut, että monipuolisempia harjoitusvaikutuksia olisi seuraliikunnassakin mahdollista aikaansaada irrottautumalla useammin tutusta rakennetusta harjoitusympäristöstä ja rikkomalla rutiininomaisiksi muodostuneita harjoituskaavoja vaikkapa lähimetsässä.

Liikuntavälineiden, -varusteiden ja -tekstiilien kierrätyksen tehostaminen vaatii myös jonkinasteista muutosta liikuntahyödykekulutuksen merkityskokonaisuuksien painotuksissa. Turku-laistytöt ja -pojat, iästä riippumatta, kohtasivat nimittäin hyödykkeen itseisarvo -kokonaisuuden toiseksi tärkeimpänä liikuntahyödykekulutuksen neljästä merkityskokonaisuudesta. Tähän kokonaisuuteen latautui yksittäisinä merkityksinä muun muassa uusi malli, ei ole käytetty, ”oikea” ostopaikka, ”oikea” väri ja muodikkuus. Näiden merkitysten tärkeydestä jouduttaneen tinkimään silloin, kun kulutuskohteena ovat kierrätystavarat. Olenaisiin, eli liikuntasuoritus, tuskin kuitenkaan kärsii, vaikka mikään mainituista ominaisuuksista ei todentuisikaan käytetyn liikuntahyödykkeen kohdalla. Tähän argumenttiin kannattanee tukeutua pyrittäessä uudelleensuuntaamaan kouluikäisten liikuntahyödykekulutuksen merkitysrakenteita.

Toivoo käytettyjenkin liikuntahyödykkeiden kelpaamisesta nuorille kuluttajaikäpolville antaa välinearvo liikuntasuorituksille -merkityskokonaisuuden kohtaaminen liikuntahyödykekulutuksessa kaikkein tärkeimpänä. Liikuntahyödykkeen tarkoituksenmukaisen toimimisen, kestävän valmistusmateriaalin ja edullisuuden painottaminen ei sulje pois käytettyjen välineiden ja tekstiilien käytökelpoisuutta – päinvastoin. Tekninen yhteys liikuntamuotojen asettamien vaatimusten ja hyödykkeiden ominaisuuksien välillä saattaa osoittautua jopa paremmaksi käytettyjen välineiden kohdalla (vrt. esimerkiksi maastohiihtosukset). Saatu tutkimustulos kumoo useiden muiden tutkimusten tapaan käsityksiä nuorten vastuuttomasta kulutusjuhlinnasta, mutta pinttyneet tulkinnat eivät tunnu hevillä pyyhkiytyvän ihmisten mielistä (ks. Autio 2006a; Myllyniemi 2005; Wilska 2001a; Wilska & Eresmaa 2003). Arvioitaessa ja luonnehdittaessa lasten ja nuorten (liikunta)kulutuskäyttäytymistä on syytä huomioida, ettei tässä tutkimuksessa yksikään liikuntahyödykekulutuksen merkityskokonaisuuksista yltänyt tilastollisesti merkitseväksi lasten tai nuorten liikuntasuhteen vahvuuden selittäjäksi (ks. taulukko 20).

Samastumisen jääminen vähiten tärkeäksi liikuntahyödykekulutuksen merkityskokonaisuudeksi antoi selvän viesti siitä, että huomattavasti enemmän kuin Suomen mestarin tai elokuvanäyttelijän kanssa samanlaisia lenkkitosuja, lapset ja nuoret kaipaavat vakuuksia lenkkitosujen juoksusuoritusta hyödyttävistä ominaisuuksista. Pelkkä tähtiurheilijan, muun julkkiksen tai vaikkapa seuran logon yhdistäminen liikuntahyödykkeeseen ei näyttäydy kovinkaan tehokkaana keinona vaikuttaa lasten ja nuorten kulutuspäätöksiin.

12.4 Jatkotutkimuksen haasteita

Tämän aineiston työstämisen tiimoilta syntyneitä jatkotutkimustarpeita ja -ideoita on esitetty tässä pääluvussa osa-aluekohtaisesti. *Omaehtoisen liikkumisen* alueella selvittämistä odottaa esimerkiksi, miten lapset ja nuoret toivovat liikuntakerhojen ja liikunnallisen iltapäivätoiminnan merkityspotentiaalien eroavan seura- ja omatoimiliikunnan merkitysrakenteista, millaisia houkuttelevia merkityksiä ja elementtejä populaarikulttuurin muilta osa-alueilta olisi kannattavaa kytkeä mukaan liikuntatoimintaan, miksi lasten ja nuorten erikoisliikuntapaikkojen kulutus on niin vähäistä ja minkälaisia ehdotuksia heillä on asuinalueidensa liikuntapaikkatilanteen kohentamiseksi omatoimiliikunnan näkökulmasta. Jos ei jatkotutkimusta, niin ainakin ideointia ja toteutusmalleja kaipaavat liikuntapalvelut, jotka a) mahdollistavat useamman lähikoulun oppilaiden yhteisen osallistumisen (ns. kokoomakerhot) sekä b) perheenjäsenten yhteisen osallistumisen.

Lajien merkitysprofiilien paljastaminen, jota Koski ja Tähtinenkin (2005, 16) ovat peräänkuulluttaneet, voisi edesauttaa lajikehitystä paitsi uusien harrastajien, myös uusien katsojien houkuttelemisen suhteen. On kuitenkin huomattava, että tämäkin tutkimus tuki Zacheuksen ym. (2003) esittämää näkemystä lajikiinnostuksen sukupolvisidonnaisuudesta (ks. luku 8.1.1), joten palveluntarjoajan tai tutkijan tulee valita, minkä viiteryhmän merkitystulkintoja hän haluaa ensisijaisesti selvittää, eli viime kädessä, minkä viiteryhmän jäseniä halutaan houkutellessa lajin harrastajiksi ja/tai katsojiksi (ks. Heinonen 2004a). *Primaarisen penkkiurheilun* yleisömäärien kasvattamiseksi edellä ehdotettiin kokeiluja, jopa pienimuotoisia tapaustutkimuksia, muun muassa seuraavista teemoista: penkkiurheilutulojen julkinen kohdentaminen, tapahtumien vauhdikkuuden varmistaminen, eri lajien tiiviimmät penkkiurheiluyhteistyömuodot, yleisön aktivointi-ideat sekä perheiden yhteistä osallistumista tukevat toimenpiteet. *Sekundaarisessa penkkiurheilussa* riittänee tutkittavaa nuorempien ikäluokkien peli-innostuksen johdosta fyysisten tietokonepelien teema-alueella, vaikka yksi suomalainen väitöskirja aiheesta onkin jo julkaistu (Höysniemi 2006). Liikunnallisen elämäntavan omaksumista tukevien mediakampanjoiden vaikutuksia lasten ja nuorten liikuntasuhteeseen tulee seurata, sekä hyödyntää kaikkein tehokkaimmiksi osoittautuneita keinoja uusien kampanjoiden suunnittelussa ja toteutuksessa.

Liikuntahyödykkelutuksen osa-alueella tapaustutkimus voisi jälleen olla sopiva menetelmä sen selvittämiseen, lisääkö esimerkiksi liikuntatunnilla toteutettu perusliikuntaväline- ja perusliikuntapaikkapainotteinen opetuspaketti vastaavaa liikuntakäyttäytymistä vapaa-ajalla. Liikuntahyödykkeiden tehokkaampaan kierrätykseen tulee ideoida konkreettisia toimintamalleja. Kierrätysmyönteisempien merkitysrakenteiden omaksuminen edellyttää aiempaa selkeämpää ympäristövastuullisuuden ja ”vihreiden arvojen” korostamista myös liikuntakulttuurissa.

Seuraavat jatkotutkimushaasteet koskevat kaikkia kolmea liikuntakulutuksen osa-aluetta liikuntasuhteen rakentajina. Kvalitatiivisin menetelmin, kuten kuva-analyysin, voidaan etsiä lisää intersubjektivisia, yleiskoodaukseen perustuvia liikuntasuhteen eri osa-alueilla kohdattuja merkityksiä, jotka saattoivat puuttua tämän tutkimuksen valmiista merkityspotentiaalipatteristoista. Lisäksi fokuoimalla tarkastelu merkityskokonaisuuksien sijasta yksittäisiin merkityksiin, saatetaisiin tästäkin datasta löytää vielä paljon mielenkiintoista, käsittelemättä jäänyttä informaatiota. Pakollisen koululiikunnan ja muun koulun liikunnan tutkiminen osana liikuntakulutusta ja liikuntasuhteen vahvuuden selittymistä täydentäisi niin ikään ymmärrystä, sillä tässä tutkimuksessa koululiikunta suljettiin velvoittavuutensa takia pois liikuntakulutuksesta. Paitsi yleiskoodaukseen, merkitystulkinnat saattavat pohjautua myös harvinaisempiin ja horjuviin koodeihin (”omat” merkitykset), joiden tutkimiseen ei tässä resursoitu lainkaan. Lähtenmaa (2000, 57) suosittelee ryhmähaastatteluja aineistonkeruumenetelmäksi silloin, kun halutaan jäljittää tietyssä rajatussa ryhmässä jaettuja merkityksiä. Kyseinen menetelmä voisi soveltua juuri harvinaisempien liikunnan merkitystulkintojen paljastamiseen. Pitkittäistutkimuksilla päästäisiin lisäksi tarkastelemaan muutoksia liikuntaan satsaamisessa ja sitoutumisessa elämänkaaren eri vaiheissa sekä näiden muutos-

ten merkitystä yksilön minäkuvalle ja identiteetille. Minäkuvaan ja identiteettiin liittyvä tutkimus nähdään yhä tärkeämmäksi, koska niiden rakennusprosessien vaikeutuminen on noussut merkittäväksi hyvinvointia ehkäiseväksi tekijäksi. Selkeää suuntaa elämälle eivät enää anna perinteet, normit, säännöt ja odotukset, vaan jokaisen on pirstaloituneessa, moniarvoisessa yhteiskunnassa ja kulttuuristen merkitysten ehtymättömässä tulvassa etsittävä elämänsuuntansa itse, omiin valintoihin pohjautuen. (Esim. Beck ym. 1995; Giddens 1991; Jokinen 1996; Suurpää 1996.) Millä tavoin liikunta voisi toimia aiempaa paremmin minäkuvan ja identiteetin ankkurina – myös aiempaa parempana ankkurina?

Lasten ja nuorten liikuntapalvelujen kulutustarkasteluissa näyttäisi kulutusteoreettisina lähestymistapoina olevan tarkoituksenmukaista painottaa ennen muuta yksilön asemoitumista ja jäsentymistä sosiaalisiin maailmoihin sekä sisäisten kokemusten saamista (ks. luku 7.3). Samat teoriasuuntaukset näyttäytyivät vahvimpina myös penkkiurheilukulutuksen osalla siten, että erityisesti sisäisten kokemusten saaminen korostui sekundaarisessa penkkiurheilemisessa (ks. luku 8.3). Kouluikäisten liikuntahyödykkeiden hankkimisen teoreettinen perusta vaikuttaa löytyvän niin ikään yksilöiden jäsentymisestä sosiaalisiin maailmoihin, mutta sen lisäksi merkeillä ja merkityksillä pelaamisesta (ks. luku 9.3). On selvää, että hyödykkeistä merkitykset siirtyvät kulutusrituaalien välityksellä kuluttajiin ja heidän ”peleihinsä” luonnikkaammin kuin palveluista (ks. esim. Mattila 2006; McCracken 1990; Ruohonen 2001). Merkityksillä pelaamisessa voidaan nähdä vivahteita myös perinteisestä statuksen esittämisteoriasta (ks. Noro 1995a).

Tarkentavien liikuntakulutustarkastelujen lisäksi kuvaa lasten ja nuorten liikuntasuhteesta sekä sen rakentumisesta on mahdollista täydentää luonnollisesti tutkimalla myös toista liikuntasuhteen päätekijää, liikunnan tuottamista, vaikkakaan se ei yllä etenkään lasten, mutta ei myöskään nuorten keskuudessa yhtä voimakkaaksi liikuntasuhteen rakentajaksi kuin kuluttaminen. Toki jojoillain 15–16-vuotiaista nuorista suhde liikuntaan saattaa pohjautua vankemmin tuottamiseen kuin kuluttamiseen. Liikunnan tuottamistakin voidaan suositella tutkittavaksi sekä satsaamisen eli ilmi-käyttäytymisen, että sitoutumisen eli kulttuuristen merkitysten kohtaamisen näkökulmista.

Lopuksi todettakoon, että liikuntasuhteen ja erityisesti liikunnan kulttuuristen merkitysten tutkiminen mitä oletettavimmin olisi hedelmällistä myös muiden ryhmien kuin lasten ja nuorten keskuudessa. Esimerkiksi Puronahon (2006, 170–177) esiin nostamassa ongelmassa liittyen liikuntaseurojen epäonnistuneeseen markkinointiin muiden resursoijien kuin harrastajien ja heidän vanhempiansa suuntaan näkisin merkitysten tutkimisen hyödylliseksi. Yritysten, medioiden, kuntien ja kaupunkien sekä politiikan edustajille suunnattujen merkitystutkimusten avulla voitaisiin löytää teemoja, joita seurojen kannattaa markkinoinnissaan ja resurssihankinnassaan erityisesti korostaa ja toisaalta merkitystulkintoja, joiden muokkaamiseksi ja kohentamiseksi on syytä ryhtyä toimenpiteisiin.

LÄHTEET

- Aalto, P. 2001. Naisten liikuntatalous Suomessa. Jyväskylän yliopisto. Liikunnan sosiaalitieteiden laitos. Liikuntasuunnittelun ja -hallinnon pro gradu -tutkielma.
- Aaltonen, K. 2007. Liikunta nuorisokulttuurina. Teoksessa: T. Hoikkala & A. Sell (toim.) Nuorisotyötä on tehtävä! Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 76. Helsinki, 320–326.
- Aatola, L. & Viinisalo, M. 1995. Kohtuullinen kulutus – määrittelyn ja mittaamisen mahdollisuuksia ja ongelmia. Kuluttajatutkimuskeskus. Julkaisuja 1:1995.
- Ahlqvist, K. & Pajunen, A. 2000. Kotitalouksien kulutusmenojen muutokset 1990-luvulla. SVT. Tulot ja kulutus 2000:28. Helsinki: Tilastokeskus.
- Aho, S. 1993. Oppilaiden moraalikehitystason, minäkäsityksen, sosiaalisen aseman ja kouluasenteiden muuttuminen peruskoulun ala-asteella. Seurantatutkimuksen loppuraportti. Turun yliopisto. Turun opettajankoulutuslaitos. Julkaisusarja A:167.
- Aho, S. 1996. Lapsen minäkäsitys ja itsetunto. Opetus ja kasvat. Helsinki: Edita.
- Aledin, S. 2005. Brändit varhaisteinielämässä. Teoksessa: M. Autio & P. Paju (toim.) Kuluttava nuoruus. Nuorten elinolot -vuosikirja. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisosaian neuvottelukunta, Stakes, 56–65.
- Ames, C. 1992. Classrooms: Goals, structures, and student motivation. *Journal of Educational Psychology* 84 (3), 261–271.
- Anderssen, N. & Wold, B. 1992. Parental and peer influences on leisure-time physical activity in young adolescents. *Research Quarterly for Exercise and Sport* 63 (4), 341–348.
- Andreff, W. 1994. The economic importance of sport in Europe: financing and economic impact. Background document. 14th informal meeting of European Sports Ministers in Strasbourg, 28.–29.4.1994. Council of Europe.
- Anward, J. 1997. Semiotics in educational research. Teoksessa: J. P. Keeses (ed.) *Educational research, methodology, and measurement: an international handbook*. 2. painos. Cambridge: Pergamon, 106–111.
- Asp, E. 1994. Johdatus sosiologiaan. Helsinki: Otava.
- Autio, M. 2004. Kohti runsauden sukupolvea tarinoiden ja kulutustutkimusaineistojen valossa. Teoksessa: K. Ahlqvist & A. Rajas (toim.) *Ihante ja todellisuus. Näkökulmia kulutuksen muutokseen*. Helsinki: Tilastokeskus, 103–123.
- Autio, M. 2006a. Kuluttajuuden rakentuminen nuorten kertomuksissa. *Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 1066*. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 65. Helsinki.
- Autio, M. 2006b. Legoista Leviksiin – kuluttajaksi kasvun aakkoset. Teoksessa: H. Lehtimäki & J. Suoranta (toim.) *Kasvattajan brändikirja*. Keuruu: Finn Lectura, 13–26.
- Autio, M. & Heinonen, V. 2002. Nuorten kulutuksen moraalit ja moraalitalous. Teoksessa: M. Autio, I. Eresmaa, V. Heinonen, V. Koljonen, P. Paju & T.-A. Wilska. *Pakko riittää. Näkökulmia nuorten maksuhäiriöihin ja kulutukseen*. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 24. Helsinki, 204–231.
- Autio, M. & Paju, P. 2005. Johdanto – Osta itsellesi elämä? Teoksessa: M. Autio & P. Paju (toim.) *Kuluttava nuoruus. Nuorten elinolot -vuosikirja*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisosaian neuvottelukunta, Stakes, 6–12.
- Bardy, M., Salmi, M. & Heino, T. 2002. Mikä lapsiamme uhkaa? Suuntaviivoja 2000-luvun lapsipoliittiseen keskusteluun. *Raportteja 263:2001*. Helsinki: Stakes.
- Barnard, M. 2002. *Fashion as communication*. 2. painos. London: Routledge.
- Barnekow-Bergqvist, M., Hedberg, G., Janlert, U. & Jansson, E. 1998. Prediction of physical fitness and physical level in adulthood by physical performance and physical activity in adolescence – an 18-year follow-up study. *Scandinavian Journal of Medicine & Science in Sports* 8, 299–308.

- Baudrillard, J. 1981. For a critique of the political economy of the sign. Käänt. C. Levin. St Louis: Telos Press.
- Bauman, Z. 1991. Modernity and ambivalence. Cambridge: Polity Press.
- Bauman, Z. 2002. Notkea moderni. Suom. J. Vainonen. Tampere: Vastapaino.
- Beck, U., Giddens, A. & Lash, S. 1995. Nykyajan jäljillä. Suom. L. Lehto. Jyväskylä: Vastapaino.
- Becker, H. 1982. Art worlds. Berkeley: University of California Press.
- Berg, P. 2005. Miten se meitä liikuttaa? – Suomalaisen liikunta- ja urheiluharrastukset 1981–2002. Teoksessa: M. Liikkanen, R. Hanifi & U. Hannula (toim.) Yksilöllisiä valintoja, kulttuurien pysyvyyttä. Vapaa-ajan muutokset 1981–2002. Helsinki: Tilastokeskus, 137–168.
- Berger, P. L. & Luckmann, T. 1994. Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen. Tiedonsosiologinen tutkielma. Suom. & toim. V. Raiskila. 1. painos. Helsinki: Gaudeamus.
- Berger, P. L. & Luckmann, T. 2000. Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen. Tiedonsosiologinen tutkielma. Suom. & toim. V. Raiskila. 3. painos. Helsinki: Gaudeamus.
- Blom, R. 2001. Yhteiskunnan rakennemuutos ja perheiden elinehdot. Teoksessa: I. Järventie & H. Sauli (toim.) Eriarvoinen lapsuus. Porvoo: WSOY, 171–192.
- Blumer, H. 1969. Symbolic interaction. Perspective and method. Berkeley: University of California Press.
- Boëthius, U. 1995. Controlled pleasures: youth and literary texts. Teoksessa: J. Fornäs & G. Bolin (ed.) Youth culture in late modernity. London: Sage, 145–168.
- Bourdieu, P. 1984. Distinction. A social critique of the judgement of taste. Käänt. R. Nice. London: Routledge & Kegan Paul.
- Bourdieu, P. 1985. Sosiologian kysymyksiä. Suom. J. P. Roos. Tampere: Vastapaino.
- Brettschneider, W.-D. 1990. Context and adolescent sport involvement. Teoksessa: R. Telama, L. Laakso, M. Pieron, I. Ruoppila & V. Vihko (eds.) Physical education and life-long physical activity. Reports of Physical Culture and Health 73. The proceedings of the Jyväskylä Sport Congress: Movement and sport – a challenge for life-long learning, AIESEP World Convention, 17.–22.6.1989. Jyväskylä, 115–126.
- Brinberg, D. & McGrath, J. E. 1989. Validity and the research process. 3. painos. London: Sage.
- Brunton, G., Harden, A., Rees, R., Kavanagh, J., Oliver, S. & Oakley, A. 2003. Children and physical activity: A systematic review of barriers and facilitators. University of London. EPPI-Centre, Social Science Research Unit, Institute of Education. 14.6.2005. <http://epi.ioe.ac.uk>
- Burr, V. 1995. An introduction to social constructionism. London: Routledge.
- Burr, V. 2004. Sosiaalipsykologia ihmiskäsityksiä. Suom. J. Vainonen. Tampere: Vastapaino.
- Bäckström, Å. 2005. Spår. Om brädsporkultur, informella lärprocesser och identitet. Lärarhögskolan i Stockholm. Institutionen för samhälle, kultur och lärande. Studies in Educational Sciences 74. Doktorsavhandling.
- Caillois, R. 2001. Man, play and games. Käänt. M. Barash. Urbana: University of Illinois Press.
- Campbell, C. 1987. The romantic ethic and the spirit of modern consumerism. Oxford: Basil Blackwell.
- Carey, J. W. 1989. Communication as culture. Essays on media and society. Boston: Unwin Hyman.
- Chaney, D. 2002. Cultural change and everyday life. Hampshire: Palgrave.
- Chase, M. A. & Dummer, G. M. 1992. The role of sports as a social status determinant for children. Research Quarterly for Exercise and Sport 63 (4), 418–424.
- Christensen, L. B. 2004. Experimental methodology. 9. painos. Boston: Pearson.
- Cohen, L. & Manion, L. 1994. Research methods in education. 4. painos. London: Routledge.
- Cohen, L., Manion, L. & Morrison, K. 2000. Research methods in education. 5. painos. London: Routledge.
- Craik, J. 1993. The face of fashion. Cultural studies in fashion. London: Routledge.
- Denzin, N. K. 1970. The research act in sociology. A theoretical introduction to sociological methods. London: Butterworths.

- Denzin, N. K. 1997. Triangulation in educational research. Teoksessa: J. P. Keeses (ed.) *Educational research, methodology, and measurement: an international handbook*. 2. painos. Cambridge: Pergamon, 318–322.
- Duda, J. L. 1992. Motivation in sport settings: a goal perspective approach. Teoksessa: G. C. Roberts (ed.) *Motivation in sport and exercise*. Champaign: Human Kinetics, 57–91.
- Dumazedier, J. 1974. *Sociology of leisure*. Amsterdam: Elsevier.
- Dunning, E. 1999. *Sport matters. Sociological studies of sport, violence and civilization*. London: Routledge.
- Eco, U. 1979. *A theory of semiotics*. Teoksessa: T. A. Sebeok (ed.) Bloomington: Indiana University Press.
- Eerola, R. & Koivisto, K. 2001. *Suomalaisia iltapäivätoiminnan malleja*. Helsinki: Nuori Suomi ry.
- Eichberg, H. 1987. *Liikuntaa harjoittavat ruumiit. Kohti ruumiin ja urheilun uutta sosiaalitydettä*. Tampere: Vastapaino.
- Eichberg, H. 1998. *Body cultures: essays on sport, space and identity*. London: Routledge.
- Eichberg, H. 2004. Identiteetin ilmaisemisen ristiriitaiset mallit. Teoksessa: K. Ilmanen (toim.) *Pelit ja kentät – kirjoituksia liikunnasta ja urheilusta*. Jyväskylän yliopisto. Liikunnan sosiaalitytiedien laitoksen tutkimuksia 3/2004, 9–29.
- Elias, N. & Dunning, E. 1986. *Quest for excitement. Sport and leisure in the civilizing process*. Oxford: Basil Blackwell.
- Elling, A., Knoppers, A. & de Knop, P. 2001. The social integrative meaning of sport: a critical and comparative analysis of policy and practice in the Netherlands. *Sociology of Sport Journal* 18 (4), 414–433.
- Escola, M., Kaurinkoski, T. & Turtia, K. 1988. *Sivistyssanakirja*. Keuruu: Otava.
- Evans, J. & Roberts, G. C. 1987. Physical competence and the development of children's peer relations. *Quest* 39, 23–35.
- Falk, P. 1992. Consuming supplements. Paradoxes of modern hedonism. Helsingin yliopisto. Sosiologian laitos. Tutkimusraportti no: 226:1992.
- Falk, P. & Campbell, C. 1997. Introduction. Teoksessa: P. Falk & C. Campbell (eds.) *The shopping experience*. London: Sage, 1–14.
- Featherstone, M. 1991. The body in consumer culture. Teoksessa: M. Featherstone, M. Hepworth & B. S. Turner (eds.) *The body: social process and cultural theory*. Trowbridge: Sage, 170–196.
- Fiske, J. 1994. Merkkien kieli. Johdatus viestinnän tutkimiseen. 3. painos. Tampere: Vastapaino.
- Frank, A. W. 1991. For a sociology of the body: an analytical review. Teoksessa: M. Featherstone, M. Hepworth & B. S. Turner (eds.) *The body: social process and cultural theory*. Trowbridge: Sage, 36–102.
- Galtung, J. 1991. The sport system as a metaphor for the world system. Teoksessa: F. Landry, M. Landry & M. Yerles (eds.) *Sport...The third millennium*. Quebec: University of Laval Press, 147–156.
- Ganetz, H. 1995. The shop, the home and femininity as a masquerade. Teoksessa: J. Fornäs & G. Bolin (eds.) *Youth culture in late modernity*. London: Sage, 72–99.
- Garn, A. & Cothran, D. 2007. The fun factor in physical education. *Journal of Teaching in Physical Education* 25, 281–297.
- Giddens, A. 1991. *Modernity and self-identity. Self and society in the late modern age*. Cambridge: Polity Press.
- Goffman, E. 1971. *Arkielämän roolit. Oikeille jäljille rooliviidakossa*. Suom. E. Puranen. Porvoo: WSOY.
- Goldman, R. & Papson, S. 1996. *Sign wars. The cluttered landscape of advertising*. New York: The Guilford Press.
- Green, C. B. 2001. Action research in youth soccer: assessing the acceptability of an alternative program. Teoksessa: A. Yiannakis & M. J. Melnick (toim.) *Contemporary issues in sociology of sport*. 4. painos. Champaign: Human Kinetics, 79–90.
- Green, L. W., Kreuter, M. W., Deeds, S. G. & Patridge, K. B. 1980. *Health education planning. A diagnostic approach*. Palo Alto: Mayfield Publishing Company.

- Greendorfer, S. L. 1992. Sport socialization. Teoksessa: T. S. Horn (ed.) *Advances in sport psychology*. Champaign: Human Kinetics, 210–218.
- Gronow, J. 1997. *The sociology of taste*. London: Routledge.
- Haarala, R. 1990. Suomen kielen perussanakirja. Ensimmäinen osa A–K. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 55. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Hall, J. R. 1990. Social interaction, culture and historical studies. Teoksessa: H. S. Becker & M. M. McCall (eds.) *Symbolic interaction and cultural studies*. Chicago: The University of Chicago Press, 16–45.
- Hardwick, C. S. & Cook, J. 1977. *Semiotic and signifiics: the correspondence between Charles S. Peirce and Victoria Lady Welby*. Bloomington: Cop.
- Harinen, P., Itkonen, H. & Rautopuro, J. 2006. Asfalttiprinssit – tutkimus skeittareista. *Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu* no: 159. Helsinki.
- Harris, R. 1990. *Language, Saussure and Wittgenstein: how to play games with words*. London: Routledge.
- Hautamäki, A. & Hautamäki, J. 2005. Suomalaisnuorten sosiomoraaliset minäkuvat ”hyveen jälkeisenä” aikana: alkaako sosiaalisen kameleontin aika? Teoksessa: A.-M. Pirtilä-Backman, M. Ahokas, L. Myyry & S. Lähteenoja (toim.) *Arvot, moraalit ja yhteiskunta. Sosiaalipsykologisia näkökulmia yhteiskunnan muutokseen*. Helsinki: Gaudeamus, 167–196.
- Heikkala, J. 2000. Liikunnan järjestökentän muutokset ja toimintaympäristö. Teoksessa: H. Itkonen, J. Heikkala, K. Ilmanen & P. Koski. *Liikunnan kansalaistoiminta – muutokset, merkitykset ja reunaehdot*. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu no: 152. Helsinki, 119–134.
- Heikkala, J. & Koski P. 1999. Reaching out for new frontiers. The Finnish physical culture in transition in the 1990’s. *Jyväskylän yliopisto*.
- Heikkilä, T. 2004. *Tilastollinen tutkimus*. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Heinemann, K. 1999. Sports clubs in Europe. A contribution to intercultural comparative sports sociology. Teoksessa: K. Heinemann (ed.) *Sport clubs in various European countries*. Series Club of Cologne vol. 1. Schorndorf: Hofmann Verlag, 13–32.
- Heinilä, K. 1986. Koripallo penkkiurheiluna. *Jyväskylän yliopisto*. Liikuntasuunnittelun laitoksen tutkimuksia no: 35.
- Heinilä, K. 1994. Urheilu viihteenä. Teoksessa: *Liikunnan yhteiskunnallinen perustelu. Tieteellinen katsaus. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja* 90. Jyväskylä: LIKES, 108–120.
- Heinilä, K. 2000a. Yhteiskunnan kehitys näkyy liikuntakulttuurissa. Teoksessa: M. Miettinen (toim.) *Haasteena huomisen hyvinvointi – miten liikunta lisää mahdollisuuksia? Liikunnan yhteiskunnallinen perustelu II. Tutkimuskatsaus. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja* no: 124. Jyväskylä: LIKES, 17–20.
- Heinilä, K. 2000b. Millainen rooli urheilujournalismilla on yhteiskunnassa? Teoksessa: M. Miettinen (toim.) *Haasteena huomisen hyvinvointi – miten liikunta lisää mahdollisuuksia? Liikunnan yhteiskunnallinen perustelu II. Tutkimuskatsaus. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja* no: 124. Jyväskylä: LIKES, 273–284.
- Heinilä, K. 2000c. Mikä on urheilun viihteellinen merkitys? Teoksessa: M. Miettinen (toim.) *Haasteena huomisen hyvinvointi – miten liikunta lisää mahdollisuuksia? Liikunnan yhteiskunnallinen perustelu II. Tutkimuskatsaus. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja* no: 124. Jyväskylä: LIKES, 287–307.
- Heinilä, K. 2001. *Terve sielu terveessä ruumiissa?* Jyväskylä: Kopijyvä Oy.
- Heinilä, K. & Koski, P. 1991. *Suomalainen liikuntaseura*. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu no: 125. Helsinki.
- Heinonen, H. 2004a. Hulluna urheilusta – penkkiurheilu ja fanius tutkimuskohteena. Teoksessa K. Ilmanen (toim.) *Pelit ja kentät – kirjoituksia liikunnasta ja urheilusta*. Jyväskylän yliopisto. Liikunnan sosiaalitieteiden laitoksen tutkimuksia 3/2004, 231–247.
- Heinonen, H. 2004b. Urheilun yleisöt ja fanit elämysyhteiskunnassa: käsitteellisiä pelivälineitä. *Liikunta ja Tiede* 41 (6), 96–100.
- Heinonen, V. 2000. Näin alkoi ”kulutusjuhla”. *Suomalaisen kulutusyhteiskunnan rakenteistuminen*. Teoksessa: K. Hyvönen, A. Junto, P. Laaksonen & P. Timonen (toim.) *Hyvää elämää – 90 vuotta suomalaista kulttajatutkimusta*. Helsinki: Kuluttajatutkimuskeskus, Tilastokeskus, 8–22.

- Heinonen, K. & Kari, J. 1978. Oppimisen psykologia opetus- ja kasvatusyötä varten. Keuruu: Otava.
- Heiskanen, M. 1998. *Surveyypäiväkirja*. Teoksessa: S. Paananen, A. Juntto & H. Sauli (toim.) *Faktajuttu. Tilastollisen sosiaalitutkimuksen käytännöt*. Tampere: Vastapaino, 185–205.
- Helakorpi, S., Uutela, A., Prättälä, R. & Puska, P. 1996. Suomalaisen aikuisväestön terveyskäyttäytyminen, kevät 1996. *Kansanterveyslaitoksen julkaisuja B 12/1996*. Helsinki.
- Helenius, P. 1995. Sukkulointia opiskelun ja työelämän välillä. *Kauppatieteen ja humanistisen alan opiskelijat vertailussa. Korkeakouluneuvoston julkaisuja 1/1995*. Helsinki: Opetusministeriö.
- Helenius, P. 1996. Nuorten kulutus ja identiteetti 90-luvun Suomessa. *Keskustelualoitteita 22/1996*. Helsinki: Kuluttajatutkimuskeskus.
- Hietala, V. 2003. Painii myyttien kanssa – Urheilu modernissa ja postmodernissa mediakulttuurissa. *Lähikuva 1/2003*, 6–15.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2005. *Tutki ja kirjoita*. 11. painos. Helsinki: Tammi.
- Hoikkala, T. 1989. Nuorisokulttuurista kulttuuriseen nuoruuteen. *Politica-sarja*. Helsinki: Gaudeamus.
- Hoikkala, T. 1993. Katoaako kasvatus, himmeneekö aikuisuus? Aikuistumisen puhe ja kulttuurimallit. Helsinki: Gaudeamus.
- Hoikkala, T. & Roos, J. P. 2000. Onko 2000-luku elämänpolitiikan vuosituhat? Teoksessa: T. Hoikkala & J. P. Roos (toim.) *2000-luvun elämä. Sosiologisia teorioita vuosituhatvuoden vaihteesta*. Helsinki: Gaudeamus, 9–31.
- Holstein-Beck, S. 1995. Consistency and change in the lifeworld of young women. Teoksessa: J. Fornäs & G. Bolin (eds.) *Youth culture in late modernity*. London: Sage, 100–119.
- Honkonen, R. & Suoranta, J. 1999. Junioriurheilun monet totuudet. Teoksessa: R. Honkonen & J. Suoranta (toim.) *Höntsyä vai tehovalmennusta? Kirjoituksia joukkueurheilun junioritoiminnasta*. Tampere: Tampereen Yliopistopaino, 7–16.
- Houni, P. & Suurpää, L. 1998. *Kamppailua nuoruudesta*. Teoksessa: P. Houni & L. Suurpää (toim.) *Kuvassa nuoret*. Tampere: Tampere University Press, 9–24.
- Huizinga, J. 1947. *Leikkivä ihminen (homo ludens) – yritys kulttuurin leikkiaineeseen*. Suom. S. Salomaa. Helsinki: WSOY.
- Husén, T. 1997. Research paradigms in education. Teoksessa: J. P. Keeves (ed.) *Educational research, methodology and measurement: an international handbook*. 2. painos. Cambridge: Pergamon, 16–21.
- Hämäläinen, P., Nupponen, H., Rimpelä, A. & Rimpelä, M. 2000. Nuorten terveystapatutkimus: Nuorten liikunnan harrastaminen 1977–1999. *Liikunta ja Tiede 37 (6)*, 4–11.
- Höysniemi, J. 2006. *Design and evaluation on physically interactive games*. Tampereen yliopisto. Tietojenkäsittelytieteiden laitos. Väitöskirja.
- Ilmarinen, M. 1993. Stronger through physical activity and sport. *Reports of physical culture and health no: 87*. Helsinki: Ministry of Education of Finland, Department of Sport and Youth.
- Ilmonen, K. 1993. *Tavaroiden taikamaailma. Sosiologinen avaus kulutukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Ilmonen, K. & Siisiäinen, M. 1998. *Uudet ja vanhat liikkeet*. Tampere: Vastapaino.
- Itkonen, H. 1991. ”Tarmompa poekija ollaan”. *Tutkimus suomalaisen urheiluseuran muutoksesta*. Joensuun yliopisto. *Kasvatustieteiden tiedekunnan tutkimuksia no: 35*.
- Itkonen, H. 1996. *Kenttien kutsu. Tutkimus liikuntakulttuurin muutoksesta*. Tampere: Gaudeamus.
- Itkonen, H. 2000a. *Kansalaistoiminnan suuri linja*. Teoksessa: H. Itkonen, J. Heikkala, K. Ilmanen & P. Koski. *Liikunnan kansalaistoiminta – muutokset, merkitykset ja reunaehdot*. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu no: 152. Helsinki, 11–25.
- Itkonen, H. 2000b. *Liikunnan kansalaistoimijoiden kulttuurinen merkityksenanto*. Teoksessa: H. Itkonen, J. Heikkala, K. Ilmanen & P. Koski. *Liikunnan kansalaistoiminta – muutokset, merkitykset ja reunaehdot*. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu no: 152. Helsinki, 155–170.

- Itkonen, H. & Koski, P. 2000. Liikuntakulttuurin muutos Raisiossa ja Varkaudessa – vertaileva näkökulma. Teoksessa: H. Itkonen, J. Heikkala, K. Ilmanen & P. Koski. Liikunnan kansalaistoiminta – muutokset, merkitykset ja reunaehdot. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu no: 152. Helsinki, 57–72.
- Itkonen, H. & Ranto, E. 1991. Elämäntyyli, nuoriso ja liikunta. Jyväskylän yliopisto. Liikunnan sosiaalitieteiden laitoksen tutkimuksia no: 54.
- Jaakkola, T. 2002. Changes in students' exercise motivation, goal orientation, and sport competence as result of modifications in school physical education teaching practices. Research Reports on Sport and Health Sciences. Jyväskylä: LIKES.
- Jacobson, M. 1994. Kläder som språk och handling. Om unga kvinnors användning av klädseln som kommunikations- och identitetsskapande medel. Stockholm: Carlssons Bokförlag.
- Jarva, V. 1996. Tiukilla kuin Manninen ovenraossa. Lama-arjen kriisit ja selviytyminen tulevaisuusperspektiivissä. Acta Futura Fennica no: 7. Helsinki: Tulevaisuuden Tutkimuksen Seura.
- Jokinen, K. 1989. Skeittaus, break ja muuttuva ruumiinkulttuuri. Teoksessa: K. Suomi, K. Jokinen & A. Tiuhonen. Hölkkääjiä, sählääjiä, skeittaajia. Opiskelijoiden liikuntaliitto, sarja A1/1989. Helsinki: Kirjapaino Jaarli Oy, 100–148.
- Jokinen, K. 1996. Kasvaminen ja oppiminen traditioiden jälkeen. Teoksessa: L. Suurpää & P. Aaltojärvi (toim.) Näin nuoret. Näkökulmia nuoruuden kulttuureihin. Tietolipas 143. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 23–50.
- Järventie, I. 2001. Eriarvoisen lapsuuden muotokuvia. Teoksessa: I. Järventie & H. Sauli (toim.) Eriarvoinen lapsuus. Porvoo: WSOY, 83–124.
- Järvinen, A. 2003. Urheilun ja tähteyden simulaatiot. Lähikuva 1/2003, 44–57.
- Järvinen, H. 1994. Liikunnan ja urheilun joukkotiedotus. Teoksessa: Liikunnan yhteiskunnallinen perustelu. Tieteellinen katsaus. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 90. Jyväskylä: LIKES, 121–135.
- Kajanoja, J. 2001. Huono-osaisuuden hinta. Teoksessa: I. Järventie & H. Sauli (toim.) Eriarvoinen lapsuus. Porvoo: WSOY, 193–208.
- Kane, M. J. 1988. The female athletic role as a status determinant within the social systems of high school adolescents. *Adolescence* 23 (90), 253–264.
- Kangas, S. 2006. Fyysiset tietokonepelit motivoivat nettityttöjä ja nörttipoikia liikkumaan. Teoksessa: S. Karvonen (toim.) Onko sukupuolella väliä? Hyvinvointi, terveys, pojat ja tytöt. Nuorten elinolut vuosikirja. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 71. Nuorisoasiain neuvottelukunta, Nuora, julkaisuja 35. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisoasiain neuvottelukunta, Stakes, 110–118.
- Kankaanpää, A. & Siurala, L. 1988. Sosiaaliluokkatausta ja nuorten kulutustyyli. Helsingin kaupparokoulu. Työpapereita F–204.
- Kannas, L. & Tynjälä, J. 1998. WHO-koululaistutkimus 1986–1998: Liikunta myötätulessa nuorten arjessa. *Liikunta ja Tiede* 35 (4), 4–10.
- Kansallinen liikuntatutkimus 2005–2006. 2006. Lasten ja nuorten liikunta. SLU:n julkaisusarja 4/06. Helsinki: Nuori Suomi ry, Suomen Liikunta ja Urheilu, Suomen Kuntoliikuntaliitto, Suomen Olympiakomitea, Helsingin kaupunki, TNS Gallup, Opetusministeriö.
- Karisto, A. 1988. Liikunta ja elämäntyyli. Teoksessa: E. Sironen (toim.) Uuteen liikuntakulttuuriin. Tampere: Työväen Kuntoliitto, 43–74.
- Kartovaara, L. & Sauli, H. 2001. Children in Finland. Population 2001:9. Helsinki: Tilastokeskus.
- Karvonen, E. 1992. Odotuksen struktuurit ja populaari representaatio. Fenomenologinen tutkielma sosiaalisista odotuksista ja niiden suhteesta populaarikulttuuriseen esittämiseen. Tampereen yliopisto. Tiedotusopin laitos. Julkaisuja sarja A 80/1992.
- Karvonen, E. 1997. Imagologia. Imagon teorioiden esittelyä, analyysiä ja kritiikkiä. Tampereen yliopisto. Tiedotusopin laitos. Acta Universitatis Tamperensis 544.
- Karvonen, E. 1999. Elämää mielikuvayhteiskunnassa. Imago ja maine menestystekijöinä myöhäismodernissa maailmassa. Tampere: Gaudeamus.

- Keeves, J. P. 1997. Introduction: Methods and processes in educational research. Teoksessa: J. P. Keeves (ed.) *Educational research, methodology, and measurement: an international handbook*. 2. painos. Cambridge: Pergamon, 277–285.
- Keltikangas-Järvinen, L. 2004. *Hyvä itsetunto*. 15. painos. Juva: WSOY.
- Kemppinen, P. 1997. Nuori minänsä vankina. II osa: poikkeava käyttäytyminen, tunne-elämän häiriöt, ka-tuelämä, syrjäytyminen, terapiayhteiskunta. Vantaa: Kustannusvalmennus Oy.
- Kemppinen, P. 1998. Nuoruuden taikaa. Kurkistuksia nuorisokulttuureihin. 2. painos. Vantaa: Kustannusvalmennus Oy.
- Kinnunen, T. 2003. Kansakunnan sotureita ja ihannevertaloita – television urheilu-uutisten miesruumiin representaatiot. *Lähikuva* 1/2003, 16–29.
- Kirk, D., Carlson, T., O'Connor, A., Burket, P., Davis, K. & Glover, S. 1997. The economic impact on families of children's participation in junior sport. *The Australian Journal of Science and Medicine in Sport* 29 (2), 27–33.
- Klapp, O. E. 1986. *Overload and boredom. Essays on the quality of life in the information society. Contributions in sociology* no: 57. Westport: Greenwood Press.
- Klemola, T. 1995. Liikunta tienä kohti varsinaista itseä – liikunnan projektien fenomenologinen tarkastelu. 2. painos. Tampereen yliopisto.
- Kloesel, C. J. W. 1993. *Writings of Charles S. Peirce: a chronological edition*, vol. 5: 1884–1886. Bloomington: Indiana Univeristy Press.
- Koerner, E. F. K. 1973. Ferdinand de Saussure: Origin and development of his linguistic thought in western studies of language: a contribution to the history and theory of linguistics. Braunschweig: Vieweg.
- Koivisto, K. 2000. Nuorison sivistämisestä turvallisiin iltopäiviin. Perusopetuksen kerhotoiminta muutoksessa. Helsinki: Kerhokeskus – Koulutyön tuki ry.
- Koivusilta, L., Rimpelä, A. & Vikat, A. 2003. Health behaviours and health in adolescence as predictors of educational level in adulthood: a follow-up study from Finland. *Social Science & Medicine* 57 (4), 577–593.
- Kokkonen, J. 2003a. Liikunta kestää keinotodellisuuden. *Liikunta ja Tiede* 40 (5–6), 64–65.
- Kokkonen, J. 2003b. Ihana kuritettu ruumis. *Liikunta ja Tiede* 40 (5–6), 68–69.
- Koski, P. 1990. Supply of activities in Finnish sport clubs. Teoksessa: R. Telama, L. Laakso, M. Pieron, I. Ruoppila & V. Vihko (eds.) *Physical education and life-long physical activity. Reports of Physical Culture and Health* 73. The proceedings of the Jyväskylä Sport Congress: Movement and sport – a challenge for life-long learning, AIESEP World Convention, 17.–22.6.1989. Jyväskylä, 522–530.
- Koski, P. 1994a. Liikunta ja kansalaisaktiivisuus. Teoksessa: Liikunnan yhteiskunnallinen perustelu. Tieteellinen katsaus. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 90. Jyväskylä: LIKES, 85–107.
- Koski, P. 1994b. Liikuntaseura toimintaympäristössään. Jyväskylän yliopisto. *Studies in sport, physical education and health* 35.
- Koski, P. 1998. Hiipuuko hiihto, uupuuko yleisurheilu. Penkkiurheilu ei ole perinnelaji. *Liikunta ja Tiede* 35 (1), 4–7.
- Koski, P. 2000a. Liikunnan kansalaistoiminta kulttuurina – toiminnan merkityksellisyys ja merkitysrakenteet. Teoksessa: H. Itkonen, J. Heikkala, K. Ilmanen & P. Koski. *Liikunnan kansalaistoiminta – muutokset, merkitykset ja reunaehdot*. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu no: 152. Helsinki, 135–154.
- Koski, P. 2000b. Liikunta kansalaisaktiivisuutena. Teoksessa: H. Itkonen, J. Heikkala, K. Ilmanen & P. Koski. *Liikunnan kansalaistoiminta – muutokset, merkitykset ja reunaehdot*. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu no: 152. Helsinki, 40–55.
- Koski, P. 2000c. Maailma muuttuu, muuttuvatko seurat. Jyväskylän yliopisto. Liikunnan kehittämiskeskus 7/2000.
- Koski, P. 2000d. Millä tavoin kansalaisaktiivisuus toteutuu liikunnassa? Teoksessa: M. Miettinen (toim.) *Haasteena huomisen hyvinvointi – miten liikunta lisää mahdollisuuksia? Liikunnan yhteiskunnallinen perustelu II. Tutkimuskatsaus*. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja no: 124. Jyväskylä: LIKES, 213–240.

- Koski, P. 2001. Liike 2000. Liikunta turkulaisten hyvinvoinnin välineenä. Turku: Turun kaupunki, Liikuntavirasto.
- Koski, P. 2003. Lasten ja nuorten liikuntaohjelma. Paikallistuki 1999–2001. Helsinki: Nuori Suomi ry 2003:1.
- Koski, P. 2004. Liikuntasuhde – liikunnan kohtaaminen kulttuurisesti rakentuvana sosiaalisena maailmana. Teoksessa K. Ilmanen (toim.) Pelit ja kentät – kirjoituksia liikunnasta ja urheilusta. Jyväskylän yliopisto. Liikunnan sosiaalitieteiden laitoksen tutkimuksia 3/2004, 189–208.
- Koski, P. 2005a. Alcohol in the web of meanings: a cultural perspective on youth, sport and alcohol. Teoksessa: A. Bouroncle & S. Rauhamäki (eds.) Sport and substance use in the Nordic countries. NAD Publication 45. Helsinki: Nordic Council for Alcohol and Drug Research, 161–176.
- Koski, P. 2005b. Sport: the road to health? Teoksessa: T. Hoikkala, S. Laine & P. Hakkarainen (eds.) Beyond health literacy: Youth cultures, prevention and policy. Finnish Youth Research Network publications 52. Helsinki, 295–321.
- Koski, P. 2007. Liikunnan ja urheilun seuratoiminta nuorisotyönä. Teoksessa: T. Hoikkala & A. Sell (toim.) Nuorisotyötä on tehtävä! Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 76. Helsinki, 299–319.
- Koski, P. & Latonen, H. 1999. Jalkapallo yleisölajina. Jyväskylän yliopisto. Liikunnan kehittämiskeskus 2/1999.
- Koski, P. & Tähtinen, J. 2005. Liikunnan merkitykset nuoruudessa. Nuorisotutkimus (1), 3–21.
- Koski, P. & Varis, M. 1997. Liikuntaseurat sisäliikuntatilojen käyttäjinä. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.
- Koski, T. 2000. Liikunta elämäntapana ja henkisen kasvun välineenä. Filosofinen tutkimus liikunnan merkityksestä, esimerkkinä jooga ja zen-budo. Tampereen yliopisto. Tampere University Press.
- Koski-Jännes, A. 2005. Biologinen, sosiaalinen ja Vygotski. Teoksessa: A.-M. Pirttilä-Backman, M. Ahokas, L. Myyry & S. Lähteenoja (toim.) Arvot, moraalit ja yhteiskunta. Sosiaalipsykologisia näkökulmia yhteiskunnan muutokseen. Helsinki: Gaudeamus, 13–26.
- Koulut liikkeelle -interventio. 18.2.2007. <http://www.koulutliikkeelle.fi/>
- Kuure, T. 2001. Perustilastoaineisto. Teoksessa T. Kuure (toim.) Aikuistumisen pullonkaulat. Nuorten elinot -vuosikirja. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 16. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisosaian neuvottelukunta, Stakes, 11–49.
- Kärkkäinen, H. 2003. Lasten liikunnan paikallistuki. Liikkuva Iltapäivätoiminta 2002–2003. Helsinki: Nuori Suomi ry.
- Laakso, L. 1981. Lapsuuden ja nuoruuden kasvuympäristö aikuisiän liikuntaharrastusten selittäjänä: retrospektiivinen tutkimus. Jyväskylän yliopisto. Studies in sport, physical education and health 14.
- Laakso, L., Nupponen, H., Koivusilta, L., Rimpelä, A. & Telama, R. 2006a. Liikkuvaksi nuoreksi kasvaminen on monen tekijän summa. Liikunta ja Tiede 43 (2), 4–13.
- Laakso, L., Nupponen, H., Rimpelä, A. & Telama, R. 2006b. Suomalaisten nuorten liikunta-aktiivisuus – katsaus nykytilaan, trendeihin ja ennusteisiin. Liikunta ja Tiede 43 (1), 4–13.
- Laakso, L. & Telama, R. 1983. Liikuntaharrastus. Teoksessa: M. Rimpelä, A. Rimpelä, S. Ahlström, E. Honkala, L. Kannas, L. Laakso, O. Paronen, M. Rajala & R. Telama. Nuorten terveystavat Suomessa. Nuorten terveystapatutkimus 1977–79. Lääkintöhallituksen julkaisuja. Terveyskasvatus. Sarja Tutkimukset 4/1983. Helsinki: Lääkintöhallitus, 49–69.
- Lahikainen, A. R. 2001. Lasten kuuntelemisesta ja sen esteistä. Teoksessa: I. Järventie & H. Sauli (toim.) Eriarvoinen lapsuus. Porvoo: WSOY, 21–46.
- Lahikainen, A. R. 2005. Kontekstualisoitu perhe: miten perheessä tapahtuva sosialisatio muuttuu informaation aikakaudella? Teoksessa: A.-M. Pirttilä-Backman, M. Ahokas, L. Myyry & S. Lähteenoja (toim.) Arvot, moraalit ja yhteiskunta. Sosiaalipsykologisia näkökulmia yhteiskunnan muutokseen. Helsinki: Gaudeamus, 345–362.
- Lahikainen, A. R. & Pirttilä-Backman, A.-M. 2000. Sosiaalipsykologian perusteet. Helsinki: Otava.
- Laiho, M. & Leino, R. 1988. Erojen leikki. Muodin jäljillä. Helsinki: Gaudeamus.

- Lasch, C. 1980. The culture of narcissism. London: Abacus.
- Lash, S. 1995. Refleksiivisyys ja sen vastinparit: rakenne, estetiikka, yhteisö. Teoksessa: U. Beck, A. Giddens & S. Lash. Nykyajan jäljillä. Suom. L. Lehto. Jyväskylä: Vastapaino, 153–235.
- Lehto, A.-M. 1998. Laatusurveytutkimukseen. Teoksessa: S. Paananen, A. Juntto & H. Sauli (toim.) Fakta-juttu. Tilastollisen sosiaalitutkimuksen käytännöt. Tampere: Vastapaino, 207–232.
- Lehtonen, M. 1999. Maskuliinisuus, kansallisuus, identiteetti. Teoksessa: A. Jokinen (toim.) Mies ja muutos. Vammala: Tampere University Press, 74–88.
- Lehtonen, M. 2004. Merkitysten maailma. Kulttuurisen tekstintutkimuksen lähtökohtia. Tampere: Vastapaino.
- Leontjev, A. N. 1977. Toiminta, tietoisuus, persoonallisuus. Suom. P. Hakkarainen. Helsinki: Kansankulttuuri Oy.
- Leskinen, E. 1977. Multikollineaarisuuden ongelmasta regressioanalyysissä. Jyväskylän yliopisto. Tilastotieteen laitos. Julkaisuja no: 7/1977.
- Lévi-Strauss, C. 1972. Structural anthropology. Käänt. C. Jacobson & B. G. Schoepf. Middlesex: Penguin University Books.
- Lévi-Strauss, C. 2001. Myth and meaning. London: Routledge. 4.11.2006. <https://ezproxy.utu.fi/login?url=http://site.ebrary.com/lib/uniturku/Doc?id=2002719>
- Lévi-Strauss, C. 2004. Rotu, historia ja kulttuuri. Suom. J. Träskilä. Helsinki: Gaudeamus.
- Lietz, P. & Keeves J. P. 1997. Cross-sectional research methods. Teoksessa: J. P. Keeves (ed.) Educational research, methodology, and measurement: an international handbook. 2. painos. Cambridge: Pergamon, 119–126.
- Liikkanen, M. 2000. Onko kaikki kulutusta? Teoksessa: K. Hyvönen, A. Juntto, P. Laaksonen & P. Timonen (toim.) Hyvää elämää – 90 vuotta suomalaista kuluttajatutkimusta. Helsinki: Kuluttajatutkimuskeskus, Tilastokeskus, 193–194.
- Liikkanen, M. 2005a. Vapaa-aika muutoksessa – merkitykset, rajoitteet ja valinnat. Teoksessa: M. Liikkanen, R. Hanifi & U. Hannula (toim.) Yksilöllisiä valintoja, kulttuurien pysyvyyttä. Vapaa-ajan muutokset 1981–2002. Helsinki: Tilastokeskus, 7–30.
- Liikkanen, M. 2005b. Yleisönä – kodin ulkopuolella ja kotona. Teoksessa: M. Liikkanen, R. Hanifi & U. Hannula (toim.) Yksilöllisiä valintoja, kulttuurien pysyvyyttä. Vapaa-ajan muutokset 1981–2002. Helsinki: Tilastokeskus, 67–100.
- Liikkanen, M., Pääkkönen, H., Toikka, A. & Hyytiäinen, P. 1993. Vapaa-aika numeroina 4: liikunta, ulkoilu, järjestö- ja muu osallistuminen, loma, hovit. Kulttuuri ja viestintä 1993:6. Helsinki: Tilastokeskus.
- Liukkonen, J. 1998. Enjoyment in youth sports: a goal perspectives approach. Research Reports on Sport and Health 114. Jyväskylä: LIKES.
- Lull, J. 1988. Constructing rituals of extension through family television viewing. Teoksessa: J. Lull (ed.) World families watch television. Newbury Park: Sage, 237–259.
- Lull, J. 1995. Media, communication, culture. A global approach. Cambridge: Polity Press.
- Luukka, M.-R., Hujanen, J., Lokka, A., Modinos, T., Pietikäinen, S. & Suoninen, A. 2001. Mediat nuorten arjessa. 13–19-vuotiaiden nuorten mediakäytöt vuosituhannen vaihteessa. Jyväskylän yliopisto. Soveltavan kielentutkimuksen keskus.
- Luutonen, M. 1997. Kansanomainen tuote merkityksenkantajana. Tutkimus suomalaisesta villapaidasta. Artefakta 3. Helsinki: Akatiimi.
- Lynch, S. M. 2003. Multicollinearity (Soc 504). 15.11.2006. www.princeton.edu/~slynch/SOC_504/multicollinearity.pdf
- Lähteenmaa, J. 1991. Näkyvä nuorisokulttuuri – 50-luvulta tämän päivän ilmiöihin. Teoksessa: J. Lähteenmaa & L. Siurala (toim.) Nuoret ja muutos. Nuorisotutkimusseuran tutkimuksia 177. Helsinki: Tilastokeskus, 93–103.
- Lähteenmaa, J. 2000. Myöhäismoderni nuorisokulttuuri. Tulkintoja ryhmistä ja ryhmiin kuulumisten ulottuvuuksista. Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 14. Helsinki: Hakapaino Oy.

- Lähteenmaa, J. & Siurala, L. 1991a. Nuorten vapaa-aika. Teoksessa: J. Lähteenmaa & L. Siurala (toim.) Nuoret ja muutos. Nuorisotutkimusseuran tutkimuksia 177. Helsinki: Tilastokeskus, 83–92.
- Lähteenmaa, J. & Siurala, L. 1991b. Nuoruudesta myöhäismodernissa yhteiskunnassa. Teoksessa: J. Lähteenmaa & L. Siurala (toim.) Nuoret ja muutos. Nuorisotutkimusseuran tutkimuksia 177. Helsinki: Tilastokeskus, 6–12.
- Lähteenmaa, J. & Siurala, L. 1991c. Työ, toimeentulo ja kulutus. Teoksessa: J. Lähteenmaa & L. Siurala (toim.) Nuoret ja muutos. Nuorisotutkimusseuran tutkimuksia 177. Helsinki: Tilastokeskus, 55–64.
- Lämsä, J. & Mäenpää, P. 2002. Kuinka moni lopettaa? Tietoja ja näkemyksiä nuorten urheiluharrastuksen lopettamisesta ja aloittamisesta. Helsinki: Nuori Suomi ry 2002:4.
- Maanmittauslaitos 2005. 24.7.2005. <http://www.maanmittauslaitos.fi/Default.asp?id=486>
- Maffesoli, M. 1995. Maailman mieli – yhteisöllisen tyylin muodoista. Suom. M. Määttänen. Tampere: Gaudeamus.
- Maffesoli, M. 1997. The return of Dionysus. Teoksessa: P. Sulkunen, J. Holmwood, H. Radner & G. Schulze (eds.) Constructing the new consumer society. London: Macmillan Press, 21–37.
- Maguire, J. 1999. Global sport. Identities, societies, civilizations. Cambridge: Polity Press.
- Maguire, J. & Mansfield, L. 1998. “No-body’s perfect”: Women, aerobics, and the Body Beautiful. *Sociology of Sport Journal* 15 (2), 109–137.
- Malmelin, N. 2003. Mainonnan lukutaito. Mainonnan viestinnällistä luonnetta ymmärtämässä. 2. painos. Helsinki: Gaudeamus.
- Malmelin, N. & Hakala, J. 2005. Yhdessä. Viestinnän ja markkinoinnin integraatio. Helsinki: Inforviestintä.
- Marjamäki-Suoranta, K. & Peura-Kapanen, L. 1990. Nuoret kuluttajina. Osa II: Kulutus nuorten elämässä. Kotitalous- ja kuluttaja-asiain tutkimuskeskus. Julkaisuja 2/1990. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Markula, P. 2001. Firm but shapely, fit but sexy, strong but thin: the postmodern aerobicizing female bodies. Teoksessa: A. Yiannakis & M. J. Melnick (eds.) Contemporary issues in sociology of sport. 4. painos. Champaign: Human Kinetics, 237–257.
- Maslow, A. H. 1970. Motivation and personality. New York: Harper & Row.
- Mattila, P. 2006. Ero ja liitto – brändien yhteisölliset tehtävät. Teoksessa: H. Lehtimäki & J. Suoranta (toim.) Kasvattajan brändikirja. Keuruu: Finn Lectura, 44–60.
- McCracken, G. 1990. Culture and consumption. New approaches to the symbolic character of consumer goods and activities. Bloomington: Indiana University Press.
- McPherson, B. D., Curtis, J. E. & Loy, J. W. 1989. The social significance of sport. An introduction to the sociology of sport. Champaign: Human Kinetics.
- Mead, G. H. 1955. Mind, self and society. 10. painos. Chicago: The University of Chicago Press.
- Mero, A., Vuorimaa, T. & Häkkinen, K. 1990. Lasten ja nuorten harjoittelu. Jyväskylä: Mero Oy.
- Metsämuuronen, J. 1995. Harrastukset ja omaehtoinen oppiminen. Sitoutuminen, motivaatio ja coping. Teoreettinen tausta, rakenneanalyysi ja sitoutuminen. Helsingin yliopisto. Helsingin opettajankoulutuslaitos. Tutkimuksia 146.
- Metsämuuronen, J. 2003. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. 2. painos. Jyväskylä: Gummerus.
- Mikkola, R. 1993. Yhteenveto 22 uimaseuran tilastoista vuosilta 1991–1992. Helsinki: Suomen uimaliitto.
- Miles, S. 1998. Consumerism – as a way of life. London: Sage.
- Miles, S. 2000. Youth lifestyles in a changing world. Buckingham: Open University Press.
- Minkkinen, V., Pääkkönen, H. & Liikkanen, M. 2001. Kulttuuri- ja liikuntaharrastukset 1991 ja 1999. Kulttuuri ja viestintä 2001:5. Helsinki: Tilastokeskus.
- Myllyniemi, S. 2004. Nuorisobarometri 2004. Teoksessa: T.-A. Wilska (toim.) Oman elämänsä yrittäjät? Nuorisobarometri 2004. Helsinki: Opetusministeriö, Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisosiain neuvottelukunta, 10–56.

- Myllyniemi, S. 2005. Nuorisobarometri 2005. Teoksessa: T.-A. Wilska (toim.) *Erilaiset ja samanlaiset. Nuorisobarometri 2005*. Helsinki: Opetusministeriö, Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisoasiain neuvottelukunta, 12–64.
- Mäki, K. & Boedeker, M. 1997. Kulutus – arkista aherrusta vai iloista irrottelua. Turun kauppakorkeakoulun julkaisuja. Sarja keskustelua ja raportteja 4:1997.
- NelonenMedia. 23.2.2007 http://www.nelonen.fi/ohjelmat/lastenohjelmat_muut.asp?f=980&d=79008&
- Nicholls, J. G. 1984. Conceptions of ability and achievement motivation. Teoksessa: R. Ames & C. Ames (eds.) *Research on motivation in education: Student motivation*. Vol. 1. New York: Academic Press, 39–73.
- Nicholls, J. G. 1992. The general and the specific in the development and expression of achievement motivation. Teoksessa: G. C. Roberts (ed.) *Motivation in sport and exercise*. Champaign: Human Kinetics, 31–56.
- Noro, A. 1991. Muoto, moderniteetti ja ”kolmas”. Tutkielma Georg Simmelin sosiologiasta. Helsinki: Tutkijaliitto.
- Noro, A. 1995a. Uudemman kulutussosiologian mallit ja figuurit. *Sociologia* 32 (1), 1–11.
- Noro, A. 1995b. Gerhard Schulzen elämisyhteiskunta. Teoksessa: K. Rahkonen (toim.) *Sosiologisen teorian uusimmat virtaukset*. Tampere: Gaudeamus, 120-140.
- Nummenmaa, L. 2004. Käytätymistieteiden tilastolliset menetelmät. Helsinki: Tammi.
- Nummenmaa, T., Konttinen, R., Kuusinen, J. & Leskinen, E. 1997. Tutkimusaineiston analyysi. Porvoo: WSOY.
- Numminen, P. & Laakso, L. 2001. Liikunnan opetusprosessin A, B, C. Jyväskylän yliopisto. Liikuntakasvatuksen laitos. Liikuntakasvatuksen tutkimus- ja kehittämiskeskus. Liikuntakasvatuksen julkaisuja 5.
- Nuori Suomi ry 2000. Missä lapsi liikkuu. Nuoren Suomen julkaisusarja 2000:1.
- Nupponen, H. 1999. Suomalainen koululiikunta pärjää eurovertailussa. *Liikunta ja Tiede* 36 (3), 17–21.
- Nupponen, H., Halonen, L., Mäkinen, H. & Pehkonen, M. 1991. Tehostetun koululiikunnan tutkimus: Peruskoulun oppilaiden liikunnalliset, tiedolliset ja sosiaaliset toiminnot kolmen lukuvuoden aikana. Lähtökohdat, menetelmät ja aineiston kuvailu. Turun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Julkaisusarja A:146.
- Nupponen, H. & Huotari, P. 2002. Kaikkiko kunnossa? Nuorten kuntoerojen kasvu huolettaa. *Liikunta ja Tiede* 39 (3), 4–9.
- Nupponen, H. & Kärkkäinen, H. 2002. Lasten liikunnan paikallistuki. *Liikkuva Iltapäivätoiminta 2001–2002*. Helsinki: Nuori Suomi ry 2002:5.
- Nupponen, H. & Telama, R. 1998. Liikunta ja liikunnallisuus osana 11–16-vuotiaiden eurooppalaisten nuorten elämäntapaa. Jyväskylän yliopisto. Liikuntakasvatuksen laitos. Liikuntakasvatuksen tutkimus- ja kehittämiskeskus. Liikuntakasvatuksen julkaisuja 1.
- Nurmela, S. 1998. Nuorten järjestyksiinnittyneisyys. Helsinki: Nuorisoasiain neuvottelukunta. 25.7.2003. www.minedu.fi/nuora/raportti1998.html
- Nurmela, S. & Pehkonen, J. 1998. Liikuntagallup 1997–1998. Liikunta ja elämäntavat. SLU-julkaisusarja 4/98. Helsinki: Suomen Liikunta ja Urheilu, Suomen Kuntourheiluliitto.
- Nurmi, S. 1991. Urheiluohjelmien kotikatsomo. Teoksessa: H. Kasari (toim.) *Radio- ja tv-tutkimuksen vuosikirja*. Helsinki, 37–45.
- Nurmi, T. 1998. Uusi suomen kielen sanakirja. Jyväskylä: Gummerus.
- Nutbeam, D. & Catford, J. 1991. Promoting physical activity in the community – experiences from the Heartbeat Wales program. Teoksessa: P. Oja & R. Telama (eds.) *Sport for all. Proceedings of the World Congress on Sport for All*, 3.–7.6.1990. Tampere, 175–183.
- Nyysölä, K. 2005. Television ja koulun kytkös oppimisessa. *Nuorisotutkimus* 23 (2), 47–62.
- Näre, S. 1992. Tyttöjen ja poikien sankarikäsityksiä. Tutkimuksia ja selvityksiä 1/1992. Helsinki: Kansalaiskasvatuksen keskus ry.

- Näre, S. 1996. Nuoruuden vietti- ja tunnetalous kulttuurin välittäjinä. Teoksessa: L. Suurpää & P. Aaltojärvi (toim.) Näin nuoret. Näkökulmia nuoruuden kulttuureihin. Tietolipas 143. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 318–327.
- Ojala, K., Vuori, M., Välimaa, R., Tynjälä, J., Villberg, J. & Kannas, L. 2006. Pojat nostavat painoja ja tytöt pudottavat niitä – WHO-koululaistutkimuksen tuloksia. Teoksessa: S. Karvonen (toim.) Onko sukupuolella väliä? Hyvinvointi, terveys, pojat ja tytöt. Nuorten elinolot vuosikirja. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 71. Nuorisosaian neuvottelukunta, Nuora, julkaisuja 35. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisosaian neuvottelukunta, Stakes, 72–82.
- Ojanen, M. 2000. Millainen osa liikunnalla on psyykkisessä hyvinvoinnissa? Teoksessa: M. Miettinen (toim.) Haasteena huomisen hyvinvointi – miten liikunta lisää mahdollisuuksia? Liikunnan yhteiskunnallinen perustelu II. Tutkimuskatsaus. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja no: 124. Jyväskylä: LIKES, 123–149.
- Oksanen, A. & Näre, S. 2006. Lapset pelissä. Virtuaaliiviidakon ansat. Helsinki: Minerva.
- Opetushallitus 2004. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004. 21.8.2005. <http://www.oph.fi/info/ops/>
- Osgood, C. E., Suci, G. J. & Tannenbaum, P. H. 1961. The measurement of meaning. 3. painos. Urbana: University of Illinois Press.
- Paju, P. 2004. Johdanto – Iisalmessa on Lidl. Teoksessa: P. Paju (toim.) Samaan aikaan toisaalla... Nuoret, alueellisuus ja hyvinvointi. Nuorten elinolot -vuosikirja IV. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 47. Nuorisosaian neuvottelukunta, Nuora, julkaisuja 30. Vammala: Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisosaian neuvottelukunta, Stakes, 6–13.
- Pakalén, M. & Perukangas, M. 1997. Urheilun moraalit on velvollisuus haluta. Teoksessa: P. Sulkunen & J. Törrönen (toim.) Semioottisen sosiologian näkökulmia. Sosiaalisen todellisuuden rakentuminen ja ymmärrettävyys. Tampere: Gaudeamus, 153–167.
- Palan, K. M. & Wilkes, R. E. 1997. Adolescent-parent interaction in family decision making. *Journal of Consumer Research* 24 (2), 159–169.
- Pantti, M. & Herkman, J. 2003. Kun Suomi pistettiin maailmankartalle. *Lähikuva* 1/2003, 3–5.
- Paronen, O. 2005. Liikkumiseen kannustava ympäristö rakentuu valinnoilla. *Liikunta ja Tiede* 42 (1–2), 4–8.
- Parviainen, J. 1996. Taidetanssi-instituutio ja nuori tanssija. Teoksessa: L. Suurpää & P. Aaltojärvi (toim.) Näin nuoret. Näkökulmia nuoruuden kulttuureihin. Tietolipas 143. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 230–251.
- Patriksson, G. 1979. Socialisation och involvering i idrott. Göteborg studies in educational sciences 31. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.
- Peltonen, M. & Ruohotie, P. 1987. Motivaatio. Menetelmiä työhalun parantamiseksi. Keuruu: Otava.
- Peltonen, M. & Ruohotie, P. 1992. Oppimismotivaatio. Teoriaa, tutkimuksia ja esimerkkejä oppimishalukkuudesta. Keuruu: Otava.
- Pennanen, H. 2000. Neljäsluokkalaisten koululaisten iltapäivät Helsingissä: todellisuus ja toiveet. Helsingin kaupungin opetusviraston julkaisusarja B15:2000. Helsinki.
- Peura-Kapanen, L. 1985. Nuoret kuluttajina. Osa III: Nuoret ja matkailu. Kotitalous- ja kuluttaja-asiain tutkimuskeskus. Julkaisuja 5/1985. Helsinki.
- Pirttilä, I. 2005. Mitä ja miten sosiologiassa tutkitaan? Teoksessa: P. Kuusela (toim.) Sosiologia. Muuttuvan maailman koordinaatit. Kuopio: UNIpress, 21–62.
- Pohjanheimo, E. 2005. Pysyvää ja eriytyvää: arvomuutoksia Suomessa 1970-luvulta nykypäivään. Teoksessa: A.-M. Pirttilä-Backman, M. Ahokas, L. Myyry & S. Lähteenoja (toim.) Arvot, moraalit ja yhteiskunta. Sosiaalipsykologisia näkökulmia yhteiskunnan muutokseen. Helsinki: Gaudeamus, 237–257.
- Puhakainen, J. 1997. Kesytetyt kehot. Tampere: Tampere University Press.
- Puronaho, K. 2000. Rahan valta urheilussa. Teoksessa: H. Roiko-Jokela & E. Sironen (toim.) Urheilu katsoo peiliin. Suomen Urheiluhistoriallisen Seuran vuosikirja 1999. Jyväskylä: Atena, 65–84.

- Puronaho, K. 2006. Liikuntaseurojen lasten ja nuorten liikunnan markkinointi. Tutkimus lasten ja nuorten liikunnan tuotantoprosessista, resursseista ja kustannuksista. Jyväskylän yliopisto. *Jyväskylä Studies in Business and Economics* 52.
- Puronaho, K., Borodulin, K., Koskenranta, H., Vuori, S., Matilainen, P. & Viitamäki, S. 1999. Kunnallisen liikuntabudjetoinnin edunsaajat ja häviäjät. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.
- Puronaho, K., Sajasalo, P., Näsi, J., Pätsi, M., Lax, M., Glan, V. & Matilainen, P. 2000. Mitä liikunta ja urheilu merkitsevät talouselämässä? Teoksessa: M. Miettinen (toim.) Haasteena huomisen hyvinvointi – miten liikunta lisää mahdollisuuksia? Liikunnan yhteiskunnallinen perustelu II. Tutkimuskatsaus. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja no: 124. Jyväskylä: LIKES, 325–357.
- Puronaho, K., Näckel, I., Matilainen, P., Pulkkinen, R., Hartman A.-M. & Pavelka, B. 2001. Mitä liikunta maksaa? Jyväskylän yliopisto. Liikunnan kehittämiskeskus 1/2002.
- Pyhälä, K. & Anttila, R. 2005. Suomessa jo 9000 liikunta- ja urheiluseuraa. SLU, Liikunnan ja Urheilun Maailma 13/05. 26.3.2007. <http://www.slu.fi>
- Pyykkönen, T. 2003. ”Ihanaa katsojat, ihanaa!”. *Liikunta ja Tiede* 40 (5–6), 46–48.
- Pääkkönen, H. & Niemi, I. 2002. Suomalainen arki. Ajankäyttö vuosituhannen vaihteessa. *Kulttuuri ja viestintä* 2002:2. Helsinki: Tilastokeskus.
- Pölkki, P. 2001. Oppilaiden syrjäytymisuhkien tunnistaminen ja ehkäisy peruskoulun haasteena. Teoksessa: I. Järventie & H. Sauli (toim.) Eriarvoinen lapsuus. Porvoo: WSOY, 125–146.
- Pöntinen, P. 1996. Kuka pelkää(kään) musateeveetä? Teoksessa: L. Suurpää & P. Aaltojärvi (toim.) Näin nuoret. Näkökulmia nuoruuden kulttuureihin. *Tietolipas* 143. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 131–153.
- Radner, H. 1997. Producing the body: Jane Fonda and the new public feminine. Teoksessa: P. Sulkunen, J. Holmwood, H. Radner & G. Schulze (eds.) *Constructing the new consumer society*. London: Macmillan Press, 108–133.
- Rasinkangas, J. 2003. Hyvinvointi vai pahoinvointi, ja mil pual jokka? Sosioekonomiset ja asuinympäristön laadun alueelliset erot Turussa 1990-luvun loppupuolella. Teoksessa: O. Kangas (toim.) *Laman varjo ja nousun huumu*. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 72. Helsinki: Kela, 245–286.
- Rauste-von Wright, M. 1989. Body image satisfaction in adolescent girls and boys: a longitudinal study. *Journal of Youth and Adolescence* 18 (1), 71–83.
- Rautava, P., Laakso, L. & Nupponen, H. 2003. Vanhempien merkitys 5. luokan oppilaiden liikuntaharrastuksessa. *Liikunta ja Tiede* 40 (5–6), 26–32.
- Rautio, P. 1989. ”Keitä me oikein olemme?” Suomalaisen identiteetin muutoksista. Teoksessa: P. Suhonen (toim.) *Suomi muutosten yhteiskunta*. Juva: WSOY, 242–265.
- Renson, R. 1991. Homo movens: In search of paradigms for the study of humans in movement. Teoksessa: R. J. Park & H. M. Eckert (eds.) *New possibilities, new paradigms? American Academy of Physical Education, papers no: 24*. Champaign: Human Kinetics, 100–114.
- Rimpelä, M., Luopa, P. & Jokela, J. 1998. Kouluterveyskysely: Terveys ja nuoret Satakunnassa ja Varsinais-Suomessa. Tutkimus peruskoulujen ja lukioiden oppilaiden terveydestä ja hyvinvoinnista Turussa huhtikuussa 1996 ja Turun ja Porin läänissä huhtikuussa 1997. Kouluterveys 2002 -ohjelma. Stakes, Jyväskylän ja Tampereen yliopistojen terveystieteen laitokset. Turku: Länsi-Suomen lääninhallitus.
- Rissanen, P. 1988. Kotitalouksien liikuntamenot. *Liikunta ja Tiede* 25 (5), 247–251.
- Rissanen, P. 2005. Kansalaistoimintakin markkinoistuu. *Liikunta ja Tiede* 42 (3), 20–22.
- Roberts, G. C. 1992. Motivation in sport and exercise: conceptual constraints and convergence. Teoksessa: G. C. Roberts (ed.) *Motivation in sport and exercise*. Champaign: Human Kinetics, 3–29.
- Roche, D. 1987. *The people of Paris. An essay in popular culture in the 18th century*. Käänt. M. Evans. University of California Press. Leamington Spa: Berg Publishers.
- Roche, M. 2000. *Mega-events and modernity. Olympics and expos in the growth of global culture*. London: Routledge.

- Roos, J.-P. 1985. Pelin säännöt: intellektuellit, luokat ja kieli. Teoksessa: P. Bourdieu. Sosiologian kysymyksiä. Suom. J. P. Roos. Tampere: Vastapaino, 7–28.
- Rosier, M. J. 1997. Survey research methods. Teoksessa: J. P. Keeves (ed.) Educational research, methodology and measurement: an international handbook. 2. painos. Cambridge: Pergamon, 154–162.
- Ruohonen, S. 2001. Nuorten pukeutuminen: erottautumista, elämyksiä, harkintaa. Joensuu: Joensuu University Press.
- Ruohotie, P. 1998. Motivaatio, tahto ja oppiminen. Helsinki: Edita.
- Rusko, H. & Pekkala, J. 1994. Kilpa- ja huippu-urheilujärjestelmä. Teoksessa: Liikunnan yhteiskunnallinen perustelu. Tieteellinen katsaus. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 90. Jyväskylä: LIKES, 191–195.
- Räsänen, P. 2000a. Kulutus, postmodernismi ja elämäntapa. Teoksessa: K. Hyvönen, A. Juntto, P. Laaksonen & P. Timonen (toim.) Hyvää elämää – 90 vuotta suomalaista kuluttajatutkimusta. Helsinki: Kuluttajatutkimuskeskus, Tilastokeskus, 82–92.
- Räsänen, P. 2000b. Kulutusvalintojen postmodernit piirteet ja rakenteelliset reunaehdot. *Sociologia* 37 (3), 228–242.
- Räsänen, P. 2003. In the twilight of social structures: a mechanism-based study of contemporary consumer behaviour. Turun yliopisto. Turun yliopiston julkaisuja sarja B, osa 263.
- Saarikoski, H. 2001. Mistä on huonot tytöt teyty? Helsinki: Tammi.
- Saarinen, H. 2001. Nuoruus ja hulluus, vanhuus ja viisaus? Tutkimus nuorten kulutuskäyttäytymisestä ja velkaantumisesta. Stakes raportteja 261. Helsinki: Gummerus.
- Salimäki, H. 2004. Länsimaisen kristillisyyden arvot ja urheilun moraalit. Teoksessa K. Ilmanen (toim.) Pelit ja kentät – kirjoituksia liikunnasta ja urheilusta. Jyväskylän yliopisto. Liikunnan sosiaalitieteiden laitoksen tutkimuksia 3/2004, 57–81.
- Salmela, J. 2006. Sosiaalinen tuki, itsearvostus ja pätevyyden kokemukset heijastuvat nuoruusiän liikunnassa. *Liikunta ja Tiede* 43 (3), 10–15.
- Salmi, M., Huttunen, J. & Ylipietilä, P. 1996. Lapset ja lama. Stakes raportteja 197:1996. Helsinki: Stakes.
- Salo-Gunst, L. & Viikko-Riihelä, A. 1992. Psykologian opas. Juva: WSOY.
- Salonen-Nummi, S. 2007. Liikunnan löytöretki iltapäivätoimintaan. Liikunnan mahdollisuudet ja esteet porilaisissa kouluissa organisoidussa iltapäivätoiminnassa. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 198. Jyväskylä: LIKES, LINET.
- Sauri, T. 2005. Lukeminen. Teoksessa: M. Liikkanen, R. Hanifi & U. Hannula (toim.) Yksilöllisiä valintoja, kulttuurien pysyvyyttä. Vapaa-ajan muutokset 1981–2002. Helsinki: Tilastokeskus, 33–47.
- Schulze, G. 1997. From situations to subjects: moral discourse in transition. Teoksessa: P. Sulkunen, J. Holmwood, H. Radner & G. Schulze (eds.) Constructing the new consumer society. London: Macmillan Press, 38–57.
- Sennett, R. 1993. The fall of public man. London: Faber and Faber.
- Shilling, C. 2005. The body in culture, technology and society. London: Sage.
- Silvennoinen, H. 2001. Kunnallisen nuorisotyön arviointi. Nuorisoasiain neuvottelukunta, julkaisuja 18. Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 15. Pieksämäki.
- Silvennoinen, M. 1981. 11–19-vuotiaiden koululaisten liikuntaharrastukset, liikuntamotiivit ja näitä selittävät tekijät. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 31. Jyväskylä: Liikunnan ja kansanterveyden edistämiskeskityön tutkimuslaitos.
- Silvennoinen, M. 1987. Koululainen liikunnan harrastajana: liikuntaharrastusten ja liikuntamotiivien sekä näiden yhteyksien muuttuminen iän mukana peruskoululaisilla ja lukiolaisilla. Jyväskylän yliopisto. *Studies in sport, physical education and health* 22.
- Simmel, G. 1986. Muodin filosofia. Suom. A. Alanen. Helsinki: Odessa.
- Sinisalo, P. 1980. Aikuisuuden kynnyksellä. Teoksessa R. Wahlström, J. Wahlström, P. Sinisalo & A. Hautamäki (toim.) Kasvuvuosien psyykinen kehitys – Lapsuuden ja nuoruuden kehityspsykologiaa kasvattajia varten. Helsinki: Suomen Kaupunkiliitto, julkaisu D:12, 125–141.

- Sipilä, J. 2003. Palvelujen hinnoittelu. *Ekonomia-sarja*. Helsinki: Suomen Ekonomiliitto ja WSOY.
- Sironen, E. 1988. Uuden liikuntakulttuurin visiot. Teoksessa: E. Sironen (toim.) *Uuteen liikuntakulttuuriin*. Tampere: Työväen Kuntoliitto, 11–38.
- Sironen, E. & Kärkkäinen, P. 1988. Uudet leikit ja vanhat. Teoksessa: E. Sironen (toim.) *Uuteen liikuntakulttuuriin*. Tampere: Työväen Kuntoliitto, 77–93.
- Siurala, L. 1991. Nuorten muuttuva suhde työhön, koulunkäyntiin ja kulutukseen. Teoksessa: J. Lähteenmaa & L. Siurala (toim.) *Nuoret ja muutos. Nuorisotutkimusseura. Tutkimuksia 177*. Helsinki: Tilastokeskus, 75–82.
- Sivula, A., Syrjämaa, T. & Tunturi, J. 2000. Kuluttaja ja kulutuskulttuuri historiantutkimuksen kohteena. Teoksessa: K. Hyvönen, A. Junnto, P. Laaksonen & P. Timonen (toim.) *Hyvää elämää – 90 vuotta suomalaista kuluttajatutkimusta*. Helsinki: Kuluttajatutkimuskeskus, Tilastokeskus, 128–134.
- Smith Maguire, J. 2001. Fit and flexible: the fitness industry, personal trainers and emotional service labour. *Sociology of Sport Journal* 18 (4), 379–402.
- Snow, D., Rochford, B., Worde, S. & Benford, R. 1986. Frame alignment processes, micromobilization and movement participation. *American Sociological Review* 51 (4), 464–481.
- Snyder, E. E. & Spreitzer, E. A. 1983. *Social aspects of sport*. 2. painos. Englewood Cliffs: Prentice-Hall.
- Soini, M. 2006. Motivaatioilmaston yhteys yhdeksäsluokkalaisten fyysiseen aktiivisuuteen ja viihtymiseen koulun liikuntatunneilla. *Studies in Sport, Physical Education and Health* 120. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Standeven, J. & de Knop, P. 1999. *Sport tourism*. Champaign: Human Kinetics.
- Strauss, A. 1978. A social world perspective. *Studies in Symbolic Interaction* 1, 119–128.
- Strauss, A. 1991. *Creating sociological awareness. Collective images and symbolic representations*. New Brunswick: Transaction Publishers.
- Sulkunen, P. 1997a. Introduction: The new consumer society – rethinking the social bond. Teoksessa: P. Sulkunen, J. Holmwood, H. Radner & G. Schulze (eds.) *Constructing the new consumer society*. London: Macmillan Press, 1–18.
- Sulkunen, P. 1997b. Todellisuuden ymmärrettävyys ja diskurssianalyysin rajat. Teoksessa: P. Sulkunen & J. Törrönen (toim.) *Semioottisen sosiologian näkökulmia. Sosiaalisen todellisuuden rakentuminen ja ymmärrettävyys*. Tampere: Gaudeamus, 13–53.
- Sulkunen, P. 1998. Johdatus sosiologiaan – käsitteitä ja näkökulmia. 2. painos. Juva: WSOY.
- Suomi, K. 1989. Ylioppilaat tänään – kansa huomenna: muuttuva liikuntaharrastus. Teoksessa: K. Suomi, K. Jokinen & A. Tiihonen. *Hölkääjiä, sählääjiä, skeittaajia. Opiskelijoiden liikuntaliitto, sarja A1/1989*. Helsinki: Kirjapaino Jaarli Oy, 7–64.
- Suomi, K. 2000. Liikuntapaikkapalvelut ja kansalaisten tasa-arvo. Jyväskylän yliopisto. Liikunnan kehittämisskeskuksen julkaisu no: 1/2000.
- Suosikki Nuorisotutkimus 2000. *BeBoys & FlyGirls – The hit generation*. Helsinki: Gallup-Media.
- Suuri kansallinen liikuntatutkimus 2001–2002. 2002. Lasten ja nuorten liikunta. SLU:n julkaisusarja 4/02. Helsinki: Suomen Liikunta ja Urheilu, Suomen Kuntourheiluliitto, Nuori Suomi ry, Suomen Olympiakomitea, Helsingin kaupunki, Suomen Gallup, Opetusministeriö.
- Suurpää, L. 1996. Yksilöllistä sosiaalisuutta vai sosiaalista yksilöllisyyttä? Nuorten yhteiskunnallisten identiteettien poluilla. Teoksessa: L. Suurpää & P. Aaltojärvi (toim.) *Näin nuoret. Näkökulmia nuoruuden kulttuureihin*. Tietolipas 143. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 51–73.
- Svedlin, R., Hotari, A.-M. & Lyra-Katz, A. 2002. *Selvitys lasten ja nuorten aamu- ja iltapäivätoiminnasta*. Helsinki: Opetushallitus, moniste 8:2002.
- Sänkiahon, R. 2005. Liikuntatutkimuksen suunta 2006–2010: Monitieteellisen tiedon ja tutkimusotteiden merkitys kasvaa. *Liikunta ja Tiede* 42 (3), 23–26.
- Tabachnick, B. G. & Fidell, L. S. 2001. *Using multivariate statistics*. 4. painos. Boston: Allyn and Bacon.

- Takala, M. 1979. Perheen elämäntapa, vanhempien kasvatustietoisuus ja lasten sosiaalinen kehitys. Kokonaisraportti tutkimushankkeesta Sosiaalis-emotionaalisen kommunikoinnin luonteesta sekä sen yhteydestä lasten sosiaalisten taitojen omaksumiseen eri kasvuympäristöissä. Jyväskylän yliopisto. Reports from the Department of Psychology.
- Taks, M., Renson, R. & Vanreusel, B. 1995. Social stratification in sport: a matter of money or taste? *European Journal for Sport Management* 2 (1), 4–14.
- Taks, M., Renson, R. & Vanreusel, B. 1999. Organised sport in transition: development, structure and trends of sports clubs in Belgium. Teoksessa: K. Heinemann (ed.) *Sport clubs in various European countries. Series Club of Cologne vol. 1.* Schorndorf: Hofmann Verlag, 183–223.
- Tammelin, T. 2004. Nuorten aikuisten liikunta-aktiivisuus rakentuu lapsuudessa. *Liikunta ja Tiede* 41 (1), 22–25.
- Tammelin, T. 2005. Tunti päivässä kertyy vain joka toiselle kouluikäiselle. *Liikunta & Tiede* 42 (4), 10–13.
- Tapscott, D. 1998. *Growing up digital. The rise of the net generation.* New York: McGraw-Hill.
- Telama, R. 2000. Kuinka liikunta ja urheilu tukevat kasvua ja sosiaalista kehitystä kouluikäisessä? Teoksessa: M. Miettinen (toim.) *Haasteena huomisen hyvinvointi – miten liikunta lisää mahdollisuuksia? Liikunnan yhteiskunnallinen perustelu II. Tutkimuskatsaus. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja no: 124.* Jyväskylä: LIKES, 55–79.
- Telama, R. & Kahila, S. 1994. Liikuntakasvatus koulussa ja nuorisourheilussa. Teoksessa: *Liikunnan yhteiskunnallinen perustelu. Tieteellinen katsaus. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 90.* Jyväskylä: LIKES, 149–188.
- Telama, R. & Kahila, S. 1995. Liikunnan sosiaaliset vaikutukset. Teoksessa: I. Vuori & S. Taimela (toim.) *Liikuntalääketiede.* Helsinki: Duodecim, 412–417.
- Telama, R. & Laakso, L. 1983. Liikuntaharrastus. Teoksessa: M. Rimpelä, A. Rimpelä, S. Ahlström, E. Honkala, L. Kannas, L. Laakso, O. Paronen, M. Rajala & R. Telama. *Nuorten terveystavat Suomessa. Nuorten terveystapatutkimus 1977–79. Sarja Tutkimukset 4/1983.* Helsinki: Lääkintöhallitus, 49–69.
- Thorndike, R. L. & Thorndike, R. M. 1997. Reliability. Teoksessa: J. P. Keeves (ed.) *Educational research, methodology and measurement: an international handbook. 2. painos.* Cambridge: Pergamon, 775–790.
- Tiihonen, A. 1989. Sählääjien ruumiinpolitiikka – muuttuva opiskelija- ja liikuntakulttuuri. Teoksessa: K. Suomi, K. Jokinen & A. Tiihonen. *Hölkääjiä, sählääjiä, skeittaajia. Opiskelijoiden liikuntaliitto, sarja A1/1989.* Helsinki: Kirjapaino Jaarli Oy, 66–99.
- Tiihonen, A. 1991. Se liikkuu joka tapauksessa. Teoksessa: T. Hoikkala (toim.) *Törmäävät tulkinat. Kirja nuorista ja nuoruudesta.* Helsinki: Gaudeamus, 82–91.
- Tiihonen, A. 1999. Oikeita miehiä – ja urheilijoita? Urheilun miestutkimusta. Teoksessa: A. Jokinen (toim.) *Mies ja muutos.* Vammala: Tampere University Press, 89–117.
- Tilastokeskus 2005a. 24.7.2005. <http://statfin.stat.fi/StatWeb/start.asp?PA=Sfashi2&D1=a&D2=a&LA=fi&DM=SLFI&TT=2>
- Tilastokeskus 2005b. 24.7.2005. <http://statfin.stat.fi/StatWeb/start.asp?PA=Kulut01&D1=0-11&D2=020&LA=fi&DM=SLFI&TT=2>
- Tilastokeskus 2005c. 24.7.2005. http://www.tilastokeskus.fi/tup/suoluk/suoluk_asuminen.html#asuntojenhinnat
- Tilastokeskus 2005d. 24.7.2005. http://www.tilastokeskus.fi/tup/suoluk/suoluk_tulot.html#kotitalousienmenot
- Toivonen, T. 2005. The time of de-reading: explanations and interpretations on the basis of Finnish time use surveys 1979–1987–1999. Teoksessa: T.-A. Wilska & L. Haanpää (eds.) *Lifestyles and social change. Essays in economic sociology.* Turun Kauppakorkeakoulun julkaisuja. Sarja keskustelua ja raportteja 11:2005, 29–49.
- Tolonen, T. 2001. Tyttöjen käsityksiä ihannenaiveudesta. Teoksessa A. Puuronen & R. Välimaa (toim.) *Nuori ruumis.* Helsinki: Gaudeamus, 73–88.
- Torkildsen, G. 1999. *Leisure and recreation management. 4. painos.* London: E & FN Spon. 4.11.2006. <https://ezproxy.utu.fi/login?url=http://site.ebrary.com/lib/uniturku/Doc?id=10054636>

- Tuckman, B. W. 1994. Conducting educational research. 4. painos. Orlando: Harcourt Brace College Publishers.
- Turkki, T. 1998. Minuus mediassa. Uusia identiteettejä metsästäessä. Jyväskylä: Atena.
- Turner, B. S. 1991a. Recent developments in the theory of the body. Teoksessa: M. Featherstone, M. Hepworth & B. S. Turner (eds.). *The body. Social process and cultural theory*. Trowbridge: Sage, 1–35.
- Turner, B. S. 1991b. The discourse of diet. Teoksessa: M. Featherstone, M. Hepworth & B. S. Turner (eds.). *The body. Social process and cultural theory*. Trowbridge: Sage, 157–169.
- Turun koululaitos 2005a. 24.7.2005. http://www.tkukoulu.fi/koululaitos/opetus_ja_koulupalveluyksikko/tilastoja/alakoulut2004.pdf
- Turun koululaitos 2005b. 24.7.2005. http://www.tkukoulu.fi/koululaitos/opetus_ja_koulupalveluyksikko/tilastoja/ylakoulut2004.pdf
- Tuulilasi 2005. 24.7.2005. <http://www.tuulilasi.fi/uudetautot/?subarea=uhinta&merkki=015&hint=&x=21&y=12>
- Taylor, E. B. 1958. *The origins of culture*. New York: Harper & Brothers.
- Tähtinen, J. & Isoaho, H. 2001. Tilastollisen analyysin lähtökohtia. Ensiaskeleet kvantitatiivisen käsittelyyn, analyysiin ja tulkintaan SPSS-ohjelmaympäristössä. Turun yliopisto. Turun opettajankoulutuslaitos. Julkaisusarja C, oppimateriaalit: 13.
- Tähtinen, J. & Kaljonen, A. 1998. Tilastollisen analyysin perusteita kasvatustieteellisessä tutkimuksessa. Turun yliopisto. Turun opettajankoulutuslaitos. Julkaisusarja B:59.
- Tähtinen, J., Rinne, R., Nupponen, H. & Heinonen O. J. 2002. Liikuntakulttuurin muutos ja elämäntyylien eriytyminen. *Liikunta ja Tiede* 39 (1), 47–55.
- Töttö, P. 2000. Pirullisen positivismin paluu. Laadullisen ja määrällisen tarkastelua. Tampere: Vastapaino.
- UKK-instituutti. 22.2.2007. <http://www.ukkinstituutti.fi/fi/liikuntavinkit/503>
- Unruh, D. R. 1979. Characteristics and types of participation in social worlds. *Symbolic Interaction* 2, 115–129.
- Unruh, D. R. 1980. The nature of social worlds. *Pacific Sociological Review* 23 (3), 271–296.
- Uusitalo, L. 2002. Tulevaisuuden kuluttaja ja virtuaalimarkkinat. Teoksessa: L. Uusitalo (toim.) *Kuluttaja virtuaalimarkkinoilla*. Helsinki: Edita, 11–25.
- Uusitalo, L. 2004. Kulutustutkimuksen ongelmat ja tutkimustapa muuttuvat. Teoksessa: K. Ahlqvist & A. Raijas (toim.) *Ihante ja todellisuus. Näkökulmia kulutuksen muutokseen*. Helsinki: Tilastokeskus, 5–22.
- Vallerand, R. J. 2001. A hierarchical model of intrinsic and extrinsic motivation in sport and exercise. Teoksessa: G. C. Roberts (ed.) *Advances in motivation in sport and exercise*. Champaign: Human Kinetics, 263–319.
- Valtari, M. 2005. Ulkonäön merkitys, elämän tavoitteet ja niiden yhteydet kulutukseen. Teoksessa: T.-A. Wilska (toim.) *Erilaiset ja samanlaiset. Nuorisobarometri 2005*. Helsinki: Opetusministeriö, Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisoasiain neuvottelukunta, 82–97.
- Valtonen, H., Rissanen, P. & Pekurinen, P. 1993. Liikunta–talous–kulttuuri. Liikunta taloudessa, talous liikunnassa. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu no: 137. Tampere.
- Valtonen, S. & Ojajarvi, S. 2003. Kauniit ja kunnolliset – naiset ja miehet liikuntakulttuurin kuvastoissa. *Lähikuva* 1/2003, 30–43.
- Vanhalakka-Ruoho, M. 1981. Perhe ja urheiluva lapsi. Tampereen yliopisto. Tampereen yliopiston psykologian laitoksen tutkimuksia 123:1981.
- Veblen, T. 2002. Joutilas luokka. Suom. T. Arppe & S. Riuikulehto. Helsinki: Art House.
- Verkkouutiset 1999. 24.7.2005. http://www.verkkouutiset.fi/arkisto/Arkisto_1999/1.huhtikuu/MATK1399.HTM
- Virtanen, T. 2005. Maistuuko kulttuuri? Nuoret aikuiset kulttuurin kuluttajina. Teoksessa: M. Autio & P. Paju (toim.) *Kuluttava nuoruus. Nuorten elinolot -vuosikirja*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisoasiain neuvottelukunta, Stakes, 66–79.

- Virtapohja, K. 1995. ”Den glider in”. Kultajuhlat leijonille, karnevaalit katsojille. Analyysi suomalaisesta sankarijoukkueilmiöstä. Jyväskylä: Atena.
- Vuolle, P. 1992. Väestön luontoliikuntakäyttätyminen. Teoksessa: T. Lyytinen & P. Vuolle (toim.) Ihminen–luonto–liikunta. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 81. Jyväskylä: LIKES, 11–27.
- Vuolle, P. 1994. Liikunta ja ympäristö, ainutlaatuinen kansallinen voimavara. Teoksessa: Liikunnan yhteiskunnallinen perustelu. Tieteellinen katsaus. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 90. Jyväskylä: LIKES, 285–298.
- Vuolle, P. 2000. Liikunnan merkitys rakentuu elämäntaakalla. Teoksessa: M. Miettinen (toim.) Haasteena huomisen hyvinvointi – miten liikunta lisää mahdollisuuksia? Liikunnan yhteiskunnallinen perustelu II. Tutkimuskatsaus. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja no: 124. Jyväskylä: LIKES, 23–46.
- Vuolle, P. & Heikkala, J. 1990. Competitive sport as a life cycle phenomenon. Teoksessa: R. Telama, L. Laakso, M. Pieron, I. Ruoppila & V. Vihko (eds.) Physical education and life-long physical activity. Reports of Physical Culture and Health 73. The proceedings of the Jyväskylä Sport Congress: Movement and sport – a challenge for life-long learning, AIESEP World Convention, 17.–22.6.1989. Jyväskylä, 92–109.
- Vuolle, P. & Wuolio, T. 2006. Liikuntatieteellinen Seura – höyrypääsyydestä asialinjalle, liikaakin? Liikunta ja Tiede 43 (3), 22–25.
- Vuori, M., Kannas, L., Ojala, K., Tynjälä, J., Villberg, J. & Välimaa, R. 2004. Elämiskulttuuri näkyy nuorten liikuntamuodoissa. Liikunta ja Tiede 41 (3), 4–9.
- Vuori, M., Ojala, K., Tynjälä, J., Villberg, J., Välimaa, R. & Kannas, L. 2006. Nuorten liikunta ja seksuaalikoemukset – WHO-koululaistutkimuksen tuloksia. Teoksessa: S. Karvonen (toim.) Onko sukupuolella väliä? Hyvinvointi, terveys, pojat ja tytöt. Nuorten elinolut vuosikirja. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 71. Nuorisosiain neuvottelukunta, Nuora, julkaisuja 35. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisosiain neuvottelukunta, Stakes, 83–93.
- Vuori, M., Ojala, K., Tynjälä, J., Villberg, J., Välimaa, R. & Kannas, L. 2007. Saavutetaanko liikuntasuosittukset? 11-, 13- ja 15-vuotiaiden liikunta ja tärkeimmät liikuntasyyt WHO-Koululaistutkimuksessa vuonna 2006. Liikunta ja Tiede 44 (2), 10–14.
- Vähämäki, J. 2000. 2000-luvun elämä yleisön varjossa. Teoksessa: T. Hoikkala & J. P. Roos (toim.) 2000-luvun elämä. Sosiologisia teorioita vuosituhannen vaihteesta. Helsinki: Gaudeamus, 112–131.
- Wahlström, R. 1980a. Varhaiset kouluvuodet. Teoksessa R. Wahlström, J. Wahlström, P. Sinisalo & A. Hautamäki (toim.) Kasvuvuosien psyykinen kehitys – Lapsuuden ja nuoruuden kehityspsykologiaa kasvattajia varten. Helsinki: Suomen Kaupunkiliitto, julkaisu D:12, 76–98.
- Wahlström, R. 1980b. Varhaisnuoruuden aika. Teoksessa R. Wahlström, J. Wahlström, P. Sinisalo & A. Hautamäki (toim.) Kasvuvuosien psyykinen kehitys – Lapsuuden ja nuoruuden kehityspsykologiaa kasvattajia varten. Helsinki: Suomen Kaupunkiliitto, julkaisu D:12, 99–124.
- Weber, M. 1949. The methodology of the social sciences. Käänt. E. A. Shils & H. A. Finch. New York: The Free Press.
- Wilkie, W. L. 1986. Consumer behavior. New York: John Wiley & Sons.
- Williams, S. J. & Bendelow, G. 1998. The lived body. Sociological themes, embodied issues. London: Routledge.
- Willis, P. E. 1978. Profane culture. London: Routledge & Kegan Paul.
- Wilska, T.-A. 1995. Kulutusjuhla kaikenikäisille? Tutkimus 1980-luvun nuorten kulutuksesta muihin ikäryhmiin verrattuna. Turun kauppakorkeakoulun julkaisuja. Sarja keskustelua ja raportteja 1:1995.
- Wilska, T.-A. 1999. Survival with dignity? The consumption of young adults during economic depression: a comparative study of Finland and Britain 1990–1994. Turun kauppakorkeakoulun julkaisuja. Sarja A–3:1999.
- Wilska, T.-A. 2001a. Nuorten toimeentulo ja kulutus. Teoksessa T. Kuure (toim.) Aikuistumisen pullonkaulat. Nuorten elinolut -vuosikirja. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 16. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisosiain neuvottelukunta, Stakes, 52–59.
- Wilska, T.-A. 2001b. Tuotteistettu nuoruus kulutusyhteiskunnassa. Teoksessa A. Puuronen & R. Välimaa (toim.) Nuori ruumis. Helsinki: Gaudeamus, 60–70.

- Wilska, T.-A. 2002a. Laiteniilot ja perässähihtäjät. Nuorten kulutustyyli ja teknologiasuuntautuminen. Teoksessa: M. Autio, I. Eresmaa, V. Heinonen, V. Koljonen, P. Paju & T.-A. Wilska. Pakko riittää. Näkökulmia nuorten maksuhäiriöihin ja kulutukseen. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 24. Helsinki, 144–175.
- Wilska, T.-A. 2002b. Me – a consumer? Consumption, identities and lifestyles in today's Finland. *Acta Sociologica* 45 (3), 195–210.
- Wilska, T.-A. 2004. Lapset kuluttajina ja markkinoinnin kohderyhmänä. Teoksessa: A. Anttila (toim.) Lapsuuden muuttuva maisema. Puheenvuoroja kulutuskulttuurin seksualisoinnin vaikutuksista. Raportteja 284. Helsinki: Stakes, 17–31.
- Wilska, T.-A. 2005a. Gender differences in the consumption of children and young people in Finland. Teoksessa: T.-A. Wilska & L. Haanpää (eds.) *Lifestyles and social change. Essays in economic sociology*. Turun kauppakorkeakoulun julkaisuja. Sarja keskustelua ja raportteja 11:2005, 159–176.
- Wilska, T.-A. 2005b. Nuoret kuluttajat – samanlaisia vai erilaisia? Teoksessa: T.-A. Wilska (toim.) *Erilaiset ja samanlaiset*. Nuorisobarometri 2005. Helsinki: Opetusministeriö, Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisosiain neuvottelukunta, 66–81.
- Wilska, T.-A. 2006. Teknopoijat ja tyylitytöt. Sukupuoli lasten ja nuorten kulutuksen määrittäjänä. Teoksessa: H. Lehtimäki & J. Suoranta (toim.) *Kasvattajan brändikirja*. Keuruu: Finn Lectura, 27–43.
- Wilska, T.-A. & Eresmaa, I. 2003. Nuorten subjektiiviset kokemukset taloudellisesta asemastaan – tulevaisuuden heijastustako? Teoksessa: O. Kangas (toim.) *Laman varjo ja nousun huuma*. Sosiaali- ja terveysturvian tutkimuksia 72. Helsinki: Kela, 93–117.
- Wilska, T.-A. & Virtanen, T. 2002. Tyylittelyä ja tiukkaa taloutta. Nuorten toimeentulo ja kulutus 1960-luvulta nykypäivään. Teoksessa: H. Silvennoinen (toim.) *Nuorisopolitiikka Suomessa 1960-luvulta 2000-luvulle*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisosiain neuvottelukunta, Opetusministeriö, 86–104.
- Wolf, R. M. 1997. Questionnaires. Teoksessa: J. P. Keeves (ed.) *Educational research, methodology and measurement: an international handbook*. 2. painos. Cambridge: Pergamon, 422–427.
- Yang, X. 1997. A multidisciplinary analysis of physical activity, sport participation and dropping out among young Finns – a 12-year follow-up study. *Research Reports on Sport and Health* 103. Jyväskylä: LIKES.
- Yang, X., Telama, R., Leino, M. & Viikari, J. 1999. Factors explaining the physical activity of young adults: the importance of early socialization. *Scandinavian Journal of Medicine & Science in Sports* 9, 120–127.
- Yang, Y. 2003. Measuring socioeconomic status and its effects at individual and collective levels: a cross-country comparison. *Göteborg studies in educational sciences* 193. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.
- Zacheus, T., Tähtinen, J., Rinne, R., Koski, P. & Heinonen O. J. 2003. Kaupunkilaisten liikunta ikäpolvittain: turkulaisten liikuntatottumukset 2000-luvun alussa. Turun yliopisto. Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan julkaisuja A:201. Kasvatustieteiden laitos.
- Zeller, R. A. 1997. Validity. Teoksessa: J. P. Keeves (ed.) *Educational research, methodology and measurement: an international handbook*. 2. painos. Cambridge: Pergamon, 822–829.
- Ziehe, T. 1991. Uusi nuoriso. Epätavanomaisen oppimisen puolustus. Suom. R. Sironen & J. Tuormaa. Tampere: Vastapaino.

LIITTEET

LIITE 1: Tutkimuslupakirje oppilaiden huoltajille

Hyvä Huoltaja,

Teen Turun yliopiston opettajankoulutuslaitoksella lisensiaatintutkimusta lasten ja nuorten liikuntakulttuurista näkökulmana kuluttaminen. Toivoisin, että viides-/yhdeksäluokkalaisenne saisi osallistua koulussa oppitunnin aikana toteutettavaan tutkimuskyselyyn, johon vastaa tämän kevään aikana noin 400 turkulaista viidesluokkalaista ja saman verran yhdeksäluokkalaisia. Kysymykset koskevat monipuolisesti lasten ja nuorten liikuntaharrastuneisuutta sekä liikunnan merkityksiä ja merkityksellisyyttä heidän elämässään. Kyselyyn vastataan omalla etunimellä, sekä sukunimen ensimmäisellä kirjaimella vain sen vuoksi, jotta osaisin muutaman vuoden päästä pyytää osan oppilaista haastateltaviksi. Käsittelem oppilaiden vastauksia ehdottoman luottamuksellisesti niin, etten anna yksittäisistä kyselylomakkeista mitään tietoja ulkopuolisille, eikä syntyvistä tilastotaulukoista voi tunnistaa kenenkään henkilökohtaisia vastauksia.

Ystävällisin tutkimusterveisin,

Turussa maaliskuussa 2004

Mari Lehmuskallio, LitM
Liikuntakasvatuksen lehtori (ma.)
Turun opettajankoulutuslaitos
Turun yliopisto

✍

palautetaan opettajalle

Oppilas _____ saa osallistua liikunnan
ei saa

tutkimuskyselyyn.

Huoltajan allekirjoitus

LIITE 2: Kyselylomake

LIIKUNTAKYSELY 5./9.-LUOKKALAISILLE 🍌

OHJE: Rengasta se vastausnumero, joka on Sinun kohdallasi sopivin ja kirjoita kysytty tieto sille varattuun kohtaan. Vastaa rehellisesti ja huolellisesti - kiitos!

Etunimi: _____ Sukunimen ensimmäinen kirjain: _____

Koulun nimi: _____ Luokka: _____

- Sukupuolesi: 1 tyttö 2 poika
- Missä perheesi asuu? 1 kerrostalossa 2 rivitalossa 3 paritalossa 4 omakotitalossa
- Rengasta numero asteikon siltä kohdalta, joka kuvaa Sinua parhaiten. Ajatteluasi voi helpottaa, jos vertaat itseäsi muihin ikäisiisi tyttöihin tai poikiin.

Esimerkiksi jos olet enemmän vaaleatukkainen kuin tummatukkainen, rengasta näin:

<i>olen vaaleatukkainen</i>	1	2	3	4	5	<i>olen tummatukkainen</i>
1) olen taitava liikunnassa	1	2	3	4	5	en osaa liikuntataitoja
2) olen kömpelö	1	2	3	4	5	olen ketterä
3) olen voimakas	1	2	3	4	5	olen heikko
4) olen kankea	1	2	3	4	5	olen notkea
5) olen kestävä	1	2	3	4	5	väsyt nopeasti liikunnassa
6) olen hidaskävelijä	1	2	3	4	5	olen nopea
7) olen arka liikunnassa	1	2	3	4	5	olen rohkea liikunnassa
8) olen ryhmäliikkuja	1	2	3	4	5	olen yksinliikkuja
9) haluan aina olla paras	1	2	3	4	5	parhaani yrittäminen riittää minulle
10) olen tyytyväinen ulkonäköni	1	2	3	4	5	ulkonäköni olisi mielestäni paljon parannettavaa
11) olen liian laiha	1	2	3	4	5	olen liian lihava
12) olen liian pitkä	1	2	3	4	5	olen liian lyhyt
13) ulkonäkö on tärkeintä	1	2	3	4	5	ihmisen ”sisin” on tärkeintä
14) olen ruma	1	2	3	4	5	olen hyvännäköinen
15) pyrin tiettyyn tyyliin	1	2	3	4	5	en välitä tyyleistä
16) en seuraa muotia	1	2	3	4	5	olen muodikas
17) minulla on hyvä maku	1	2	3	4	5	koen, että minulla ei ole makua
18) haluan erottua	1	2	3	4	5	haluan sulautua joukkoon
19) olen älykäs	1	2	3	4	5	en loista älykkyydellä
20) olen suosittu	1	2	3	4	5	minua ei pidetä ”hyvänä tyyppinä”
21) on tosi tärkeää, mitä muut ajattelevat minusta	1	2	3	4	5	en välitä yhtään, mitä muut ajattelevat minusta
22) teen niin kuin itse katson parhaaksi	1	2	3	4	5	teen niin kuin muutkin
23) olen epävarma	1	2	3	4	5	olen itsevarma, luotan itseeni
24) otan kaikki asiat rennosti	1	2	3	4	5	stressaanun helposti
25) haluan kokeilla usein uusia asioita	1	2	3	4	5	pitäydyn mieluiten tutuissa kuvioissa

jatkuu

liite 2 jatkuu

26)	mainokset vaikuttavat siihen, mitä ostan	1	2	3	4	5	en kiinnitä huomiota mainoksiin
27)	hankin tavaroita vain, kun todella tarvitsen niitä	1	2	3	4	5	hankin turhiakin tavaroita, koska se tuntuu kivalta
28)	unelmoin usein tavaroista	1	2	3	4	5	unelmani eivät liity tavaroihin
29)	pidän itsestäni tällaisena	1	2	3	4	5	haluan muuttua
30)	uskon tulevaisuuteni olevan onnellinen	1	2	3	4	5	olen tulevaisuuteni suhteen epävarma

4a. Kuinka tärkeä asia liikunta ja urheilu on Sinulle elämässäsi tällä hetkellä?

- 0 ei yhtään tärkeä
 1 pikkuisen tärkeä
 2 melko tärkeä
 3 tärkeä
 4 erittäin tärkeä

4b. Esitä arviosi, kuinka tärkeä asia liikunta ja urheilu on Sinulle 20-vuotiaana?

- 0 ei yhtään tärkeä
 1 pikkuisen tärkeä
 2 melko tärkeä
 3 tärkeä
 4 erittäin tärkeä

5. Kuinka paljon seuraavat henkilöt ovat vaikuttaneet Sinun KIINNOSTUKSEESI LIIKUNTA JA URHEILUA KOHTAAN? Pohdi esimerkiksi, oletko saanut tukea, kannustusta tai neuvoja, oletko ottanut esimerkkiä, oletko halunnut saada samoja ominaisuuksia tai tulla samankaltaiseksi, jne.

	vähentänyt kiinnostusta paljon -	vähentänyt kiinnostusta vähän -	ei ole vaikuttanut mitenkään 0	lisännyt kiinnostusta vähän +	lisännyt kiinnostusta paljon +	en osaa sanoa ?
1) Isä	-2	-1	0	+1	+2	9
2) Äiti	-2	-1	0	+1	+2	9
3) Isoveli/isosisko	-2	-1	0	+1	+2	9
4) Pikkuveli/pikkusisko	-2	-1	0	+1	+2	9
5) Kaverit	-2	-1	0	+1	+2	9
6) Opettaja	-2	-1	0	+1	+2	9
7) Koulun terveydenhoitaja	-2	-1	0	+1	+2	9
8) Lääkäri	-2	-1	0	+1	+2	9
9) Ohjaaja/valmentaja	-2	-1	0	+1	+2	9
10) Joku suomalainen hyvä urheilija tai joukkue	-2	-1	0	+1	+2	9
11) Joku ulkomaalainen hyvä urheilija tai joukkue	-2	-1	0	+1	+2	9
12) Muu julkkis	-2	-1	0	+1	+2	9
13) Elokuvasankari – kuka? _____	-2	-1	0	+1	+2	9
14) Sarjakuvasankari – kuka? _____	-2	-1	0	+1	+2	9
15) Joku muu – kuka? _____	-2	-1	0	+1	+2	9

jatkuu

6a. Osallistutko tällä hetkellä KOULUN LIIKUNTAKERHOON ja kuinka usein?

- 1 Koulussa ei ole liikuntakerhoa, enkä haluaisi osallistuakaan siihen.
- 2 Koulussa ei ole liikuntakerhoa, mutta toivoisin, että olisi.
- 3 Koulussa on liikuntakerho, mutta en osallistu siihen.
- 4 Osallistun koulun liikuntakerhoon *harvemmin* kuin kerran viikossa.
- 5 Osallistun koulun liikuntakerhoon noin 1 kerran viikossa.
- 6 Osallistun koulun liikuntakerhoon noin 2 kertaa viikossa.
- 7 Osallistun koulun liikuntakerhoon noin 3 kertaa viikossa tai useammin.

6b. Oletko joskus aikaisemmin osallistunut KOULUN LIIKUNTAKERHOON?

- 1 Kyllä.
- 2 En, vaikka koulussa on ollut liikuntakerho.
- 3 Olisin halunnut osallistua, mutta koulussa ei ole ollut liikuntakerhoa.
- 4 Koulussa ei ole ollut liikuntakerhoa, enkä olisi halunnut osallistuakaan.

6c. Mitä liikuntalajeja KOULUN LIIKUNTAKERHOSSA harjoitetaan / harjoitettiin useimmin?

LAJI:
LAJI:
LAJI:

7a. Mitä liikuntalajeja harrastat tällä hetkellä URHEILUSEURASSA?

LAJI:
LAJI:
LAJI:
LAJI:

7b. Kuinka usein harrastat liikuntaa URHEILUSEUROISSA, kun lasket kaikkien lajien harjoitus- ja pelikerrat yhteen?

- 1 harvemmin kuin kerran viikossa
- 2 noin 1 tai 2 kertaa viikossa
- 3 noin 3 tai 4 kertaa viikossa
- 4 noin 5 kertaa viikossa tai useammin

7c. Mitä liikuntalajeja olet joskus aikaisemmin harrastanut URHEILUSEURASSA?

LAJI:
LAJI:
LAJI:

8a. Mitä liikuntaa harjoitat ILMAN OHJAAJAA perheesi kanssa, itsekseksi yksin tai kavereiden kanssa?

LAJI:
LAJI:
LAJI:
LAJI:

liite 2 jatkuu

8b. Kuinka usein harjoitat liikuntaa ILMAN OHJAAJAA?

- 1 harvemmin kuin kerran viikossa
- 2 noin 1 tai 2 kertaa viikossa
- 3 noin 3 tai 4 kertaa viikossa
- 4 noin 5 kertaa viikossa tai useammin

9. Oletko harrastanut vapaa-ajalla liikuntaa jossain seuraavista MAKSULLISISTA LIIKUNTA-PAIKOISTA? Voit rengastaa useamman vastausvaihtoehdon tarvittaessa.

	en koskaan	olen kokeillut kerran tai pari	olen harrastanut satunnaisesti sillä tälläin	olen harrastanut kausittain (esim. vuodenaikojen mukaan)	olen harrastanut säännöllisesti	olen käynyt kurssin/ kurseja
1) uimahalli/uimala	0	1	2	3	4	9
2) laskettelukeskus	0	1	2	3	4	9
3) ratsastuskoulu	0	1	2	3	4	9
4) balettikoulu	0	1	2	3	4	9
5) tanssikoulu	0	1	2	3	4	9
6) minigolfrata	0	1	2	3	4	9
7) golfkenttä	0	1	2	3	4	9
8) keilahalli	0	1	2	3	4	9
9) mikroautorata (karting)	0	1	2	3	4	9
10) kuntosali	0	1	2	3	4	9
11) aerobikeskus	0	1	2	3	4	9
12) kiipeilykeskus	0	1	2	3	4	9
13) mailapelihalli (tennis, sulkapallo, squash)	0	1	2	3	4	9
14) joku muu paikka mikä? _____	0	1	2	3	4	9

10a. Miten TÄRKEITÄ seuraavat asiat ovat Sinulle, jos liikut ja urheilet?

	ei yhtään tärkeää	pikkuisen tärkeää ●	melko tärkeää ●	tärkeää ●	erittäin tärkeää ●
1) perheenjäsenten kanssa yhdessä liikkuminen/urheileminen	0	1	2	3	4
2) kavereiden kanssa yhdessä liikkuminen/urheileminen	0	1	2	3	4
3) uusien kavereiden saaminen	0	1	2	3	4
4) joukkueeseen kuuluminen	0	1	2	3	4
5) tiettyyn urheiluseuraan kuuluminen	0	1	2	3	4
6) mukava ohjaaja/valmentaja	0	1	2	3	4
7) liikunta-/harjoituspaikan sijainti kodin lähellä	0	1	2	3	4
8) isän mielestä on hyvä, että liikun ja urheilen	0	1	2	3	4
9) äidin mielestä on hyvä, että liikun ja urheilen	0	1	2	3	4
10) kilpaileminen	0	1	2	3	4
11) voittaminen, että olen paras	0	1	2	3	4
12) halu tulla yhtä hyväksi kuin ihailemani urheilija	0	1	2	3	4
13) paremman ulkonäön saaminen	0	1	2	3	4
14) painon kurissa pitäminen	0	1	2	3	4
15) hyvän kunnon saaminen	0	1	2	3	4
16) isompien lihasten saaminen	0	1	2	3	4
17) kestävyuden parantaminen	0	1	2	3	4
18) nopeuden parantaminen	0	1	2	3	4
19) notkeuden parantaminen	0	1	2	3	4

jatkuu

liite 2 jatkuu

	ei yhtään tärkeää	pikkuisen tärkeää ●	melko tärkeää ●	tärkeää ●	erittäin tärkeää ●
20) taitojen parantaminen ja oppiminen	0	1	2	3	4
21) terveyden säilyttäminen tai parantaminen	0	1	2	3	4
22) televisioon ja lehtiin pääseminen joskus	0	1	2	3	4
23) isojen rahojen tienaaminen urheilemalla joskus	0	1	2	3	4
24) liikuntaan liittyvän ammatin saaminen joskus	0	1	2	3	4
25) hienot välineet ja varusteet	0	1	2	3	4
26) tekniset välineet (esim. moottorit, koneistot, laitteet)	0	1	2	3	4
27) uusien kokemusten saaminen	0	1	2	3	4
28) hyvän olon saaminen	0	1	2	3	4
29) hauskuus, ilo	0	1	2	3	4
30) huoltien unohtuminen	0	1	2	3	4
31) rentoutuminen	0	1	2	3	4
32) monipuolisuus	0	1	2	3	4
33) älyn ja järjen käyttäminen	0	1	2	3	4
34) taktiikoiden luominen, taktikointi	0	1	2	3	4
35) oman mielikuvituksen ja ideoiden käyttäminen	0	1	2	3	4
36) luonnossa oleminen ja liikkuminen	0	1	2	3	4
37) yksin oleminen rauhassa	0	1	2	3	4
38) omilla ääri rajoilla ponnisteleminen	0	1	2	3	4
39) sen tunteminen, että olen hyvä jossakin	0	1	2	3	4
40) liikunnasta on tullut tapa, jota ilman en osaa olla	0	1	2	3	4
41) kehujen saaminen	0	1	2	3	4
42) kavereiden auttaminen ja kannustaminen	0	1	2	3	4
43) perheen/suvun liikuntaperinteiden ja -tapojen jatkaminen	0	1	2	3	4
44) vaarojen, riskien tai jännityksen kokeminen	0	1	2	3	4
45) vauhdin kokeminen, vauhdikkaus	0	1	2	3	4
46) liikunnassa saan olla aggressiivinen ja kovaotteinen	0	1	2	3	4
47) liikunnassa saan käyttäytyä ja toimia vapaammin kuin elämässä muutoin	0	1	2	3	4
48) muodikkaalta näyttäminen myös urheillessani	0	1	2	3	4
49) muodikkaiden lajien harrastaminen	0	1	2	3	4
50) ajan kuluminen, kun ei ole muutakaan tekemistä	0	1	2	3	4
51) liikunnan/urheilun halpa hinta	0	1	2	3	4

10b. Millä tavoin ja miten paljon liikkuminen ja urheileminen VOI VAIKUTTAA mielestäsi seuraaviin asioihin?

	haittaa tai vähentää paljon -	haittaa tai vähentää vähän -	ei vaikuta mitenkään 0	hyödyttää tai lisää vähän +	hyödyttää tai lisää paljon +	en osaa sanoa ?
1) koulumenestys	-2	-1	0	+1	+2	9
2) suosio luokassa ja koulussa	-2	-1	0	+1	+2	9
3) suosio kavereiden keskuudessa	-2	-1	0	+1	+2	9
4) tyttö-/poikaystävänsä saaminen	-2	-1	0	+1	+2	9
5) rikastuminen	-2	-1	0	+1	+2	9
6) maineen ja kunnian saaminen	-2	-1	0	+1	+2	9
7) hyvän työpaikan saaminen aikuisena	-2	-1	0	+1	+2	9
8) onnellisuus	-2	-1	0	+1	+2	9
9) terveys tällä hetkellä	-2	-1	0	+1	+2	9
10) terveys aikuisena	-2	-1	0	+1	+2	9
11) tupakoiminen	-2	-1	0	+1	+2	9

jatkuu

liite 2 jatkuu

	haittaa tai vähentää paljon	haittaa tai vähentää vähän	ei vaikuta mitenkään	hyödyttää tai lisää vähän	hyödyttää tai lisää paljon	en osaa sanoa?
	-	-		+	+	?
12) alkoholin juominen	-2	-1	0	+1	+2	9
13) huumeiden käyttäminen	-2	-1	0	+1	+2	9
14) itseluottamus, itsevarmuus	-2	-1	0	+1	+2	9
15) älykkyys	-2	-1	0	+1	+2	9
16) reiluus	-2	-1	0	+1	+2	9
17) päättäväisyys	-2	-1	0	+1	+2	9
18) rohkeus, uskallus	-2	-1	0	+1	+2	9
19) itsekuri	-2	-1	0	+1	+2	9
20) pitkäjänteisyys, kärsivällisyys	-2	-1	0	+1	+2	9
21) keskittymiskyky	-2	-1	0	+1	+2	9
22) aggressiivisuus, väkivaltaisuus	-2	-1	0	+1	+2	9
23) stressin ja paineiden kokeminen	-2	-1	0	+1	+2	9
24) virkeys	-2	-1	0	+1	+2	9
25) hyvä ulkonäkö	-2	-1	0	+1	+2	9
26) sopuisuus perheessä	-2	-1	0	+1	+2	9
27) yhteiskunnan sääntöjen ja lakien noudattaminen	-2	-1	0	+1	+2	9
28) pettymysten/epäonnistumisten sietäminen	-2	-1	0	+1	+2	9

11. Anna seuraaville liikuntalajeille 0-3 PISTETTÄ sen mukaan, KUINKA PALJON niissä on Sinun mielestäsi KUTAKIN OMINAISUUTTA:

0p.=ei yhtään, 1p.=jonkin verran, 2p.=paljon, 3p.=erittäin paljon

OMINAISUUDET:	jää-kiekko	moottori-urheilu	hiihto	yleis-urheilu	skei-taus	sali-bandy/sähly	muoti-tanssit (esim. hiphop)	rulla-luistelu
(tämä on esimerkki) rohkeus	2p.	3p.	0p.	1p.	2p.	1p.	1p.	1p.
1) muodikkaus								
2) suomalaisuus								
3) vauhdikkaus								
4) sisältää riskejä								
5) aggressiivisuus, kovaotteisuus								
6) kauneus, sulavuus								
7) vaatii ”kylmäpäisyyttä + hermoja”								
8) vaatii ”kuntoa”								
9) vaatii voimaa								
10) vaatii taitoa								
11) vaatii yhteistyökykyä								
12) kiinnostaa itse harrastaa tätä lajia								
13) kiinnostaa katsoa tätä lajia								
14) kiinnostaa lukea tästä lajista								

jatkuu

12. Kuinka usein olet ollut KATSOMASSA PAIKANPÄÄLLÄ seuraavia urheilukilpailuja tai liikuntatapahtumia viimeisen vuoden aikana (tästä hetkestä vuosi taaksepäin)?

	en kertaakaan	noin 1 kerran vuodessa	muutamana kerran vuodessa	noin 1-2 kertaa kuukaudessa	lähes joka viikko
1) jääkiekko	0	1	2	3	4
2) jalkapallo	0	1	2	3	4
3) yleisurheilu	0	1	2	3	4
4) salibandy	0	1	2	3	4
5) moottoriurheilu	0	1	2	3	4
6) tanssi	0	1	2	3	4
7) voimistelu	0	1	2	3	4
8) koripallo	0	1	2	3	4
9) pesäpallo	0	1	2	3	4
10) hölkkätapahtuma	0	1	2	3	4
<i>Oletko ollut katsomassa jotain muuta – mitä? Kirjoita riveille ja rengasta.</i>					
11)	0	1	2	3	4
12)	0	1	2	3	4
13)	0	1	2	3	4

13. Miten TÄRKEITÄ seuraavat asiat ovat Sinulle, jos KATSOT urheilukilpailuja tai liikuntatapahtumia PAIKANPÄÄLLÄ?

	ei yhtään tärkeää	pikkuisen tärkeää	melko tärkeää	tärkeää	erittäin tärkeää
1) että joku perheenjäsen on mukana katsomassa Kuka? _____	0	1	2	3	4
2) että joku muu sukulainen on mukana katsomassa Kuka? _____	0	1	2	3	4
3) että kavereita on mukana katsomassa	0	1	2	3	4
4) että joku tuttu osallistuu kilpailuun/tapahtumaan	0	1	2	3	4
5) että harrastan tai olen joskus harrastanut lajia itse	0	1	2	3	4
6) että ymmärrän lajista paljon	0	1	2	3	4
7) että lajissa on paljon riskejä ja vaaroja	0	1	2	3	4
8) että lajissa on paljon aggressiivisuutta ja kovia otteita	0	1	2	3	4
9) jännitys, jännittävyys	0	1	2	3	4
10) taitavat suoritukset	0	1	2	3	4
11) kauniit ja sulavat suoritukset	0	1	2	3	4
12) vauhdikkaat suoritukset, vauhti	0	1	2	3	4
13) hyvännäköiset urheilijat	0	1	2	3	4
14) että suomalaiset ovat lajissa maailman parhaimmisto	0	1	2	3	4
15) että näen oman suosikkiurheilijani	0	1	2	3	4
16) että voin oppia jotain tai ottaa mallia	0	1	2	3	4
17) että kannattamani urheilija tai joukkue voittaa	0	1	2	3	4
18) että joku tunnettu urheilija on osallistujana	0	1	2	3	4
19) että kilpailu tai ottelu on tasaväkinen	0	1	2	3	4
20) että kyseessä on paikalliskamppailu	0	1	2	3	4
21) että on paljon yleisöä	0	1	2	3	4
22) että katsomossa saan huutaa ja ”riehua”	0	1	2	3	4
23) että katsomossa saan nauraa epäonnistujille/tuomareille	0	1	2	3	4
24) että puitteet ovat hyvät (esim. hieno halli, hyvä sää)	0	1	2	3	4
25) että saan hyvää naposteltavaa	0	1	2	3	4

jatkuu

liite 2 jatkuu

	ei yhtään tärkeää	pikkuisen tärkeää ●	melko tärkeää ●	tärkeää ●	erittäin tärkeää ●
26) että kouluhuolet tai muut paineet unohtuvat	0	1	2	3	4
27) että paikanpäällä on muuta hauskaa ohjelmaa, kuten kisoja yleisölle, musiikkia, yms.	0	1	2	3	4
28) että aika kuluu, kun ei ole muutakaan tekemistä	0	1	2	3	4
29) että pääsen ilmaiseksi/halvalla katsomoon	0	1	2	3	4
30) paikanpäällä katsomisesta on tullut tapa	0	1	2	3	4

14a. Kuinka paljon seuraat TIEDOTUSVÄLINEISTÄ liikuntaa ja urheilua?

	en koskaan	noin 1-2 kertaa vuodessa	noin 1-2 kertaa kuukaudessa	noin 1-2 kertaa viikossa	lähes joka päivä
1) televisiosta	0	1	2	3	4
2) teksti-tv:stä	0	1	2	3	4
3) videoilta	0	1	2	3	4
4) radiosta	0	1	2	3	4
5) sanomalehdistä	0	1	2	3	4
6) aikakauslehdistä	0	1	2	3	4
7) urheilu- ja liikuntalehdistä	0	1	2	3	4
8) urheilu- ja liikuntakirjoista	0	1	2	3	4
9) internetistä	0	1	2	3	4

14b. Kirjoita tähän neljä LIKUNTALAJIA, joita kaikkein mieluiten katsot TELKKARISTA:

- 1) _____ 3) _____
2) _____ 4) _____

14c. Kirjoita tähän, mitä LIKUNTA- ja URHEILUOHJELMIA katsot TELKKARISTA:

- 1) _____ 3) _____
2) _____ 4) _____

14d. Kirjoita tähän, mitä URHEILULEHTIÄ luet:

- 1) _____ 3) _____
2) _____ 4) _____

14e. Kirjoita tähän, mitä liikuntalajeja seuraat INTERNETISTÄ:

- 1) _____ 3) _____
2) _____ 4) _____

14f. Kuinka usein pelaat URHEILUAIHEISIA tietokone- tai konsolipelejä?

- 1 lähes joka päivä
2 noin 1-2 kertaa viikossa
3 noin 1-2 kertaa kuukaudessa
4 noin 1-2 kertaa vuodessa
5 pelaan pelejä, mutta en urheilupelejä
6 en pelaa tietokone- tai konsolipelejä lainkaan

14g. Kirjoita tähän 3 mielestäsi parasta URHEILUAIHEISTA tietokone- tai konsolipeliä:

- 1) _____
2) _____
3) _____

jatkuu

15. Miten TÄRKEITÄ seuraavat asiat ovat Sinulle, jos SEURAAT liikuntaa ja urheilua TIEDOTUS-VÄLINEISTÄ (tv:stä, radiosta, lehdistä, kirjoista, internetistä)?

	ei yhtään tärkeää	pikkuisen tärkeää ●	melko tärkeää ●	tärkeää ●	erittäin tärkeää ●
1) että muutkin perheenjäsenet seuraavat Ketkä? _____	0	1	2	3	4
2) että seuraamme perheen kanssa yhdessä	0	1	2	3	4
3) että kaverikin tai kaveritkin seuraavat	0	1	2	3	4
4) että seuraamme kaverin tai kavereiden kanssa yhdessä	0	1	2	3	4
5) että voin rentoutua samalla	0	1	2	3	4
6) että kouluhuolet tai muut paineet unohtuvat	0	1	2	3	4
7) että aika kuluu, kun ei ole muutamaakaan tekemistä	0	1	2	3	4
8) että harrastan tai olen harrastanut liikuntaa itse	0	1	2	3	4
9) seuraaminen on hauskaa, saan siitä iloa	0	1	2	3	4
10) seuraaminen on jännittävää	0	1	2	3	4
11) haluan tietää jonkin lajin viimeisimmät tapahtumat	0	1	2	3	4
12) haluan tietää asioiden taustoja	0	1	2	3	4
13) haluan osata keskustella urheilusta hyvin	0	1	2	3	4
14) haluan tietää, miten joku julkkis harrastaa liikuntaa	0	1	2	3	4
15) ennätykset ja tilastot	0	1	2	3	4
16) urheilijoiden tai muiden liikuntaihmissen haastattelut	0	1	2	3	4
17) urheilijoiden yksityiselämä	0	1	2	3	4
18) ohjeet, miten minun kannattaisi liikkua/urheilla itse	0	1	2	3	4
19) ohjeet, miten tulisin hyvännäköiseksi	0	1	2	3	4
20) uudet keksinnöt liikuntaan liittyen, esim. uudet lajit	0	1	2	3	4
21) seuraamisesta on tullut tapa	0	1	2	3	4

16. Mitä LIIKUNTA-VÄLINEITÄ JA LIIKUNTAVAATTEITA Sinulla on kotona käytössäsi?

	ei ole	on, mutta en käytä koskaan	on ja käytän myös
1) jalkapallo	0	1	2
2) jalkapallon säärisuojat	0	1	2
3) jalkapallokengät (nappikset)	0	1	2
4) amerikkalainen jalkapallo	0	1	2
5) frisbee	0	1	2
6) pesäpallomaila	0	1	2
7) pesäpallo-örpö	0	1	2
8) koripallo	0	1	2
9) koripalloteline	0	1	2
10) lentopallo	0	1	2
11) sulkapallomaila	0	1	2
12) pingismaila	0	1	2
13) pingispöytä	0	1	2
14) tennismaila	0	1	2
15) tennispallo	0	1	2
16) squashmaila	0	1	2
17) salibandy-/sählymaila	0	1	2
18) lasketteluvälineet	0	1	2
19) lumilautailuvälineet	0	1	2
20) murtomaahiihtovälineet	0	1	2
21) suksivoiteita	0	1	2
22) luistimet	0	1	2
23) jääkiekko-/kaukalopallomaila	0	1	2
24) jääkiekkokypäri	0	1	2
25) ringettemaila	0	1	2
26) pulkka, liukuri tai kelkka	0	1	2

liite 2 jatkuu

	ei ole	on, mutta en käytä koskaan	on ja käytän myös
27) uima-asu	0	1	2
28) uimalasit	0	1	2
29) voimistelupuku	0	1	2
30) voimistelutossut	0	1	2
31) aerobitossut	0	1	2
32) aerobicasu	0	1	2
33) (hula-hula)vanne	0	1	2
34) hyppynaru	0	1	2
35) voimistelupatja tai -matto	0	1	2
36) rekkitanko	0	1	2
37) käsipaino	0	1	2
38) urheilushortsit	0	1	2
39) sisäpelitossut	0	1	2
40) lenkkitossut	0	1	2
41) golfvarusteet	0	1	2
42) surffilauta	0	1	2
43) kanootti	0	1	2
44) kompassi	0	1	2
45) nyrkkeilyhanskat	0	1	2
46) judo-/karatepuku tai vastaava	0	1	2
47) rullaluistimet	0	1	2
48) rullaluistelusuojavarusteita	0	1	2
49) skeittilauta	0	1	2
50) piikkarit	0	1	2
51) keihäs	0	1	2
52) sekuntikello	0	1	2
53) urheilurannekello	0	1	2
54) ratsastuskypärä	0	1	2
55) polkupyörä	0	1	2
56) pyöräilykypärä	0	1	2
57) verkkaripuku	0	1	2
58) urheilujuomaa tai -ravinteita	0	1	2
59) kävelysauvat	0	1	2
60) sykemittari	0	1	2
Onko jotain muita - mitä? Kirjoita riveille ja rengasta.			
61)	0	1	2
62)	0	1	2
63)	0	1	2

17a. Miten TÄRKEÄÄ Sinulle on LIIKUNTAVAATTEITA, -JALKINEITA ja -VÄLINEITÄ hankkiessasi, että:

	ei yhtään tärkeää	pikkuisen tärkeää ●	melko tärkeää ●	tärkeää ●	erittäin tärkeää ●
1) olet nähnyt jollakin hyvällä urheilijalla samankaltaisen	0	1	2	3	4
2) olet nähnyt jollakin julkikkksella samankaltaisen	0	1	2	3	4
3) olet nähnyt tv:ssä/lehdessä mainostettavan samankaltaisia	0	1	2	3	4
4) kaverillasi on samankaltainen	0	1	2	3	4
5) isoveljelläsi/isosiskollasi on samankaltainen	0	1	2	3	4
6) pikkuveljelläsi/pikkusiskollasi on samankaltainen	0	1	2	3	4
7) isälläsi/äidilläsi on samankaltainen	0	1	2	3	4
8) vanhempasi pitävät hankintaa hyvänä	0	1	2	3	4
9) kenelläkään tuntemallasi ei ole samankaltaista	0	1	2	3	4
10) siinä on jonkin liikuntaseuran tai joukkueen merkki	0	1	2	3	4

jatku

	ei yhtään tärkeää	pikkuisen tärkeää ●	melko tärkeää ●	tärkeää ●	erittäin tärkeää ●
11) se on ”oikean” värinen	0	1	2	3	4
12) se ostetaan ”oikeasta” paikasta	0	1	2	3	4
13) se on valmistettu kestävästä materiaalista	0	1	2	3	4
14) se on edullinen	0	1	2	3	4
15) se on kallis	0	1	2	3	4
16) se näyttää kalliilta	0	1	2	3	4
17) se on paras, mitä on saatavilla	0	1	2	3	4
18) se on uutta mallia	0	1	2	3	4
19) se ei ole käytetty	0	1	2	3	4
20) se näyttää muodikkaalta	0	1	2	3	4
21) se näyttää urheilulliselta	0	1	2	3	4
22) se toimii liikuntasuorituksessa hyvin	0	1	2	3	4
23) uskot onnistuvasi liikunnassa paremmin sen avulla	0	1	2	3	4
24) se herättää huomiota ja ihailua	0	1	2	3	4
25) saat lisää suosiota sen avulla	0	1	2	3	4
26) se lisää itsevarmuuttasi	0	1	2	3	4
27) se tekee sinut hyvännäköiseksi	0	1	2	3	4
28) se tekee sinut onnellisemmaksi	0	1	2	3	4
29) se on päällä ”löysä”	0	1	2	3	4
30) se on päällä vartalonmyötäinen	0	1	2	3	4
31) se hoikentaa vartaloa	0	1	2	3	4
32) se paljastaa ihoa (tai jotain muuta)	0	1	2	3	4
33) se on ”oikeaa” merkkiä	0	1	2	3	4

17b. Kirjoita kolme mielestäsi parasta **LIIKUNTAVAATE JA -JALKINEMERKKIÄ**:

- 1) _____ 3) _____
2) _____

17c. Kirjoita kolme mielestäsi parasta **LIIKUNTAVALINEMERKKIÄ** (välineet, varusteet):

- 1) _____ 3) _____
2) _____

18. Kuinka usein käytät liikuntavaatteita ja -jalkineita **MUISSA TILANTEISSA** kuin varsinaisissa liikuntasuorituksissa?

- 1 lähes joka päivä
2 noin 1-2 kertaa viikossa
3 noin 1-2 kertaa kuukaudessa
4 noin 1-2 kertaa vuodessa
5 en koskaan

19. Mikä oli liikuntanumerosi viimeisimmässä todistuksessa? _____

20. Luettele maat, joissa Sinä olet käynyt perheesi kanssa lomamatkalla:

21. Kuinka monta autoa perheelläsi on? _____ kpl

Kiitos!

LIITE 3a: Välittömien liikkumisen merkitysten tärkeyskeskiarvot ja -hajonnat / 5. lk tytöt

	N	Min.	Max.	M	Sd
Perheen kanssa yhdessä liikkuminen	210	0	4	1,87	1,06
Kavereiden kanssa yhdessä liikkuminen	210	0	4	2,38	1,05
Uusien kavereiden saaminen	210	0	4	2,47	1,16
Joukkueeseen kuuluminen	210	0	4	2,23	1,35
Tiettyyn urheiluseuraan kuuluminen	210	0	4	1,67	1,43
Mukava ohjaaja/valmentaja	210	0	4	2,95	1,08
Liikuntapaikan sijainti kodin lähellä	210	0	4	1,68	1,17
Isän mielestä on hyvä, että liikun	210	0	4	2,56	1,22
Äidin mielestä on hyvä, että liikun	210	0	4	2,77	1,11
Kilpaileminen	210	0	4	1,66	1,28
Voittaminen, että olen paras	210	0	4	,79	,979
Halu tulla yhtä hyväksi kuin ihailemani urheilija	210	0	4	1,51	1,25
Paremmen ulkonäön saaminen	210	0	4	1,22	1,12
Painon kurissa pitäminen	210	0	4	1,86	1,24
Hyvän kunnon saaminen	210	0	4	2,88	,986
Isompien lihasten saaminen	210	0	4	1,24	1,18
Kestävyuden parantaminen	210	0	4	2,52	1,08
Nopeuden parantaminen	210	0	4	2,56	1,07
Notkeuden parantaminen	210	0	4	2,61	1,15
Taitojen parantaminen ja oppiminen	210	1	4	2,85	,941
Terveyden säilyttäminen ja parantaminen	210	0	4	3,15	,951
Tv:oon ja lehtiin pääseminen	210	0	4	,77	,892
Isojen rahojen tienaaaminen	210	0	4	,90	1,10
Liikuntaan liittyvän ammatin saaminen	210	0	4	1,53	1,24
Hienot välineet ja varusteet	210	0	4	1,16	1,08
Tekniset välineet (esim. moottorit)	210	0	4	,55	,891
Uusien kokemusten saaminen	210	0	4	2,69	1,07
Hyvän olon saaminen	210	1	4	3,09	,964
Hauskuus, ilo	210	0	4	3,39	,841
Huolten unohtuminen	210	0	4	2,77	1,14
Rentoutuminen	210	0	4	2,85	1,01
Monipuolisuus	210	0	4	2,65	1,06
Älyn ja järjen käyttäminen	210	0	4	2,73	1,05
Taktiikoiden luominen, taktikointi	210	0	4	2,17	1,10
Mielikuvituksen ja ideoiden käyttäminen	210	0	4	2,25	1,09
Luonnossa oleminen ja liikkuminen	210	0	4	2,66	1,17
Yksin oleminen rauhassa	210	0	4	1,92	1,14
Omilla ääri rajoilla ponnisteleminen	210	0	4	1,93	1,18
Tunteminen, että olen hyvä jossakin	210	0	4	2,68	1,07
Liikunnasta on tullut tapa, jota ilman en osaa olla	210	0	4	2,13	1,29
Kehujen saaminen	210	0	4	1,55	1,20
Kavereiden auttaminen ja kannustaminen	210	0	4	2,85	1,08
Perheen/suvun liikuntaperinteiden ja -tapojen jatkaminen	210	0	4	1,81	1,29
Vaarojen, riskien tai jännityksen kokeminen	210	0	4	1,73	1,23
Vauhdin kokeminen	210	0	4	2,35	1,24
Liikunnassa saan olla aggressiivinen ja kovaotteinen	210	0	4	1,19	1,23
Liikunnassa saan käyttäytyä ja toimia vapaammin kuin elämässä muutoin	210	0	4	1,74	1,18
Muodikkaalta näyttäminen liikuessani	210	0	4	1,03	1,12
Muodikkaiden lajien harrastaminen	210	0	4	,77	1,10
Ajan kuluminen, kun ei ole muutakaan tekemistä	210	0	4	1,57	1,17
Liikunnan halpa hinta	210	0	4	1,23	1,14

jatkuu

LIITE 3b: Välittömien liikkumisen merkitysten tärkeyskeskiarvot ja -hajonnat / 5. lk pojat

	N	Min.	Max.	M	Sd
Perheen kanssa yhdessä liikkuminen	232	0	4	1,76	1,06
Kavereiden kanssa yhdessä liikkuminen	232	0	4	2,35	1,04
Uusien kavereiden saaminen	232	0	4	2,28	1,21
Joukkueeseen kuuluminen	232	0	4	2,25	1,39
Tiettyyn urheiluseuraan kuuluminen	232	0	4	1,69	1,44
Mukava ohjaaja/valmentaja	232	0	4	2,84	1,28
Liikuntapaikan sijainti kodin lähellä	232	0	4	1,94	1,26
Isän mielestä on hyvä, että liikun	232	0	4	2,75	1,16
Äidin mielestä on hyvä, että liikun	232	0	4	2,71	1,12
Kilpaileminen	232	0	4	1,71	1,27
Voittaminen, että olen paras	232	0	4	,99	1,06
Halu tulla yhtä hyväksi kuin ihailemani urheilija	232	0	4	2,06	1,53
Paremmän ulkonäön saaminen	232	0	4	1,07	1,15
Painon kurissa pitäminen	232	0	4	2,01	1,34
Hyvän kunnon saaminen	232	0	4	3,01	1,02
Isompien lihasten saaminen	232	0	4	2,11	1,24
Kestävyyden parantaminen	232	0	4	2,73	1,12
Nopeuden parantaminen	232	0	4	2,72	1,06
Notkeuden parantaminen	232	0	4	2,50	1,14
Taitojen parantaminen ja oppiminen	232	0	4	2,85	,984
Terveysten säilyttäminen ja parantaminen	232	0	4	3,19	,916
Tv:oon ja lehtiin pääseminen	232	0	4	1,11	1,12
Isojen rahojen tienäminen	232	0	4	1,67	1,37
Liikuntaan liittyvän ammatin saaminen	232	0	4	1,87	1,32
Hienot välineet ja varusteet	232	0	4	1,69	1,23
Tekniset välineet (esim. moottorit)	232	0	4	1,32	1,26
Uusien kokemusten saaminen	232	0	4	2,68	1,04
Hyvän olon saaminen	232	0	4	2,93	1,06
Hauskuus, ilo	232	0	4	3,30	,899
Huolten unohtuminen	232	0	4	2,72	1,17
Rentoutuminen	232	0	4	2,65	1,14
Monipuolisuus	232	0	4	2,60	1,07
Älyn ja järjen käyttäminen	232	0	4	2,74	1,04
Taktiikoiden luominen, taktikointi	232	0	4	2,44	1,16
Mielikuvituksen ja ideoiden käyttäminen	232	0	4	2,31	1,17
Luonnossa oleminen ja liikkuminen	232	0	4	2,42	1,18
Yksin oleminen rauhassa	232	0	4	1,76	1,19
Omilla ääriarjoilla ponnisteleminen	232	0	4	2,01	1,17
Tunteminen, että olen hyvä jossakin	232	0	4	2,78	1,02
Liikunnasta on tullut tapa, jota ilman en osaa olla	232	0	4	2,17	1,31
Kehujen saaminen	232	0	4	1,76	1,21
Kavereiden auttaminen ja kannustaminen	232	0	4	2,67	1,06
Perheen/suvun liikuntaperinteiden ja -tapojen jatkaminen	232	0	4	1,85	1,30
Vaarojen, riskien tai jännityksen kokeminen	232	0	4	2,24	1,30
Vauhdin kokeminen	232	0	4	2,71	1,14
Liikunnassa saan olla aggressiivinen ja kovaotteinen	232	0	4	1,53	1,28
Liikunnassa saan käyttäytyä ja toimia vapaammin kuin elämässä muutoin	232	0	4	1,61	1,27
Muodikkaalta näyttäminen liikkeessani	232	0	4	,98	1,08
Muodikkaiden lajien harrastaminen	232	0	4	,82	1,09
Ajan kuluminen, kun ei ole muutakaan tekemistä	232	0	4	1,98	1,30
Liikunnan halpa hinta	232	0	4	1,49	1,27

liite 3 jatkuu

LIITE 3c: Välittömien liikkumisen merkitysten tärkeyskeskiarvot ja -hajonnat / 9. lk tytöt

	N	Min.	Max.	M	Sd
Perheen kanssa yhdessä liikkuminen	202	0	4	1,07	1,06
Kavereiden kanssa yhdessä liikkuminen	202	0	4	2,25	1,05
Uusien kavereiden saaminen	202	0	4	2,16	1,20
Joukkueeseen kuuluminen	202	0	4	1,73	1,45
Tiettyyn urheiluseuraan kuuluminen	202	0	4	1,21	1,37
Mukava ohjaaja/valmentaja	202	0	4	3,00	1,16
Liikuntapaikan sijainti kodin lähellä	202	0	4	1,66	1,10
Isän mielestä on hyvä, että liikun	202	0	4	1,59	1,29
Äidin mielestä on hyvä, että liikun	202	0	4	1,77	1,31
Kilpaileminen	202	0	4	1,28	1,31
Voittaminen, että olen paras	202	0	4	,77	1,06
Halu tulla yhtä hyväksi kuin ihailemani urheilija	202	0	4	1,01	1,24
Paremmän ulkonäön saaminen	202	0	4	1,79	1,18
Painon kurissa pitäminen	202	0	4	2,14	1,21
Hyvän kunnon saaminen	202	0	4	2,90	1,01
Isompien lihasten saaminen	202	0	4	1,52	1,18
Kestävyyden parantaminen	202	0	4	2,66	1,07
Nopeuden parantaminen	202	0	4	2,36	1,18
Notkeuden parantaminen	202	0	4	2,61	1,16
Taitojen parantaminen ja oppiminen	202	0	4	2,73	1,05
Terveysten säilyttäminen ja parantaminen	202	0	4	3,14	,925
Tv:oon ja lehtiin pääseminen	202	0	4	,63	,995
Isojen rahojen tienäminen	202	0	4	,59	1,04
Liikuntaan liittyvän ammatin saaminen	202	0	4	,77	1,07
Hienot välineet ja varusteet	202	0	4	,79	,892
Tekniset välineet (esim. moottorit)	202	0	4	,30	,690
Uusien kokemusten saaminen	202	0	4	2,55	1,10
Hyvän olon saaminen	202	0	4	3,06	,996
Hauskuus, ilo	202	0	4	3,29	,895
Huolten unohtuminen	202	0	4	2,94	1,05
Rentoutuminen	202	0	4	2,96	1,00
Monipuolisuus	202	0	4	2,85	1,01
Älyn ja järjen käyttäminen	202	0	4	1,99	1,16
Taktiikoiden luominen, taktikointi	202	0	4	1,67	1,17
Mielikuvituksen ja ideoiden käyttäminen	202	0	4	2,00	1,16
Luonnossa oleminen ja liikkuminen	202	0	4	2,06	1,16
Yksin oleminen rauhassa	202	0	4	1,71	1,19
Omilla ääriarjoilla ponnisteleminen	202	0	4	1,84	1,20
Tunteminen, että olen hyvä jossakin	202	0	4	2,65	1,15
Liikunnasta on tullut tapa, jota ilman en osaa olla	202	0	4	1,95	1,43
Kehujen saaminen	202	0	4	1,59	1,15
Kavereiden auttaminen ja kannustaminen	202	0	4	2,23	1,09
Perheen/suvun liikuntaperinteiden ja -tapojen jatkaminen	202	0	4	,74	1,01
Vaarojen, riskien tai jännityksen kokeminen	202	0	4	1,48	1,21
Vauhdin kokeminen	202	0	4	1,83	1,21
Liikunnassa saan olla aggressiivinen ja kovaotteinen	202	0	4	,96	1,11
Liikunnassa saan käyttäytyä ja toimia vapaammin kuin elämässä muutoin	202	0	4	1,46	1,14
Muodikkaalta näyttäminen liikkeessani	202	0	4	,86	1,05
Muodikkaiden lajien harrastaminen	202	0	4	,46	,822
Ajan kuluminen, kun ei ole muutakaan tekemistä	202	0	4	1,27	1,06
Liikunnan halpa hinta	202	0	4	1,34	1,24

jatkuu

LIITE 3d: Välittömien liikkumisen merkitysten tärkeyskeskiarvot ja -hajonnat / 9. lk pojat

	N	Min.	Max.	M	Sd
Perheen kanssa yhdessä liikkuminen	178	0	4	,83	,920
Kavereiden kanssa yhdessä liikkuminen	178	0	4	2,23	1,08
Uusien kavereiden saaminen	178	0	4	1,74	1,19
Joukkueeseen kuuluminen	178	0	4	1,60	1,43
Tiettyyn urheiluseuraan kuuluminen	178	0	4	1,17	1,37
Mukava ohjaaja/valmentaja	178	0	4	2,28	1,43
Liikuntapaikan sijainti kodin lähellä	178	0	4	1,69	1,18
Isän mielestä on hyvä, että liikun	178	0	4	1,75	1,31
Äidin mielestä on hyvä, että liikun	178	0	4	1,80	1,27
Kilpaileminen	178	0	4	1,57	1,37
Voittaminen, että olen paras	178	0	4	1,20	1,26
Halu tulla yhtä hyväksi kuin ihailemani urheilija	178	0	4	1,27	1,41
Paremmän ulkonäön saaminen	178	0	4	1,29	1,23
Painon kurissa pitäminen	178	0	4	1,39	1,28
Hyvän kunnon saaminen	178	0	4	2,41	1,19
Isompien lihasten saaminen	178	0	4	2,03	1,24
Kestävyyden parantaminen	178	0	4	2,29	1,20
Nopeuden parantaminen	178	0	4	2,21	1,25
Notkeuden parantaminen	178	0	4	2,03	1,21
Taitojen parantaminen ja oppiminen	178	0	4	2,47	1,11
Terveysten säilyttäminen ja parantaminen	178	0	4	2,69	1,10
Tv:oon ja lehtiin pääseminen	178	0	4	,79	1,11
Isojen rahojen tienaaaminen	178	0	4	1,08	1,31
Liikuntaan liittyvän ammatin saaminen	178	0	4	1,05	1,29
Hienot välineet ja varusteet	178	0	4	1,08	1,25
Tekniset välineet (esim. moottorit)	178	0	4	,99	1,29
Uusien kokemusten saaminen	178	0	4	2,21	1,13
Hyvän olon saaminen	178	0	4	2,52	1,15
Hauskuus, ilo	178	0	4	2,94	1,05
Huolten unohtuminen	178	0	4	2,23	1,26
Rentoutuminen	178	0	4	2,47	1,17
Monipuolisuus	178	0	4	2,30	1,10
Älyn ja järjen käyttäminen	178	0	4	2,24	1,12
Taktiikoiden luominen, taktikointi	178	0	4	2,16	1,31
Mielikuvituksen ja ideoiden käyttäminen	178	0	4	2,01	1,19
Luonnossa oleminen ja liikkuminen	178	0	4	1,90	1,23
Yksin oleminen rauhassa	178	0	4	1,46	1,17
Omilla ääriajoilla ponnisteleminen	178	0	4	2,01	1,25
Tunteminen, että olen hyvä jossakin	178	0	4	2,35	1,22
Liikunnasta on tullut tapa, jota ilman en osaa olla	178	0	4	1,83	1,42
Kehujen saaminen	178	0	4	1,60	1,21
Kavereiden auttaminen ja kannustaminen	178	0	4	2,03	1,20
Perheen/suvun liikuntaperinteiden ja -tapojen jatkaminen	178	0	4	,87	1,12
Vaarojen, riskien tai jännityksen kokeminen	178	0	4	1,76	1,29
Vauhdin kokeminen	178	0	4	2,09	1,31
Liikunnassa saan olla aggressiivinen ja kovaotteinen	178	0	4	1,59	1,30
Liikunnassa saan käyttäytyä ja toimia vapaammin kuin elämässä muutoin	178	0	4	1,70	1,26
Muodikkaalta näyttäminen liikkeessani	178	0	4	,95	1,10
Muodikkaiden lajien harrastaminen	178	0	4	,72	1,07
Ajan kuluminen, kun ei ole muutakaan tekemistä	178	0	4	1,43	1,20
Liikunnan halpa hinta	178	0	4	1,16	1,23

LIITE 4a: Liikkumisen välinmerkitysten tärkeyskeskiarvot ja -hajonnat / 5. lk tytöt ja pojat

Sukupuoli		N	Min.	Max.	M	Sd
1=tyttö	Koulumenestys	210	-2	2	,68	,83
	Suosio luokassa ja koulussa	210	-1	2	,61	,70
	Suosio kavereiden keskuudessa	210	-2	2	,57	,73
	Tyttö-/poikaystävä saaminen	210	-2	2	,42	,78
	Rikastuminen	210	-2	2	,39	,78
	Maineen ja kunnian saaminen	210	-2	2	,63	,76
	Hyvän työpaikan saaminen	210	-2	2	,86	,75
	Onnellisuus	210	0	2	1,51	,60
	Terveys tällä hetkellä	210	-1	2	1,63	,59
	Terveys aikuisena	210	0	2	1,66	,51
	Tupakoiminen	210	-2	2	-1,45	,96
	Alkoholin juominen	210	-2	2	-1,39	,96
	Huumeiden käyttäminen	210	-2	2	-1,53	,95
	Itseluottamus, itsevarmuus	210	-2	2	1,22	,74
	Älykkyyks	210	0	2	,76	,64
	Reiluus	210	0	2	1,18	,66
	Päätäväisyys	210	0	2	1,26	,63
	Rohkeus, uskallus	210	0	2	1,36	,61
	Itsekuri	210	-2	2	,93	,69
	Pitkäjänteisyys, kärsivällisyys	210	-2	2	1,25	,70
	Keskittymiskyky	210	-2	2	1,37	,68
	Aggressiivisuus, väkivaltaisuus	210	-2	2	-0,74	1,1
	Stressin ja paineiden kokeminen	210	-2	2	-0,44	1,0
Virkeys	210	-2	2	1,35	,72	
Hyvä ulkonäkö	210	-2	2	,58	,84	
Sopuisuus perheessä	210	-2	2	,80	,82	
Yhteiskunnan sääntöjen ja lakien noudattaminen	210	-1	2	,81	,79	
Pettymysten ja epäonnistumisten sietäminen	210	-2	2	,56	,99	
2=poika	Koulumenestys	232	-2	2	,65	,84
	Suosio luokassa ja koulussa	232	-2	2	,71	,72
	Suosio kavereiden keskuudessa	232	-2	2	,80	,74
	Tyttö-/poikaystävä saaminen	232	-2	2	,73	,82
	Rikastuminen	232	-2	2	,65	,80
	Maineen ja kunnian saaminen	232	-2	2	,83	,74
	Hyvän työpaikan saaminen	232	-1	2	1,02	,80
	Onnellisuus	232	-2	2	1,36	,76
	Terveys tällä hetkellä	232	-2	2	1,44	,78
	Terveys aikuisena	232	-2	2	1,55	,68
	Tupakoiminen	232	-2	2	-1,48	,93
	Alkoholin juominen	232	-2	2	-1,33	,91
	Huumeiden käyttäminen	232	-2	2	-1,61	,82
	Itseluottamus, itsevarmuus	232	-2	2	1,15	,85
	Älykkyyks	232	-2	2	,90	,79
	Reiluus	232	-2	2	1,03	,84
	Päätäväisyys	232	-2	2	1,09	,77
	Rohkeus, uskallus	232	-2	2	1,31	,70
	Itsekuri	232	-2	2	1,02	,74
	Pitkäjänteisyys, kärsivällisyys	232	-2	2	1,08	,81
	Keskittymiskyky	232	-2	2	1,31	,74
	Aggressiivisuus, väkivaltaisuus	232	-2	2	-0,55	1,1
	Stressin ja paineiden kokeminen	232	-2	2	-0,35	1,0
Virkeys	232	-2	2	1,22	,79	
Hyvä ulkonäkö	232	-2	2	,48	,75	
Sopuisuus perheessä	232	-2	2	,87	,85	
Yhteiskunnan sääntöjen ja lakien noudattaminen	232	-2	2	,80	,90	
Pettymysten ja epäonnistumisten sietäminen	232	-2	2	,68	1,0	

jatkuu

LIITE 4b: Liikkumisen välinemerkitysten tärkeyskeskiarvot ja -hajonnat / 9. lk tyttöt ja pojat

Sukupuoli	N	Min.	Max.	M	Sd		
1=tyttö	Koulumenestys	202	-2	2	,43	,99	
	Suosio luokassa ja koulussa	202	-2	2	,60	,70	
	Suosio kavereiden keskuudessa	202	-1	2	,47	,62	
	Tyttö-/poikaystävä saaminen	202	-1	2	,55	,68	
	Rikastuminen	202	-2	2	,35	,67	
	Maineen ja kunnian saaminen	202	-1	2	,69	,70	
	Hyvän työpaikan saaminen	202	-2	2	,48	,67	
	Onnellisuus	202	0	2	1,30	,72	
	Terveys tällä hetkellä	202	-2	2	1,57	,66	
	Terveys aikuisena	202	-2	2	1,64	,62	
	Tupakoiminen	202	-2	2	-1,22	,92	
	Alkoholin juominen	202	-2	2	-1,01	,88	
	Huumeiden käyttäminen	202	-2	2	-1,39	,89	
	Itseluottamus, itsevarmuus	202	-1	2	1,31	,63	
	Älykkyyden	202	0	2	,54	,63	
	Reiluus	202	-1	2	,91	,64	
	Päätäväisyys	202	0	2	1,08	,64	
	Rohkeus, uskallus	202	-1	2	1,22	,61	
	Itsekuri	202	-2	2	1,11	,70	
	Pitkäjänteisyys, kärsivällisyys	202	-1	2	1,18	,64	
	Keskittämiskyky	202	0	2	1,32	,61	
	Aggressiivisuus, väkivaltaisuus	202	-2	2	-,24	,90	
	Stressin ja paineiden kokeminen	202	-2	2	-,19	1,0	
	Virkeys	202	-2	2	1,33	,72	
	Hyvä ulkonäkö	202	-1	2	,91	,76	
	Sopuisuus perheessä	202	-2	2	,43	,66	
	Yhteiskunnan sääntöjen ja lakien noudattaminen	202	-2	2	,38	,66	
	Pettymysten ja epäonnistumisten sietäminen	202	-2	2	,72	,77	
	2=poika	Koulumenestys	178	-2	2	,35	,91
		Suosio luokassa ja koulussa	178	-2	2	,69	,66
Suosio kavereiden keskuudessa		178	-2	2	,72	,66	
Tyttö-/poikaystävä saaminen		178	-2	2	,74	,79	
Rikastuminen		178	-2	2	,46	,75	
Maineen ja kunnian saaminen		178	-2	2	,76	,75	
Hyvän työpaikan saaminen		178	-2	2	,60	,76	
Onnellisuus		178	-2	2	1,08	,78	
Terveys tällä hetkellä		178	-2	2	1,33	,81	
Terveys aikuisena		178	-2	2	1,36	,86	
Tupakoiminen		178	-2	2	-1,03	,94	
Alkoholin juominen		178	-2	2	-,69	1,0	
Huumeiden käyttäminen		178	-2	2	-1,32	,99	
Itseluottamus, itsevarmuus		178	-2	2	1,13	,72	
Älykkyyden		178	-2	2	,69	,75	
Reiluus		178	-2	2	,83	,75	
Päätäväisyys		178	-2	2	,99	,73	
Rohkeus, uskallus		178	-2	2	1,09	,76	
Itsekuri		178	-2	2	1,10	,71	
Pitkäjänteisyys, kärsivällisyys		178	-2	2	1,03	,76	
Keskittämiskyky		178	-2	2	1,16	,75	
Aggressiivisuus, väkivaltaisuus		178	-2	2	,09	,95	
Stressin ja paineiden kokeminen		178	-2	2	,02	1,1	
Virkeys		178	-2	2	,99	,83	
Hyvä ulkonäkö		178	-1	2	,69	,73	
Sopuisuus perheessä		178	-1	2	,53	,72	
Yhteiskunnan sääntöjen ja lakien noudattaminen		178	-2	2	,33	,79	
Pettymysten ja epäonnistumisten sietäminen		178	-2	2	,72	,83	

LIITE 5a: Välittömän penkkiurheilun merkitysten tärkeyskeskiarvot ja -hajonnat / 5. lk tytöt ja pojat

Sukupuoli		N	Min.	Max.	M	Sd
1=tyttö	Joku perheenjäsen on mukana katsomassa	210	0	4	1,87	1,22
	Joku muu sukulainen on mukana katsomassa	210	0	0	1,15	1,20
	Kaveri/kavereita on mukana katsomassa	210	0	4	1,92	1,10
	Joku tuttu osallistuu kilpailuun/tapahtumaan	210	0	4	1,65	1,18
	Harrastan tai olen joskus harrastanut lajia itse	210	0	4	1,41	1,26
	Ymmärrän lajista paljon	210	0	4	1,85	1,11
	Lajissa on paljon riskejä ja vaaroja	210	0	4	,89	1,07
	Lajissa on paljon aggressiivisuutta ja kovia otteita	210	0	4	,58	1,01
	Jännitys, jännittävyys	210	0	4	1,90	1,14
	Taitavat suoritukset	210	0	4	2,27	1,13
	Kauniit ja sulavat suoritukset	210	0	4	1,79	1,24
	Vauhdikkaat suoritukset, vauhti	210	0	4	2,05	1,15
	Hyvännäköiset urheilijat	210	0	4	,92	1,11
	Suomalaiset ovat lajissa maailman parhaimmistoa	210	0	4	1,21	1,16
	Näen oman suosikkiurheilijani	210	0	4	1,25	1,27
	Voin oppia jotain tai ottaa mallia	210	0	4	1,80	1,16
	Kannattamani urheilija tai joukkue voittaa	210	0	4	1,49	1,17
	Joku tunnettu urheilija on osallistujana	210	0	4	1,06	1,12
	Kilpailu tai ottelu on tasaväkinen	210	0	4	1,30	1,11
	Kyseessä on paikalliskamppailu	210	0	4	,69	,975
	On paljon yleisöä	210	0	4	1,00	1,17
	Katsomossa saan huutaa ja "riehua"	210	0	4	,90	1,14
	Katsomossa saan nauraa epäonnistujille/ tuomareille	210	0	4	,53	,969
	Puitteet ovat hyvät (esim. hieno halli, hyvä sää)	210	0	4	1,40	1,12
	Saan hyvää naposteltavaa	210	0	4	1,00	1,15
	Kouluhuolet tai muut paineet unohtuvat	210	0	4	1,93	1,17
	Paikanpäällä on muuta hauskaa ohjelmaa, kuten kisoja yleisölle, musiikkia, yms.	210	0	4	1,55	1,15
	Aika kuluu, kun ei ole muutakaan tekemistä	210	0	4	1,16	1,12
	Pääsen ilmaiseksi/ halvalla katsomoon	210	0	4	1,08	1,02
	Paikanpäällä katsomisesta on tullut tapa	210	0	4	,54	,871
2=poika	Joku perheenjäsen on mukana katsomassa	232	0	4	1,73	1,27
	Joku muu sukulainen on mukana katsomassa	232	0	4	,95	1,11
	Kaveri/kavereita on mukana katsomassa	232	0	4	1,78	1,13
	Joku tuttu osallistuu kilpailuun/tapahtumaan	232	0	4	1,36	1,15
	Harrastan tai olen joskus harrastanut lajia itse	232	0	4	1,49	1,26
	Ymmärrän lajista paljon	232	0	4	2,17	1,22
	Lajissa on paljon riskejä ja vaaroja	232	0	4	1,60	1,32
	Lajissa on paljon aggressiivisuutta ja kovia otteita	232	0	4	1,29	1,29
	Jännitys, jännittävyys	232	0	4	2,46	1,21
	Taitavat suoritukset	232	0	4	2,59	1,11
	Kauniit ja sulavat suoritukset	232	0	4	1,81	1,30
	Vauhdikkaat suoritukset, vauhti	232	0	4	2,45	1,19
	Hyvännäköiset urheilijat	232	0	4	,95	1,15
	Suomalaiset ovat lajissa maailman parhaimmista	232	0	4	1,68	1,40
	Näen oman suosikkiurheilijani	232	0	4	1,70	1,40
	Voin oppia jotain tai ottaa mallia	232	0	4	2,04	1,28
	Kannattamani urheilija tai joukkue voittaa	232	0	4	2,15	1,26
	Joku tunnettu urheilija on osallistujana	232	0	4	1,57	1,27
	Kilpailu tai ottelu on tasaväkinen	232	0	4	1,98	1,34
	Kyseessä on paikalliskamppailu	232	0	4	1,16	1,20
	On paljon yleisöä	232	0	4	1,32	1,31
	Katsomossa saan huutaa ja "riehua"	232	0	4	1,33	1,39
	Katsomossa saan nauraa epäonnistujille/ tuomareille	232	0	4	1,31	1,48
	Puitteet ovat hyvät (esim. hieno halli, hyvä sää)	232	0	4	1,96	1,31
	Saan hyvää naposteltavaa	232	0	4	1,46	1,39
	Kouluhuolet tai muut paineet unohtuvat	232	0	4	2,25	1,30
	Paikanpäällä on muuta hauskaa ohjelmaa, kuten kisoja yleisölle, musiikkia, yms.	232	0	4	1,84	1,24
	Aika kuluu, kun ei ole muutakaan tekemistä	232	0	4	1,73	1,29
	Pääsen ilmaiseksi/ halvalla katsomoon	232	0	4	1,72	1,38
	Paikanpäällä katsomisesta on tullut tapa	232	0	4	1,10	1,24

jatkuu

LIITE 5b: Välittömän penkkiurheilun merkitysten tärkeyskeskiarvot ja -hajonnat / 9. lk tytöt ja pojat

Sukupuoli	N	Min.	Max.	M	Sd		
1=tyttö	Joku perheenjäsen on mukana katsomassa	202	0	4	,91	1,10	
	Joku muu sukulainen on mukana katsomassa	202	0	4	,49	,857	
	Kaveri/kavereita on mukana katsomassa	202	0	4	2,15	1,17	
	Joku tuttu osallistuu kilpailuun/ tapahtumaan	202	0	4	1,59	1,22	
	Harrastan tai olen joskus harrastanut lajia itse	202	0	4	1,41	1,21	
	Ymmärrän lajista paljon	202	0	4	1,86	1,07	
	Lajissa on paljon riskejä ja vaaroja	202	0	4	,93	1,03	
	Lajissa on paljon aggressiivisuutta ja kovia otteita	202	0	4	,65	,930	
	Jännitys, jännittävyys	202	0	4	2,09	1,13	
	Taitavat suoritukset	202	0	4	2,41	1,10	
	Kauniit ja sulavat suoritukset	202	0	4	1,78	1,23	
	Vauhdikkaat suoritukset, vauhti	202	0	4	2,09	1,07	
	Hyväntekevät urheilijat	202	0	4	2,00	1,34	
	Suomalaiset ovat lajissa maailman parhaimmista	202	0	4	1,34	1,33	
	Näen oman suosikkiurheilijani	202	0	4	1,43	1,31	
	Voin oppia jotain tai ottaa mallia	202	0	4	1,47	1,17	
	Kannattamani urheilija tai joukkue voittaa	202	0	4	1,63	1,29	
	Joku tunnettu urheilija on osallistujana	202	0	4	1,14	1,19	
	Kilpailu tai ottelu on tasaväkinen	202	0	4	1,19	1,18	
	Kyseessä on paikalliskamppailu	202	0	4	,83	1,06	
	On paljon yleisöä	202	0	4	1,35	1,19	
	Katsomossa saan huutaa ja "riehua"	202	0	4	1,52	1,23	
	Katsomossa saan nauraa epäonnistujille/ tuomareille	202	0	4	,89	1,15	
	Puitteet ovat hyvät (esim. hieno halli, hyvä sää)	202	0	4	1,58	1,19	
	Saan hyvää naposteltavaa	202	0	4	1,20	1,30	
	Kouluhuolet tai muut paineet unohtuvat	202	0	4	1,87	1,18	
	Paikanpäällä on muuta hauskaa ohjelmaa, kuten kisoja yleisölle, musiikkia, yms.	202	0	4	1,59	1,19	
	Aika kuluu, kun ei ole muutakaan tekemistä	202	0	4	1,21	1,10	
	Pääsen ilmaiseksi/ halvalla katsomoon	202	0	4	1,44	1,22	
	Paikanpäällä katsomisesta on tullut tapa	202	0	4	,54	,776	
	2=poika	Joku perheenjäsen on mukana katsomassa	178	0	4	,73	,922
		Joku muu sukulainen on mukana katsomassa	178	0	4	,42	,743
		Kaveri/kavereita on mukana katsomassa	178	0	4	1,81	1,10
Joku tuttu osallistuu kilpailuun/ tapahtumaan		178	0	4	1,36	1,04	
Harrastan tai olen joskus harrastanut lajia itse		178	0	4	1,49	1,17	
Ymmärrän lajista paljon		178	0	4	2,00	1,15	
Lajissa on paljon riskejä ja vaaroja		178	0	4	1,47	1,17	
Lajissa on paljon aggressiivisuutta ja kovia otteita		178	0	4	1,43	1,24	
Jännitys, jännittävyys		178	0	4	2,25	1,15	
Taitavat suoritukset		178	0	4	2,47	1,10	
Kauniit ja sulavat suoritukset		178	0	4	1,94	1,24	
Vauhdikkaat suoritukset, vauhti		178	0	4	2,21	1,09	
Hyväntekevät urheilijat		178	0	4	1,20	1,28	
Suomalaiset ovat lajissa maailman parhaimmista		178	0	4	1,41	1,18	
Näen oman suosikkiurheilijani		178	0	4	1,21	1,21	
Voin oppia jotain tai ottaa mallia		178	0	4	1,51	1,19	
Kannattamani urheilija tai joukkue voittaa		178	0	4	1,82	1,31	
Joku tunnettu urheilija on osallistujana		178	0	4	1,26	1,21	
Kilpailu tai ottelu on tasaväkinen		178	0	4	1,65	1,18	
Kyseessä on paikalliskamppailu		178	0	4	1,19	1,12	
On paljon yleisöä		178	0	4	1,42	1,27	
Katsomossa saan huutaa ja "riehua"		178	0	4	1,21	1,30	
Katsomossa saan nauraa epäonnistujille/ tuomareille		178	0	4	1,21	1,26	
Puitteet ovat hyvät (esim. hieno halli, hyvä sää)		178	0	4	1,74	1,25	
Saan hyvää naposteltavaa		178	0	4	1,24	1,18	
Kouluhuolet tai muut paineet unohtuvat		178	0	4	1,65	1,20	
Paikanpäällä on muuta hauskaa ohjelmaa, kuten kisoja yleisölle, musiikkia, yms.		178	0	4	1,45	1,09	
Aika kuluu, kun ei ole muutakaan tekemistä		178	0	4	1,17	,961	
Pääsen ilmaiseksi/ halvalla katsomoon		178	0	4	1,46	1,15	
Paikanpäällä katsomisesta on tullut tapa		178	0	4	,93	1,04	

LIITE 6a: Välitetyn penkkiurheilun merkitysten tärkeyskeskiarvot ja -hajonnat / 5. lk tyttöt ja pojat

Sukupuoli		N	Min.	Max.	M	Sd
1=tyttö	Muutkin perheenjäsenet seuraavat	210	0	4	1,06	1,11
	Seuraamme perheen kanssa yhdessä	210	0	4	1,02	1,01
	Kaverikin/kaveritkin seuraavat	210	0	4	1,03	,983
	Seuraamme kaverin/kavereiden kanssa yhdessä	210	0	4	1,09	1,05
	Voin rentoutua samalla	210	0	4	1,63	1,12
	Kouluhuolet tai muut paineet unohtuvat	210	0	4	1,74	1,22
	Aika kuluu, kun ei ole muutakaan tekemistä	210	0	4	1,34	1,10
	Harrastan tai olen harrastanut liikuntaa itse	210	0	4	1,39	1,21
	Seuraaminen on hauskaa, saan siitä iloa	210	0	4	1,87	1,01
	Seuraaminen on jännittävää	210	0	4	1,94	1,15
	Haluan tietää jonkin lajin viimeisimmät tapahtumat	210	0	4	1,65	1,15
	Haluan tietää asioiden taustoja	210	0	4	1,39	1,18
	Haluan osata keskustella urheilusta hyvin	210	0	4	1,26	1,17
	Haluan tietää, miten joku julkkis harrastaa liikuntaa	210	0	4	1,14	1,13
	Ennätykset ja tilastot	210	0	4	1,37	1,05
	Urheilijoiden tai muiden liikuntaihmissen haastattelut	210	0	4	1,16	1,13
	Urheilijoiden yksityiselämä	210	0	4	,83	1,01
	Ohjeet, miten minun kannattaisi liikkua itse	210	0	4	1,70	1,21
	Ohjeet, miten tulisin hyvännäköiseksi	210	0	4	,94	1,12
	Uudet keksinnöt liikuntaan liittyen (esim. uudet lajit)	210	0	4	1,56	1,13
Seuraamisesta on tullut tapa	210	0	4	1,03	1,16	
2=poika	Muutkin perheenjäsenet seuraavat	232	0	4	1,05	1,18
	Seuraamme perheen kanssa yhdessä	232	0	4	,99	1,08
	Kaverikin/kaveritkin seuraavat	232	0	4	1,06	1,01
	Seuraamme kaverin/kavereiden kanssa yhdessä	232	0	4	1,12	1,07
	Voin rentoutua samalla	232	0	4	1,94	1,17
	Kouluhuolet tai muut paineet unohtuvat	232	0	4	2,23	1,26
	Aika kuluu, kun ei ole muutakaan tekemistä	232	0	4	1,77	1,26
	Harrastan tai olen harrastanut liikuntaa itse	232	0	4	1,63	1,33
	Seuraaminen on hauskaa, saan siitä iloa	232	0	4	2,17	1,19
	Seuraaminen on jännittävää	232	0	4	2,29	1,15
	Haluan tietää jonkin lajin viimeisimmät tapahtumat	232	0	4	2,04	1,25
	Haluan tietää asioiden taustoja	232	0	4	1,71	1,19
	Haluan osata keskustella urheilusta hyvin	232	0	4	1,66	1,24
	Haluan tietää, miten joku julkkis harrastaa liikuntaa	232	0	4	1,35	1,22
	Ennätykset ja tilastot	232	0	4	1,77	1,23
	Urheilijoiden tai muiden liikuntaihmissen haastattelut	232	0	4	1,24	1,07
	Urheilijoiden yksityiselämä	232	0	4	,80	1,04
	Ohjeet, miten minun kannattaisi liikkua itse	232	0	4	1,73	1,20
	Ohjeet, miten tulisin hyvännäköiseksi	232	0	4	,90	1,16
	Uudet keksinnöt liikuntaan liittyen (esim. uudet lajit)	232	0	4	1,49	1,15
Seuraamisesta on tullut tapa	232	0	4	1,42	1,20	

jatkuu

LIITE 6b: Välitetyn penkkiurheilun merkitysten tärkeyskeskiarvot ja -hajonnat / 9. lk tyttöt ja pojat

Sukupuoli		N	Min.	Max.	M	Sd
1=tyttö	Muutkin perheenjäsenet seuraavat	202	0	4	,68	1,04
	Seuraamme perheen kanssa yhdessä	202	0	4	,62	,971
	Kaverikin/kaveritkin seuraavat	202	0	4	,89	,983
	Seuraamme kaverin/kavereiden kanssa yhdessä	202	0	4	1,10	1,10
	Voin rentoutua samalla	202	0	4	1,64	1,07
	Kouluhuolet tai muut paineet unohtuvat	202	0	4	1,72	1,09
	Aika kuluu, kun ei ole muutakaan tekemistä	202	0	4	1,25	,975
	Harrastan tai olen harrastanut liikuntaa itse	202	0	4	1,35	1,15
	Seuraaminen on hauskaa, saan siitä iloa	202	0	4	2,00	1,14
	Seuraaminen on jännittävää	202	0	4	2,09	1,07
	Haluan tietää jonkin lajin viimeisimmät tapahtumat	202	0	4	1,68	1,10
	Haluan tietää asioiden taustoja	202	0	4	1,15	,975
	Haluan osata keskustella urheilusta hyvin	202	0	4	,92	,988
	Haluan tietää, miten joku julkkis harrastaa liikuntaa	202	0	4	,60	,812
	Ennätykset ja tilastot	202	0	4	1,13	1,10
	Urheilijoiden tai muiden liikuntaihmissen haastattelut	202	0	4	,97	,975
	Urheilijoiden yksityiselämä	202	0	4	,73	,907
	Ohjeet, miten minun kannattaisi liikkua itse	202	0	4	1,35	1,07
	Ohjeet, miten tulisin hyvännäköiseksi	202	0	4	1,14	1,04
	Uudet keksinnöt liikuntaan liittyen (esim. uudet lajit)	202	0	4	1,35	1,05
Seuraamisesta on tullut tapa	202	0	4	1,07	1,18	
2=poika	Muutkin perheenjäsenet seuraavat	178	0	4	,51	,901
	Seuraamme perheen kanssa yhdessä	178	0	4	,58	,885
	Kaverikin/kaveritkin seuraavat	178	0	4	1,04	,947
	Seuraamme kaverin/kavereiden kanssa yhdessä	178	0	4	1,16	1,10
	Voin rentoutua samalla	178	0	4	1,66	1,05
	Kouluhuolet tai muut paineet unohtuvat	178	0	4	1,63	1,20
	Aika kuluu, kun ei ole muutakaan tekemistä	178	0	4	1,45	1,14
	Harrastan tai olen harrastanut liikuntaa itse	178	0	4	1,60	1,23
	Seuraaminen on hauskaa, saan siitä iloa	178	0	4	2,06	1,18
	Seuraaminen on jännittävää	178	0	4	2,09	1,17
	Haluan tietää jonkin lajin viimeisimmät tapahtumat	178	0	4	2,01	1,23
	Haluan tietää asioiden taustoja	178	0	4	1,50	1,14
	Haluan osata keskustella urheilusta hyvin	178	0	4	1,43	1,18
	Haluan tietää, miten joku julkkis harrastaa liikuntaa	178	0	4	,81	1,00
	Ennätykset ja tilastot	178	0	4	1,42	1,20
	Urheilijoiden tai muiden liikuntaihmissen haastattelut	178	0	4	1,22	1,16
	Urheilijoiden yksityiselämä	178	0	4	,73	1,01
	Ohjeet, miten minun kannattaisi liikkua itse	178	0	4	1,28	1,16
	Ohjeet, miten tulisin hyvännäköiseksi	178	0	4	,95	1,05
	Uudet keksinnöt liikuntaan liittyen (esim. uudet lajit)	178	0	4	1,24	1,13
Seuraamisesta on tullut tapa	178	0	4	1,43	1,30	

LIITE 7a: Liikuntavälineiden ja -tekstiilien omistaminen / koko aineisto

	N	Ei ole	On	M	Sd
Jalkapallo	788	0	1	,78	,42
Jalkapallon säärisuojat	787	0	1	,40	,49
Jalkapallokengät	786	0	1	,43	,49
Amerikkalainen jalkapallo	787	0	1	,15	,36
Frisbee	785	0	1	,75	,43
Pesäpallomaila	789	0	1	,44	,50
Pesäpalloräpylä	787	0	1	,43	,50
Koripallo	783	0	1	,58	,49
Koripalloteline	784	0	1	,20	,40
Lentopallo	781	0	1	,23	,42
Sulkapallomaila	789	0	1	,72	,45
Pingismaila	786	0	1	,25	,43
Pingispöytä	783	0	1	,10	,29
Tennismaila	788	0	1	,56	,50
Tennispallo	778	0	1	,77	,42
Squashmaila	780	0	1	,11	,32
Salibandy-/sählymaila	787	0	1	,65	,48
Lasketteluvälineet	788	0	1	,31	,46
Lumilautailuvälineet	787	0	1	,19	,39
Murtomaahiihtovälineet	786	0	1	,40	,49
Suksivoiteita	785	0	1	,44	,50
Luistimet	788	0	1	,94	,23
Jääkiekko-/kaukalopallomaila	782	0	1	,62	,49
Jääkiekkokypärä	780	0	1	,43	,49
Ringettemaila	785	0	1	,10	,30
Pulkka, liukuri, kelkka	786	0	1	,89	,31
Uima-asu	783	0	1	,98	,15
Uimalasit	782	0	1	,80	,40
Voimistelupuku	779	0	1	,27	,45
Voimistelutossut	779	0	1	,29	,45
Aerobicrossut	779	0	1	,17	,38
Aerobicasu	778	0	1	,11	,32
(Hula-hula)vanne	782	0	1	,39	,49
Hyppynaru	774	0	1	,69	,46
Voimistelupatja/-matto	780	0	1	,28	,45
Rekkitanko	777	0	1	,12	,33
Käsipaino	780	0	1	,61	,49
Urheilushortsit	779	0	1	,67	,47
Sisäpelitossut	778	0	1	,77	,42
Lenkkitossut	765	0	1	,84	,37
Golfvarusteet	778	0	1	,08	,27
Surffilauta	781	0	1	,05	,21
Kanootti	780	0	1	,05	,21
Kompassi	776	0	1	,46	,50
Nyrkkeilyhanskat	778	0	1	,20	,40
Judo-/karatepuku tai vast.	780	0	1	,18	,38
Rullaluistimet	779	0	1	,60	,49
Rullaluisteluosajavarusteet	778	0	1	,54	,50
Skeittilauta	777	0	1	,35	,48
Piikkarit	778	0	1	,11	,31
Keihäs	779	0	1	,05	,22
Sekuntikello	779	0	1	,58	,49
Urheilurannekello	770	0	1	,20	,40
Ratsastuskypärä	778	0	1	,12	,32
Polkupyörä	778	0	1	,97	,18
Pyöräilykypärä	765	0	1	,84	,37
Verkkariipuku	771	0	1	,80	,40
Urheilujuomaa/-ravinteita	770	0	1	,42	,49
Kävelysauvat	777	0	1	,23	,42
Sykemittari	775	0	1	,17	,38

jatkuu

LIITE 7b: Liikuntavälineiden ja -tekstiilien omistaminen / 5. lk tytöt

	N	Ei ole	On	M	Sd
Jalkapallo	202	0	1	,70	,46
Jalkapallon säärisuojat	201	0	1	,26	,44
Jalkapallokengät	201	0	1	,28	,45
Amerikkalainen jalkapallo	201	0	1	,11	,32
Frisbee	199	0	1	,83	,37
Pesäpallomaila	202	0	1	,45	,50
Pesäpalloräpylä	201	0	1	,37	,48
Koripallo	199	0	1	,51	,50
Koripalloteline	201	0	1	,18	,39
Lentopallo	199	0	1	,25	,43
Sulkapallomaila	202	0	1	,80	,40
Pingismaila	201	0	1	,19	,40
Pingispöytä	200	0	1	,06	,23
Tennismaila	202	0	1	,54	,50
Tennispallo	198	0	1	,77	,42
Squashmaila	196	0	1	,06	,23
Salibandy-/sählymaila	201	0	1	,50	,50
Lasketteluvälineet	202	0	1	,29	,45
Lumilautailuvälineet	201	0	1	,11	,32
Murtomaahiihtovälineet	202	0	1	,39	,49
Suksiivoiteita	201	0	1	,49	,50
Luistimet	202	0	1	,99	,12
Jääkiekko-/kaukalopallomaila	197	0	1	,42	,50
Jääkiekkokypäri	201	0	1	,25	,43
Ringettemaila	201	0	1	,09	,29
Pulkka, liukuri, kelkka	201	0	1	,97	,17
Uima-asu	201	0	1	1,00	,00
Uimalasit	201	0	1	,87	,34
Voimistelupuku	200	0	1	,44	,50
Voimistelutossut	199	0	1	,38	,49
Aerobictossut	200	0	1	,18	,38
Aerobicasu	200	0	1	,13	,33
(Hula-hula)vanne	200	0	1	,71	,45
Hyppynaru	196	0	1	,93	,25
Voimistelupatja/-matto	199	0	1	,29	,45
Rekkitanke	199	0	1	,11	,31
Käsipaino	200	0	1	,50	,50
Urheilushortsit	200	0	1	,64	,48
Sisäpelitossut	199	0	1	,65	,48
Lenkkitossut	198	0	1	,87	,33
Golfvarusteet	198	0	1	,05	,22
Surffilauta	200	0	1	,03	,17
Kanootti	200	0	1	,03	,17
Kompassi	199	0	1	,48	,50
Nyrkkeilyhanskat	200	0	1	,16	,36
Judo-/karatepuku tai vast.	199	0	1	,09	,29
Rullaluistimet	199	0	1	,64	,48
Rullaluistelusuojavarusteet	199	0	1	,64	,48
Skeittilauta	198	0	1	,21	,41
Piikkarit	199	0	1	,13	,33
Keihäs	199	0	1	,02	,12
Sekuntikello	199	0	1	,58	,50
Urheilurannekello	196	0	1	,15	,36
Ratsastuskypäri	200	0	1	,23	,42
Polkupyörä	199	0	1	,97	,16
Pyöräilykypäri	195	0	1	,94	,24
Verkkaripuku	198	0	1	,81	,39
Urheilujuomaa/-ravinteita	197	0	1	,48	,50
Kävelysauvat	200	0	1	,23	,43
Sykemittari	200	0	1	,14	,35

jatkuu

liite 7 jatkuu

LIITE 7c: Liikuntavälineiden ja -tekstiilien omistaminen / 5. lk pojat

	N	Ei ole	On	M	Sd
Jalkapallo	219	0	1	,90	,30
Jalkapallon säärisuojat	220	0	1	,60	,49
Jalkapallokengät	219	0	1	,61	,49
Amerikkalainen jalkapallo	220	0	1	,19	,39
Frisbee	220	0	1	,70	,46
Pesäpallomaila	220	0	1	,45	,50
Pesäpalloräpylä	220	0	1	,47	,50
Koripallo	219	0	1	,60	,49
Koripalloteline	219	0	1	,20	,40
Lentopallo	218	0	1	,19	,39
Sulkapallomaila	220	0	1	,67	,47
Pingismaila	218	0	1	,22	,42
Pingispöytä	219	0	1	,09	,29
Tennismaila	220	0	1	,53	,50
Tennispallo	216	0	1	,78	,42
Squashmaila	220	0	1	,09	,28
Salibandy-/sählymaila	220	0	1	,87	,34
Lasketteluvälineet	219	0	1	,32	,47
Lumilautailuvälineet	219	0	1	,24	,43
Murtomaahiihtovälineet	219	0	1	,37	,48
Suksivoiteita	217	0	1	,41	,49
Luistimet	220	0	1	,96	,20
Jääkiekko-/kaukalopallomaila	220	0	1	,83	,38
Jääkiekkokypärä	215	0	1	,71	,45
Ringettemaila	219	0	1	,07	,26
Pulikka, liukuri, kelkka	220	0	1	,91	,28
Uima-asu	216	0	1	,97	,18
Uimalasit	215	0	1	,82	,39
Voimistelupuku	215	0	1	,15	,36
Voimistelutossut	214	0	1	,15	,36
Aerobictossut	214	0	1	,02	,14
Aerobicasu	214	0	1	,00	,07
(Hula-hula)vanne	216	0	1	,19	,40
Hypynaru	214	0	1	,47	,50
Voimistelupatja/-matto	216	0	1	,22	,42
Rekkitanko	214	0	1	,11	,31
Käsipaino	214	0	1	,52	,50
Urheilushortsit	214	0	1	,71	,46
Sisäpelitossut	214	0	1	,82	,39
Lenkkitossut	208	0	1	,76	,43
Golfvarusteet	215	0	1	,09	,29
Surffilauta	215	0	1	,05	,22
Kanootti	214	0	1	,04	,20
Kompassi	213	0	1	,49	,50
Nyrkkeilyhanskat	214	0	1	,27	,44
Judo-/karatepuku tai vast.	215	0	1	,23	,42
Rullaluistimet	214	0	1	,64	,48
Rullaluistelusuojavarusteet	215	0	1	,52	,50
Skeittilauta	215	0	1	,63	,48
Piikkarit	213	0	1	,11	,32
Keihäs	215	0	1	,08	,27
Sekuntikello	215	0	1	,62	,49
Urheilurannekello	210	0	1	,23	,42
Ratsastuskypärä	214	0	1	,04	,19
Polkupyörä	215	0	1	,97	,18
Pyöräilykypärä	207	0	1	,89	,32
Verkkaripuku	214	0	1	,81	,39
Urheilujuomaa/-ravinteita	210	0	1	,51	,50
Kävelysauvat	212	0	1	,17	,37
Sykemittari	212	0	1	,14	,35

jatkuu

LIITE 7d: Liikuntavälineiden ja -tekstiilien omistaminen / 9. lk tytöt

	N	Ei ole	On	M	Sd
Jalkapallo	197	0	1	,66	,47
Jalkapallon säärisuojat	197	0	1	,26	,44
Jalkapallokengät	197	0	1	,28	,45
Amerikkalainen jalkapallo	197	0	1	,06	,24
Frisbee	197	0	1	,75	,43
Pesäpallomaila	197	0	1	,40	,49
Pesäpalloräpylä	197	0	1	,37	,48
Koripallo	196	0	1	,52	,50
Koripalloteline	197	0	1	,18	,39
Lentopallo	195	0	1	,24	,43
Sulkapallomaila	197	0	1	,75	,43
Pingismaila	197	0	1	,23	,42
Pingispöytä	195	0	1	,08	,28
Tennismaila	196	0	1	,59	,49
Tennispallo	196	0	1	,78	,41
Squashmaila	195	0	1	,16	,37
Salibandy-/sählymaila	197	0	1	,44	,50
Lasketteluvälineet	197	0	1	,30	,46
Lumilautailuvälineet	197	0	1	,19	,40
Murtomaahiihtovälineet	196	0	1	,44	,50
Suksivoiteita	197	0	1	,45	,50
Luistimet	197	0	1	,93	,25
Jääkiekko-/kaukalopallomaila	196	0	1	,41	,49
Jääkiekkokypäri	196	0	1	,22	,41
Ringettemaila	197	0	1	,09	,29
Pulkka, liukuri, kelkka	196	0	1	,90	,30
Uima-asu	197	0	1	,98	,12
Uimalasit	197	0	1	,76	,43
Voimistelupuku	196	0	1	,36	,48
Voimistelutossut	197	0	1	,42	,50
Aerobictossut	197	0	1	,44	,50
Aerobicasu	196	0	1	,28	,45
(Hula-hula)vanne	197	0	1	,50	,50
Hyppynaru	195	0	1	,88	,33
Voimistelupatja/-matto	196	0	1	,41	,49
Rekkitanke	197	0	1	,11	,32
Käsipaino	197	0	1	,73	,45
Urheilushortsit	197	0	1	,63	,48
Sisäpelitossut	197	0	1	,75	,43
Lenkkitossut	195	0	1	,90	,30
Golfvarusteet	196	0	1	,08	,27
Surffilauta	197	0	1	,05	,21
Kanootti	197	0	1	,07	,25
Kompassi	195	0	1	,43	,50
Nyrkkeilyhanskat	195	0	1	,17	,38
Judo-/karatepuku tai vast.	197	0	1	,18	,38
Rullaluistimet	197	0	1	,66	,47
Rullaluistelusuojavarusteet	196	0	1	,63	,48
Skeittilauta	195	0	1	,19	,40
Piikkarit	197	0	1	,09	,28
Keihäs	196	0	1	,04	,20
Sekuntikello	196	0	1	,50	,50
Urheilurannekello	196	0	1	,15	,36
Ratsastuskypäri	196	0	1	,16	,37
Polkupyörä	196	0	1	,96	,20
Pyöräilykypäri	196	0	1	,87	,34
Verkkaripuku	193	0	1	,81	,39
Urheilujuomaa/-ravinteita	194	0	1	,29	,46
Kävelysauvat	196	0	1	,36	,48
Sykemittari	195	0	1	,24	,43

jatkuu

liite 7 jatkuu

LIITE 7e: Liikuntavälineiden ja -tekstiilien omistaminen / 9. lk pojat

	N	Ei ole	On	M	Sd
Jalkapallo	170	0	1	,85	,36
Jalkapallon säärisuojat	169	0	1	,45	,50
Jalkapallokengät	169	0	1	,53	,50
Amerikkalainen jalkapallo	169	0	1	,26	,44
Frisbee	169	0	1	,72	,45
Pesäpallomaila	170	0	1	,47	,50
Pesäpalloräpylä	169	0	1	,54	,50
Koripallo	169	0	1	,70	,46
Koripalloteline	167	0	1	,25	,44
Lentopallo	169	0	1	,24	,43
Sulkapallomaila	170	0	1	,64	,48
Pingismaila	170	0	1	,36	,48
Pingispöytä	169	0	1	,17	,37
Tennismaila	170	0	1	,61	,49
Tennispallo	168	0	1	,76	,43
Squashmaila	169	0	1	,17	,37
Salibandy-/sählymaila	169	0	1	,78	,42
Lasketteluvälineet	170	0	1	,32	,47
Lumilautailuvälineet	170	0	1	,21	,41
Murtomaahiihtovälineet	169	0	1	,40	,49
Suksivoiteita	170	0	1	,39	,49
Luistimet	169	0	1	,88	,33
Jääkiekko-/kaukalopallomaila	169	0	1	,80	,40
Jääkiekkokypäri	168	0	1	,52	,50
Ringettemaila	168	0	1	,15	,36
Pulkka, liukuri, kelkka	169	0	1	,76	,43
Uima-asu	169	0	1	,95	,23
Uimalasit	169	0	1	,73	,45
Voimistelupuku	168	0	1	,14	,34
Voimistelutossut	169	0	1	,21	,41
Aerobictossut	168	0	1	,05	,23
Aerobicasu	168	0	1	,04	,19
(Hula-hula)vanne	169	0	1	,12	,33
Hypynaru	169	0	1	,48	,50
Voimistelupatja/-matto	169	0	1	,17	,38
Rekkitanko	167	0	1	,16	,37
Käsipaino	169	0	1	,71	,46
Urheilushortsit	168	0	1	,69	,46
Sisäpelitossut	168	0	1	,86	,35
Lenkkitossut	164	0	1	,81	,39
Golfvarusteet	169	0	1	,11	,32
Surffilauta	169	0	1	,06	,24
Kanootti	169	0	1	,05	,23
Kompassi	169	0	1	,41	,49
Nyrkkeilyhanskat	169	0	1	,20	,40
Judo-/karatepuku tai vast.	169	0	1	,21	,41
Rullaluistimet	169	0	1	,43	,50
Rullaluistelusuojavarusteet	168	0	1	,34	,47
Skeittilauta	169	0	1	,33	,47
Piikkarit	169	0	1	,11	,32
Keihäs	169	0	1	,07	,26
Sekuntikello	169	0	1	,63	,48
Urheilurannekello	168	0	1	,29	,45
Ratsastuskypäri	168	0	1	,04	,20
Polkupyörä	168	0	1	,96	,20
Pyöräilykypäri	167	0	1	,61	,49
Verkkaripuku	166	0	1	,76	,43
Urheilujuomaa/-ravinteita	169	0	1	,39	,49
Kävelysauvat	169	0	1	,14	,34
Sykemittari	168	0	1	,16	,37

LIITE 8a: Liikuntahyödykekulutuksessa kohdattujen merkitysten tärkeyskeskiarvot ja -hajonnat /
5. lk tytöt

	N	Min.	Max.	M	Sd
Olen nähnyt jollakin hyvällä urheilijalla samankaltaisen	210	0	3	,53	,781
Olen nähnyt jollakin julkkiksella samankaltaisen	210	0	3	,50	,805
Olen nähnyt tv:ssä/lehdessä mainostettavan samankaltaisen	210	0	4	,76	,831
Kaverilla on samankaltainen	210	0	4	,75	,915
Isoveljellä/isisiskolla on samankaltainen	210	0	4	,43	,795
Pikkuveljellä/pikkusiskolla on samankaltainen	210	0	4	,26	,630
Isällä/äidillä on samankaltainen	210	0	4	,37	,726
Vanhemmat pitävät hankintaa hyvänä	210	0	4	1,80	1,09
Kenelläkään tuntemallani ei ole samankaltaista	210	0	4	,81	1,11
Siinä on jonkin liikuntaseuran/joukkueen merkki	210	0	4	,93	1,19
Se on "oikean" värinen	210	0	4	1,75	1,09
Se ostetaan "oikeasta" paikasta	210	0	4	,92	1,15
Se on valmistettu kestävästä materiaalista	210	0	4	2,11	1,19
Se on edullinen	210	0	4	1,57	1,15
Se on kallis	210	0	4	,48	,833
Se näyttää kalliilta	210	0	4	,81	1,07
Se on paras, mitä on saatavilla	210	0	4	,93	1,10
Se on uutta mallia	210	0	4	1,01	1,14
Se ei ole käytetty	210	0	4	1,96	1,42
Se näyttää muodikkaalta	210	0	4	1,21	1,18
Se näyttää urheilulliselta	210	0	4	1,73	1,14
Se toimii liikuntasuorituksessa hyvin	210	0	4	2,34	1,25
Uskon onnistuvani liikunnassa paremmin sen avulla	210	0	4	1,35	1,26
Se herättää huomiota ja ihailua	210	0	4	,77	1,11
Saan lisää suosiota sen avulla	210	0	4	,57	1,03
Se lisää itsevarmuutta	210	0	4	1,16	1,14
Se tekee minut hyvännäköiseksi	210	0	4	,91	1,16
Se tekee minut onnellisemmaksi	210	0	4	1,32	1,22
Se on päällä "löysä"	210	0	4	,83	1,02
Se on päällä vartalonmyötäinen	210	0	4	1,00	1,08
Se hoikentaa vartaloa	210	0	4	,87	1,14
Se paljastaa ihoa (tai jotain muuta)	210	0	4	,44	,908
Se on "oikeaa" merkkiä	210	0	4	1,04	1,19

jatkuu

liite 8 jatkuu

LIITE 8b: Liikuntahyödykekulutuksessa kohdattujen merkitysten tärkeyskeskiarvot ja -hajonnat /
5. lk pojat

	N	Min.	Max.	M	Sd
Olen nähnyt jollakin hyvällä urheilijalla samankaltaisen	232	0	4	,86	1,06
Olen nähnyt jollakin julkkiksella samankaltaisen	232	0	4	,71	,957
Olen nähnyt tv:ssä/lehdessä mainostettavan samankaltaisen	232	0	4	,94	,983
Kaverilla on samankaltainen	232	0	4	,83	1,02
Isoveljellä/isosiskolla on samankaltainen	232	0	4	,44	,833
Pikkuveljellä/pikkusiskolla on samankaltainen	232	0	4	,32	,758
Isällä/äidillä on samankaltainen	232	0	4	,42	,787
Vanhemmat pitävät hankintaa hyvänä	232	0	4	1,82	1,23
Kenelläkään tuntemallani ei ole samankaltaista	232	0	4	,84	1,11
Siinä on jonkin liikuntaseuran/joukkueen merkki	232	0	4	1,03	1,18
Se on "oikean" värinen	232	0	4	1,55	1,20
Se ostetaan "oikeasta" paikasta	232	0	4	,99	1,14
Se on valmistettu kestävästä materiaalista	232	0	4	2,41	1,19
Se on edullinen	232	0	4	1,78	1,17
Se on kallis	232	0	4	,70	1,04
Se näyttää kalliilta	232	0	4	1,11	1,19
Se on paras, mitä on saatavilla	232	0	4	1,35	1,29
Se on uutta mallia	232	0	4	1,42	1,27
Se ei ole käytetty	232	0	4	2,27	1,42
Se näyttää muodikkaalta	232	0	4	1,38	1,21
Se näyttää urheilulliselta	232	0	4	1,74	1,18
Se toimii liikuntasuorituksessa hyvin	232	0	4	2,54	1,23
Uskon onnistuvani liikunnassa paremmin sen avulla	232	0	4	1,78	1,22
Se herättää huomiota ja ihailua	232	0	4	1,04	1,18
Saan lisää suosiota sen avulla	232	0	4	,82	1,05
Se lisää itsevarmuutta	232	0	4	1,40	1,18
Se tekee minut hyvännäköiseksi	232	0	4	,90	1,14
Se tekee minut onnellisemmaksi	232	0	4	1,55	1,23
Se on päällä "löysä"	232	0	4	,90	1,11
Se on päällä vartalonmyötäinen	232	0	4	1,07	1,13
Se hoikentaa vartaloa	232	0	4	,57	,837
Se paljastaa ihoa (tai jotain muuta)	232	0	4	,37	,783
Se on "oikeaa" merkkiä	232	0	4	1,53	1,38

jatkuu

LIITE 8c: Liikuntahyödykekulutuksessa kohdattujen merkitysten tärkeyskeskiarvot ja -hajonnat /
9. lk tytöt

	N	Min.	Max.	M	Sd
Olen nähnyt jollakin hyvällä urheilijalla samankaltaisen	202	0	4	,32	,674
Olen nähnyt jollakin julkkiksella samankaltaisen	202	0	4	,25	,660
Olen nähnyt tv:ssä/lehdessä mainostettavan samankaltais	202	0	4	,61	,761
Kaverilla on samankaltainen	202	0	3	,39	,631
Isoveljellä/isosiskolla on samankaltainen	202	0	2	,21	,436
Pikkuveljellä/pikkusiskolla on samankaltainen	202	0	2	,12	,357
Isällä/äidillä on samankaltainen	202	0	2	,12	,381
Vanhemmat pitävät hankintaa hyvänä	202	0	4	1,14	1,04
Kenelläkään tuntemallani ei ole samankaltaista	202	0	4	,99	1,13
Siinä on jonkin liikuntaseuran/joukkueen merkki	202	0	4	,54	,836
Se on "oikean" värinen	202	0	4	1,88	1,15
Se ostetaan "oikeasta" paikasta	202	0	4	,99	1,10
Se on valmistettu kestävästä materiaalista	202	0	4	2,49	1,09
Se on edullinen	202	0	4	1,80	1,04
Se on kallis	202	0	3	,44	,696
Se näyttää kalliilta	202	0	4	,83	1,01
Se on paras, mitä on saatavilla	202	0	4	1,14	1,06
Se on uutta mallia	202	0	4	1,08	1,01
Se ei ole käytetty	202	0	4	2,04	1,40
Se näyttää muodikkaalta	202	0	4	1,44	1,25
Se näyttää urheilulliselta	202	0	4	1,70	1,20
Se toimii liikuntasuorituksessa hyvin	202	0	4	2,66	1,14
Uskon onnistuvani liikunnassa paremmin sen avulla	202	0	4	1,47	1,21
Se herättää huomiota ja ihailua	202	0	4	,74	,952
Saan lisää suosiota sen avulla	202	0	4	,42	,820
Se lisää itsevarmuutta	202	0	4	1,16	1,07
Se tekee minut hyvännäköiseksi	202	0	4	1,03	1,11
Se tekee minut onnellisemmaksi	202	0	4	1,09	1,05
Se on päällä "löysä"	202	0	4	,82	,976
Se on päällä vartalonmyötäinen	202	0	4	,94	1,10
Se hoikentaa vartaloa	202	0	4	,95	1,09
Se paljastaa ihoa (tai jotain muuta)	202	0	4	,37	,768
Se on "oikeaa" merkkiä	202	0	4	1,01	1,08

LIITE 8d: Liikuntahyödykekulutuksessa kohdattujen merkitysten tärkeyskeskiarvot ja -hajonnat /
9. lk pojat

	N	Min.	Max.	M	Sd
Olen nähnyt jollakin hyvällä urheilijalla samankaltaisen	178	0	4	,68	,995
Olen nähnyt jollakin julkkiksella samankaltaisen	178	0	4	,51	,892
Olen nähnyt tv:ssä/lehdessä mainostettavan samankaltaisen	178	0	4	,88	,965
Kaverilla on samankaltainen	178	0	4	,64	,903
Isoveljellä/isosiskolla on samankaltainen	178	0	4	,48	,917
Pikkuveljellä/pikkusiskolla on samankaltainen	178	0	4	,34	,848
Isällä/äidillä on samankaltainen	178	0	4	,37	,853
Vanhemmat pitävät hankintaa hyvänä	178	0	4	1,13	1,14
Kenelläkään tuntemallani ei ole samankaltaista	178	0	4	,91	1,23
Siinä on jonkin liikuntaseuran/joukkueen merkki	178	0	4	,64	1,05
Se on "oikean" värinen	178	0	4	1,61	1,23
Se ostetaan "oikeasta" paikasta	178	0	4	,86	1,06
Se on valmistettu kestävästä materiaalista	178	0	4	2,20	1,23
Se on edullinen	178	0	4	1,70	1,17
Se on kallis	178	0	4	,62	,982
Se näyttää kalliilta	178	0	4	,86	1,07
Se on paras, mitä on saatavilla	178	0	4	1,18	1,16
Se on uutta mallia	178	0	4	1,17	1,08
Se ei ole käytetty	178	0	4	1,74	1,34
Se näyttää muodikkaalta	178	0	4	1,18	1,25
Se näyttää urheilulliselta	178	0	4	1,44	1,27
Se toimii liikuntasuorituksessa hyvin	178	0	4	2,32	1,37
Uskon onnistuvani liikunnassa paremmin sen avulla	178	0	4	1,51	1,25
Se herättää huomiota ja ihailua	178	0	4	1,00	1,23
Saan lisää suosiota sen avulla	178	0	4	,78	1,12
Se lisää itsevarmuutta	178	0	4	1,16	1,10
Se tekee minut hyvännäköiseksi	178	0	4	,98	1,11
Se tekee minut onnellisemmaksi	178	0	4	1,10	1,17
Se on päällä "löysä"	178	0	4	,98	1,15
Se on päällä vartalonmyötäinen	178	0	4	,82	1,09
Se hoikentaa vartaloa	178	0	4	,63	1,06
Se paljastaa ihoa (tai jotain muuta)	178	0	4	,55	1,03
Se on "oikeaa" merkkiä	178	0	4	1,34	1,30